

ФИЛИПА ГРЕГЪРИ

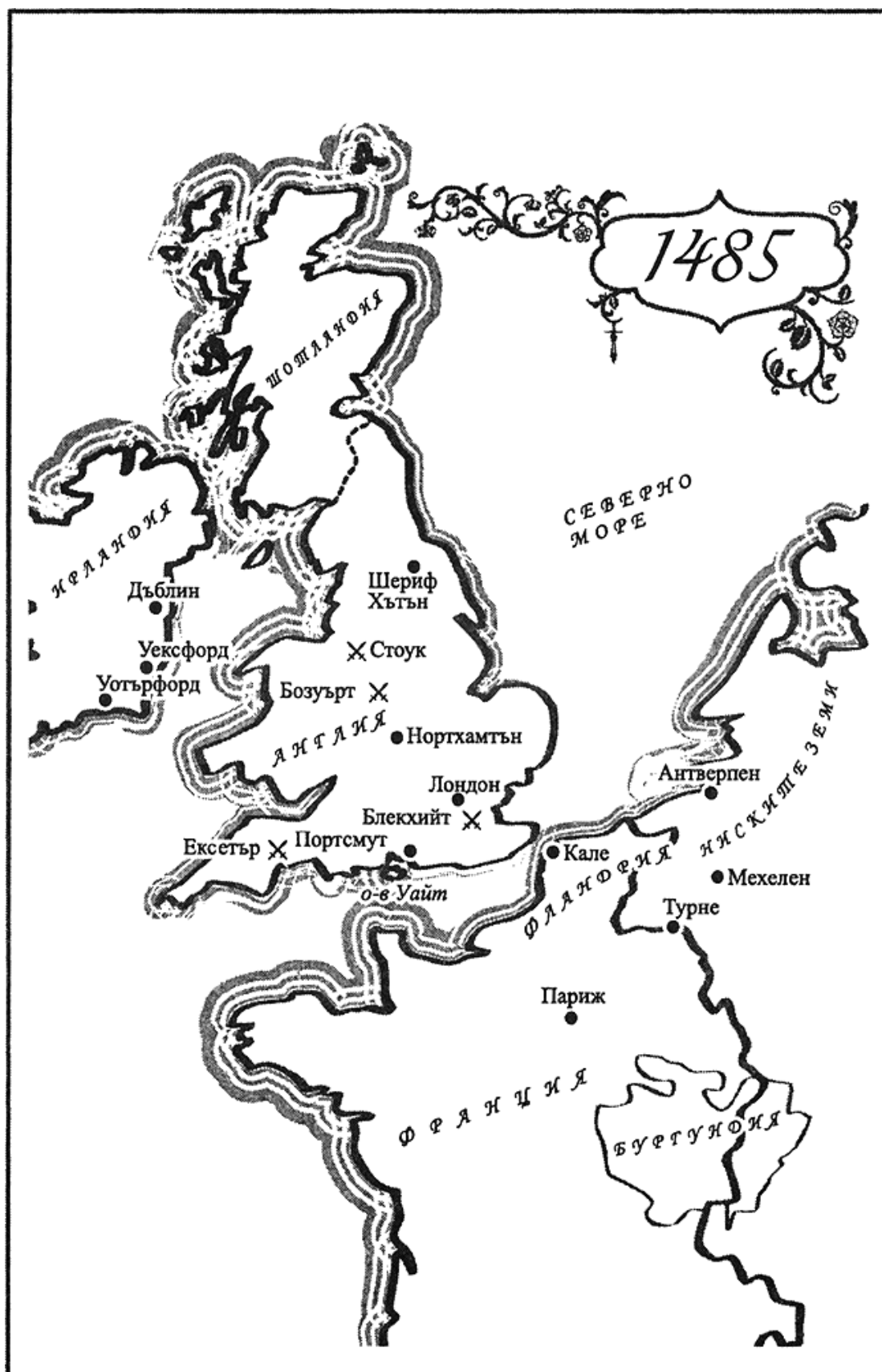
БЯЛАТА ПРИНЦЕСА

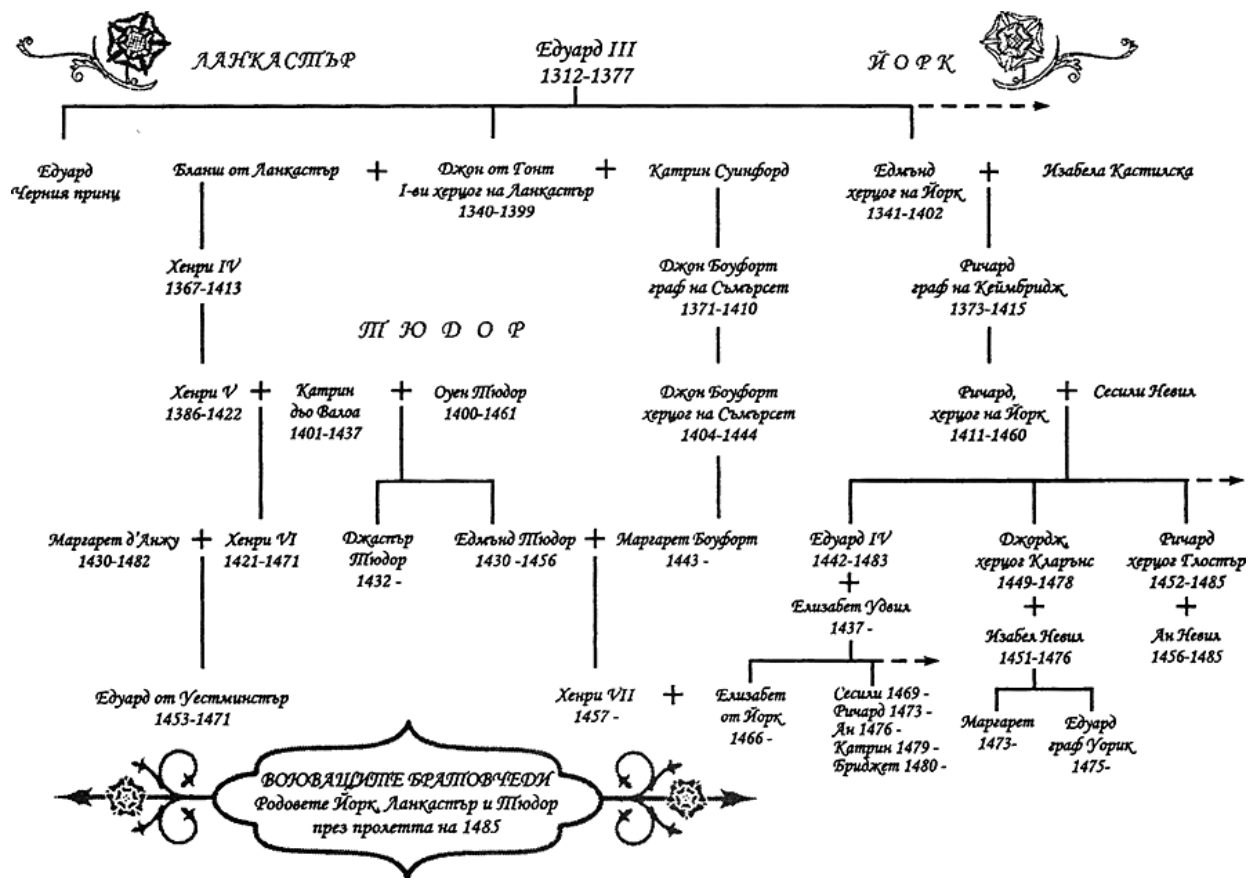
Част 5 от „Войната на братовчедите“

Превод от английски: Деница Райкова, 2013

chitanka.info

ЗАМЪКЪТ ШЕРИФ ХЪТЪН, ЙОРКШЪР ЕСЕНТА НА 1485 Г.

Иска ми се да можех да престана да сънувам. Моля се на Бог да престана да сънувам.

Толкова съм уморена; искам само да спя. Искан да спя по цял ден, от зори до здрача, който с всяка вечер настъпва малко по-рано и малко по-потискащо. Денем мисля само за спане. Но единственото, което правя нощем, е да се опитвам да остана будна.

Отивам в тихата му стая със затворени капаци на прозорците, за да гледам свещта, докато догаря в златния свещник, бавно отбелязвайки минаващите часове, макар че той няма никога повече да види светлината. Слугите всеки ден по пладне палят с тънка вошеница нова свещ; и тя изгаря заедно с бавното отминаване на часовете, но за него сега времето не означава нищо. Времето е напълно изгубено за него в неговия вечен мрак, във вечното му безвремие, макар че то притиска толкова тежко мен. По цял ден чакам бавното настъпване на сивата вечер и печалния звън на камбаната за вечерната молитва, когато мога да отида в параклиса и да се моля за душата му, макар че той никога повече няма да чуе шепота ми, нито тихия напев на свещениците.

После мога да си легна. Но легна ли си, не смея да заспя, защото не мога да понеса сънищата, които идват. Сънувам го. Сънувам го отново и отново.

По цял ден не свалям усмивката от лицето си, като маска, усмихвам се, усмихвам се, с оголени зъби, с блеснали очи, с кожа, изопната като пергамент, като тънка хартия. Старая се гласът ми да е ясен и любезен, изричам безсмислени думи, а понякога, когато се налага, дори пея. Нощем рухвам в леглото си, сякаш се давя в дълбока вода, сякаш потъвам в дълбините, сякаш водата ме завладява, взема ме като русалка, и за момент изпитвам дълбоко облекчение, сякаш, потопена във водата, скръбта ми ще може да се оттече, сякаш река

Лета и теченията ѝ могат да донесат забрава и да ме потопят в пещерата на съня; но после идват сънищата.

Не сънувам смъртта му — най-ужасният кошмар би бил да го видя как пада, сражавайки се. Но никога не сънувам битката, не виждам последния му щурм в самото сърце на стражата на Хенри Тюдор. Не го виждам как сече, за да си проправи път през тях. Не виждам как армията на Томас Станли върхлита и го заравя под копитата на конете си, как той е хвърлен от коня си, и как пада, размахвайки все още дясната си ръка, под копитата на безмилостно атакуващата конница, крещейки: „Измяна! Измяна!“ Не виждам как Уилям Станли вдига короната му и я слага на главата на друг мъж.

Не сънувам нищо от това, и благодаря на Бог поне за тази милост. Това са постоянните ми мисли през деня, от които не мога да се спася. Това са кървавите ми дневни натрапчиви мисли, които изпълват ума ми, докато се разхождам и разговарям небрежно за необичайната за сезона горещина, за това, колко е суха земята, за лошата реколта тази година. Но сънищата ми нощем са по-мъчителни, далеч по-мъчителни, защото тогава сънувам, че съм в прегръдките му и той ме събужда с целувка. Сънувам, че се разхождаме в някаква градина и кроим планове за бъдещето си. Сънувам, че съм бременна с неговото дете, коремът ми — закръглен под топлатата му ръка, и той се усмихва, възхитен, а аз му обещавам, че ще имаме син, сина, от когото той се нуждае, син за Йорк, син за Англия, син за двама ни. „Ще го кръстим Артур, казва той. Ще го кръстим Артур, като Артур от Камелот, ще го наречем Артур заради Англия.“

Болката, когато се събуждам, за да открия, че отново съм сънувала, става сякаш по-силна с всеки изминал ден. Моля се на Бог да престана да сънувам.

Моя най-скъпа дъще Елизабет,

Сърцето и молитвите ми са с теб, скъпо дете; но точно сега, тъкмо в този момент от живота си, трябва да се държиш по начин, достоен за кралица, каквато си родена да бъдеш.

Новият крал, Хенри Тюдор, заповядва да дойдеш при мен в двореца Уестминстър в Лондон, трябва да доведеш и сестрите, и братовчедите си. Обърни внимание на това: не е отхвърлил годежа си с теб. Очаквам той да се състои.

Знам, че не на това си се надявала, скъпа моя; но Ричард е мъртъв, и тази част от живота ти приключи. Хенри е победителят и нашата задача сега е да те направим негова съпруга и кралица на Англия.

Ще ми се подчиниш в още едно нещо: ще се усмихваш и ще изглеждаш радостна като невеста, която идва при своя годеник. Една принцеса не споделя скръбта си с целия свят. Ти си родена принцеса и си наследница на дълга поредица от храбри жени. Вдигни глава и се усмихвай, скъпа моя. Чакам те, и обещавам също да се усмихвам.

Твоя любяща майка
Кралица Елизабет
Вдовстваща кралица на Англия

Прочитам това писмо много внимателно, защото майка ми никога не е била пряма жена и всяка нейна дума винаги е натоварена с безброй значения. Мога да си представя как тръпне от вълнение при мисълта за новата възможност да се доближи до трона на Англия. Тя е непоколебима жена; виждала съм я много принизена, но никога, дори когато овдовя, дори когато беше почти полудяла от скръб, не съм я виждала смирена.

Разбирам незабавно нарежданията ѝ да изглеждам щастлива, да забравя, че мъжът, когото обичам, е мъртъв и захвърлен в незнаен гроб, да изкова бъдещето на семейството си, като се обвързва в брак с врага му. Хенри Тюдор дойде в Англия, след като бе прекарал целия си живот в чакане, и спечели своята битка, срази законния крал, моя любим Ричард, и сега аз, подобно на самата Англия, съм част от военната плячка. Ако Ричард беше спечелил при Бозуърт — а кой изобщо би си представил, че няма да спечели? — щях да бъда негова кралица и негова любяща съпруга. Но той загина, повален от мечовете на предатели, същите мъже, които събраха армия и се заклеха да се

бият за него; и вместо това трябва да се омъжа за Хенри, а сияйните шестнайсет месеца, когато бях възлюбена на Ричард, почти кралица в неговия двор, а той беше най-съкровената ми любов, ще бъдат забравени. Всъщност, по-добре е да се надявам да бъдат забравени. Самата аз трябва да ги забравя.

Прочитам писмото на майка си, застанала под арката на къщичката на вратаря във внушителния замък Шериф Хътън, и се обръщам и влизам в залата. В средата ѝ, в каменно огнище, гори огън, а въздухът е топъл и замъглен от дим. Смачквам единствения лист на топка, напъхвам го в сърцето на пламтящите пънове, и го гледам как гори. Всякакви споменаване на любовта ми към Ричард и обещанията му към мен трябва да бъде унищожено така. А трябва да крия и други тайни, особено една. Израснах като бърлива принцеса в двор, където царяха откритост и непринуденост, а умовете горяха от любознателност, където можеше да се мисли, говори и пише всичко; но в годините след смъртта на баща ми усвоих потайните умения на шпионин.

Очите ми се пълнят със сълзи от дима, но знам, че е безсмислено да плача. Разтривам лице и отивам да намеря децата в голямата стая на върха на западната кула, която служи като тяхна учебна стая и стая за игра. Шестнайсетгодишната ми сестра Сесили пее с тях тази сутрин, и аз чувам гласовете им и ритмичното, глухо биене на малкото барабанче, докато се качвам по каменните стълби. Когато бутвам вратата и я отварям, те спират и настояват да изслушам един канон, който са композирали. Десетгодишната ми сестра Ан е обучавана от най-добрите учители още от невръстна възраст, дванайсетгодишната ни братовчедка Маргарет умее да пее в тон, а десетгодишният ѝ брат Едуард има ясно сопрано, сладко като глас на флейта. Слушам, а после ги аплодирам с ръкопляскане.

— А сега имам новини за вас.

Едуард Уорик, малкият брат на Маргарет, вдига натежалата си главица от плочата за писане.

— А за мен? — пита той посърнал. — Няма новини за Теди?

— Да, също и за теб, и за сестра ти Маги, и за Сесили и Ан. Новини за всички ви. Както знаете, Хенри Тюдор спечели битката и ще бъде новият крал на Англия.

Това са кралски деца, лицата им са мрачни, но те са твърде добре обучени, за да изрекат дори една дума, от която да проличи, че жалят за загиналия си чичо Ричард. Вместо това чакат какво ще последва.

— Новият крал Хенри ще бъде добър крал на предания си народ — казвам, презирайки се, докато повтарям като папагал думите, които сър Робърт Уилоуби ми каза, когато ми даде писмото от майка ми. — И е повикал всички нас, децата на династията Йорк, в Лондон.

— Но той ще бъде крал — казва безцеремонно Сесили. — Той ще бъде крал.

— Разбира се, че ще бъде крал! Кой друг? — Смуствам се заради въпроса, който съм произнесла неволно. — Той, разбира се. Тъй или иначе, той спечели короната. И ще ни върне доброто име, и ще ни признае като принцеси на Йорк.

Сесили прави нацупена гримаса. В последните седмици, преди крал Ричард да потегли в битка, той нареди да я омъжат за Ралф Скроуп, един почти незначителен човек, за да бъде сигурен, че Хенри Тюдор няма да може да я обяви за свой втори избор като съпруга, след мен. Сесили, също като мен, е принцеса от династията Йорк, и следователно бракът с която и да е от нас дава на един мъж право да претендира за трона. Моята привлекателност помръкна, когато се понесоха слухове, че съм любовница на Ричард, а после Ричард принизи Сесили, като я обрече на брак с човек от нисше потекло. Сега тя твърди, че бракът изобщо не е бил консумиран, сега казва, че не зачита този брак, че майка ни ще уреди да го анулират; но по подразбиране тя е лейди Скроуп, съпруга на победен привърженик на Йорк, и когато кралските ни титли бъдат възстановени и отново станем принцеси, тя ще трябва да запази името му и унижението си, дори ако никой не знае къде е Ралф Скроуп днес.

— Знаеш ли, би трябвало аз да бъда крал — казва десетгодишният Едуард, като ме дърпа за ръкава. — Аз съм следващият, нали?

Обръщам се към него:

— Не, Теди — казвам кротко. — Не можеш да бъдеш крал. Вярно е, че си от династията Йорк, а някога чичо ти Ричард те посочи за свой наследник; но сега той е мъртъв, а новият крал ще бъде Хенри Тюдор — чувам как гласът ми потреперва, когато изричам „той е мъртъв“, поемам си дъх и опитвам отново. — Ричард е мъртъв,

Едуард, знаеш това, нали? Разбираш ли, че крал Ричард е мъртъв? И сега ти никога няма да бъдеш негов наследник.

Той ме поглежда така безизразно, та си помислям, че не е разбрал нищичко, но после големите му лешникови очи се изпълват със сълзи, той се обръща и отново се залавя да преписва гръцката азбука върху плочата си. Взирам се за миг в кестенявата му глава и си помислям, че нямата му животинска скръб е точно като моята. Само че на мен ми е заповядано да говоря непрестанно, и да се усмихвам по цял ден.

— Той не може да разбере — казва ми Сесили, като говори с нисък глас, за да не може сестра му Маги да чуе. — Всички му го казахме, отново и отново. Твърде глупав е — отказва да повярва.

Хвърлям поглед към Маги, седнала кротко до брат си, за да му помага да оформи буквите, и си помислям, че сигурно съм глупава като Едуард, защото и аз не мога да го повярвам. Бях видяла Ричард да язди начело на непобедима армия, предвождана от най-изтъкнатите благородници на Англия; а после изведнъж ни донесоха вестта, че е бил победен, и че трима от верните му приятели са седели неподвижно на конете си и са го гледали как повежда отчаяна, гибелна атака, сякаш това бил някой слънчев ден на арената за турнири, сякаш те били зрители, а той — дързък ездач, а онова, което се случвало — игра, която можела да се развие по всякакъв начин и си струвала всякакви рискове.

Поклащам глава. Ако започна да си представям как препуска сам срещу враговете си, как препуска с моята ръкавица, пъхната в нагръдника до сърцето му, ще започна да плача; а майка ми е заповядала да се усмихвам.

— Значи отиваме в Лондон! — възкликвам, сякаш тази представа ме хвърля във възторг. — В кралския двор! И ще живеем с почитаемата ни майка отново в двореца Уестминстър, и пак ще бъдем заедно с помалките ни сестри Катрин и Бриджет.

При тези думи двете сирачета на херцог Кларънс вдигат поглед:

— Но къде ще живеем Теди и аз? — пита Маги.

— Може би и вие ще живеете с нас — казвам весело. — Така предполагам.

— Ура! — провиква се радостно Ан, а Маги тихо казва на Едуард, че ще отидем в Лондон, и че той може да язди понито си през

целия път от Йоркшър дотам, като малък рицар от кралската стража. През това време Сесили ме хваща за лакътя и ме дръпва настрани, впила пръсти в ръката ми.

— А ти? — пита тя. — Кралят ще се ожени ли за теб? Ще си затвори ли очите за онова, което си правила с Ричард? Ще бъде ли забравено всичко?

— Не знам — казвам, отдръпвайки се. — А що се отнася до всички нас, никой не е правил нищо с крал Ричард. Тъкмо ти, сестро, сигурно не си видяла нищо и няма да говориш за нищо. Колкото до Хенри, предполагам, че всички чакаме отговор на въпроса дали ще се ожени за мен или не. Но го знае единствено той. Или може би го знаят двама: той и онази стара вещица, майка му, която си мисли, че може да решава всичко.

ПО ГОЛЕМИЯ СЕВЕРЕН ПЪТ ЕСЕНТА НА 1485 Г.

Пътуването на юг е лесно в мекото септемврийско време, и аз казвам на ескорта ни, че няма нужда да бързаме. Слънчево и горещо е и пътуваме на кратки етапи, тъй като по-малките деца яздят понитата си и не издържат повече от три часа без почивка. Яздя странично коня си, дорестия ловен кон, който Ричард ми подари, за да мога да яздя редом с него, и се радвам, че съм на път, че напуснах неговия замък Шериф Хътън, където двамата искахме да създадем дворец, съперничейки си с Гринич, обърнах гръб на градините, в които се разхождахме заедно, на залата, в която танцувахме под акомпанимента на най-добрите музиканти, и параклиса, където той взе ръката ми и обеща, че ще се ожени за мен веднага щом се завърне от битката. С всеки ден се отдалечавам с по още малко от двореца и се надявам да забравя спомените си за него. Опитвам се да надбягам мечтите си, но почти мога да ги чуя, препускащи в ситен галоп като упорити призраци зад гърба ни.

Едуард е развълнуван от пътуването, наслаждава се на простора по Големия северен път, и се радва на хората, които се изсипват по протежение на целия път, за да видят онова, което е останало от кралската фамилия Йорк. Всеки път, когато малката ни процесия спре, хората наизлизат и ни благославят, докосвайки шапките си в знак на почит към Едуард като единствения останал наследник на Йорк, единственото момче на Йорк, макар че нашата династия е разгромена и хората са чули, че на престола има нов крал — уелсец, когото никой не познава, чужденец, пристигнал неканен от Бретан или от Франция, или някъде отвъд Тясното море. На Теди му е приятно да си представя, че е законният крал, който отива в Лондон да бъде коронясан. Той се кланя и маха с ръка, смъква шапката си и се усмихва, когато хората се изсипват от къщите си и вратите на дюкяните си, докато яздим през малките градове. Макар всеки ден да му казвам, че отиваме на

коронацията на новия крал на Англия, той забравя това на мига, когато някой се провикне: „За Уорик! За Уорик!“

Маги, сестра му, идва при мен вечерта, преди да влезем в Лондон:

— Принцесо Елизабет, може ли да говоря с вас?

Усмивам ѝ се. Майката на горката малка Маги почина при раждане и Маги е майка и баща на брат си, и управителка на домакинството му, пое всичко това още когато кажи-речи не бе свалила бебешките дрешки. Бащата на Маги беше Джордж, херцог Кларънс, и бе екзекутиран в Тауър по заповед на баща ми и по настояване на майка ми. Маги никога не показва с нищо, че таи гняв заради това, макар че носи на врата си медальон с косата на майка си, а на китката си — малка гривна-талисман със сребърно буренце в памет на баща си. Винаги е опасно да бъдеш близо до трона; дори на дванайсет тя знае това. Династията Йорк изяжда собствените си малки като побесняла котка.

— Какво има, Маги?

Малкото ѝ чело е сбърчено:

— Тревожа се за Теди.

Чакам. Тя е предана сестра на малкото момче.

— Тревожа се за безопасността му.

— От какво се боиш?

— Той е единственото момче на Йорк, единственият наследник — казва доверително тя. — Разбира се, има други от рода Йорк, децата на нашата леля Елизабет, херцогинята на Съфолк; но Теди е единственият син на един от синовете на Йорк: вашият баща, крал Едуард, моят баща херцог Кларънс, и нашият чичо Ричард. Всички те вече са мъртви.

Долавям познатата нотка на болка, която отеква в мен при звука на името му, сякаш съм лютня, чиято струна е била изопната болезнено силно.

— Да — казвам. — Да, всички те вече са мъртви.

— Вече не са останали живи синове на тези трима сина на Йорк. Нашият Едуард е единственото останало момче.

Тя ми хвърля несигурен поглед. Никой не знае какво е станало с моите братя Едуард и Ричард, видени за последно да си играят на моравата пред Тауър и да махат с ръце от прозореца на Градинската

кула^[1]. Никой не знае със сигурност; но всички ги смятат за мъртви. Това, което аз знам, пазя в строга тайна, а не знам много.

— Съжалявам — казва тя смутено. — Не исках да ви разстройвам...

— Всичко е наред — казвам, сякаш да говоря за изчезването на братята си не ми причинява нечовешка болка. — Да не се боиш, че Хенри Тюдор ще затвори брат ти в Тауър, както крал Ричард затвори моите двама? И че той също няма да излезе?

Тя усуква роклята си с ръка.

— Дори не знам дали би трябвало да го водя в Лондон — възкликва после. — Дали да не се опитам да намеря кораб и да го отведа при леля ни Маргарет във Фландрия? Но не знам как. Нямам пари да наема кораб. И не знам кого да питам. Мислите ли, че трябва да направим това? Да измъкнем Теди? Леля Маргарет ще го защитава и ще го пази от обич към династията Йорк. Дали да не постъпим така? Ще знаете ли как да го направите?

— Крал Хенри няма да му стори зло — казвам. — Не и точно сега, във всеки случай. Би могъл — по-късно, когато се утвърди като крал и мястото му на трона е сигурно, и хората не го наблюдават и не се питат как ще действа. Но през следващите няколко месеца той ще се стреми да си създаде приятелства навсякъде. Той спечели битката, сега трябва да спечели кралството. Не е достатъчно да убие предишния крал, трябва да бъде приветстван от народа и коронясан. Няма да рискува да оскърби династията Йорк и всеки, който ни обича. Та на горкия човек може дори да му се наложи да се ожени за мен, за да угоди на всички тях!

Тя се усмихва:

— От вас ще стане такава прекрасна кралица! Наистина прекрасна кралица! И тогава мога да бъда сигурна, че Едуард ще бъде в безопасност, защото можете да го направите свой повереник, нали? Ще го пазите, нали? Знаете, че той не представлява опасност за никого. И двамата ще бъдем верни на рода на Тюдорите. Ще бъдем верни на вас.

— Ако някога бъда коронясана за кралица, ще го пазя — обещавам й, мислейки си колко много животи зависят от това дали ще успея да убедя Хенри да изпълни обещанието си за годещ. — Но междувременно мисля, че можете да дойдете в Лондон с нас и ще

бъдем на сигурно място при майка ми. Тя ще знае какво да прави. Ще има готов план.

Маги се поколебава. Майка ѝ Изабел и моята майка се мразеха, а после тя беше отгледана от съпругата на Ричард, Ан, която мразеше майка ми като смъртен враг.

— Тя ще се грижи ли за нас? — пита тя много тихо. — Майка ви ще бъде ли мила към Теди? Винаги се говореше, че тя е враг на моето семейство.

— Тя няма причини за враждебност нито към теб, нито към Едуард — казвам успокояващо. — Вие сте нейни племенници. Всички сме от династията Йорк. Тя ще ви закриля, както закриля нас.

Маги се успокоява, има ми доверие, и аз не ѝ припомням, че майка ми имаше две собствени момчета, Едуард и Ричард, които обичаше повече от живота си; но не можа да ги опази. И никой не знае къде са малките ми братя тази нощ.

---

[1] Сега кулата, в която са били затворени Едуард, принц Уелски, Ричард, херцог на Йорк и Едуард, херцог Уорик, е известна като Кървавата кула. — Б.р. ↑

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН ЕСЕНТА НА 1485 Г.

Не са изпратили хора да ни посрещнат, но когато влизаме на конете си в Лондон, един-двама чираци и продавачки от пазара ни зърват по тесните улици и надават приветствени възгласи за децата на Йорк. Тогава нашият ескорт се съгъстява около нас, за да ни въведе възможно най-бързо във вътрешния двор на кралския дворец Уестминстър, където тежките дървени порти се затварят зад нас. Явно новият крал Хенри не иска съперници за сърцата на жителите на града, който нарича свой. Майка ми е на стъпалата на входа, пред големите врати, чака ни с малките ми сестри, шестгодишната Катрин и четиригодишната Бриджет, застанали от двете ѝ страни. Смъквам се от коня си и се озовавам в прегръдките ѝ, усещам познатото ѝ ухание на розова вода и аромата на косата ѝ, и докато тя ме прегръща и ме потупва по гърба, внезапно установявам, че сълзите ми потичат, и аз се разридавам за загубата на мъжа, когото обичах толкова пламенно, и на бъдещето, което бях планирала с него.

— Тихо — казва твърдо майка ми, и ме изпраща вътре, докато поздравява сестрите и братовчедите ми. Влиза след мен, с Бриджет на единия си хълбок и хванала за ръка Катрин, с Ан и Сесили, които подскачат около нея. Смее се, изглежда щастлива и далеч по-млада от четирийсет и осемте си години. Носи тъмносиня рокля, със син кожен колан около стройната ѝ талия, с коса, прибрана назад в синя кадифена шапчица. Всички деца крещат от вълнение, докато тя ни въвежда в личните си покои и сяда с Бриджет на коляното си.

— Сега ми разкажете всичко! — възкликва тя. — Наистина ли язди по целия път, Ан? Това наистина е било много хубаво. Едуард, скъпото ми момче, уморен ли си? Понито ти добро ли беше?

Всички говорят едновременно, Бриджет и Катрин подскачат и се опитват да ни прекъсват. Сесили и аз изчакваме шумът да утихне, а майка ми се усмихва на двете ни, предлага на децата захаросани сливи и разреден ейл, и те сядат пред огъня да се насладят на лакомствата си.

— А как са двете ми големи момичета? — пита тя. — Сесили, пак си пораснала, кълна се, че ще станеш висока колкото мен. Елизабет, скъпа, бледа си и си прекалено слаба. Спиш ли през цялата нощ? Не постиш, нали?

— Елизабет казва, че не знае със сигурност дали Хенри ще се ожени за нея или не — изрича Сесили на един дъх. — А ако не го направи, какво ще стане с всички нас? Какво ще стане с мен?

— Разбира се, че ще се ожени за нея — казва майка ми спокойно. — Със сигурност ще го стори. Майка му вече разговаря с мен. Те си дават сметка, че имаме твърде много приятели в парламента и в страната, за да може той да рискува да нанесе оскърбление на династията Йорк. Трябва да се ожени за Елизабет. Той го обеща преди близо година и сега не е свободен да избира. Това беше част от плана му за нашествие и споразумението с поддръжниците му още от самото начало.

— Но не се ли гневи заради крал Ричард? — упорства Сесили. — Заради Ричард и Елизабет? Заради онова, което тя направи?

Майка ми се обръща със спокойно изражение към изпълнената ми със злоба сестра.

— Не знам нищо за покойния узурпатор Ричард — казва тя, точно както знаех, че ще стори. — Ти също не знаеш повече от мен. А крал Хенри знае дори още по-малко.

Сесили отваря уста, сякаш се кани да възрази, но един студен поглед на майка ми ѝ затваря устата.

— Засега крал Хенри изобщо знае много малко за новото си кралство — продължава спокойно майка ми. — Прекарал е почти целия си живот в чужбина. Но ние ще му помогнем и ще му кажем всичко, което е нужно да знае.

— Но Елизабет и Ричард...

— Това е едно от нещата, които не е нужно да знае.

— О, много добре — казва троснато Сесили. — Но тук става дума за всички ни, не само за Елизабет. Елизабет не е единствената тук, макар да се държи, сякаш никой друг освен нея няма значение. А малките Уорик вечно питат кога ще бъдат в безопасност, и Маги се страхува за Едуард. Ами аз? Омъжена ли съм или не? Какво ще стане с мен?

Майка ми се намръщва пред този поток от настойчиви въпроси. Сесили беше омъжена така набързо, точно преди битката, а женихът ѝ потегли още преди да споделят легло. Сега, разбира се, той е изчезнал, а кралят, който даде нареждане за венчавката, е мъртъв, и всичко, което всички планираха, се провали. Сесили може би е отново девойка, или може би вдовица, а може би дори изоставена съпруга. Никой не знае.

— Лейди Маргарет ще приеме малките Уорик за свои повереници. А освен това тя има планове за теб. Говореше много мило за теб и за всичките ти сестри.

— Лейди Маргарет ли ще управлява двора? — питам тихо.

— Какви планове? — настоява Сесили.

— Ще ти кажа по-късно, когато самата аз знам повече — казва майка ми на Сесили, после, обърната към мен, отбелязва: — Трябва да ѝ се прислужва на едно коляно, трябва да бъде наричана „Ваша светлост“, полага ѝ се поклон като за кралица.

Правя малка презрителна гримаса:

— С нея не се разделихме като най-добри приятелки.

— Когато се омъжиш и станеш кралица, тя ще ти прави реверанс, независимо от титлата си — казва майка ми простиичко. — Няма значение дали те харесва или не, ти въпреки това ще се омъжиш за сина ѝ — обръща се към по-малките деца: — Сега ще покажа стаите на всички ви.

— Не сме ли в обичайните си стаи? — питам необмислено.

Усмивката на майка ми е леко напрегната:

— Разбира се, че вече не сме в кралските апартаменти. Лейди Маргарет Станли е запазила покоите на кралицата за себе си. А семейството на съпруга ѝ, фамилията Станли, разполага с всички най-хубави покои. Ние сме в по-обикновените стаи. Ти си в старата стая на лейди Маргарет. Изглежда, че с нея си разменихме местата.

— Лейди Маргарет Станли ще получи покоите на кралицата? — питам. — Не е ли мислила, че аз ще ги взема?

— Все още не би могла, във всеки случай — казва майка ми. — Не и до деня, когато се омъжиш и бъдеш коронясана. Дотогава тя е първата дама в двора на Хенри, и държи всички да го знаят. Очевидно е наредила на всички да я наричат Нейна светлост майката на краля.

— Нейна светлост майката на краля? — повтарям странната титла.

— Да — казва майка ми с иронична усмивка. — Не е зле за жена, която беше моя придворна дама, и която прекара последната година, разделена със съпруга си и под домашен арест за държавна измяна, не мислиш ли?

* * *

Нанасяме се в по-скромните си покои в двореца Уестминстър и чакаме крал Хенри да ни призове да се явим пред него. Той не го прави. Приема в двореца на лондонския епископ, близо до катедралата „Сейнт Пол“ в Сити, и всички, които могат да претендират, че принадлежат към рода Ланкастър, или че са отдавнашни тайни поддръжници на каузата на Тюдор, се стичат да го видят и искат отплата за предаността си. Чакаме покана да бъдем представени в двора, но такава не идва.

Майка ми поръчва нови рокли за мен, диадеми, които да ме направят да изглеждам още по-висока, нови пантофки, които да се подават под подгъва на новите рокли, и ме обсипва с комплименти за вида ми. Светлокоса съм като нея, със сиви очи. Тя е била прочута с красотата си, дъщеря на най-привлекателната двойка в кралството, и казва със сдържано задоволство, че съм наследила семейната външност.

Изглежда спокойна; но хората започват да говорят. Сесили казва, че може и да сме отново в кралския дворец, но че тук е толкова самотно и така тихо, сякаш сме затворени в убежище. Не си правя труд да изказвам несъгласие с нея, но тя греши. Толкова много греши. Тя не помни убежището така, както го помня аз; няма нищо, нищо по-ужасно от тъмнината и тишината, и от това да знаеш, че не можеш да излезеш, и да се боиш, че всеки може да влезе. Последния път, когато бяхме в убежище, не можахме да излезем девет месеца; сториха ми се като девет години, и си мислех, че ще повехна и ще умра без слънчевата светлина. Сесили казва, че тя, като омъжена жена, дори не би трябвало да бъде с нас, а е редно да я пуснат да отиде при съпруга си.

— Само че не знаеш къде е той — казвам. — Вероятно е избягал във Франция.

— Поне бях омъжена — казва тя остро. — Не легнах с един мъж, за да се омъжа за някой друг. Не бях безсрамна прелюбодейка. И той поне не е мъртъв.

— Ралф Скроуп от Упсол — отвърщам с унищожителен тон. — Господин Никой от Никъде. Ако успееш да го намериш, ако е още жив, можеш да живееш с него, изобщо не ме е грижа. Ако е склонен да те приеме, без да му нареждат да го стори. Ако е съгласен да ти бъде съпруг без кралска заповед.

Тя привежда рамене и се извърща от мен.

— Нейна светлост майката на краля ще се погрижи за мен — казва тя отбранително. — Аз съм нейна кръщелница. Тя е важната, тя е тази, която се разпорежда за всичко сега. Ще си спомни за мен.

Времето е напълно необичайно за този период от годината, твърде слънчево, твърде ясно, твърде горещо денем и влажно нощем, така че никой не може да спи. Никой освен мен. Макар сънищата да са истинско проклятие за мен, пак не мога да се възпра да заспивам. Потъвам в тъмнината всяка нощ и сънувам, че Ричард е дошъл при мен, и се смее. Казва ми, че битката се е развила в негова полза и че ще се оженим. Хваща ме за ръцете, когато възразявам, че са ми съобщили, че Хенри е победил, и ме целува, и ме нарича глупаче, малко скъпо глупаче. Събуждам се, повярвала, че е истина, и внезапно ми прилязва от осъзнаването, когато поглеждам стените на скромните покои, и виждам, че Сесили дели легло с мен, и си спомням, че любимият ми лежи мъртъв и студен в незнаен гроб, докато неговата страна изнемогва в жегата.

Прислужницата ми, Джени, която е дъщеря на търговец от Сити, ми казва, че в претъпканите къщи във вътрешността на града върлува ужасна болест. После ми съобщава, че двама от чираците на баща ѝ са се разболели и са починали.

— Чумата ли? — питам. Веднага отстъпвам малко назад от нея. За тази болест няма лек, а се боя, че тя я носи със себе си и горещият, носещ чума вятър ще повее над мен и семейството ми.

— По-лошо е от чумата — казва тя. — Не прилича на нищо, което някой е виждал преди. Уил, първият чирак, каза на закуска, че му е студено и че има болки по тялото, сякаш цяла нощ се е упражнявал в бой с тояги. Баща ми му каза, че може да си легне отново, а после той започна да се поти; ризата му беше мокра от пот, която капеше от него.

Когато майка ми му занесе чаша ейл, той каза, че изгаря и че с нищо не може да се охлади. Каза, че искал да поспи, а после не се събуди. Млад мъж на осемнайсет години! Издъхна за един следобед!

— А кожата му? — питам. — Имаше ли отоци?

— Нито отоци, нито обрив — настоява тя. — Нали ви казвам — не е чумата. Нова болест е. Наричат я „потната болест“, нов мор, който крал Хенри ни навлече. Всички говорят, че царуването му е започнало със смърт и няма да изтрае дълго. Той донесе смъртта със себе си. Амбицията му ще погуби всички ни. Казват, че дошъл с пот и ще положи тежък труд да задържи трона си. Това е болест на Тюдорите, той я донесе със себе си. Прокълнат е, всички така говорят. Есен е, но е горещо като посред лято, и всички ще се потим, докато издъхнем.

— Можеш да си отидеш вкъщи — казвам нервно. — И, Джени, останни си у дома, докато се увериш, че си добре и че всички в къщата ви са добре. Майка ми няма да иска да ѝ прислужват, ако в дома ви има болни хора. Не се връщай в двореца, докато не се освободите от болестта. И се прибери вкъщи, без да ходиш при сестрите ми или при малките Уорик.

— Но аз съм добре! — протестира тя. — И болестта протича бързо. Ако я бях прихванала, щях да съм умряла още преди да успея да ви кажа за нея. Щом мога да вървя до двореца от вкъщи, съм достатъчно добре.

— Върви си у дома — нареждам. — Ще изпратя да те повикат, когато можеш да дойдеш отново.

После отивам да намеря майка си.

* * *

Тя не е в двореца, няма я в потъналите в сенки покои на кралицата със затворените капаци на прозорците, нито дори в прохладните алеи на градината. Откривам я седнала на едно столче в далечния край на товарния док, който се простира навътре в реката. Седи там, за да улавя бриза, който шепне по водата, заслушана в лекото плискане на вълничките около дървените колове.

— Дъще моя — поздравява ме тя, когато се приближавам до нея. Коленича на дъските, за да приема благословията ѝ, а после сядам до

нея, полюшвайки крака от ръба на кея. Собственото ми отражение се вижда в мен, сякаш съм водна богиня, живееща в дълбините на реката, в очакване да бъде избавена от властта на зла магия, а не принцеса-стара мома, която никой не иска.

— Чу ли за тази нова болест в Сити? — питам я.

— Да, защото кралят реши, че коронацията не може да се проведе, не иска да рискува да събере заедно толкова много хора, някои от които може да са болни — казва тя. — Хенри ще трябва да си остане завоевател, вместо коронован крал, още няколко седмици, докато болестта отmine. Майка му, лейди Маргарет, е поръчала да се четат специални молитви; сигурно е извън себе си от гняв. Тя смята, че Бог е направлявал сина ѝ до този момент, но сега изпраща мор, за да подложи на изпитание силата на духа му.

Когато вдигам поглед към нея, трябва да примижа срещу ясното небе на запад, където слънцето залязва ослепително ярко, обещавайки още един нетипично горещ ден утре.

— Майко, това ваше дело ли е?

Тя се засмива:

— Нима ме обвиняваш в магьосничество? — пита. — Нима искаш да кажеш, че съм проклела цялата страна, изпращайки ѝ носещ мор вятър? Не, не бих могла да направя така, че подобно нещо да се случи, а дори да имам подобна сила, нямаше да я използвам. Тази болест дойде с Хенри, защото той нае най-големите злодеи в християнския свят да нахлуят в тази нещастна страна, и те донесоха със себе си болестта от най-мрачните, най-мръсни затвори на Франция. Не магия, а тези мъже, нахлувайки тук, донесоха със себе си болестта. Ето защо тя започна първо в Уелс, а после дойде в Лондон — тя следваше неговия път, но не чрез магия, а чрез мръсотията, която оставяха след себе си и чрез нещастните жени, които похищаваха по пътя си. Армията от затворници на Хенри донесе болестта, макар всички да приемат това като знак, че Бог е против него.

— Но може ли да бъде и двете? — питам. — И болест, и знак?

— Без съмнение е и двете — казва тя. — Говорят, че крал, чието царуване започва с пот, ще трябва да се потруди да запази трона си. Болестта, донесена от Хенри, убива неговите приятели и поддръжници, сякаш този мор е оръжие срещу него и тях. Той губи

повече съюзници сега, в триумфа си, отколкото някога са загинали на бойното поле. Щеше да е забавно, ако не беше толкова печално.

— Какво означава това за нас? — питам.

Тя поглежда нагоре срещу течението, сякаш водите на реката могат да донесат отговора до моите полюшващи се крака.

— Още не зная — казва тя замислено. — Не мога да кажа. Но ако самият той се разболее и умре, тогава хората със сигурност ще кажат, че такава е била Божията присъда над един узурпатор, и ще потърсят наследник от династията Йорк за престола.

— А имаме ли такъв? — питам: гласът ми едва се чува над пликането на водата. — Наследник на Йорк?

— Разбира се, че имаме: Едуард Уорик.

Поколебавам се:

— А нямаме ли и друг? Някой още по-близък?

Все още извърнала поглед от мен, тя кимва едва доловимо.

— Малкият ми брат Ричард?

Тя кимва отново, сякаш не смее да повери думите си дори на вятъра.

Ахвам:

— Криете го на сигурно място, така ли, майко? Сигурна сте в това? Той е жив? В Англия?

Тя поклаща глава.

— Не съм получавала вести. Не мога да кажа нищо със сигурност, и със сигурност не бих могла да кажа нищо точно на теб. Трябва да се молим за двамата сина на династията Йорк, принц Едуард и принц Ричард, като за изчезнали, докато се намери някой, който да ни каже какво е станало с тях — тя ми се усмихва. — И по-добре ще е да не ти казвам на какво се надявам — допълва кротко. — Но кой знае какво ще донесе бъдещето, ако Хенри Тюдор умре?

— Не можеш ли да му го пожелаеш? — прошепвам. — Да сториш тъй, че той да умре от болестта, която донесе със себе си?

Тя извърща глава, сякаш за да се вслуша в реката.

— Ако той е убил сина ми, тогава моето проклятие вече тегне върху него — казва после без заобикалки. — Ти прокле убиеца на нашите момчета заедно с мен, помниш ли? Помолихме Мелузину, богинята-прародителка на майчиното ми семейство, да отмъсти за нас. Помниш ли какво казахме?

— Не помня точните думи. Но помня онази нощ.

Това беше една нощ по времето, когато майка ми и аз, обезумели от скръб и страх, живеехме затворени в убежище. Тогава чичо ми Ричард дойде и ѝ съобщи, че и двамата ѝ сина, Едуард и Ричард, обичните ми малки братя, са изчезнали от стаите си в Тауър. Това беше нощта, когато майка ми и аз написахме проклятие върху парче хартия, съгнахме го като хартиена лодка, подпалихме лодката и я гледахме как пламти, докато плаваше по течението на реката.

— Не си спомням точно какво казахме.

Тя го знае дума по дума, най-ужасното проклятие, което е стоварвала върху някого; знае го наизуст.

— Казахме: „Знай това: че няма да бъде въздадена справедливост за тази злина, която някой ни причини, затова се обръщаме към теб, наша майко повелителко, и пред твоите мрачни дълбини изричаме това проклятие: нека ти отнемеш първородния син на онзи, който ни лиши от нашия.“

Тя обръща поглед от реката към мен, зениците ѝ са тъмни, разширени.

— Сега спомняш ли си? Докато седяхме тук край реката? Същата тази река?

Кимвам.

— Казахме: „Нашето момче ни бе отнето, още преди да стане мъж, преди да стане крал — макар да беше роден да бъде и двете. Затова погуби сина на неговия убиец, докато е още само момче, преди да стане мъж, преди да поеме владенията си. А сетне погуби и неговия внук и когато го погубиш, по смъртта му ще разберем, че това е плод на нашето проклятие и е възмездие за загубата на нашия син.“

Потръпвам, усещайки транса, който майка ми тъче около нас, докато тихите ѝ думи падат по реката като дъждовни капки.

— Проклехме сина и внука му.

— Той го заслужава. А когато синът и внукът му умрат, и му останат само момичета, тогава ще го разпознаем като убиец на нашето момче, детето на Мелузина, и ще сме постигнали отмъщението си.

— Стореното от нас беше ужасно — казвам несигурно. — Ужасяващо проклятие над невинните наследници. Ужасно е да пожелаеш смъртта на две невинни момчета.

— Да — съгласява се спокойно майка ми. — Ужасно беше. А го направихме, защото някой стори същото с нас. И този някой ще познае моята болка, когато синът му умре, и когато умре и внукът му, и като единствен наследник му остане само едно момиче.

Хората винаги са шушукали, че майка ми се занимава с магьосничество, а всъщност дори родната ѝ майка беше съдена по обвинение, че се занимава с черни изкуства. Само майка ми знае доколко си вярва, само тя знае на какво е способна. Още като малко момиче я видях как призовава пороен дъжд и гледах как се надига реката, която отнесе със себе си Бъкингамския херцог и неговия бунт. Тогава си мислех, че е сторила всичко това с едно изсвирване. Тя ми разказа за мъглата, която предизвикала с дъха си в една студена нощ, мъглата, която скрила бащината ми армия, забулвайки я, така че те връхлетели гръмотевично, излизайки от един облак на билото на хълма, заварили враговете си неподготвени и ги унищожили с мечовете си.

Хората вярват, че тя притежава неземни сили, защото майка ѝ произхождала от кралската династия на Бургундия, а те могат да проследят произхода си чак до речната вълшебница Мелузина. Сигурно е, че ние можем да чуваме как Мелузина пее, когато някое от децата ѝ умира. Самата аз съм чувала песента ѝ, и това е звук, който не ще забравя. Чувахме този прохладен, тих зов, нощ след нощ, а после брат ми вече не си играеше на Тауър Грийн, бледото му лице вече не се появяваше на прозореца, и ние скърбяхме за него като за мъртвец.

Какви сили владее майка ми, и какъв късмет направлява онова, което тя обявява за свое дело, е неизвестно, навярно дори за нея. Със сигурност тя приема късмета си и го нарича „магия“. Когато бях момиче, аз я смятах за вълшебно създание с власт да призовава реките на Англия; но сега, когато виждам поражението на семейството ни, знам за загубата на нейния син, и бъркотията, в която се намираме, си мисля, че ако наистина прави магии, едва ли се справя с тях много добре.

Така че това, че Хенри не умира, не ме изненадва — макар че болестта, която той донесе в Англия, погубва първо един кмет на Лондон, а после и набързо избрания му приемник, а после умират и шестима градски съветници, почти само за месец. Казват, че всеки дом в града е понесъл поне по една смърт, и каруците, които събират

мъртвите, трополят по улиците всяка нощ, точно сякаш е чумава година, и при това — лоша.

Когато с настъпването на студеното време болестта затихва, прислужницата ми Джени не се връща на работа, когато изпращам да я повикат, защото тя също е мъртва; цялото ѝ семейство се разболяло от потната болест и всички починали от нея, между утринната молитва и вечернята. Никой не бе чувал за толкова бърза смърт преди, и навсякъде се шушука против новия крал, чието царуване започна с процесия от каруци с мъртъвци. Едва в края на октомври Хенри решава, че е безопасно да свика лордовете и поземлените аристократи на кралството в Уестминстърското абатство за коронацията си.

* * *

Двама вестители, понесли знамето на Боуфорт с изобразената на него назъбена решетка на крепостна врата, и дузина стражи, облечени в цветовете на Станли, заблъскват по голямата врата на двореца, за да ми съобщят, че лейди Маргарет Станли от фамилията Боуфорт, Нейна светлост майката на краля, ще ме удостои с посещение утре. При тази новина майка ми свежда глава и казва тихо — за да подчертае, че сме прекалено знатни и добре възпитани, та да повишаваме тон — че ще бъдем възхитени да видим Нейна светлост.

Щом те си отиват и вратата се затваря след тях, трескаво започваме да обсъждаме роклята ми.

— Тъмнозелено — казва майка ми. — Трябва да бъде тъмнозелено.

Това е единственият безопасен за нас цвят. Тъмносиньото е цветът на кралския траур, но аз не трябва нито за миг да създавам впечатление, че скърбя за моя любим, който бе кралска особа, който бе истинският крал на Англия. Тъмночервеното е цветът на мъченичеството, но понякога — какво противоречие — го носят и блудниците, за да изглежда кожата им безупречно бяла. Не искаме да предизвикваме никоя от двете асоциации в строгия ум на суровата лейди Маргарет. Тя не трябва да мисли, че бракът ми с нейния син е мъчение за мен, трябва да забрави как всички твърдяха, че съм любовница на Ричард. Тъмножълтото би било безопасно — но кой

изглежда добре в жълто? Не харесвам пурпурното, а и във всеки случай това е твърде пищен цвят за едно смирено момиче, чиято единствена надежда е да се омъжи за краля. Трябва да е тъмнозелено, и тъй като тъмнозеленото е цветът на Тюдорите, от това може да има единствено полза.

— Но аз нямам тъмнозелена рокля! — възкликвам. — Няма време да намеря такава.

— Поръчахме да ушийт една за Сесили — отвръща майка ми. — Ще носиш нея.

— А какво се предполага, че ще нося аз? — възразява непокорно Сесили. — Със стара рокля ли да се явя? Или няма да се явявам изобщо? Елизабет ли ще бъде единствената, която ще се срещне с нея? Ние, останалите, да се крием ли? Искаш ли да си остана в леглото през целия ден?

— Със сигурност няма нужда да присъстваш — казва рязко майка ми. — Но лейди Маргарет е твоя кръстница, така че ще носиш синята си рокля, а Елизабет може да облече зелената ти рокля, и ще положиш усилие — изключително усилие — да бъдеш мила със сестра си по време на посещението. Никой не обича нацупени момичета, и аз няма да търпя такова поведение.

При тези думи Сесили побеснява, но отива мълчаливо до раклата с дрехи и изважда новата си зелена рокля, изтръсква я и ми я подава.

— Сложи я и ела в покоите ми — казва майка ми. — Трябва да отпуснем подгъва.

* * *

Облечена в роклята, сега поръбена и украсена с нова тънка панделка от златен бродат, чакам в приемната на майчините ми покои пристигането на лейди Маргарет. Тя идва с кралска баржа, която сега винаги има на разположение за свое удобство; барабанчикът отмерва ритъма, а знамената ѝ пърхат в ярки цветове на носа и кърмата. Чувам хрущящите стъпки на спътниците ѝ по чакъла на градинските алеи, после под прозореца, а сетне — металното прозвънтяване на токовете на ботушите им по камъните във вътрешния двор. Разтварят двойните врати, тя минава през преддверието и влиза в стаята.

Майка ми, сестрите ми и аз се надигаме от местата си и правим реверанс, като между равни по ранг. Трудно е да се определи колко нисък трябва да е този реверанс. Правим го средно нисък, а лейди Маргарет се сنيшава почти до земята. Макар че сега майка ми е позната просто като лейди Грей, тя беше коронована кралица на Англия, а тази жена беше нейна придворна дама. Сега, макар че лейди Маргарет ползва кралската баржа, синът ѝ още не е коронован крал. Макар тя да нарича себе си Нейна светлост майката на краля, короната на Англия все още не е положена на главата му. Той просто бе заграбил златния обръч, който Ричард носеше върху шлема си, и ще трябва да почака за коронацията си.

Бързо затварям очи при мисълта за златната корона върху шлема, и за усмихнатите кафяви очи на Ричард, които ме гледат през наличника.

— Желая да говоря с мистрес Елизабет насаме — казва лейди Маргарет на майка ми, без да си прави труд да изрече и една дума за поздрав.

— Нейна светлост принцеса Елизабет Йоркска може да ви заведе в личните ми покои — казва спокойно майка ми.

Тръгвам начело. Чувствам как внимателно оглежда гърба ми, докато вървя, и изведнъж се смущавам от себе си. Боя се да не би да полюшвам бедра, или че отмятам гордо глава. Отварям вратата, влизам в личните покои на майка ми и се обръщам с лице към лейди Маргарет, докато тя се настанява без покана в големия стол.

— Можете да седнете — казва тя, а аз сядам в един стол срещу нея и чакам. Гърлото ми е пресъхнало. Преглъщам и се надявам тя да не забележи.

Тя ме оглежда от глава до пети, сякаш преценява дали съм годна за служба в домакинството ѝ, а после бавно се усмихва и казва:

— Имате късмет с външността си. Майка ви винаги е била красавица, а вие приличате много на нея: светла, стройна, с кожа като листенца на роза, с тази прекрасна коса, златиста с бронзови отблясъци. Несъмнено ще имате красиви деца. Предполагам, че все още се гордеете с външността си? Предполагам, че все още сте суетна?

Не казвам нищо, а тя прочиства гърло и си спомня повода за посещението си.

— Дойдох да говоря с вас насаме, като приятелка — казва тя. — Разделихме се враждебно.

Разделихме се като две скарани продавачки на риба. Но тогава бях сигурна, че моят любим ще убие сина ѝ и ще ме направи кралица на Англия. Сега, както се оказва, нейният син уби любимия ми и съдбата ми е изцяло в нейните бели, обсипани с пръстени ръце.

— Съжалявам за това — казвам с простичка неискреност.

— Аз също — казва тя, което ме изненадва. — Аз ще ти бъда свекърва, Елизабет. Синът ми ще се ожени за теб, въпреки всичко.

Няма полза от внезапно обзелия ме гняв при това „въпреки всичко“. Победени сме, надеждите ми за щастие, надеждите ми да бъда обичана кралица на Англия рухнаха под копитата на конниците на Станли, командвани от съпруга ѝ.

Свеждам глава.

— Благодаря ви.

— Ще ти бъда добра майка — казва тя сериозно. — Когато ме опознаеш, ще откриеш, че мога да дам голяма обич, че умея да бъда предана. Твърдо съм решена да изпълня Божията воля и съм убедена, че Бог те е избрал да бъдеш моя снаха, съпруга на сина ми, и... — гласът ѝ се снишава до благоговееен шепот при мисълта за съдбата ми, за божественото обещание за наследник на рода на Тюдорите — майка на моя внук.

Отново свеждам глава, а когато вдигам очи, виждам, че лицето ѝ грее; тя е искрено вдъхновена.

— Когато самата аз бях малко момиче, не много повече от дете, бях призвана да родя Хенри — прошепва тя с такъв тон, сякаш се моли. — Мислех, че ще умра от болката, бях сигурна, че тя ще ме убие. Тогава разбрах, че ако оцелея, детето и аз ще имаме велико бъдеще, възможно най-великото бъдеще. Той щеше да стане крал на Англия, а аз щях да го поставя на трона.

Има нещо много трогателно във вгълбеното ѝ изражение, като на монахиня, която описва божественото си призвание.

— Знаех — казва тя. — Знаех, че той ще бъде крал. А когато те срещнах, разбрах, че на теб е предопределено да родиш неговия син — тя насочва напрегнатия си поглед към мен. — Затова бях сурова към теб, затова толкова ти се разгневих, когато те видях да се отклоняваш

от предназначения си път. Затова ми беше непоносимо, когато те видях да отстъпваш от положението си, от съдбата си, от призванието си.

— Мислите, че имам призвание?

Аз също шепна: толкова дълбоко убедителна е тя.

— Ти ще бъдеш майка на следващия крал на Англия — заявява тя. — Червената роза и бялата, роза без нито един трън. Ще имаш син, и ще го наречем Артур Английски — тя улавя ръцете ми: — Това е съдбата ти, дъще моя. Ще ти помогна.

— Артур — зачудено повтарям името, което Ричард избра за сина, когото се надяваше да има с мен.

— Това е мечтата ми — казва тя.

Това беше и нашата мечта. Оставям я да държи ръцете ми и не се отдръпвам.

— Бог ни събра — казва ми тя искрено. — Бог те доведе при мен, а ти ще ме дариш с внук. Ще донесеш мир на Англия, ти ще бъдеш мирът, който ще сложи край на Войната на братовчедите. Елизабет, ти ще бъдеш миротворец и сам Бог ще те назове блажена.

Удивена от видението ѝ, аз я оставям да стиска ръцете ми, и не ѝ възразявам.

* * *

Така и не казвам на майка ми какво се е случило между мен и Нейна светлост майката на краля. Тя повдига вежда заради тази моя въздържаност, но не ме разпитва.

— Във всеки случай, нали не е казала нищо, което според теб означава, че е променила мнението си за годежа? — иска да се увери тя.

— Тъкмо обратното, увери ме, че ще се оженим. Сватбата ще се състои. Обеща да ми бъде приятелка.

Майка ми прикрива една усмивка.

— Колко мило — е единственото, което казва. — Много добронамерено от нейна страна.

Така че, вече с известна увереност, чакаме поканата си за коронацията, очакваме да ни заръчат да отидем в кралската гардеробна, за да ни вземат мярка за рокли. Особено Сесили отчаяно

копнее за нови одежди и за шанса светът отново да види в наше лице петте принцеси от рода Йорк. Едва след като Хенри отмени указа на Парламента, в който бяхме назовани незаконородени, а бракът на родителите ни бе определен като неистинен поради двуженство, ще можем отново да носим хермелина и короните си. След смъртта на Ричард коронацията на Хенри ще бъде първият ни шанс отново да се появим пред света в истинския си образ като принцеси на Йорк.

Уверена съм, че ще присъстваме на коронацията му; и все пак, въпреки това, не идва вест. Вярвам, че той сигурно иска бъдещата му съпруга да гледа, докато той приема короната и скиптъра. Дори и да не му е любопитно да ме види, как може да не иска да демонстрира победата си пред нас, предишното кралско семейство? Нима не иска да го видя в мига на най-голямата му слава?

Чувствам се по-скоро като спяща принцеса във вълшебна приказка, отколкото като жената, обещана за съпруга на новия крал на Англия. Наистина, живея в кралския дворец и спя в едни от най-хубавите покои, поднасят ми храната любезно, макар и не на едно коляно, както на кралското семейство. Но живея тук тихо, без придворни, без обичайната тълпа от ласкатели, приятели и молители, без да виждам краля; принцеса без корона, годеница без жених, булка без дата за сватбата.

Бог ми е свидетел, че навремето бях достатъчно добре известна като годеница на Хенри. Когато беше претендент за трона в изгнание, той се закле в самата катедрала на Рен, че е крал на Англия, а аз съм негова годеница. Но, разбира се, това беше, когато събираше армия за нашествието си, и отчаяно желаше да получи подкрепа от династията Йорк и всичките ни поддръжници. Сега, когато спечели битката и отпрати армията си, може би ще пожелае да се освободи и от обещанието си, като оръжие, което му е било необходимо тогава, но няма нужда от него сега.

Майка ми се е погрижила всички да имаме нови рокли; всички ние, петте принцеси на Йорк, сме изискано облечени. Но няма къде да ходим, никой не ни вижда, и към нас се обръщат не с „Ваша светлост“ като към принцеси, а с „милейди“, като към незаконородени дъщери, плод на двуженство, сякаш майка ми не е вдовстваща кралица, а вдовица на провинциален земевладелец. Всички сме в не по-добро положение от това на Сесили, чийто брак вече е анулиран, но и не й

предлагат нов съпруг. Тя не е лейди Скруп, но не е и нищо друго. Ние сме момичета без име, без семейство, без сигурност. А такива момичета нямат бъдеще.

Предполагах, че ще си върна положението на принцеса, ще получа състоянието си, че ще бъда омъжена и коронована в една пищна церемония редом с Хенри; но мълчанието ми подсказва, че той не е изгарящ от нетърпение жених.

Не пристига съобщение от кралската гардеробна, призоваващо ни да дойдем и да си изберем рокли за шествието по случай коронацията. Дворцовият служител, отговарящ за увеселенията, не пита дали можем да дойдем в двореца, за да ни научи на танца за вечерята след коронацията. Всички шивачки и камериерки в Лондон се трудят денонощно над рокли и диадеми; но не за нас. Не изпращат при нас никого от канцеларията на кралския шамбелан с указания за процесията. Не сме поканени да преспим в Тауър в нощта преди коронацията, както повелява традицията. Не поръчват за нас коне, на които да яздим от Тауър до Уестминстърското абатство, не пристигат указания с програмата за деня. Хенри не изпраща подаръци, каквито е редно един жених да прати на невестата си. Не идва никаква вест от майка му. Тук, където би трябвало да цари суматоха и оживление и да пристигат множество противоречиви указания от един нов крал и нов двор, изгарящи от желание да изглеждат добре, цари мълчание, което става все по-забележимо и по-забележимо с течение на дните.

— Няма да бъдем поканени на коронацията — казвам без увъртания на майка ми, когато оставам насаме с нея, щом идва да ми пожелае лека нощ в спалнята, която дели със Сесили. — Очевидно е, нали?

Тя кимва.

— Не мисля, че ще бъдем поканени.

— Как е възможно да не съм редом с него?

Майка отива бавно до прозореца и поглежда навън към тъмното нощно небе и сребрилата луна.

— Мисля, че не искат цяла тълпа представители на Йорк да бъдат видени близо до трона, толкова близо до короната — казва тя сухо.

— Защо не?

Тя спуска капациите и ги затваря с резетата, сякаш за да не допуска вътре сребристата светлина, която я озарява и ѝ придава неземно сияние.

— Не знам със сигурност причината — казва тя. — Но предполагам, че ако бях на мястото на майката на Хенри, не бих искала моето дете, един претендент, един узурпатор, превърнал се в крал само защото е спечелил битката, да приеме короната си редом с една принцеса, истинска принцеса от кралското семейство, любимка на народа, и красавица. Дори да изключим всичко останало, такава гледка не би ми се понравила.

— Защо? Как изглежда той? — питам настойчиво.

— Обикновено — майка ми го заклеявява с една-единствена пренебрежителна дума. — Той е много, много обикновен.

* * *

На всички ни, дори на Сесили, която безумно се надява почти до последния ден, постепенно ни става ясно, че новият крал ще бъде коронясан сам, и че не ме иска, мен, привличаща погледите с красотата си, единствената истинска кралска особа, до себе си пред олтара. Не иска ние, предишното кралско семейство, дори да бъдем свидетели, когато полага ръка върху короната на моя любим, короната, носена от мъжа, когото обичах, и от баща ми преди него.

Не пристига съобщение нито от Хенри, нито от майка му, лейди Маргарет Станли, за да потвърди това решение по един или друг начин, и макар че майка ми и аз обмисляме да пишем на лейди Маргарет, никоя от нас не може да понесе унижението да я умолява за право да присъстваме на коронацията, нито да я моли да определи дата за сватбата ми.

— Освен това, ако присъствах на коронацията му като вдовстваща кралица, щях да вървя пред нея — отбелязва майка ми язвително. — Навярно тъкмо затова не сме поканени. През целия си живот, на всяко важно дворцово събитие, тя не е виждала нищо освен гърба ми. Диадемата и воала ми винаги са ѝ запречвали гледката. Влизала е след мен във всяка стая в този дворец, а после вървеше и след Ан Невил, когато беше нейна придворна дама. Вървеше зад Ан на

коронацията ѝ, носейки шлейфа. Навярно лейди Маргарет смята, че сега е неин ред да бъде първата дама, и иска някой да се влачи след нея.

— Ами аз? — пита с надежда Сесили. — Бих носила шлейфа ѝ. Бих била щастлива да нося шлейфа ѝ.

— Няма да го направиш — заявява кратко майка ми.

* * *

Хенри Тюдор е отседнал в двореца Ламбет до коронацията си, и ако благоволи да вдигне поглед от закуската си, би видял прозореца ми в двореца Уестминстър, точно от другата страна на реката; но вероятно той не благоволява да вдигне поглед, не се интересува от непознатата си невеста, защото все още не праща вест. В нощите преди коронацията си той се премества в Тауър, както изисква традицията. Там ще отседне в кралските покои и всеки ден ще минава покрай вратата, където са били видени за последно братята ми, всеки ден ще прекосява моравата, където брат ми имаше мишена за стрелба и се упражняваше с лъка си. Може ли човек да прави подобно нещо, без по гърба му да пробяга ледена тръпка, без да зърне бледото лице на затвореното момче, което трябваше да бъде коронясано за крал? Нима майка му не вижда лека сянка на стълбището, нима, когато коленичи в кралската ниша в параклиса, не чува слабо ехо от тънкия глас на момче, което изрича молитвите си? Как могат двамата Тюдори да се качват по тясното вито стълбище на Градинската кула и да не се ослушват пред дървената врата за гласовете на две малки момчета? Ако някога се заслушат, нима не е сигурно, че ще чуят тихите молитви на Едуард?

— Той ще търси — казва майка ми мрачно. — Ще разпитва всички, които някога са ги охранявали. Ще иска да узнае какво е станало с принцовете, и ще се надява да открие нещо, някой, който може да бъде подкупен да се яви и да отпрати обвинение, или някой, който може да бъде убеден да признае каквото е необходимо, така че да може да припише вината на Ричард. Ако успее да докаже, че Ричард е убил нашите принцове, тогава може да обоснове узурпирането на трона, защото те ще са мъртви, а Ричард ще е заклеймен като тиранин

и кралейубиец. Ако може да докаже смъртта им, тогава каузата на Хенри ще бъде спечелена.

— Майко, готова съм да се закълна в живота си, че Ричард не им е сторил зло — казвам сериозно. — Знам, че Ричард щеше да ми каже, ако го беше сторил. Познаваше го. Нима не се убеди в нощта, когато той дойде при теб да те попита ти ли си отвлякла двамата? Той не знаеше къде са, нито пък какво е станало с тях. Мислеше, че ти може да си ги взела. Готова съм да се закълна, че изобщо не е знаел. Всъщност той се измъчваше от това, че не знае. Не знаеше кого да посочи в крайна сметка за свой наследник. Отчаяно искаше да бъде сигурен.

Погледът на майка ми е суров.

— О, вярвам, че Ричард не е убил момчетата. Разбира се, че зная това. Никога не бих поверила теб и сестрите ти на неговите грижи, ако мислех, че е в състояние да стори зло на децата на родния си брат. Но със сигурност отвлече нашия принц Едуард на път за Лондон. Уби брат ми Антъни, който се опита да го защити. Затвори Едуард в Тауър и стори всичко по силите си, за да вземе и по-малкото ми момче, Ричард. Не той беше този, който ги уби тайно, но ги затвори там, където един убиец можеше да ги открие. Прояви незачитане спрямо волята на баща ти и отне трона на брат ти. Може и да не ги е убил; но трябваше и двамата да бъдат оставени на сигурно място под моите грижи. Ричард, херцогът на Глостър, ми отне Едуард, щеше да отнеме и сина ми Ричард. Зае престола и уби брат ми Антъни и сина ми Ричард Грей. Той беше узурпатор и убиец, и аз няма никога да му простя за тези престъпления. Не е нужно да приписвам на Ричард други престъпления, той ще отиде в пъкъла за тези, а за тях аз няма никога да му простя.

Нещастно поклащам глава, задето майка ми говори така за мъжа, когото обичам. Не мога да го защитя, не и пред нея, която е изгубила своите две момчета и все още не знае какво е станало с тях.

— Зная — прошепвам. — Не отричам, че той трябваше да действа в ужасни времена, че извърши ужасни неща. Изповяда ги пред свещеника си и се помоли за прошка за тях. Нямах представа колко се измъчваше от нещата, които е бил принуден да стори. Но съм сигурна, че не е заповядал да убият братята ми.

— Тогава Хенри няма да открие нищо при претърсването на Тауър — отбелязва тя. — Ако Ричард не ги е убил, няма да има тела, които Хенри да изнесе оттам. Навярно и двамата са живи, скрити някъде в Тауър или в къщите наблизо.

— И какво ще направи Хенри тогава? Ако ги открие живи? — Чувствам как това предположение ме оставя без дъх. — Какво би направил, ако те се появят и кажат, че са ги скрили, че са били скрити на сигурно място, те, нашите момчета, през цялото това дълго време?

Усмивката на майка ми е печална и бавна като отронена сълза.

— Ами ще му се наложи да ги убие — казва тя простиичко. — Ако намерим синовете ми живи сега, той би ги убил начаса и би приписал вината на Ричард. Ако открие синовете ми живи, ще трябва да ги убие, за да задържи трона, точно както баща ти уби стария крал Хенри, за да вземе трона. Разбира се, че би го сторил. Всички знаем това.

— Наистина ли би го направил, как мислиш? Би ли могъл да стори такова ужасно нещо?

Тя свива рамене.

— Мисля, че би се заставил да го стори. Не би имал избор. Иначе би се оказало, че е рискувал напразно живота и армията си. Би се оказало, че майка му е прекарала напразно живота си в кровежи и че дори се е омъжила напразно. Да, ако Хенри някога открие брат ти Едуард жив, ще го убие на мига. Ако открие брат ти Ричард, ще трябва да го умъртви. За него това не би било нищо повече от продължение на стореното при Бозуърт. Ще намери някакъв начин да успокои съвестта си. Този млад мъж е живял под сянката на меча от момента, в който още като четиринайсетгодишно момче избяга от Англия, до деня, когато пристигна у дома да се бие за правото си над трона. Никой не знае по-добре от него, че всеки претендент за трона трябва да бъде убит начаса. Един крал не може да пощади живота на един претендент. Никой крал не може да позволи на един претендент да живее.

* * *

Придворните на Хенри отиват с него в Тауър, все повече и повече мъже се стичат под знамето на Тюдор сега, когато той

триумфира. Научаваме от клюките по градските улици за множеството награди, раздавани от трона на Тюдорите — Хенри разпределя плячката от Бозуърт в дните преди коронацията си. Майка му получава обратно всичките си земи и богатства; спохожда я величието, за което винаги е претендирала, но на каквото не се е наслаждавала никога досега. Съпругът ѝ, Томас, лорд Станли, е удостоен с титлата граф на Дерби и е назначен за велик конетабъл^[1] на Англия, като награда за големия си кураж да гледа в две посоки едновременно, като двуличен предател, какъвто е всъщност. Зная, защото го чух да полага клетвата, чух как обеща предаността си, безусловната си вяност на моя Ричард; видях го да пада на колене и да се къдне в привързаността си, като дори предложи сина си като залог за своята вяност. Закле се, че брат му, цялото му семейство са верни поданици на Ричард.

Но онази сутрин на Бозуърт Фийлд той и сър Уилям седели на конете си с могъщите си армии зад тях и чакали да видят в чия полза ще се развие битката. Когато видели Ричард да се втурва в сърцето на битката, сам, устремил се към Хенри като летящо копие, братята Станли, лорд Уилям и сър Томас, действайки като един човек, връхлетели върху него в гръб, с вдигнати мечове. Тогава те спасили Хенри, и повалили на земята Ричард, когато той само след броени мигове е щял да прониза с меч си сърцето на Хенри Тюдор.

Сър Уилям Станли вдигнал шлема на моя Ричард от калта, изтръгнал бойната корона и поднесъл златния обръч на Хенри: най-ужасното дело в един изпълнен със злодеяния ден. Сега, в знак на признателност към послушното си кученце, Хенри назначава сър Уилям за свой шамбелан, целува го по двете бузи, обявява, че те са новата кралска фамилия. Заобикаля се с представители на рода Станли, прелива от благодарност към тях. С един триумф се е сдобил едновременно с престол и със семейство. Неразделен е с майка си, Маргарет, а зад гърба ѝ, винаги на половин крачка разстояние, е преданият ѝ съпруг, лорд Томас Станли, а на още половин крачка зад него е брат му сър Уилям. Хенри се наслаждава на верността на тези новооткрити сродници, които са поставили своето момче на престола, и знае, че най-сетне е в безопасност.

Чичо му Джаспър, който споделяше изгнанието му и не губеше вяра в каузата на Тюдорите още от раждането на Хенри, също е там, възнаграден за дълготрайната си вяност с дял от плячката. Той

получава обратно титлата си, връщат му и земите; ще може да си избере пост в управлението на страната. Всъщност получава дори още повече от това. Хенри пише на леля ми Катрин, вдовицата на вероломния Бъкингамски херцог, и ѝ нарежда да се приготви за повторна женитба. Джаспър ще получи нея и състоянието на Бъкингам. Изглежда, че всички жени от рода Ривърс са част от военната плячка. Тя носи в ръка писмото, когато идва да види майка ми в скромните ни покои в двореца Уестминстър.

— Полудял ли е? — пита тя майка ми. — Нима не бе достатъчно, че бях омъжена за едно момче, за младия херцог, който ме мразеше, та сега трябва да се омъжа за друг враг на семейството ни?

— Ще получиш ли пари? — пита сухо майка ми, понеже и самата тя е получила писмо, което да покаже на сестра си. — Защото виж, ето я нашата новина. Ще ми плащат пенсия. Сесили ще бъде омъжена за сър Джон Уелс, а Елизабет ще бъде сгодена за краля.

— Е, благодаря на Бог поне за това! — възкликва леля ми Катрин. — Сигурно сте се тревожели.

Майка ми кимва.

— О, той би престъпил клетвата си, ако можеше. Търсеше си друга годеница, опитваше се да се измъкне от уговорката.

При тези думи вдигам поглед от ръкоделието си, но майка ми и сестра ѝ са се задълбочили в получените от тях писма, допрели глави.

— Кога ще бъде? Кога ще е сватбата?

— След коронацията — майка ми посочва абзаца. — Разбира се, той няма да иска да се говори, че двамата са съвместно управляващи крал и кралица. Ще иска да го видят как се възкачва на трона благодарение на собствените си заслуги. Няма да иска никой да каже, че тя получава короната на кралица по собствено право. Не може да позволи никой да каже, че той се е сдобил с короната чрез нея.

— Но нали всички ще отидем на коронацията му? — пита леля ми Катрин. — Доста се забавиха, но...

— Не сме поканени — казва майка ми кратко.

— Това е оскърбление! Той трябва да покани Елизабет там!

Майка ми присвива рамене.

— А ако я посрещнат с ликуване? Ако започнат да викат имената ни? — пита тя тихо. — Знаеш как хората биха надавали приветствени възгласи за нея, ако я видят. Знаеш колко обичат лондончани

династията Йорк. Ами ако хората ни видят и покажат, че предпочитат моя племенник Едуард Уорик? Ами ако обсипят с дюдюкане и хули династията на Тюдорите и покажат, че искат да ги управлява династията Йорк? На коронацията му? Той няма да рискува да си навлече това.

— Там ще има сродници на Йорк — изтъква Катрин. — Твоята зълва Елизабет се е „пребоядисала“, след като нейният съпруг, херцогът на Съфолк, отново промени симпатиите си. Синът ѝ, Джон дьо ла Поул, когото крал Ричард посочи за свой наследник, е измолил прошка от Хенри и следователно те ще бъдат там.

Майка ми кимва.

— И е редно да бъдат — казва тя. — Сигурна съм, че ще му служат вярно.

Леля ми Катрин изсумтява презрително, а майка ми не успява да сдържи усмивката си.

* * *

Отивам да намеря Сесили.

— Ще се омъжиш — казвам рязко. — Чух майка ни и леля Катрин да го казват.

Тя пребледнява.

— За кого?

Веднага разбирам как се бои, че отново ще бъде унижена чрез брак с някой нисш поддръжник на нашествието на Тюдор.

— Всичко е наред — казвам. — Лейди Маргарет е все още твоя приятелка. Омъжва те за своя полубрат, сър Джон Уелс.

Тя се разтърсва от ридание и се обръща към мен:

— О, Лизи, толкова се страхувах... толкова се страхувам...

Обгръщам раменете ѝ с ръка.

— Знам.

— И не можех да направя нищо. А когато баща ни беше жив, всички ме наричаха „принцеса на Шотландия“, защото щях да се омъжа за шотландския крал! И после да бъда принизена до положението на лейди Скруп! А после — изобщо да нямам име! О, Лизи, бях зла към теб.

— Към всички — напомням й.

— Знам! Знам!

— Но сега ще бъдеш виконтеса! — възкликвам. — И несъмнено ще се чувстваш по-добре. Лейди Маргарет облагодетелства семейството си преди всички останали, а Хенри дължи на сър Джон признателност за подкрепата му. Ще му дадат нова титла и земи. Ще бъдеш богата, ще бъдеш знатна, ще бъдеш роднина на Нейна светлост майката на краля, ще бъдеш — какво всъщност? — наполовина нейна зълва, и сродница на фамилията Станли.

— Нещо за сестрите ни? А за братовчедка ни Маргарет?

— Все още нищо. Томас Грей, синът на мама, ще си дойде у дома по-късно.

Сесили въздъхва. Нашият полубрат ни беше като баща, беше ни пламенно предан, откакто се помнехме. Дойде с нас в убежището, излизайки само за да се опита да освободи братята ни в едно тайно нападение на Тауър; служеше в двора на изгнаника Хенри, като се опитваше да поддържа съюза ни с него и шпионираше за всички ни през цялото време. Когато майка ни се увери, че Хенри е враг, от когото трябва да се боим, тя повика Томас да се върне у дома, но Хенри го залови, когато заминаваше. Оттогава той е пленник във Франция.

— Помилван ли е? Кралят му е простил?

— Мисля, всички знаят, че той не е сторил нищо лошо. Беше заложник за подсигуряването на съюза ни. Хенри го остави като залог при френския крал, но сега, когато Тюдор вижда, че сме покорни, може да освободи Томас и да изплати дълга си на французите.

— А ти? — пита настойчиво Сесили.

— Очевидно Хенри ще се ожени за мен, защото не може да се измъкне от уговорката. Но никак не бърза. Явно всички знаят, че се опитва да се отметне.

Тя ме поглежда съчувствено и казва:

— Това е оскърбление.

— Така е — съгласявам се. — Но аз искам само да бъда кралица редом с него. Не го желая като мъж, затова не ме е грижа, че не ме иска като своя съпруга.

[1] Конетабъл — висша длъжност в средновековните кралски дворове, върховен предводител на всички войскове части, стражи и пр., отговарящи за вътрешния ред в страната. — Б.р. ↑

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН

30-ТИ ОКТОМВРИ 1485 Г.

Гледам от прозореца на спалнята си как баржата за коронацията се спуска по реката до Тауър, ескортирана от десетки кораби. Чувам как музиката ехти звънко над водата. Позлатата на кралската баржа е обновена, откакто за последен път плавахме с нея, и тя блести, яркозлатиста над студената вода, а на носа и кърмата тържествуващо се веят знамената с червения дракон на Тюдорите и назъбената решетка на крепостна врата на Боуфорт. Самият Хенри е миниатюрна фигура. На това разстояние виждам само дългата му мантия от пурпурно кадифе, поръбена с хермелин. Застанал е така, че всички по бреговете на реката да могат да го видят, с ръце на хълбоците, върху повдигнатата част на палубата в дъното на баржата. Засенчвам очи и се вирам в него. За първи път виждам мъжа, за когото ще се омъжа, и от това разстояние той не е по-голям от връхчето на кутрето ми. Баржата се плъзга пред очите ми, отвеждайки моя годеник да бъде коронясан без мен, и той дори не знае, че го наблюдавам. Не би предположил, че притиснах малкия си пръст към дебелото прозоречно стъкло, за да му взема мярката, а после щракнах презрително с пръсти.

Всички гребци са в ливреи в зелено и бяло, цветовете на Тюдорите, дръжките на веслата са боядисани в бяло, а широката им част — в яркозелено. Хенри Тюдор е поръчал пролетни цветове през есента; изглежда, че нищо в Англия не е достатъчно добро за този млад нашественик. Макар че листата капят от дърветата като кафяви сълзи, за него всичко трябва да бъде зелено като свежа трева, бяло като майско цветче, сякаш за да убеди всички ни, че времето се е преобърнало наопаки и сега всички сме Тюдори.

Във втора баржа преминава Нейна светлост майката на краля, разположила се тържествуващо на висок стол, почти трон, за да могат всички да видят как лейди Маргарет най-сетне потегля да получи своето. Съпругът ѝ стои до стола ѝ, собственически подпрял едната си ръка върху позлатената облегалка, предан на този крал, както се

кълнеше в преданост на предишния, и на онзи преди него. Девизът му, смехотворният му девиз, е *Sans changer*, което означава „постоянен, непроменим“, но единственото отношение, в което семейство Станли никога не се променят, е неизменната им вяроност към собствените им интереси.

В следващата баржа е Джаспър Тюдор, чичото на краля, който ще носи короната по време на коронацията. Леля ми Катрин, неговата плячка от победата, стои до него, отпуснала леко длан върху ръката му. Тя не вдига поглед към прозорците ни, макар сигурно да се досеща, че гледаме. Гледа право напред, спокойна и уверена като стрелец с лък, докато отива да стане свидетелка на коронясването на нашия враг; красивото ѝ лице е напълно непроницаемо. Тя вече бе омъжена веднъж преди в услуга на семейството си, за млад мъж, който я мразеше; привикнала е към външен блясък и унижение у дома. Това беше цената, която плати, задето цял живот беше едно от красивите момичета Ривърс, винаги толкова близо до трона, че тази близост остави у нея следа като белег от рана.

Майка ми обгръща с ръка талията ми, докато гледа процесията заедно с мен. Не казва нищо, но зная, че си мисли за деня, когато стояхме в убежището в мрачната крипта под параклиса на абатството, гледайки как кралските баржи плакат надолу по реката, когато короноваха чичо ми Ричард и пренебрегнаха законния наследник, моя брат Едуард. Тогава си мислех, че всички ще умрем в тъмнина и самота. Мислех си, че някоя нощ за нас безшумно ще дойде палач. Мислех си, че може би ще се събудя за миг от тежестта на възглавница върху лицето ми. Мислех си, че никога повече не ще видя слънчева светлина. Тогава бях млада и си мислех, че скръб, дълбока като моята, може да доведе единствено до смърт. Бях опечалена от смъртта на баща си и изплашена от отсъствието на братята си, и си мислех, че скоро и аз ще умра.

Сега си давам сметка, че това е третата баржа, отправяща се към победоносна коронация, която минава край майка ми. Когато бях още съвсем малка, а брат ми Едуард дори още не беше роден, тя пак трябваше да се укрие в убежище, когато баща ми, кралят, беше прогонен от Англия. Върнаха стария крал и майка ми се унижи да гледа навън през ниския мръсен прозорец на криптата под Уестминстърското абатство, за да види как лейди Маргарет и нейният

син Хенри преминават величествено по реката, за да ознаменуват победата на възстановения на престола крал Хенри Ланкастър.

Тогава бях съвсем малка, и затова не си спомням корабите, плаващи покрай нас, нито тържествуващата майка и малкия ѝ син на борда на баржа, окичена с червени рози; помня обаче натрапчивия мирис на речна вода и влага. Помня как нощем плачех, докато заспя, напълно объркана и неспособна да разбере защо изведнъж бяхме заживели като бедняци, криейки се в крипта под параклиса, вместо да се наслаждаваме на най-прекрасните дворци в кралството.

— Това е третия път, когато виждате лейди Маргарет да минава триумфално с баржата си покрай вас — отбелязвам пред майка ми. — Веднъж, когато крал Хенри беше възстановен на престола и тя бързаше първа да стигне до двора и да му представи сина си, веднъж, когато съпругът ѝ се ползваше с висшето благоволение на Ричард и тя носеше шлейфа на кралица Ан по време на коронацията, а вижте, сега отново преминава покрай вас.

— Да — признава тя. Виждам как сивите ѝ очи се присвиват, докато гледа пищно позлатената баржа и гордо веещите се знамена. — Но винаги я намирам толкова... неубедителна, дори в най-великите ѝ триумфи — казва тя.

— Неубедителна ли? — повтарям странната дума.

— Тя винаги прилича на жена, към която са се отнесли зле — казва майка ми, и весело се разсмява на глас, сякаш поражението е просто едно завъртане на колелото на съдбата и лейди Маргарет не е във възход и не е инструмент на святата Божия воля, както си мисли, а просто е извадила късмет при това завъртане, и почти със сигурност ще падне при следващото. — Винаги ми е приличала на жена, която има много поводи да се оплаква — обяснява майка ми. — А с такива жени винаги се отнасят зле.

Тя се обръща да ме погледне, изсмява се високо на озадаченото ми изражение и казва:

— Няма значение. Така или иначе, имаме думата ѝ, че Хенри ще се ожени за теб, веднага щом бъде коронясан, и тогава ще имаме момиче от династията Йорк на трона.

— По нищо не личи, че той иска да се ожени за мен — казвам сухо. — Трудно може да се каже, че ми се оказва почит по време на шествието за коронацията. Не ние сме тези в кралската баржа.

— О, ще трябва да го направи — заявява тя уверено. — Независимо дали това му харесва или не. Парламентът ще изиска това от него. Той спечели битката, но те няма да го приемат като крал, ако ти не си до него. Бил е принуден да обещае. Говорили са с Томас, лорд Станли, а тъкмо той има усет за решаващото във властта. Лорд Станли е говорил със съпругата си, тя е говорила със сина си. Всички знаят, че Хенри трябва да се ожени за теб, без значение дали това му харесва или не.

— А ако на мен не ми харесва? — Обръщам се към нея и слагам ръце на раменете ѝ, за да не може да се изплъзне от гнева ми. — Ами ако аз не искам жених, който не ме желае, претендент за короната, който спечели трона си чрез измяна и предателство? Ами ако ви кажа, че сърцето ми лежи в незнаен гроб някъде в Лестър?

Тя не трепва, а приема гневната ми печал със спокойно лице.

— Дъще моя, винаги си знаела, че ще бъдеш омъжена за доброто на страната и в полза на семейството си. Ще изпълниш своя дълг като принцеса, където и да е погребано сърцето ти, независимо кого искаш или не искаш, и очаквам от теб да изглеждаш щастлива, докато изпълняваш дълга си.

— Ще ме омъжите за човек, когото бих предпочела да видя мъртъв?

Усмивката ѝ не трепва.

— Елизабет, знаеш така добре, както и аз, че рядко се случва една млада жена да може да се омъжи по любов.

— Вие сте го сторили — казвам обвинително.

— Имах благоразумието да се влюбя в краля на Англия.

— Аз също! — изтръгва се от мен като вопъл.

Тя кимва, поставя нежно ръка на тила ми, и когато се отпускам, притегля главата ми към рамото си.

— Знам, знам, любов моя. В онзи ден късметът изневери на Ричард, а той никога дотогава не бе имал лош късмет. Сигурно си мислела, че безспорно ще победи. Аз мислех, че със сигурност ще победи. Аз също зложих надеждите си и щастието си на неговата победа.

— Наистина ли трябва да се омъжа за Хенри?

— Да, трябва. Ще станеш кралица на Англия и ще възвърнеш величието на семейството ни. Ще възстановиш мира в Англия. Това са

велики постижения. Би трябвало да се радваш. Или, най-малкото, можеш да си даваш вид, че се радваш.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН НОЕМВРИ 1485 Г.

Първият парламент на Хенри работи оживено, променя законите на Ричард, премахва подписа му от законниците, точно както смъкнаха бойната корона от главата му. Първо отменят всички обвинения в измяна и наказанията с лишаване от граждански права, издадени срещу поддръжниците на Тюдорите, обявявайки сами себе си за абсолютно невинни и верни единствено на интереса на страната си. Чичо ми, херцогът на Съфолк и синовете му Джон и Едмънд дьо ла Поул до един стават предани поддръжници на Тюдорите и вече не са на страната на Йорк, макар че майка им, Елизабет, е от династията Йорк и сестра на моя Ричард и на покойния ми баща. Моят полубрат Томас Грей, който беше оставен във Франция като заложник, ще бъде откупен и доведен у дома. Кралят ще пренебрегне подозренията, които изпитваше като претендент. Томас пише умолително писмо, в което казва, че никога не е искал да оставя впечатление, че се е опитвал да избяга от набързо сформирания двор на претендента Хенри, просто се връщал в Англия по повеля на майка ми. А Хенри, уверен в новата си власт, е готов да прости моментната измяна.

Връщат на майката на Хенри семейното ѝ състояние и имущество; нищо не е по-важно от натрупването на богатството на тази изключително властна кралска майка. После обещава да плащат на майка ми пенсия като на вдовстваща кралица. Съгласяват се също и че указът на Ричард, който постановяваше, че майка ми и баща ми никога не са били законно женени, трябва да бъде отхвърлен като клевета. Нещо повече, той трябва да бъде забравен, и никой не бива да го споменава занапред. С едно драсване на перото в парламента на Тюдорите нашето семейно име е възвърнато и аз, и всичките ми сестри отново сме законни принцеси от рода Йорк. Първата женитба на Сесили е забравена, сякаш никога не е била. Тя отново е принцеса Сесили Йоркска, и е свободна да бъде омъжена за сродника на лейди Маргарет. В двореца Уестминстър слугите сега подгъват коляно, когато

ни поднасят някое блюдо, и всички наричат всяка от нас „Ваша светлост“.

Сесили е във възторг от внезапното възвръщане на титлите ни, всички ние, принцесите на Йорк, се радваме отново да бъдем себе си; но аз откривам майка си да се разхожда мълчаливо край студената река, с качулка на главата, сключила студени ръце в маншона си, приковала сивите си очи в сивата вода.

— Почитаема майко, какво има?

Пристъпвам, улавям ръцете ѝ и се вглеждам в бледото ѝ лице.

— Той вярва, че моите момчета са мъртви — прошепва тя.

Поглеждам надолу и виждам калта по обувките ѝ и по полите на роклята ѝ. Вървяла е покрай реката поне час, шепнейки на вдигащата леки вълнички вода.

— Елате вътре, замръзвате — казвам.

Тя се оставя да я хвана за ръката и да я поведе по чакълената пътека към градинската порта, и да ѝ помогна да се качи по каменните стълби до личните си покои.

— Хенри сигурно има безспорно доказателство, че момчетата ми са мъртви.

Свалям наметката ѝ и я принуждавам да седне в един стол до огъня. Сестрите ми са навън, обикалят къщите на търговците на коприна, със злато в кесиите, със слуги, които да отнесат покупките им у дома; обслужвани са коленопреклонно, радват се на възстановяването на положението си. Само майка ми и аз се борим тук, сковани от скръб. Коленича пред нея и чувствам как сухите тръстики под коленете ми изпускат студеното си ухание. Вземам ледените ѝ ръце в моите. Главите ни са толкова близо една до друга, че никой, нито дори човек, който подслушва на вратата, не може да чуе разговора, който водим шепнешком.

— Почитаема майко — казвам тихо. — Откъде знаете?

Тя навежда глава, сякаш са я ударили силно в гърдите.

— Трябва да има. Трябва да е напълно сигурен, че и двамата са мъртви.

— Нима все още се надявахте, че Едуард е жив, дори сега?

Едно малко движение, като на ранено животно, ми подсказва, че никога не е преставала да се надява, че най-големият ѝ син някак е избягал от Тауър и още е жив, някъде, въпреки всичко.

— Наистина ли?

— Мислех си, че ще разбера — казва тя много тихо. — В сърцето си. Мислех си, че ако моето момче Едуард е било убито, бих разбрала в същия миг. Мислех си, че духът му не може да е напуснал този свят и да не ме е докоснал, докато си е отивал. Знаеш ли, Елизабет, обичам го толкова много.

— Но, майко, и двете чухме пеенето онази нощ, пеенето, което се разнася, когато някой от нашата фамилия умира.

Тя кимва.

— Да, чухме го. Но въпреки това продължих да се надявам.

Между нас се възцарява кратко мълчание, докато съзерцаваме смъртта на надеждата ѝ.

— Мислиш ли, че Хенри е предприел издирване и е намерил телата?

Тя поклаща глава. Сигурна е в това.

— Не. Защото, ако разполагаше с телата, той щеше да ги покаже пред света и да им устрои пищно погребение, та всички да узнаят, че вече ги няма. Ако разполагаше с телата, щеше да им устрои кралско погребение. Щеше да нареди на всички ни да се обвинем в най-тъмното синьо, да носим траур в продължение на месеци. Ако имаше някакво твърдо доказателство, щеше да го използва, за да очерни името на Ричард. Ако имаше някой, когото да може да обвини в убийство, щеше да го изправи на съд и да го обеси публично. Най-хубавото нещо на света за Хенри би било откриването на две тела. Сигурно от мига, в който слезе на суша в Англия, се е молел да ги открие мъртви и погребани, така че правото му над трона да е сигурно, така че никой да не може да се появи и да се представи за един от тях. Единственият човек в Англия, който иска по-силно от мен да узнае къде са синовете ми тази вечер, е новият крал Хенри.

— Следователно не може да е намерил телата, но явно е сигурен, че са мъртви. Някой трябва да му се е заклел, че са убити. Някой, комуто трябва да се довери. Защото той никога нямаше да възстанови титлите на всички от нашето семейство, ако мислеше, че от рода ни има оцеляло момче. Никога не би обявил вас, момичетата, за принцеси на Йорк, ако мислеше, че някъде съществува и оцелял принц.

— Значи са го уверили, че и Едуард, и Ричард са мъртви?

— Трябва да е сигурен. В противен случай никога нямаше да постанови с указ, че ние с баща ти сме били женени. Указът, който те превръща отново в принцеса на Йорк, превръща братята ти в принцове на Йорк. Ако нашият Едуард е мъртъв, тогава по-младият ти брат е крал Ричард IV Английски, а Хенри е узурпатор. Хенри никога не би възстановил кралската титла на жив съперник. Трябва да е сигурен, че и двете момчета са мъртви. Някой трябва да му се е заклел, че убийството наистина е извършено. Без съмнение някой трябва да му е казал, че е убил двете момчета и ги е видял мъртви.

— Възможно ли е това да е майка му? — прошепвам.

— Тя е единственият жив човек, който е имал причина да ги убие и е бил тук по време на изчезването им — казва майка ми. — Хенри беше в изгнание, чичо му Джаспър беше с него. Съюзникът на Хенри, Бъкингамският херцог, може да го е сторил; но той е мъртъв, така че никога няма да узнаем. Ако някой точно сега е уверил Хенри, че е в безопасност, това трябва да е майка му. Двамата сигурно са се убедили, че са в безопасност. Мислят, че и двамата принцове на Йорк са мъртви. Следващата му стъпка е да ти предложи брак.

— Изчакал е, докато се увери, че двамата ми по-малки братя са мъртви, преди да ме обяви за принцеса и да ми предложи брак? — питам. Вкусът в устата ми е толкова горчив, колкото и въпросът ми.

Майка ми свива рамене.

— Разбира се. Какво друго би могъл да направи? Така върви светът.

* * *

Майка ми е права. Рано една зимна вечер отряд от наскоро назначените кралски стражи, внушителни в алените си ливреи, пристигат с маршова стъпка пред вратата на Уестминстърския дворец и един вестител донася съобщението, че крал Хенри ще има удоволствието да ме посети след около час.

— Тичай — казва майка ми, като схваща същността на писмото с един бърз поглед. — Бес! — обръща се към новата камериерка. — Върви с нейна светлост и донеси новата ми диадема и новата й зелена рокля, и кажете на момчето веднага да донесе в стаята й гореща вода и

коритото! Сесили! Ан! Вие също се облечете, и накарайте сестрите си да се облекат, поръчайте на децата Уорик да идат в учебната стая, и заръчайте на учителя им да ги задържи там, докато ги повикам. Малките Уорик не бива да слизат долу, докато кралят е тук. Погрижете се да разберат това.

— Ще нося шапчица, черната си шапчица — казвам твърдоглаво.

— Новата ми диадема! — възкликва тя. — Диадемата ми със скъпоценните камъни! Ти ще бъдеш кралица на Англия, защо да изглеждаш така, като че ли си неговата икономка? Защо да изглеждаш като майка му? Скучна и безцветна като монахиня?

— Защото той сигурно харесва тъкмо това — казвам бързо. — Не разбирате ли? Той сигурно харесва момичета, които са скучни и безцветни като монахини. Никога не е бил в нашия двор, никога не е виждал фини рокли и прекрасни жени. Никога не е виждал танците и роклите, и блясъка в нашия двор. Водил е изолиран живот на бедно момче в Бретан, само с прислужнички и икономки. Живял е ту в една, ту в друга бедна странноприемница. А после пристига в Англия и прекарва цялото време с майка си, която се облича като монахиня и е грозна като смъртта. Трябва да изглеждам скромна, не бляскава.

Майка ми щраква с пръсти в пристъп на раздразнение към самата себе си.

— Каква глупачка съм! Точно така! Правилно! Е, тогава върви! — побутва ме леко в гърба. — Върви, побързай! — чувам я как се смее. — Бъди възможно най-обикновена и невзрачна! Ако успееш да не бъдеш най-красивото момиче в Англия, ще бъде отлично!

Забързвам се да изпълня поръчаното от нея, а момчето, което носи подпалките, дотъркулва голямата дървена каца за къпане в спалнята ми и с усилие качва по стълбите тежките кани с гореща вода, които подава през вратата. Налага се да се изкъпя припряно, прислужницата внася каните и пълни кацата, а после се подсушавам, вдигам влажната си коса и я прибирам под черната триъгълна шапчица, която стои тежко на челото ми, с по две големи „крилца“ на ушите ми. Обличам белъто и зелената си рокля, а Бес се стрелка около мен, нанизва връзките през дупките, за да пристегне корсажа, и скоро вече съм овързана като пиле, нахлузвам обувките си и се обръщам към нея, а тя ми се усмихва и казва:

— Прекрасно. Толкова сте красива, ваша светлост.

Вземам ръчното огледало и виждам лицето си неясно отразено в очуканото сребро. Поруменияла съм от горещата баня и изглеждам добре, с овално лице, с наситено сиви очи. Опитвам да се усмихна леко и виждам как устните ми се извиват нагоре — празно изражение, лишено дори от искрица радост. Ричард ми казваше, че съм най-красивото момиче, което се е раждало някога, че един мой поглед разпалвал в него огън от желание, че кожата ми била съвършена, че се възхищавал на косата ми, че никога не спи така добре, както когато е заровил лице в русата ми плитка. Не очаквам да чуя подобни думи на обич никога повече. Не очаквам някога пак да се чувствам красива. Погребах радостта ми и момичешката ми суета заедно с моя любим, и не очаквам някога отново да изпитам едното или другото.

Вратата на спалнята се отваря бурно.

— Той е тук — изрича задъхано Ан. — Влиза на кон във вътрешния двор с около четирийсет мъже. Мама казва да дойдеш веднага.

— Малките Уорик горе в учебната стая ли са?

Тя кимва.

— Предупредени са да не слизат.

И така, аз слизам по стълбите, с вдигната глава, сякаш нося корона вместо тежката шапчица, зелената ми рокля мете леко благоуханните тръстики, когато разтварят двойните врати и Хенри Тюдор, завоевателят на Англия, току-що коронованият крал, убиецът на моето щастие, влиза в голямата зала под мен.

Първото, което изпитвам, е облекчение; той не е чак такъв мъж, какъвто очаквах да видя. Всичките тези години, през които знаехме, че съществува претендент за трона, който очаква шанса си да нахлуе в страната, го превърнаха в нещо, вдъхващо ужас, в звяр, в огромно зло. Говореше се, че при Бозуърт бил охраняван от грамаден мъж, и си представях, че той също е гигант. Но мъжът, който влиза в залата, е с крехко телосложение, висок, но слаб и сух, близо трийсетгодишен, с енергична походка, но с напрегнато лице; с кестенява коса и тесни кафяви очи. За първи път си давам сметка, че сигурно е тежко да прекараш живота си в изгнание и накрая да спечелиш кралството си в една битка, чийто изход виси на косъм, благодарение на постъпката на един изменник; и да знаеш, че по-голямата част от страната не се радва на успеха ти, а жената, за която трябва да се ожениш, обича друг: твоя

мъртъв враг и законен крал. Представях си го тържествуващ; но сега виждам мъж, обременен от един странен обрат на съдбата, от това, че е постигнал победата чрез долна измяна в един горещ августовски ден, несигурен дори сега дали Бог е с него.

Спирам за миг на стълбите, с ръка върху студената мраморна балюстрада, надвесвайки се да погледна надолу към него. Червеникавокафявата му коса оредява леко на темето; виждам това отвисоко, когато той си сваля шапката и се свежда ниско над ръката на майка ми, а после се изправя и ѝ се усмихва без топлота. Изражението му е сдържано, което е разбираемо, тъй като той идва в дома на изключително ненадеждна съюзница. Случваше се почитаемата ми майка да подкрепя плановете му срещу Ричард, друг път обаче тя се изправяше против него. Тя изпрати собствения си син Томас Грей в двора му като негов поддръжник, но после го повика отново у дома, когато заподозря Хенри в убийството на нашия принц. Предполагам, че никога не е знаел дали тя е приятел или враг; разбира се, че храни недоверие към нея. Сигурно изпитва недоверие към всички нас, двуличните принцеси. Сигурно се бои да не съм нечестна, да не се окажа невярна — това най-много от всичко.

Той целува върховете на майчините ми пръсти възможно най-леко, сякаш не очаква нищо, освен преструвки, от нея, може би от всички нас. После се изправя, проследява нейния поглед нагоре и ме вижда, застанала над него, на стълбите.

Веднага разбира коя съм, а моето кимване за поздрав му подсказва, че разпознавам в негово лице човека, за когото ще се омъжа. Приличаме повече на двама непознати, които се съгласяват да предприемат заедно свързана с много неудобства експедиция, отколкото на влюбени, които се срещат. Допреди четири месеца бях любовница на неговия враг и по три пъти на ден се молах за поражението на Тюдор. Довчера той е търсил съвети, за да разбере дали може да избегне годежа с мен. Нощес сънувах, че той не съществува, и се събудих, желаейки да беше денят преди битката при Бозуърт и той да предприеме своето нашествие само за да се сблъска с поражение и смърт. Но той победи при Бозуърт, и сега не може да се измъкне от обета си да се ожени за мен, а аз не мога да се измъкна от обещанието, което дадох на майка си — че ще се омъжа за него.

Слизам бавно по стълбите, докато двамата се преценяваме взаимно, за да видим истината за един враг, когото дълго сме си представяли. Струва ми се извънредно странно да си мисля, че независимо дали ми харесва или не, ще трябва да се омъжа за него, да споделя легло с него, да му родя деца, и да живея с него до края на живота си. Ще го наричам свой съпруг, той ще бъде мой господар, аз ще бъда негова съпруга и собственост. Няма да избягам от властта му над мен чак до смъртта му. Питам се хладнокръвно дали ще прекарам остатъка от живота си, желаейки всекидневно смъртта му.

— Добър ден, ваша светлост — казвам тихо, слизам по последните стъпала, правя реверанс и му поднасям ръката си.

Той се навежда да целуне пръстите ми, а после ме притегля към себе си и ме целува по едната буза, а после по другата, като френски придворен — изискани обноски, които не значат нищо. Излъчва чист, приятен мирис, долавям уханието на свежия зимен ден в косата му. Той отстъпва назад, и аз виждам кафявите му сдържани очи и предпазливата му усмивка.

— Добър ден, принцесо Елизабет — казва той. — Радвам се да ви срещна най-сетне.

— Нали ще приемете чаша вино? — предлага майка ми.

— Благодаря ви — казва той; но не отмества поглед от лицето ми, сякаш ме преценява.

— Насам — казва спокойно майка ми и ни въвежда в уединена стая отстрани до голямата зала, където ни чакат гарафа и високи чаши от венецианско стъкло, и вино за трима ни. Кралят се настанява на един стол, но проявява грубост, като не ни подканва да сторим същото, затова трябва да останем прави пред него. Майка ми налива виното и поднася първо на него. Той вдига чаша към мен и пие, сякаш е в някоя кръчма, но не произнася тост. Изглежда доволен да седи мълчаливо, оглеждайки ме замислено, докато аз стоя пред него като дете.

— Ето и другите ми дъщери — майка ми ги представя спокойно. Много нещо е нужно, за да стресне майка ми — това е жена, приела едно кралейство, — и кимва към вратата. Сесили и Ан влизат, сподирени от Бриджет и Катрин. И четирите правят много нисък реверанс. Неволно се усмихвам, забелязала изпълненото с достойнство снисхождение и изправяне на Бриджет. Тя е още малка, но има изисканите

обноски на истинска херцогиня. Поглежда ме укорително; тя е изключително сериозно петгодишно момиченце.

— Радвам се да се запозная с всички ви — казва новият крал, без да се обръща специално към някого, без да си прави труда да става на крака. — А удобно ли се чувствате тук? Имате ли всичко необходимо?

— Благодаря ви, да — казва майка ми, сякаш някога не е притежавала половин Англия, а това не беше любимият ѝ дворец, за чиято поддръжка се спазваха безусловно нейните заповеди.

— Издръжката ви ще се изплаща на всеки три месеца — казва ѝ той. — Нейна светлост майка ми урежда тези въпроси.

— Моля, предайте благопожеланията ми на лейди Маргарет — казва майка ми. — Нейното приятелство ме крепеше напоследък, а в миналото много ценях службата ѝ.

— А! — казва той, сякаш не му е особено приятно да му напомнят, че майка му е била придворна дама на моята. — Синът ви Томас Грей ще бъде освободен във Франция и ще може да се прибере у дома при вас — продължава, давайки да се разбере, че изпълнява поетите задължения.

— Благодаря ви. И моля, съобщете на майка си, че Сесили, нейната кръщелница, е добре — продължава настойчиво майка ми. — И че е признателна на вас и майка ви, че се погрижихте за предстоящата ѝ женитба. — Сесили прави още един реверанс, за да покаже на краля коя от нас е тя, и той кимва отегчено. Тя вдига поглед, сякаш копнее да му напомни, че само чака да назове деня на сватбата ѝ, че докато той го стори, тя не е нито вдовица, нито девойка. Но той не ѝ дава възможност да проговори.

— Моите съветници ме уведомяват, че хората нямат търпение да видят принцеса Елизабет омъжена — казва той.

Майка ми накланя глава.

— Искях да се уверя, че сте добре и сте щастлива — казва той направо на мен. — И че сте съгласна.

Сепната, вдигам поглед. Не съм добре, и далеч не съм щастлива; потънала съм в скръб по мъжа, когото обичам, мъжа, убит от този нов крал и погребан без почести. Този мъж, който седи пред мен сега, искайки така вежливо съгласието ми, бе позволил на своите войници да смъкнат доспехите на Ричард, а после и дрехите му, да завържат голото му тяло направо върху седлото на коня му и да го откарат

обратно така. Казаха ми, че клюмналата глава на мъртвия Ричард се ударила в една от колоните на Боу Бридж, докато минавали по него, за да влязат с тялото в Лестър. Този глух звук, звукът от удрянето на мъртвата глава в дървения стълб, се носи през дните ми, отеква в сънищата ми. После изложили голото му, покрито с рани тяло върху олтарните стъпала на църквата, та всички да разберат, че е наистина, безвъзвратно мъртъв, и че на всички възможности Англия да добрува под владичеството на династията Йорк е сложен твърдо и окончателно край.

— Дъщеря ми, вашата най-покорна слугиня, се чувства добре и е щастлива — казва любезно майка ми, нарушавайки краткото мълчание.

— А какъв девиз ще изберете? — пита той. — Когато станете моя съпруга?

Започвам да се питам дали е дошъл само за да ме изтезава. Не съм мислила за това. Защо, за Бога, бих мислила за девиза, който бих приела като негова жена?

— О, имате ли някакво предпочитание? — питам го със студен, незаинтересован глас. — Защото аз нямам никакво.

— Почитаемата ми майка предлага „смирена и разкаяна“ — казва той.

Сесили изхихиква, преструва се, че кашля и извърща поглед, изчервена. С майка ми си разменяме ужасен поглед, но и двете знаем, че не можем да кажем нищо.

— Както желаете — успявам да съхраня безразличния си тон и съм доволна от това. Ако не друго, мога да се преструвам, че не ме е грижа.

— Да бъде „смирена и разкаяна“ тогава — казва той тихо, на себе си, сякаш е доволен, и вече съм сигурна, че ни се присмива.

* * *

На следващия ден майка ми идва при мен, усмихната:

— Сега разбирам защо бяхме удостоени с кралска визита вчера — казва тя. — Лично говорителят на парламента слязъл от мястото си и помолил краля, от името на целия парламент, да се ожени за теб. Камарите на общините и на лордовете му казали, че трябва да стигнат

до решение на въпроса. Хората няма да го подкрепят като крал, ако ти не си до него. Представили му такава петиция, че не могъл да им откаже. Обещаха ми това, но не бях сигурна, че ще се осмелят да го извършат. Всички толкова се страхуват от него; но повече от всичко на света искат момиче от династията Йорк на престола, и приключване на Войната на братовчедите чрез брак между братовчедите. Никой не може да се чувства сигурен, че мирът е дошъл с Хенри Тюдор, освен ако и ти не си на трона. В негово лице виждат просто един претендент, чийто късмет е проработил. Казали му, че искат той като крал да бъде присаден върху стъблото на Плантагенетите — тази здрава и издръжлива лоза.

— Това едва ли му се е понравилось.

— Побеснял — казва тя весело. — Но не можел да направи нищо. Трябва да те вземе за съпруга.

— Смирена и разкаяна — напомням ѝ кисело.

— Смирена и разкаяна, разбира се — потвърждава майка ми радостно. Поглежда посърналото ми лице и се разсмява. — Това са само думи — напомня ми тя. — Думи, които той може да те принуди да изречеш сега. Но в замяна ние го караме да се ожени за теб и те правим кралица на Англия, а после наистина няма да има значение какъв е девизът ти.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН ДЕКЕМВРИ 1485 Г.

Кралският вестносец отново пристига пред вратата с новината, че кралят ни предлага удоволствието да ни посети. Този път обаче възнамерява да вечеря с нас, и ще го придружат двайсетина придворни. Майка ми възлага на главния отговорник за поднасянето на храната, на управителя на готварниците и на виночерпеца да ѝ представят меню от няколко блюда и вина, които могат да бъдат приготвени и поднесени още същия ден, и им нарежда да се залавят за работа. Тя уреждаше пиршества с десетки блюда, поднасяни на стотици хора, когато беше кралица в същия този дворец, а баща ми — най-обичаният крал на Англия. Доставя ѝ удоволствие да успее да покаже на Хенри — човек, прекарал петнайсет години в незначителния владетелски двор на Бретан, прокуден от Англия и страхуващ се за живота си, как е редно да се ръководи един наистина голям дворец.

Прислужникът, който носи дървата за огрев, се катери с усилие по стълбите с нова каца за къпане, а малките Уорик са затворени в стаите си; наредено им е да не слизат, дори да не се показват на прозорците.

— Защо не? — пита ме Маргарет, като се вмъква в стаята ми зад прислужничките, понесли наръч топли чаршафи и шише с розова вода, за да си изплакна косата. — Да не би почитаемата ви майка да смята, че Теди не е достатъчно умен, за да се срещне с краля? — тя поруменява. — Нима тя се срамува от нас?

— Майка ми не иска кралят да се безпокои от присъствието на момче от династията Йорк — казвам кратко. — Това няма нищо общо с теб или с Едуард. Хенри знае за вас двамата, разбира се, можете да сте сигурни, че майка му, в старателния си опис на всичко заварено от него в Англия, не ви е забравила. Тя ви направи свои повереници, но сте в по-голяма безопасност, когато не ви виждат.

Тя пребледнява.

— Нали не мислите, че кралят ще отведе Теди някъде?

— Не — казвам. — Но няма нужда да се хранят заедно. Със сигурност е по-добре да не ги срещаме. Освен това, ако Теди каже на Хенри, че очаква да стане крал, би станало неловко.

Тя се усмихва леко и казва:

— Искане ми се никой да не му беше казвал, че е следващият в реда на престононаследниците. Толкова сериозно го прие.

— По-добре е да не се пречка, докато Хенри свикне с всичко — казвам. — Да, Теди е много мил, но не може да му се има доверие, че няма да каже нещо необмислено.

Тя оглежда приготовленията за банята ми, а после — разстланата ми нова рокля, донесена от Сити същия ден от шивачката, в зеления цвят на Тюдорите, с „любовни възелчета“ на раменете.

— Много ли ви е тежко заради тази женитба, Елизабет?

Свивам рамене, отричайки собствената си болка.

— Аз съм принцеса на Йорк — казвам. — Трябва да направя това; във всеки случай щеше да се наложи да се омъжа за някого според плановете на баща ми. Бях сгодена още в люлката. Нямам избор; но и никога не съм очаквала да имам избор — освен веднъж, а сега това ми се струва като омагьосано време, като сън. Когато ти дойде времето, и ти ще трябва да се омъжиш, където ти наредят.

— Това натъжава ли ви? — пита тя: такова мило, сериозно момиче.

Поклащам глава.

— Не чувствам нищо — казвам истината. — Това е може би най-лошото. Не чувствам абсолютно нищо.

* * *

Придворните на Хенри пристигат навреме, изискано облечени, със смутени, полускрити усмивки. Половината му двор се състои от наши някогашни приятели; повечето сме роднини по сватовство, ако не по кръв. Много неща остават неизречени, когато лордовете влизат и ни поздравяват, точно както правеха едно време, когато ние бяхме кралското семейство, което ги посрещаше тук, в двореца.

Братовчед ми Джон дьо ла Поул, когото Ричард посочи за свой наследник преди Бозуърт, е тук с майка си, моята леля Елизабет. Тя и

цялото ѝ семейство сега са предани на Тюдорите и ни поздравяват с предпазливи усмивки.

Другата ми леля, Катрин, сега носи името Тюдор и върви, облягайки се на ръката на чичото на краля, Джаспър; но прави на майка ми толкова нисък реверанс, както винаги, а когато се изправя, я целува топло.

Чичо ми Едуард Удвил, родният брат на майка ми, е сред придворните на Тюдор, почитан и доверен приятел на новия крал. Той е с Хенри, откакто отиде в изгнание, и се сражава за него при Бозуърт. Навежда се ниско над ръката на майка ми, после я целува по двете бузи като неин брат, и чувам шепота му: „Хубаво е да те видя отново на законното ти място, Лизи... ваша светлост!“

Майка ми е уредила впечатляващо пиршество с дващест и две блюда, а след като всички са се нахранили и съдовете и сгъваемите маси са прибрани, сестрите ми Сесили и Ан танцуват пред двора.

— Моля ви, принцесо Елизабет, потанцувайте ни — казва ми кратко кралят.

Поглеждам майка ми; бяхме се разбрали да не танцувам. За последен път танкувах в тези стаи по време на коледното празненство; тогава носех рокля от коприна, пишна като тази на самата кралица Ан, ушита по същия модел като тази на кралицата, сякаш за да предизвикам сравнение между нея и мен — по-млада от нея с десет години; а съпругът ѝ, кралят, Ричард, не можеше да откъсне очи от мен. Целият двор знаеше, че той се влюбва в мен и че беше готов да напусне старата си, болна съпруга, за да бъде с мен. Танкувах със сестрите си, но той виждаше единствено мен. Танкувах пред стотици хора, но само за него.

— Ако обичате — казва Хенри, аз срещам прямия поглед на лешниковите му очи и виждам, че не мога да си измисля извинение.

Надигам се от мястото си и протягам ръка на Сесили, която ще трябва да ми бъде партньорка, независимо дали ѝ харесва, или не, а музикантите засвирват бърз италиански танц. Сесили е танкувала с мен много пъти пред крал Ричард, и по рязкото присвиване на устата ѝ се досещам, че и тя си мисли за това. Тя може и да се чувства като робиня, на която се налага да забавлява някой султан, но в този случай най-унизената съм аз — и това е утеха за нея. Танцът е бърз, с подскачане или завъртане в края на всяка стъпка, а и двете сме

бързоноги и грациозни. Въртим се шеметно из стаята, като си партнираме, а после с танцова стъпка се отправяме към други партньори и се срещаме отново в средата. Музикантите завършват с висока нота, ние правим реверанс на краля и една на друга, и се връщаме, за да застанем до майка ми, малко порозовели, изпотени и задъхани, а музикантите стават и свирят за краля.

Той слуша внимателно, като си тактува с една ръка по страничната облегалка на стола си. Явно обича музиката и когато музикантите завършват, той ги възнаграждава със златна монета — достатъчна награда, но съвсем не достойна за един принц. Докато го наблюдавам, разбирам, че е пестелив с парите като майка си — този млад мъж не е възпитан да мисли, че светът му дължи един престол. Това не е млад човек, свикнал с кралско богатство, който го харчи с лека ръка. Не е човек като моя Ричард, който разбираше, че един благородник трябва да живее както подобава и да разпределя състоянието си сред своите хора. После засвирват за всеобщите танци и кралят се навежда към майка ми и казва, че би искал да прекара известно време с мен, насаме.

— Разбира се, ваша светлост — тя се готви да се отдалечи от нас и да отведе момичетата със себе си, оставяйки ни сами в края на голямата зала.

— Сами и необезпокоявани — той я спира с жест на ръката си. — В отделна стая.

Тя се поколебава, и почти мога да я видя как обмисля искането му. Първо, той е кралят. Второ, ние сме сгодени; и ето най-сетне решението ѝ: не може в никакъв случай да му откажем.

— В личните покои, които се намират зад кралската маса, можете да бъдете съвсем сами — казва тя. — Ще се погрижа да не ви безпокоят.

Той кимва и се изправя на крака. Музикантите престават да свирят, придворните се снишават в безброй поклони, а после се изправят бързо, за да ни проследят с любопитни погледи; крал Хенри ми подава ръка и, следвайки майка ми, слиза заедно с мен от издигнатия подиум, напускайки голямата маса, където вечеряхме, и минава през сводестата врата в дъното на голямата зала, към уединената стая отзад. Всички гледат с благоговейно внимание как напускаме залата и танците. Пред вратата на стаята майка ми отстъпва

назад и с леко свиване на рамене ни пуска да влезем, сякаш сме актьори, които слизат от сцена и влизат в личния живот, в живота без сценарий.

Щом влизаме в стаята, той затваря вратата. Чувам как отвън музикантите засвирват отново; масивното дърво заглушава звука. Съвсем небрежно, той превърта големия ключ в ключалката.

— Какво е това? — казвам, така стресната, че забравям добрите обноски. — Какво си мислите, че правите?

Той се обръща към мен и решително обгръща с ръка кръста ми, притискайки ме към себе си в неустоима хватка.

— Ще се опознаем по-добре — казва.

Не се отдръпвам от него като боязлива девойка. Държа се на положение.

— Бих искала да се върна в залата.

Той сяда на един стол, голям като трон, и ме дръпва долу, така че се озовавам седнала неудобно на коляното му, сякаш той е пияница, а аз — кръчмарска блудница, и току-що е платил за мен.

— Не. Казах ви. Ще се опознаем по-добре.

Опитвам се да се отскубна от него, но той ме държи здраво. Ако се боря или се съпротивлявам, това ще значи, че вдигам ръка срещу краля на Англия, което е равносилно на държавна измяна.

— Ваша светлост... — казвам.

— Изглежда, че трябва да се оженим — казва той, в гласа му се промъква по-сурова нотка. — За мен е чест, че Парламентът проявява такъв интерес към брака ми. Изглежда, че семейството ви все още има много приятели. Дори сред онези, които претендират, че са мои приятели. Разбирам от тях, че настоявате за тази сватба. Поласкан съм, благодаря ви за вниманието. Както и двамата знаем, сгодени сме от цели две години. Така че сега ще консумираме годежа си.

— Какво?

Той въздиша, сякаш съм досадно глупава.

— Ще консумираме годежа си.

— Няма — заявявам.

— Ще ви се наложи да направите това в първата ни брачна нощ. Каква е разликата сега?

— Защото това ще ме опозори! — възкликвам. — Правите това в покоите на майка ми, докато сестрите ми са само на крачка отвъд тази

врата, в собствения дворец на майка ми, преди сватбата ни, за да ме лишите от честта ми!

Усмивката му е студена.

— Не мисля, че имате кой знае каква чест за защитаване, нали, Елизабет? И моля ви — не се страхувайте, че ще разкрия, че не сте девица. Не помня вече колко много хора ми писаха, специално за да ме уведомят, че сте били любовница на крал Ричард. И онези, които си направиха труда да дойдат чак от Англия, само за да кажат, че са ви видели да се разхождате ръка за ръка с него в градините, че той е идвал в покоите ви всяка нощ, че сте били придворна дама на съпругата му, но сте прекарвали цялото си време в леглото му. Имаше и мнозина, които твърдяха, че тя е умряла от отрова и че именно вие сте й подали тази отрова в чашата. Италианските прахчета на майка ви са били любезно поднесени на поредната жертва. Семейство Ривърс плавно преодоляват още едно препятствие.

Толкова съм ужасена, че едва мога да говоря.

— Никога — заричам се. — Никога не бих сторила зло на кралица Ан.

Той свива рамене, сякаш не е от особено значение дали съм престъпница и кралейбийца.

— О, кой ли се интересува от това сега? Не се съмнявам, че и двамата сме вършили неща, които бихме предпочели да не помним. Тя е мъртва, и той е мъртъв, и братята ви са мъртви, а вие сте сгодена за мен.

— Братята ми? — възкликвам, внезапно нащрек.

— Мъртви са. Не остана никой друг освен нас.

— Откъде знаете това?

— Знам го. Хайде, наведете се по-близо.

— Говорите за мъртвите ми братя, когато искате да ме посрамите?

Едва успявам да говоря; давя се от гняв.

Той се обляга назад и се разсмива, сякаш е искрено развеселен.

— Наистина! Та как бих могъл да посрамя момиче като вас? Вашата репутация ви изпреварва с цели мили. Вече сте напълно посрамена. През тази последна година мислех за вас като за нещо съвсем малко повече от готова на убийство блудница.

Останала съм без дъх, докато той ме обижда, а твърдата му ръка ме държи за кръста, притискайки ме към костеливите му колене, като дете, насила принудено да търпи нежелана милувка.

— Невъзможно е да ме желаете. Знаете, че аз не ви желая.

— Всъщност не ви желая. Съвсем не. Не ми се нравят твърде много повредените стоки. Не желая огризки, останали от друг мъж. Особено пък огризките на един мъртвец. Мисълта как Ричард узурпаторът ви опипва, а вие му правите мили очи заради короната, силно ме отвращава.

— Тогава ме пуснете! — изкрещявам и се отдръпвам, но той ме притиска здраво.

— Не. Защото, както виждате, трябва да се оженя за вас; тази вещица майка ви се погрижи за това. Камарите на Парламента се погрижиха за това. Но все пак настоявам да се уверя, че сте плодовита. Искam да зная какво получавам. След като съм принуден да се оженя за вас, трябва да настоя за плодовита съпруга. Трябва да имаме принц за Тюдорите. Всичко би било напусто, ако се окажете ялова.

Вече се боря истински, опитвам се да се изправя, опитвам се да се отскубна, опитвам се да разплета хватката на твърдите му ръце, дърпам пръстите му от талията си; но той е непобедим, ръцете му така са ме сграбчили, сякаш иска да ме удуши.

— Хайде — казва той, леко задъхано, — да ви принудя ли трябва? Или ще вдигнете тази красива рокля заради мен и ще можем да свършим работата и да се върнем на вечерята на майка ви? Може би ще ни потанцувате отново? Като блудницата, каквато сте?

За миг съм напълно застинала от ужас, взирайки се в мършавото му лице, после, за моя изненада, той внезапно ме сграбчва за китката, но пуска талията ми, и аз скачам от скута му и заставам пред него. За един последен миг си помислям да дръпна ръката си, да се втурна към вратата и да избягам, но кожата на ръката ми, където ме е стиснал, изгаря, а твърдостта на изражението му ми подсказва, че няма да има измъкване, няма да има шанс за бягство. Изчервявам се до алено и сълзите се появяват в очите ми.

— Моля ви — изричам немощно. — Моля ви, не ме карайте да правя това.

Той леко присвива рамене, сякаш не може да стори нищо друго, освен да ме държи за китката, сякаш съм пленница, а със свободната

си ръка прави малък жест към полите на роклята ми, с който нарежда да ги повдигна, полите на моята рокля в зеления цвят на Тюдорите.

— Ще дойда доброволно при вас тази нощ... — предлагам. — Ще дойда тайно, в покоите ви.

Той се изсмива сурово, презрително.

— Ще се вмъкнете тайно в кралското ложе, също както навремето? Значи сте блудница, точно както си мислех. И ще ви обладая като блудница. Тук и сега.

— Баща ми... — прошепвам. — Седите в неговия стол, в стола на баща ми...

— Баща ви е мъртъв, а чичо ви не успя особено добре да защити честта ви — казва той и прихва, сякаш е искрено развеселен. — Хайде, давайте. Повдигнете роклята си и се качете върху мен. Яхнете ме. Вие не сте девица. Знаете как да го направите.

Държи ме здраво, докато аз бавно, се навеждам и повдигам полите на роклята си. С другата си ръка развързва панталона си отпред и се обляга назад на стола, разтворил крака, и аз се подчинявам на жеста му и подръпването на ръката ми, и пристъпвам към него.

Едната му ръка все така стиска китката ми, докато другата му ръка повдига изцяло избродираното ми бельо, и той ме кара да го възседна, сякаш съм наистина блудница, както ме нарича. Придърпва ме надолу върху себе си, в стола, където е седнал, и прониква с не повече от дюза тласъци в мен. Горещият му дъх върху лицето ми има остър мирис от вечерята, и когато се притиска към мен, аз затварям очи и обръщам лице настрана, като сдържам дъха си. Не се осмелявам да мисля за Ричард. Помисля ли си за Ричард, който ме обладаваше с такъв възторг и в насладата си шепнеше името ми, ще повърна. За щастие най-сетне Хенри изпъшква, достигнал мига на удоволствието си, аз отварям очи и откривам, че се взира в мен със своите безизразни кафяви очи. Наблюдавал ме е, разкъсван като пленник от болката на желанието си, и е стигнал до удовлетворение, без да мигне.

* * *

— Не плачете — казва той, след като слизам от него и се бърша с края на фината си ленена долна риза. — Как ще излезете и ще се

изправите пред майка си и моя двор, ако плачете?

— Причинихте ми болка — казвам с негодувание. Показвам му червеното петно на китката си, навеждам се и издърпвам надолу измачканата си фуста и покрилата се с гънки нова рокля във веселия зелен цвят на Тюдорите.

— Съжалявам — казва той с безразличие. — В бъдеще ще се опитам да не го правя. Ако не се дърпате, няма да ми се налага да ви държа толкова здраво.

— В бъдеще ли?

— Почетната ви дама, или очарователната ви сестра, или дори милата ви майка, ще ме пуска в покоите ви. Ще идвам при вас. Никога повече няма да бъдете в леглото на краля, така че не мислете за това. Можете да кажете на сестра си, или на която там спи с вас, че трябва да си ляга другаде. Ще идвам всяка вечер преди полунощ, в избрано от мен време. В някои нощи може да закъснея. Ще трябва да стоите будна и да ме чакате. Можете да кажете на майка си, че такова е вашето и моето желание.

— Тя никога няма да ми повярва — казвам раздразнено, като изтривам сълзите от лицето си и леко хапя устни, за да възвърна цвета им. — Никога няма да си помисли, че съм ви повикала от обич.

— Ще разбере, че искам плодовита невеста — казва той лукаво. — Ще разбере, че трябва да носите моето дете в сватбения си ден, иначе няма да има сватба. Няма да бъда такъв глупак, че да съм принуден да се ожения за ялова съпруга. Ние се споразумяхме за това.

— Ние? — повтарям. — Не сме! Аз не съм съгласна на това! Никога не съм казвала, че съм съгласна на това! А майка ми никога не би повярвала, че съм склонила да бъда опозорена от вас, че сме решили това заедно. Веднага ще разбере, че това не е мое желание, а ваше, и че сте ме принудили.

Той се усмихва за първи път:

— Ах, не, разбирате ме погрешно. Като казах „ние“, нямах предвид вие и аз. Не мога да си представя да говоря за вас и мен като за „ние“. Не; исках да кажа, аз и майка ми.

Преставам да оправям полата си и се обръщам да го погледна в лицето, с отворена уста.

— Майка ви се е съгласила да ме изнасилите?

Той кимва.

— Защо не?

Заеквам:

— Защото тя каза, че ще ми бъде приятелка, защото каза, че е видяла съдбата ми! Защото каза, че ще се моли за мен!

Той изобщо не се смуцава от това: не вижда никакво противоречие в нежността ѝ към мен и нареждането ѝ да бъда изнасилена.

— Разбира се, че смята това за ваша съдба — казва. — Всичко това — жестът му обхваща насинената ми китка, зачервените ми очи, унижението ми, болката в слабините ми, и страданието в сърцето ми. — Всичко това е Божията воля, такава, каквато я вижда майка ми.

Толкова съм ужасена, че не мога да сторя нищо, освен да се взирам в него.

Той се засмива и се изправя, за да прибере ленената си риза обратно в панталона и да завърже връзките отпред.

— Създаването на принц за трона на Тюдорите е Божие дело — казва той. — Майка ми би приела това почти като тайнство. Колкото и болезнено да е.

Изтривам рязко сълзите от лицето си.

— Тогава вие служите на един суров Бог и на още по-сурова майка — изсъсквам.

Той се съгласява.

— Знам. Именно тяхната решителност ме доведе тук. Това е единственото нещо, на което мога да се опаням.

* * *

Той спазва обещанието си и ме посещава, като човек, който посещава аптекаря за пиявици или лекарство, неизменно, но неохотно, всяка нощ. Майка ми, без да каже каквато и да било, сменя спалнята ми с друга, по-близо до уединените стълби, които водят надолу към градините и кея за баржата. Казва на Сесили, че трябва да спи при сестрите си, а аз вече ще спя сама. Побелялото ѝ от гняв лице възпира всякакъв коментар или въпроси, дори от Сесили, която е обезумяла от любопитство. Почитаемата ми майка лично пуска Хенри през незалостената външна врата и го придружава в ледено мълчание до

стаята ми. Никога не му казва дори дума за поздрав; завежда го и го отвежда от вратата като враг, високо вдигнала глава в знак на презрение. Чака го в личния си кабинет със запалена свещ и едва пламтящ огън. Когато той си тръгва, не му казва дори дума за сбогом, а му отваря вратата и я заключва след него в безмълвна ярост. Той сигурно притежава желязна решителност, за да влиза и излиза в стаята ми покрай изпълнената ми с безмълвна омраза майка, със сивия ѝ поглед, прогарящ като желязо за жигосване слабия му гръб.

В стаята си аз също мълча, но след първите няколко посещения той става по-уверен, като сяда да изпие чаша вино, преди да се залови за работа, пита ме какво съм правила през деня, разказва ми за собствените си дела. Започва да сяда в стола пред огнището и да хапва по малко бисквити, сирене и плодове, преди да развърже панталона си и да ме обладае. Докато седи, загледан в пламъците, той ми говори като на равна нему, като на някой, който може да прояви интерес как е минал денят му. Съобщава ми новините от двора, разказва ми за многото мъже, на които прощава и които се надява да подчини на властта си, и плановете си за страната. Против волята си, макар да започвам вечерта в гневно мълчание, откривам, че разказвам, без да ме пита, как е постъпвал баща ми в едно или друго графство, или какво е планирал Ричард да направи по време на царуването си. Той слуша внимателно и понякога казва: „Добре, благодаря ви, че ми казахте това, не го знаех.“

Той смутено си дава сметка, че е прекарал живота си в изгнание, говори английски с чужд акцент — отчасти бретонски, отчасти френски — и че не знае нищо за страната, която нарича своя, освен онова, на което са го научили преданият му чичо Джаспър и наеманите от него възпитатели. Има ярък, изпълнен с обич спомен за Уелс от времето, когато е бил малко момче и повереник на Уилям Хърбърт, един от най-големите приятели на баща ми; но всичко друго знае от учители, от чичо си Джаспър и от обърканите и зле нарисувани карти на изгнаници.

Има един силен и ясен спомен, който разказва като легенда — за това как отишъл в двора на лудия крал, когато баща ми беше кралят в изгнание, а майка ми, сестрите ми и аз бяхме затворени като в капан за първи път в мрака и студа на убежището. Той си спомня това като върховия момент на детството си, когато майка му била сигурна, че

всички ще бъдат възстановени на власт и ще бъдат част от кралското семейство завинаги, и той внезапно ѝ повярвал, и разбрал, че Бог я направлява да осъществи съдбата на фамилията Боуфорт, че тя има винаги право.

— О, гледахме ви как минавате край нас с баржата си — казвам, спомняйки си. — Видях ви по огряната от слънцето река, когато плавахте покрай нас към двора, докато всички ние бяхме затворници и креехме в мрака.

Той казва, че коленичил и бил благословен от Хенри VI и почувствал, при този лек допир на кралската десница върху главата му, че е бил докоснат от светец.

— Той беше по-скоро свят човек, отколкото крал — казва ми настойчиво, като проповедник, който иска някой да повярва. — Човек можеше да почувства това у него, той беше светец, беше като ангел — после внезапно млъква, сякаш спомняйки си, че това е човекът, който бе убит в съня си от родния ми баща, когато лудият крал прояви лекомислието на малко дете и се довери на съмнителната почтеност на династията Йорк. — Светец и мъченик — изрича обвинително. — Умря, след като беше прочел молитвите си. Умря с чиста душа. От ръката на онези, които не бяха много повече от еретици, предатели, кралеубийци.

— Предполагам — промърморвам аз.

Изглежда, че всеки път, когато говорим, си напомняме взаимно за някакъв конфликт; самото ни докосване оставя кърпави следи по двама ни.

Той осъзнава, че е извършил нещо изключително долно, обявявайки за начало на царуването си деня преди битката, в която погуби Ричард. Така всеки, сражавал се на страната на миропомазания крал в онзи ден, може да бъде обявен за изменник и законно езекутиран. Това означава да преобърне наопаки правосъдието и да започне царуването си като тиранин.

— Никой преди не е вършил подобно нещо — отбелязвам. — Дори кралете на Йорк и Ланкастър приеха, че става дума за съперничество между двете династии и че човек може почтено да избере едната или другата страна. Това, което вие сторихте, е да наречете предатели хора, които само са страдали. Превръщате ги в

предатели, само защото са загубили. Заявявате, че прав е този, който спечели.

— Изглежда жестоко — признава той.

— Изглежда като двуличие. Как могат да бъдат обявени за изменници, когато са защитавали миропомазания крал от нашествие? Това противоречи на закона, и на здравия разум. Трябва да е и против Божията воля.

Той се усмихва, сякаш нищо не е по-важно от това царуването на Тюдорите да бъде утвърдено във всякакво съмнение.

— О, не, със сигурност не е против волята Божия. Майка ми е изключително свята жена, и не мисли така.

— А тя ли ще бъде единствената, която ще дава преценка? — питам остро. — На Божията воля? На закона на Англия?

— Със сигурност нейната преценка е единствената, на която се доверявам — отвръща той. Усмихва се. — Със сигурност бих предпочел нейните съвети пред вашите.

Изпива чаша вино, а после ме вика в леглото с престорено весел тон, за който вече мисля, че прикрива собственото му смущение от онова, което върши. Лежа по гръб, неподвижна като камък. Дори не си свалям роклята, дори не му помагам, когато я издърпва нагоре, за да не му пречи. Позволявам му да ме обладае без никакви възражения, и обръщам лице към стената, така че първия път, най-първия път, когато той се навежда да ме целуне по бузата, целувката попада върху ухото ми, и аз я пренебрегвам, сякаш е лекото докосване на бръмчаща муха.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН ДНИТЕ НА КОЛЕДА 1485 Г.

След като това продължава цели три седмици, отивам при майка си.

— Пропуснах месечното си кървене — казвам безцеремонно. — Предполагам, че това е знак.

Възторгът, изписал се по лицето й, е достатъчен отговор.

— О! Скъпа моя!

— Той трябва да се ожени за мен веднага, няма да допусна да бъда опозорена публично.

— Няма да има причина да отлага. Те искаха тъкмо това. Представи си, да си толкова плодovита! Но аз бях съвсем същата, а също и майка ми. Ние сме жени, благословени да имат много деца.

— Да — казвам. Не мога да придам радост на гласа си. — Не се чувствам благословена. Едва ли може да се каже, че това бебе е заченато в обич. Дори не и в брачното ложе.

Тя пренебрегва мрачната нотка в гласа ми и напрегнатото изражение на бледото ми лице. Притегля ме към себе си и полага длан върху корема ми, който е плосък както винаги.

— Това е благословия — уверява ме. — Ново бебе, може би момче, може би принц. Няма значение, че е бил заченат под принуда; важното е да порасне силен и здрав и да го възпитаваме като един от нас, една роза на Йорк на престола на Англия.

Не помръдвам под докосването й, като покорна кобила за разплод, и знам, че е права.

— Вие ли ще му съобщите, или аз?

Тя веднага се заема да крои планове.

— Ти му кажи — заявява. — Ще бъде щастлив, когато го чуе от теб. Това ще бъде първата добра новина, която ще можеш да му съобщиш — тя се усмихва. — Първата от много, надявам се.

Не мога да отвърна на усмивката й.

— Надявам се.

* * *

Тази вечер той идва рано, и аз му поднасям виното и вдигам ръка към него, за да му откажа, когато понечва да ме поведе към леглото.

— Пропуснах месечното си кървене — казвам тихо. — Възможно е да очаквам дете.

Радостта, изписала се на лицето му, е недвусмислена. Той поруменява, взема ръцете ми и ме притегля по-близо до себе си, почти сякаш се кани да обвие ръце около мен, почти сякаш иска да ме прегърне с обич.

— О, радвам се — казва. — Много се радвам. Благодаря ви, че ми казахте, така ми олеква на сърцето. Бог да ви благослови, Елизабет. Бог да благослови вас и детето, което носите. Това е прекрасна новина. Това е най-добрата новина — обръща се към огъня и отново се връща при мен. — Това е такава добра новина! А вие — толкова прекрасна! И толкова плодovита!

Кимвам, с каменно лице.

— А знаете ли дали ще бъде момче? — пита той.

— Твърде рано е, за да се знае каквото и да било — казвам. — А една жена може да пропусне месечното си кървене поради нещастие или потрес.

— Тогава се надявам, че не сте нещастна или потресена — казва той весело, сякаш иска да забрави, че съм сломена и че съм била изнасилена. — И се надявам да носите момче за Тюдорите там вътре — потупва ме по корема, сякаш вече сме женени, докосва ме със собственически жест. — Това е най-важното от всичко — казва. — Съобщихте ли на майка си?

Поклащам глава, доставяйки си едно мъничко бунтарско удоволствие, като го лъжа.

— Запазих щастливата новина първо за вас.

— Ще кажа на майка ми, когато се прибера тази вечер — той изобщо не забелязва унилия ми тон. — Не бих могъл да кажа нищо по-хубаво. Тя ще поръча на свещеника да прочете благодарствена молитва.

— Ще се приберете късно — казвам. — Вече минава среднощ.

— Тя стои будна да ме чака — казва той. — Никога не заспива, преди да се прибера.

— Защо не, за бога? — питам, развеселена.

Той проявява благоприличието да се изчерви.

— Обича да ме изчаква, докато си легна — признава. — Обича да ме целува за лека нощ.

— Целува ви за лека нощ? — питам удивено, мислейки си за суровото сърце на жената, която е в състояние да изпрати сина си да ме изнасили, а после да го чака будна, за да го целуне за лека нощ.

— Изминаха толкова много години, през които тя не можеше да ме целуне преди сън — казва той тихо. — Толкова много години наред, през които не знаеше къде спя, нито дори дали изобщо спя и съм в безопасност. Обича да прави върху челото ми кръстния знак и да ме целува за лека нощ. Но тази вечер, когато дойде да ме благослови, ще й кажа, че очаквате дете и че се надявам на син!

— Мисля, че очаквам дете — казвам предпазливо. — Но е още рано. Не мога да бъда сигурна. Не й съобщавайте, че съм сигурна.

— Знам, знам. А вие сигурно си мислите, че съм себичен, че мисля единствено за династията на Тюдорите. Но ако родите момче, семейството ви ще принадлежи към кралската фамилия на Англия, а синът ви ще стане крал. Вие заемате положението, за което сте родена, а на войните на братовчедите се слага край със сватба и бебе. Така би трябвало да бъде. Това е единственият възможен щастлив завършек за тази война и за тази страна. Вие ще помирите всички ни — той ме поглежда така, сякаш иска да ме вземе в обятията си и да ме целуне. — Вие ни доведохте до мир и щастлив завършек.

Присвивам рамо, за да се предпазя от него.

— Представяла съм си други завършеци — казвам, спомняйки си краля, когото обичах, който искаше да му родя син, и който каза, че ще кръстим този син Артур, в памет на Камелот, наследник на престола, който не е създаден в студена решителност и горчивина, а с любов по време на топли тайни срещи.

— Дори сега може да има други завършеци — казва той предпазливо, като взема ръката ми и нежно я държи. Сnižава глас, сякаш и тук, в тази най-уединена стая, може да има подслушвачи. — Все още имаме врагове. Те се крият, но знам, че са тук. А ако родите момиче, това няма да ми бъде от полза, и всичко това ще е било

напразно. Но ние ще полагаме усилия и ще се молим да носите момче за Тюдорите. И ще кажа на майка ми, че вече може да уреди сватбата ни. Поне знаем, че сте плодовита. Дори ако се провалите и родите момиче, ще знаем, че можете да износите дете. А следващия път може би ще се сдобием с момче.

— Какво щяхте да направите, ако не бях заченала? — питам любопитно. — Ако ме бяхте обладали, но не беше заченато бебе? — Започвам да осъзнавам, че този мъж и майка му имат план за всичко, винаги са в готовност.

— Сестра ви — казва той кратко. — Щях да се ожения за Сесили. Ахвам стъписана.

— Но нали казахте, че тя ще се омъжи за сър Джон Уелс?

— Да. Но ако се окажете безплодна, щеше да се наложи да взема пак жена от династията Йорк, която може да ме дари със син. Щеше да се наложи да бъде тя. Щях да отменя сватбата ѝ със сър Джон и да я взема за съпруга.

— А щяхте ли да насилите и нея? — процеждам, отдръпвайки ръката си. — Първо мен, а после и сестра ми?

Той повдига рамене и разперва ръце — изцяло френски жест, съвсем нетипичен за англичанин.

— Разбира се. Нямахте да имам избор. Трябва да знам, че една съпруга, която и да е тя, може да ме дари със син. Дори вие сигурно разбирате, че не се възкачвам на трона заради себе си, а за да създам нова кралска династия. Вземам си съпруга не заради себе си, а за да създам нова кралска династия.

— Тогава ние сме като най-бедните селяни — казвам горчиво. — Те се женят само когато бебето е на път. Винаги казват, че се купува само телица, която вече е бременна с теленце.

Той се изкисква, без ни най-малко да се смути.

— Така ли казват? Тогава наистина съм англичанин — привързва връзките към колана си и се засмива: — В края на краищата се оказва, че съм английски селянин! Тази вечер ще кажа на лейди Маргарет и тя със сигурност ще дойде да ви види утре. Молеше се за това всяка нощ, откакто върша работата си тук.

— Молела се е, докато ме насилвахте? — питам аз.

— Това не е изнасилване — казва той. — Спрете да го повтаряте. Глупачка сте, щом го наричате така. Тъй като сме сгодени, това не

може да е изнасилване. Като моя съпруга вие не можете да ми откажете. Имам права над вас и като ваш годеник. Отсега до смъртта си никога няма да можете да ми откажете. Между нас не може да има изнасилване, само моите права и вашият дълг.

Поглежда ме и вижда как протестът замира на устните ми.

— Вашите хора загубиха при Бозуърт — напомня ми той. — Вие сте военната плячка.

ДВОРЕЦЪТ КОЛДХАРБЪР, ЛОНДОН КОЛЕДНОТО ПРАЗНЕНСТВО НА 1485 Г.

Поканена съм да посетя годеника си в неговия двор, за да отпразнуваме коледните дни. Въвеждат ме в най-хубавите покои на двореца Колдхарбър, където майка му е разположила двора си. Когато влизам, следвана от майка ми и двете ми сестри, стаята постепенно притихва. Една придворна дама, която чете от Библията, вдига поглед и ме вижда, млъква, без да довърши, и настъпва тишина. Лейди Маргарет, седнала на един стол под златотъкан балдахин, сякаш е коронована кралица, вдига очи и спокойно ни оглежда, когато пристъпваме напред.

Правя й нисък реверанс; зад гърба си виждам колко внимателно преценено се свежда майка ми. Упражнявали сме това изключително трудно движение в покоите на майка ми, опитвайки се да преценим точно колко почтителност да покажем. Сега майка ми изпитва непохватима ненавист към лейди Маргарет, а и аз никога няма да й простя, задето нареди на сина си да ме изнасили преди сватбата ни. Само Сесили и Ан правят реверанси с обикновена почтителност, като две второстепенни принцеси към всемогъщата майка на краля. Сесили дори се изправя с очарователна усмивка, тъй като е кръщелница на лейди Маргарет и разчита на добрата воля на тази всемогъща жена, за да се погрижи тя сватбата ѝ да се състои. Сестра ми не знае, а аз никога няма да ѝ кажа, че те щяха да я вземат така студено, както взеха мен, ако не бях успяла да зачена, и тя щеше да бъде изнасилена също като мен, а тази жена със сурово и твърдо като кремък лице щеше да продължава да се моли за бебе.

— Добре дошли в Колдхарбър — казва лейди Маргарет, а аз си помислям, че името е добре подбрано, защото това е изключително мизерно и недружелюбно обиталище. — И в столицата ни — продължава тя, сякаш ние не сме отгледани тук, в Лондон, докато тя беше отпратена с нищожен и незначителен съпруг в провинцията, синът ѝ — в изгнание, а родът ѝ бе напълно победен.

Майка ми оглежда покоите, забелязва евтините платнени възглавнички върху простата пейка в прозоречната ниша, както и че най-хубавият гоблен е подменен с по-лошо копие. Лейди Маргарет е изключително разумна домакиня, да не кажа стисната.

— Благодаря ви — казвам.

— Всички приготовления за сватбата вече са в ход — казва тя. — Следващата седмица можете да дойдете да ви вземат мярка за роклята в кралската гардеробна. Сестрите и майка ви също. Реших, че всички ще присъствате.

— Ще присъствам на собствената си сватба? — питам сухо, и я виждам как се изчервява от раздразнение.

— Цялото ви семейство — поправя ме тя.

Майка ми ѝ отправя най-любезната си усмивка:

— А Йоркският принц? — пита тя.

Възцарява се внезапно мълчание, сякаш полъх на студ току-що е вледенил стаята.

— Йоркският принц? — повтаря лейди Маргарет бавно, и долавям потрепване в безизразния ѝ глас. Поглежда майка ми със зараждащ се ужас, сякаш очаква всеки момент да бъде направено страховито разкритие. — Какво искате да кажете? Какъв Йоркски принц? Какво говорите? Какви ги говорите сега?

Майка ми невъзмутимо среща погледа ѝ.

— Нима сте забравили Йоркския принц?

Лейди Маргарет е станала по-бяла от платно. Виждам я как се вкопчва в подлакътниците на стола си, а ноктите ѝ са побелели, с такава сила ги стиска в паниката си. Хвърлям поглед към майка си: тя се наслаждава на това, като мечкар, който дразни мечката с остен с дълга дръжка.

— Какво имате предвид? — казва лейди Маргарет и гласът ѝ е изострен от страх. — Невъзможно е да намекувате... — тя млъква рязко с леко ахване, почти сякаш се бои от онова, което може да каже в следващия момент. — Невъзможно е сега да твърдите...

Една от дамите ѝ пристъпва напред.

— Ваша светлост, зле ли ви е?

Майка ми наблюдава това с безстрастен интерес, както някой алхимик може да наблюдава трансформация. Майката на този издигнал се от нищото крал се изпълва с ужас дори само при

споменаването на принц от династията Йорк. Майка ми се наслаждава на гледката за момент, после ѝ позволява да си отдъхне.

— Имам предвид Едуард Уорик, синът на Джордж, херцог Кларънс — казва тя меко.

Лейди Маргарет въздъхва така, че тялото ѝ потръпва.

— О, малкият Уорик — казва тя. — Малкият Уорик. Наистина, малкият Уорик.

— Кой друг? — пита сладко майка ми. — Кого според вас имах предвид? Кого друг бих могла да имам предвид?

— Не бях забравила малките Уорик — лейди Маргарет се мъчи да запази достойнството си. — Поръчах нови одежди и за тях. А също и рокли за по-младите ви дъщери.

— Толкова съм доволна — казва любезно майка ми. — А коронацията на дъщеря ми?

— Ще последва по-късно — казва лейди Маргарет, като се опитва да прикрие, че се задъхва, все още съвземайки се от шока, преглъща и изрича с усилие думите, като шаран на сухо. — След сватбата. Когато реша.

Една от дамите ѝ пристъпва напред с чаша малвазия и тя отпива глътка, а после още една. Сладкото вино връща руменината на бузите ѝ.

— След сватбата си те ще пътуват, за да се покажат пред народа. Коронацията ще се състои след раждането на наследник.

Майка ми кимва, сякаш този въпрос ѝ е безразличен.

— Разбира се, тя така или иначе е родена принцеса — отбелязва тя с тихо задоволство от съзнанието, че да си принцеса по рождение е далеч по-добре, отколкото да си претендент за крал.

— Желая всяко бъдещо дете да се ражда в Уинчестър, в сърцето на старото кралство, кралството на Артур — заявява лейди Маргарет, мъчейки се да си възвърне авторитета. — Синът ми принадлежи към рода на Артур Пендрагон.

— Наистина ли? — възкликва майка ми с тон, преливащ от сладост. — Мислех, че произхожда от копеле на Тюдорите, родено от вдовстваща принцеса на династията Валоа. А после и онази тайна сватба, за която така и не съществуват доказателства^[1]? Как ви връща това обратно чак до крал Артур?

Лейди Маргарет пребледнява от ярост. Прииска ми се да дръпна майка си за ръкава, за да ѝ напомня да не я тормози. Тя накара лейди Маргарет да се стресне при споменаването на принц от династията Йорк, но ние сме молители в този нов кралски двор и няма полза да разгневяваме най-високопоставената жена в него.

— Не е необходимо да обяснявам наследствените права на сина си на вас, чиито собствени брак и титла бяха възстановени едва от нас, след като бяхте обявена за прелюбодейка — заявява лейди Маргарет безцеремонно. — Уведомих ви за приготовленията за сватбата, няма да ви задържам повече.

Майка ми се усмихва с вдигната глава.

— А аз ви благодаря — казва тя царствено. — Толкова много.

— Синът ми ще се срещне с принцеса Елизабет — лейди Маргарет кимва на един паж. — Заведете принцесата в личните покои на краля.

Нямам друг избор освен да мина през свързващата стая до покоите на краля. Като че ли те двамата никога не допускат да ги дели нещо повече от една врата. Той седи на маса, която веднага разпознавам. В този дворец я ползваше моят любим Ричард, а беше изработена за баща ми, крал Едуард. Толкова е странно да видя Хенри, разположил се в бащиния ми стол, да подписва документи върху масата на Ричард, сякаш сам е крал — но после си спомням, че той наистина е крал, а бледото му, тревожно лице е ликът, който ще бъде гравирен върху монетите на Англия.

Хенри диктува на писар, чийто пулт за писане е окачен на праметнат през врата каиш, в едната си ръка той държи перо, друго е затъкнал зад ухото си. Но когато ме вижда, Хенри ми отправя широка приветствена усмивка, отправя човека с махване на ръка, а стражите затварят вратата след него и оставаме сами.

— Фучат ли като котки върху покрив на обор? — Той се изкиска. — Не се обичат много, а?

Толкова съм облекчена да го почувствам като съюзник, че за момент едва не отговарям на топлото му държане, после се възпирам.

— Майка ви се разпорежда за всичко, както обикновено — казвам студено.

Веселата усмивка изчезва от лицето му. Намръщва се при най-малкия намек за критика към нея.

— Трябва да разберете, че тя е чакала този момент цял живот.

— Сигурна съм, че всички знаем това. Тя наистина го разказва всички.

— Дълга й всичко — казва той със смразяващ тон. — Не бих търпял и дума срещу нея.

Кимвам.

— Знам. И това го разказва на всички.

Той се надига от стола си, заобикаля масата и идва към мен.

— Елизабет, вие ще бъдете нейна снаха. Ще се научите да я уважавате, да я обичате и цените. Знаете, че през всичките години, когато баща ви беше на трона, майка ми нито за миг не се отказа от надеждите си.

Стисвам зъби.

— Зная — казвам. — Всички знаят. Тя разказва на всички и това.

— Трябва да се възхищавате на това.

Не мога да се заставя да кажа, че й се възхищавам.

— Майка ми също е жена, притежаваща голяма твърдост — казвам предпазливо. Тайно си мисля: „Но не я боготворя, сякаш съм още малко дете, нито пък съм единственото, за което тя говори, сякаш няма в живота си нищо друго освен едно разглежено дете.“

— Сигурен съм, че сега са изпълнени с жлъч, но преди бяха приятелки и дори съюзници — напомня ми той. — Когато се оженим, ще се сблизат отново. И двете ще имат внук, когото да обичат.

Той прави пауза, сякаш се надява, че ще кажа нещо за внука им.

Неуслужливо мълча.

— Добре ли сте, Елизабет?

— Да — казвам кратко.

— И месечното ви кървене не се е възобновило?

Стискам зъби от гняв, че се налага да обсъждам с него нещо толкова интимно.

— Не.

— Това е хубаво, това е толкова хубаво — казва той. — Това е най-важното! — Гордостта и вълнението му биха ми доставили такова удоволствие, ако бяха проявени от един любящ съпруг, но у него ме изпълват с раздразнение. Поглеждам го с неприкрита враждебност и запазвам мълчание.

— Е, Елизабет, само исках да ви кажа, че сватбата ни ще бъде на празника на света Маргарет Унгарска. Майка ми е подготвила всичко, не е нужно да правите нищо.

— Освен да мина по пътеката в църквата и да се съглася — подхвърлям. — Предполагам, дори майка ви ще признае, че трябва да дам съгласието си.

Той кимва и добавя:

— Да се съгласите и да изглеждате щастлива. Англия иска да види изпълнена с радост невеста, а също и аз. Ще ми угодите за това, Елизабет. Това е желанието ми.

Света Маргарет Унгарска е била принцеса като мен, но живяла в манастир в такава нищета, че издъхнала от глад. Изборът на нейния празник за сватбата ми от моята свекърва не ми убягва.

— Смирена и разкаяна — напомням му за девиза, който майка му ми избра. — Смирена и каеща се като света Маргарет.

Той има благоприличието да се подсмихне.

— Можете да бъдете смирена и разкаяна, колкото искате — усмихва се и ме поглежда така, сякаш му се иска да вземе ръката ми и да ме целуне. — Никога не можете да бъдете прекалено смирена за нас, скъпа.

---

[1] Тюдорите произхождат по линия на Маргарет Боуфорт от Джон Боуфорт, първи граф Съмърсет, един от незаконните синове на Джон от Гонт, първи херцог на Ланкастър. Поначало потомците на извънбрачни деца нямат право на претенции към престола, но съществува твърдение, че Гонт и метресата му Катрин Суинфорд са се венчали тайно, на което и почиват претенциите на рода Боуфорт. — Б.р. ↑

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН

18-ТИ ЯНУАРИ 1486 Г.

Аз съм зимна булка, а утрото на сватбата ми е така смразяващо студено, както и сърцето ми. Когато се събуждам, виждам цветя от скреж по прозорците ми, и Бес, която влиза в стаята, ме моли да остана в леглото, докато разпали огъня и сложи бельото ми да се топли пред него.

Измъквам се от леглото, тя изхлузва нощницата ми през главата, а после ми поднася бельото, цялото ново и украсено с бяла копринена бродерия върху белия лен на подгъва, после — червената ми копринена рокля с прорези на ръкавите и отвори отпред, за да се вижда черната долна фуста от дамска коприна. Суетейки се, тя завързва връзките под ръцете, докато другите две придворни дами връзват тези на гърба. Малко по-тясна ми е, отколкото когато най-напред ми взеха мярка за нея. Гърдите ми са наедрили, а талията ми започва да се налива. Забелязвам промените, но все още никой друг не ги вижда. Губя тялото, което моят любим обожаваше, момичешката гъвкавост, която той някога обвиваше около каленото си от битки тяло. Вместо това ще придобия формата, желана от майката на съпруга ми: закръглена като круша, плодовита жена, съд, който да поеме семето на Тюдорите, делва.

Стоя като детска кукла, обличана, сякаш съм направена от буци слама, натъпкани в чорап, безжизнено отпусната в ръцете им. Роклята е мрачно великолепна, придава на косата ми златист отблясък, а кожата ми сияе студено бяла на фона на скъпия тъмен плат. Вратата се отваря и влиза майка ми. Вече е в кремавата си рокля, обточена със зелено и сребристо и с панделки, с коса, вързана хлабаво отзад; по-късно ще я навие на кок под тежката си диадема. За първи път забелязвам, че сред русото има разпръснати едва забележими сиви косми; тя вече не е златна кралица.

— Изглеждаш прекрасно — казва тя, като ме целува. — Той знае ли, че ще носиш червено и черно?

— Майка му наглеждаше пробите на роклята — казвам безизразно. — Тя избра материята. Разбира се, че той знае. Тя знае всичко, и му го казва.

— Не пожелаха ли зелено?

— Червеното на рода Ланкастър — казвам с горчивина. — Червено за мъченица, червено като за блудница, кървавочервено.

— Тихо — нарежда тя. — Това е денят на твоя триумф.

Докосването ѝ кара гърлото ми да се стегне и сълзите, които замъгляваха зрението ми цяла сутрин, бликват по бузите ми. Тя нежно ги изтрива с длан — първо едната буза, после другата.

— А сега стига — заповядва тихо. — Не може да се направи нищо друго, освен да се подчиняваме и да се усмихваме. Понякога печелим; понякога губим. Главното е винаги, винаги да продължаваме.

— Ние, династията Йорк? — питам я скептично. — Защото тази сватба обединява Йорк и Тюдор. Това не е победа за нас, а окончателното ни поражение.

Тя ми отправя потайната си усмивка и ме поправя:

— Ние, дъщерите на Мелузина. Баба ти беше дъщеря на водната богиня, от кралската фамилия на Бургундия, и никога не забрави, че е както кралска особа, така и вълшебно създание. Когато бях на твоята възраст, не знаех дали тя може да призове буря или пък всичко беше просто късмет и преструвки, за да постигне своето. Но тя ме научи, че на света няма нищо по-могъщо от жена, която знае какво иска и върви устремено право към него.

— Няма значение дали го наричаш магия или решителност. Няма значение дали правиш заклинание или заговор. Трябва да решиш какво искаш, и да имаш куража да отдадеш цялото си сърце, за да го постигнеш. Ти ще бъдеш кралица на Англия, твойт съпруг е кралят. Чрез теб родът Йорк си възвръща престола на Англия, който му принадлежи по право. Премини през тъгата си, дъще моя, това едва ли ще има значение, стига да извървиш пътя дотам, където искаш да бъдеш.

— Изгубих мъжа, когото обичам — казвам горчиво. — А тъкмо днес ще се омъжа за неговия убиец. Не мисля, че някога ще стигна дотам, където искам да бъда. Не мисля, че в Англия все още съществува такова място. Мисля, че на света вече не съществува такова място.

Тя едва ли не се разсмива в непринудената си увереност.

— Разбира се, че сега мислиш така! Днес ще се омъжиш за човек, когото презираш; но кой знае какво ще стане утре? Не мога да предсказвам бъдещето. Родена си в самото сърце на смутните времена. Сега ще се омъжиш за един крал, и може би ще го видиш как се изправя пред предизвикателства, може и да го видиш да пада. Може би ще видиш Хенри да рухва в калта и да загива под копитата на армия от предатели. Откъде мога да знам? Никой не би могъл да знае. Но знам едно: днес можеш да се омъжиш за него и да станеш кралица на Англия. Можеш да донесеш мир там, където той воюваше. Можеш да защитиш приятелите и близките си и да поставиш на трона едно момче с кръвта на Йорк. Затова върви на сватбата си с усмивка.

* * *

Той стои пред стъпалата пред олтара, когато влизам през западната врата на Уестминстърското абатство, посрещната от внезапно изсвирване на сребърни фанфари. Вървя сама; една от ирониите на тази сватба е, че ако имаше мъж от моето семейство, който да ме придружава, тогава Хенри нямаше да е крал на Англия и да ме чака там със свенлива усмивка. Но баща ми, кралят, е мъртъв, двамата ми чичовци от рода Йорк са мъртви, малките ми братя Едуард и Ричард са изчезнали, вероятно мъртви. Единственото живо със сигурност момче от династията Йорк е малкият Едуард Уорик, който свежда глава към мен в смешно царствен жест, сякаш ми дава позволението си, когато минавам край църковните тронове, където стои, пазен от сестра си, Маргарет.

Пред мен Хенри пламти в златисто. Майка му е решила да пожертва елегантността за сметка на показността, и той е облечен от глава до пети в златен бродир, сякаш е току-що изваяна златна статуя, един нов Крез. Смятала е, че той ще изглежда величествен, като позлатен бог, и че аз ще изглеждам скучна, тъмна и скромна. Но на фона на безвкусната му яркост моята тъмна рокля в черно и червено сияе от сдържана властност. Мога да видя как майка му ядосано мести поглед от него към мен, и не може да проумее защо аз изглеждам царствена, а той прилича на евтин измамник.

Роклята е скроена богато, с много плат, набран отпред, и така все още никой не може да види, че коремът ми е наедрял. Бременна съм отскоро, но само кралят, майка му и моята майка знаят. Отправлям безмълвна молитва да не са казали на никого.

Архиепископът ни чака, молитвеникът му е разтворен, старото му лице се свежда с усмивка към нас, докато вървим към него, застанал на стъпалата към олтара. Той е мой сродник, Томас Баучър, и ръцете му треперят, когато взема ръката ми и я слага в топлите пръсти на Хенри. Той е коронясал баща ми преди близо двацет и пет години, коронясал е и майка ми, коронова Ричард и тогавашната му съпруга, Ан, и ако бебето, което нося, се окаже син, тогава несъмнено той ще го кръсти Артур, а после ще короняса мен.

Кръглото му набраздено от бръчки лице ме гледа, грейнало от простишко добросърдечие, когато заставам пред него. Той щеше да ръководи службата и на сватбата ми с Ричард, аз щях да стоя тук в бяла рокля, украсена с бели рози и да бъда омъжена и коронясана в една прекрасна церемония и да бъда обичана съпруга и щастлива кралица.

Когато милите му стари очи се спират върху лицето ми, усещам как потъвам в унес, почти припадам, сякаш съм влязла в някой от сънищата си, застанала тук на олтарните стъпала в сватбения си ден, точно както се надявах, че ще бъде. Замаяна, вземам ръката на Хенри и повтарям думите, които мислех, че ще кажа на друг мъж:

— Аз, Елизабет, вземам теб, Х... Х... Х... — заеквам. Сякаш не мога да изрека това погрешно име, не мога да се събудя за тази смущаваща действителност.

Ужасно е, не мога да изрека нито дума повече, не мога да си поема дъх, ужасният факт, че не се обричам на Ричард, е заседнал в гърлото ми. Започвам да се давя, след миг ще повърна. Чувствам как се потя, чувствам как се олюлявам, краката ми поддават под тялото. Не мога да се заставя да изрека името на друг мъж, не мога да се принудя да се обрека на никой друг, освен на Ричард. Опитвам отново. Стигам до: „Аз, Елизабет, вземам теб...“, но пак се задавам и млъквам. Безнадеждно е, не мога да го изрека. Издавам лека, подобна на вопъл кашлица и вдигам очи към лицето на Хенри. Не мога да се сдържа, мразя го като враг, не мога да се възпра да не мечтая за врага му, не мога да кажа името му, невъзможно е да се омъжа за него.

Но Хенри, прозаичен и реален, разбира точно какво се случва, и рязко ошипва с пръсти меката ми длан, за да се опомня. Забива нокти в плътта ми, аз изписквам от болка, суровият му кафяв поглед изплува от мъглата и аз виждам намръщаното му лице. Задъхано си поемам въздух.

— Кажи го! — промърморва той яростно.

Овладеявам се и изричам отново, този път правилно:

— Аз, Елизабет, вземам теб, Хенри...

* * *

Сватбеното угощение е в двореца Уестминстър. Поднасят ми храната на едно коляно, като на кралица, макар Нейна светлост майката на краля да споменава един-два пъти, сякаш между другото, че може да съм съпруга на краля, но все още не съм коронована. След пиршеството има танци и кратка пиеса, представена от няколко опитни актьори. Представят се акробати, хористите пеят, шутът на краля пуска няколко пиперливи шеги, а после майка ми и сестрите ми идват да ме придружат до спалнята ми.

Тя е затоплена от отдавна стъкнат огън от тлеещи пънове и поръсени с благоухания борови шишарки в огнището, а майка ми ми дава глътка специално приготвен сватбен ейл.

— Притеснена ли си? — пита Сесили, с глас, сладък като медовина. Все още не е насрочена дата за сватбата ѝ, и тя се старее никой да не забрави, че трябва да е следващата. — Сигурна съм, че аз ще съм притеснена в първата си брачна нощ. Знам, че ще съм притеснена булка, когато ми дойде редът.

— Не — казвам кратко.

— Защо не помогнеш на сестра си да си легне? — предлага майка ми, и Сесили отмята завивките и ме побутва нагоре, за да се кача във високото легло. Облягам се на възглавниците и преглъщам безпокойството си.

Чуваме как кралят и приятелите му се приближават към вратата. Архиепископът влиза пръв, за да поръси със светена вода и да се помоли над брачното ложе. Зад него идва лейди Маргарет, здраво стиснала в ръце голямо разпятие от слонова кост, а зад нея се задава

Хенри, който изглежда порумениял и усмихнат сред тълпа мъже, които го тупат по гърба и му казват, че е спечелил най-красивия трофей в цяла Англия.

Един смразяващ поглед от лейди Маргарет предупреждава всички, че няма да има непристойни шеги. Пажът отмята завивките, кралските камериери свалят тежката му, украсена със скъпоценни камъни мантия, Хенри в украсената си с красива бродерия бяла ленена нощна риза се вмъква между чаршафите до мен, и двамата седим в леглото и отпиваме от сватбения си ейл, като послушни деца по времето за лягане, докато архиепископът приключва молитвите си и отстъпва назад.

Гостите излизат неохотно, майка ми набързо ми се усмихва за сбогом и подбира със себе си сестрите ми. Лейди Маргарет си тръгва последна и докато отива към вратата, я виждам как поглежда назад към сина си, сякаш се възпира да не се върне вътре, за да го прегърне още веднъж.

Спомням си как той ми разказа за всичките години, когато си лягал да спи без нейната целувка или благословия, и че сега тя обича да го изпраща вечер в леглото. Виждам я как се колебае на прага, сякаш ѝ с непоносимо да го остави, и ѝ се усмихвам, протягам длан и я отпускам на рамото на сина ѝ — леко, собственическо докосване.

— Лека нощ, почитаема майко — казвам. — Лека нощ и от двама ни — оставям я да ме види как улавям с пръсти фината ленена яка на сина ѝ, яката, която тя сама е избродирала с бяла нишка върху бял плат, и я държа така, сякаш е повод на ловно куче, което изцяло ми принадлежи.

За момент тя стои и ни наблюдава, с леко отворена уста, поемайки си дъх, и докато стои там, аз накланям глава към Хенри, сякаш ще я отпусна на рамото му. Той се усмихва гордо, с поруменияло лице, мислейки си, че тя се наслаждава на гледката на сина си, обожавания си единствен син, в брачното му ложе, с красива съпруга, истинска принцеса, до него. Само аз разбирам, че видът ми, наклонила буза към рамото му, усмихната в леглото му, я кара да се разяжда от ревност, сякаш вълк е забил зъби в корема ѝ.

Лицето ѝ е разкривено, когато затваря вратата зад нас, и щом ключалката щраква и се затваря и чуваме как стражите отпускат тежко пиките си на пода, и двамата въздъхваме облекчено, сякаш сме чакали

този миг, когато ще бъдем най-сетне сами. Вдигам глава и свалям ръка от рамото му, но той я улавя и притиска пръстите ми към ключицата си.

— Не спирайте — казва.

Нещо в изражението ми го предупреждава, че това не е ласка, а преструвка.

— Какво правехте все пак? Това някаква противна момичешка хитрост ли е?

Прибирам ръката си.

— Нищо — казвам упорито.

Той се накланя застрашително към мен, и за момент аз се уплашвам, че съм го разгневил, и той ще настоя да утвърди брака, като сподели легло с мен, предизвикан от гнева, с желанието да ми отмъсти с болка за това, което му причиних. Но после си спомня детето, което нося, и че не може да ме докосва, докато съм бременна, и се изправя, наежен от обида, намята прекрасната си сватбена мантия на раменете и разбърква огъня, придърпва една писмена маса до стола и запалва свещта. Осъзнавам, че този момент е развалил целия му ден. Може да твърди, че цял един ден е бил съсипан от една злощастна минута, и ще запомни минутата, а ще забрави деня. Винаги е обзет от такава тревожност, че търси разочарованието — то потвърждава песимизма му. Сега ще помни всичко — катедралата, церемонията, пиршеството, миговете, на които се е насладил — през воал от негодувание, до края на живота си.

— А пък аз, какъвто съм глупак, си мислех, че проявявате обич към мен — казва той кратко. — Мислех, че ме докосвате нежно. Мислех си, че брачните ни клетви са трогнали сърцето ви. Мислех, че облягате глава на рамото ми като любяща жена. Какъв съм глупак.

Не мога да отвърна. Разбира се, че не проявявах обич към него. Той е мой враг, убиецът на моя любим годеник. Той е мой похитител. Как би могъл да си представи, че между нас някога може да има привързаност?

— Можете да заспите — подхвърля той през рамо. — Ще прегледам някои молби. Светът е пълен с хора, които искат нещо от мен.

Изобщо не ме е грижа за лошото му настроение. Никога няма да си позволя да ме е грижа за него, да се интересувам дали е ядосан, или

дори — може би както сега — наскърбен, и то от мен. Може да се успокои или да се цупи цяла нощ, както му е угодно. Придърпвам възглавницата под главата си, приглаждам нощницата върху закръгления си корем, и му обръщам гръб. Тогава го чувам да казва: „О, забравих нещо.“ Връща се до леглото, аз хвърлям поглед през рамо и виждам с ужас, че той държи в ръката си кама, извадена от ножницата, светлината на огъня хвърля отблясъци върху голото острие.

Замръзвам от страх. Помислям си: мили Боже, разгневила съм го толкова ужасно, че сега той ще ме убие за отмъщение, задето съм го направила рогоносец, и какъв скандал ще избухне, а не се сбогувах с майка ми. После си помислям без всякаква връзка, че дадох назаем една огърлица на малката Маргарет Уорик, за да я носи в сватбения ми ден, и бих искала да знае, че може да я задържи, ако ще умирам, а после, най-накрая, си казвам — о, Господи, ако ми пререже гърлото сега, ще мога да спя, без да сънувам Ричард. Помислям си, че може би ще има внезапна ужасна болка, а после няма вече да сънувам. Може би пробуждането на кинжала ще ме тласне в обятията на Ричард, и ще бъда заедно с него в сладък смъртен сън, и ще видя любимото му усмихнато лице, а той ще ме прегърне и очите ни ще се затворят заедно. При мисълта за Ричард, за това да споделя смъртта с Ричард, се обръщам към Хенри и камата в ръката му.

— Нима не се страхувате? — пита той любопитно, взирайки се в мен, сякаш ме вижда за първи път. — Стоя над вас с кинжал, а въпреки това вие дори не трепвате! В такъв случай може би е вярно онова, което казват? Че сърцето ви е толкова сломено, та желаете смъртта?

— Няма да умолявам за живота си, ако на това се надявате — казвам горчиво. — Мисля, че изживях най-добрите си дни и не очаквам да бъда щастлива никога повече. Но не, грешите. Искам да живея. Бих предпочела да живея, вместо да умра, и бих предпочела да съм кралица, отколкото мъртва. Но не се плаша от вас или от вашия кинжал. Обещах си, че никога няма да ме е грижа за нищо, което казвате или правите. А ако се страхувах, по-скоро бих умряла, отколкото да ви позволя да разберете.

Той се изсмива късо и казва, сякаш говори на себе си:

— Упорита като муле, точно както предупредих почитаемата си майка... — после продължава на висок глас: — Не, няма да прережа

прекрасната ви шия, а ще убода крака ви. Подайте ми крака си.

Неохотно протягам крак и той отмята назад скъпите завивки на леглото:

— Изглежда жалко — промърморва под нос. — Наистина имате много нежна кожа, а сводът на стъпалото ви е направо създаден за целувки — нелепо е, че някой би си го помислил, но на всеки мъж би му се приискало да ви целуне точно тук... — а после прави бърз, болезнен срез, който ме кара да трепна и да извикам от болка.

— Причинихте ми болка!

— Не мърдайте — казва той и стиска стъпалото ми над чаршафите, така че няколко капки кръв падат върху бялата повърхност, после ми подава парче ленен плат: — Можете да го превържете. На сутринта едва ли ще си личи, не е нещо повече от драскотина, а и бездруго ще обуете чорапи.

Завързвам плата около стъпалото си и го поглеждам.

— Няма нужда да изглеждате толкова наскърбена — казва той. — Това спаси репутацията ви. На сутринта ще погледнат чаршафите и ще видят петното, което показва, че в първата си брачна нощ сте кървили като девица. Когато коремът ви проличи, ще кажем, че бебето е било заченато в сватбената ни нощ, а когато се роди, ще кажем, че се е родил в осмия месец, че е подранил.

Докосвам с ръка корема си, където не мога да почувствам нищо повече от две шепи допълнителна тлъстина.

— Какво ли пък разбирате вие от бебета, родени в осмия месец? — питам. — Какво знаете вие за това какво ще личи по чаршафите?

— Каза ми майка ми — отвърща той. — Тя ми каза да ви порежа крака.

— Имам толкова много поводи да съм ѝ благодарна — отбелязвам горчиво.

— Би трябвало. Защото тя ми каза да направя това, за да излезе, че той е бебе, заченато през медения месец — казва Хенри с мрачно чувство за хумор. — Бебе, заченато през медения месец, благословено дете, а не кралско копеле.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН ФЕВРУАРИ 1486 Г.

Аз съм съпруга на краля на Англия, но не съм настанена в покоите на кралицата в двореца Уестминстър.

— Защото не сте кралица — казва Хенри простичко.

С извити надолу ъгълчета на устата, аз само го поглеждам враждебно.

— Не сте! А освен това майка ми работи с мен по държавните книжа и ни е по-лесно да имаме общи лични стаи. По-лесно е, ако покоите ни са съседни.

— Използвате тайния проход, който води от вашата спалня в нейната?

Той поруменява.

— Едва ли може да се каже, че е таен.

— Частен тогава. Баща ми поръчал да го направят, за да може да отива при майка ми в нейните покои, без да го придружава целият двор. Поръчал да го направят, за да може да си ляга с нея, без целият двор да знае, че е отишъл в покоите ѝ. Обичали да остават насаме, без всички да знаят за това.

Руменината се надига бързо до бузите му.

— Елизабет... какво ви става? С майка ми често вечеряме заедно, често разговаряме вечер, молим се заедно — казва той. — За нас е по-лесно така — тя да може да идва да ме види или ако на мен ми е необходимо, да се видя с нея.

— Държите всеки от вас да можете да влиза в покоите на другия, денонощно? — питам отново.

Той се поколебава, раздразнен. Научила съм се да разчитам изражението му и това стягане на устните и присвиване на очите му ми показва, че съм предизвикала у него смущение. Обичам да го виждам смутен, това е едно от малкото удоволствия в брака ми.

— Да разбирам ли, че искате да се преместите в покоите на кралицата, за да мога да влизам и излизам денонощно от спалнята ви,

незабелязан? Нима вниманието ми е започнало да ви се нрави? Нима ме искате до себе си? В леглото ви? Да не би да искате да идвам тайно при вас от любов? От любов, която не цели създаването на деца, а е породена от страст? Като родителите ви с техните тайни срещи, подбудени от греховна страст?

Свеждам очи.

— Не — казвам нацупено. — Просто изглежда странно, че не разполагам с покоите на кралицата.

— Да не би нещо да не е наред с покоите, с които разполагате? Не са ли мебелирани по ваш вкус? Прекалено малки ли са?

— Не.

— Имате ли нужда от по-хубави гоблени по стените? Имате ли достатъчно музиканти? Или слуги? Гладувате ли, може би трябва да ви изпращат повече блюда от готварниците?

— Не е това.

— О, моля ви, кажете ми, може би умираете от глад? Може би сте самотна или премръзнала?

— Покоите ми са съвсем прилични — казвам през зъби.

— Тогава предлагам да позволите на майка ми да остане в апартаментите, които използва, и които са й необходими като на мой личен съветник. И да задържите покоите, които ви е отредила. А аз ще ви посещавам всяка нощ, докато тръгна на път.

— Тръгвате на път?

За първи път чувам това.

Той кимва.

— Но не и вие. Вие няма да идвате с мен. Не бива да пътувате. Майка ми смята, че ще е по-добре да си почивате в Лондон. С нея заминаваме на север. Тя смята, че би било добре да ме видят колкото може повече хора, да посещаваме градове, да си осигуряваме преданост. Да утвърдим поддръжниците си на постове им, да се сприятелим с прежните врагове. Тюдорите трябва да оставят своя отпечатък върху тази страна.

— О, тя определено няма да иска да отида там — казвам язвително. — Не и ако целта на това пътуване е да се представят Тюдорите. Няма да иска една принцеса на Йорк. Ами ако хората предпочетат мен пред вас? Ами ако не гледат нея и вас, а приветстват мен?

Хенри се изправя.

— Вярвам, че не е мислела за нищо друго, освен за вашето здраве, и за здравето на нашето бебе — както и аз — казва той рязко. — Но, разбира се, лоялността на кралството към династията на Тюдорите трябва да се спечели. Детето в утробата ви е наследник на Тюдорите. Правим това за вас и за детето, което носите. Майка ми работи за вас и за внука си. Искане ми се да имате благоприличието да бъдете благодарна. Казвате, че сте принцеса, непрекъснато слушам, че сте принцеса по рождение — искане ми се да го показвахте. Искане ми се да опитате да се държите, както подобава на кралица.

Свеждам очи.

— Моля ви, предайте й, че съм признателна — казвам. — Винаги, винаги съм признателна.

* * *

Майка ми идва в покоите ми, пребледняла, с писмо в ръка.

— Какво носиш? Нищо хубаво, както изглежда.

— Предложение от крал Хенри да се омъжа.

Вземам писмото от ръцете й.

— Ти? — питам. — Ти? Какво има предвид?

Понечвам да огледам листа, но спирам рязко, за да я погледна. Дори устните й са бели. Тя кима, сякаш е изгубила дар слово, кима и не казва нищо.

— Да се омъжиш за кого? Престани, майко. Плашиш ме. Какво си е наумил той? Кого има предвид?

— Джеймс Шотландски — от устните й се откъсва леко, задъхано ахване, почти смях. — Там, най-отдолу в писмото, след всички комплименти и възторзи колко съм младолика и в какво добро здраве съм. Казва, че трябва да се омъжа за краля на Шотландия и да замина надалече, в Единбург, и да не се върна никога.

Поглеждам отново листа. В писмото си до майка ми моят съпруг заявява вежливо, че ще й бъде много задължен, ако тя се срещне с шотландския посланик и приеме предаденото от него предложение за брак от краля на Шотландия, и се съгласи на датата, която ще предложат, за сватба това лято.

Поглеждам я.

— Той е полудял. Не може да нарежда това. Не може да ви заповядва да се омъжите. Не би посмял. Това сигурно е работа на майка му. Не е възможно да заминете.

Тя е вдигнала ръка към устата си, за да скрие, че устните ѝ треперят.

— Предполагам, че ще трябва да замина. Могат да ме заставят да замина.

— Майко, не мога да остана тук без вас!

— Ако той заповядва?

— Не мога да живея тук без вас!

— Непоносимо ми е да те оставя. Но ако кралят нареди това, няма да имаме избор.

— Не можете да се омъжите отново! — Потресена съм дори само при мисълта за това. — Не бива дори да си го помисляте!

Тя покрива очите си с ръка.

— Трудно мога да си представя подобно нещо. Баща ти... — тя млъква, без да довърши. — Елизабет, най-скъпа моя, казах ти, че трябва да бъдеш усмихната булка, казах на сестра си Катрин, че тъкмо тя най-добре знае, че жените трябва да се омъжат там, където им наредят, и приех Сесили да бъде сгодена за мъж, избран от Хенри. Не мога да се държа така, сякаш съм единствената от нас, която трябва да бъде пощадена. Хенри спечели битката. Сега той владее Англия. Ако той заповядва да се омъжа, дори за краля на Шотландия, ще трябва да отида в Шотландия.

— Това сигурно е скроено от майка му — избухвам. — Сигурно майка му иска да те отстрани, а не той!

— Да — казва майка ми бавно. — Вероятно е тя. Но си е направила погрешно сметката. Не за първи път допусна грешка в разправата си с мен.

— Защо?

— Защото те ще искат да отида в Единбург, за да са сигурни, че шотландският крал ще се придържа към новия съюз с Англия. Ще искат да опазя приятелството му с Хенри. Ще смятат, че ако съм кралица в Шотландия, Джеймс никога няма да нахлуе в кралството на зет ми.

— И? — прошепвам.

— Грешат — заявява тя ожесточено. — Толкова много грешат. В деня, в който стана кралица на Шотландия с армия, която да командвам, и съпруг, когото да съветвам, няма да служа на Хенри Тюдор. Няма да убедя съпруга си да поддържа мир с Хенри. Ако съм достатъчно силна и успея да командвам съюзниците, които ще са ми нужни, ще потегля лично срещу Хенри Тюдор, и ще дойда на юг с ужасяваща армия.

— Ще нахлуете с шотландците? — прошепвам. Това е огромният ужас на Англия — нашествие на шотландците, армия от варвари, връхлитаща от студените земи на Севера, опустошаваща всичко. — Срещу Хенри? За да поставите на трона на Англия нов крал? Претендент на Йорк?

Тя дори не кимва, само разтваря широко сивите си очи.

— Но какво ще стане с мен? — казвам простичко. — Какво ще стане с мен и бебето ми?

* * *

Решаваме да се опитам да поговоря с Хенри. В седмиците преди да потегли на пътуването си, той идва в стаята ми и спи в леглото ми всяка нощ. Целта е да придаде достоверност на твърдението, че бебето е заченато през медения месец. Не ме докосва, тъй това би могло да застраши детето, което расте в разширяващия ми се корем, но хапва нещо леко за вечеря до огнището и ляга в леглото до мен. През повечето време е неспокоен, смущаван от сънища. Често прекарва по цели часове нощем на колене, и тогава си мисля, че сигурно се измъчва от съзнанието, че е обявил война на един миропомазан крал, преобърнал е Божиите закони, и е разбил сърцето ми. В тъмнината на нощта съвестта му говори по-високо от амбициите на майка му.

В някои нощи той идва късно, след като е седял при майка си, в други идва леко пийнал, след веселба с приятели. Има много малко приятели — само онези от годините на изгнание, мъже, на които знае, че може да се довери, защото са били с него, когато той беше претендент и са били отчаяни колкото него. Почита само трима мъже: чичо си Джаспър и новите си сродници лорд Томас Станли и сър Уилям Станли. Те са единствените му съветници. Тази нощ идва

подранил и замислен, с куп книжа в ръце — молби от хора, които са го подкрепили, а сега искат дял от богатството на Англия — босоногите изгнаници, редящи се на опашка за обувките на покойниците.

— Съпруже, бих искала да поговорим — седя до огнището по нощница, с червена роба, наметната на раменете, с разресани и разпуснати коси. Поднесла съм му греян ейл и малки пайове с месо.

— Вероятно за майка ви — той се досеща веднага и отговаря троснато, обхващайки приготовленията ми с един бърз поглед. — Защо иначе бихте се грижили за удобството ми? Защо иначе бихте си правили труда да изглеждате неустоима? Знаете, че сте по-красива от всяка жена, която съм виждал някога през живота си. Винаги, когато носите червено и разпускате косата си, знам, че се надявате да ме вкарате в капан.

— Наистина става дума за нея — казвам, без изобщо да се смутя. — Не искам да бъде изпратена далече от мен. Не искам да заминава за Шотландия. И не искам да се налага да се омъжва отново. Тя обичаше баща ми. Никога не сте ги виждали заедно, но това беше брак по истинска любов, дълбока обич. Не искам тя да бъде принудена да се омъжва и да споделя легло с друг мъж — мъж, по-млад от нея с четиринайсет години, и наш враг... това е... това е... — млъквам, без да довърша. — Наистина, ужасно е да се иска такова нещо от нея.

Настава кратко мълчание, докато той седи в стола си срещу огъня, загледан в пъновете, които догарят и се превръщат в червена жарава.

— Разбирам, че не искате тя да заминава — казва тихо. — И съжалявам за това. Но половината от тази страна все още подкрепя династията Йорк. За тях нищо не се е променило. Понякога си мисля, че нищо няма да ги промени. Поражението не ги променя, просто ги озлобява и ги прави по-опасни. Те подкрепяха Ричард и няма да минат на моя страна. Някои от тях си въобразяват, че братята ви са още живи, и шушукат нещо за принц отвъд морето. Гледат на мен като на натрапник, като на нашественик. Знаете ли как ме наричат по улиците на Йорк? Шпионите ми го съобщават. Наричат ме Хенри Завоевателя, сякаш съм Уилям Нормански — незаконороденият чужденец. Сякаш съм поредното чуждестранно копеле. Просто претендент за трона. И ме мразят.

Размърдвам се, готова да скалъпя някаква утешителна лъжа; но той протяга ръка, аз слагам студената си длан в неговата и той ме придърпва към себе си, за да застана пред него.

— Ако някой, който и да е, предяви претенции към трона и произхожда от фамилията Йорк, ще събере хиляди, може би много хиляди мъже — казва той. — Помислете си за това. Можете да поставите дори куче под знамето с бялата роза, и те ще излязат и ще се бият до смърт за него. И аз ще се върна в старото си положение. Срещу куче или срещу принц, ще трябва да водя отново цялата битка. Ще бъде все едно да предприема нова инвазия, съвсем отначало. Отново съм няма да ме хваща, като преди битката при Бозуърт, и пак ще сънувам отново и отново онзи ден. Ще е същото, с изключение на едно — което е много по-лошо: този път няма да имам френски войски, няма да имам поддръжници от Бретан, няма да имам чуждестранни пари, за да платя на добре обучени наемници. Няма да имам глупашкия оптимизъм на момче, което влиза в битка за първи път. Този път ще бъда сам. Този път няма да имам поддръжници, освен онези мъже, които се присъединиха към двора ми, откакто спечелих битката.

Той вижда изписаното на лицето ми презрение към тях и кимва, съгласявайки се с мен.

— Знам, те са опортюнисти — казва. — Да, знам. Мъже, които се присъединяват към печелившата страна. Нима мислите, че не си давам сметка, че те щяха да бъдат първи приятели на Ричард, ако той бе победил при Бозуърт? Мислите ли, че не знам, че те пак биха се присъединили към онзи, който спечели битката, при сблъсък между мен и един нов претендент? Нима мислите, че не зная, че всеки един от тях е мой приятел, мой най-скъп приятел, само защото спечелих тъкмо онази битка точно в онзи определен ден? Мислите ли, че не си давам сметка кои са малцината, наистина малцината, които бяха с мен в Бретан, съпоставени с твърде, наистина твърде многото, които са сега с мен в Лондон? Нима мислите, че не знам, че всеки нов претендент, който ме победи, ще бъде точно такъв, какъвто съм аз, ще стори точно това, което сторих аз — ще промени закона, ще раздава богатства, ще се опита да си създаде и задържи верни приятели.

— Какъв нов претендент? — прошепвам, избирайки точно тази дума от тревогите му. За миг застивам от страх, че е чул слух за

някакво момче, скрито някъде в Европа, което може би пише на майка ми. — Какво имате предвид с това „нов претендент“?

— Който и да е — казва той рязко. — И сам Господ не може да знае кой се крие някъде там! Постоянно чувам за някакво момче, постоянно чувам да се мълви за някакво момче, но никой не може да ми каже къде е то или за какво претендира. Бог знае какво биха сторили хората, ако чуят дори само половината от историите, които аз трябва да слушам всеки ден. Джон дьо ла Поул, вашият братовчед, може и да ми се е заклел във вярност, но майка му е сестра на баща ви, а той беше посочен за наследник на Ричард — не зная дали мога да му имам доверие. Франсис Лъвъл — най-големият приятел на Ричард — се крие в убежище и никой не знае какво иска, какво крои или с кого работи. Бог да ми е на помощ, имам моменти, когато се съмнявам дори във вашия чичо Едуард Удвил, а той е в свитата ми още от Бретан. Бавя освобождаването на вашия полубрат Томас Грей, защото се боя, че няма да се прибере в Англия като верноподаник, а ще бъде просто още едно тяхно оръдие — които и да са те, каквото и да чакат. Освен това съществува и Едуард, граф Уорик, в домакинството на майка ви, който се учи... на какво точно? На измяна? Заобиколен съм от близките ви, а нямам доверие на никого от тях.

— Едуард е дете — казвам бързо, останала без дъх от облекчение, че поне не е чувал нищо за принц на Йорк, не знае местонахождението му, не разполага с никакви подробности, разкриващи външността му, възпитанието му, претенциите му. — Той ви е напълно предан, както е и майка ми сега. Дадохме ви дума, че Теди никога няма да се изправи срещу вас. Обещахме ви верността му. Той е дал клетва за вярност. От всички нас, най-много от всички нас, можете да имате доверие на него.

— Надявам се — казва той. — Надявам се — изглежда изцеден от страховете си. — Но въпреки това — трябва да направя всичко необходимо! Трябва да запазя мира в тази страна, трябва да подсигурия границите. Опитвам се да извърша голямо дело, Елизабет. Опитвам се да направя това, което направи баща ти, да утвърдя нова кралска фамилия, да оставя нейния отпечатък върху страната, да доведе страната до мир. Баща ти така и не успя да постигне траен мир с Шотландия, макар да се опитваше, точно както се опитвам аз. Ако майка ти отиде в Шотландия заради нас, и опази съюза с тях, ще

направи услуга и на теб, и на мен, а внукът ѝ ще ѝ бъде задължен цял живот, че е наследил една спокойна Англия. Помисли за това! Да дадем на сина си неговото кралство с граници, по които цари мир! А тя би могла да го стори!

— Имам нужда да е при мен! — това е детски вопъл. — Вие не бихте отпратили майка си. Държете тя да е с вас през цялото време! Държете я достатъчно близо!

— Тя служи на нашата династия — казва той. — Аз моля майка ви също да служи на династията ни. А тя все още е красива жена, и знае как да бъде кралица. Ако тя стане кралица на Шотландия, всички ще сме в по-голяма безопасност.

Той се изправя. Слага ръце от двете страни на наедряващата ми талия и се вглежда в разтревоженото ми лице.

— Ах, Елизабет, бих направил всичко за вас — казва нежно. — Не се измъчвайте, не и когато носите нашия син. Моля ви, не плачете. Лошо е за вас. Лошо е за бебето. Моля ви, не плачете.

— Дори не знаем дали е син — казвам с негодувание. — Повтаряте го през цялото време, но това не значи, че е вярно.

Той се усмихва.

— Разбира се, че е момче. Как може красиво момиче като вас да създаде за мен нещо друго освен красив първороден син?

— Майка ми трябва да бъде при мен — поставям условие. Вглеждам се в лицето му и зървам чувство, което никога не съм очаквала да видя. Лешниковите му очи са топли, изражението му е нежно. Прилича на влюбен.

— Тя ми е необходима в Шотландия — казва той, но гласът му е мек.

— Присъствието ѝ е необходимо на мен при раждането. Тя трябва да бъде с мен. Ами ако нещо се обърка?

Това е най-силната ми карта, истински коз.

Той се колебае.

— А ако тя бъде с вас за раждането на нашето момче?

Нацупено кимвам.

— Трябва да остане с мен, докато той бъде кръстен. Ще прекарам щастлива усамотението си преди раждането, само ако тя е с мен.

Той ме целува леко по темето.

— Е, тогава обещавам — казва. — Имате думата ми. Подчинявате ме на волята си като магьосница, каквато наистина сте. А тя може да отиде в Шотландия след раждането на бебето.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН МАРТ 1486 Г.

Майката на краля е като обезумяла, крои планове и се разпорежда за пътуването му. Майка ми, вряла и кипяла във всякакви дворцови пътувания, шествия и обиколки, наблюдава, но не казва нищо, докато Нейна светлост майката на краля потъва в кралската гардеробна с кроячи, шивачки, обушари и шапкари за дни наред, опитвайки се да създаде за сина си гардероб, който ще заслепи северняците, за да го приемат като крал. Като всяко семейство от узурпатори, несигурни доколко са достойни за престола, тя иска той да изглежда напълно подходящ за ролята. Той трябва да играе ролята на крал; не е достатъчно само това, че е такъв. За злорадо удоволствие на майка ми и на мен самата, лейди Маргарет може да се осланя единствено на бащиния ми пример, и това поражда у нея голямо объркване. Баща ми беше изключително висок и изключително красив, достатъчно беше само да влезе в някоя стая, за да изпъкне сред събраните хора. Гиздеше се по последна мода, с най-красивите и пищни тъкани и цветове. Беше безгранично привлекателен за жените, неспособен да сдържа желанията си, жаден за вниманието им; а Бог е свидетел, че и те не можеха да обуздаят желанието си към него. Тълпи жени вечно бяха готови да се влюбят в баща ми, а съпрузите им се разкъсваха между възхищението и завистта. И най-хубавото от всичко — той държеше изключително красивата ми майка винаги до себе си, а зад него вървяха цял куп прекрасни дъщери. Приличахме на движеща се картина върху прозорец от цветно стъкло, vyplъщение на красота и изящество. Нейна светлост майката на краля знае, че ние бяхме несравними като кралско семейство: царствени, плодовити, красиви, богати. Тя беше в двора ни като придворна дама и бе виждала сама как гледаше на нас страната — като на владетели от вълшебна приказка. Тя изпада почти в лудост, докато се опитва да направи така, че нейният непохватен, по-невзрачен, по-сдържан син да може да се мери с нас.

Решава проблема, като го обсипва с накити. Той никога не излиза без скъпоценна брошка на шапката си, или някоя безценна перла, окачена на шията. Никога не язди без ръкавици, обсипани с диаманти, или седло със златни стремена. Тя го кичи с хермелин, сякаш украсява реликва за великденско шествие, и въпреки това той създава впечатление за млад човек, който се мъчи да надхвърли възможностите си и живее по-нашироко, отколкото му позволяват средствата, едновременно амбициозен и неспокоен, с лице, бледо на фона на пурпурното кадифе.

— Искате ми се да можехте да дойдете с мен — казва той нещастно един следобед, когато сме в двора на конюшните на двореца Уестминстър, избирайки конете, които ще язди.

Толкова съм изненадана, че го поглеждам два пъти, за да проверя да не би да ми се подиграва.

— Мислите, че се шегувам ли? Не. Наистина ми се иска да можехте да дойдете с мен. Правилите сте такива неща цял живот. Всички казват, че сте откривали танците в кралския двор на баща си и сте разговаряли с посланиците. И сте били навсякъде из страната, нали? Познавате повечето големи и малки градове?

Кимвам. И баща ми, и Ричард бяха много обичани, особено в северните графства. Всяко лято потегляхме от Лондон, за да посетим другите големи градове на Англия, и ни посрещаха, сякаш бяхме ангели, слезли от небесата. Повечето видни фамилии в страната отбелязваха пристигането ни с бляскави шествия и празненства; повечето градове ни подаряваха кесии със злато. Не можех да преброя колко много кметове, съветници и шерифи са ми целували ръка, откакто бях малко момиченце в скута на майка си, до времето, когато можех лично да произнеса благодарствена реч на безупречен латински.

— Трябва да се покажа навсякъде — казва той неспокойно. — Трябва да вдъхна у хората желание да ми бъдат предани. Трябва да ги убедя, че ще им донеса мир и благоденствие. Нима трябва да сторя всичко това само с една усмивка и с едно помахване с ръка?

Не успявам да се сдържа и се засмивам.

— Наистина звучи невъзможно — казвам. — Но не е толкова зле. Помнете, всички отстрани край пътя са излезли само да ви видят. Искат да видят един велик крал, това е зрелището, заради което са излезли. Очакват усмивка и помахване с ръка. Надяват се да видят

един щастлив господар. Просто трябва да изглеждате подобаващо за ролята и всички ще се убедят. И помнете, че те нямат нищо друго за гледане — наистина, Хенри, когато опознаете Англия малко по-добре, ще видите, че тук не се случва почти нищо. Реколтата се проваля, през пролетта пада твърде много дъжд, през лятото е прекалено сухо. Представете ли на хората един добре облечен и усмихнат млад крал, това ще е най-прекрасното нещо, което са виждали от много години насам. Това са бедни хора без забавления. Вие ще бъдете най-голямото зрелище, което са виждали някога — особено след като майка ви ви излага на показ като свята икона, загърнат в кадифе и обкичен със скъпоценни камъни.

— Всичко това отнема толкова дълго време — роптае той. — Трябва да спираме едва ли не във всяко имение и замък по пътя, за да изслушаме някое верноподаническо обръщение.

— Баща ми казваше, че докато траели речите, гледал над главите на хората в тълпата, за да ги преброи и да пресметне какво могат да си позволят да му заемат — отбелязвам. — Никога не слушаше дори и дума, казана от някого, броеше кравите на полето и слугите в двора.

Хенри веднага проявява интерес.

— Заеми?

— Винаги смяташе, че е по-добре да се обърне по този въпрос направо към хората, отколкото да иска нови данъци от парламента, който спореше с него как трябва да се управлява страната, или пък дали може да тръгне на война. Заемаше по нещо от всеки, когото посещаваше. И колкото по-разпалена беше речта, и по-преувеличени — хвалебствията, толкова по-голяма сума искаше след вечеря.

Хенри се засмива, обвива ръка около широката ми талия и ме притегля към себе си, в двора на конюшната, пред всички.

— И те винаги ли му заемаха пари?

— Почти винаги — казвам. Не се отдръпвам, но и не се накланям към него. Оставям го да ме прегръща, както има право да стори, както един съпруг може да прегръща жена си. И чувствам топлината на ръката му, когато я поставя с разперени пръсти върху тялото ми. Успокояващо е.

— Тогава и аз ще постъпя така — казва той. — Защото баща ви е бил прав — скъпа работа е да се опитваш да управляваш тази страна. Принуден съм да раздавам като подаръци всичко, което получавам под

формата на данъци от Парламента, за да запазя лоялността на лордовете.

— О, нима те не ви служат от обич? — питам язвително. Не успявам да възпра острия си език.

Той веднага ме пуска.

— Струва ми се, и двамата знаем, че не — и добавя след кратко мълчание: — Но се съмнявам, че са обичали чак толкова и баща ви.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН

АПРИЛ 1486 Г.

След седмици на приготовления те най-сетне са готови да тръгнат. Лейди Маргарет ще пътува със сина си през първите два дни, а после ще се върне в Лондон. Ако смееше, би го придружила на цялото кралско пътуване, но е раздвоена. Иска да бъде с него, тя винаги иска да бъде с него, почти непоносимо ѝ е да го изпусне от поглед; но в същото време ѝ е непоносимо да не надзирава всекидневните ми дела и да не ме държи под постоянен контрол. Не може да повери на никой друг да поръчва храната ми, да ме съпровожда в разходките ми по два пъти на ден и да ми осигурява ободряващи книги с проповеди за четене. Никой освен нея не може да определя колко храна, вино или ейл трябва да се поднася на масата ми, и само тя може да управлява кралското домакинство така, както иска. За нея е непоносима мисълта, че в нейно отсъствие ще мога да го ръководя така, както ми харесва. Или още по-лошо — че дворецът може отново да бъде ръководен от предишната си господарка: майка ми.

Лейди Маргарет е толкова обзета от желание да създава собствени правила, и толкова убедена в ценността на съветите си, че започва да записва нарежданията, които издава в моето домакинство, така че всичко да се върши точно както тя е постановила, в продължение на години в бъдеще, дори след смъртта ѝ. Представям си как отвъд гроба тя все още управлява света, докато дъщеря ми и внучките ми се допитват до голямата книга на кралското домакинство, и научават, че не бива да ядат пресни плодове, нито да седят твърде близо до огъня. Трябва да избягват прегряването и да внимават да не настинат.

— Очевидно досега никоя жена не е имала бебе — казва майка ми, която е родила дванайсет.

Хенри пише на майка си през ден и съобщава как го посрещат по пътя, докато бавно напредва на север, с какви семейства се среща, и

какви подаръци получава по пътя. На мен пише веднъж седмично, като ми разказва къде е отседнал същата вечер, съобщава ми, че е в добро здраве, и че ми желае всичко добро. Отговарям с учтива бележка, и давам незапечатаното си писмо на майка му, която го прочита, преди да го сгъне в собствения си пакет с писма до него.

По Велики пости в двора не се яде месо, но Нейна светлост майката на краля решава, че подобен начин на хранене е твърде оскъден за мен. Изпраща послание лично до папата с молба да ми се разреши да ям месо по време на целия пост, за да поддържам растежа на бебето. Нищо не е по-важно от един син и наследник на Тюдорите, дори и прочутото й благочестие.

След смъртта на Томас Баучър лейди Маргарет посочва своя фаворит и бивш съзаклятник Джон Мортън за поста на архиепископ на Кентърбъри, и той с незабавно назначен. Съжалявам, че старият ми сродник няма да кръсти сина ми или да положи короната на главата ми. Но Джон Мортън се държи като добре възпитана хрътка, винаги с нас, без да натрапва присъствието си. Седи прегърбен на най-хубавото място до огъня и ме убеждава, че е мой пазител, и че присъствието му е късмет за мен. Той е навсякъде в двора, изслушва всички, сприятелява се с всички, изглажда трудностите и — несъмнено — докладва всичко на Нейна светлост. Където и да отида, той е там, интересува се от всичките ми дела, бърза да предложи духовни съвети, постоянно е нащрек за нуждите и мислите ми, бърби с дамите ми. Не ми отнема дълго време да си дам сметка, че той знае всичко, което става в двора, и не се съмнявам, че й докладва всичко в подробности. Той е изповедник и най-голям приятел на Нейна светлост от години, и я уверява, че трябва да ям червено месо, добре приготвено, и че той лично отговаря за папското разрешение. Потупва ме по ръката и ми казва, че нищо не е по-важно от здравето ми, нищо не е по-важно за него от това да бъда здрава и силна, и бебето да расте, и ме уверява, че Бог е на същото мнение.

После, след Великден, докато майка ми и двете ми сестри шият бебешки дрешки в приемната на Нейна светлост майката на краля, един пратеник, покрит с прах от пътя, влиза с цялата си мръсотия чак до прага, като казва, че носи спешно съобщение от Негова светлост краля.

Поне този път тя не вирва дългия си нос, за да изтъкне собственото си величие, и не го отпраща да се преоблече. Хвърля един зашеметен поглед към мрачното му лице, веднага го пуска в личната си стая и влиза след него, като затваря сама вратата, така че никой да не може да подслушва и да чуе новините, които той носи.

Иглата на майка ми е увиснала неподвижно над ръкоделието ѝ, докато тя вдига глава и проследява как човекът минава покрай нея. После въздъхва леко, като жена, изпълнена със сдържано доволство от своя свят, и се връща към работата си. Двете със Сесили се споглеждаме неспокойно.

— Какво има? — питам майка ми, тихо като дихание.

Сивите ѝ очи са сведени, приковани върху работата ѝ.

— Откъде да зная?

Вратата към личните покои на Нейна светлост дълго време остава затворена. Пратеникът излиза, минава бързо покрай всички нас, дамите, сякаш му е наредено да не казва нищо, а вратата остава все така затворена. Едва когато става време за вечеря, Нейна светлост излиза и заема мястото си на големия стол под балдахина. С мрачно изражение, тя чака мълчаливо управителят на нейното домакинство да ѝ съобщи, че вечерята е поднесена.

Архиепископът, Джон Мортън, идва и застава до нея, явно готов да произнесе бърза благословия над вечерята, но тя седи със сурово изражение, без да казва нищо, дори и когато той се навежда, сякаш за да долови и най-тихия шепот.

— Всичко наред ли е с Негова светлост краля? — пита майка ми с непринуден и любезен тон.

Нейна светлост сякаш би предпочела да не отговори.

— Обезпокоен е от някакви прояви на нелоялност — казва тя. — Съжалявам да кажа, че в кралството все още има изменници.

Майка ми повдига вежди и леко цъка с език, сякаш също съжалява, и не казва нищо.

— Надявам се, че Негова светлост е в безопасност? — питам предпазливо.

— Онзи глупак и изменник Франсис Лъвъл е злоупотребил с убежището, което му бе дадено, излязъл и събрал армия срещу сина ми! — заявява лейди Маргарет във внезапен, грозен изблик на ярост. Цялата се тресе, лицето ѝ е обляно в руменина. Сега, когато си е

позволила да заговори, не може да се въздържи, и крещи, от устата ѝ хвърчат пръски слюнка, думите се изливат като водопад, диадемата ѝ трепери в яростта ѝ, докато тя стиска страничните облегалки на стола си, сякаш за да се задържи седнала. — Как е могъл? Как се осмелява? Той се скри в убежище, за да избегне наказанието след поражението, а сега изпълзя от дупката си като лисица.

— Да му прости Господ! — възкликва епископът.

Не успявам да се сдържа и ахвам. Франсис Лъвъл бе приятел на Ричард от детинство и негов най-скъп другар. Потегли в битка редом с него, а когато Ричард загина, той избяга в убежище. Може да е излязъл само с основателна причина. Той не е глупак, никога не би потеглил да защитава изгубена кауза. Лъвъл никога не би излязъл от убежището и не би вдигнал знамето си, без да знае, че има подкрепа. Сигурно има кръг от мъже, познаващи се само помежду си, които са чакали този момент — може би още щом Хенри е оставил зад гърба си безопасността на Лондон. Сигурно са били готови да се изправят срещу него. И едва ли ще тръгнат срещу него сами, сигурно имат предвид крал, който да го замести. Сигурно имат някого, когото да поставят на негово място.

Майката на краля ме гледа гневно, сякаш аз също мога да избухна в пламъците на бунта, търси знаци за измяна, сякаш може да види на челото ми белега на Каин.

— Като пес — казва язвително. — Не го ли наричаха така? Песът Лъвъл^[1]? Излезе от колибката си като псе и се осмелява да нарушава мира на сина ми. Хенри ще бъде съкрушен! А аз не съм с него! Ще бъде толкова потресен!

— Бог да бъде с него — промърморва архиепископът, докосвайки златното разпятие върху перления наниз на кръста си.

Майка ми е олицетворение на загрижеността.

— Събрал армия? — повтаря тя. — Франсис Лъвъл?

— Ще съжaliaва за това — зарича се Нейна светлост. — Той и Томас Стафорд. Ще съжaliaват, че са отправили предизвикателство срещу мира и величието на моя син. Сам Бог доведе Хенри в Англия. Едно въстание срещу моя син е бунт срещу Божията воля. Те са както предатели, така и еретици.

— И Томас Стафорд? — пита невинно майка ми. — Един Стафорд също вдига оръжие?

— И вероломният му брат! И двамата! Предатели! Всичките!

— Хъмфри Стафорд? — възкликва тихо майка ми. — Също и той? А двамата Стафорд заедно могат да призват под знамената си толкова много мъже! Двама синове на такъв изтъкнат род! А Негова светлост кралят ще потегли ли срещу тях? Събира ли войските си?

— Не, не — лейди Маргарет пренебрегва въпроса с леко, прърхащо махване на ръка, сякаш никой няма да се усъмни в храбростта на краля, ако тя държи той да се скрие в Линкълн и да остави някой друг да води битките. — Защо да потегли? Безсмислено е да го прави. Писах му, за да му заръчам да не потегля. Чичо му, Джаспър Тюдор, ще поведе хората му. Хенри е събрал хиляди войници за армията на Джаспър. И е обещал помилване на всеки, който се предаде. Писа ми, че гонят бунтовниците на север, към Мидълхам.

Това беше любимият замък на Ричард, домът от детството му. Във всички северни графства мъжете, които бързат да се присъединят към Франсис Лъвъл, неговия най-скъп приятел и другар от детинство, сигурно ще са познавали Ричард и Франсис, още когато са живели там като деца. Франсис познава цялата околност около Мидълхам, ще знае къде да устройва засади и къде да се крие.

— Небеса — изрича майка ми спокойно. — Трябва да се молим за краля.

Майката на краля ахва облекчено при това предложение.

— Разбира се, разбира се. Дворът ще отиде в параклиса след вечеря. Това ваше предложение е много добро, ваша светлост. Ще поръчам специална литургия — тя кимва на архиепископа, който се покланя и излиза, сякаш за да съобщи на Бог за намерението й.

При тези думи Маги, братовчедка ми, се размърдва леко на мястото си. Тя знае, че една специална литургия, поръчана от Нейна светлост за безопасността на сина й, ще продължи най-малко два часа. Нейна светлост майката на краля веднага премества суровия си поглед към малката ми братовчедка.

— Изглежда, че все още има някои порочни глупци, които подкрепят изгубената династия Йорк — казва тя. — Въпреки че с династията Йорк е свършено й всичките й наследници са мъртви.

Нашият братовчед Джон дьо ла Поул е жив наследник, макар и заклеl се да служи на Хенри; братът на Маги, Едуард, е наследник по пряка линия; но никой няма да изтъкне това пред Нейна светлост.

Братът на Маги е на сигурно място в детската стая засега, а погледът на Маги е насочен решително към дъските на пода под обувките ѝ в пантофи крака. Тя не казва нищо.

Майка ми се надига и се отправя грациозно към вратата, спирайки за миг, за да застане пред Маги, защитавайки я от гневния поглед на Нейна светлост.

— Ще отида да си донеса броеницата и молитвеника — казва тя. — Желаете ли да ви донеса требника от олтара в покоите ви?

Вниманието на Нейна светлост майката на краля веднага се отклонява.

— Да, да, благодаря ви. И повикайте в параклиса и хористите. Всички трябва да си донесат броениците — казва тя. — След вечеря ще отидем право в параклиса.

* * *

Докато се молим, се опитвам да си представя какво става, сякаш притежавам ясновидската дарба на майка си и мога да видя събитията нагоре по Големия северен път, чак до замъка Мидълхам в Йоркшър. Ако Лъвъл успее да влезе зад онези солидни стени, той ще може да удържи с месеци, може би години. Ако Северът се вдигне в негова подкрепа, ще превишават по численост каквато и да е армия на Тюдорите под командването на Джаспър. Северът винаги пламенно е подкрепял династията Йорк, в Мидълхам обичаха Ричард като техен добър господар, олтарът в параклиса на Мидълхам винаги е обкичен с бели рози, навярно и сега. Хвърлям кос поглед към майка ми, която е олицетворение на набожността, на колене, със затворени очи, с извърнато нагоре лице: сноп светлина осветява ведрата ѝ красота, тя е прелестна като ангел без възраст, сякаш вгълбена в мисли за греховете на света.

— Знаехте ли за това? — прошепвам, навеждайки глава над мърдащите си пръсти, сякаш броя прехвърлените зърна на броеницата.

Тя не отваря очи, нито обръща глава, докато устните ѝ се движат, сякаш изрича молитва.

— Отчасти. Сър Франсис ми изпрати съобщение.

— За нас ли се бият?

— Разбира се.

— Мислиш ли, че ще победят?

Мимолетна усмивка преминава по лицето ѝ.

— Може би. Но зная едно.

— Какво?

— Изплашили са Тюдорите почти до смърт. Видя ли ѝ лицето?

Видя ли архиепископа ѝ, когато избяга от стаята?

---

[1] В памфлетите, разпространявани от противниците на крал Ричард III, често е фигурирало следното двустичие: „Плъхът и Котакът, и Лъвъл, този пес,/ помагат на Глигана в царуването днес.“, с което се прави алюзия с имената на двамата му приближени Кейтсби (Catesby) и Ратклиф (Ratcliffe), които на английски език започват с cat и rat, „котка“ и „плъх“, и личния герб на Ричард, на който е изобразен глиган. — Б.р. ↑

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН МАЙ 1486 Г.

Първия признак за смут по улиците, който забелязвам, е силното скърцане, когато дузини мъже шумно затварят грамадните външни врати на двореца Уестминстър, а после гръмотевичният трясък, с който портите се хлопват и застават неподвижно. После чувам тежкия глух звук, когато гредата с противотежестите е издърпана и наместена в подпорите, за да задържи портите затворени. Барикадираме се в кралския дворец; кралската фамилия на Англия толкова се страхува от лондончани, че се затваряме под ключ, за да се скрием от Лондон.

С ръка върху големия си корем, отивам в покоите на майка си. Тя стои на прозореца и гледа над стените към улиците отвъд тях, с братовчедка ми Маги от едната страна и сестра ми Ан от другата. Почти не се обръща, когато влизам, но Маги казва през рамо:

— Удвояват стражата по стените на двореца. Можеш да ги видиш как търчат от караулното помещение да заемат местата си.

— Какво става? — питам. — Какво става там долу?

— Хората въстават срещу Хенри Тюдор — казва спокойно майка ми.

— Какво?

— Събират се пред двореца, трупат се, със стотици.

Чувствам как бебето се размърдва неспокойно в корема ми. Сядам и пресекливо си поемам дъх.

— Какво да правим?

— Ще останем тук — казва майка ми спокойно. — Докато успеем да видим пътя си.

— Какъв път? — питам нетърпеливо. — Къде ще сме в безопасност?

Тя поглежда назад, вижда преbledнялото ми лице и се усмихва.

— Успокой се, скъпа моя. Искам да кажа, ще останем тук, докато разберем кой е спечелил.

— Знаем ли изобщо кои се сражават?

Тя кимва и казва:

— Англичаните, които все още държат на династията Йорк, срещу новия крал. При всички положения сме в безопасност. Ако Львъл победи в Йоркшър, ако братята Стафорд спечелят своите битки в Устършър, ако тези граждани на Лондон превземат Тауър и после ни обсадят тук... тогава ще излезем.

— И ще направим... какво? — прошепвам. Разкъсвам се между нарастващото въннение и пълния ужас.

— Ще си върнем трона — казва майка ми неспринудено. — Хенри Тюдор се бори отчаяно да задържи короната, само девет месеца след като я спечели.

— Ще си върнем трона?

Гласът ми е станал писклив от ужас.

Майка ми свива рамене.

— Тронът не е изгубен за нас, докато Англия е мирна и обединена под властта на Хенри Тюдор. Това може да бъде просто още една битка от Войната на братовчедите. Хенри може да се окаже просто един епизод.

— Всички братовчеди са мъртви! — възкликвам. — Братята, които принадлежаха към династиите Ланкастър и Йорк, са мъртви — до един!

Тя се усмихва.

— Хенри Тюдор е братовчед на фамилията Боуфорт — напомня ми. — Ти си от династията Йорк. Имаш братовчед, Джон дьо ла Поул, синът на леля ти Елизабет. Имаш братовчед в лицето на Едуард, граф Уорик, синът на твоя чичо Джордж. Има ново поколение братовчеди — въпросът е само дали те ще поискат да тръгнат на война срещу този, който е сега на престола.

— Той е миропомазан крал! И мой съпруг! — повишавам тон, но нищо не я смущава.

Тя свива рамене.

— Значи печелиш и в двата случая.

— Виждате ли какво носят? — изписква развълнувано Маги. — Виждате ли знамето?

Надигам се от стола си и поглеждам над главата й.

— Не мога да го видя оттук.

— Моето знаме — казва тя, с глас, треперещ от радост. — Това са мечката и тоягата на Уорик. И викат името ни. Викат: „За Уорик! За Уорик!“ Викат за Теди.

Поглеждам над сведената ѝ глава към майка ми.

— Призовават Едуард, наследника на Йорк — казвам тихо. — Искат момче от династията Йорк.

— Да — казва тя спокойно. — Разбира се, че искат.

* * *

Чакаме новини. Трудно ми е да понасям чакането, знаейки, че приятелите ми, близките ми и моята династия са се вдигнали на оръжие срещу собствения ми съпруг. Но за Нейна светлост майката на краля, която, изглежда, напълно се е отказала да спи, и стои на колене пред малкия олтар в личните си покои всяка нощ, и в параклиса — по цял ден, е по-тежко. Отслабва и посивява от тревога; мисълта за единствения ѝ син, далече в тази вероломна страна, без никаква закрила освен армията на чичо му, я кара да се поболява от страх. Тя обвинява приятелите му, че са го предали, поддръжниците му — че са се отдръпнали от него. Изрежда имената им в молитвите си към Бог, едно след друго — мъжете, които се стичаха на тълпи при победителя, но са готови да изоставят едно провалило се начинание. Тя не се храни, пости, за да привлече Божията благословия; но за всички ни е ясно как се поболява от надигащия се страх, че въпреки всичко синът ѝ не е благословен от Бога, че по някаква незнайна причина Бог се е обърнал против Тюдорите. Дал им е престола на Англия, но не и силата да го задържат.

В селцата из околностите на Уестминстър избухват схватки между лондонските отряди и войските на Тюдор, сякаш на всеки кръстопът се разнасят възгласи: „За Уорик!“ При Хайбъри бунтовниците, въоръжени с камъни, гребла и сърпове, водят решителна битка срещу тежковъоръжената кралска гвардия. Разказват се истории как войници на Хенри захвърляли знамето на Тюдор и бягали, за да се присъединят към бунтовниците. Мълви се, че големите търговци в Лондон и дори членовете на градския съвет подкрепят

тълпите, които обхождат улиците, настоявайки с викове за завръщането на династията Йорк.

Лейди Маргарет нарежда да затворят капациите на всички прозорци, които гледат към улиците, за да не можем да виждаме битките, които постоянно се водят под самите стени на двореца. После заповядва да сложат резетата и на другите прозорци, за да не чуваме как тълпата надава викове в подкрепа на Йорк, настоявайки Едуард Уорик, моят малък братовчед Теди, да излезе и да им помахва с ръка.

Държим го далече от прозорците на учебната стая, забраняваме на слугите да клюкарстват, но въпреки това той знае, че народът на Англия го призовава да бъде крал.

— Хенри е кралят — казва ми той, докато го слушам как чете една история в учебната стая.

— Хенри е кралят — потвърждавам.

Маги хвърля поглед към двамата ни, тревожно смръщена.

— Значи не е редно те да призовават мен — казва той. Изглежда доста примирен.

— Не, не е — казвам. — Скоро ще спрат да крещят.

— Но те не искат крал от рода на Тюдорите.

— Стига, Теди — прекъсва го Маргарет. — Знаеш, че не трябва да говориш такива неща.

Слагам ръка върху неговата.

— Няма значение какво искат — казвам му. — Хенри спечели битката и беше коронясан като Хенри VII. Той е крал на Англия, каквото и да говорят. И ние много, много ще сгрешим, ако забравим, че той е крал на Англия.

Той обръща към мен будното си лице, по което е изписана искреност.

— Няма да направя това — обещава ми. — Аз не забравям. Знам, че той е крал. По-добре кажете това на момчетата по улиците.

* * *

Не казвам нищо на момчетата по улиците. Лейди Маргарет не пуска никого да излезе през големите порти, докато вълнението се уталожва бавно. Никой не щурмува стените на двореца Уестминстър,

солидните порти не могат да бъдат отворени със сила. Тълпите от дриплъовци са удържани, прогонени са, те побягват от града или навъсено се прибират, за да се укрият. Улиците на Лондон отново утихват, и ние отваряме капациите на прозорците и тежките порти на двореца, сякаш сме уверени в себе си владетели, готови да застанат лице в лице с народа си. Но забелязвам, че настроението в столицата е мрачно и всяко посещение до пазара предизвиква кавга между дворцовите слуги и търговците. Държим двойна стража по стените и все още нямаме новини от Севера. Просто нямаме представа дали Хенри се е срещнал в битка с бунтовниците, нито пък, кой е спечелил.

Най-сетне, в края на май — когато дворът би трябвало да планира летните си забавления, придворните да се разхождат край реката, да се упражняват във фехтовка, да репетират пиеси, да съчиняват и изпълняват музика, и да се ухажват — пристига писмо от Хенри за Нейна светлост, с бележка за мен, и отворено писмо до Парламента, донесено от моя чичо Едуард Удвил, съпроводен от отряд красиво облечени кралски стражи, сякаш за да покажат, че служителите на Тюдор могат да носят безпрепятствено ливреята си по Големия северен път до Лондон чак от Йорк.

— Какво казва кралят? — пита ме майка ми.

— Бунтът е приключил — казвам, като чета бързо. — Той казва, че Джаспър Тюдор прогонил бунтовниците далече навътре на Север, а после се върнал. Франсис Львъъл се е измъкнал, но братята Стафорд отново се укрили в убежище. Той ги измъкнал оттам — замълчавам за миг и поглеждам майка си над листа. — Нахълтал е в убежището — отбелязвам. — Нарушил е закона на Църквата. Пише, че ще ги екзекутира.

Подавам й писмото, изненадана от облекчението, което изпитвам. Разбира се, че искам възстановяването на власт на моята династия и поражението на врага на Ричард — понякога изпитвам тръпка на жестоко желание при някоя внезапна ярка представа как Хенри пада от коня си и се бори за живота си на земята, пометен от кавалерийска атака, докато копитата трополят гръмко край главата му — и все пак, това писмо ми носи добрата вест, че съпругът ми е оцелял. Нося един Тюдор в утробата си. Пряко волята си, не мога да искам Хенри Тюдор да е мъртъв, захвърлен гол и окървавен върху гърба на куцащия си кон. Аз се омъжих за него, дадох му думата си,

той е бащата на нероденото ми дете. Може и да съм погребала сърцето си в незнаен гроб, но обещах верността си на краля. Бях принцеса на Йорк, но съм съпруга на един Тюдор. Бъдещето ми трябва да бъде с Хенри.

— Свършено е — повтарям. — Благодаря на Бога, че свърши.

— Изобщо не е свършило — изказва тихо несъгласието си майка ми. — Всичко тепърва започва.

ДВОРЕЦЪТ ШИЙН, РИЧМЪНД ЛЯТОТО НА 1486 Г.

Хенри не се връща при нас с месеци, а продължава пътуването си, наслаждавайки се на плодовете на победата, когато поражението на Лъвъл и братята Стафорд връща всички колебливи поддръжници отново на страната на Тюдор — някои от тях привлечени от властта, други — страхуващи се от поражението, всички — осъзнаващи, че не са успели да изпъкнат сред кралските поддръжници, когато е надвиснала опасността. Хъмфри Стафорд е изправен на съд и екзекутиран за измяна, но по-младият му брат Томас е пощаден. Хенри раздава помилвания толкова щедро, колкото се осмелява, изпълнен с ужас да не принуди поддръжниците да се отдръпнат, ако се държи твърде подозрително към тях. Казва на всички, че ще бъде добър крал, милостив крал, към всички, които приемат управлението му, и че ако помолят за прошка, ще се убедят във великодушието му.

Нейна светлост майката на краля излага събитията пред Светия Отец чрез своя верен служител Джон Мортън, и от Рим пристига удобната вест, че законите относно святото убежище ще бъдат променени така, че да бъдат в услуга на Тюдорите. Предателите вече няма да могат да се укриват зад стените на Църквата. Бог ще бъде на страната на краля и кралското правосъдие ще се прилага в негово име. Нейна светлост иска властта на сина ѝ над Англия да се простира и над църковното убежище, чак до олтара, може би чак до небесата, и папата е бил убеден да приеме нейното разбиране за властта. Никое място на земята не може да е защитено и недостъпно за кралската стража на Хенри. Никоя врата, дори и намираща се на осветена земя, не може да бъде затваряна пред суровите им лица.

Мощта на английското право също е в услуга на Тюдорите. Съдиите се подчиняват на заповедите на новия крал, изправят на съд хора, последвали братята Стафорд или Франсис Лъвъл, помилват някои, наказват други, според исканията на Хенри. В бащината ми Англия от съдиите се очакваше сами да вземат решения, а от

съдебните заседатели се очакваше да бъдат свободни от всякакво влияние, освен от това на истината. Но сега съдиите чакат да чуят предпочитанията на краля, преди да произнесат присъда. Показанията на обвинените, дори признанията им за вина са по-маловажни от твърденията на краля по въпроса за вината им. Никой дори не се допитва до съдебните заседатели, те дори не полагат клетва. Хенри, който остана далече от битките, управлява от разстояние чрез безгръбначните си съдии, и се разпорежда с живота и смъртта.

* * *

Кралят се прибира у дома чак през август и веднага премества двора си далече от града, който се изправи срещу него, извън Лондон, в красивия, наскоро възстановен дворец Шийн край реката. Придружават го чичо ми Едуард и братовчед ми Джон дьо ла Поул, които яздят не принудено в кралската свита, усмихват се на свои другари, които не им се доверяват изцяло, поздравяват майка ми като сродница открито, пред всички, и никога, никога не говорят с нея насаме, сякаш постоянно трябва да демонстрират, че между представителите на фамилията Йорк няма прошепнати тайни, че всички сме твърдо предани на династията на Тюдорите.

Намират се мнозина, които бързат да заявят, че кралят не смее да живее в Лондон, че се страхува от криволичещите улици и тъмните кътчета на града, от тайните на лъкатушещата река и онези, които безмълвно пътуват по нея. Има мнозина, които твърдят, че той не може да разчита на лоялността на собствената си столица и че не се чувства в безопасност зад стените ѝ. Отрядите на гражданите, навикнали на размирици, държат подръка оръжията си, а чираците са винаги готови да скочат на бунт. Ако един крал е много обичан в Лондон, той има стена от закрила около себе си, една предана армия, която винаги е пред вратите му и го пази. Но един крал, несигурен в привързаността на лондончани, е под постоянна заплаха, защото всичко — горещото време, провалила се пиеса, злополука по време на някой турнир, арестуването на някой обичан от гражданите младеж — може да отключи бунт, който да го свали от престола.

Хенри настоява, че трябва да се преместим в Шийн, тъй като обичал тази околност през лятото и се възхищавал на красотата на двореца и пищността на парка. Радва се на наедрелия ми корем и настоява да седя през цялото време. Когато отиваме заедно на вечеря, държи да се отпускам с цялата си тежест на ръката му, сякаш има вероятност краката ми да се подкосят. Нежен и мил е с мен, и аз установявам изненадано, че изпитвам облекчение от прибирането му у дома. Болезнената бдителност на майка му е смекчена от присъствието му, уталожва се постоянната неловкост от съзнанието, че живеем в един нов кралски двор в страна, където цари несигурност, и придворните се чувстват по-спокойни, когато Хенри излиза на лов всяка сутрин, яхнал коня си, а всяка вечер се прибира у дома, хвалейки се с прясното еленово месо и дивеч. След дългото лятно пътуване из Англия той изглежда по-добре, кожата му е сгрята от слънчевата светлина, а лицето му — по-спокойно и усмихнато. Страхуваше се от Северна Англия, преди да отиде там, но след като най-лошите му страхове се сбъднаха, а той оцеля, отново се почувства като победител.

Идва в стаята ми всяка вечер, понякога ми носи напитка от каймак, захар и вино направо от кухнята, за да я изпия, докато е топла, сякаш нямаме сто слуги, които да изпълняват заповедите ми. Смея му се, когато носи малката кана и чашата, внимателно като някой от прислужниците, които поднасят храната.

— Е, ти си свикнала хората да правят всичко вместо теб — казва той. — Отгледана си в кралско домакинство с дузини слуги, които се въртят из стаята и чакат да им се възложи някаква задача. Но в Бретан аз трябваше да се обслужвам сам. Понякога нямахме късна прислуга. Всъщност понякога нямахме и къща, бяхме на практика бездомни.

Отивам в стола си до огъня, но това не е достатъчно добро за майката на бъдещия принц.

— Седни на леглото, седни на леглото, вдигни си краката нависоко — настоява той, и ми помага да се надигна, като събува обувките ми и пъха чашата в ръцете ми. Подобно на някой дребен търговец и жена му, разположили се уютно в градската си къща, ние вечеряме само двамата, насаме. Хенри пъха един ръжен в жаравата, и когато той се нагрива, го потапя в кана разреден ейл. Напитката закипява, той я налива, докато от нея още се вдига нара, и отпива.

— Мога да ти кажа, че в Йорк сърцето натежа в гърдите ми като камък — казва ми той искрено. — Смразяващо студен вятър, режещ дъжд, и каменните лица на жените. Гледаха ме, сякаш лично съм убил единствения им син. Знаеш какви са — обичат Ричард така предано, сякаш е потеглил на бой едва вчера. Защо правят това? Защо все още се вкопчват в него?

Свеждам лице над чашата с питието от мляко и вино, за да не може да види бързото ми издайническо трепване, породено от скръбта.

— Той имаше онази дарба на фамилията Йорк, нали? — притиска ме той. — Да кара хората да го обичат? Каквато е имал баща ти, крал Едуард? Каквато имаш и ти? Това е дар Божии, няма друга причина. Просто някои хора имат обаяние, нали? И тогава хората ги следват? Хората просто ги следват, нали?

Свивам рамене. Не съм сигурна, че гласът няма да ми изневери, ако заговоря и започна да обяснявам защо всички обичаха Ричард; за приятелите, които бяха готови да пожертват живота си за него и които, дори сега, след смъртта му, все още се сражават с враговете му от обич към паметта му. Обикновените войници, които все още са готови да се сбият в кръчмите, когато някой каже, че той е бил узурпатор. Продавачките на риба, които са готови да извадят нож срещу всеки, който каже, че той е бил гърбав или немощен.

— Аз не го притежавам, нали? — пита ме Хенри направо. — Каквото и да е това — дарба или хитрост, или талант. Не го притежавам. Където и да отидехме, се усмихвах и махах с ръка, и правех всичко по силите си, всичко, което трябваше. Играех ролята на крал, който седи уверено на трона си, макар понякога да се чувствах като беден претендент без никой, който да вярва в мен, освен една сляпо обичаща ме майка и един предан докрай чичо, пионка за големите играчи, кралете на Европа. Никога не съм бил дълбоко обичан от цял един град, никога не съм чувал армия да крещи името ми. Не съм човек, когото следват от обич.

— Ти спечели битката — казвам сухо. — Разполагаше с достатъчно мъже, които да те следват в онзи ден. Това е всичко, което има значение, онзи единствен ден. Както казваш на всички: ти си крал. Ти си крал по правото на завоеванието.

— Спечелих с наемни войски, платени от краля на Франция. Спечелих с армия, дадена ми назаем от Бретан. Едната половина от тях

бяха наемници, а другата половина — жестоки престъпници, измъкнати от затворите. Нямах войници, които да ми служат от обич. Не съм обичан — казва той тихо. — Не мисля, че някога ще бъда. Не ми се удава да привличам обичта на хората.

Свалям чашата и за момент очите ни се срещат. В тази единствена, случайна размяна на погледи прочитам мисълта му, че не е обичан дори от собствената си съпруга. Той е просто лишен от любов. Прекарал е младостта си, очаквайки да получи престола на Англия, рискува живота си, сражавайки се за трона на Англия, а сега открива, че короната всъщност е куха; в нея няма сърце. Тя е празна.

Не мога да измисля нищо, с което да запълня неловкото мълчание.

— Имаш поддръжници — осмелявам се да кажа.

Той се изсмива късо и горчиво.

— О, да, купих някои: семействата Кортни и Хауард. Имам и приятелите, които ми осигури майка ми. Мога да разчитам на няколко приятели от едно време, на чичо ми, графа на Оксфорд. Мога да имам доверие на семейство Станли и на сродниците на майка ми — той замълчава. — Странно е един съпруг да задава подобен въпрос на жена си, но не можех да мисля за нищо друго, когато ми казаха, че Лъвъл е тръгнал срещу мен. Знам, че е бил приятел на Ричард. Виждам, че Франсис обича Ричард толкова много, та продължава да се бие срещу мен, дори когато Ричард е мъртъв. Това ме накара да се запитам: мога ли да разчитам на теб?

— Защо изобщо е нужно да питаш?

— Защото всички ми казват, че и ти си обичала Ричард. А сега вече те познавам достатъчно добре, за да съм убеден, че не си била направлявана от амбицията да бъдеш кралица, че си била водена от обич. И по тази причина те питам: обичаш ли го още? Както го обича лорд Лъвъл? Като жените на Йорк? Обичаш ли го, въпреки че е мъртъв? Както го обича Йорк, както го обича лорд Лъвъл? Или мога да разчитам на теб?

Размърдвам се леко, сякаш се чувствам неудобно в мекото легло, отпивайки от напитката си. Посочвам корема си.

— Както казваш, аз съм твоя съпруга. Можеш да разчиташ на това. Ще родя твоето дете. Можеш да разчиташ на това.

Той кимва.

— И двамата знаем какво се случи. Беше сторено, за да заченеш от мен; не беше акт на любов. Би ми отказала, ако можеше, и всяка нощ извърщаше лице от мен. Но се питах, докато бях далеч оттук и се сблъсках с такава враждебност, с бунт... дали е възможно да се зароди преданост, дали между нас може да се зароди доверие?

Дори не споменава за любов.

Извърщам очи. Не мога да срещна спокойния му поглед, не мога да отговоря на въпроса му.

— Вече обещах всичко това — казвам уклончиво. — Изрекох брачните си обети.

Той долавя отказа в гласа ми. Внимателно се навежда и взема от мен празната чаша.

— Тогава ще оставя нещата така — казва и излиза от стаята ми.

МОНАСТИРЪТ „СЕЙНТ СУИДИН“, УИНЧЕСТЪР СЕПТЕМВРИ 1486 Г.

Розово слънце в шафранено жълти облаци се спуска под перваза на прозореца ми в септемврийската вечер, когато се събуждам от следобедната си дрямка и лежа, наслаждавайки се на топлината по лицето си, съзнавайки, че това е последният ми ден на слънчева светлина. Тази вечер трябва да се нагиздя, да получа благопожеланията на придворните, да приема подаръците им и да се оттегля в уединение да очаквам раждането на бебето. Стаите, в които ще прекарам усамотението си преди раждането, ще бъдат затъмнени с капаци на затворените прозорци, дори слабата светлина на свещите ще бъде засенчвана, докато се роди бебето.

Ако Нейна светлост майката на краля можеше да обяви пред всички кога е било заченато бебето — цял месец преди сватбата ни, би се погрижила да ме затвори под ключ още преди четири седмици. Вече е написала в своята Кралска книга, че една кралица трябва да бъде затворена в уединение цели шест седмици преди очакваната дата за раждане. Трябва да даде прощална вечеря, а придворните трябва да я придружат до вратата на отредената за усамотението ѝ стая. Тя трябва да влезе там, и да не излиза повече (ако е рекъл Господ, допълва благочестивата дама), докато не минат шест седмици след раждането на здраво дете, когато бебето се изнася, за да бъде кръстено, а тя излиза, за да бъде пречистена в църква и отново може да заеме мястото си в двора. Усамотение в тишина и тъмнина, продължаващо цели три месеца. Чета думите, написани с елегантния ѝ почерк с черно мастило, изучавам мненията ѝ за качеството на goblenите по стените и завесите на леглото, и си помислям, че само безплодна жена е в състояние да измисли такъв режим.

Нейна светлост майката на краля е имала само едно дете, скъпоценния ѝ син Хенри, и от раждането му насам е безплодна.

Помислям си, че ако ѝ се беше налагало да бъде изолирана от света по три месеца всяка година, нарежданията за усамотението преди раждане щяха да бъдат много различни. Целта на тези правила не е да ми осигурят уединение и почивка, те целят да ме отстранят от двора, за да може тя да заема мястото ми за по три чудесни, дълги месеца всеки път, когато синът ѝ ми направи дете. Съвсем просто е.

Но този път, като по чудо, шегата се оказва за нейна сметка, понеже след като ние, и тримата, ясно и публично сме обявили, че бебето е заченато през медения месец, благословено бърз резултат от януарската сватба, то би трябвало да се роди в средата на октомври и, следователно, по собствените ѝ правила, аз трябва да се оттегля в уединение чак сега, през първата седмица на септември. Ако ме беше затворила в мрака, когато от началото на бременността ми бяха минали само седем месеца и половина, щях да пропусна целия август, но аз бях свободна — с наедрял корем, но свободна — и се смеех тайничко в продължение на месец, когато виждах как я гложди отвътре тази измама.

Сега очаквам да прекарам само около седмица преди раждането в този унил полумрак, изолирана от външния свят, без да виждам друг мъж освен някой свещеник, и то през закрыта със завеси преграда. После ще прекарам шест дълги седмици в уединение след раждането. Знам, че в мое отсъствие Нейна светлост с наслада ще ръководи двора, ще получава поздравления за раждането на внука си, ще надзирава подготовката за кръщението и урежда пиршеството, докато аз ще съм заключена в покоите си и никой мъж — нито дори съпругът ми, нейният син — няма да може да ме вижда.

Камериерката ми носи от гардероба зелена рокля за официалното сбогуване. Отхвърлям я с махване на ръка — толкова ми е омръзнало да нося зеления цвят на Тюдорите, и тогава вратата се отваря бурно, Маги влиза тичешком в стаята и се хвърля на колене пред мен.

— Елизабет, искам да кажа, Ваша светлост! Елизабет! О, Елизабет, спасете Теди!

Бебето сякаш подскача разтревожено в утробата ми, когато се смъквам от леглото и се хващам за завесите, щом стаята се люшва около мен и ми се завива свят.

— Теди?

— Вземат го! Отвеждат го!

— Внимателно! — предупреждава ме веднага сестра ми Сесили, като идва забързано до мен и ме закрепва на крака. Дори не я чувам.

— Къде го отвеждат?

— В Тауър! — проплаква Маги. — В Тауър! О! Елате бързо и ги спрете. Моля ви!

— Върви при краля — подхвърлям през рамо на Сесили, докато бързо се отправям към вратата. — Предай му почитанията ми и попитай дали мога да дойда да го видя веднага — сграбчвам ръката на братовчедка ми Маги и казвам: — Хайде, ще дойда с теб и ще ги спра.

Припряно тръгвам боса надолу по дългите каменни коридори, влачещите се поли на нощницата ми метат посипаните по пода билки, после Маги изтичва пред мен нагоре по виещото се каменно стълбище до етажа с детската стая, където тя, Едуард и малките ми сестри Катрин и Бриджет имат собствени покои, в които са настанени с домашните си учители и прислужничките си. Но после я виждам как отстъпва назад, и чувам тропота на тежки ботуши, слизащи по стълбите.

— Не можете да го вземете! — чувам я да казва. — Водя кралицата! Не можете да го вземете.

Докато слизат по завоя на стълбището, виждам първо обутите в ботуши крака на водача, после наситеноалените му тесни панталони, а след това — яркоалената му туника, обшита и гарнирана със златна дантела: униформата на кралските телохранители, новосформираната лична гвардия на Хенри. Зад него идва друг, и още един; изпратили са корпус от десет мъже да вземат едно бледо и треперещо малко момче на единайсет години. Едуард е толкова уплашен, че последният страж го държи под мишниците, за да не падне по стълбите; виждам как слабичките му крака се люшкат и ритат, така че те почти го отнасят до подножието на стълбите, където съм застанала. Прилича на кукла с кафяви разчорлени къдрици и широко отворени уплашени очи.

— Маги! — проплаква той, когато вижда сестра си. — Маги, кажи им да ме пуснат да стъпя!

Пристъпвам напред.

— Аз съм Елизабет Йоркска — казвам на мъжа отпред. — Съпруга на краля. Това е моят братовчед, граф Уорик. Не би трябвало дори да го докосвате. Какво си въобразявате, че правите?

— Елизабет, кажи им да ме свалят на земята! — настоява Теди.
— Пуснете ме! Пуснете ме!

— Пуснете го — казвам на човека, който го държи.

Стражът рязко го пуска, но в мига щом краката на Теди докосват пода, той рухва на купчинка, плачейки от безсилен гняв. Маги се смъква в миг долу до него, прегръща го и го притиска до рамото си, приглажда косата му, гали го по бузите, милва го, за да го успокои. Той се дръпва назад от рамото ѝ, за да я погледне сериозно в очите.

— Вдигнаха ме от писалището ми в учебната стая — възкликва с пискливия си глас на малко момче. Потресен е, че някой се е осмелил да го докосне без негово позволение; цял живот е бил граф, бил е възпитаван само с нежност и грижливо обслужван. За момент, гледайки към покритото му с петна от сълзи лице, си помислям за двете момчета в Тауър, които са били вдигнати от леглата си, и не е имало кой да възпре дошлите за тях мъже.

— Заповеди на краля — казва ми кратко командирът на кралските телохранители. — Няма да му сторим нищо лошо.

— Станала е грешка. Той трябва да остане тук, с нас, неговите близки — отвърщам. — Чакате тук, докато отида да говоря с Негова светлост краля, моя съпруг.

— Заповедите ми са ясни — понечва да възрази мъжът, когато вратата се отваря и Хенри се появява на прага, облечен за езда, с камшик в едната ръка, със скъпите си кожени ръкавици в другата. Сестра ми Сесили наднича зад него, за да види Маги и мен, докато малкият Едуард се мъчи да се изправи на крака.

— Какво е това? — пита настойчиво Хенри, без нито дума за поздрав.

— Станала е някаква грешка — казвам. Изпитвам такова облекчение да го видя, че забравям да направя реверанс, а бързо тръгвам към него и хващам топлата му ръка: — Телохранителите мислеха, че трябва да отведат Едуард в Тауър.

— Трябва — казва Хенри кратко.

Заше метена съм от тона му.

— Но, милорд...

Той кимва на телохранителя.

— Продължавайте. Вземете момчето.

Маги надава лек, слисан писък и обвива с ръце шията на Теди.

— Милорд — казвам настойчиво. — Едуард е мой братовчед. Не е сторил нищо. Учи в детската стая тук с моите сестри и със сестра си. Обича ви като свой крал.

— Да — изрича Теди ясно. — Обещах. Наредиха ми да кажа, че обещавам, и аз го направих.

Телохранителите отново са го заобиколили плътно, но чакат Хенри да проговори.

— Моля ви — казвам. — Моля ви, позволете на Теди да остане тук с всички нас. Знаете, че никога не би сторил зло на никого. Със сигурност не и на вас.

Хенри ме хваща внимателно за рамото и ме отвежда встрани от останалите.

— Би трябвало да си почиваш — казва. — Не биваше да се разстройваш от това. Не бива да се разстройваш. Трябва да се оттеглиш в уединение. Предвидено беше всичко това да се случи, след като се оттеглиш.

— Времето ми е наближило — прошепвам му настойчиво. — Както знаеш. Много наближило. Майка ти казва, че трябва да бъда спокойна; ако не съм, това би могло да навреди на бебето. Но няма как да съм спокойна, ако отведат Теди от нас. Моля те, нека да остане при нас. Чувствам се нещастна — хвърлям бърз поглед към пронизващите му кафяви очи, които внимателно оглеждат лицето ми. — Много нещастна, Хенри. Чувствам се разстроена. Обезпокоена съм. Моля те, кажи ми, че всичко ще е наред.

— Върви да си легнеш в стаята — казва той. — Аз ще се оправя с това. Не биваше да се тревожиш. Не биваше да ти казват.

— Ще си отида в стаята — обещавам. — Но трябва да имам думата ти, че Теди ще остане при нас. Ще отида, веднага щом се уверя, че Теди може да остане тук.

С внезапно чувство на ужас виждам как Нейна светлост майката на краля влиза в стаята.

— Ще ви отведа обратно в спалнята ви — предлага тя. Няколко от придворните ѝ дами влизат зад нея. — Елате.

Поколебавам се.

— Хайде — казва Хенри. — Вървете с майка ми. Аз ще уредя нещата тук, а после ще дойда да ви видя.

— Но Теди остава с нас — поставям условие.

Хенри се поколебава, и когато го прави, майка му ме заобикаля тихо, за да застане зад гърба ми. Обгръща ме с ръце, притискайки ме до себе си. За момент си помислям, че това е любяща прегръдка, но после чувствам силата в хватката ѝ. Две от придворните ѝ дами се приближават от двете ѝ страни и ме хващат за ръцете. Аз съм пленница, за свое пълно удивление, задържана съм. Една от дамите вдига Маги, а две я държат, докато кралските телохранители грубо вдигат Теди и го изнасят от стаята.

— Не! — крещя аз.

Маги се бори и рита, мятайки се, за да се добере до брат си.

— Не! Не можете да вземете Теди, той не е направил нищо! Не в Тауър! Не Теди!

Хенри хвърля един изпълнен с ужас поглед към мен, хваната здраво от майка му, бореща се да се освободя, а после се обръща и излиза от стаята, следвайки стражите си.

— Хенри! — крещя след него.

Нейна светлост майката на краля грубо притиска с ръка устата ми, за да ме накара да млъкна, и чуваме тропота от краката на стражите, които вървят надолу по галерията, после слизат по стълбите в дъното. След това чуваме как външната врата се трясва. Когато настъпва тишина, Нейна светлост маха ръката си от устата ми.

— Как се осмелявате! Как смеете да ме задържате? Пуснете ме!

— Ще ви заведе в стаята ви — казва тя спокойно. — Не трябва да се разстройвате.

— Разстроена съм! — изкрещявам. — Разстроена съм! Теди не може да отиде в Тауър.

Тя дори не ми отговаря, а кимва на дамите си да я последват, и те решително ме извеждат от стаята. Зад мен Маги е избухнала в сълзи, и жените, които я държаха, я свалят внимателно на земята, бършат лицето ѝ и шепнат, че всичко ще бъде наред. Сестра ми Сесили е ужасена от внезапната, бърза жестокост на разигралата се сцена. Искане ми се тя да доведе майка ни, но тя е вцепенена от шока, местейки втренчен поглед от мен към Нейна светлост, сякаш майката на краля се е сдобила с хищни зъби и ме държи в плен.

— Елате — казва Нейна светлост. — Трябва да си легнете.

Тя тръгва начело и жените ме пускат, за да я последват. Вървя зад нея, мъчейки се да си върна самообладанието.

— Ваша светлост, трябва да ви помоля да се застъпите за малкия ми братовчед Едуард — казвам, обръщайки се към вдървения ѝ гръб, бялата ѝ калугерска забрадка, вдървените ѝ рамене. — Умолявам ви да говорите със сина си и да го помолите да освободи Теди. Знаете, че Теди е малко момче, което не се е провинило в никакъв зъл умисъл. Вие го направихте свой повереник, всяко отправено към него обвинение би трябвало да се отразява върху вас.

Тя не казва нищо, вървейки начело покрай затворените врати. Следвам я сляпо, търсейки думи, които ще я накарат да спре, да се обърне, да се съгласи, когато тя отваря двойните врати на затъмнена стая.

— Той е ваш повереник — казвам. — Редно е да бъде под вашите грижи.

Тя не ми отговаря.

— Насам. Влизайте. Почивайте си.

Пристъпвам вътре.

— Лейди Маргарет, умолявам ви... — подемам, а после виждам, че дамите ѝ са ни последвали в сенчестата стая и една от тях е превъртала ключа в ключалката на вратата и тихо го е връчила на Нейна светлост.

— Какво правите? — питам настоятелно.

— Това е стаята за усамотението ви преди раждането — отговаря тя.

Сега, за първи път, осъзнавам къде ме е довела. Това е дълга, красива стая, с високи сводести прозорци, закрити с гоблени, така че вътре да не се промъква никаква светлина. Една от придворните дами пали свещите, чиято жълта потрепваща светлина осветява голите каменни стени и високия сводест таван. Далечният край на стаята е закрит от параван, и аз виждам олтар и свещи, които горят пред дарохранителница, разпятие, изображение на Светата Дева. Пред паравана има молитвени столчета, а пред тях е огнището, и голям стол, и по-малки столчета, подредени в кръг, за да може да се води разговор. Разтърсена от смразяваща тръпка, виждам, че ръкоделието ми е на масата до големия стол, а книгата, която четях, преди да легна да подремна, е изнесена от спалнята ми и е отворена до стола.

Има още и маса за хранене и шест стола, вино и вода в красиви кани от венецианско стъкло на масата, златни блюда, готови за

поднасянето на вечерята, кутия със сладкиши за в случай, че огладнея.

Най-близо до нас има внушително легло, с дебели дъбови колони и пищни завеси и балдахин. Импулсивно отварям раклата в долния край на леглото и там, спретнато сгънати и поръсени със сушени цветчета от лавандула, виждам любимите ми рокли и най-хубавото ми бельо, готови за обличане, когато отново ще ми стават. До раклата има легло за почивка през деня, и красиво резбована и гравирана кралска люлка, застлана и готова до леглото.

— Какво е това? — питам, сякаш не зная. — Какво е това? Какво е това?

— Вие сте в уединение в очакване на раждането — казва лейди Маргарет търпеливо, сякаш говори на слабоумен. — В името на здравето ви и на здравето на вашето дете.

— А Теди?

— Той беше отведен в Тауър в името на собствената си сигурност. Тук беше в опасност. Трябва да бъде внимателно охраняван. Но ще говоря за братовчед ви с краля. Ще ви съобщя какво казва. Несъмнено ще отсъди правилно.

— Искам да видя краля веднага!

Лейди Маргарет прави пауза.

— Хайде сега, дъще, знаете, че не можете да виждате нито него, нито който и да е мъж, докато не излезете от усамотението — казва тя сериозно. — Но ще му предам всяко съобщение или ще му занеса всяко писмо, което желаете да напишете.

— След като родя, ще трябва да ме пуснете да изляза — изричам задъхано. Сякаш в стаята няма въздух и дишам с усилие. — Тогава ще се срещна с краля и ще му кажа, че съм била държана като затворничка тук.

Тя въздъхва, сякаш съм пълна глупачка.

— Наистина, Ваша светлост! Трябва да се успокоите. Всички се съгласихме, че ще се оттеглите в усамотение тази вечер, знаехте много добре, че предстои да направите това днес.

— А вечерята и сбогуването с придворните?

— Здравето ви не беше достатъчно крепко. Сама го казахте.

Толкова съм удивена от лъжата ѝ, че я зяпвам:

— Кога съм казала това?

— Казахте, че сте разстроена. Казахте, че сте разтревожена. Тук няма нито безпокойства, нито тревоги. Ще останете тук, под моите напътствия, докато благополучно родите детето.

— Искам да видя майка си, искам да я видя незабавно! — възкликвам. Разярена съм, когато долавям, че гласът ми трепери. Но се страхувам от Нейна светлост в тази затъмнена стая, и се чувствам безсилна. Най-ранният ми спомен е как съм затворена в убежище, във влажен лабиринт от студени стаи под параклиса на Уестминстърското абатство. Изпитвам ужас от затворени пространства и тъмни места, и сега треперя от гняв и страх. — Искам да видя майка си. Кралят каза, че трябва да я видя. Кралят ми обеща, че тя ще бъде с мен тук, вътре.

— Тя ще дойде при вас за уединението ви — съгласява се тя. — Разбира се — замълчава. — И ще остане с вас, докато излезете. Когато се роди бебето. Ще сподели уединението ви.

Просто я гледам със зяпнала уста. Тя разполага с цялата власт, а аз нямам никаква. Аз съм на практика превърната в затворничка от нея и от установената традиция за кралските раждания, която тя постанови и която аз приех. Сега съм заключена в една сенчеста стая за седмици наред, а тя държи ключа.

— Аз съм свободна — казвам дръзко. — Не съм пленница. Тук съм, за да родя. Аз избрах да вляза тук. Не съм задържана против волята си. Свободна съм. Ако поискам да изляза, мога просто да го сторя. Никой не може да ме спре, аз съм съпругата на краля на Англия.

— Разбира се, че сте — казва тя, а после излиза през вратата, завърта ключа в ключалката отвън, и ме оставя. Заключена съм вътре.

Майка ми идва, когато става време за вечеря, хванала за ръка Маги.

— Дойдохме да се присъединим към теб — казва тя.

Маги е бледа, сякаш е смъртно болна, очите ѝ са зачервени от плач.

— А Теди?

Майка ми поклаща шава:

— Отведоха го в Тауър.

— Защо им е да правят това?

— Хората крещяха: „За Уорик!“, когато се сражаваха срещу Джаспър Тюдор на Север. Носеха знамето с мечката и окастрената тояга и в Лондон — казва майка ми, сякаш това е достатъчна причина.

— Биеха се в името на Теди — казва ми Маги. — Макар той да не искаше това от тях — макар че никога не би поискал това от тях. Той знае, че не бива да говори такива неща. Научих го. Знае, че крал Хенри е владетелят. Знае, че не бива да споменава династията Йорк.

— Няма обвинение срещу него — казва майка ми кратко. — Не е обвинен в държавна измяна. Не е обвинен в нищо. Кралят казва, че действа само в защита на Теди. Казва, че Теди може да бъде заловен от бунтовниците и използван от тях като техни символ. Казва, че засега Теди е в по-голяма безопасност в Тауър.

Смехът, в който избухвам пред тази зашеметяваща лъжа, се превръща в ридание.

— В по-голяма безопасност в Тауър! Братята ми в по-голяма безопасност ли бяха в Тауър?

Лицето на майка ми се сгърчва.

— Съжалявам — казвам веднага. — Прости ми, съжалявам. Кралят каза ли колко дълго ще задържи Теди там?

Маги отива тихо до огнището и се отпуска на едно столче за крака, извърнала глава.

— Бедното дете — казва майка ми. На мен отвръща: — Не каза. Не попитах. Взеха дрехите и книгите на Теди. Струва ми се, налага се да приемем, че Негова светлост ще го задържи там, докато се убеди, че не го заплашва бунт.

Поглеждам я — единствената от нас, която може да знае колко бунтовници се спотайват, очаквайки призив да се вдигнат в името на Йорк, виждайки последната схватка като подстъп към друга, а от нея към трета — а не като поражение. Тя е жена, която никога не вижда поражение. Питам се дали тя е техният водач, дали нейният решителен оптимизъм е това, което ги подтиква.

— Предстои ли да се случи нещо?

Тя поклаща глава.

— Не знам.

ГОЛЯМАТА ЗАЛА НА МАНАСТИРА, УИНЧЕСТЪР 19-ТИ СЕПТЕМВРИ 1486 Г.

Принудена съм да понасям уединението си в очакване на раждането, измъчвана от тъга и страх. Това толкова прилича на дългите месеци в мрака на криптата под параклиса в Уестминстър, че всяка сутрин се будя, мъчейки се да си поема дъх, и се вкопчвам в украсената с резба горна табла на леглото, за да не скоча от постелята и да закрещя за помощ. Все още ме преследват кошмари за тъмнината и претъпканите стаи. Майка ми беше бременна, баща ми беше избягал отвъд морето, нашият враг бе на престола, аз бях на четири години, а Мери, скъпата ми малка сестра, която сега е на небето, и Сесили плачеха през цялото време за играчките си, за любимите си животинки, за баща си, без всъщност да знаят за какво плачат, разбирайки единствено, че целият ни живот е потопен в тъмнина, студ и нищета. Гледах посърналото, бледо лице на майка си и се питах дали някога ще ми се усмихне отново. Знаех, че сме в ужасна опасност, но бях само на четири години, не знаех каква беше опасността, нито пък как този влажен затвор можеше да ни опази. Прекарахме зад стените на криптата половин година, половин година, и нито за миг не видяхме слънцето, нито за миг не излязохме навън, нито веднъж не поехме глътка свеж въздух. Привикнахме към живот в затвор, като пленници, привикнали към стените на килията си. Майка ми роди Едуард зад тези влажни стени, и ние бяхме изпълнени с радост, че най-после се бе родило момче, наследник; но знаехме, че няма как да го поставим на престола — нито дори как да го изведем на слънцето и въздуха в собствената му страна. Шест месеца са дълго, много дълго време за едно малко момиче, едва на четири години. Мислех, че никога няма да излезем, мислех си, че ще израствам все по-висока и по-висока като тънък, блед плевел и ще умра, побеляла като аспержа от тъмнината. Сънувах как всички се превръщаме в белолики червеи и че ще живеем

завинаги под земята. Именно тогава намразих затворените пространства, намразих мириса на влага, намразих дори шума на реката, плискаща се нощем в стените, понеже се боях, че водите ще се надигат още и още, ще достигнат до леглото ми и ще ме удавят.

После баща ми се завърна, спечели две битки една след друга, спаси ни, и ни избави като рицар от книга с приказки, ние излязохме от криптата, появихме се от тъмнината като самия възкръснал Бог, излизащ в светлината. Тогава дадох пред себе си детинска клетва, че никога повече няма да позволя да бъда затворена.

Това е колелото на съдбата — както би казала моята баба Жакета. Колелото на съдбата, което те издига много високо, а после те запраща съвсем ниско, и не можеш да направиш нищо, освен да посрещнеш смело завъртането му. Спомням си достатъчно ясно, че като малка не можах да намеря този кураж.

Когато бях седемнайсетгодишна, любимка на бащиния си двор, най-красивата принцеса в Англия с бляскаво бъдеще пред мен, баща ми умря и ние избягахме отново в убежище, поради страх от брат му, моят чичо Ричард. Девет дълги месеца чакахме в убежище, препирайки се помежду си, разгневени от собствения си провал, докато майка ми се споразумя с Ричард и аз бях освободена, за да изляза на светло, да отида в двора, да срещна любовта. За втори път излязох от тъмнината като призрак, завръщащ се към живота. Отново примигнах в топлата светлина на свободата като закачулен ястреб, внезапно пуснат да лети на свобода, и отново се зарекох, че никога повече няма да бъда затворена. Отново се оказа, че греша.

* * *

Болките ми започват в полунощ. „Прекалено рано е, прошепва изплашено една от жените ми. Подранило е поне с месец.“ Виждам как онези закоравели заговорници, майка ми и Нейна светлост майката на краля, се споглеждат бързо.

— Подранило е с цял месец — потвърждава на висок глас Нейна светлост за всички, които пресмятат. — Ще трябва да се молим.

— Ваша светлост, бихте ли отишли в собствения си параклис, за да се помолите за нашата дъщеря? — пита майка ми бързо и

съобразително. — Едно подранило бебе има нужда от застъпничество пред светците. Дали ще бъдете така добра да се помолите за нея във времето на родилните ѝ мъки?

Нейна светлост се колебае, разкъсвана между Бог и любопитството.

— Имах намерение да ѝ помагам тук. Смятах, че е редно да бъда тук...

Майка ми свива рамене, кимвайки към стоята, акушерките, сестрите ми, придворните дами:

— Това са земни дела — казва тя протичко. — Но кой може да се моли като вас?

— Ще повикам свещеника, и хористите — казва Нейна светлост. — Изпращайте ми новини през цялата нощ. Ще поръчам да събудят архиепископа. Нашата Повелителка ще чуе молитвите ми.

Отварят ѝ вратата и тя излиза, развълнувана от мисията си. Майка ми дори не се усмихва, когато се обръща отново към мен и казва:

— Хайде сега да те поразходим.

Докато Нейна светлост усърдно се моли на колене, аз се мъча цяла нощ, а призори обръщам потното си лице към майка си и казвам:

— Чувствам се странно, почитаема майко. Изпитвам странно чувство, такова, каквото не съм изпитвала никога преди. Струва ми се, че ще се случи нещо ужасно. Страх ме е, мамо.

Тя е свалила диадемата си, косата ѝ се спуска по гърба, прибрана в плитка, цяла нощ е вървяла редом с мен и сега умореното ѝ лице грейва.

— Облегни се на жените — е единственият ѝ отговор.

Мислех си, че ще е истинска борба, след като съм чувала всички ужасни истории, които жените си разказват — за жестока болка и писъци, и бебета, които трябва да бъдат обръщани в утробата, или бебета, които не могат да се родят и понякога утробата трябва да се разреже, за да бъдат извадени — с фатални последици; но майка ми нарежда на две от акушерките да застанат от двете ми страни, за да ме подкрепят, а тя взема лицето ми в хладните си ръце, вперва в мен погледа на сивите си очи и казва тихо:

— Ще броя вместо теб. Остани съвсем неподвижна, любов моя, и слушай гласа ми. Ще преброя от едно до десет, и докато броя, ще

откриеш как крайниците ти натежават, а дишането ти става по-дълбоко, и можеш да чуваш единствено гласа ми. Ще имаш чувството, че се носиш плавно по вода, сякаш си Мелузина, че се носиш по сладките води на река, и няма да чувстваш болка, само дълбок покой, като сън.

Не откъсвам поглед от очите ѝ, а после вече не мога да видя нищо, освен спокойното ѝ лице, нито пък да чуя друго освен тихото ѝ броене. Болките в утробата ми идват и си отиват на пристъпи, но усещането е някак далечно и аз се нося плавно, както тя обеща, сякаш плавайки по течението на река.

Виждам спокойния ѝ поглед, и светлината в изражението ѝ, и чувствам, че сме се озовали във време на нереалност, че тя сякаш прави магия около нас с увереното си тихо броене, което сякаш върви бавно и отнема цяла вечност.

— Няма от какво да се боиш — казва ми тя кротко. — Никога няма от какво да се боиш. Най-лошият страх е този от самия страх, а ти можеш да го победиш.

— Как? — промърморвам. Сякаш бълнувам, носейки се плавно надолу по сънни води. — Как мога да победя най-ужасния страх?

— Просто решаваш да го сториш — казва тя протичко. — Просто решаваш, че няма да бъдеш страхлива жена, и когато стигнеш до нещо, което те тревожи, се изправяш и тръгваш право към него. Помни — от каквото и да се боиш, тръгни бавно и уверено към него. И се усмихвай.

Увереността ѝ и описанието на собствената ѝ смелост ме карат да се усмихна, въпреки че болките ми идват, а после отслабват, този път по-бързо, на всеки няколко минути, и виждам в отговор обичната ѝ усмивка, докато край очите ѝ се появяват бръчици.

— Избери да бъдеш смела — подтиква ме тя. — Всички жени от твоето семейство са смели като лъвици. Ние не хленчим и не се отдаваме на съжаления.

Стомахът ми сякаш се присвива и преобръща.

— Мисля, че бебето идва — казвам и си поемам дълбоко въздух.

— И аз мисля така — казва тя и се обръща към акушерките, които ме повдигат, по една под всяка мишница, докато третата коленичи пред мен и се заслушва, опряла ухо в корема ми.

— Сега — казва тя.

Майка ми се обръща към мен.

— Бебето ти е готово, позволи му да излезе на бял свят.

— Тя трябва да напъва — казва остро една от акушерките. — Трябва да се бори. Той трябва да се роди в мъки и болка.

Майка ми отхвърля думите ѝ.

— Не е нужно да се бориш — казва тя. — Бебето ти идва. Помогни му да дойде при нас, разтвори тялото си и му позволи да се появи на бял свят. Ти даваш живот, не пропъждаш насила този живот от себе си, не го изтласкваш грубо. Това не е битка, а акт на любов. Ти даваш живот на детето си и можеш да го направиш нежно и внимателно.

Чувствам как мускулите на тялото ми се разтварят и разтягат.

— Идва! — възкликвам, внезапно нащрек. — Чувствам...

А после следва напор и тласък, и усещане за неудържимо движение, а сетне — резкият плач на дете, и виждам майка си, която се усмихва, макар че очите ѝ са пълни със сълзи, и ми казва:

— Имаш бебе. Браво, Елизабет. Баща ти щеше да се гордее със смелостта ти.

Освобождават ме от хватката, в която са стиснали ръцете ми, аз лягам на леглото за почивка, обръщам се към жената, която повива гърчещото се окървавено вързопче, и протягам ръце, възкликвайки нетърпеливо: „Дайте си ми бебето!“ Поемам го с чувството на почуда, че това наистина е бебе, така съвършено оформено, с кестенява коса и розова уста, отворена, за да ревне, и сърдито почервенияло лице. Майка ми отмята назад лена, в който са го повили, и ми показва съвършеното телце.

— Момче — казва тя, и в тона ѝ няма нито триумф, нито радост, само дълбоко удивление, макар че гласът ѝ е пресипнал от умора. — Бог отново отговори на молитвите на лейди Маргарет. Неговите пътища наистина са неведоми. Ти даде на Тюдорите това, от което имат нужда: момче.

* * *

Сам кралят е чакал цяла нощ пред вратата, за да чуе вестта, като любящ съпруг, който няма търпение да чака вестител. Майка ми

намята робата си върху изпоцапаната си ленена долна дреха и излиза да му съобщи за нашия триумф, с гордо вдигната глава. Съобщават на Нейна светлост майката на краля в параклиса, че молитвите ѝ са получили отговор и Бог е подсигурил рода на Тюдорите. Тя влиза, докато жените ми помагат да се настаня в голямото пишно легло, за да си почина, и къпят и повиват бебето. Дойката прави реверанс и показва бебето на Нейна светлост, която посяга към него алчно, сякаш той е онази корона, търкулнала се в глогов храст^[1]. Грабва го и го притиска до сърцето си.

— Момче — казва тя с тон, с който скъперник би благодарил на Господа за съкровище. — Бог отговори на молитвите ми.

Кимвам. Твърде уморена съм, за да говоря с нея. Майка ми поднася чаша горещ ейл с подправки към устните ми, аз усещам мириса на захарта и брендите и отпивам жадно. Имам чувството, че се рея плавно, сънena от изтощение и от усещането, че болките са свършили, опиянена от родилния ейл, тържествуваща заради успешното раждане, и замаяна от мисълта, че имам бебе, син, и че той е свършен.

— Донесете го тук — нареждам.

Тя се подчинява и ми го подава. Той е миниатюрен, малък като кукла, но всяка частица от него е свършена, сякаш е безкрайно грижливо изработен на ръка. Има ръце, подобни на пълнички малки морски звезди, и миниатюрни нокти, подобни на мънички мидени черупки. Когато го прегръщам, отваря очи с най-удивителния тъмносин цвят, като море в полунощ. Поглежда ме сериозно, сякаш също е изненадан. Гледа ме, сякаш разбира всичко, което предстои да се случи, сякаш знае, че е роден за велика съдба и трябва да я осъществи.

— Дайте го на кърмачката — казва настойчиво Нейна светлост.

— След миг — не ме е грижа какво ми нарежда да правя. Може да се разпорежда със сина си, но с моя ще се разпореждам аз. Това е моето бебе, не нейното, това е моят син, не нейният; той е наследник на Тюдорите, но е моето любимо дете.

* * *

Той е наследникът на Тюдорите, който подсигурява трона, който ще сложи началото на династия, която ще управлява вечно.

— Ще го кръстим Артур — заявява Нейна светлост. Предчувствах това. Завлякоха ме в Уинчестър за раждането, за да можем да претендираме за наследството на Артур, за да може бебето да се роди едва ли не върху прочутата Кръгла маса на рицарите от Камелот, така че Тюдорите да могат да претендират, че са наследници на онова великолепно кралство, че ще възкресят величието на Англия, а прекрасните рицарски традиции на страната ще се възродят благодарение на техния знатен род.

— Зная — казвам. Нямам възражения. Как бих могла да имам? Това беше тъкмо името, което Ричард бе избрал за сина, който би имал от мен. Той също мечтаеше за Камелот и рицарството, но за разлика от Тюдорите наистина се опита да създаде двор от благородни рицари; за разлика от Тюдорите водеше живот съгласно принципите на един съвършен, благороден рицар. Затварям очи при нелепата мисъл, че Ричард щеше да обича това бебе, че избра името му, че го призова да бъде с мен, че това е нашето дете.

— Принц Артур — заявява Нейна светлост.

— Зная — повтарям. Сякаш всичко, което правя със съпруга си, Хенри, е печална пародия на мечтите, които имах с любимия си, Ричард.

— Защо плачете? — пита тя нетърпеливо.

Повдигам чаршафа на леглото си и си избърсвам очите.

— Не плача — казвам.

---

[1] Хенри VII нарежда да сложат глоговия храст на герба му заради историята, че короната от шлема на Ричард III била открита паднала и закачила се на крайпътна глогина. — Б.р. ↑

ГОЛЯМАТА ЗАЛА НА АБАТА, УИНЧЕСТЪР 24-ТИ СЕПТЕМВРИ 1486 Г.

Кръщението на цветето на Англия, розата на рицарството, е толкова пищно и разточително, колкото един току-що възцарил се режим може да измисли. Нейна светлост го планира през последните девет месеца, всичко се прави възможно най-показно.

— Имам чувството, че ще го потопят в злато и ще го сервират на поднос — казва майка ми саркастично, със скрита усмивка, докато вдига бебето от люлката му в утринта на големия ден на кръщението му. Бавачките стоят покорно зад нея, наблюдавайки всяко нейно движение с подозрителността на професионалисти. Дойката разхлабва връзките на корсажа си, нетърпелива да накърми бебето. Майка ми вдига внука си към лицето си и целува топлото му телце. Той е сънен, кихва леко. Протягам ръце, копнеейки за него, и тя ми го подава и прегръща и двама ни.

Докато гледаме, той отваря малката си уста в прозявка, сбърчва личице, размахва ръце като крилца на новоизлюпено пиленце, а после надава вой от глад.

— Негова светлост принцът — казва любящо майка ми. — Нетърпелив като крал. Хайде, ще го дам на Мег.

Дойката е готова да го вземе, но той плаче и нервничи, и не може да засуче от гръдта й.

— Да го нахраня ли аз? — питам нетърпеливо. — Дали ще суче от мен?

Бавачките, кърмачката, дори майка ми, като една поклащат глави в пълно съгласие.

— Не — казва майка ми със съжаление. — Това е цената, която плащаш, задето си изтъкната дама, кралица. Не можеш да кърмиш собственото си дете. Извоювала си му златна лъжица и най-хубавата храна на света за цял живот, но той не може да суче майчиното си мляко. Не можеш да се държиш майчински с него, както може би ти се иска. Ти не си бедна жена. Не си свободна. Трябва да се върнеш в

леглото на краля веднага щом можеш, и да ни дариш с още едно малко момче.

Ревниво гледам как той заравя личице в гърдите на друга жена и най-сетне започва да суче. Дойката ми се усмихва насърчително.

— Той ще укрепне с моето мляко — казва тихо. — Не трябва да се боите за него.

— Колко момчета ви трябва? — питам раздразнено майка си. — Преди да мога да престана да раждам? Преди да мога да откърмя едно?

Майка ми, която е родила трима кралски сина, а днес вече няма нито един, свива рамене и казва само:

— Светът е опасен.

Вратата се отваря без почукване, и влиза Нейна светлост.

— Готов ли е? — пита тя без предисловие.

— Храни се — майка ми се изправя на крака. — Ще бъде готов след малко. Чакате ли го?

Лейди Маргарет вдъхва сладкия, чист мирис на стаята, сякаш алчно жадува за него.

— Всичко е готово — казва тя. — Уредих го до последната подробност. Подреждат се в Голямата зала, очакват само графа на Оксфорд — оглежда се за Ан и Сесили и кимва одобрително при вида на изящните им рокли. — Оказана ви е чест — казва тя. — Позволих вие да изпълнявате двете най-важни задачи: да носите свещения елей, да носите самия принц — после се обръща към майка ми: — А вие, определена за кръстница на принц, принц от династията на Тюдорите! Никой не може да каже, че не сме обединили фамилиите. Вече никой не може да се обяви в подкрепа на Йорк. Всички сме едно. Планирах днешния ден, за да го докажа — тя поглежда кърмачката, сякаш иска да грабне бебето от нея. — Ще бъде ли готов скоро?

Майка ми прикрива една усмивка. Съвсем ясно е, че Нейна светлост може и да знае всичко за кръщаването на принцове, но не знае нищичко за бебетата.

— Ще се забави, колкото е нужно — заявява тя. — Вероятно по-малко от час.

— А как ще е облечен?

Майка ми посочва с жест към красивата рокличка, която му е ушила от най-фината френска дантела. Има шлейф, който се спуска до

пода, и мъничка надиплена яка. Само тя и аз знаем, че я е скроила твърде широка, така че това бебе, прекарало пълни девет месеца в утробата, да изглежда мъничко, сякаш се е появило цял месец преждевременно.

— Ще бъде най-пищната церемония по време на това царуване — казва Нейна светлост майката на краля. — Всички са тук. Всички ще видят бъдещия крал на Англия, моя внук.

* * *

Те чакат ли, чакат. За мен, на която е заръчано да си почивам в леглото, това няма значение. Традицията повелява майката да не присъства на кръщението, и няма вероятност Нейна светлост да наруши такъв обичай, за да ме покаже. Освен това съм изтощена, разкъсвана между някаква буйна радост и отчаяна умора. Бебето се нахранва, сменят му пелената, слагат го в ръцете ми, и ние заспиваме заедно, аз съм обвила с ръце миниатюрното му телце, заровила съм нос в меките коси на главичката му.

Графът на Оксфорд, повикан с настояване да бърза, препуска към Уинчестър с все сила, но Нейна светлост майката на краля заявява, че са чакали достатъчно дълго и ще започнат без него. Вземат бебето и всички потеглят. Майка ми е кръстница, сестра ми Сесили носи бебето, братовчедка ми Маргарет води процесията на дамите, лорд Невил върви пред тях, носейки запалена висока свещ. Томас, лорд Станли, и синът му, и брат му, сър Уилям — всички герои от Бозуърт, които стояха на склона и гледаха как техният крал Ричард повежда нападението без тях, а после го прегазиха до смърт — всички вървят заедно зад сина ми, сякаш той може да разчита на подкрепата им, сякаш думата им струва нещо, и го отвеждат до олтара.

Докато кръщават момчето ми, аз се измивам и ме обличат в изящна нова рокля от алена дантела и златен бродат, постилат най-хубавите чаршафи върху голямото ми легло и ми помагат да се облегна назад на възглавниците, за да мога да бъда готова, подобно на ликуваща Богородица, за поздравленията. Чувам фанфарите пред стаята си, и стъпките на множество крака. Разтварят със замах двойните врати към покоите ми, Сесили влиза, сияеща, и слага моето

бебе Артур в прегръдките ми. Майка ми подарява красива златна чаша за него, графът на Оксфорд е изпратил две позлатени чаши, графът на Дерби — златна солница. Всички се изсипват в покоите ми с подаръци, коленичат пред мен като пред майката на следващия крал, коленичат пред него, за да покажат предаността си. Прегръщам го, усмихвам се и благодаря на хората за любезността, докато гледам мъжете, които обичаха Ричард и му обещаваха верността си, и които сега се усмихват на мен и ми целуват ръка, приели безмълвното споразумение, че никога повече няма да споменаваме онова време, сякаш никога не го е имало. Никога няма да говорим за него, макар че това бяха най-щастливите дни от живота ми, а може би и най-щастливите дни от техния живот.

Мъжете се заклеват във вярност и поднасят почитанията си, а после майка ми казва тихо:

— Нейна светлост кралицата трябва да си почине сега — а Нейна светлост майката на краля казва веднага, така че майка ми да не е тази, която издава заповедта:

— Принц Артур трябва да бъде отведен в детската си стая. Поръчала съм да приготвят всичко за него.

Този ден бележи встъпването му в кралския живот, като принц на Тюдорите. След няколко седмици той ще има собствен дворец, в който ще бъде отглеждан; дори няма да спим под един и същ покрив. Ще се появя отново в двора веднага щом бъде пречистена в църква, а Хенри ще се върне в леглото ми, за да създадем нов принц за Тюдорите. Поглеждам малкия си син, миниатюрното бебе, каквото е той сега, в ръцете на бавачката му, и знам, че го отвеждат от мен, и че той е принц, а аз съм кралица, и вече не сме просто майка и син.

* * *

Още преди да бъде пречистена в църква и да изляза от усамотението си, Хенри възнаграждава нас, фамилията Йорк, е женитбата на сестра ми. Моментът, избран за оповестяването, е жест към мен, отплата, че съм го дарила със син; но от това, че чакаха толкова дълго, разбирам, че ако бях умряла при раждането, на него щеше да му се наложи да се ожени за друга принцеса на Йорк, за да

подсигури трона. Той и майка му държаха Сесили неомъжена, за да е готова в случай на моята смърт. Когато се отправих към опасностите на раждането, сестра ми беше набелязана за съпруга на мъжа ми, ако той овдолее. Наистина, Нейна светлост планира всичко.

Сесили идва при мен, останала без дъх от възмущение, с поруменяло лице, сякаш е влюбена. Уморена съм, гърдите ме болят, срамните части ме болят, всичко ме боли, когато сестра ми влиза с танцова стъпка в покоите ми и обявява:

— Той ми оказа благоволение! Кралят ми оказа благоволение! Нейна светлост се е застъпила за мен, и венчавката най-сетне ще се състои! Аз съм нейна кръщелница, но сега ще ѝ бъда още по-близка!

— Определиха ли деня за сватбата?

— Годеникът ми дойде да ми го съобщи лично. Сър Джон. Ще бъда лейди Уелс. А той е толкова красив! И толкова богат!

Поглеждам я, а сто резки думи напират на върха на езика ми. Това е човек, който е бил възпитан да мрази семейството ни, човек, чийто баща загина под нашите стрели в битката при Тоутън, когато собствената му артилерия не успя да стреля в снега, чийто полубрат сър Ричард Уелс и синът му бяха екзекутирани от баща ни на бойното поле за измяна. Годеникът на Сесили е полубрат на лейди Маргарет, привърженик на Ланкастър по рождение, по склонност, и поради трайната си враждебност към нас. Той е на трийсет и шест години, спрямо седемнайсетте на сестра ми, бил е наш враг през целия си живот. Сигурно я мрази.

— И това те прави щастлива? — питам.

Тя дори не чува скептицизма в тона ми.

— Лейди Маргарет лично уреди тази сватба — казва тя. — Каза му, че макар да съм принцеса на Йорк, аз съм очарователна. Така каза: очарователна. Каза, че съм напълно подходяща да бъда съпруга на благородник от двора на Тюдорите. Каза, че най-вероятно ще съм плодovита, дори те похвали, че имаш момче. Каза, че не се надувам от фалшива гордост.

— Каза ли „законородена“? — питам сухо. — Защото никога не мога да си спомня дали в момента сме принцеси, или не.

Най-накрая тя долавя горчивината в гласа ми и прекъсва веселия си танц, хваща се за колоната на леглото ми и се обръща да ме погледне:

— Да не би да ревнуваш, задето се омъжвам по любов, за благородник, и че идвам при него недокосната? С благоволенieto на Нейна светлост? — дразни ме тя. — Че репутацията ми е по-добра от тази на която и да е девойка по света? Без тайни зад гърба ми? Без скандали, които могат да бъдат извадени на бял свят? Никой не може да каже и думичка срещу мен?

— Не — казва уморено. Идва ми да заплача от болка и неудобство, от процеждащата се кръв, от също така процеждащите се сълзи. Липсва ми бебето, и скърбя за Ричард. — Радвам се за теб, наистина. Просто съм уморена.

— Да повикам ли майка ви? — Братовчедка ни Маги пристъпва напред, като се мръщи на Сесили. — Нейна светлост все още се възстановява! — казва тя тихо. — Не бива да бъде безпокоена.

— Само дойдох да ти кажа, че ще се омъжвам. Мислех, че ще се радваш за мен — казва Сесили, огорчена. — Ти си тази, която се държи нелюбезно...

— Знам — насилвам се да сменя тона: — И трябваше да кажа, че се радвам за теб, и че той е щастливец да вземе за жена такава принцеса.

— Баща ни имаше по-големи планове за мен — изтъква тя. — Бях отгледана за нещо по-добро от това. Ако не ме поздравиш, би трябвало да ме съжаляваш.

— Да — отвърщам. — Но изчерпах цялата си жалост за себе си. Няма значение, Сесили, не можеш да разбереш как се чувствам. Би трябвало да си щастлива, радвам се за теб. Той е късметлия и, както казваш, красив и богат, а всеки роднина на Нейна светлост майката на краля винаги ще бъде фаворит.

— Ще се оженим преди Коледа — казва тя. — След като се пречистиш в църква и се върнеш в двора, ще се оженим и можеш да ми върчиш кралския сватбен подарък.

— Ще го очаквам с такова нетърпение — казвам, а малката Маги долавя сарказма в гласа ми и ми хвърля тайна усмивка.

— Хубаво — казва Сесили. — Мисля, че ще нося алено като теб.

— Можеш да вземеш моята рокля — обещавам ѝ. — Можеш да я преправиш, за да ти стане.

— Наистина ли? — Тя хуква към сандъка с роклите ми и отваря бързо капака. — И сватбеното бельо ли?

— Бельото не — заявявам. — Но можеш да вземеш роклята и диадемата.

Тя взема в ръце роклята.

— Всички ще ни сравняват — предупреждава ме, със светнало от възбуда лице. — Как ще ти хареса, ако кажат, че изглеждам по-добре от теб в алено и черно? Как ще ти хареса, ако кажат, че съм по-красива булка?

Отпускам се на възглавниците.

— Знаеш ли какво? Ще ми бъде все едно.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН

КОЛЕДА 1486 Г.

Пречистена в църква, облечена, с малка корона на главата, излизам от усамотението си, за да присъствам на сватбата на сестра си, Хенри ме поздравява на вратата с целувка по бузата и ме отвежда до местата за кралското семейство в параклиса в Уестминстър. Предвидено е това да бъде събитие в семеен кръг. Лейди Маргарет е там и се усмихва сияйно на своя полубрат. Майка ми придружава сестра ми. Ан е зад нея, братовчедка ми Маги стои с мен. Хенри и аз сме един до друг, забелязвам как хвърля поглед към мен, сякаш иска да подхване разговор, но не знае точно откъде да започне.

Разбира се, между нас цари непоносима неловкост. Когато ме видя за последен път, аз го умолявах да позволи на Теди да остане при нас; за последно той ме видя, когато бях сграбчена от майка му и насила въведена в усамотение. Не направи каквото го помолих, и Теди все още е затворен в Тауър. Страхува се, че още се гневя. Виждам го как ми хвърля коси погледи по време на дългите молитви на венчалното богослужение, опитвайки се да отгатне настроението ми.

— Ще дойдеш ли с мен в детската стая, когато това приключи? — казва накрая, докато двойката изрича обетите си и епископът вдига ръцете им, обгърнати в епитрахила, и казва на всички ни, че тези, които Бог е съчетал, човек не може да разлъчва.

Обръщам се към него с топло изражение:

— Да — казвам. — Разбира се. Аз ходя всеки ден. Не е ли съвършен?

— Такова красиво момче! И толкова силно! — прошепва той развълнувано. — А ти как се чувстваш? Дали вече... — той млъква рязко, смутен. — Надявам се, че си напълно възстановена? Надявам се, че не е твърде... болезнено?

Опитвам се да изглеждам царствена и изпълнена с достойнство, но искреното му изражение на безпокойство и загриженост ме подтиква към честност:

— Нямах представа, че ще продължи толкова дълго! Но майка ми беше голяма утеха за мен.

— Надявам се, ще му простите, задето ви е причинил болка?

— Обичам го — казвам простичко. — Никога не съм виждала по-прекрасно бебе. Карам ги да ми го носят по цял ден, всеки ден, докато ми кажат, че ще го разглежя.

— Ходя в детската му стая вечер, преди да си легна — признава той. — Просто седя до люлката му и го гледам как спи. Почти не мога да повярвам, че го имаме. Все се боя, че не диша, и моля баващата му да го вдигне, и тя се кълне, че той е добре, а после го виждам как въздъхва леко, и знаая, че е добре. Тя сигурно си мисли, че съм пълен глупак.

Сесили и сър Джон се обръщат към всички ни и тръгват, ръка за ръка, по късата пътека. Сесили сияе в червено-черната ми рокля, със светли коси, разпуснати по раменете като златен воал. По-ниска е от мен и са повдигнали подгъва. Девица, каквато аз не бях в сватбения си ден, тя може да пристегне здраво връзките на корсажа, а и са преправили ръкавите така, че съпругът ѝ може да зърне примамливата гледка на китката и ръката ѝ. До нея сър Джон изглежда изнурен, с набраздено от бръчки лице, с гънки от умора под очите, като стара хрътка. Но той потупва дланта ѝ върху ръката си и накланя глава, за да я слуша.

С Хенри се усмихваме на новобрачната двойка.

— Осигурих добър съпруг за сестра ти — казва той, за да ми напомни, че съм му задължена, че би трябвало да съм признателна. Те спират, когато стигат до нас, и Сесили прави тържествуващ реверанс. Пристъпвам напред, целувам я по двете бузи и подавам ръка на съпруга ѝ.

— Сър Джон и лейди Уелс — казвам, изричайки името, което някога беше олицетворение на предателството. — Надявам се, че и двамата ще бъдете много щастливи.

В този ден им оказваме специална чест и ги оставяме да тръгнат първи, пред всички ни, а ние излизаме след тях от параклиса. Когато Хенри ме хваща за ръката, казвам:

— За Теди...

Изражението му, когато обръща лице към мен, е сурово.

— Не питай — казва той. — Най-много, което се осмелявам да направя за теб, е да позволя на майка ти да остане в двора. Не би трябвало да правя дори това.

— Майка ми? Какво общо има майка ми с това?

— Един Господ знае — казва той гневно. — Ролята на Теди в бунта е нищо в сравнение с това, което чувам за нея. Слуховете, които дочувам и новините, които моите шпиони ми носят, са много лоши. Не мога да ти опиша колко лоши. Призлява ми, когато чувам какво говорят. Направих всичко по силите си за теб и близките ти, Елизабет. Не ме моли да правя повече. Не и тъкмо сега.

— Какво се говори против нея? — настоявам.

Лицето му е мрачно.

— Тя е в центъра на всяка мълва за предателство, почти със сигурност не ми е вярна, заговорничи срещу мен, предава и двамата ни, иска да посегне на наследственото право на внука си. Ако е говорила дори с половината от хората, които са виждани да разговарят със слугите ѝ, тогава тя е вероломна, Елизабет, вероломна по сърце и вероломна в делата си. По всички признаци личи, че събира хора, готови да се вдигнат на бунт срещу нас. Ако можех да постъпя разумно, щях да я изправа на съд за държавна измяна и да узная истината. Единствено заради теб и в твое име казвам на всички, които идват при мен с доклади, че всички до един грешат, че всички до един са лъжци, до един са глупци, и че тя е вярна на мен и на теб.

Чувствам как коленете ми започват да се подгъват, докато хвърлям поглед към майка ми, която се смее, разговаряйки с племенника си Джон дьо ла Поул.

— Майка ми е напълно невинна!

Хенри поклаща глава.

— Това е твърде преувеличено твърдение; защото знам, че не е невинна. Единственото, което думите ти ми показват, е че ти също лъжеш. Току-що ми показва, че си готова да ме излъжеш заради нея.

* * *

Внасят бъдника, за да гори в голямото огнище на залата в двореца Уестминстър. Това е стволът на огромно дърво, ясеново дърво

със сива кора, толкова широк, че не мога да го обгърна с ръце. Той ще гори, без да бъде гасен, през всички коледни дни. Шутът е облечен целият в зелено, възседнал пъна, когато го внасят, изправя се и се опитва да балансира отгоре, пада от него, скача отново като елен, преструва се, че ляга пред него, и се изтъркулва, преди някой да го е пуснал отгоре му. И слугите, и придворните пеят коледни песни, думи за раждането на Христа, пригодени към мелодия и съпроводени от ритмично биене на барабан, и двете от много по-стари времена. Това не е просто историята за Коледа, а честване на завръщането на слънцето, празник, древен като самата земя.

Нейна светлост усмихнато наблюдава сцената, готова както винаги да се намръщи на нещо непристойно или да насочи обвинително пръст към някой, който използва увеселенията като извинение за лошо държание. Изненадана съм, че е позволила това езическо внасяне на зеленина, но тя винаги охотно бърза да усвои привичките на предишните крале на Англия, сякаш за да покаже, че нейното управление не е чак толкова различно от това на онези, другите — истинските предишни крале. Надява се да представи себе си и сина си като кралски особи, подражавайки на порядките ни.

Моята наскоро омъжена сестра, Сесили, братовчедка ми Маги и по-малката ми сестра Ан са сред дамите ми и гледат заедно с мен, ръкопляскайки, когато слугите с усилие полагат големия дънер в широкото огнище. Майка ми е наблизо с Катрин и Бриджет до нея. Бриджет пляска с ръце и се смее толкова високо, че едва не пада. Слугите опъват въжетата, които са вързали около масивния ствол, а сега шутът е откъснал клонка бръшлян и се преструва, че ги бие. Коленете на Бриджет се подгъват от възторг и тя почти плаче от смях. Нейна светлост я поглежда малко намръщено. Очаква се хрумванията на шута да предизвикват веселие, но не прекалено. Споглеждаме се унило с майка ми, но тя не обуздава буйната радост на Бриджет.

Докато гледаме, най-накрая завличат бъдника в огнището и го изтъркулват върху жаравата, а после прислужниците, които палят огъня, изсипват около него нажежените до червено въглища. Бръшлянът, обвит около дънера, се сгърчва, задимява и пламва, а после всичко се сляга в пепелта и започва да тлее. Леко потрепващ пламък близва кората. Бъдникът е запален, коледните празненства могат да започнат.

Музикантите засвирват и аз кимвам на дамите си, давайки разрешение да танцуват. Радвам се, че в двора съм заобиколена от красиви, благовъзпитани придворни дами, точно както майка ми, когато беше кралица. Гледам ги как изпълняват стъпките на танца, когато виждам вуйчо си, Едуард Удвил, братът на майка ми, да влиза бавно в стаята от една странична врата, и да се приближава до майка ми с лека усмивка. Разменят си целувки по всяка буза, а после се извързват заедно, сякаш искат да разговарят насаме. В това няма нищо странно, никой освен мен не би го забелязал, но аз наблюдавам как той говори с нея — кратко, но напрегнато, как тя кима, сякаш в знак на съгласие. Той се навежда над ръката ѝ, прекосява стаята и идва при мен.

— Трябва да се сбогувам с вас, племеннице, и да ви пожелаая весела Коледа и добро здраве за вас и принца.

— Нима няма да останете в двора за Коледа?

Той поклаща глава.

— Поемам на път. Потеглям на голям кръстоносен поход, както отдавна обещах, че ще сторя.

— Напускате двора? Но къде отивате, почитаеми вуйчо?

— В Лисабон. Довечера вземам кораб от Гринич, а оттам — до Гранада. Ще служа под командването на най-благочестивите християнски крале и ще им помогна да прогонят маврите от Гранада.

— Лисабон! А после Гранада?

Веднага хвърлям поглед към Нейна светлост майката на краля.

— Тя знае — успокоява ме той. — Кралят знае. Всъщност заминавам по негова поръка. Тя е във възторг при мисълта, че един англичанин тръгва на кръстоносен поход срещу еретиците, а той има няколко дребни задачи за мен по пътя.

— Какви задачи? — Не успявам да се сдържа и снижавам глас до шепот. Вуйчо ми Едуард е един от малцината членове на семейството ни, на които кралят и майка му се доверяват. Беше в изгнание с Хенри, остана негов заклет приятел, когато Хенри имаше твърде малко такива. Избяга от чичо ми Ричард с два кораба от флота си, и беше сред първите, които се присъединиха към Хенри в Бретан. Постоянното, надеждно присъствие на вуйчо ми в малкия изгнанически двор убеди Хенри, че ние, сваленото от власт кралско семейство, едва оцеляващо в свято убежище, сме негови съюзници. Когато Ричард завзе трона и се

провъзгласи за крал, Хенри, претендентът, беше насърчен да ни се довери от надеждното присъствие на моя вуйчо Едуард, пламенно предан на сестра си, предишната кралица.

Той не беше единственият верен поддръжник на Йорк, който успя да се добере до двора от изменници и изгнаници на Хенри. Моят полубрат Томас Грей също беше там, поддържайки основанията ни за претенции към трона пред Хенри, напомняйки му за обещанията му да се ожени за мен. Мога само да си представя ужаса на Хенри, когато се е събудил една сутрин и малобройните му слуги в неговия миниатюрен двор са му казали, че конят на Томас Грей е изчезнал от конюшните, а леглото му е непокътнато, и е осъзнал, че ние сме минали на другата страна и подкрепяме Ричард. Хенри и Джаспър изпратиха преследвачи след Томас Грей и го заловиха. Задържаха го в плен, за да не изгубят благоволението на майка ми — боейки се, че нищо не може да гарантира благоволението ѝ, и все още го държат във Франция, като почетен гост с обещание да се върне, но все още за него няма кон, с който да се прибере у дома.

Вуйчо ми Едуард играеше по-дълга игра, по-дълбока игра. Той остана с Хенри и участва в неговото нашествие, беше с него при Бозуърт, и се би редом с него. Все още му служи. Хенри никога не забравя приятелите си, не забравя и онези, които са променили решението си по време на изгнанието му. Мисля, че никога повече няма да се довери на брат ми Томас, но обича вуйчо ми Едуард и го нарича свой приятел.

— Изпраща ме на дипломатическа мисия — казва вуйчо ми.

— При краля на Португалия? Нали Лисабон не е по пътя към Гранада?

Той разперва длан и ми се усмихва, сякаш мога да споделя с него някаква шега или тайна.

— Не пряко при краля на Португалия. Изпраща ме да видя нещо, което се е случило, нещо, което се е появило в португалския кралски двор.

— Какво нещо?

Той застава на едно коляно и ми целува ръка:

— Нещо тайно, нещо ценно — казва весело, после се изправя и си тръгва. Оглеждам се за майка ми и я виждам да му се усмихва, докато той си проправя път през смеещите се, танцуващи, празнуващи

придворни. Тя проследява бързия му поклон пред Хенри и дискретното кимване на краля, а после вуйчо ми се измъква през големите врати на залата, тихо като шпионин.

* * *

Тази нощ Хенри идва в леглото ми. Ще идва всяка нощ, само с изключение на седмицата на месечния ми цикъл, на нощите по време на пости и на големи религиозни празници. Трябва да зачена отново, трябва да имаме още един син. Един не е достатъчен да подsigури династията. Един не е достатъчен, за да се чувства един нов крал сигурен на престола. Един син не е достатъчно силно доказателство, че Бог е дал благословията си на тази нова династия.

За мен това с акт, лишен от желание, от който не получавам удоволствие, част от работата ми като съпруга на краля. Приемам го с нещо като примирена умора. Той внимава да не ми причинява болка, пази се да не отпуска тежестта си върху мен, не ме целува или милва, което би ми било омразно; възможно най-бърз и внимателен е. Внимава да не събуди отвращението ми, и се измива, преди да дойде при мен, носи чисто бельо. Не искам нищо повече.

Но аз откривам, че се наслаждавам на компанията му, на тихото, спокойно време насаме с него в края на деня, който винаги е изпълнен с тълпи от хора. Двамата седим пред огъня и разговаряме за бебето, как се е нахранило днес, как започва да се усмихва, когато ме види. Сигурна съм, че ме различава от всички други, че познава и Хенри, и че това доказва забележителната му интелигентност и будност. С никой друг не мога да говоря така за нашето бебе. Кой освен баща му, би говорил с часове точно колко широка е малката му беззъба усмивка, или колко сини са очите му, или колко сладък е онзи мъничък кичур златистокафява коса на челото му? Кой освен баща му би обсъждал с мен дали той ще бъде принц-учен, или принц-воин, или принц като баща ми, който обичаше учението, но беше и ненадминат военачалник?

Слугите ни поднасят греяно вино с подправки, хляб и сирене, ядки и захаросани плодове, и ние вечеряме, уютно увити в нощните си халати, един до друг на столовете си, аз — подвила крака под себе си,

за да ги стопля, той — протегнал босите си крака към пламтящия огън. Приличаме на щастлива двойка, която неспринудено се наслаждава на близостта си. Понякога се забравям и си мисля, че наистина сме такива.

— Сбогува ли се с вуйчо си?

— Да, сбогувах се — казвам предпазливо. — Той каза, че заминава на кръстоносен поход, и за да ти служи.

— Майка ти каза ли ти какво ще прави той за мен?

Поклащам глава.

— Вие сте дискретно семейство — Хенри се усмихва. — Всеки би си помислил, че сте възпитавани за шпиони.

Веднага поклащам глава.

— Знаеш, че не е така. Бяхме възпитани като кралски особи.

— Знам. Но сега, когато съм крал, понякога ми се струва, че то е едно и също. До мен стигна слух, че в Португалия имало някакъв паж, който претендирал, че е незаконороден син на баща ти, и твърдял, че трябвало да бъде признат за херцог от кралската фамилия на Англия.

Наблюдавам пламъците, седнала с лице към огъня, и съвсем бавно се обръщам към съпруга си. Срещам напрегнатия поглед на кафявите му очи. Той ме наблюдава внимателно, и аз изпитвам чувството, че съм подложена на неочакван разпит, усещам нещо напрегнато и недружелюбно във вечерната топлина стаята. Давам си сметка за изражението си, за това, че лицето ми е напълно безизразно. Внезапно започвам да си давам сметка за всичко.

— О, наистина ли? Кой е той?

— Разбира се, баща ти е имал повече копелета, отколкото някой би могъл да преброи — казва той небрежно. — Предполагам, би трябвало да очакваме да се появяват по едно-две всяка година.

— Да, имаше — казвам. — И се надявам Господ да му прости, защото майка ми така и не го стори.

Той се засмива на думите ми, но те отвличат вниманието му само за миг.

— Нима? Как е посмял да й изневери?

Разсмивам се на свой ред.

— Смееше й се, целуваше я и й купуваше обици. А и освен това, тя почти винаги чакаше дете, а той беше крал. Коя жена би могла да му откаже?

— Неудобно е. Това оставя куп незаконородени полубратя и полусестри — изтъква Хенри. — Повече представители на фамилията Йорк, отколкото биха били нужни някому.

— Особено ако този някой не е Йорк — отбелязвам. — Но ние познаваме повечето от тях. Грейс, която е на служба при майка ми, е една от незаконните дъщери на баща ми. Едва ли би могла да обича майка ми повече, ако ѝ беше родна дъщеря, а ние се отнасяме с нея като с природена сестра. Тя ти е безусловно предана.

— Е, това момче претендира за кралско потекло като нея, но не смятам да го довеждам в двора. Казах си, че вуйчо ти може да отиде и да го види. Да говори с господаря му, да каже, че не желаем неудобството от присъствието на една незаконородена издънка, изтъкваща се твърде много, на още един малък ластар от лозата на Плантагенетите. Да му каже, че не ни трябва нов херцог с кралска кръв, че си имаме достатъчно представители на Йоркската династия. Кротко да му напомни кой е крал в Англия сега. Да посочи, че връзките с предишния крал не са предимство, нито за пажа, нито за господаря му.

— Кой е господарят му? Някой португалец?

— О, не знам — казва той уклончиво, но погледът му, прикован в лицето ми, изобщо не трепва. — Не мога да си спомня. Дали не беше някой си Едуард Брамптън? Познаваш ли го? Чувала ли си някога за него?

Намръщвам се, сякаш се опитвам да си спомня, макар че името му отеква така силно в ума ми, та си казвам, че Хенри сигурно го чува като биене на камбана. Бавно поклащам шава. Преглъщам, но гърлото ми е пресъхнало и отпивам глътка вино.

— Едуард Брамптън ли? — питам. — Името ми е познато. Мисля, че е служил под командването на баща ми? Не съм сигурна. Англичанин ли е?

— Евреин — казва Хенри презрително. — Евреин, който е бил в Англия, покръстил се, за да служи на баща ти, всъщност баща ти се явил като негов застъпник пред Църквата. Значи трябва да си чувала за него, макар да си го забравила. Трябва да се е явявал в двора. Не е бил в Англия, откакто се възкачих на престола, и сега живее навсякъде и никъде, така че вероятно все още е евреин-еретик, завърнал се към своята ерес. Това момче е поверено на грижите му, предявява

претенции, създава неприятности без повод. Не се съмнявам, че вуйчо ти ще говори с него. Вуйчо ти ще го принуди да затвори устата на момчето. Твоят вуйчо Едуард гори от желание да ми служи.

— Наистина — съгласявам се. — Всички искаме да знаеш, че сме ти предани.

Той се усмихва.

— Е, ето един малък претендент, чиято преданост не желая. Вуйчо ти несъмнено ще го накара да замълчи по един или друг начин.

Кимвам, сякаш това не ме интересува особено.

— Не искаш ли да видиш момчето? — пита той небрежно, сякаш ми предлага някакво удоволствие. — Този самозванец? Ами ако е някое от незаконните деца на баща ти? Твой полубрат? Не искаш ли да го видиш? Да кажа ли на Едуард да доведе момчето в двора? Можеш да го приемеш в домакинството си? Или да наредя да му затворят устата там, където си е, отвъд морето, далече оттук?

Поклащам глава. Представям си, че животът на момчето зависи от онова, което ще кажа. Мога да се обзаложа, че Хенри ме наблюдава напрегнато, в очакване да поискам момчето да бъде доведено у дома. Помислям си, че един живот може да зависи от моята проява на безразличие.

— Той не представлява интерес за мен — казвам, като свивам рамене. — Пък и това би подразнило майка ми. Но направи каквото смяташ за най-добре.

Настъпва кратко мълчание, в което отпивам от виното си. Предлагам да му налея нова чаша. Звънтенето от допира на сребърна кана до сребърна чаша издава звук като от броене на монети, на трийсет сребърника.

* * *

Момчето може и да не представлява интерес за мен, но изглежда, че е интересно за други. В Лондон се вихрят най-необуздани слухове, че и двамата ми братя, Едуард и Ричард, са избягали от пленничество в Тауър преди години, почти веднага щом чичо ни Ричард бил коронясан, и сега са потеглили към дома от укритието си, за да предявят правата си над престола. Синовете на Йорк ще влязат отново

в градината на Англия, тази сковаващо студена зима ще се обърне в пролет с тяхното идване, белите рози ще разцъфнат, и всички ще бъдат щастливи.

Някой е забол балада на седлото ми, и аз я откривам, когато се готвя да изляза на езда. Хвърлям бърз поглед на редовете: тя предрича как слънцето на Йорк отново ще заблести над Англия и всички ще бъдат щастливи. Начаса я дръпвам от лъка на седлото и я занасям на краля, като оставям коня си да чака в двора на конюшните.

— Помислих си, че е редно да видиш това. Какво означава? — питам Хенри.

— Означава, че има хора, които са готови да отпечатаат такива неща, както и да разправят лъжи — казва той мрачно. Рязко дръпва листа от ръката ми. — Означава, че има хора, които си губят времето да съчиняват музика към предателството.

— Какво ще правиш с това?

— Ще открия човека, който го е отпечатал, и ще му отрежа ушите — казва той мрачно. — Ще му изтръгна езика. Ти какво смяташ да правиш?

Свивам рамене, сякаш поетът, възпял династията Йорк, или печатарят, публикувал поемата му, са ми напълно безразлични.

— Да изляза ли на езда? — питам го.

— Не те ли с грижа за тази... — той посочва баладата в ръката си — тази мръсотия?

Поклащам глава, с широко отворени очи.

— Не. Защо да ме е грижа? Има ли изобщо някакво значение?

Той се усмихва.

— Явно не и за теб.

Извързвам се.

— Хората винаги ще говорят глупости — казвам с безразличие.

Той улавя ръката ми и я целува.

— Права беше да ми го донесеш — казва. — Винаги ми съобщавай всички глупости, които чуваш, колкото и маловажни да ти се струват.

— Разбира се — казвам.

Той ме придружава до двора на конюшните.

— Това поне ми вдъхва увереност в теб.

После собствената ми прислужница ми прошепва, че на пазара за месо в Смитфийлд настъпило голямо вълнение, когато някой казал, че Едуард, малкият ми братовчед Теди, е избягал от Тауър и издига знамето си над замъка Уорик, а династията Йорк се вдига да подкрепи каузата му.

— Чираците на половината месари казваха, че трябва да грабнат сатърите си и да потеглят да му служат — казва тя. — Останалите говореха, че трябва да нападнат Тауър и да го освободят.

Не се осмелявам дори да попитам Хенри за това, толкова мрачно е лицето му. Всички сме хванати като в капан в двореца от ледените ветрове и от суграшицата и снега, които ваят всеки ден. Хенри потегля по замръзнали пътища, обзет от тиха ярост, докато майка му прекарва цялото си време на колене върху студения каменен под на параклиса. Всеки ден донася нови и нови истории за звезди, видени да танцуват в студените небеса, предвещавайки появата на бялата роза. Някой вижда бяла роза, образувана от скрежа по тревата при Бозуърт призори. На вратата на Уестминстърското абатство са забодени поеми. Група лодкари пеят коледни песни под прозорците на Тауър, Едуард Уорик разтваря широко прозореца си, маха им, и се провиква: „Весела Коледа!“ Кралят и майка му ходят вдървено, сякаш са замръзнали от ужас.

— Е, наистина са замръзнали от ужас — потвърждава весело майка ми. — Големият им страх е, че битката при Бозуърт ще се окаже не краят на войната, а просто още една битка, само едно от многобройните сражения. Те са толкова много, че хората забравят имената им. Огромният им страх е, че Войната на братовчедите ще продължи, само че сега родът Боуфорт ще се изправи срещу Йорк, вместо Ланкастър срещу Йорк.

— Но кой би се сражавал за Йорк?

— Хиляди — казва майка ми кратко. — Десетки хиляди. Никой не знае колко. Съпругът ти не си е спечелил много обич в страната, макар Бог да е свидетел, че се опита. Онези хора, които служиха под негово командване и си получиха наградите, искат повече, отколкото той може да се застави да даде. Онези, които помилва, сега научават, че

трябва да му плащат глоби, за да докажат добрите си намерения, а после още — за сигурността си. Това кралско помилване е по-скоро като доживотно наказание, отколкото истинска прошка. Хората мразят това. Онези, които бяха против него, не са видели причина да променят мнението си. Той не е крал от династията Йорк като баща ти. Не е обичан. Не умее да печели хората.

— Той трябва да утвърди управлението си — възразявам. — Прекарва половината си време, озъртайки се да види дали съюзниците му все още са с него.

Тя ми отправя странна, крива усмивка.

— Нима го защитаваш? — изрича невярващо. — Пред мен?

— Не го виня, задето изпитва безпокойство — казвам. — Не го виня, задето не е олицетворение на сговорчивостта и добротата. Не го виня, задето не е накичен с бяла роза от сняг и над него не блестят три слънца в небето. Той не може да промени това.

Лицето ѝ изведнъж омеква.

— Наистина, крал като Едуард се явява навярно веднъж на столетие — казва тя. — Всички го обичаха.

Стисвам зъби.

— Обаянието не е това, по което се преценяват кралете — казвам раздразнено. — Не може да се решава дали някой е подходящ за крал въз основа на това дали е обаятелен или не.

— Така е — казва тя. — А мастър Тюдор със сигурност не е такъв.

— Как го нарекохте?

Тя се плясва с ръка през устата и сивите ѝ очи заиграват.

— Малкият мастър Тюдор, и майка му, Маргарет, Мадоната на неспирното самоизтъкване.

Не успявам да сдържа смеха си, но после махвам с ръка, за да я накарам да замълчи.

— Не, не говорете така. Той не може да промени природата си — казвам. — Израсъл е в укрите, възпитан е като претендент за трона. Хората могат да бъдат обаятелни само когато са уверени в себе си. Той не може да бъде уверен в себе си.

— Именно — казва тя. — Затова никой няма доверие в него.

— Но кой ще води бунтовниците? — питам. — Няма никой, който да е достатъчно възрастен, няма пълководци за Йорк. Нямаме

наследник — тя мълчи, но аз настоявам: — Нямаме наследник. Нали?

Погледът ѝ се плъзва в страни, за да избегне въпроса ми.

— Едуард Уорик е наследникът, разбира се, а ако търсиш друг наследник на династията Йорк, налице е братовчед ти Джон дьо ла Поул. Също и по-младият му брат Едмънд. И двамата са племенници на Едуард — също както и Едуард Уорик.

— Те са синове на моята леля Елизабет — изтъквам. — Потомци по женска линия. Не синове на херцог от кралското семейство, а синове на херцогиня. При това Джон е дал клетва за вярност и участва в Тайния съвет. Едмънд също. А Едуард, бедният Теди, също се закле във вярност, а е в Тауър. Всички обещахме, че той няма да се обърне против Хенри, и всички го учехме да бъде верен. Всъщност, няма синове на Йорк, които биха повели бунт срещу Хенри Тюдор — нали?

Тя свива рамене.

— Сигурно е само, че не знам нищо. Хората говорят за герой, подобен на привидение или на светец, за претендент. Такива приказки почти биха накарали човек да повярва, че някъде сред хълмовете има скрит наследник на Йорк, крал, който чака призив за битка, спящ като истинския Артур Английски, готов да се надигне. Хората обичат да мечтаят, така че как би могъл някой да им противоречи?

Хващам ръцете ѝ.

— Майко, моля ви, нека поне веднъж си кажем истината. Не съм забравила онази отдавнашна нощ, когато изпратихме в Тауър един паж вместо брат ми Ричард.

Тя ме поглежда, сякаш бълнувам като хората, които се надяват крал Артур да се пробуди отново; но аз имам съвсем ясен спомен за бедното момче от улиците на Сити, чиито родители ни го продадоха, убедени, че ни е нужен само за една инсценировка, че ще го изпратим благополучно обратно при тях. Със собствените си ръце сложих шапката на главицата му, придърпах шала около лицето му и го предупредих да не казва нищо. Казахме на мъжете, които дойдоха за брат ми Ричард, че малкото момче е самият принц, казахме, че страда от болно гърло и не може да говори. Никой не можеше да си представи, че бихме дръзнали да извършим такава подмяна. Разбира се, искаха да ни вярват, и сам старият епископ, Томас Баучър, го отведе и каза на всички, че принц Ричард е в Тауър с брат си.

Тя не поглежда нито надясно, нито наляво; знае, че наблизко няма никого. Но дори насаме с мен, говорейки шепнешком, тя не го потвърждава, нито го отрича.

— Изпратихте в Тауър един паж, а малкия ми брат отпратихте — прошепвам. — Наредихте ми да не казвам нищо за това. Да не ви питам, да не говоря с никого, да не казвам дори на сестрите си, и аз никога не го сторих. Само веднъж ми казахте, че той е в безопасност. Веднъж ми казахте, че сър Едуард Брамптън ви го е довел. Никога не съм искала да знам нещо повече.

— Мълчанието е неговото убежище — е единственият ѝ отговор.

— Жив ли е още? — питам настойчиво. — Жив ли е и ще се върне ли в Англия за трона си?

— Мълчанието е неговата безопасност.

— Той ли е момчето в Португалия? — настоявам. — Момчето, което вуйчо Едуард отиде да види? Пажът на сър Едуард Брамптън?

Тя ме поглежда така, сякаш би ми казала истината, ако можеше.

— Откъде да зная? — пита. — Откъде да зная кой се представя за принц на Йорк? В Лисабон, толкова далече? Ще го позная, когато го видя: в това мога да те уверя. Ще ти кажа, когато го видя: обещавам ти. Но навярно няма да го видя никога.

ЛОНДОН, ТАУЪР ПРОЛЕТТА НА 1487 Г.

Преместваме двора в града, който жужи като пчелен кошер, събуждащ се за пролетта. Сякаш всички говорят за принцове и херцози, и за династията Йорк, издигаща се отново като разлистващо се увивно растение. Всеки е чул със сигурност от някого, че династията Йорк разполага с наследник, с момче, което било на борда на кораб, пътуващ към Гринич, че наследникът се е крил в тайна стая в Тауър под каменно стълбище, че е потеглил от Шотландия, че собственият му зет, Хенри, ще го качи на престола, че сестра му, кралицата, го държи при себе си в двора и само чака да го разкрие пред удивения си съпруг. Че той е паж при някакъв англичанин в Португалия, че е син на лодкар във Фландрия, укриван от леля си, вдовстващата херцогиня на Бургундия, че спи на далечен остров, че се изхранва с ябълки в избата на старата къща на майка си в Графтън, че е скрит в Тауър с братовчед си Едуард Уорик. Внезапно, подобно на пеперуди през пролетта, изникват хиляда момчета-претенденти, танцуващи наоколо като пращинки в слънчевата светлина, чакащи призив да се сплотят в армия. Тюдорите, които мислеха, че са завоювали короната на едно кално поле сред Англия, които смятаха, че са подсигурили династията си, изминавайки с усилие пътя до Лондон, са обсадени от миражи, победени от феи. Всички говорят за наследник на Йорк, всеки познава някой, който го е виждал и се кълне, че е вярно. Навсякъде, където и да отиде Хенри, хората мълкват внезапно, така че никой шепот да не стигне до слуха му; но пред него и зад гърба му се носи тих шум като предупредителен ръмеж преди буря и пороен дъжд. Народът на Англия чака да се яви нов крал, един принц да се надигне като пролетния прилив и да залее света с бели рози.

Преместваме се в Тауър; Хенри като че ли вече не обича провинциалния си дворец през пролетта, както се кълнеше едва миналата година. Тази година той изпитва нужда от замък, който да е лесен за отбраняване, сякаш иска домът му да се извисява над всички

сгради, да бъде в сърцето на града, негов безусловен господар; макар че всички говорят за друг — от търговците на добитък, които идват в Смитфийлд и говорят за великолепен бял овен, зърнат на някакъв склон призори, до продавачките на риба на кея, които се кълнат, че в една тъмна нощ преди две години, видели как портата на Тауър към Темза се плъзга безшумно нагоре и как изпод портата, от която се стичала вода, излязла малка лодка, а в нея имало момче, едно-единствено момче, цветето на Йорк, и тя отплавала бързо надолу по течението, към свободата.

С Хенри сме се настанили в кралските покои на Бялата кула, откъдето се вижда по-ниската постройка, подслонявала двете момчета: брат ми Едуард, подготвящ се за коронацията си, но очакващ смъртта, и пажът, когото с майка ми изпратихме там вместо Ричард. Хенри забелязва бледността ми, когато влизаме в кралските покои, ярко осветени от горящите огньове, и украсени с пищни гоблени, и стиска ръката ми, без да казва нищо. Бебето е зад мен, в ръцете на бавачката си, и аз казвам категорично:

— Принц Артур ще спи в съседство, в личните ми покои.

— Почитаемата ми майка постави там разпятието и молитвения ти стол — казва той. — Приготвила ти е хубави лични покои, и е приготвила детска стая за него на горния стаж.

Не губя време за спорове.

— Няма да остана на това място, освен ако бебето ни не спи в съседната стая.

— Елизабет... — казва той кротко. — Знаеш, че тук сме в безопасност, в по-голяма безопасност, отколкото където и да е другаде.

— Синът ми ще спи до мен.

Той кимва. Не спори, дори не ме пита от какво се боя. Женени сме от малко повече от година, а някои теми за нас вече са обгърнати от ужасно мълчание. Никога не говорим за изчезването на братята ми — непознат човек, който ни слуша, би си казал, че двамата споделяме някаква тайна, гузна, греховна тайна. Никога не говорим за годината, която прекарах в двора на Ричард. Никога не говорим за зачеването на Артур и за това, че той не е, както така гръмко оповестява Нейна светлост, „дете на медения месец“, заченато в свята любов още в първата брачна нощ на един щастлив брак. Заедно пазим безмълвно

толкова много тайни, само след година. Какви ли лъжи ще си казваме след десет години?

— Изглежда странно — е единственият му отговор. — Хората ще говорят.

— Защо изобщо сме тук, а не в провинцията?

Той пристъпва от крак на крак, извърщайки поглед, и казва:

— Следващата неделя отиваме на литургия с шествие. Всички.

— Какво искаш да кажеш с това „всички“?

Смущението му се усилва.

— Кралската фамилия...

Чакам.

— Братовчед ти Едуард ще ни придружава.

— Какво общо има Теди с това?

Той ме хваща под ръка и ме отвежда встрани от придворните ми дами, които влизат в покоите и коментират gobлените, изваждат ръкоделията си и колодите с карти. Някой настройва лютня, потрепващите струни отекват високо. Аз съм единствената, която мрази този суров замък; за всички други това е познат дом. С Хенри излизаме в дългата галерия, където опияняващият мирис на пресни билки, посипани по пода, витае в тясната стая.

— Хората говорят, че Едуард е избягал от Тауър и събира армия в Уорикшър.

— Едуард? — повтарям глупаво.

— Едуард Уорик, твойт братовчед Теди. Затова той ще участва с нас в кралското шествие до „Сейнт Пол“, за да могат всички да го видят и да разберат, че живее с нас като обичан член на семейството.

Кимвам.

— Ще върви заедно с нас. Ще го покажеш на народа.

— Да.

— И след като всички го видят, ще разберат, че не е издигнал знамето си в Уорикшър.

— Да.

— И след като узнаят, че е жив...

— Да.

— И тези слухове затихнат...

Хенри чака.

— После, след това той ще може да живее с нас като член на домакинството ни — заявявам. — Може да бъде наистина такъв, какъвто го представяме. Можем да го покажем като наш обичан братовчед, и той може да бъде именно такъв. Ако го покажем как отива свободно с нас на литургия, той може да живее свободно с нас. Можем да превърнем показността в действителност. Това трябва да сториш ти, като крал. Трябва да се представиш като крал, а после да очакваш да бъдеш приет като крал. Ако взема участие в тази пиеса, в тази жива картина, която ще показва как Теди е обичан и живее с нас, тогава ти ще я превърнеш в реалност.

Той се колебае.

— Това е моето условие — казвам простишко. — Ако желаеш да се държа така, сякаш Теди е наш обичан сродник, свободно живеещ с нас, тогава трябва да превърнеш преструвката в реалност. Ще те придружавам по време на процесията в неделя, за да покажа, че Теди и всички представители на рода Йорк са твои верни поддръжници. А ти ще се отнасяш към мен и към семейството ми така, сякаш ни имаш доверие.

Той се поколебава за момент, а после казва:

— Да. Ако нашата процесия убеди всички, ако слуховете замрат и всички приемат, че Теди живее в двора като верен на краля член на семейството, той може да излезе от Тауър и да живее свободно в двора.

— Свободен и ползващ се с доверие като майка ми — настоявам. — Независимо какво казва някой.

— Като майка ти — съгласява се той. — Ако слуховете се уталожат.

* * *

Маги идва при мен преди вечеря, порозовяла от радост, че е прекарала целия следобед с брат си.

— Пораснал е! По-висок е от мен! О! Толкова много ми липсваше!

— Разбира ли какво трябва да прави?

Тя кимва.

— Обясних му внимателно, и се упражнявахме, така че не би трябвало да сгреша. Знае, че ще върви зад вас и краля, знае, че по време на литургията трябва да коленичи, за да се помоли. Мога да вървя до него, нали? Така че да се погрижа да се справи както трябва?

— Да, да, така ще бъде най-добре — казвам. — А ако някой го приветства с възглас, не трябва да маха с ръка, или да подвиква в отговор, или да казва каквото и да било.

— Той знае — казва тя. — Разбира. Обясних му защо искат да бъде видян.

— Маги, ако той покаже, че е предан член на кралското семейство, вярвам, че може да се върне да живее при нас. Изключително важно е да се справи както трябва.

Устата ѝ, цялото ѝ лице потръпва:

— Може ли?

Вземам я в прегръдките си и чувствам как надеждата я разтърсва цялата.

— О, Маги, ще направя за него всичко по силите си.

Набразденото ѝ от сълзи лице се вдига към мен.

— Той трябва да излезе оттук, Ваша светлост, това го съсипва. Не учи уроците си тук вътре, не вижда никого.

— Нима кралят не му е осигурил възпитатели?

Тя поклаща глава.

— Вече не го посещават. Той прекарва деня си, легнал в леглото си, като чете книгите, които му изпращам, или се взира в тавана и гледа навън през прозореца. Пускат го навън веднъж дневно, да се разхожда в градините. Но той е единайсетгодишен, този месец навършва дванайсет. Би трябвало да е в двора, да си учи уроците, да играе разни игри, да се учи да язди. Би трябвало вече да се превръща в мъж, да дружи с момчета на собствената му възраст. А той е тук, съвсем сам, не вижда никого освен пазачите си, когато му носят храна. Каза ми как му се струва, че забравял как да говори. Каза, че веднъж прекарал целия ден в опити да си спомни лицето ми. Казва, че понякога минавал цял ден, а той не можел да си спомни, че е отминал. Затова сега отбелязва всеки ден с резка на стената, като затворник. А после го хваща страх, че е изгубил броя на месеците.

— Освен това знае, че баща ни е бил екзекутиран тук, знае и че братята ви са изчезнали оттук — били са момчета като него.

Едновременно е отегчен и изплашен, и няма с кого да говори. Пазачите му са груби мъже, играят карти с него и му отмъкват дори жалките му няколко шилинга, ругаят пред него и пият. Той не може да остане тук. Трябва да го измъкна.

Ужасена съм.

— О, Маги...

— Как ще израсне като херцог от кралската фамилия, щом се отнасят с него като с малък изменник? — настоява тя. — Това го съсипва, а аз се заклех пред баща ми, че ще се грижа за него!

Кимвам.

— Ще говоря отново с краля, Маги. Ще направя каквото мога. А щом хората престанат да говорят за него през цялото време, аз съм сигурна, че Хенри ще го освободи — замълчавам. — Нашето име сякаш е едновременно и най-голямата ни гордост, и нашето проклятие — казвам. — Ако той беше просто някой си Едуард, без титла, а не Едуард Уорик, сега щеше да живее с нас.

— Искане ми се всички да бяхме незначителни хора без титли — казва тя с горчивина. — Ако можех да избирам, щях да приема името Никоя, и изобщо да не идвам в двора.

* * *

Съпругът ми свиква своя Таен съвет, за да се допита до участниците в него как да сложи край на ширещите се слухове за някакъв принц от династията Йорк. Всички знаят, всички са чули по нещо — за херцог на Йорк, дори за незаконен син на някой от династията, който идва в Англия да завземе престола. Джон дьо ла Поул, синът на моята леля Елизабет Йорк, съветва краля да не губи самообладание, уверява го, че мълвата ще спре. Баща му, херцогът на Съфолк, уверява Хенри, че няма разделение между Йорк и Тюдор. Щом народът види Едуард да върви редом със семейството му, ще се успокои отново. Джон пита дали Теди може да бъде освободен от Тауър — та всички да видят, че династиите Йорк и Тюдор са обединени.

— Редно е да покажем, че нямаме от какво да се боим — казва той, като се усмихва на краля. — Това е най-добрият начин да

потушим слуховете: да покажем, че не се боим от нищо.

— Че сме единни — казва Хенри.

Джон протяга ръка към него и кралят топло я стиска.

— Единни сме — уверява го той.

Кралят праща да повикат Едуард, и ние двете с Маги припряно го обличаме в нов жакет и му сресваме косата. Той е блед, с ужасната бледност на дете, което никога не излиза навън, а ръцете и краката му са слаби, въпреки че би трябвало да заяква. Лицето му на малко момче притежава чара и привлекателните черти на рода Йорк, но той е нервен, каквито братята ми никога не са били. Чете толкова много и говори толкова малко, че заеква, когато трябва да каже нещо, и млъква по средата на изречението, за да се опита да си спомни какво иска да каже. Живеейки сам сред груби мъже, той е отчаяно стеснителен; усмихва се само на Маги, и само с нея може да говори гладко и без колебание.

Маги и аз го придружаваме до затворената врата на залата на Тайния съвет, където кралските телохранители стоят с кръстосани пики, и не пускат вътре никого. Той спира, като младо жребче, което отказва да скочи.

— Не дават да вляза — казва той неспокойно, като поглежда към едрите мъже с безизразни лица, които се взират някъде отвъд нас тримата. — Трябва да направите каквото казват. Винаги трябва да правите каквото казват.

Плахото потрепване в гласа му ми напомня за деня, когато мъжете, облечени в същите тези ливреи, го отнесоха надолу по стълбите и аз не можах да го спася.

— Лично кралят иска да те види — казвам му. — Ще отворят вратата, когато тръгнеш към тях. Вратите ще се отворят, когато приближиш.

Той хвърля поглед нагоре към мен, свенлива усмивка осветява лицето му с внезапна надежда.

— Защото съм граф?

— Граф си — казвам тихо. — Но те ще отворят вратата, защото такова е желанието на краля. Важният е кралят, не ние. Това, което не трябва да забравиш да кажеш, е че си верен на краля.

Той кимва енергично.

— Обещах — казва. — Обещах, точно както ми поръча Маги.

Шествието от Тауър до катедралата „Сейнт Пол“ е умишлено лишено от официалност, сякаш кралското семейство отива пеш на църква в столицата си всеки ден. Кралските телохранители ни придружават, вървейки до нас, зад нас и отпред, но по-скоро така, сякаш са членове на домакинството, вървящи начело към църквата, а не стражи. Хенри върви отпред с майка ми, за да демонстрира пред всички единството на сегашния крал с предишната кралица, а Нейна светлост избира да върви ръка за ръка с мен, показвайки на всички, че принцесата на Йорк се е сляла в едно с династията на Тюдорите. Зад нас идват сестрите ми, Сесили с новия си съпруг, за да могат всички да видят, че няма принцеса на Йорк на възраст за женене, около която да се сплоти несъгласието, а зад нея крачи братовчед ни Едуард, който върви сам, за да могат хората, които чакат и отдясно, и отляво, да го видят ясно. Той е добре облечен, но изглежда смутен и недодялан и се препъва веднага щом тръгва. Маги върви зад него със сестрите ми Ан, Катрин и Бриджет, и си налага да стои по-назад от малкия си брат и да не го държи за ръка, както е свикнала. Това е път, който той трябва да извърви сам, това е шествие, в което трябва да се покаже сам, без никакъв поддръжник, без никаква принуда, свободно и по своя воля следващ свитата на краля от династията на Тюдорите.

Когато влизаме в дълбокия мрак на сводестата църква, всички заставаме при стъпалата към олтара за литургията, и усещаме присъствието на лондонската тълпа в обширното пространство зад нас. Хенри слага длан върху рамото на Едуард, пошепва нещо в ухото му, и момчето покорно се отпуска на колене върху молитвения стол, подпира лакти върху кадифената облегалка и вдига очи към олтара. Всички ние, останалите, отстъпваме малко назад, сякаш за да го оставим да се моли, но всъщност за да дадем възможност всички да видят, че Едуард Уорик е благочестив, верен на краля, и — най-важното от всичко — под нашите грижи. Не е издигнал знамето си в замъка Уорик, не е в Ирландия, събирайки армия, не е с леля си, херцогинята на Бургундия, във Фландрия, замисляйки заговор. Той е там, където е редно да бъде, сред своето любящо кралско семейство, на колене пред Бога.

След службата обядваме с духовниците от „Сейнт Пол“, а после тръгваме надолу към реката. Едуард се държи по-уверено, смее се и разговаря със сестрите ми. После Хенри му нарежда да тръгне редом с Джон дьо ла Поул — двамата братовчеди от династията Йорк заедно. Джон дьо ла Поул е верен на Хенри още от първия ден на царуването му, постоянно е близо до него, участва в неговия Таен съвет, вътрешния кръг от кралски съветници. Добре известен е с предаността си към краля, и това изпраща убедително послание към тълпите, които се редят от двете страни на пътя ни и се надвесват от прозорците над главите ни. Всеки може да види, че това е истинският Едуард Уорик редом с истинския Джон дьо ла Поул, всеки може да види, че те разговарят помежду си и вървят към дома, връщайки се от църква, както може да се очаква от роднини. Всеки може да види, че те са щастливи сред своите близки от фамилията на Тюдорите; както съм щастлива и аз, както е щастлива и Сесили, както е щастлива и майка ми.

Хенри маха с ръка на гражданите на Лондон, които се трупат по брега на реката да видят всички ни, и ме вика да застана до него, с Едуард до мен, за да може всички да видят, че сме единни, че Хенри Тюдор е направил това, което някои хора се кълнях, че е невъзможно: донесъл е мир на Англия, и е сложил край на войните на братовчедите.

После някакъв глупак в тълпата изкрещява високо: „За Уорик!“ — старият боен вик, а аз се стряскам и поглеждам към съпруга си, очаквайки да го видя разярен. Но усмивката му изобщо не трепва, не трепва и ръката му, вдигната във владетелски поздрав. Поглеждам обратно към тълпата и виждам леко раздвижване в задните ѝ редици, сякаш мъжът, който извика, е бил съборен и го притискат към земята.

— Какво става? — питам плахо Хенри.

— Нищо — казва той. — Абсолютно нищо — а после се обръща и отива до пищния си трон на кърмата на лодката, вика всички ни на борда, сяда, царствен във всяко отношение, и дава сигнал за потегляне.

ДВОРЕЦЪТ ШИЙН, РИЧМЪНД ПРОЛЕТТА НА 1487 Г.

Но дори видяното със собствените им очи не убеждава хората, които са твърдо решени да вярват обратното. Само дни след преминаването ни из улиците на Лондон с момчето, усмихващо се сред нас, се намират хора, които се кълнат, че Едуард Уорик избягал от Тауър, докато отивал на църква, и се криел в Йорк, изчаквайки подходящия момент да се вдигне срещу тиранина с герба на червения дракон, претендента за трона, узурпатора Хенри, самозванец.

Премествахме се извън града в двореца Шийн, но Едуард не може да бъде освободен от стаите си в Тауър, за да дойде с нас.

— Как мога да го взема с нас? — пита ме настойчиво Хенри. — Съмняваш ли се дори за миг, че ако той напусне сигурността на тези стени, някой ще се добере до него, и следващото, което ще чуем за Едуард, ще бъде, че е начело на армия?

— Няма! — възкликвам отчаяно. Започвам да си мисля, че моят съпруг ще държи малкия ми братовчед в тъмница до края на живота му, толкова прекалено предпазлив е. — Знаеш, че Едуард не би избягал от нас, за да поведе армия! Той иска само да бъде отново в училищната стая и да си учи уроците. Исква само да му позволят да излиза на езда. Исква само да бъде със сестра си.

Но Хенри насочва към мен суровия поглед на тъмните си като уелски въглища очи, и казва:

— Разбира се, че ще поведе армия. Всеки би го сторил. Освен това може и да не му дадат никакъв избор.

— Той е на дванайсет! — възкликвам. — Той е дете!

— Достатъчно голям е, за да седи на коня си, докато за него се сражава армия.

— Това е братовчед ми — казвам. — Това е родният ми братовчед, синът на бащиния ми брат. Моля те, прояви великодушие, подобаващо на крал, и го освободи.

— Нима мислиш, че трябва да бъде освободен, защото е син на брата на баща ти? Нима вярваш, че твоите роднини проявяваха такова кралско великодушие, когато имаха власт? Елизабет, баща ти затвори родния си брат, бащата на Едуард, а после го екзекутира за държавна измяна! Братовчед ти Едуард е син на предател и бунтовник, а изменниците крещят името му, когато се събират против мен. Той няма да излезе от Тауър, докато не се уверя, че сме в безопасност, и четиримата — майка ми, ти и аз, и законният наследник, принц Артур.

Той отива с тежки стъпки до вратата, обръща се, за да ме изгледа гневно, и нарежда:

— Не ме моли отново. Не си позволявай да ме молиш отново за това. Не знаеш колко много правя и без това от обич към теб. Повече, отколкото би трябвало. Много повече, отколкото би трябвало.

Затръшва вратата след себе си и аз чувам дрънченето, когато стражите припряно вдигат оръжия за почест, когато минава край тях.

— Какво е това, което правиш? — питам полираното дърво на вратата. — И то от обич?

* * *

Хенри не идва в стаята ми през цялото време на Великите пости. Традицията повелява един благочестив мъж да не докосва жена си в седмиците преди Великден, макар че нарцисите разцъфват в златисто покрай речните брегове, косовете пеят любовни песни с трогателни трели всяка утрин, лебедите се залавят да вият просторни, обемисти гнезда на крайречния път, и всяко живо същество е изпълнено с радост и си търси другар; но не и ние. Хенри спазва Великденските пости като покорен син на майка си и на Църквата, и затова Маги спи с мен, и аз свиквам да я виждам как стои на колене с часове, моли се и нашепва името на брат си отново и отново.

Един ден осъзнавам, че тя се моли за брат си на свети Антоний, и тихо се извърщам. Свети Антоний е светецът, на когото се молят за изгубени неща, комуто поверяват отчаяни надежди и изгубени каузи; тя сигурно чувства, че брат ѝ скоро ще изчезне — ще стане невидимо момче като собствените ми братя, и тримата — изгубени за сестрите си, изчезнали завинаги.

Дворът спазва целите Велики пости, не се яде месо, няма танци и музика. Нейна светлост носи черно през цялото време, сякаш Христовите мъки кроят специално послание за нея, сякаш тя единствена разбира Неговото страдание. Тя и Хенри се молят заедно в усамотение всяка вечер, сякаш са били призвани да понесат коравосърдечието на англичаните към Тюдорите, точно както Иисус е трябвало да понесе самотата на пустинята и измяната на учениците си. Двамата се обединяват в мъченичеството си — все едно, че никой освен тях самите не разбира какво страдание преживяват.

Около Нейна светлост и сина ѝ съществува тесен малък свят: единственият съветник, комуто тя има доверие, Джон Мортън, неин приятел и изповедник; Джаспър Тюдор, чичото на Хенри, отгледал го в изгнание; приятелят, който остана до него, Джон де Виър, графът на Оксфорд, и двамата Станли — лорд Томас и неговият брат сър Уилям. Те са много, много малко на брой, изолирани в такъв голям двор, и толкова се страхуват от всички останали, че сякаш вечно са под обсада в собствения си сигурен дом.

Наистина започвам да си мисля, че те живеят в различен свят от нас, останалите. Един ден Нейна светлост и аз се разхождаме заедно край ослепителната река, слънце огрява лицата ни, бели цветчета са окичили глоговите храсти и сладкото, леко ухание на нектар се носи из въздуха, когато тя отбелязва, че Англия всъщност е потънала в мрак греховна пустош. Майка ми, която пристъпва леко по пролетната трева, с китка росни нарциси с лепкави стъбла в ръката си, чува това, не успява да се възпре и се разсмява на глас.

Изоставам от дамите си, за да тръгна редом с майка ми.

— Трябва да поговоря с вас — казвам. — Трябва да разбере какво знаете.

Усмивката ѝ е блажено спокойна и прекрасна както винаги.

— Знанията ми са трупани цял живот — отвърща тя закачливо. — Знам четири езика, обичам музиката и имам разбиране за изкуството, имам голям интерес към печатането и писането както на английски, така и на латински. Радвам се да видя, че най-сетне се допитваш до мъдростта ми.

— Нейна светлост майката на краля се е поболяла от страх — изтъквам аз. — Мисли, че пролетният пейзаж на Англия е обвита в мрак пустош. Синът ѝ е почти онемял. Няма доверие на никого освен

на собственото си обкръжение, а във външния свят всеки ден се появяват нови и нови слухове. Задава се, нали? Новият бунт? Вие знаете плановете и знаете кой ще ги води — замълчавам, после снижавам глас до шепот. — Той е на път, нали?

За момент майка ми не казва нищо, върви мълчаливо до мен, изтънчена както вината. Спира и се обръща към мен, взема един напъпил нарцис и полека го затъква в шапката ми.

— Мислиш ли, че не съм говорила с теб по тези въпроси нито веднъж от женитбата ти насам, просто защото съм пропуснала да го направя? — пита тя тихо.

— Не, разбира се, че не.

— Или защото съм мислела, че това не те интересува?

Поклащам глава.

— Елизабет, в сватбения си ден ти обеща да обичаш и почиташ краля, и да му се покоряваш. В деня на коронацията си ще трябва да обещаеш пред Бог, в най-тържествен и обвързващ обет, да бъдеш негова вярна поданица, първа сред неговите верноподаници. Ще приемеш короната на главата си, ще приемеш свещения елей на гърдите си. Тогава не можеш да даваш лъжлива клетва. Няма да има как да знаеш нещо и да си принудена да го криеш от него. Няма да може да имаш тайни от него.

— Той не ми се доверява! — избухвам аз. — Без да сте ми казали дори една дума, той вече ме подозира, че съм посветена в цял заговор и го пазя в тайна. Отново и отново ме пита какво зная, отново и отново ме предупреждава, че проявява снизхождение към нас. Майка му е сигурна, че го предавам, а вярвам, че и той мисли така.

— Може би той ще започне да ти се доверява — казва тя. — Ако прекарате години заедно. Може да се превърнете в съпруг и съпруга, свързани от обич, ако имате достатъчно време. А ако никога не ти казвам нищо, тогава никога няма да ти се налага да го лъжеш. Ще ти бъде спестено и по-лошото — да настъпи миг, когато трябва да избираш на кого да си вярна. Не бих искала да ти се налага да избираш между семейството на баща си и това на съпруга си. Не бих искала да бъдеш принудена да избираш между претенциите на малкия си син към престола и тези на някой друг.

Ужасена съм при мисълта, че може да се налага да избирам между Тюдор и Йорк.

— Но ако не зная нищо, тогава ще съм като листо, носещо се по водата; отивам натам, накъдето ме носи течението. Не действам, не правя нищо.

Тя се усмихва.

— Да. Защо не оставиш реката да те води? И ще видим какво казва тя.

Обръщаме се мълчаливо и поемаме обратно по речния бряг към Шийн, красивия дворец с много кули, който се издига над завоя на реката. Докато вървим към двореца, виждам как дузина коне пристигат в галоп и спират до вратата, водеща към личните покои на краля. Мъжете слизат от конете, а един от тях смъква шапката си и влиза вътре.

Майка ми повежда дамите покрай войниците и вежливо отвърща на поздрава им.

— Изглеждате уморени — казва тя любезно. — Отдалече ли идвате?

— Не спирали за сън, идваме чак от Фландрия — хвали се единият. — Яздихме, сякаш ни гонеше самият дявол.

— Нима?

— Но той не е зад нас, пред нас е — доверява ни тихо войникът. — Пред нас, и пред Негова светлост, тук наоколо, и събира армия, докато ние се начудим какво става.

— Достатъчно — казва друг мъж. Сваля шапка пред мен и пред майка ми. — Моля за извинение, Ваша светлост. Толкова дълго беше останал без дъх, че сега трябва да се наприказва.

Майка ми се усмихва на човека и на неговия капитан.

— О, няма нищо — казва тя.

* * *

След по-малко от час кралят вече е свикал среща на най-приближените си съветници, мъжете, към които се обръща, когато е в опасност. Джаспър Тюдор е там, свел червенокосата си глава, посивелите му вежди са тревожно склучени пред заплахата, надигнала се срещу неговия племенник, срещу неговия род. Графът на Оксфорд крачи напред-назад, хванал под ръка Хенри, обсъжда с него

набирането на войници и на кои графства може да се има доверие и кои не трябва да бъдат уведомявани. Джон дьо ла Поул влиза в залата на съвета по петите на непоклатимо предания си баща, а после идват другите приятели и членове на семейството: Станли, Кортни, архиепископ Джон Мортън, Реджиналд Брей, който е управител на домакинството на Нейна светлост — всички мъже, които поставиха Хенри Тюдор на трона, а сега откриват, че е трудно да го задържат там.

Отивам в детската стая. Намирам Нейна светлост майката на краля да седи в големия стол в ъгъла, гледайки как бавачката преповива бебето и го увива плътно в пелените му. Необичайно е за нея да идва тук, но по напрегнатото ѝ лице и броеницата в ръката ѝ виждам, че се моли за безопасността му.

— Лоши новини ли? — питам тихо.

Тя ме поглежда укорително, сякаш аз съм виновна за всичко.

— Говори се, че херцогинята на Бургундия, вашата леля, е намерила пълководец, готов да приеме заплащане от нея и да изпълнява волята ѝ — казва тя. — Говори се, че бил почти непобедим.

— Пълководец?

— Който набира войски.

— Ще дойдат ли тук? — прошепвам. Поглеждам навън през прозореца към реката и тихите поля отвъд.

— Не — заявява тя решително. — Защото Джаспър ще ги спре, Хенри ще ги спре, и сам Бог ще ги спре.

* * *

На път към стаите на майка ми минавам забързано покрай покоите на краля, но вратата към голямата зала за аудиенции е все още затворена. Събрал е повечето лордове, и те сигурно трескаво се опитват да преценят каква нова заплаха представлява това за престола на Тюдорите, доколко би трябвало да се боят, как е редно да постъпят.

Забелязвам, че съм ускорила крачка, притиснала ръка към устата си. Страхувам се от онова, което ни заплашва, страхувам се, че Хенри ще започне отбрана срещу собствения си народ, която може да е по-жестока и по-смъртоносна от едно истинско нашествие.

Покоите на майка ми също са затворени, със здраво залостени врати, отвън не чака слуга, който да разтвори вратите пред мен. Тук е тихо — прекалено тихо. Сама бутвам вратата, отварям я и виждам празната стая, простираща се пред мен като декор на сцена, преди да пристигнат актьорите. Нито една от дамите ѝ не е тук, музикантите ѝ не са тук, на една стена е подпряна лютня. Всичките ѝ вещи са непокътнати: столовете ѝ, гоблените ѝ, книгата ѝ на една маса, ръкоделието ѝ в една кутия; но нея я няма. Сякаш е заминала.

Подобно на дете, не мога да повярвам. Изричам: „Майко? Почитаема майко?“, пристъпвам в тихата, слънчева приемна и се оглеждам навсякъде наоколо.

Отварям вратата към личните ѝ покои, и те също са празни. На един от столовете има нейно ръкоделие, виждам и една панделка върху пейката в прозоречната ниша, но нищо друго. Безпомощно вдигам панделката, сякаш тя може да е знак, усуквам я между пръстите си. Не мога да повярвам, че е толкова тихо. Краят на един гоблен се раздвижва от въздушното течение, нахлуло през вратата — единственото движение в стаята. Отвън гука горски гълъб, но това е единственият звук. Изричам отново:

— Мамо? Почитаема майко?

Потропвам на вратата на спалнята ѝ и рязко я отварям, но не очаквам да я намеря там. Чаршафите на леглото ѝ са свалени, дюшекът е гол. Завесите на леглото ѝ са смъкнати от дървените колони. Където и да е отишла, тя е взела със себе си чаршафите и завивките си. Отварям раклата в долния край на леглото ѝ, и откривам, че и дрехите ѝ ги няма. Обръщам се към масичката, пред която сяда, докато камериерката реши косата ѝ; посребреното ѝ огледало го няма, няма ги и гребените ѝ от слонова кост, златните ѝ игли за коса, шишенцето ѝ от релефно стъкло с масло от лилии.

Покоите ѝ са празни. Тя внезапно е изчезнала, сякаш по магия, само за една сутрин, за миг.

Обръщам се рязко и отивам в най-хубавите покои, покоите на кралицата, където Нейна светлост майката на краля прекарва дните си сред жените от своята свита, управлява големите си имоти, поддържа властта си, докато нейните жени шият ризи за бедните и слушат откъси от Библията. Покоите ѝ гъмжат от хора, които влизат и излизат; дочувам весело жужене през вратите, докато вървя към тях, и когато ги

разтварят със замах и съобщават за пристигането ми, влизам и виждам Нейна светлост, разположила се под балдахин от златен брокат като кралица, около нея са собствените ѝ дами, а сред тях — компаньонките на майка ми, слели се в един голям двор. Дамите на майка ми ме гледат с широко отворени очи, сякаш искат да ми нашепнат някакви тайни; но който и да е отвел майка ми, се е погрижил те да си мълчат.

— Милейди — казвам, като правя възможно най-малкия реверанс, полагащ се на свекърва ми и майката на краля. Тя се изправя и ми отговаря също със съвсем лек реверанс, а после си разменяме целувки по студените бузи. Устните ѝ едва ме докосват, а аз сдържам дъха си, сякаш не искам да вдъхна димния мирис на тамян, който вечно витае в покритата ѝ с воал диадема. Отстъпваме назад и се измерваме взаимно с поглед.

— Къде е майка ми? — питам направо.

Изражението ѝ е мрачно, сякаш не ѝ идва да затанцува от радост.

— Навярно би трябвало да говорите за това със сина ми, краля.

— Той е в покоите си със своите съветници. Не искам да го безпокоя. Но ще го сторя и ще му кажа, че вие сте ме изпратили, ако такова е желанието ви. Но може би вие можете да ми кажете къде е майка ви. Знаете ли? Или само се преструвате, че знаете?

— Разбира се, че знам! — възкликва тя мигновено, засегната. Оглежда изпълнените с жадно любопитство лица и ми дава знак, че трябва да влезем в едно вътрешно помещение, където можем да говорим насаме. Тръгвам след нея. Докато минавам покрай дамите на майка ми, виждам, че някои от тях липсват; моята полусестра Грейс, незаконно дете на баща ми, я няма тук. Надявам се, че е отишла с майка ми, където и да е тя.

Нейна светлост майката на краля лично затваря вратата и ми показва с жест, че трябва да седна. Внимавайки да спазваме протокола, дори и сега, сядаме едновременно.

— Къде е майка ми? — повтарям.

— Тя носи вина за бунта — казва тихо нейна светлост. — Изпращала е пари и слуги на Франсис Лъвъл, получавала е съобщения от него. Знаела е какво прави той и го е съветвала и подкрепяла. Казала му е кои фамилии освен рода Йорк са готови да го укрият и да му дадат войници и оръжия. Докато аз подготвях пътуването на краля, тя е подготвяла бунт против него, планирала е да му се устрои засада по

пътя. Тя е враг на вашия съпруг и вашия син. Много ми е мъчно за вас, Елизабет.

Настръхвам, почти не обръщам внимание на думите ѝ.

— Нямам нужда от вашето съжаление!

— Имате — настоява тя. — Защото родната ви майка заговорничи именно против вас и вашия съпруг. Тя подготвя именно вашата смърт и падение. Работила е за бунта на Лъвъл, а сега е писала тайно на зълва си във Фландрия, подтиквайки я да нахлуе тук с войска.

— Не. Не би го сторила.

— Имаме доказателства — казва тя. — Няма съмнение. Съжалявам за това. Огромен срам се стоварва върху вас и семейството ви. Позор за семейното ви име.

— Къде е тя? — питам. Най-големият ми страх е, че са я отвели в Тауър, че тя ще бъде задържана там, където държаха синовете ѝ, и че и тя никога няма да излезе от крепостта.

— Тя се оттегли от света — казва лейди Маргарет със сериозна тържественост.

— Какво?

— Осъзна греховното си поведение и се оттегли да изповяда греховете си и да заживее с добрите сестри в абатството Бърмъндзи. Избра да живее там. Когато синът ми изложи пред нея доказателствата за нейния заговор, тя прие, че е прегрешила и че ще трябва да си отиде.

— Искам да я видя.

— Разбира се, можете да отидете да я видите — казва лейди Маргарет тихо. — Разбира се — виждам как в очите ѝ припламва спотаена надежда. — Можете да останете при нея.

— Разбира се, че няма да остана в абатството Бърмъндзи. Ще я посетя и ще говоря с Хенри, защото тя трябва да се върне в двора.

— Тя не може да разполага с богатство и влияние — казва лейди Маргарет. — Би ги използвала срещу съпруга ви и сина ви. Зная, че я обичате нежно, но, Елизабет — тя се превърна във ваш враг. Тя вече не е майка на вас и сестрите ви. Осигурявала е средства на хората, които се надяват да свалят от престола Тюдорите; давала им е съвети, изпращала им е вести. Заговорничила е с херцогиня Маргарет, която събира армия. Живееше с нас, играеше с детето ви, нашият скъпоценен

принц, виждаше се с вас всеки ден, и въпреки това работеше за нашето унищожение.

Надигам се от стола си и отивам до прозореца. Навън първите лястовици за лятото кръжат над реката, вият се и се обръщат в полет, светлите им коремчета проблясват, сякаш се радват да потапят клюнове в собствените си отражения, играейки си със сладката вода на Темза. Обръщам се отново.

— Лейди Маргарет, майка ми не е безчестна жена. И никога не би сторила нищо, за да ми навреди.

Тя бавно поклаща глава.

— Тя настоя да се омъжите за сина ми — казва. — Поиска това в замяна на предаността си. Присъстваше на раждането на принца. При кръщението му ѝ беше оказана чест, тя е негова кръстница. Почитахме я, приехме я и плащахме разноските ѝ. Но сега тя заговорничи срещу наследствените права на собствения си внук и се опитва да постави друг на неговия престол. Това е безчестно, Елизабет. Не можете да отречете, че тя играе двойна игра, позорна игра.

Покривам лицето си с ръце, за да не виждам изражението ѝ. Ако изглеждаше тържествуваща, щях просто да я мразя, но тя изглежда ужасена, сякаш чувства, подобно на мен, че всичко, което се опитвахме да направим, ще бъде съсипано.

— С нея не винаги сме били в съгласие — тя се обръща към мен. — Но за мен съвсем не бе удоволствие да я видя как напуска двора. Това е нещастие както за нея, така и за нас. Надявах се, че ще създадем едно семейство, едно сплотено кралско семейство. Но тя винаги се е преструвала. Тя показва, че не ни е вярна.

Не мога да я защита; свеждам глава и през стиснатите ми зъби се откъсва лек стон на ужас.

— Тя не се е примирила — завършва лейди Маргарет. — Отново и отново подхваща войната, която вие, родът Йорк, изгубихте. Тя не сключи мир с нас, а сега е във война с вас, собствената си дъщеря.

Надавам тих вопъл и се свличам на пейката в прозоречната ниша, закривайки лицето си с ръце. Цари мълчание, докато лейди Маргарет прекосява стаята и се отпуска тежко до мен.

— Заради сина ѝ е, нали? — пита тя уморено. — Единствено неговите претенции би се борила да защити, предпочитайки ги пред вашите. Това е единственият претендент, когото би изправила срещу

внука си. Тя обича Артур толкова много, колкото и ние, зная това. Единствената претенция към престола, която би предпочела да подкрепи вместо неговата, би била тази на собствения ѝ син. Сигурно си мисли, че едно от нейните момчета, Ричард или Едуард, е още живо, и се надява да го качи на престола.

— Не зная, не зная!

Вече плача, едва успявам да говоря. Едва я чувам през риданията си.

— Е, кой е? — внезапно изкрещява тя, избухвайки гневно. — Кой друг би могъл да бъде? Кого би могла да постави над собствения си внук? Кого може да предпочете пред нашия принц Артур? Артур, който се роди в Уинчестър, Артур от Камелот? Кого може да предпочете пред него?

Поклащам безмълвно глава. Чувствам как горещите сълзи правят езерце в леденостудените ми ръце и мокрят лицето ми.

— Тя не би ви свалила от власт заради никой друг — прошепва лейди Маргарет. — Разбира се, че е някое от момчетата. Кажете ми, Елизабет. Кажете ми всичко, което знаете, за да можем да подсигурием престола за вашия син, Артур. Истина ли е, че майка ви е укрила някъде едно от момчетата си? Той при леля ви във Фландрия ли е?

— Не зная — казвам безпомощно. — Тя така и не пожела да ми каже нищо. Казах, че не зная, и наистина не зная. Тя се погрижи да няма нищо, което бих могла да ви кажа някога. Не искаше никога да бъде подлагана на такъв разпит. Опита се да ме предпази от това, така че не знам.

* * *

Преди вечеря Хенри идва в покоите ми с придворните си, с напрегната, неубедителна усмивка на лицето, играе ролята си на крал, опитва се да скрие страха си, че губи всичко.

— Ще говоря с вас по-късно — казва той със суров, нисък глас. — Когато дойда в стаята ви тази вечер.

— Милорд... — прошепвам.

— Не сега — казва той твърдо. — Всички трябва да видят, че сме сплотени, че сме единни.

— Майка ми не може да бъде задържана против волята си — поставям условие. Мисля за своя братовчед в Тауър, за майка ми в абатството Бърмъндзи. — Не мога да позволя близките ми да бъдат задържани. Каквото и да подозирате, няма да търпя това.

— Довечера — казва той. — Когато дойда в покоите ви. Ще обясня.

Братовчедка ми Маги ми отправя един-единствен изпълнен с ужас поглед, а после застава зад мен, повдига шлейфа ми и го оправя, докато съпругът ми взема ръката ми и ме повежда на вечеря, вървейки пред придворните, а аз отправям усмивки наляво и надясно, както съм длъжна да правя, и се питам какво ще вечеря майка ми тази вечер, докато дворът, чиято господарка беше някога, се весели.

* * *

Поне Хенри идва при мен бързо, веднага след службата в параклиса, облечен за лягане, лордовете, които го придружават до спалнята ми, незабавно се оттеглят, за да ни оставят сами, а братовчедка ми Маги изчаква само да види дали имаме нужда от нещо, и после също си тръгва, хвърляйки бърз поглед с широко отворени очи към мен, сякаш се опасява, че на следващата сутрин аз също ще съм изчезнала.

— Нямам намерение да държа майка ви затворена — казва Хенри отривисто. — И няма да я изправа на съд, ако мога да го избегна.

— Какво е сторила? — настоявам. Не мога да поддържам преструвката, че не се е провинила в нищо.

— Искрен ли е въпросът ти? — отвръща той рязко. — Или само се опитваш да разбереш колко знам?

Надавам леко възклицание и се извързвам от него.

— Седни, седни — казва той. Идва при мен, хваща ме за ръката и ме отвежда до столовете край огнището, където сме седяли така удобно. Кара ме да седна и потупва порумениялата ми пламнала буза. За момент копнея да се хвърля в прегръдките му, да заплача на гърдите му и да му кажа, че не знам нищо със сигурност, но че се страхувам от всичко, точно както и той. Че се разкъсвам между обичта към майка си

и изгубените си братя, и обичта към сина си. Че от мен не може да се очаква аз да избира следващия крал на Англия, и, накрая онова, което е най-озадачаващото за мен — че бих дала всичко на света, за да видя обичния си брат отново и да знам, че е в безопасност; че бих дала всичко, освен престола на Англия, всичко, освен короната на Хенри.

— Не знам всичко — казва той, като сяда тежко срещу мен, подпрял брадичка на юмрука си, загледан в пламъците. — Това е най-лошото: не знам всичко. Но тя е писала на леля ти Маргарет във Фландрия, и Маргарет събира армия срещу нас. Майка ти се е свързала с всички стари привърженици и родственици на Йорк, хората от домакинството ѝ, онези, които помнят баща ти или чичо ти, призовавайки ги да бъдат готови за момента, когато армията на Маргарет слезе на суша. Писала е на хора в изгнание, на хора, които се укриват. Разговаряла е тайно е със зълва си, Елизабет — майката на Джон дьо ла Поул. Посетила е дори баба ти, херцогиня Сесили, нейната свекърва. По време на целия ѝ брак бяха на нож, но сега са в съюз срещу по-голям враг: срещу мен. Знам, че е писала на Франсис Львъл. Видях писмата. Подпомагала е неговия бунт, сега имам доказателства за това. Дори знам каква сума му е изпратила, за да подготви армията си. Това бяха парите, които ѝ давах, издръжката, която ѝ отпуснах. Знам всичко това, видях го със собствените си очи. Държах писмата ѝ в собствените си ръце. Няма съмнение.

Той въздъхва уморено и отпива от питието си. Гледам го ужасено. Това доказателство е достатъчно да прати майка ми под ключ до края на живота ѝ. Ако беше мъж, щяха да я обезглавят за държавна измяна.

— Това не е най-лошото — продължава той мрачно. — Вероятно има и още; но не знам какво друго прави тя. Не познавам всичките ѝ съюзници, не знам най-тайните ѝ планове. Не смея да си представя какви са.

— Хенри, от какво се опасяваш? — прошепвам. — Какво се боиш, че е правила, та гледаш така?

Той изглежда непоносимо изтормозен.

— Не зная от какво да се боя — отговаря след малко. — Леля ти, вдовстващата херцогиня на Бургундия, събира армия, голяма армия срещу мен, поне това знам.

— Наистина ли?

Той кимва.

— А майка ти е събирала бунтовници у дома. Днес свиках тук съветниците си. Сигурен съм във властта си над лордовете. Или поне... всички те ми се заклеха във вярност. Но на кого мога да имам доверие, ако майка ти и леля ти изведат армия на бойното поле и начело застане... — той млъква, без да довърши.

— Кой? — питам. — Кой според теб може да поведе такова нахлуване, от кого се боиш?

Той извъръща поглед от мен:

— Мисля, че знаеш.

Прекосявам стаята и вземам ужасена ръката му.

— Наистина, не знам.

Той стиска ръката ми много здраво и се взира в очите ми, сякаш се опитва да прочете мислите ми, сякаш повече от всичко друго на света иска да узнае дали може да ми се довери, на мен, неговата съпруга, майката на детето му.

— Мислиш ли, че Джон дьо ла Поул ще стане изменник и ще поведе армията срещу теб? — питам, назовавайки името на собствения си братовчед, наследника на Ричард. — От него ли се боиш?

— Знаеш ли нещо срещу него?

Поклащам глава.

— Нищо, кълна се.

— Боя се от нещо по-лошо — казва той кратко.

Стоя пред него безмълвно, питайки се дали ще назове врага, от когото се бои най-много: символът, който би бил по-силен от един братовчед на наследниците на Йорк.

— От кого? — прошепвам.

Но в нашата уединена стая сякаш е влязъл призракът, призракът, за когото всички говорят, но никой не се осмелява да назове. В суеверието си Хенри също не желае да го назове.

— Готов съм за него — казва той само. — Който и да е този, когото е поставила начело на армията си. Можеш да кажеш на всички, че съм готов да го срещна.

— Кого?

Предизвиквам го да проговори.

Но Хенри само поклаща глава.

А после, още на следващата сутрин, виждам, че Джон дьо ла Поул отсъства от параклиса по време на утринната литургия. Хвърлям поглед надолу от високия си стол в галерията и забелязвам, че обичайното му място е празно. Няма го и по времето за вечеря.

— Къде е братовчед ми Джон? — питам Нейна светлост майката на краля, докато чакаме след вечеря свещеникът да довърши дългата проповед, която изнася по нейно настояване през всеки ден от Великите пости.

Тя ме поглежда засегнато и казва:

— Мен ли питате?

— Питам ви къде е братовчед ми Джон — повтарям, мислейки си, че не ме е чула. — Нямаше го в параклиса тази сутрин, и не съм го виждала цял ден.

— Навярно би трябвало да попитате майка си вместо мен — казва тя жлъчно. — Тя може и да знае. Навярно би трябвало да попитате леля си Елизабет Йорк, майка му — тя може и да знае. Би трябвало да попитате леля си Маргарет Йорк, вероломната вдовстваща херцогиня на Бургундия: тя със сигурност знае, защото той е на път към нея.

Ахвам и закривам устата си с длан.

— Да не искате да кажете, че Джон дьо ла Поул е заминал за Фландрия? Как можете да мислите подобно нещо?

— Не го мисля, зная го — казва тя. — Бих се срамувала да кажа подобно нещо, ако имаше някакво съмнение. Оказа се вероломен, а аз винаги съм твърдяла, че е такъв. Той е изменник, а участваше в нашите съвети, научи планове ни за нашата отбрана, знае и за страховете ни от бунт, а сега бяга отвъд морето, при леля си, за да ѝ съобщи всичко, което знаем и всичко, от което се опасяваме, и да поиска от нея да го постави на нашия трон, защото тя е от рода Йорк, и сега той твърди, че е изцяло на страната на Йорк, че винаги е бил изцяло за Йорк — точно като вас и цялото ви семейство.

— Джон — изменник? — повтарям. Не мога да повярвам на думите ѝ. Ако е вярно, тогава може би всичко друго, от което се боят, също е вярно: може би някъде там съществува някакъв граф, херцог,

може би дори принц на Йорк, който чака търпеливо, подготвяйки идването си. — Братовчед ми Джон е заминал за Фландрия?

— Вероломен като всеки йоркист — казва тя, оскърбявайки ме право в лицето. — Вероломен, каквито са привържениците на бялата роза, каквито са винаги хората, които се сражават под знака на бялата роза.

* * *

Нейна светлост майката на краля ми съобщава, че ще отидем в Норич в ранното лято, тъй като кралят иска да бъде видян от своя народ и да въздаде справедливост. Напрегнатият ѝ поглед веднага ме кара да се досетя, че това е лъжа; но не показвам, че го знам. Вместо това я изчакам да потъне в подготовката за пътуването на сина си, и един ден в края на април обявявам, че се чувствам неразположена и ще си остана в леглото. Нарещам на Маги да пази вратата към спалнята ми и да казва на хората, че спя, обличам най-простата си рокля, увивам се в тъмна пелерина, измъквам се долу до кея пред двореца и махвам на една ладия да ме откара надолу по реката.

По водата е студено, брули хапещ вятър, който ми дава повод да вдигна качулката си и да увия лицето си с шал. Конярят ми пътува с мен, не е наясно какво правим, но е неспокоен, защото се досеща, че е нещо забранено. Лодката се носи бързо надолу по течението. На връщане ще се движи по-бавно, но аз съм изчислила времето на излизането си така, че приливът да настъпва, когато потеглим обратно за Шийн.

Ладията ме отвежда до стълбите на кея пред абатството, конярят Уес скача на брега и протяга ръце към мен. Лодкарят обещава, че ще изчака, за да ме върне в Шийн: проблясването в очите му дава ясно да се разбере какво си мисли — че съм някое момиче от двора, измъкващо се за тайна среща с любимия си. Качвам се по мокрите стълби до мостчето, което се простира над водата, и заобикалям стените на абатството, докато стигам до главната порта и къщичката на вратаря. Дръпвам камбанката и чакам портиерката, облягайки се на стената от тъмен кремък и червени тухли.

Една вратичка в голямата порта се отваря.

— Искам да видя... — млъквам, без да довърша. Не зная как наричат майка ми сега, когато вече не е кралица, сега, когато е заподозряна в държавна измяна. Дори не знам дали е тук под истинското си име.

— Нейна светлост вдовстващата кралица — казва жената рязко, сякаш битката при Бозуърт никога не е била, сякаш клонките на лозата още се вият, зелени и свежи в градината на Англия. Тя със замах ми отваря вратата и ме пуска да вляза, посочвайки с жест, че момчето трябва да ме изчака отвън.

— Как разбрахте, че имам предвид нея? — питам.

Тя ми се усмихва.

— Не сте първата, която идва да я види, и се съмнявам, че ще бъдете последната — казва и ме повежда през гладко окосената морава към килиите в западния край на сградата. — Тя е прекрасна жена; хората винаги ще ѝ бъдат верни. Сега е в параклиса — тя кимва към църквата с гробището отпред. — Но можете да почакате в килията ѝ, ще дойде скоро.

Въвежда ме в чиста белосана стая, с лавица за най-обичаните томове на майка ми — както подвързани ръкописи, така и новите печатни книги. На стената виси разпятие от слонова кост и злато, а в една кутия на стол до огнището е малката нощница, която шие за Артур. Изобщо не прилича на онова, което съм си представяла, и за момент се поколебавам на прага, отмаляла от облекчение, че майка ми не е затворена в студена кула или държана в някой беден женски манастир, а се старее обкръжението ѝ да ѝ подхожда — както винаги.

През една вътрешна врата мога да видя личните ѝ покои, а оттатък — ограденото ѝ със завеси легло с фините ѝ бродирани чаршафи. Това не е обиталище на жена, гладуваща в самотен затвор; майка ми живее като оттеглила се кралица и очевидно целият манастир е готов да изпълнява желанията ѝ.

Отпускам се на едно столче до огнището и скоро чувам бързи стъпки по каменната настилка отвън, вратата се отваря и майка ми се появява, аз се хвърлям в обятията ѝ и се разплаквам, а тя ме успокоява шепнешком, а после вече седим до огнището и ръцете ми са в нейните, тя ми се усмихва, както прави винаги, и ме уверява, че всичко ще бъде наред.

— Но не сте свободна да си тръгнете? — пожелавам да се уверя.

— Не — казва тя. — Поиска ли от Хенри свободата ми?

— Разбира се, в мига, в който изчезнахте. Той отказа.

— Така си и мислех. Трябва да остана тук. Поне засега. Как са сестрите ти?

— Добре са — казвам. — Катрин и Бриджет бяха в учебната стая, аз им казах, че сте се оттеглили. Бриджет иска да се присъедини към вас, разбира се. Казва, че суетата на света е прекалено голяма за нея.

Майка ми се усмихва.

— Имахме намерение да я посветим на Църквата — казва тя. — Винаги е приемала вярата много сериозно. А племенниците ми? Джон дьо ла Поул?

— Изчезна — казвам без заобикалки. Ръцете ѝ ме стисват малко по-силно.

— Арестуван? — пита тя.

Поклащам глава.

— Избягал — казвам кратко. — Дори не знам дали ми казвате истината, когато си давате вид, че не знаете.

Тя не си прави труда да ми отговори.

— Хенри казва, че разполага с доказателства, че работите срещу нас.

— Срещу „нас“? — повтаря тя.

— Срещу Тюдорите — казвам, поруменявайки.

— Аха — казва тя. — „Ние, Тюдорите.“ Имаш ли представа какво точно знае?

— Знае, че сте писали на леля ми Маргарет и сте призовавали поддръжниците на Йорк. Спомена леля ми Елизабет и дори баба ми, херцогиня Сесили.

Тя кимва.

— Нищо повече?

— Майко, това е повече от достатъчно!

— Знам. Но, виждаш ли, Елизабет, той би могъл да знае нещо повече от това.

— И още ли има?

Ужасена съм.

Тя свива рамене.

— Това е заговор. Разбира се, че има още.

— Е, това е единственото, което ми каза. Нито той, нито майка му ми имат доверие.

В отговор на думите ми тя се изсмива високо.

— Те надали се доверяват и на собствените си сенки, защо да имат доверие на теб?

— Защото съм негова съпруга и кралица?

Тя кимва, сякаш това едва ли има значение.

— И къде според него е отишъл Джон дьо ла Поул?

— Може би при Нейна светлост леля Маргарет във Фландрия?

Явно това не е изненада за нея.

— Благополучно ли се е измъкнал?

— Доколкото знам. Но, почитаема майко...

Тя омеква веднага, щом долавя страха в гласа ми.

— Да, скъпа моя. Разбира се, че се тревожиш, сигурно си изплашена. Но мисля, че всичко ще се промени.

— А синът ми?

— Артур е принц по рождение, никой не може да му отнеме това. Никой не би пожелал да го стори.

— Съпругът ми?

Тя едва не се разсмива на глас.

— Е, какво пък, Хенри е роден с нисше потекло — казва тя. — Може би ще си умре такъв.

— Майко, не мога да ви позволя да водите война срещу съпруга ми. Съгласихме се на мир, искахте да се омъжа за него. Сега имаме син, и той би трябвало да стане следващият крал на Англия.

Тя се изправя, прекосява с три крачки малката стая и отива да погледне навън, през прозореца, поставен високо в стената, към тихите ливади и малката манастирска църква.

— Може би е така. Може би той ще бъде крал. Никога не съм го усещала. Самата аз не мога да видя такова нещо, но е възможно и да се случи.

— Не можете ли да ми кажете? — питам я. — Не можете ли да ми кажете какво ще се случи?

Тя се обръща и аз виждам, че погледът ѝ е потаен и тя се усмихва.

— Като пророчица, както би направила майка ми? Или като заговорница? Като коварен бунтовник?

— Все едно като каква! — възкликвам. — Като каквато и да е! Не можете ли, не може ли някой да ми каже какво става?

Тя поклаща глава.

— Не мога да бъда сигурна — е единственото, което благоволява да каже.

— Трябва да вървя — казвам раздразнено. — Трябва да хвана прилива, за да се върна в Шийн. А после заминаваме на обиколка.

— Накъде? — пита тя.

Докато ѝ казвам, осъзнавам, че тя ще използва наученото от мен. Ще пише на бунтовниците, докато се събират, на враговете в Англия и отвъд морето. Кажа ли ѝ дори една дума, това ще означава, че работя за Йорк; шпионирам за Йорк срещу собствения си съпруг.

— Норич — казвам сковано. — Отиваме там за празника Тяло Господне. Да очаквам ли нападение сега, след като ви казах това?

— А, значи той мисли, че ще нахлуем по източното крайбрежие — казва тя развеселено. — Значи това очаква.

— Какво?

— Не отива в Норич заради удоволствието от празненствата. Отива, за да може да подготви източното крайбрежие за нападение отвън.

— Значи ще нахлуят? От Фландрия?

Тя ме целува по челото, напълно пренебрегвайки изпълнените ми със страх въпроси.

— Стига, не се тревожи за това — казва тя. — Не е нужно да знаеш.

Тя ме придружава до къщичката на вратаря, а после покрай външните стени дотам, където кеят се спуска в река Некингър, а моята лодка чака, поклащайки се върху надигащите се води на прилива. Целува ме, аз коленича за благословията ѝ и усещам как топлата ѝ длан се отпуска нежно върху качулката ми.

— Бог да те благослови — казва тя със сладък глас. — Ела да ме видиш, когато се върнеш от Норич, ако можеш да дойдеш, ако ти позволят.

— Ще се чувствам самотна в двора без вас — напомням ѝ. — Имам Сесили, имам и Ан и Маги, но се чувствам самотна без вас. Малките ми сестри също тъгуват за вас. А Нейна светлост майката на краля мисли, че заговорнича с вас, съпругът ми се съмнява в мен. И

трябва да живея там, с тях, всички тях, наблюдавана непрекъснато от тях, без вас.

— Не задълго — казва тя с непроменена дръзка увереност. — И много скоро ще дойдеш при мен, или — кой знае — аз ще намеря начин да дойда при теб.

* * *

Връщаме се в Ричмънд, носени от прилива, и веднага щом завиваме зад завоя на реката, забелязвам една висока, слаба фигура да чака на кея. Това е кралят. Хенри. Разпознавам го отдалече, и не знам дали да наредя на лодкаря просто да обърне и да се отдалечи, или да продължава. Трябваше да се досетя, че той ще разбере къде съм. Вуйчо ми Едуард ме предупреди, че този крал знае всичко. Трябваше да знам, че няма да приеме лъжата за болестта, без да разпита братовчедка ми Маргарет и да настоява да ме види.

Майка му не е до него, нито някой от придворните му. Стои сам, като разтревожен съпруг, не като обзет от подозрения крал. Когато малката лодка се удря леко в дървения кей и моят служител скача на брега, Хенри го отмества встрани и сам ми помага да изляза от лодката. Подхвърля монета на лодкаря, който почуква с нея по зъбите си, сякаш изненадан да открие, че е истинска, а после изчезва в мъглата на обгърнатата от здрача река.

— Трябваше да ми кажеш, че искаш да отидеш, и щях да ти осигуря по-удобно пътуване с баржата — казва Хенри кратко.

— Съжалявам. Мислех, че няма да искаш да я посетя.

— И затова ти хрумна да се измъкнеш и после да се върнеш без мое знание?

Кимвам. Безсмислено е да го отричам. Очевидно съм се надявала, че той няма да узнае.

— Защото ми нямаш доверие — казва той без заобикалки. — Защото не мислиш, че бих ти позволил да я посетиш, дори ако е безопасно да го сториш. Предпочиташ да ме мамиш и да се измъкваш като шпионин, за да се срещнеш тайно с моята неприятелка.

Не казвам нищо. Той пъхва дланта ми в сгъвката на лакътя си, сякаш сме любяща съпружеска двойка, и ме принуждава да

пристъпвам, крачка по крачка, редом с него.

— Убеди ли се, че майка ти е удобно настанена? И в добро здраве?

Кимвам.

— Да. Благодаря ти.

— А тя каза ли ти какво прави?

— Не — колебая се. — Не ми казва нищо. Казах ѝ, че отиваме в Норич, надявам се, че това не е било нередно?

За момент суровият му поглед, отправен към мен, се смекчава, сякаш съжалява, задето ме е принудил да се раздвоявам във верността си; но после проговаря с горчивина:

— Не. Няма значение. Тя сигурно с поставила и други шпиони около мен освен теб. Вероятно е знаела вече. Какво те попита?

Това е като кошмар — да си припомням разговора с майка ми и да се питам какво би могло да я уличи, или дори да уличи мен.

— Почти нищо — отговарям. — Попита ме дали Джон дьо ла Поул е напуснал двора, и аз казах „да“.

— Тя предположи ли защо е заминал? Знаеше ли къде е отишъл?

Поклащам глава.

— Казах ѝ за предположенията, че е отишъл във Фландрия — признавам.

— Тя не знаеше ли вече?

Свивам рамене.

— Не знам.

— Очаквали ли са го?

— Не знам.

— Дали семейството му ще го последва, как мислиш? Брат му Едмънд? Майка му, Елизабет, твоята леля? Баща му? Дали всички те са вероломни, макар че им се доверих и ги приех в двора си, и се вслушах в съветите им? Дали просто ще си отбележат всяка дума, която съм казал, и ще я съобщят на своите сродници, моите врагове?

Отново поклащам глава.

— Не знам.

Той пуска ръката ми, за да отстъпи назад и да ме погледне, с намръщени и изпълнени с подозрение тъмни очи, със сурово лице.

— Когато си помисля за състоянието, похарчено за твоето образование, Елизабет, наистина се удивлявам на това колко малко

знаеш.

„СЕЙНТ МЕРИ ИН ДЪ ФИЙЛДС“, НОРИЧ ЛЯТОТО НА 1487 Г.

Дворът поема по калните пътища на изток и ние отбелязваме празника Тяло Господне в Норич, в църквата „Сейнт Мери ин дъ фийлдс“, а после отиваме в заможния град, за да гледаме шествието на гилдиите до катедралата.

Градът е най-богатият в кралството, и всички гилдии, свързани с производството и търговията с вълна, плащат за костюми, декори и коне, за да устроят голямо шествие с търговците, господарите и чираците, облечени в най-хубавите си одежди, които преминават тържествено по улиците, за да отбележат църковния празник и собствената си важност.

Стоим двамата с Хенри, и двамата в богати одежди, и гледаме дългата процесия. Всяка гилдия е предшествана от украсено с великолепа бродерия знаме, и носилка с мостри — така представят работата си и показват кой е техният светец-покровител. Забелязвам, че от време на време Хенри ми хвърля коси погледи. Наблюдава ме, докато гилдиите преминават край нас.

— Усмиваш се, когато някой привлече погледа ти — казва внезапно.

Изненадана съм.

— Само от учтивост — казвам, за да се защита. — Това не значи нищо.

— Не, знам, че е така. Просто ги гледаш така, сякаш им желаеш доброто; усмиваш се дружелюбно.

Не мога да разбера какво иска да каже.

— Да, разбира се, милорд. Наслаждавам се на процесията.

— Наслаждаваш й се? — пита той, сякаш това обяснява всичко.

— Това ти харесва?

Кимвам, макар че той ме кара да се почувствам почти виновна, задето си позволявам миг удоволствие.

— Кой не би ѝ се наслаждавал? Толкова е пищна и разнообразна, а живите картини — толкова добре направени, а и пеенето! Не мисля, че някога съм чувала такава музика.

Той поклаща глава, изпълнен с нетърпеливо раздражение към себе си, а после си припомня, че всички ни гледат, и вдига ръка към една преминаваща носилка с великолепен замък, построен от боядисано в златно дърво.

— Не мога просто да ѝ се наслаждавам — казва той. — Постоянно си мисля, че тези хора са организирали това зрелище, но какво ли таят в сърцата си? Може и да ни се усмихват и да ни махат, и да докосват почтително шапките си, но дали наистина приемат моето управление?

Едно малко дете, облечено като херувим, ми маха от бяла възглавница на син фон, която представлява облак. Усмихвам се и му изпращам въздушна целувка, което го кара да затанцува от удоволствие.

— Но ти просто се радваш — казва Хенри, сякаш удоволствието е загадка за него.

Разсмивам се.

— Е, така е — казвам. — Израснах в един щастлив кралски двор, а и баща ми обичаше турнирите, пиесите и празненствата повече от всичко. Постоянно свирехме и танцувахме. Не мога да не се наслаждавам на един спектакъл, а този е по-хубав от всичко, което съм виждала някога.

— Забравяш ли тревогите си? — пита ме той.

Замислям се.

— За момент — да. Смяташ ли, че това ме прави много лекомислена?

Той се усмихва печално.

— Не. Мисля, че си родена и отгледана да бъдеш весела. Жалко е, че толкова много скръб споходи живота ти.

Гръмва оръдие, приветствен изстрел от замъка, и виждам как Хенри трепва от шума, а после стисва зъби и се овладява.

— Добре ли сте, почитаеми съпрузе? — питам го тихо. — Явно не се забавлявате така непринудено като мен.

Лицето, което той обръща към мен, е бледо.

— Обезпокоен съм — казва кратко, и у мен внезапно нахлува ужас, защото си спомням какво каза майка ми — че дворът е в Норич, защото Хенри очаква нахлуване по източното крайбрежие, и си казвам, че се усмихвам и махам с ръка като глупачка, докато съпругът ми се бои за живота си.

Следвайки процесията, влизаме в голямата катедрала за тържествената литургия за празника Тяло Господне. Нейна светлост майката на краля пада на колене в мига, когато влизаме, и остава така, ниско приведена, през цялата двучасова служба. По-набожните ѝ придворни дами коленичат зад нея, сякаш всички са част от някакъв изключително благочестив орден. Спомням си как майка ми назова Нейна светлост като „Маргарет, Мадоната на неспирното самоизтъкване“, и се налага да овладее лицето си и да си придам сериозно изражение, докато сядам до съпруга си на един от двата еднакви пищни стола, слушам дългата проповед на латински и наблюдавам отслужването на литургията.

Днес, тъй като е такъв важен празник, ще приемем причастие; Хенри и аз ще се изкачим един до друг до олтара, аз — следвана от дамите си, той — от своите придворни. В мига, когато му поднасят осветения хляб, го виждам как се поколебава, за една издайническа секунда, преди да отвори уста и да го поеме, и осъзнавам, че това е единствения път, когато няма кой да опита храната му, за да се увери, че не е отровена. Мисълта, че той може да затвори устни и да откаже Светото причастие, светата нафора, тялото на Христа, ме кара да затворя ужасено очи. Когато идва моят ред, късчето нафора пресъхва в устата ми при тази мисъл. Как може Хенри да се страхува толкова, та да мисли, че е в опасност пред олтара на една катедрала?

Парапетът на олтара е студен под челото ми, когато коленича да се помоля и си спомням, че църквата вече не е място на свята закрила. Хенри измъкна враговете си от свято убежище и ги уби; защо да не го отровят пред олтара?

Тръгвам обратно към трона си, покрай Нейна светлост майката на краля, която още е на колене, и съзнавам, че изглежда така измъчена, защото се моли искрено за безопасността на сина си в тази страна, която той завоюва, но на която не може да се довери.

Когато службата приключва, отиваме на голямо празненство в замъка, има актьори и танцьори, жива картина и хор. Хенри седи на

големия си стол начело на залата и се усмихва, и се храни с апетит. Но виждам как кафявите му очи обхождат стаята, и как ръката му през цялото време стиска подлакътника на стола.

* * *

Оставаме в Норич и след празника Тяло Господне, придворните се забавляват през слънчевите дни, но аз скоро осъзнавам, че Хенри готви нещо. Разпратил е до всяко пристанище по крайбрежието хора, които трябва да го предупреждават за появата на чужди кораби. Нарежда да се подготвят сигнални огньове, които да се палят, ако бъде забелязана флотилия. Всяка сутрин въвеждат разни хора при него, по таен покрит път, водещ от двора на конюшната до голямата, скромно обзаведена стая, която е определил за събиранията на съветниците си. Никой не знае кои са тези хора, но всички виждаме покрити с петна от пот коне в конюшните, и знаем, че пристигналите отказват да се отбият за вечеря в голямата зала, нямат време за песни или пиене, а казват, че ще хапнат по пътя. Когато конярите ги питат: „По кой път?“, те не отговарят.

Внезапно Хенри обявява, че отива на поклонение до параклиса на Богородица в Уолсингам, което е на север, на цял ден път с кон оттук. Ще отиде без мен до това светилище.

— Нещо не е наред ли? — питам го. — Не искаш ли да дойда с теб?

— Не — казва той кратко. — Ще отида сам.

Светата Дева от Уолсингам е прочута с това, че помага на безплодни жени. Не мога да проумея защо Хенри изведнъж ще иска да ходи на поклонение там.

— Ще вземеш ли майка си? Не мога да разбера защо би искал да отидеш.

— Защо да не посетя един свят параклис? — пета той раздразнено. — Винаги почитам светините. Ние сме благочестиво семейство.

— Знам, знам — успокоявам го. — Просто ми се стори странно. Съвсем сам ли ще отидеш?

— Ще взема със себе си само няколко мъже. Ще пътувам с херцога на Съфолк.

Херцогът е мой чичо, женен за бащината ми сестра Елизабет, и баща на изчезналия ми братовчед Джон дьо ла Поул. Това само ме обезпокоява още повече.

— Като твой спътник? Избрал си херцога на Съфолк за спътник на поклонението?

Хенри ми отправя вълча усмивка.

— Като какво друго, освен като мой спътник? Той винаги ми е бил толкова верен и предан. Защо да не искам да пътувам с него?

Нямам отговор на този въпрос. Изражението на Хенри е лукаво.

— Искаш да говориш с него за сина му, така ли? — осмелявам се да попитам. — Ще го разпитваш ли? — Не мога да не се тревожа за чичо си. Той е сдържан, разумен човек, сражава се на страната на Ричард при Бозуърт, но помоли Хенри да го помилва и получи помилване. Баща му беше известен привърженик на Ланкастър, но той винаги е бил предан на династията Йорк, женен за херцогиня от рода Йорк. — Сигурна съм, абсолютно сигурна съм, че той не знае нищо за бягството на сина си Джон.

— А какво знае майката на Джон дьо ла Поул? А какво знае майка ти? — пита настойчиво Хенри.

След като аз не казвам нищо, той се изсмива рязко.

— Права си да се безпокоиш. Чувствам, че не мога да имам доверие на никой от братовчедите Йорк. Нима мислиш, че вземам чичо ти като залог за доброто поведение на сина му? Нима мислиш, че ще го отведа далече от всички и ще му напомня, че има и друг син и че цялото семейство може лесно да отиде от Уолсингам в Тауър? А оттам — на дръвника?

Гледам съпруга си и се боя от тази негова ледена ярост.

— Не говори за Тауър и дръвника — казвам тихо. — Моля те, не ми говори за такива неща.

— Не ми давай повод.

„СЕЙНТ МЕРИ ИН ДЪ ФИЙЛДС“, НОРИЧ ЛЯТОТО НА 1487 Г.

Хенри и моят чичо Съфолк заминават на поклонение и се връщат отново у дома, не особено уморени, но със сигурност не и видимо осенени от духовна благословия. Хенри не казва нищо за пътуването, а чичо ми е също толкова мълчалив. Налага се да предположа, че съпругът ми е разпитал и вероятно заплашил чичо ми, а той — човек, свикнал да живее в опасна близост до трона — е отговорил достатъчно убедително, за да опази себе си, съпругата си и другите си деца. Никой не знае със сигурност къде е отишъл най-големият му син, Джон дьо ла Поул, какво прави моят красив братовчед в изгнание.

После, една вечер, Хенри идва в стаята ми, но не е облечен за лягане, а в дневните си дрехи, слабото му лице с потиснато и мрачно.

— Ирландците са полудели — казва той кратко.

Аз съм на прозореца, загледана навън през притъмняващата градина към реката. Някъде далече в тъмнината чувам любовния зов на улулица, и търся да зърна проблясването на бяло крило. Женската надава леко бухане в отговор, а аз се обръщам и обхващам с поглед напрежението в прегърбените рамене на съпруга си, сивия оттенък на лицето му.

— Изглеждаш толкова уморен — казвам. — Изобщо ли не можеш да си починеш?

— Уморен? Тези хора ме докараха почти до гроба. Какво мислиш, че са направили сега?

Поклащам глава, затварям капациите, скривам от поглед мирната градина отвън и се обръщам към него. За момент изпитвам едва доловимо раздразнение, че той не може да бъде спокоен, че винаги сме обсадени от страховете му.

— Кой? Кой сега?

Той поглежда листа в ръката си.

— Онези, към които хранех недоверие — с право, както се оказва, — и онези, за които дори не подозирах. Моето кралство гъмжи

от англичани-предатели. Дори не бях помислил за ирландците. Дори не ми бе останало време да отида сред тях; но те вече тръгнаха по лош път.

— Кой е извършил измяна? — опитвам се да питам с небрежен тон, но чувствам как гърлото ми се стяга от страх. Семейството ми винаги е било много обичано в Ирландия; сигурно наши приятели и съюзници заплашват Хенри. — Кой е извършил измяна и какво прави?

— Твоят братовчед Джон дьо ла Поул е вероломен, както смятах, макар баща му да се закле, че не е така. Докато яздехме заедно, той ме гледаше в очите и ме лъжеше най-безсрамно. Джон дьо ла Поул е сторил това, което баща му се кълнеше, че не би направил. Отишъл е право в двора на Маргарет Йоркска във Фландрия и тя го подкрепя. Сега е заминал за Дъблин.

— За Дъблин?

— С Франсис Лъвъл.

Ахвам.

— Отново Франсис Лъвъл?

Хенри кимва мрачно.

— Срещнали се в двора на леля ти. Цяла Европа знае, че тя е готова да подкрепи всеки мой враг. Твърдо решена е да види крал на Йорк отново на престола на Англия и разполага със състоянието на доведената си дъщеря и приятелството на половината короновани глави в Европа. Тя е най-влиятелната жена в християнския свят, ужасен враг за мен. А няма основание! Няма причина да ме преследва...

— Значи Джон наистина е отишъл при нея?

— Разбрах веднага — казва Хенри. — Имам шпиони по всички пристанища в Англия. Никой не може да пристигне или да замине, без да узная за това до два дни. Знаех, че баща му лъже, когато каза, че той вероятно е избягал във Франция. Разбрах, че майка ти лъже, когато каза, че не знае. Разбрах, че ти лъжеш, когато каза, че не знаеш.

— Но аз не знаех!

Той дори не ме чува.

— Но има и по-лошо. Херцогинята е предоставила голяма армия на тяхно разположение и някой им е осигурил претендент.

— Осигурил им е? — повтарям.

— Като чучело в пантомима. Намерили са отнякъде едно момче — той поглежда ужасеното ми лице. — Тя си е намерила момче.

— Момче ли?

— Момче на подходящата възраст и с подходящата външност. Момче, което може да послужи.

— Да послужи като какво?

— Наследник на Йорк.

Чувствам как коленете ми омекват. Подпирам се на каменния перваз на прозореца и усещам леденото му докосване под дланта на потната си ръка.

— Кой? Какво момче?

Той се приближава зад мен, сякаш иска да ме прегърне с обич. Обвива ръце около талията ми и ме прегръща плътно, притиска се към гърба ми, навеждайки глава, за да прошепне с устни, опрени в косата ми, сякаш иска да усети мириса на измяна в дъха ми:

— Момче, което нарича себе си Ричард. Момче, което казва, че е твоят изчезнал брат Ричард Йоркски.

Коленете ми се подгъват и той ме задържа изправена за миг, а после ме вдига на ръце, като любовник, но ме захвърля грубо на леглото.

— Не е възможно — заеквам, мъчейки се да седна изправена. — Как е възможно?

— Не ми кавай, че не си знаела, малка изменнице! — той избухва в един от внезапните си пристъпи на ярост. — Недей да ме гледаш с прекрасното си, невинно изражение и да ми казваш, че не си знаела нищо за това. Недей да ме гледаш с тези ясни очи и да изричаш лъжи с тази красива уста. Когато те гледам, си мисля, че трябва да си почтена жена, мисля си, че никоя жена, така прекрасна, като светица, не би могла да бъде такъв шпионин. Нима наистина очакваш да повярвам, че майка ти не ти е казала? Че не знаеш?

— Да знам какво? Не знам нищо — казвам настойчиво. — Кълна се, че не знам нищо.

— Във всеки случай, той запя друга песен — Хенри рязко се тръсва в един стол до огнището и вдига длан, за да засенчи очите си. Изглежда изтощен от собствения си изблик. — Представяше се за брат ти Ричард само в продължение на няколко дни. Сега твърди, че е

Едуард. Все едно да те предизвиква някой призрак, който умее да променя формата си. Кой ли е той всъщност?

Внезапно ме пробужда безумна надежда.

— Едуард? Брат ми Едуард? Едуард, Уелският принц?

— Не. Едуард Уорик, братовчед ти. Жалко, че имаш такова голямо семейство.

Завива ми се свят, за момент затварям очи и си поемам дъх. Когато вдигам поглед, виждам, че той ме наблюдава, сякаш иска да разгадае всяка тайна, която знам, като се взира в лицето ми.

— Мислиш, че брат ти Едуард е жив? — пита той обвинително, с натежал от подозрение глас. — През цялото това време си се надявала, че ще дойде. Значи, когато заговорих за претендент, ти си помислила, че може да е той?

Стисвам устни, клатейки глава.

— Как би могъл да бъде?

Той явно е ужасен.

— Питам теб.

Поемам си рязко дъх.

— Със сигурност никой не би си помислил, че това момче е моят братовчед, Едуард Уорик. Всички знаят, че Едуард Уорик е в Тауър. Показахме го на всички. Ти се погрижи да го види цял Лондон.

Той се усмихва мрачно.

— Да. Накарах го да върви редом с Джон дьо ла Поул, моя приятел и съюзник. Но сега Джон дьо ла Поул, който по време на литургията стоеше на колене до истинския Едуард, е отвел в Ирландия някакво момче, което е провъзгласил за Едуард. Сега те повтарят цялото представление, което разиграхме, за да покажем на всички, че Едуард Уорик е в Лондон, този път за да покажат на всички, че той е в Ирландия, събирайки армия. Джон дьо ла Поул е отишъл с това момче в катедралата на Дъблин, Елизабет. Завели го в катедралата и го короновали за крал на Ирландия, Англия и Франция. Взеха отнякъде някакво момче и го направиха крал. Сложиха короната на главата му. Поставиха на трона крал, мой съперник, и го помазаха със свещения елей. Короноваха нов крал на Англия. Крал от рода Йорк. Какво ще кажеш за това?

Стискам бродираната покривка на леглото, сякаш за да се задържа в реалния свят, да не позволя да ме увлече тази илюзия,

построена върху друга илюзия.

— Кой е той? В действителния живот? Това момче?

— Не е брат ти Едуард. Не е и брат ти Ричард, ако на това се надяваш — казва той злобно. — Имам шпиони из цялата тази страна. Открих истинския произход на това момче преди десет дни. Той е нищожество, момче от неблагороден произход, което някакъв свещеник е обучил за ролята, за отмъщение. Свещеникът сигурно е някой вероломен стар измамник, който копнее да се върнат старите времена, който иска да се върне династията Йорк. Майка ти сигурно се среща с по десет такива на ден и им дава половината пенсия, която ѝ плащам. Но този противник не е за пренебрегване. Не действа сам. Някой му е платил да представи това момче като принц-претендент, така че хората да се вдигнат по негов призив. Когато победи, те ще покажат истинския принц, и той ще се качи на престола.

— Когато победи? — повтарям издайническите думи.

— Ако победи — той поклаща глава, сякаш за да пропъди опасната представа за поражението. — Всичко ще виси на косъм. Той разполага с голяма армия, платена от леля ти, херцогинята и други от семейството ти: майка ти, разбира се, подозирам, че и от леля ти Елизабет, със сигурност и от баба ти. Той е свикал ирландските кланове, а чичо Джаспър казва, че те са яростни бойци. Освен това предстои да видим: той може да получи и подкрепата на народа на Англия. Кой знае? Когато той издигне знамето с мечката и тоягата, те може да откликнат на призива му. Когато се провикне: „За Уорик!“, те може да откликнат в името на старите времена. Може да застанат зад него до един. Може би са ме подложили на изпитание и са открили, че съм недостоеен; сега искат връщане към познатото, като куче, което изяжда собствения си бълвоч — поглежда към мен, седнала свита на леглото. — Какво мислиш? Какво би казала майка ти? Може ли един претендент от династията Йорк все още да завладее Англия? Ще подкрепят ли всички един мним принц под знамето на бялата роза?

— Ще покажат истинския принц? — Това каза той. Това каза самият той. — Истинския принц?

Той дори не ми отговаря, устата му е изкривена в нещо като озъбена гримаса, като че ли не знае как да обясни това, което сам е казал току-що.

Замлъкваме за момент.

— Какво ще правиш? — питам шепнешком.

— Ще трябва да събера толкова войска, колкото успея, и да се приготвя за нова битка — казва той горчиво. — Мислех, че съм спечелил тази страна, но — и то е до голяма степен същото като това, да съм женен за теб — човек никога не може да бъде напълно сигурен, че работата е свършена. Спечелих голяма битка и бях коронясан за крал тук, а сега те коронясаха друг и трябва отново да тръгна на бой. Изглежда, че не мога да бъда сигурен в нищо в тази страна, обвита в мъгли и пълна с братовчеди.

— А какво ще правят те? — прошепвам.

Той ме поглежда, сякаш ме мрази, мен и цялото ми неблагонадеждно семейство.

— Когато победят, ще разменят момчетата.

— Ще разменят момчетата?

— Претендентът ще изчезне незабелязано, и истинското момче ще заеме мястото му, ще се възкачи на престола. Момче, което сега се крие на сигурно място, чака да настъпи неговото време, чака мига, когато отново ще добие плът и кръв.

— Ще добие плът и кръв?

— Изневиделица, ще се появи сякаш от въздуха. Ще се върне от мъртвите.

— Кой?

Той злобно имитира ужасения ми шепот: „Кой?“, и отива до вратата на стаята ми.

— А ти за кого мислиш? Или би трябвало да кажа — за кого знаеш? — Аз не отговарям на въпроса му, а той се изсмива късо, безрадостно. — Така че сега ще се сбогувам с теб, моя прекрасна съпруго, и се надявам, че ще се върна в топлото ти легло като крал на Англия.

— Как иначе? — питам глупаво. — Какъв друг може да бъдеш?

— Мъртъв, предполагам — казва той мрачно.

Смъквам се от леглото и пристъпвам към него, като протягам ръце. Той ги улавя, но не ме притегля към себе си. Държи ме на една ръка разстояние и внимателно оглежда лицето ми за признаци на измама.

— Мислиш ли, че херцогинята укрива брат ти Ричард? — пита ме той, небрежно, сякаш това не е въпрос от особен интерес. — Че той

е тайната, дала повод за продължителен заговор между нея и майка ти? Мислиш ли, че майка ти го е изпратила при нея в мига, когато се е озовал в опасност, и е изпратила мним принц в Тауър? Мислиш ли, че той е бил тук през последните четири години? Претендентът, който очаква да приключи битката в негово име, преди да се покаже изведнъж, тържествуващ? Като Иисус от гробницата? Гол, само с погребалния си саван и със зараснали рани? За да възтържествува над смъртта, а после и над мен?

Не мога да го погледна в очите.

— Не зная — казвам. — Не зная нищо. Кълна се в Бога, Хенри...

Той ме спира.

— Не изричай лъжливи клетви — казва. — Достатъчно хора ми се кълнат в лъжи по десет пъти на ден. Единственото, което исках от теб, беше простата истина.

Стоя пред него мълчаливо, а той кимва, сякаш знае, че между нас никога не може да има проста истина, и излиза.

ЗАМЪКЪТ В КОВЪНТРИ ЛЯТОТО НА 1487 Г.

Хенри нарежда на майка си и на мен да се държим в негово отсъствие така, сякаш сме на обичайното лятно пътуване на кралския двор, наслаждавайки се на ранното лято, без никакви тревоги. Поръчваме музиканти, гледаме пиеси, танци и живи картини. Ще има турнир, лордовете трябва да дойдат при нас в Ковънтри, като за увеселение. Само че им е наредено да доведат и войниците си, с доспехи и ботуши, въоръжени за война, готови за нахлуване от Ирландия. Трябва да демонстрираме увереност, докато тайно се подготвяме за война.

Нейна светлост майката на краля не може да се справи. Не може да се държи като кралица на щастлив двор, докато всеки ден пристига нов ездач от Ирландия с нови и нови лоши новини. Джон дьо ла Поул и Франсис Лъвъл са слезли на суша в Ирландия с голяма, обучена войска от две хиляди души. Нейна светлост ходи навсякъде с броеницата си, прехвърля мънистата и шепне молитви за благополучното избавление на сина си от опасността.

Научаваме, че, точно както ми каза Хенри насаме, в Дъблин са коронясали едно момче за крал и са обявили, че той е Едуард Уорик и законен крал на Англия, Ирландия и Франция.

Нейна светлост престава да ми говори; почти непоносимо ѝ е да стои в една стая с мен. Може и да съм ѝ снаха, но тя вижда в мен само дъщеря на фамилията, породила тази заплаха, жена, чиято леля Маргарет налива пари и оръжия в Ирландия, а другата ѝ леля Елизабет осигури предводителя, жена, чиято майка ръководи заговора зад високите стени на абатството Бърмъндзи. Не желае да говори с мен, не може да понася да ме гледа. Само веднъж през това тежко време тя ме спира, когато минавам покрай покоите ѝ със сестрите и братовчедка си на път към конюшните, за да вземем конете си. Слага длан върху ръката ми, когато минавам, аз ѝ правя реверанс и чакам да чуя онова, което има да каже.

— Знаете, нали? — пита настойчиво тя. — Знаете къде е той. Знаете, че е жив.

Не мога да отговоря на страховете, от които е пребледняло лицето ѝ:

— Не зная за какво говорите.

— Знаете много добре за какво говоря! — процежда тя яростно. — Знаете, че е жив. Знаете къде е. Знаете какво подготвят за него!

— Да повикам ли дамите ви? — питам я. Дланта, която стиска ръката ми, се тресе. Наистина се боя, че ще получи припадък. Погледът ѝ, винаги напрегнат, е прикован върху лицето ми, сякаш тя иска насила да проникне в ума ми. — Милейди, да повикам ли дамите ви, да ви помогна ли да стигнете до покоите си?

— Заблудихте сина ми, но не заблуждавате мен! — изсъсква тя. — Но ще видите, че аз командвам тук, и че всички, които имат предателски мисли, били те високопоставени личности или не, ще бъдат наказани. Главите на предателите ще бъдат отсечени от покварените им тела. Никой, бил той от висше или нисше потекло, няма да бъде пощаден в Деня на Страшния Съд. Овцете ще бъдат отлъчени от козите, и нечистите ще се провалят в пъкъла.

Сесили се взира в кръстницата си, напълно ужасена. Пристъпва напред, а после се отдръпва пред измъчения ѝ, мрачен поглед.

— Ах — казвам студено. — Погрешно съм ви разбрала. Говорите за този претендент в Ирландия, нали? Да, сигурна съм, много скоро ще разберем дали вие командвате или ще трябва да побегнете ужасено оттук.

При самата дума „побегнете“ тя ме стисва по-здраво и се олюлява.

— Мой враг ли сте? Кажете ми, нека бъдем честни помежду си. Мой враг ли сте? Враг ли сте на обичния ми син?

— Аз съм ваша снаха и майка на внука ви — отвръщам тихо като нея. — Това искахте, и това имате. Дали го обичам или го мразя, е нещо, което засяга само нас. Дали ще ви обичам или ви мразя — това зависеше от вас. И мисля, че знаете отговора.

Тя отблъсква рязко ръката ми, сякаш докосването ми я отвращава.

— Ще се погрижа за унищожението ви в деня, когато го изправите срещу нас — предупреждава ме тя.

— Да го изправа? — повтарям яростно. — Да го изправа? Звучи така, сякаш очаквате да възкресим мъртвите! Какво може да имате предвид? От кого се боите, милейди?

Разтърсва я ридание и тя преглъща напирания отговор. Правя възможно най-незабележимия реверанс и продължавам по пътя си към конюшните. Вмъквам се в отделението на коня си и затръшвам вратата на конюшната зад гърба си, за да облегна глава на топлата му шия. Поемам си дъх, треперееща, и осъзнавам какво ми е казала всъщност — че според тях брат ми е жив.

ЗАМЪКЪТ КЕНИЛУЪРТ, УОРИКШЪР ЮНИ 1487 Г.

Дворът изоставя преструвката, че се наслаждаваме на лятото, че обикаляме централните графства на Англия заради красивите гори и добрия лов. Пристига вестта, че ирландската армия е слязла на суша и се движи стремително през страната. Ирландските войски пътуват с лек товар, като диви мародери. Германските наемници, на които е платено да завоюват Англия обратно за Йорк, напредват бързо, за да си спечелят плячката. Херцогиня Маргарет е наела най-добрите, командвани от блестящ пълководец. Всеки ден нови шпиони, нови съгледвачи пристигат на кон в двора и съобщават, че те се движат като неудържима вълна. Те са дисциплинирани, маршируват с разузнавачи пред тях и без обоз, който да се влачи след тях. Те са стотици, хиляди, а начело е едно момче, дете, Едуард Уорик, и той марширува под кралското знаме и герба с мечката и тоягата. Коронясали са го за крал на Англия и Ирландия. Наричат го крал и му прислужват на едно коляно, и където и да отиде, хората излизат по улиците и крещат: „За Уорик!“

Почти не виждам Хенри, който се е затворил с чичо си Джаспър и Джон де Виър, графа на Оксфорд, непрекъснато разпраща вести до лордовете, опитва се да се убеди в лоялността им и ги моли да дойдат при него. Мнозина, твърде много от тях, се бавят с отговорите. Никой не иска да се обяви за бунтовник твърде рано; но също така никой не иска да бъде на губещата страна, в случай, че на власт дойде един нов крал. Всички помнят, че Ричард изглеждаше непобедим, когато потегли от Лестър, и въпреки това една малка платена армия се изправи срещу него, и един предател го покоси. Лордовете, които обещаха подкрепата си на онзи крал и въпреки това седяха на конете си и следяха за изхода в деня на битката, може отново да решат да бъдат безучастни наблюдатели и да се намесят едва когато се разбере кой ще е победител — на негова страна.

Хенри идва в покоите ми само веднъж през това смутно време, с писмо в ръка.

— Ще ви съобщя лично това, за да не го чуете от някой изменник, подкрепящ Йорк — казва той грубо.

Изправям се на крака, а дамите ми се изпаряват, по-далече от гнева на съпруга ми. Научили са се, всички сме се научили, да не се изпречваме на пътя на Тюдорите, майка и син, когато са пребледнели от страх.

— Ваша светлост? — казвам спокойно.

— Кралят на Франция избра този момент, тъкмо този момент, да освободи брат ти Томас Грей.

— Томас!

— Той пише, че ще дойде да ме подкрепи — казва Хенри горчиво. — Знаеш ли, не мисля, че ще поема този риск. Последния път, когато Томас ме подкрепяше, преди Бозуърт, той промени решението си и ми измени още преди да напуснем Франция. Кой знае какво щеше да направи на бойното поле? Но сега го освобождават. Точно навреме за нова битка. Как мислиш, че би трябвало да постъпя?

Хващам се за облегалката на един стол, за да не треперят ръцете ми.

— Ако ти даде думата си... — започвам.

Той се изсмива.

— Думата си! — възкликва с унищожителен тон. — Думата на Йорк! Толкова обвързваща ли ще е като честната дума на майка ти? Или тази на братовчед ти Джон? Като твоите брачни обети?

Понечвам да изрека със заекване някакъв отговор, но той вдига ръка за тишина.

— Ще го задържа в Тауър. Не искам помощта му, а му нямам доверие, ако е на свобода. Не искам да говори с майка си, не искам да вижда и теб.

— Той би могъл...

— Не, не би.

Поемам си дъх.

— Може ли поне да пиша и да съобщя на майка си, че синът й, моят полубрат, си идва у дома?

Той се засмива — подигравателен, неубедителен смях:

— Мислиш ли, че тя няма вече да знае? Мислиш ли, че не е платила откупа му и не е наредила завръщането му?

* * *

Пиша на майка ми в абатството Бърмъндзи. Оставям писмото незапечатано, защото знам, че Хенри или майка му, или неговите шпиони и бездруго ще го отворят и прочетат.

Скъпа почитаема майко,

Поднасям Ви поздрави и благопожелания.

Пиша, за да Ви съобщя, че Вашият син, Томас Грей, е бил освободен от Франция и е предложил услугите си на краля, който реши, в своята мъдрост, да задържи засега моя полубрат на сигурно място в Тауър.

Аз съм в добро здраве, както и внукът Ви.

Елизабет

П. П. Артур пълзи навсякъде и се подпира на столовете, за да може да стои прав. Много е силен и горд със себе си, но още не може да ходи.

Хенри казва, че трябва да остави мен и придворните дами, сина ни Артур с личните му телохранители в детската му стая, и обезумялата си от тревога майка зад яките стени на замъка Кенилуърт, да събере армията си и да потегли на бой. Изпращам го до голямата входна порта на замъка, където войската му се е подредила в боен строй, зад тях — двамата им именити командири: неговият чичо Джаспър Тюдор и най-надеждният му приятел и съюзник, графът на Оксфорд. Хенри изглежда висок и могъщ в доспехите си, напомняйки ми за баща ми, който винаги потегляше на битка с пълната увереност, че ще победи.

— Ако битката се обърне против нас, трябва да се оттеглиш в Лондон — казва напрегнато Хенри. Мога да доловя страха в гласа му. — Оттегли се в убежище. Когато и да поставят на трона, ще е твой сродник. Няма да ти стори зло. Но пази сина ни. Той е наполовина Тюдор. И, моля те... — той млъква рязко. — Бъди милостива към майка ми, погрижи се да я пощадят.

— Никога няма отново да се оттегля в убежище — заявявам. — Няма да отгледам сина си между четири тъмни стени.

Той взема ръката ми.

— Във всички случаи се спасявай — казва. — Иди в Тауър. Независимо дали ще поставят на трона Едуард Уорик или имат предвид някой друг...

Дори не го питам кой е този друг; който може да бъде представен за принц на Йорк.

Той поклаща глава.

— Никой не може да ми каже кой е човекът, който може би се укрива, чакайки този момент. Имам врагове, но дори не знам дали са живи или мъртви. Имам чувството, че преследвам призраци, че срещу мен идва армия от призраци — той замълчава и се овладява. — Във всеки случай, които и да са, те са от династията Йорк и ти ще бъдеш в безопасност с тях. Синът ни ще бъде в безопасност, докато е с теб. И ще ми дадеш ли дума, че ще защитиш майка ми?

— Готвиш се да загубиш? — питам невярващо. Вземам ръцете му и мога да почувствам изопнатите сухожилия на пръстите му; вдървен е от тревога, от глава до пети.

— Не знам — казва той. — Никой не може да знае. Ако страната се вдигне в тяхна подкрепа, ще бъдем прекалено малочислени, за да спечелим. Ирландците ще се бият не на живот, а на смърт, а наемниците са добре платени и са се обrekli на тази кауза. Единственото, с което разполагам сега, са хората, решили да останат с мен. Армията ми от Бозуърт получи парите си и се прибра у дома. А аз не мога да вдъхновя нова армия с обещанието за нова плячка или награди. Ако бунтовниците имат истински принц, когато да поставят начело, тогава вероятно съм загубен.

— Истински принц? — повтарям.

Излизаме изпод сянката на голямата арка на страничната порта, и неговата армия надава мощен приветствен възглас, когато го вижда.

Хенри махва с ръка на войниците, а после се обръща към мен.

— Ще те целуна — предупреждава ме той, сякаш за да се увери, че ще представляваме насърчителна гледка за войниците му. Обвива ръце около мен и ме притегля към себе си. Леките му доспехи се притискат твърдо към мен; сякаш прегръщам човек от метал. Вдигам поглед към намръщеното му лице, а той навежда глава и ме целува. За момент, докато стоя така, неудобно притисната в обятията му, ме завладява жал към него.

— Бог да те благослови, съпруже, и да те върне благополучно у дома при мен — казвам с треперещ глас.

При целувката армията надава възторжен рев, но той дори не го чува. Вниманието му е изцяло приковано върху мен.

— Наистина ли го мислиш? Наистина ли тръгвам с благословията ти?

— Да — изричам сериозно, с внезапна искреност. — Да. И ще се моля да се върнеш благополучно у дома при мен. И ще пазя сина ни, и ще закрилям майка ти.

За момент изглежда така, сякаш той иска да остане, да поговори с мен. Сякаш иска да ми заговори нежно и искрено, за първи път досега.

— Трябва да вървя — изрича неохотно.

— Върви — казвам. — Прати ми вести веднага, щом можеш. Ще очаквам новини от теб, и ще се моля те да са добри.

Довеждат едрия му боен кон и му помагат да се качи на седлото; знаменосецът му язди до него, така че бяло-зеленото знаме с дракона на Тюдорите се дипли над главата му. Другото знаме, кралският флаг, не е вдигнато. Последния път, когато го видях над армия, под него яздеше Ричард, мъжът, когото обичах; и аз допирам ръка до сърцето си, за да успокоя внезапната пулсираща болка.

— Бог да те благослови, съпруго моя — казва Хенри, но аз вече нямам усмивка за него. Той язди бойния си кон, който яздеше при Бозуърт, когато стоеше на един хълм, а Ричард препусна към смъртта си. Той потегля под знамето на Тюдорите, което развя там, знамето, което Ричард повали в последната си, фатална атака.

Вдигам ръка да се сбогувам, но се задавам и не мога да повторя благословията си, и Хенри обръща коня си и повежда армията си на

изток, където според сведенията на неговите шпиони се е разположила на позиция голямата армия на Йорк, точно отвъд Нюарк.

ЗАМЪКЪТ КЕНИЛУЪРТ, УОРИКШЪР 17-ТИ ЮТИ 1487 Г.

Дамите се събират в покоите ми да чакат новини — без майката на краля, която е на колене в красивия параклис на Кенилуърт. Чуваме, че конник наближава по пътя, а после и стържещия звук от вдигащата се решетка на крепостната врата и спускането на подвижния мост, за да го пуснат да влезе. Сесили изтичва до прозореца и проточва врат, за да погледне навън.

— Вестоносец — казва тя. — Кралски вестоносец.

Изправям се на крака да го изчакам, после осъзнавам, че Нейна светлост ще го пресрещне, преди той да стигне до мен, затова казвам: „Чакайте тук!“ на дамите си, измъквам се от стаята и тръгвам надолу по стълбите, към двора на конюшната. Точно както си мислех, Нейна светлост е там, в черната си рокля, прекосява двора, докато пратеникът слиза от седлото.

— Поръчаха ми да докладвам на вас и на Нейна светлост кралицата — казва той.

— Съпругата на краля — поправа го тя: — Все още не е коронована. Можете да ми кажете всичко, аз ще ѝ предам новините.

— Тук съм — казвам бързо. — Лично ще го изслушам. Какви са новините?

Той се обръща към мен.

— Започна зле — казва. — Те набираха войници по пътя. Движеха се бързо, по-бързо, отколкото смятахме, че ще могат. Ирландците са леко въоръжени, не носят почти нищо, германските войници са неудържими.

Нейна светлост майката на краля побелява като платно и се олюлява леко, сякаш ще припадне. Но аз съм посрещала пратеници от битки и преди.

— Всичко това няма значение — казвам остро. — Интересува ме краят на съобщението, не началото. Кралят жив ли е, или мъртъв?

— Жив — казва той.

— Победи ли?

— Неговите пълководци победиха.

Оставям без внимание и това.

— Ирландците и германските наемници победени ли са?

Той кимва.

— Джон дьо ла Поул?

— Мъртъв.

Рязко си поемам дъх, научавайки за смъртта на братовчед си.

— А Франсис Лъвъл? — намесва се Нейна светлост нетърпеливо.

— Избяга. Вероятно се е удавил в реката.

— Сега можете да ми разкажете как е било — казвам.

Това е речта, която си е подготвил.

— Движеха се бързо — подема той. — Подминаха Йорк, на няколко пъти имаше сблъсъци в движение, но почти постигнаха успех при село на име Ист Стоук, в покрайнините на Нюарк. Хората излязоха да ги подкрепят, към тях се присъединяваха войници чак до последния момент преди битката.

— Колко бяха? — пита Нейна светлост.

— Сметнахме, че са били около осем хиляди.

— Колко души имаше кралят по същото време?

— Бяхме двойно повече от тях. Би трябвало да се чувстваме в безопасност. Но не беше така — той поклаща глава при спомена за страха им. — Не се чувствахме така. Както и да е, те нападناха първи, надолу по хълма, почти веднага щом започна битката, и така всички се устремиха срещу графа на Оксфорд, който командваше около шест хиляди войници. Той понесе най-тежката част от боевете, и неговите хора не отстъпиха. Нанесоха ответен удар и натикаха ирландците в една долина, откъдето те не можаха да излязат.

— Били са хванати в капан? — питам.

— Те явно решиха да се бият до смърт. Сега наричат мястото „Червената долина“. Беше много лошо.

Извързвам глава при тази мисъл.

— Къде беше кралят по време на това клане?

— На сигурно място, в тила на армията си — пратеникът кимва на майката на краля, която явно не вижда нищо позорно в това. — Но доведоха претендента при него, когато всичко свърши.

— Значи той е в безопасност? — иска да се увери Нейна светлост. — Кралят е в безопасност?

— В по-голяма безопасност отвсякога.

Преглъщам едно възклицание.

— А кой е претендентът? — питам възможно най-спокойно.

Мъжът ме поглежда любопитно. Осъзнавам, че стискам зъби, и се опитвам да дишам нормално.

— Беден самозванец ли е, както смяташе негова светлост?

— Казва се Ламбърт Симнъл: момче, обучено да изпълнява волята на други, ученик от Оксфорд, красиво момче. Негова светлост арестува него и учителя, който го е обучавал, и много от другите водачи.

— А Франсис Лъвъл? — пита настойчиво Нейна светлост, със суров глас. — Някой видя ли го да се дави?

Той поклаща глава.

— Конят му се гмурна в реката с него, и течението ги понесе.

Прекръствам се. Нейна светлост майката на краля прави кръстния знак, но изражението ѝ е мрачно.

— Трябваше да го заловим — казва тя. — Трябваше да хванем него и Джон дьо ла Поул живи. Трябваше да узнаем какво планират. Това беше изключително важно. Трябваше да ги заловим, за да можем да разберем какво знаят.

— В разгара на битката... — мъжът свива рамене. — По-трудно е да плениш някого, отколкото да го убиеш. Изходът от битката висеше на косъм. Макар да ги превишавахме толкова много по численост, беше съвсем на косъм. Биеха се като обладани от зла сила. Бяха готови да умрат за каузата си, а ние бяхме...

— Вие бяхте какво? — питам любопитно.

— Ние направихме, каквото ни бе заповядано — казва той предпазливо. — Направихме достатъчно. Свършихме си работата.

При тези думи се сепвам. Изслушвала съм доклади от много битки, но никога не съм чувала една победа да се описва толкова спокойно. Но пък и никога не съм чувала доклад за битка, в която главнокомандващият, самият крал, е седял в тила на армията си, армия, два пъти по-голяма от тази на врага му, и е отказал да преговаря с победените, а е позволил да ги избият като безсловесен добитък.

— Но те са мъртви — казва Нейна светлост, за да се утеши. — А синът ми е жив.

— Той е добре. По тялото му няма дори драскотина. Как биха могли да стигнат до него? Та той беше толкова далеч, че не можеха дори да го видят!

— Можете да се нахраните в залата — заявява Нейна светлост, — а това е за вас — виждам как една златна монета преминава от нейната ръка в неговата. Сигурно е благодарна за добрата вест, щом плаща такава висока цена за нея. Обръща се към мен: — Значи е свършено.

— Хвала на Бога — изричам набожно.

Тя кимва.

— Ще се изпълни волята Му — казва, и знам, че тази победа ще я накара да повярва по-твърдо отвсякога, че синът ѝ е роден да бъде крал.

ЗАМЪКЪТ ЛИНКЪЛН, ЛИНКЪЛН ЮЛИ 1487 Г.

Кралят нарежда да се срещнем с него в Линкълн, и двамата влизаме ръка за ръка за благодарствената служба в голямата катедрала. Отзад, на половин крачка зад нас, с малка корона на главата, сякаш сама е кралица, идва Нейна светлост майката на краля, а от двете ѝ страни са военачалниците на краля: чичо му Джаспър Тюдор, който подготви битката, и най-верният му приятел, Джон де Виър, граф на Оксфорд, чиито войници понесоха най-голямата тежест на боевете.

Архиепископът, Джон Мортън, трепери при мисълта за осъществилото се на косъм измъкване, лицето му е поруменяло и пламнало, ръцете му се тресат, докато раздава Светото причастие. Нейна светлост се облива в радостни сълзи. Самият Хенри е дълбоко развълнуван, сякаш това е първата му победа, спечелена отново. Победата в тази битка означава за него повече от победата при Бозуърт; удвоява увереността му.

— Облекчен съм — казва ми той, когато разговаряме насаме в стаята си в края на деня. — Трудно мога да опиша какво дълбоко облекчение изпитвам.

— Защото победи? — питам. Седя на прозореца, загледана на изток, където високите шпилове на катедралата пронизват надвисналите облачни небеса, но когато той влиза в стаята ми, се обръщам да погледна поруменялото му лице.

— Не само това — казва той. — В мига, когато разбрах, че ги превъзхождаме по численост, си помислих, че почти със сигурност ще победим, а ирландците бяха на практика невъоръжени — когато се обърнаха с лице към нас, се видя, че са почти голи. Знаех, че не могат да устоят срещу стрелците с лък — нямаха щитове, нямаха подплатени нагръдници, никой нямаше ризница от метални брънки, горките глупаци — не, това, което направи случилото се прекрасно, беше залавянето на момчето.

— Момчето, за което твърдяха, че е братовчед ми Теди?

— Да, защото сега мога да го покажа. Сега всеки може да види, че той не е наследник на Йорк. Той е ученик, десетгодишно момче на име Ламбърт Симнъл, в което няма нищо особено, освен външността му... — хвърля поглед към мен: — Красив, обаятелен, като всички представители на династията Йорк.

Кимвам, сякаш това е основателно оплакване срещу нас.

— Има и нещо още по-хубаво — той се усмихва на себе си, само дето не се прегръща сам от радост. — Никой друг не слезе на суша, никой друг не дойде. Макар че те прекосиха цяла Англия, никой не е хвърлил котва на източното крайбрежие, никой не ги е чакал в Нюарк.

— Какво искаш да кажеш?

Той става на крака и се протяга, сякаш му се иска да разпери ръце, за да прегърне цялото кралство.

— Ако имаха претендент, ако разполагаха с някой по-правдоподобен от този малък ученик, щяха да го държат наблизко, в очакване. Така че, когато обявят победата си да могат да го представят, да го поставят на мястото на това малко момче, и да го отведат в Лондон за втора коронация.

Чакам.

— Като с актьорите! — Той почти се смее от радост. — Когато правят смяна в някоя пиеса. Като великденската пиеса — тялото е в гробницата, някой размахва отпред пелерина, и ето ти го възкръсналият Бог. Трябва да си подготвил човека за смяна, актьорът ти трябва да чака зад кулисите. Но когато видях, че те не разполагат с човек, който да заеме мястото на онзи хлапак Симнъл — точно тогава разбрах, че са победени. Няма никого! — Той се разсмява рязко. — Не виждаш ли? Няма никого. Никой не беше слязъл на суша да ги посрещне в Нюарк. Никой не пристигна от Фландрия, никой не се зададе с лодка по Темза и не пристигна в Лондон да чака триумфалното шествие. Никой не пристигна в Уелс, никой не дойде от Шотландия. Нима не виждаш? — Той се изсмява в лицето ми. — Единственото, с което са разполагали, е бил един самозванец, този ученик. Няма нищо истинско.

— Истинско?

От облекчение той заговаря ясно за страха си — за първи път:

— Не разполагат с някого от братята ти. Не разполагат с Уелския принц Едуард, не разполагат с Ричард, херцог на Йорк, неговия брат и

наследник. Ако някой от двамата беше при тях, щяха да са го подготвили да се появи, за да заеме трона в мига щом битката бъде спечелена. Ако някой от братята ти беше жив, щяха да го държат наблизо, готов да предяви права над трона в мига, когато разберат, че съм мъртъв. Но те не разполагат с никого! Няма нищо! Всичко това са били клюки и слухове, неверни съобщения и лъжливи доклади. Направиха всичко това за заблуда. Заблудиха ме — нямам нищо против да призная, че ме уплашиха — но това е било маскарад, незначителна измама. Скалъпиха слухове за някакво момче в Португалия, шушукаха за някакво момче, което се измъкнало от Тауър живо; но всичко това се оказа лъжа. Разпратих мъже из целия християнски свят да преследват някакво момче, а сега виждам, че то не е нищо повече от един сън. Сега съм убеден, че всичко това е било излишно.

Забелязвам колко поруменели са бузите му и как светят очите му, и осъзнавам, че за първи път виждам съпруга си, отхвърлил постоянното бреме на страха. Усмивам му се; облекчението му е толкова силно, че сама го усещам.

— В безопасност сме — казвам.

— Ние, Тюдорите, най-сетне сме в безопасност — отвърща той. Подава ми ръка и аз разбирам, че ще остане в леглото ми тази вечер. Изправям се на крака, но не горя от нетърпение, не чувствам желание. Не изпитвам неохота, аз съм вярна съпруга и съпругът ми се е завърнал благополучно у дома от ужасна битка, по-щастлив, отколкото съм го виждала някога, и не мога да не се радвам, че е в безопасност. С радост го приветствам за завръщането му у дома, приемам го дори в леглото си.

Той внимателно развързва връзките под брадичката ми и сваля нощната ми шапчица. Обръща ме и измъква косата ми от плитката, развързва колана на талията ми и малките връзки на раменете ми, и пуска роклята ми на земята, така че оставам гола пред него, със спускаща се като водопад коса. Той въздъхва и докосва с устни голото ми рамо.

— Ще те коронясам за кралица на Англия — казва простичко, и ме взема в прегръдките си.

* * *

Потегляме на обиколка, за да ознаменуваме голямата победа на краля. Нейна светлост майката на краля язди едър боен кон, сякаш се готви за битка. Аз яздя коня, който Ричард ми подари; чувствам се така, сякаш двамата сме потегляли на много пътувания заедно, и всеки път се отдалечавам от Ричард, и никога не яздя редом с него, както той обеща. Хенри често язди редом с мен. Знам, целта му е да покаже на хората, които излизат да ни видят, че е женен за принцесата на Йорк, че е обединил династиите и е сразил бунтовниците. Но сега има и нещо повече от това: знам, че му харесва да бъде с мен. Дори се смеем заедно, докато яздим през селцата на Линкълншър и хората се изсипват от къщите си и тичат през нивите си, за да ни видят, когато минаваме.

— Усмивка — казва ми Хенри, като се усмихва лъчезарно на половин дузина селяни, чието мнение със сигурност няма никакво значение, каквото и да е то.

— Махане с ръка — наставлявам го аз, вдигам ръка от поводите в лек жест.

— Как го правиш? — Той престава да се усмихва насилено на тълпата и се обръща към мен. — Това леко помахване, сякаш съвсем естествено. Изобщо не създаваш впечатлението, че е заучено.

Замислям се за миг.

— Баща ми казваше, че трябва да помниш, че са излезли да те видят, искат да те почувстват като приятел. Да покажеш, че се намиращ сред приятели и верни поддръжници. Една усмивка или помахване с ръка е подходящ поздрав за хора, които са дошли единствено за да ти се възхищават. Може и да не ги познаваш — но те мислят, че те познават. Заслужават да бъдат поздравени като приятели.

— Но никога ли не си е казал, че със същата готовност биха излезли да поздравят врага му? Не му ли е минавало през ум, че това са фалшиви усмивки и лишени от съдържание приветствени възгласи?

Обмислям това за момент, а после се изкикотвам.

— Честно казано, мисля, че това изобщо не му е хрумвало — казвам. — Беше ужасно суетен, знаеш ли. Винаги мислеше, че всички го обожават. И повечето хора наистина го обожаваха. Движеше се навсякъде с мисълта, че всички го обичат. Предяви претенции към трона със съзнанието, че е законен наследник. Винаги е мислел, че е най-прекрасният мъж в Англия, никога не се е съмнявал в това.

Той поклаща глава и забравя да помахна на някакъв човек, който се провиква: „За Тюдор!“ Това е само един глас, никой друг не подема поздрава, и викът просто прозвучава неуместно, странно неубедителен.

— Едва ли са му повтаряли по-често, отколкото на мен, че е роден да бъде крал — казва той. — Едва ли някой на света е бил победен от майка ми, че синът му трябва да бъде крал.

— Той се е сражавал още от момчешките си години — казвам. — На възрастта, на която ти се укриваше, той е набиравал войска и е изисквал вяност от войниците си. За него е било много различно. Предявявайки права над трона, той е разчитал на волята на хората. Той е предявил правото си: не майка му. Три слънца се появили в небето над армията му. Беше сигурен, че Бог го е избрал да бъде крал. Беше убедителен, настойчив, показвал се е пред хората на същата възраст, на която ти се криеше. Той се е сражавал, а ти си бягал.

Той кимва. Помислям си и друго, но не го изричам: освен това беше благословен с храброст, притежаваше голяма вродена смелост, а ти си по природа боязлив. И имаше съпруга, която го обожаваше, която се омъжи за него по неустойима любов, а семейството ѝ го прие с готовност, и неговата кауза бе тяхна кауза, а всички ние — неговите дъщери, неговите синове, зетьовете, снахите му — всички ние му бяхме изцяло предани. Той беше в центъра на едно любящо семейство, и всеки от нас би пожертвал за него живота си. А ти имаш единствено майка си и чичо си Джаспър, а те и двамата имат студени сърца.

Някой пред нас изкрещява: „Ура!“, и кралските телохранители вдигат пиките си и изкрещяват в отговор: „Ура!“ с всичка сила, а аз си казвам, че баща ми никога не би създал специална част от кралски телохранители, която да дава тон за приветствените възгласи, защото винаги вярваше, че всички го обичат, и никога не бе имал нужда от охрана.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН АВГУСТ 1487 Г.

Връщаме се в Лондон, за да се подготвим за моята коронация. Хенри влиза царствено в града и присъства на благодарствена служба за победата си в „Сейнт Пол“. Възнаграждава преданите, дори онези, които нямаха голям избор, освен да бъдат верни, тъй като бяха в Тауър; освобождава Томас Хауард, графа на Съри, и моя полубрат Томас Грей от затворничеството им.

Архиепископ Джон Мортън е назначен за лорд-канцлер, което само кара мен и други да се запитаме каква е тази помощ, която е могъл да окаже един отец на Църквата на един крал, за да бъде възнаграден по такъв начин.

— Шпиониране — казва ми Томас Грей. — Мортън и Нейна светлост майката на краля заедно ръководеха най-голямата шпионска мрежа, която светът някога е виждал, и сега никой не влиза или излиза от Англия, без кралят да разбере за това.

Моят полубрат седи с мен в приемната ми, а музиката за танците заглушава думите ни. Докато дамите ми упражняват нови стъпки в един ъгъл на стаята, ние разговаряме в друг. Вдигам ръкоделието си да прикрия лицето си, така че никой да не може да види устните ми. Толкова се радвам да го видя след толкова дълго време, че не мога да съдържа широката си усмивка.

— Видя ли почитаемата ни майка? — питам.

Той кимва.

— Добре ли е тя? Знае ли, че ще бъда коронясана?

— Добре е, напълно щастлива в абатството. Изпраща ти обичта си и най-добрите си пожелания за коронацията.

— Не мога да го убедя да я освободи да се върне в двора — признавам. — Но той знае, че не може да я държи там вечно. Няма основание.

— Не, но има повод — казва моят полубрат с крива усмивка. — Знае, че е изпращала пари на Франсис Львъл и Джон дьо ла Поул.

Знае, че е обединила всички привърженици на Йорк, които заговорничат срещу него. Под носа на Хенри, под твоя нос, тя е ръководила собствена шпионска мрежа, от Шотландия до Фландрия. Той знае, че тя на свой ред, е свързвала всички заговорници с херцогиня Маргарет във Фландрия. Но онова, което напълно го подлудява, е фактът, че не може да го огласи. Не може да я обвини, защото да го стори, би било все едно да признае, че е имало заговор срещу него, подбуден от майка ни, финансиран от леля ти, и подпомогнат от баба ти, херцогиня Сесили. Не може да признае пред Англия, че оцелялата династия Йорк е изцяло обединена срещу него. Разобличавайки заговора, той показва заплахата, която представляват. Би представил публично един заговор на жени в полза на дете от техния род. А то представлява неопровержимо доказателство тъкмо за онова, което Хенри иска да отрече.

— Какво е то? — питам.

Томас обляга брадичка на ръката си, така че пръстите му закриват устата. Никой не може да разчете думите му по устните, когато прошепва:

— Изглежда, сякаш тези жени работят в полза на един принц на Йорк.

— Но Хенри казва, че тъй като в Англия не е дошъл принц на Йорк, готов да се възползва от победата, то такъв принц не може да съществува.

— Такова момче би било прекалено ценно — възразява Томас. — Заговорниците не биха го довели в Англия, докато победата не бъде окончателна, а крайбрежието — напълно безопасно.

— Ценно? — повтарям като ехо. — Говориш за един мним принц, фалшив символ. Самозванец.

Той ми се усмихва. Томас е постоянно държан под арест на едно или друго място в продължение на цели две години: във Франция отпреди битката при Бозуърт, а накрая и в Тауър. Няма да каже нищо, което ще го върне отново зад решетките.

— Претендент. Разбира се, той би могъл да бъде единствено такъв.

* * *

Хенри остава в Лондон само достатъчно дълго, за да увери всички, че победата му над бунтовниците е пълна, че никога не е бил в каквато и да е опасност, и че коронованият крал, когото са представили с парадно шествие в Дъблин, сега е само едно изплашено момче, хвърлено в тъмница; после взема със себе си най-доверените си лордове и поема отново на север, от едно имение в друго, и по пътя си провежда разследвания и научава кои лордове не са успели да подсигурят пътищата, кой прошепнал на някой друг, че няма нужда да подкрепя краля, кои са извърнали поглед, докато бунтовническата армия профучавала покрай тях като буря, и кои са оседлали конете си, наточили мечовете си и предателски потеглили да се присъединят към нея. Непреклонно, задълбавайки в подробностите и мълвите, в изречените край портите клюки и оскърбленията в кръчмите, Хенри проследява и открива всеки, чиято вярогност се е поколебала, когато се надигна призивът за Йорк. Твърдо решен хората, които се присъединиха към бунтовниците, да понесат наказанието си, някои — екзекутирани като предатели, но повечето — наказани с разоряващи глоби, а придобитото по този начин да влезе в кралската хазна. Осмелява се да стигне на север чак до Нюкасъл, дълбоко в преданите на Йорк земи, и изпраща посланици в двора на Джеймс III Шотландски с предложения за мирен договор и за бракове, които да скрепят договорите. После поема обратно към Лондон, като герой-завоевател, оставяйки Севера съкрушен от смърт и дългове.

Повиква момчето Ламбърт Симнъл в залата си за аудиенции и свиква целия си двор; Нейна светлост майката на краля, развълнувана свидетелка на делата на сина си; мен с дамите ми начело с двете ми сестри, с братовчедка ми Маги до мен; леля ми Катрин, усмихнато придружаваща победоносния си съпруг, Джаспър Тюдор; всички верни лордове и онези, които успяха да се представят за верни. Двойните врати се разтварят с трясък, кралските телохранители забиват пиките си в пода със силен звън и изкрещават името „Джон Ламбърт Симнъл“, и всички се обръщат да видят едно мършаво момче, замръзнало на прага, докато някой го бутва навътре и той прави няколко стъпки в стаята, а после се свлича на колене пред краля.

Първата ми мисъл е, че той наистина прилича много на брат ми, такъв, какъвто беше, когато го видях за последно — русо, миловидно момче на десетина години, а когато майка ми и аз измъкнахме тайно

брат ми от убежището в онази тъмна вечер, той беше също такъв, светлокос и слаб. Сега, ако е жив някъде, би бил на около четиринайсет, би се превръщал в млад мъж. Това дете никога не би могло да мине за него.

— Напомня ли ви за някого?

Кралят ме хваща за ръката и ме отвежда от стола ми до неговия, за да премина през дългата стая до мястото, където е коленичило момчето, със сведена глава, с открит и уязвим тил, сякаш очаква да бъде обезглавено още тук и сега. Всички мълчат. В личните ни покои има стотина души и всички се обръщат да погледнат момчето, докато Хенри се приближава към него, а детето свежда глава още по-ниско и ушите му пламват.

— Някой да смята, че той му изглежда познат?

Суровият поглед на Хенри обхожда семейството ми, сестрите ми, свели глави, сякаш са виновни, братовчедка ми Маги с очи, приковани върху малкото момче, което прилича толкова много на брат ми, моят полубрат Томас, който се оглежда с безразличие наоколо, твърдо решен никой да не го види да трепва.

— Не — казвам кратко. Той е с крехко телосложение като брат ми Ричард и има късо подстригана руса коса като неговата. Не мога да видя лицето му, но зърнах лешникови очи като тези на брат ми, а отзад на главата му, на тила му има няколко детски къдрици, точно като тези на Ричард. Когато седеше в краката на майка ми, тя усукваше къдриците му около пръстите си, сякаш бяха блестящи златни пръстени, и му четеше, докато му се доспеше и беше готов да си ляга. Видът на това коленичило малко момче ме кара да си спомня отново за брат ми Ричард, за пажа, когото изпратихме в Тауър да заеме мястото му, за изчезналия ми брат принц Едуард, и за братовчед ми Едуард Уорик — братът на Маги — сами в Тауър. Сякаш някъде съществуват цяла поредица от момчета, момчета от династията Йорк, до един светлокоси и очарователни, до един — въплъщение на надежди; но никой не може да бъде сигурен къде са те тази вечер, или дори изобщо живи ли са, или мъртви, или са нереални, създания на въображението, или претенденти като този.

— Не ви ли напомня на вашия братовчед Едуард Уорик? — пита ме Хенри, като говори ясно, така че целият двор да може да чуе.

— Не, съвсем не.

— Бихте ли го сбъркали някога с мъртвия си брат Ричард?

— Не.

Той се извърща от мен, сега, след като тази поетична драма е изиграна и всеки може да каже, че момчето е коленичило пред нас, а аз съм го погледнала и съм го отхвърлила.

— Следователно всеки, който е мислил, че той е син на династията Йорк, е бил или измамен, или измамник — заявява Хенри. — Или глупак, или лъжец.

Изчаква всички да разберат, че Джон дьо ла Поул, Франсис Лъвъл и собствената ми майка са били глупци и лъжци, а после продължава:

— И така, момче, ти не си този, за когото се представяше. Моята съпруга, една принцеса от династията Йорк, не те разпознава. Щеше да каже, ако ти беше неин родственик, както твърдиш. Но тя казва, че не си. Тогава кой си?

За момент си помислям, че детето е толкова уплашено, та е изгубило дар-слово. Но после, все така с наведена глава и забит в земята поглед, той прошепва:

— Джон Ламбърт Симнъл, ако е угодно на Ваша светлост. Съжалявам — добавя смутено.

— Джон Ламбърт Симнъл — Хенри произнася бавно името, превърта го върху езика си, като заядлив учител. — Джон. Ламбърт. Симнъл. И как изобщо стигна от учебната стая дотук, Джон? Защото това е било дълго пътуване за теб, и скъпа и отнемаща много време неприятност за мен.

— Зная, сир. Много съжалявам, сир — казва детето.

Някой се усмихва съчувствено при звука на тънкото гласче, но улавя яростния поглед на Хенри и извърща очи. Виждам, че лицето на Маги е бяло и изопнато, а Ан трепери и пъхва длан в ръката на Сесили.

— Прие ли короната на главата си, макар да знаеше, че нямаш право на нея?

— Да, сир.

— Прие я под лъжливо име. Беше положена на главата ти, а ти си знаел, че плебейската ти глава не я заслужава.

— Да, сир.

— Момчето, чието име си приел, Едуард Уорик, ми е вярно, признава ме за свой крал. Както и всички в Англия.

Детето е останало без глас; само аз съм достатъчно близо, за да чуя тихото му хълцане.

— Какво каза? — изкрещява му Хенри.

— Да, сир — треперливо изрича детето.

— Значи това не е означавало нищо. Ти не си коронован крал?

Очевидно детето не е коронован крал. Той е едно изгубено малко момче в един опасен свят. Хапя долната си устна, за да се сдържа да не заплача. Пристъпвам напред и внимателно слагам длан в ръката на Хенри. Но нищо не е в състояние да го възпре.

— Приел си свещения елей върху гърдите си, но не си крал, нито си имал каквото и да било право над елея, свещения елей.

— Съжалявам — дочува се лекото хълцане на детето.

— А после влезе в страната ми начело на армия от наемници и коварни бунтовници, и беше изцяло, напълно разгромен от мощта на моята армия и Божията воля?

При споменаването на Бог, Нейна светлост майката на краля пристъпва леко напред, сякаш тя също иска да сгълчи детето. Но то остава коленичило, главата му се свежда по-ниско, почти е притиснало чело в тръстиките на пода. Няма какво да каже нито на властта, нито на Бог.

— Какво да правя с теб? — пита Хенри реторично. От зашеметените изражения на придворните разбирам, че внезапно са осъзнали, също като мен, че това е престъпление, за което се полага човек да бъде обесен. Престъпление, за което се полага обесване, изкормване и разсичане на четири. Ако Хенри предаде това дете на съдията, то ще бъде обесено за врата си, докато прималее от болка, после палачът ще го посече, ще прокара ножа от гениталиите му до гръдната кост, ще изтръгне сърцето му, белите дробове и стомаха, ще ги запали пред изцъклените му очи, а после ще му отсече краката и ръцете, един по един.

Стискам ръката на Хенри.

— Моля ви — прошепвам. — Милост.

Срещам ужасения поглед на Маги и виждам как тя също е осъзнала, че Хенри може да доведе тази жива картина до смъртоносен завършек. Освен ако не изиграем напълно различна сцена. Маги знае, че мога да разиграя невероятно представление, и че може да се наложи да го направя. Като съпруга на краля, аз мога да коленича публично

пред него и да поискам снизхождение за един престъпник. Маги ще излезе напред и ще ми свали шапчицата, и косата ми ще се спусне на вълни около раменете, а после тя ще коленичи, всичките ми дами ще коленичат зад мен.

Ние, в династията Йорк, никога не сме правили такова нещо, защото баща ми обичаше да раздава наказания или милост по собствена преценка, понеже нямаше време за театрални прояви на жестокост. Ние, в династията Йорк, никога не сме били принудени да се застъпваме за едно малко момче срещу отмъстителен крал. В династията Ланкастър го правеха: Маргарет Анжуйска е падала на колене за заблудени хора от неблагоороден произход пред благочестивия си съпруг. Това е кралска традиция, призната церемония. Може да ми се наложи да го направя, за да спася това малко момче от непоносими страдания.

— Хенри — прошепвам. — Искате ли да коленича за него?

Той поклаща глава. И изведнъж ме обзема силен страх, че той не иска да се застъпвам и да моля за милост, защото е твърдо решен да заповяда детето да бъде екзекутирано. Стисвам отново ръката му.

— Хенри!

Момчето вдига поглед. Има ясни лешникови очи, също като малкия ми брат.

— Ще ми простите ли, сир? — моли той. — Ще се смилите ли? Защото съм само на десет години? И зная, че не биваше да го правя?

Възцарява се ужасна тишина. Хенри се извъръща от момчето и ме повежда обратно към подиума. Сяда, а аз сядам до него. Усещам внезапно дълбоко туптене в слепоочията, докато си блъскам ума какво мога да направя, за да спася това дете.

Хенри посочва към него.

— Можеш да работиш в готварниците — казва той. — Да въртиш шишовете. Струва ми се, че ще си доста чевръст в кухните ми. Ще го направиш ли?

Момчето поруменява от облекчение, а сълзите изпълват очите му и рукват по розовите му бузи.

— О, да, сир! — възкликва то. — Вие сте много добър. Много милостив!

— Прави каквото ти се нарежда, и може би ще се издигнеш до готвач — казва му насърчително Хенри. — А сега върви на работа —

щраква с пръсти към един чакащ слуга. — Заведи мастър Симнъл в кухните, кажи, че го пращам аз, и им нареди да го впрегнат на работа.

Разнасят се тихи ръкопляскания, а после сред придворните избухва буен смях. Хващам ръката на Хенри, и също се разсмивам, толкова голямо е облекчението от решението му. Той се усмихва, усмихва се на мен.

— Нима си помислихте, че ще воювам с такова дете?

Поклащам глава, а в очите ми има сълзи от смях и облекчение.

— Толкова се страхувах за него.

— Той не е направил нищо, бил е техният малък символ. Онези зад него са хората, които би трябвало да накажа. Онези, които са го подучили, заслужават да отидат на ешафода — очите му обхождат придворните, докато те разговарят помежду си и споделят облекчението си. Той поглежда леля ми, Елизабет дьо ла Поул, изгубила сина си, която държи здраво ръцете на Маги, и двете плачат. — Истинските изменници няма да се отърват толкова леко — казва той злокобно. — Които и да са те.

ДВОРЕЦЪТ ГРИНИЧ, ЛОНДОН

НОЕМВРИ 1487 Г.

Обличам се за коронацията си и отбелязвам мислено колко различна е подготовката да стана кралица от онази, когато се готвех за венчавката си. Този път, пристегната в рокля в бяло и златно, със златисти връзки, поръбена с хермелин, както се полага на кралска особа, не треперя от мъка. Зная какво да очаквам от съпруга си, намерили сме начин да бъдем заедно, начин, който заобикаля тайните на миналото и закрива погледа ни, за да не виждаме несигурността в бъдещето си. Дарих го със син, когото обичаме, той ме дарява с корона. Предпочитанията на майка му към него пред всички други и яростната ѝ враждебност към семейството ми е отличителна черта на живота ми, която съм се научила да приемам. Загадката около изчезналия ми брат и страхът на Хенри от семейството ми е нещо, с което живеем всеки ден.

Научила съм се да разпознавам нрава му, внезапните му яростни избухвания; научила съм, че те винаги са породени от страха му, че въпреки победата, въпреки подкрепата на майка му, въпреки нейното убеждение, че сам Бог е на страната на Тюдорите, може да стане така, че той да не оправдае надеждите — нейните и Божиите — и да бъде свален от престола също така жестоко и несправедливо като краля, когото той видя да загива в краката му.

Но аз познах също и нежността му, обичта му към неговия син, чинното, непреклонно и безусловно подчинение, с което се отнася към майка си, а и топлотата му към мен, която нараства с времето. Когато го разочаровам, когато ме подозира, тогава сякаш целият му свят отново става несигурен. Все повече му се иска да ме обича и да ми има доверие; и все повече и повече се убеждавам, че и аз искам да е така.

Днес имам много поводи за радост. Имам син в детската стая, и съпруг, който е сигурен на своя престол. Сестрите ми са в безопасност, а аз вече не съм измъчвана от сънища и болезнена скръб. Но въпреки това имам много поводи да тъгувам. Макар че днес е денят на

коронацията ми, моето семейство е победено. Майка ми отсъства, затворена в абатството Бърмъндзи, братовчед ми Джон дьо ла Поул е мъртъв. Вуйчо ми Едуард се ползва с голямото доверие на краля, но е далече в Гранада, на кръстоносен поход срещу маврите, а моят полубрат Томас е толкова предпазлив, когато е близо до краля, че почти пристъпва на пръсти, за да бъде сигурен, че няма да пробуди подозренията на Хенри. Сесили вече не е момиче от династията Йорк, омъжена е за поддръжник на Тюдорите, никога не изрича и дума без позволението на съпруга си, а и останалите ми сестри ще бъдат набелязани от Нейна светлост майката на краля за съпруги на верни поддръжници на Тюдорите; тя няма да поеме риска някоя от тях да бъде превърната във фигура, около която да се организира бунт. Най-лошото от всичко, по-ужасно от всичко е това, че Теди все още е задържан в Тауър, а приливът на увереност, който Хенри почувства след битката при Ист Стоук, не го накара да освободи момчето, макар че го молих за това, дори поисках свободата на Теди като подарък за деня на коронацията. Бледото лице на сестра му Маги сред дамите ми е постоянен укор към мен. Казах, че тя и Теди могат да дойдат в Лондон, и че ще бъдат в безопасност. Казах, че майка ми може да ги опази. Казах, че ще бъде настойница на Теди, но се оказах безсилна, майка ми е затворена в абатството, Теди е повереник на Нейна светлост майката на краля, грижите за благосъстоянието му са поверени на нея. Не бях взела предвид скритите страхове на Хенри. Не помислих, че един крал би преследвал едно момче.

Имаше и триумфи за династията Йорк. Хенри може и да е победил в битката при Ист Стоук, но това не беше героична кампания; и макар че повечето му лордове доведоха хората си, твърде малко от тях всъщност се включиха в битката. Обезпокоителен брой от тях дори не присъстваха. Хенри има короната на главата си и наследник в детската стая, но едно от неговите кралства предложи короната на друг — на едно неизвестно момче — предпочитайки го пред Хенри; и постоянно се носи упорита мълга за друг наследник, друг наследник, скрит някъде, който чака реда си.

Не майка ми, а Маги разресва косата ми с четката и я подрежда по раменете ми, да се спуска по гърба ми, почти до кръста. Сесили поставя златната мрежичка на главата ми, а върху нея ще нося златен обръч с диаманти и рубини. Има много рубини, те символизират

добродетелността на жената, а това ще бъде моята главна роля до края на живота ми — добродетелна жена и кралица от династията на Тюдорите, чийто девиз е „Смирена и разкаяна“. Няма значение, че в сърцето си съм пламенна и независима. Истинската ми същност ще бъде скрита, а историята никога няма да говори за мен по друг начин, освен като за дъщеря на един крал, съпруга на друг и майка на трети.

Кралската баржа трябва да ме откара нагоре по реката до Уестминстър, а кметът на Лондон и всички гилдии ще излязат с украсените си с техните знамена кораби, за да ме ескортират с музика и песни. За пореден път майка ми ще гледа от прозореца си и ще вижда как по реката минава кралско шествие, на път за коронация; но този път в баржата, която минава покрай затвора ѝ, ще бъде нейната дъщеря. Знам, че ще гледа навън през прозорците на абатството, за да ме види как преминавам, и се надявам, че ще изпита удоволствие от съзнанието, че поне този неин план е дал своите плодове. Тя ме постави на престола на Англия, и макар че гребците прекарват баржата покрай прозореца ѝ, без да я поздравят — а това е четвъртото шествие за коронация без нея на борда — този път поне е поставила дъщеря си на златния трон и хората, подредили се от двете страни на речния бряг, ще крещат: „За Йорк“.

Слизам до кея, а дамите ми държат шлейфа ми нависоко, за да не се влачи по влажния килим, и ми помагат да се кача на лодката. Тя е великолепа, окичена с флагчета и цветя, ескортирана от украсени баржи и всевъзможни други плавателни съдове. Когато се качвам на борда, засвирва музика, а един хор запява химн във възхвала на добродетелите ми. Заемам мястото си на кърмата, с балдахин от златен бродат над главата ми, на златния трон с кадифена възглавничка. Дамите ми се събират около мен. Нашият кралски двор е прочут с красотата си, а днес всяка жена е облечена в най-хубавите си дрехи. Гребците задвижват веслата в ритъма на барабана, другите баржи се събират пред и зад нас. Залепвам усмивка на лицето си, когато веслата се потапят дълбоко във водата и ние потегляме.

Носът на една от съпровождащите ни баржи с издялан във формата на драконова глава, кърмата наподобява на завитата опашка на дракон. Това е драконът от герба на Тюдорите и от време на време палят огън в муцуната му, за да бълва пламъци над водите, а хората по бреговете крещат възторжено. Но те отправят към мен виковете си „За

Йорк!“, напук на всички външни признаци, че това шествие е в чест на Тюдорите. Не мога да не се усмихвам при мисълта за вярната обич, която хората хранят към моята династия, въпреки че над мен се развяват зелено-бели знамена, а драконът ръмжи и бълва дим.

Кралската баржа се движи с лекота по прилива, в средата на реката, но когато стигаме до Бърмъндзи и виждам построената от тухли и кремък къщичка на портиерката на абатството, кормчията се насочва към отсрещния бряг, така че да бъдем възможно най-далече от затвора на майка ми. Мога да видя хората, които са се наредили край високите защитни стени на абатството, но не мога да различа фигурите. Вдигам ръка да засенча очи, и златната корона одрасква пръстите ми. Не мога да видя майка си сред тълпата, твърде навътре в реката сме и има твърде много хора, за да я забележа. Искам да я видя, толкова искам да я видя. Искам да знае, че я търся с поглед. За момент се питам дали не са ѝ наредили да остане в килията си, докато баржата минава. Питам се дали ще седи в стола си, в хладната белосана килия, заслушана в музиката, която се носи гръмко откъм реката, дали ще се усмихва на шумния рев на дракона, който бълва огън, но няма да знае, че я търся.

И после, изведнъж, като по магия, я виждам. Едно знаме се развява и плющи на бриза откъм реката. То е в зеления цвят на Тюдорите, новия цвят на предаността към престола, фонът — в зеления цвят на Тюдорите, избродиран с бяло-червената роза на Тюдорите, знакът, който всеки благоразумен човек би показал днес. Но това знаме е различно: то е с бяла роза върху зеления цвят на Тюдорите, и ако центърът на розата е червен, той е избродиран с толкова ситен бод, че не може да се види. На пръв поглед, дори при поблизък поглед, това е бялата роза на Йорк. А там, разбира се, е майка ми, застанала под знамето на съпруга, когото обожаваше, и когато поглеждам към нея и вдигам ръка, тя подскача от радост като момиче, че съм я видяла, и размахва двете си ръце над главата, викайки името ми, възторжена, смееща се, непокорна както винаги. Започва да тича покрай речния бряг, като се опитва да не изостава от моята далечна баржа, крещейки: „Елизабет! Елизабет! Ура!“ толкова ясно, че мога да я чуя над шума от другата страна на водата. Надигам се от пищния си трон, втурвам се към страничния борд на лодката, и се надвесвам да ѝ помахам в отговор, без никакво достойнство, и крещя: „Майко! Ето

ме!“, и се смея на глас, от радост, че съм я видяла, и че тя ме е видяла, и че отивам на коронацията си с нейната дадена през смях, непринудена благословия.

* * *

Моята коронация дава сигнал за бърза поредица от годежи, докато Хенри, по своя методичен начин, проучва каква полза могат да допринесат сестрите ми за династията на Тюдорите, и уговаря политически бракове в свой интерес. Дори майка ми отново е вкарана в играта. Той ми позволява да я посетя в Бърмъндзи със сестрите ми, и да ѝ занеса новината, че Тюдорите са ѝ простили дотолкова, че отново обмислят идеята за женитбата ѝ, и тя трябва да отиде при Джеймс III Шотландски.

Страхувам се, че абатството ще е студено и неприветливо, но намирам майка си пред буен огън от ябълково дърво, който разнася димния си аромат в приемната ѝ; моята полусестра, Грейс, е седнала до нея, заедно с още две почетни дами, които работят по ръкоделието си.

Майка ми се изправя, когато влизам със сестрите си, и целува всички ни.

— Колко е прекрасно да те видя — тя ми прави реверанс. — Трябваше да кажа „Ваша светлост“ — отстъпва, за да ме огледа по-добре. — Изглеждаш чудесно.

Разтваря ръце за Бриджет и Катрин, които се втурват да я прегърнат, и се усмихва на Ан над приведените им глави.

— Ти също, Сесили; каква красива рокля, и каква изящна брошка на шапчицата ти. Съпругът ти мил ли е към теб?

— Да — казва Сесили сковано, защото е напълно наясно с подозренията срещу майка ми. — И се ползва с много висока почит от страна на Негова светлост краля и Нейна светлост майката на краля. Известен е с верността си към престола, аз също.

Майка ми се усмихва, сякаш това така или иначе не е от голямо значение за нея, и отново сяда, като притегля малките ми сестри, седемгодишната Бриджет и осемгодишната Катрин, на коленете си. Ан

сяда на едно ниско столче до тях, майка ми отпуска длан на рамото ѝ и ме поглежда с очакване.

— Ще ни омъжат! — изтърсва Катрин, неспособна да чака дори миг повече. — Всички освен Бриджет.

— Защото аз съм Христова невеста — казва Бриджет, толкова тържествено сериозна, колкото може да бъде едно малко момиче.

— Разбира се, че си — майка ми я прегръща. — И кои ще бъдат щастливците? Верни поддръжници на Тюдорите, предполагам?

Сесили се наежва при този намек за съпруга си.

— И вие сте сгодена — казва тя язвително.

Майка ми изобщо не се трогва.

— Отново Джеймс Шотландски? — пита ме тя, усмихната.

Давам си сметка, че тя вече знае за това. Шпионската ѝ мрежа сигурно още си е на мястото и ѝ служи също така добре тук, където се предполага, че е уединена и изолирана, както ѝ служеше и в кралския двор, където се предполагаше, че е обкръжена от свои верни хора.

— Знаели сте?

— Знаех, че кралят е изпратил посланици в Шотландия и работи за сключване на мир с тях — казва тя спокойно. — Разбира се, че би го скрепил със сватба. А тъй като беше мислил за мен по-рано, предположих, че ще се върне към предишния си план.

— Имате ли нещо против? — питам настойчиво. — Защото, ако искате да откажете, бих могла навярно...

Тя нежно посяга напред и взема ръката ми.

— Не мисля, че би могла — казва. — Ако не можеш да му попречиш да държи братовчед ти Едуард в Тауър, нито да го убедиш, че не е нужно да бъда зад тези стени, тогава се съмнявам, че можеш да повлияеш на политиката му спрямо Шотландия. Той те направи кралица, но макар да носиш скиптъра, нямаш власт.

— И аз все това казвам — обажда се Сесили. — Тя не може да направи нищо.

— Сигурно си права — майка ми ѝ отправя усмивка. На мен казва тихо: — И не бива да се упрекваш. Зная, че правиш най-доброто, което можеш. Една жена винаги разполага само с толкова власт, колкото може да си спечели, а ти си омъжена във фамилия, която няма да ти повери власт.

— Но аз ще бъда омъжена за шотландски принц! — изписква Катрин, неспособна да сдържа повече новината. — По-младият. Така че ще отида в Шотландия с вас, почитаема майко, и ще мога да бъда в покоите ви, мога да ви бъда придворна дама.

— Ах, колко ще се радвам да бъдеш при мен — майка ми се навежда напред и леко целува Катрин по покритата с бяла дантелена шапчица глава. — Ще бъде толкова по-лесно, ако бъдем заедно. И можем да правим бляскави официални визити на сестра ти. Можем да яздим до Лондон в тържествено шествие, а тя ще устройва пиршества за нас, дамите от кралското семейство на Шотландия.

— А аз съм определена да се омъжа за наследника, следващия крал на Шотландия — казва Ан тихо. Тя не е толкова възторжена като Катрин. На дванайсет тя знае достатъчно добре, че да се омъжиш за врага на страната си в опит да го превърнеш в съюзник, не е особено весело.

Майка ми я поглежда с безмълвно съчувствие.

— Е, всички ще бъдем заедно, това поне е хубаво — казва тя. — И ще мога да ви съветвам и да ви помагам. А да бъдеш кралица на Шотландия, не е маловажна роля, Ан.

— Ами аз? — пита Бриджет.

Погледът на майка ми се стрелва бързо към лицето ми.

— Може би ще ти позволят да дойдеш с мен в Шотландия — казва тя. — Надявам се кралят да позволи това.

— А ако не, ще дойда тук — казва Бриджет със задоволство, като се оглежда в красивите покои на майка ми.

— Мислех си, че искаш да бъдеш монахиня — казва Сесили с унищожителен тон. — А не да живееш като папа.

Майка ми се изкикотва.

— О, Сесили, наистина ли мислиш, че живея като папа? Колко прекрасно. Да не си мислиш, че разполагам с цели стаи със скрити кардинали, които ми служат? И че се храня от златни блюда?

Тя става и протяга ръце към двете малки момичета.

— Хайде, Сесили ми напомня, че трябва да отиваме на вечеря. Можеш да произнесеш благодарствената молитва пред сестрите, Бриджет.

Докато излизаме, тя ме притегля към себе си.

— Не се безпокой — казва тихо. — Между един годеж и една сватба има много препятствия, а принуждаването на шотландците да спазват мирен договор е чудо, на каквото още не съм ставала свидетел. Засега все още никой не е потеглил по Големия северен път.

ДВОРЕЦЪТ ШИЙН, РИЧМЪНД ПРОЛЕТТА НА 1488 Г.

Вуйчо ми Едуард се завръща от кръстоносните походи, самият той кафяв като мавър, но изгубил всичките си предни зъби. Приема това с хумор и насмешка и казва, че сега Бог може да вижда по-ясно в сърцето му, но го казва с фъфлене, което не мога да не намирам за комично. Толкова се радвам да го видя, че се хвърлям в обятията му и го чувам как нежно фъфли над главата ми: „Бъди благошлофена, бъди благошлофена!“, а това ме кара да се засмея и да заплача едновременно.

Очаквам да е ужасен от новината, че сестра му е затворена в Бърмъндзи, но свиването на раменете и усмивката му ми показват, че той смята това само за временна спънка в един живот, изпълнен с поражения и победи.

— Удобно ли е настанена? — пита, сякаш това е единственото, което го интересува.

— Да, има прекрасни стаи и я обслужват добре. Явно всички я обожават — отвръщам. — Грейс е с нея, а портиерката я нарича „красицата“, сякаш нищо не се е променило.

— Тогава тя несъмнено ще подреди живота си точно както иска — казва той. — Обикновено успява.

Той е пълен с новини за кръстоносния поход в Гранада, за красотата и елегантността на мавърската империя, за твърдата решимост на християнските крале да прогонят окончателно маврите от Испания. Разказва ми и истории за португалския кралски двор, и за техните приключения. Те се спускали с кораби на юг, чак по крайбрежието на Африка, а той казва, че там имало златни мини, и пазари, пълни с подправки, и едно истинско съкровище — слоновата кост, която може да бъде взета от всеки, осмелил се да стигне достатъчно далече, където небето става по-горещо, а моретата — по-бурни. Имало кралство, където полята са покрити със злато, и всеки можел да се сдобие с цяло състояние, само ако събира там камъчета.

Имало странни и редки зверове — видял е кожите, петнисти и ивичести, и златисти като старинна монета — а може би някъде там съществува и място, управлявано от бял, християнин, в самото сърце на онази огромна земя, може би има кралство от черни хора, предани на бял християнски герой на име Проповедникът Джон^[1].

Хенри не се интересува от новини за вълшебни кралства, а отвежда вуйчо Едуард в личните си покои в мига, щом той пристига, и те остават заключени там в продължение на половин ден, преди Едуард да излезе с беззъбата си усмивка. Хенри го е прегърнал през раменете и аз разбирам, че каквото и да е докладвал, то е успокоило тревожния ум на съпруга ми.

Хенри му има толкова голямо доверие, че той ще води отбраната на Бретан.

— Кога ще заминете? — питам го.

— Почти веднага — казва той. — Няма време за губене, а освен това... — той се ухилва с беззъбата си усмивка — обичам да бъда зает.

Завеждам го веднага в детската стая в двореца Елтам, за да му покажа колко много е пораснал Артур. Вече може да се изправя и да върви покрай някой стол или ниско столче. Най-голямото му удоволствие е да се държи за пръстите ми и да прави колебливи стъпки през стаята, да се обръща, извил навътре малките си стъпалца, и да се устремява отново назад. Когато ме вижда, се усмихва сияйно и протяга ръчички към мен. Започва да говори, напевно като птиче, макар че още не изрича думи, но казва „Ма“, с което предполагам, че има предвид мен, и „Бо“, което означава каквото му се иска на него. Но се кикоти, когато го гъделичкам, и изпуска всичко, което му дават, с надеждата, че някой ще вдигне предмета и ще му го върне, за да може да го изпусне отново. Най-много се радва, когато Бриджет му дава да подхвърля една топка, и хуква след нея, все едно играят тенис, и тя трябва да я прибере, преди да е започнала да подскача твърде често; когато я вижда как тича, той започна да гука и да надава радостни писъци.

— Не е ли най-прекрасното момче, което сте виждали? — питам вуйчо Едуард, и съм възнаградена от беззъбата му усмивка.

— А момчето, което отидохте да видите? — питам тихо, докато притискам Артур до рамото си и леко го потупвам по гърба. Той тежи на рамото ми, а допирът му до бузата ми е топъл. Изпитвам внезапно необуздано желание нищо да не застрашава дори за миг спокойствието

или безопасността му. — Хенри ми каза, че ви е изпратил да видите някакво момче в Португалия? Не съм чула нищо за него, откакто заминахте.

— Тогава кралят ще ви каже, че видях един паж на служба при сър Едуард Брамптън — казва вуйчо ми с трогателното си фъфлене. — Някакъв интригант помислил, че той прилича на клетия ми изгубен племенник Ричард. Хората са склонни да създават неприятности от нищо. Жалко, че нямат нищо по-добро за правене.

— А прилича ли на него? — питам настойчиво.

Едуард поклаща глава.

— Не, не особено.

Хвърлям поглед наоколо. Наблизо няма никой, освен дойката на бебето, а единственото, което интересува нея, е да поглъща огромни порции храна и да пие ейл.

— Почитаеми вуйчо, сигурен ли сте? Можете ли да говорите за него с почитаемата ми майка?

— Няма да говоря с нея за това момче, защото това би я разстроило — казва той твърдо. — Това момче изобщо не приличаше на брат ви, нейния син. Сигурен съм в това.

— А Едуард Брамптън? — упорствам.

— Сър Едуард ще посети Англия веднага щом може да напусне делата си в Португалия — казва той. — Ще освободи от служба красивия си паж. Не иска да причинява никакво неудобство на нас или на краля с такова дръзко и безочливо момче.

Тук има нещо повече, отколкото съм в състояние да разбера.

— Ако момчето е нищожество, самозванец, как би могло такова незначително момче да вдигне такъв голям шум в Лисабон, та да го чуем чак ние в Лондон? Ако той е нищожество, защо отидохте чак до Португалия да го видите? Тя изобщо не е близо до Гранада. И защо сър Едуард ще идва в Англия? За да се срещне с краля? Защо би му била оказана такава чест, когато е известно, че беше предан на Йорк, и обичаше баща ми? И защо отправя пажа си, ако момчето е просто едно нищожество?

— Мисля, че кралят би предпочел така — казва Едуард небрежно.

Поглеждам го за миг.

— Тук има нещо, което не разбирам. Тук има някаква тайна.

Вуйчо ми ме потупва по ръката, докато притискам топлото тяло на детето към сърцето си.

— Знаете ли, навсякъде вечно има тайни; но понякога е по-добре да не знаете какви са. Не се безпокойте, Ваша светлост — казва той. — Този нов свят е изпълнен с мистерии. Какви неща само ми разправяха в Португалия!

— Говореха ли за момче, завърнало се от мъртвите? — предизвиквам го. — Говореха ли за момче, скрито от незнайни убийци, тайно изведено в чужбина, и очакващо своето време?

Той не трепва.

— Да. Но аз им напомних, че кралят на Англия не се интересува от чудеса.

Настъпва кратко мълчание.

— Поне кралят ви има доверие — казвам, докато подавам Артур обратно на дойката му и го гледам как се намества в широкия ѝ скут. — Поне е сигурен във вас. Навярно може да говорите с него за почитаемата ми майка, и тя ще може да се върне в двора. Ако не съществува такова момче, тогава той няма от какво да се бои.

— Той не е много доверчив човек по природа — отбелязва вуйчо ми с усмивка. — Следваха ме през целия път до Лисабон, и спътникът ми, който криеше лице в качулката си, забелязваше всички, с които се срещах. Друг ме проследи и по пътя на връщане, за да бъде сигурен, че няма по пътя да се обадя на леля ви във Фландрия.

— Хенри ви е шпионирал? Собствения си пратеник? Своя шпионин? Шпионирал е шпионина си?

Той кимва.

— А във вашето домакинство сигурно има жена, която му докладва какво изричате в най-интимните си моменти. Самият ви личен изповедник със сигурност докладва на своя отец во Христе, Кентърбърийския архиепископ, Джон Мортън. Джон Мортън е най-големият приятел на Нейна светлост майката на краля. Те заговорничеха заедно срещу крал Ричард, заедно унищожиха Бъкингамския херцог. Срещат се всеки ден и той ѝ казва всичко. Дори за миг не си въобразявайте, че кралят има доверие на някой от нас. Дори за миг не си помисляйте, че не сте наблюдавана. Следят ви през цялото време. Следят всички ни.

— Но ние не правим нищо! — възкликвам. Снижавам глас: —
Нали, вуйчо? Не правим нищо?

Той ме потупва по ръката и ме уверява:

— Не правим нищо.

---

[1] „Проповедникът Джон“ (или Презвитер Йоан, на англ. Prester John) — митична фигура, популярна в Европа между XII и XVII в. — християнски патриарх и светец, за когото се говорело, че владее християнски народ, изгубен сред мюсюлманите и езичниците на Ориента. — Б.пр. ↑

ЗАМЪКЪТ УИНДЗОР ЛЯТОТО НА 1488 Г.

Но леля ми Маргарет не седи със скръстени ръце. Нейна светлост вдовстващата херцогиня на Фландрия, сестра на баща ми, със сигурност не бездейства. Постоянно пише на Джеймс III Шотландски, дори му изпраща делегация от верни поддръжници на Йорк. „Опитва се да го убеди да тръгне на война срещу нас“, казва Хенри уморено. Влизам в личните му покои в големия замък, и го откривам с двама писари в двата края на голяма маса и лист с петна от сол пред него. Разпознавам големите червени восъчни печати на леля си и разклоняващите се зигзаговидни извивки; тя използва Слънцето във възход, великолепият герб на Йорк, създаден от баща ми. „Но няма да успее. Ние сме сключили съюз, ще уговорим и годежи. Джеймс се закле да ми бъде верен. Ще бъде твърд привърженик на Англия на Тюдорите. Няма да се обърне назад към Йорк.“

Но въпреки че Хенри може и да е прав и Джеймс да е верен в сърцето си, той не може да убеди съотечествениците си да подкрепят Англия. Страната му, лордовете му, дори неговият наследник, всички до един са против Англия на Тюдорите, каквото и да смята кралят, и страната печели. Обръщат се срещу него, вместо да преглътнат един съюз с амбициозния Тюдор, и Джеймс трябва да защитава приятелството си с Англия и дори трона си. Получавам набързо надраскана бележка от майка си, но не разбирам какво иска да каже:

И така, виждаш, че няма да поема по Големия северен път.

Знам, че Хенри сигурно е видял бележката, почти веднага след като е била написана, затова незабавно му я занасям, за да покажа верността си; но когато влизам в личния му кабинет, се сепвам, защото

с него има мъж, който ми се струва познат, макар да не мога да свържа с никакво име смуглото му лице. После, когато той се обръща към мен, си казвам, че е по-добре да забравя всичко, което някога съм знаела за него. Това е сър Едуард Брамптън, кръщелникът на баща ми, мъжът, когото вуйчо ми видял в кралския двор на Португалия с дръзкия паж. Той се обръща и ми се покланя ниско, усмивката му е изпълнена със съдържана увереност.

— Познавате ли се? — пита без заобикалки съпругът ми, като наблюдава лицето ми.

Поклащам глава.

— Много съжалявам... вие сте?

— Аз съм сър Едуард Брамптън — казва той любезно. — Видях ви веднъж, когато бяхте малка принцеса, твърде млада, за да помните един незначителен стар придворен като мен.

Кимвам и насочвам цялото си внимание към Хенри, сякаш сър Едуард не ме интересува изобщо.

— Искях да ви кажа, че получих бележка от абатството Бърмъндзи.

Той я взема от ръката ми и я прочита мълчаливо.

— Аха. Тя сигурно знае, че Джеймс е мъртъв.

— Това ли има предвид? Пише само, че няма да поеме по Големия северен път. Как е умрял кралят? Как е могло да се случи подобно нещо?

— В битка — казва Хенри кратко. — Неговата страна подкрепи сина му срещу него. Изглежда, че някои от нас не могат да имат доверие дори на кръвните си роднини. Не можеш да бъдеш сигурен в собствения си наследник, камо ли пък в майка си.

Внимавам да не поглеждам към сър Едуард.

— Съжалявам, ако това ни причинява неприятности — казвам с равен тон.

Хенри кимва.

— Във всеки случай, имаме нов приятел в лицето на сър Едуард.

Усмиввам се леко. Сър Едуард се покланя.

— Сър Едуард ще се прибере в Англия догодина — казва Хенри. — Той служеше предано на баща ви, а сега ще служи на мен.

При тази перспектива сър Едуард придобива бодро изражение и се покланя отново.

— Така че, когато отговаряте на майка си, можете да ѝ съобщите, че сте видели стария ѝ приятел — предлага Хенри.

Кимвам и тръгвам към вратата.

— Кажете ѝ също и че сър Едуард е имал един дързък паж, който се е възгордял твърде много, но че сега той е напуснал службата при него и е отишъл да работи за един търговец на коприна. Никой не знае къде е сега. Може да е заминал да търгува в Африка, може би в Китай, никой не знае.

— Ще ѝ съобщя това, ако желаете — казвам.

— Тя ще разбере кого имам предвид — усмихва се Хенри. — Кажете ѝ, че пажът е бил едно безочливо малко момче, което обичало да се преоблича в чужди копринени одежди, но сега има нов господар — по една случайност търговец на коприна, така че момчето ще подхожда за работата, и че е заминало с него и е изчезнало окончателно.

ДВОРЕЦЪТ ГРИНИЧ, ЛОНДОН

КОЛЕДА 1488 Г.

Тревожното озъртане на Тюдорите из ненадеждния свят, който ги заобикаля, престава за коледните празненства, сякаш най-сетне е възможно дните да минават, да се случват дребни събития и да се пишат и получават бележки, без да се налага Хенри да вижда всичко и да знае всичко. Изглежда, че с потъването на невидимото момче в неизвестността не остава за какво друго да бъдем нащрек, и шпионите по пристанищата и стражите по пътищата могат да си отдъхнат. Дори Нейна светлост майката на краля изоставя намръщеното си изражение и наблюдава с лека усмивка пристигането на бъдника, шутовете, актьорите, участниците в пантомими и коледния хор. Позволяват на Маргарет да посети брат си в Тауър, и тя се връща в Гринич толкова щастлива, колкото не е била от доста време насам.

— Кралят му позволява да има учител и книги — казва тя. — Има и лютня. Свири и композира песни, изпя ми една.

Хенри идва в стаята ми всяка вечер след вечеря, седи до огъня и ние разговаряме за изминалия ден; понякога ляга с мен, понякога остава с мен до сутринта. Чувстваме се удобно заедно, дори сме нежни един към друг. Когато слугите идват да оправят леглото и да ми свалят робата, той ги отстранява с махване на ръка. „Оставете ни“, казва, и когато те излязат и затварят вратата, той сам изхлузва робата от раменете ми. Целува голото ми рамо и ми помага да се настаня във високото легло. Все още облечен, ляга до мен на леглото и нежно отмята косата от лицето ми.

— Много си красива — казва. — А това е третата ни Коледа заедно. Чувствам се като мъж, сключил добър брак, женен отдавна, и то за красива съпруга.

Лежа неподвижно и го оставям да дръпне панделката от края на плитката ми и да прокара пръсти през лъскавите златисти кичури коса.

— И винаги ухаеш толкова съблазнително — казва той тихо.

Става от леглото и развързва колана на халата си, сваля го и го полага внимателно на един стол. Винаги държи нещата си спретнато. После повдига завивките и се вмъква до мен. Изпълнен е с желание, и аз се радвам на това, защото искам още едно дете. Разбира се, ние имаме нужда от още един син, за да подсигури наследяването на трона; но заради себе си аз искам онова прекрасно чувство за бебе в утробата ми и усещането за растящ в нея живот. Затова му се усмихвам, повдигам крайчеца на робата си, и му помагам да се намести върху мен. Протягам ръце към него и чувствам топлата сила на плътта му. Той е бърз и внимателен, потръпвайки от собственото си бързо удоволствие; но аз не чувствам нищо повече от топлота и готовност. Не очаквам повече, радвам се, че поне изпитвам готовност, и съм му благодарна, че е внимателен. Той остава да лежи известно време върху мен, заровил лице в косата ми, с устни, притиснати към шията ми, после се повдига от мен и, за моя изненада, казва:

— Но не е като любов, нали?

— Какво?

Потресена съм, че е изрекъл такава явна истина.

— Не е като любов — казва той. — Имаше едно момиче, когато бях млад, в изгнание в Бретан, тя се измъкваше тайно от къщата на баща си, рискувайки всичко, за да бъде с мен. Криех се в обора, горях от копнеж да я видя. А когато я докоснех, тя потръпваше, щом я целунех, се разтапяше, а прегърнеше ли ме, обвиняваше ръце и крака около мен и се разплакваше от наслада. Не можеше да спре, и чувствах как радостни ридания разтърсват тялото ѝ.

— Къде е сега? — питам. Въпреки безразличието си към него откривам, че съм любопитна да науча нещо за тази жена, и раздразнена от мисълта за нея.

— Още е там — казва той. — Роди дете от мен. Семейството ѝ я омъжи набързо за един фермер. Вероятно вече е дебела малка фермерска съпруга с три деца — той се засмива. — Едното — червенокосо. Как ли се казва? Анри?

— Но никой не те нарича „блудница“ — отбелязвам.

При тези думи той обръща глава и се изсмива високо, сякаш съм казала нещо необичайно забавно.

— Ах, скъпа, не. Никой не ме нарича „блудница“, защото съм крал на Англия и съм мъж. Независимо какво друго може да ти се иска

да промениш на този свят — да видиш крал от рода Йорк на престола, различен изход от битката, Ричард да възкръсне от мъртвите, — не можеш да се надяваш да промениш начина, по който светът гледа на жените. Всяка жена, която изпитва желание и му се подчинява, винаги ще бъде наричана блудница. Това никога няма да се промени. Твоята репутация беше съсипана от безразсъдството, което прояви в отношенията си с Ричард, макар да мислеше, че това е любов, твоята първа любов. Възвърна си репутацията единствено чрез един брак без любов. Спечели доброто си име, но изгуби наладата.

При небрежното назоваване на мъжа, когото обичам, аз придърпвам завивките до брадичката си, прибирам косата си и я сплитам отново. Той не ме спира, а ме наблюдава безмълвно. Подразнена, осъзнавам, че ще остане за през нощта.

— Би ли искала майка ти да дойде в двора за Коледа? — пита той небрежно, като се обръща да духне свещта до леглото. Стаята се осветява само от догарящия огън, светлината на жаравата придава бронзов оттенък на рамото му. Ако бяхме влюбени, това щеше да е любимото ми време от деня.

— Може ли? — почти заеквам, толкова съм изненадана.

— Не виждам защо не — казва той небрежно. — Ако ти искаш тя да е тук.

— Искам го повече от всичко друго — казвам. — Толкова много ми се иска. Толкова ще бъда щастлива тя да е отново с мен, и то за Коледа, а сестрите ми, особено малките ми сестри... те толкова ще се радват.

Импулсивно се надвесвам и го целувам по рамото.

Изведнъж той се обръща, улавя лицето ми и поема целувката по устата си. Нежно ме целува отново, а после отново, и скръбта ми, задето спомена Ричард, и ревността ми към момичето, което някога е обичал, някак ме подтикват да приема допира на устата му в моята, и да обвия ръце около шията му, после усещам как тежестта му се отпуска върху мен и тялото му се притиска по цялата ми дължина, докато устните ми се разтварят и аз го вкусвам, а очите ми се затварят, когато ме прегръща, и чувствам как внимателно, сладко, прониква отново в мен, и за първи път досега това, което се случва между двама ни, наистина прилича мъничко на любов.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН ПРОЛЕТТА НА 1489 Г.

С майка ми в двора Коледата е весела, а после следва дълга, студена зима в Лондон. Поръчваме отслужването на специална литургия за вуйчо ми Едуард, който умря миналата зима, по време на похода срещу французите.

— Не трябваше да заминава — казвам, като паля свещ за него на олтара в параклиса.

Майка ми се усмихва, макар да знам, че ѝ е мъчно за него.

— О, трябваше — казва тя. — Той никога не е бил човек, който си стои кротко у дома.

— И вие ще трябва да си отидете кротко у дома — изтъквам. — Коледните празненства свършиха и Хенри казва, че трябва да се върнете в абатството.

Тя се обръща към вратата и смъква шапчицата си напред върху сребристата си коса:

— Нямам нищо против, стига ти и момичетата да сте добре, а виждам, че ти си щастлива и в мир със себе си.

Тръгвам до нея и тя ме хваща за ръката.

— А ти? Започваш ли да го обикваш, както се надявах? — казва тя.

— Странно е — признавам. — Не го намирам за героична фигура, не смятам, че е най-прекрасният мъж на света. Зная, че не е много смел, често е сприхав. Не го обичам така, както обичах Ричард...

— Има много видове любов — наставлява ме тя. — А когато обичаш мъж, който е по-малко от онова, което си мечтала, трябва да си дадеш сметка за разликата между истински мъж и блян. Понякога трябва да му прощаваш. Може би дори трябва да му прощаваш често. Но с прошката често идва любовта.

През април, когато птиците пеят в нивите на юг от реката, казвам на Хенри, че няма да изляза с него на лов със соколи. Той тъкмо възсяда коня си в двора на конюшната, а моят кон, който е бил държан вътре в продължение на дни, скача, вдигнал високо крака, и танцува на място, докато един коняр го държи здраво за поводите.

— Просто му се играе — казва Хенри, като премества поглед от нетърпеливия скопен кон към мен. — Нима не можеш да се справиш с него? Не е обичайно за теб да пропуснеш цял ден лов със соколи. Щом го възседнеш, ще се успокои.

Поклащам глава.

— Вземи друг кон — предлага Хенри. Усмивам се на твърдата му решимост да яздя с него. — Чичо Джаспър ще ти позволи да вземеш неговия. Той е стабилен като скала.

— Не и днес — упорствам.

— Не ти ли е добре? — той хвърля поводите на коняря си и скача долу, за да дойде при мен. — Изглеждаш малко бледа. Добре ли си, любов моя?

При това мило обръщение се навеждам към него и ръката му обгръща талията ми. Обръщам глава, така че устните ми докосват ухото му.

— Просто ми се гади — прошепвам.

— Но нали не ти е горещо? — той трепва леко. Ужасът от потната болест, която дойде с неговата армия, все още е силен. — Кажи ми, че не ти е горещо!

— Не е потната болест — уверявам го. — И не е треска. Не е от нещо, което съм яла, не е и от неузрели плодове — усмихвам му се, но той все още не разбира. — Прилоша ми тази сутрин, и вчера сутринта, и очаквам и утре да ми прилошее.

Той ме поглежда с изгряваща надежда.

— Елизабет?

Кимвам.

— Чакам дете.

Ръката му се стяга около талията ми.

— О, скъпа моя. О, любима. О, това е най-прекрасната новина!

Пред целия двор, той ме целува топло по устата и когато вдига поглед, сигурно всички са разбрали без всякакво съмнение какво съм му казала, защото лицето му сияе.

— Кралицата няма да язди с нас! — изкрещява той, сякаш това е най-добрата вест на света.

Ощипвам го по ръката.

— Още е твърде рано да казваме на когото и да било — предупреждавам го.

— О, разбира се, разбира се — казва той. Целува устата и ръката ми. Всички гледат радостта му с озадачени усмивки. Един-двама се смущават помежду си, досетили се веднага. — Днес кралицата ще си почива! — изревава той. — Няма нужда да се безпокоите. Тя е добре. Но ще си почива. Няма да язди. Не искам тя да язди. Малко е неразположена.

Това потвърждава предположението, така че и най-недосетливият млад човек започва да си шепне със съседа си. Всички се досещат веднага защо Хенри ме е притиснал здраво до гърдите си и защо сияе.

— Върви да си почиваш — той се обръща към мен, без изобщо да забелязва многозначителните усмивки на придворните си. — Искам да си почиваш добре.

— Да — казвам, самата аз едва сдържаща смеха си. — Разбирам това. Мисля, че всички го разбират.

Той се ухилва, смутен като свенливо момче.

— Не мога да скрия колко съм щастлив. Виж, ще ти хвана най-вкусния фазан за вечеря — мята се на седлото. — Кралицата е неразположена — казва на коняря, който държи коня ми. — По-добре сам поразходи коня й. Днес, и всеки ден. Не знам кога ще е достатъчно добре, за да язди отново.

Конярят се покланя много ниско.

— Ще го направя, Ваша светлост — казва той. Обръща се към мен. — Ще гледам да е кротък, така че просто да можете да излезете и да го яхнете, когато ви се прииска.

— Кралицата е неразположена — казва Хенри на спътниците си, които възсядат конете си и му се усмихват широко. — Няма да казвам нищо повече — ухилил се е от ухо до ухо, като момче. — Не казвам нищо повече. Няма нищо за казване — той се изправя в стремената,

повдига шапката от главата си и я размахва във въздуха: — Бог да пази кралицата!

— Бог да пази кралицата! — изкрещават всички в отговор към него и ми се усмихват, а аз вдигам лице и се смея на Хенри.

— Много дискретно — казвам му. — Много изискано, много сдържано, изключително дискретно.

ДВОРЕЦЪТ ГРИНИЧ, ЛОНДОН ЕСЕНТА НА 1489 Г.

Този път решението кога да започна уединението си преди раждането е мое, и макар че Нейна светлост майката на краля избира гоблените за покоите ми и поръчва леглото за почивка през деня и люлката, аз поддреждам стаята според желанията си, и ѝ казвам, че ще се оттегля в уединение в края на октомври.

— И ще повикам майка си да остане при мен — казвам.

Погледът ѝ веднага става остър.

— Питайте ли Хенри?

— Да — лъжа я право в очите.

— И той се съгласи?

Явно не ми вярва дори за миг.

— Да — казвам. — Защо да не се съгласи? Майка ми избра да живее в уединение, да води живот в молитвено съзерцание. Винаги е била сериозна и благочестива жена — забелязвам каменното изражение на Нейна светлост — тя винаги е смятала, че впечатлява всички със светостта си. — Всички знаят, че майка ми копнееше за отдаден на вярата живот — заявявам, чувствайки как лъжата ми става все по-безогледна, и усещам как потръпвам от желание да се разкискам. — Но съм сигурна, че ще склони да се върне в света, за да остане при мен, докато съм в уединение.

После остава само да се добера до Хенри преди майка му. Отивам в покоите му и макар че вратата към приемната му е затворена, кимвам на стража да ме пусне да вляза.

Хенри седи до една маса в центъра на стаята, заобиколен от най-доверените си съветници. Вдига поглед, когато влизам, и виждам, че се е смръщил от тревога.

— Съжалявам — колебая се на прага. — Не си давах сметка...

Всички стават и се покланят, а Хенри идва бързо до мен и хваща ръката ми.

— Въпросът може да почака — казва. — Разбира се, че може да почака. Добре ли сте? Не е станало нищо?

— Не е станало нищо. Искях да ви помоля за една услуга.

— Знаете, че не мога да ви откажа нищо — казва той. — Какво бихте искали? Да се окъпете в перли?

— Искях само да попитам дали майка ми може да бъде с мен, когато се оттегля в уединение — докато изричам думите, виждам как сянката прекосява лицето му. — Тя ми беше такава утеха миналия път, Хенри, и е толкова опитна, родила е толкова много деца, и имам нужда от нея.

Той се колебае.

— Тя ми е майка — настоявам, гласът ми пресеква леко. — Става дума за нейното внуче.

Той се замисля за момент.

— Имате ли представа какво обсъждаме тук? Точно сега?

Поглеждам покрай рамото му към мъжете със сериозни лица, към чичо му Джаспър, загледан мрачно в една карта. Поклащам глава.

— Непрекъснато получаваме сведения от цялата страна за дребни неприятни инциденти. Хора, които имат намерение да ни свалят от власт, хора, които кроят заговори за смъртта ми. В Нортъмбърланд неуправляема тълпа нападнала графа на Нортъмбърланд, докато събирал данъци за мен. Не говорим просто за малко по-грубо отношение — знаете ли, смъкнали го от коня му и го убили!

Ахвам.

— Хенри Пърси?

Той кимва.

— В Абингдън един високоуважаван абат заговорничи против нас.

— Кой? — питам.

Лицето му потъмнява.

— Няма значение кой. На североизток сър Робърт Чембърлейн и синовете му били пленени при опит да отплават при леля ви във Фландрия от пристанището в Хартълпул. Половин дузина дребни инциденти, несвързани помежду си, доколкото можем да преценим, но всички те са признаци.

— Признаци ли?

— За недоволство сред народа.

— Хенри Пърси? — повтарям. — Какъв знак е смъртта му? Доколкото разбирам, хората се противопоставят на плащането на данъци?

Лицето на краля е мрачно.

— Хората от Севера така и не му простиха, задето измени на Ричард при Бозуърт — казва той, като ме наблюдава. — Затова, предполагам, вие също мислите, че си го е заслужил.

Не отвърщам на това: споменът за случилото се все още е твърде болезнен за мен. Хенри Пърси казал на Ричард, че войската му е твърде уморена, за да се бие, след като е пристигнала чак от Север — сякаш е възможно един командир да доведе в битка войска, твърде уморена, за да се бие! Застанал в тила на армията на Ричард и така и не се придвижил напред. Когато Ричард врхлелял от хълма към смъртта си, Пърси го гледал как пада, без да помръдне. Няма да скърбя за смъртта на този малък, мръсен мерзавец. За мен той не е никаква загуба.

— Но нито едно от тези неща няма никаква връзка с майка ми — рискувам да отбележа.

Чичо Джаспър ми отправя продължителен, хладен поглед със сините си очи, сякаш не е съгласен.

— Не пряко — признава Хенри. — Тя пропиля последния си шанс с бунта на момчето от готварницата. Не разполагам с нищо, което да я свързва с тези разпръснати схватки.

— Значи може да дойде в усамотение с мен.

— Много добре — решава той. — Вътре с вас тя ще е на толкова сигурно място, колкото и в абатството. И това ще покаже на всички, които още си я представят като олицетворение на династията Йорк, че тя е член на нашата фамилия.

— Може ли да ѝ пиша днес?

Той кимва, взема ръката ми и я целува.

— Не мога да ви откажа нищо — казва. — Не и когато сте на път да ме дарите с още един син.

— А ако е момиче? — питам, като му се усмихвам. — Ще ми пратите ли сметка за всички тези услуги, ако родя момиче?

Той поклаща глава.

— Момче е. Сигурен съм в това.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН НОЕМВРИ 1489 Г.

Майка ми обещава да дойде от Бърмъндзи, но болестта върлува толкова силно в Лондон, че тя отказва да дойде направо в усамотение с мен, а изчаква в покоите си няколко дни, за да се увери, че не пренася едрата шарка, която настъпва с мъчително висока температура и ужасни червени петна по цялото тяло.

— Не бих искала да ти я донеса — казва тя, когато най-сетне влиза през вратата, уплътнена, за да цари тишина, която се отваря толкова рядко към външния свят.

В миг се хвърлям в обятията ѝ и тя ме прегръща, а после отстъпва назад да погледне лицето ми, големия ми корем и подутите ми ръце.

— Свалила си всичките си пръстени — отбелязва.

— Бяха ми прекалено стегнати — казвам. — А глезените ми са дебели колкото прасците.

При тези думи тя се засмива.

— Всичко това ще се поправи, когато дойде бебето — казва тя и ме кара да легна на дивана, сяда в края му, взема краката ми в скута си и ги разтрива уверено със силните си ръце. Гали ходилата, подръпва леко пръстите, докато аз почти почвам да мъркам от удоволствие, и тя пак ми се смее.

— Сигурно се надяваш на момче — казва тя.

— Всъщност не — отварям очи и срещам сивия ѝ поглед. — Надявам се бебето да е здраво и силно. И безкрайно бих се радвала на едно момиченце. Разбира се, имаме нужда от момче...

— Може би момиче сега, а после момче — предлага тя. — Крал Хенри все още ли е мил с теб? На Коледа изглеждаше като влюбен.

Кимвам.

— Изключително нежен е.

— А Нейна светлост?

Правя гримаса.

— Изключително грижовна.

— Е, добре, вече съм тук — казва майка ми, давайки да се разбере, че тя е единствената, която може да се мери с Нейна светлост майката на краля. — Тук ли идва да се храни?

Поклащам глава.

— Храни се със сина си. Когато съм в уединение, тя заема мястото ми на кралската маса в двора.

— Нека се наслади на своя миг слава — съветва ме майка ми. — А ние ще се храним по-добре тук без нея. Кой са придворните ти дами?

— Сесили, Ан и братовчедка ми Маргарет — казвам. — Макар че Сесили отказва да прави каквото и да било за някого, защото самата тя чака дете. И, разбира се, сродниците на краля, както и онези, които майка му настоява да държа около себе си — снижавам глас. — Сигурна съм, че ѝ докладват за всяка моя постъпка и дума.

— Със сигурност. А как е Маги? И горкият ѝ малък брат?

— Позволяват ѝ да го посещава — казвам. — И тя твърди, че той е сравнително добре. Сега има учители и музикант. Но това не е живот за едно момче.

— Може би, ако Хенри се сдобие с втори наследник, ще освободи клетия Теди — казва майка ми. — Всяка нощ се моля за онова бедно момче.

— Хенри не може да го пусне, докато се опасява, че хората могат да се вдигнат в подкрепа на един херцог на Йорк — казвам. — А дори сега в страната има постоянни бунтове.

Тя не ме пита кой се бунтува, нито пък какво казват хората. Не ме пита в кои графства става това. Отива до прозореца, дръпва назад едно ъгълче от плътния гоблен и поглежда навън, сякаш казаното не я интересува, и по това разбирам, че Хенри греши и че майка ми не е изстреляла последната си бунтарска стрела. Тъкмо обратното — отново е в центъра на бунта. Знае повече от мен, вероятно знае повече от Хенри.

— Какъв е смисълът от това? — питам нетърпеливо. — Какъв е смисълът да продължават тези размирици, мъжете да рискуват живота си и да се опитват да избягат във Фландрия, да се обявява цена за главите им? Семейства биват съсипвани и майки губят синовете си точно както вие, жени като леля ми Елизабет, която остана без сина си

Джон, а другият ѝ син е под подозрение. Какво се надявате да постигнете?

Тя се обръща. Изражението ѝ е нежно и ведро както винаги.

— Аз ли? — казва тя с ясната си усмивка. — Не постигам нищо. Аз съм само една стара баба, която живее в абатството Бърмъндзи, и се радвам на възможността да посетя скъпата си дъщеря. Не мисля за нищо друго, освен за душата си и за предстоящата вечеря. Не предизвиквам никакви неприятности.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН

28-МИ НОЕМВРИ 1489 Г.

Болките започват в ранните часове на сутринта, събуждайки ме с дълбоко раздвижване в корема. Майка ми идва при мен в мига, когато изпъшквам, и държи ръцете ми, докато акушерките загреват ейл и поставят иконата така, че да мога да я виждам, докато траят родилните ми мъки. Хладната ръка на майка ми е на челото ми, когато съм потна и изтощена, и погледът ѝ е прикован в моя, докато тя ме убеждава с тихия си глас, че няма болка, че няма нищо друго освен едно божествено хладно плаване по спокойна река — това е, което ми помага да преживея дългите часове, докато чувам плач и осъзнавам, че всичко е свършило и че имам бебе, и поставят малкото ми момиченце в ръцете ми.

— Синът ми заповядва да ме почетете, като кръстите Нейна светлост принцесата на мен — внезапната поява на лейди Маргарет рязко ме връща в действителния свят и зад гърба ѝ виждам как майка ми сгъва бельо, свежда глава и се мъчи да не се разсмее.

— Какво? — питам. Още съм замаяна от родилния ейл и от магията, която майка ми съумява да изплете, та болката да намалява и времето да минава по-леко.

— Много ще се радвам да ѝ бъда кръстница — лейди Маргарет продължава мисълта си. — Желанието да ми окаже почит е толкова присъщо на сина ми. Само мога да се надявам вашето момче Артур да ви бъде такъв добър и любящ син, какъвто е моят към мен.

Майка ми, която бе родила двама кралски сина, които я обожаваха, се извърща и прибира бельото в една ракла.

— Принцеса Маргарет от династията на Тюдорите — казва Нейна светлост, наслаждавайки се на звука на собственото си име.

— Не е ли суета да кръстиш едно дете на себе си? — обажда се майка ми със сладък тон от ъгъла на стаята.

— Ще бъде кръстена на моята светица-покровителка — отвръща лейди Маргарет, без ни най-малко да се разстрои. — Не е за моя

собствена прослава. Освен това, собствената ви дъщеря избира името. Нали, Елизабет?

— О, да — казвам покорно, твърде уморена, за да споря с нея. — Главното е, че е здрава.

— И красива — отбелязва прекрасната ми майка.

* * *

Тъй като в Лондон има толкова много болни от едра шарка, не организираме голямо кръщение, а аз съм пречистена в църква насаме и се връщам в покоите си и в живота на кралския двор без пищно празненство. Знам също и че Хенри няма да пилее пари, за да ознаменува раждането на принцеса. Ако беше още едно момче, щеше да организира голям празник за всички и да нареди от фонтаните по улиците да се лее вино.

— Не съм разочарован, че е момиче — уверява ме той, когато ме посреща в детската стая и го откривам със скъпоценното бебе на ръце. — Имаме нужда от още едно момче, разбира се, но тя е най-красивото, най-изящното момиченце, което се е раждало някога.

Заставам до рамото му и се вглеждам в лицето ѝ. Тя е като малка розова пъпка, като венчелистче, с ръчички като малки морски звезди и нокти като най-миниатюрните мидени черупки, които е изхвърлял някога приливът.

— Маргарет, на майка ми — казва Хенри, като целува покритата ѝ с бяла шапчица главичка.

Братовчедка ми Маги пристъпва напред да вземе бебето от нас.

— Маргарет, на теб — прошепвам ѝ.

ДВОРЕЦЪТ ГРИНИЧ, ЛОНДОН

ЮНИ 1491 Г.

Минават две години, преди да зачена отново, и тогава най-последно се ражда момчето, от което имаше нужда съпругът ми. Той го посреща с пламенна радост, сякаш това момче е цяло състояние. Хенри започва да придобива репутацията на крал, който обича да има злато в хазната си; това момче е като току-що изсечен златен суверен^[1], още едно творение на Тюдорите.

— Ще го наречем Хенри — заявява той, щом слагат момчето в ръцете му, когато идва при мен, седмица след раждането.

— Хенри, на теб? — питам го, усмихвайки се от леглото.

— Хенри, на благочестивия крал — казва той строго, напомняйки ми, че точно когато си мисля, че сме най-щастливи и най-спокойни, той пак ще започне да се озърта през рамо, защитавайки короната си. Премества поглед от мен към братовчедка ми Маргарет, сякаш ние сме отговорни за затворничеството на стария крал в Тауър, а после — за смъртта му. С Маргарет си разменяме виновен поглед. Вероятно именно бащите ни, в съучастничество с нашия чичо Ричард, са притиснали с възглавница спящото лице на клетия невинен крал. Във всеки случай, ние сме достатъчно близо до убийството, за да изпитваме вина, когато Хенри нарича стария крал „светец“ и кръщава новородения си син на него.

— Както желаш — казвам небрежно. — Но той наистина прилича толкова много на вас. С медночервена коса, истински Тюдор.

Той се засмива, когато чува това.

— Червенокос като чичо ми Джаспър — казва доволно. — Дано Бог го даде с късмета на чичо ми.

Усмихва се, но аз забелязвам напрежението в очите му, изражението, от което съм се научила да се ужасявам, сякаш е преследван от призрци. Така гледа, когато избухва във внезапен ропот и недоволство. Това е изражението, което сигурно е носил през всичките онези години, когато е бил в изгнание и не е можел да се

довери никому и се е боял от всички, и всяка вест, която е получавал от дома си, го е предупреждавала за баща ми, а всеки пратеник, който я е носел, е можело да се окаже убиец.

Кимвам на Маги, която е също толкова чувствителна, колкото и аз, към непостоянния нрав на Хенри, и тя взема бебето, връчва го на дойката му, а после сяда до двамата, сякаш иска да изчезне зад топлото, едро тяло на жената.

— Случило ли се е нещо? — питам тихо.

Той ме поглежда гневно за миг, сякаш аз съм предизвикала проблема, а после го виждам как омеква и поклаща глава.

— Откъслечни новини — казва. — Лоши новини.

— От Фландрия ли? — питам тихо. Винаги леля ми е тази, която предизвиква тази дълбока линия между веждите му. Година след година тя продължава да изпраща шпиони в Англия, пари на бунтовниците, говори против Хенри и семейството ни, обвинява ме в нелоялност към нашия род.

— Не и този път — казва той. — Може би има нещо по-лошо от херцогинята... ако можеш да си представиш нещо по-лошо от нея.

Чакам.

— Майка ти казала ли ти е нещо? — пита той. — Това е важно, Елизабет. Трябва да ми съобщиш, ако е казала нещо.

— Не, нищо — казвам. Съвестта ми е чиста. Този път тя не дойде с мен в уединение, каза, че не е добре и се опасява да не донесе болестта със себе си. Тогава бях разочарована, но сега ме сграбчва тревога, боя се, че е останала навън, за да крои предателски заговори. — Не съм я виждала. Не ми е писала нищо. Болна е.

— Нищо ли не е казала на сестрите ти? — пита той. Накланя глава към Маги, която седи до кърмачката, галейки малките крачета на сина ми, докато той спи. — Тя не е ли казала нищо? Твоята братовчедка Уорик? Маргарет? Нищо за брат си?

— Пита ме дали той може да бъде освободен — отбелязвам. — А аз те моля за това, разбира се. Той не прави нищо лошо...

— Не прави нищо лошо в Тауър, защото е безсилен да направи нещо като мой пленник — казва Хенри рязко. — Ако беше свободен, Бог знае къде щеше да се озове. В Ирландия, предполагам.

— Защо Ирландия?

— Защото Шарл Френски е изпратил нашественическа войска в Ирландия — говори с потиснат, гневен шепот. — Половин дузина кораби, двеста души, под знаме с кръста на свети Георги, сякаш са английска армия. Въръжил е и е екипирал армия, която марширува под знамето на свети Георги! Френска армия в Ирландия! Защо според теб би го сторил?

Поклащам глава.

— Не знам — забелязвам, че шепна като него, сякаш сме съзаклятници, готвещи се да нарушим мира в една страна, сякаш ние сме тези, които нямат права, които не би трябвало да са тук.

— Мислиш ли, че очаква нещо?

Поклащам глава. Наистина съм озадачена.

— Хенри, наистина не знам. Какво би очаквал кралят на Франция да излезе от Ирландия?

— Нов призрак?

Усещам как по гръбнака ми бавно пропълзва тръпка като студен вятър, макар че е летен ден, и загръщам раменете си с шала.

— Какъв призрак?

Произнасяйки тази единствена, силна дума, съм снишила глас като него, и двамата говорим така, сякаш призоваваме духове, когато той се навежда към мен и казва:

— Има едно момче.

— Момче ли?

— Друго момче. Още едно момче, което се опитва да се представи за твоя мъртъв брат.

— Едуард?

— Ричард.

Старата болка, когато чувам името на мъжа, когото обичах, дадено на брата, когото изгубих, почуква по сърцето ми като близък приятел. Отново пристягам шала си и откривам, че се прегръщам сама, сякаш за утеха.

— Момче, претендиращо, че е Ричард? Кой е той? Още едно подставено лице, още един самозванец?

— Не мога да го проследя — казва Хенри, с потъмнели от страх очи. — Не мога да разбера кой го подкрепя, не мога да открия откъде идва. Казват, че говори няколко езика, осанката му е като на принц.

Казват, че е убедителен — е, Симнъл беше също убедителен, те са обучени да бъдат такива.

— Те?

— Всички тези момчета. Всички тези призраци.

Замълчавам за миг, мислейки си за съпруга си, обкръжен в мислите си от много момчета, безименни момчета, призрачни момчета. Затварям очи.

— Уморена си, не биваше да те тревожа с това.

— Не. Не съм уморена. Само обезпокоена от мисълта за нов претендент.

— Да — казва той, внезапно обзет от съчувствие. — Точно такъв е. Права си да го назоваваш така. Още един претендент. Още един лъжец, още едно вероломно момче. Ще трябва да го заловя, да разбера кой е и откъде идва, да оспоря разказа му, да нацепя лъжите му на трески, да опозоря поддръжниците му, и да унищожа него и тях заедно.

Изричам най-ужасното нещо, което бих могла да кажа.

— Какво искаш да кажеш — че аз съм тази, която го нарича претендент? Какъв би могъл да бъде той, ако не претендент?

Той се изправя веднага и свежда поглед към мен, сякаш сме новобрачни и все още ме мрази.

— Именно. Какъв би бил той, ако не претендент? Понякога, Елизабет, намирам глупостта ти за наистина блестяща.

Той излиза от стаята, пребледнял от възмущение, а Маги ми хвърля поглед през стаята и изглежда изплашена.

* * *

Когато излизам от уединението си, откривам, че навън е горещо и слънцето грее ослепително ярко, а двора заварвам обзет от смут и тревога, въпреки раждането на втория ни син. Всеки ден пристига нова вест от Ирландия, а най-лошото от всичко е, че никой не смее да говори за това. Потни коне стоят в двора на конюшните, мъже, покрити със спечена прах, биват отвеждани направо вътре, за да се срещнат с краля, лордовете седят с него, за да изслушват докладите, но никой не

коментира чутото. Сякаш сме във война, но никой не иска да каже нищо; намираме се под безмълвна обсада.

За мен е ясно, че кралят на Франция ни отмъщава за дългата ни, упорита подкрепа на Бретан срещу него. Вуйчо ми загина, за да запази Бретан независим от Франция; Хенри никога не забравя, че откри сигурно убежище в малкото херцогство. Честта му го задължава да подкрепи бившите си домакини. Имаме всички основания да гледаме на Франция като на наш враг. Но по някаква причина, въпреки че тайният съвет е на практика военен съвет, никой не говори открито против Франция. Не казват нищо, сякаш се срамуват. Франция е разположила армия в нашето кралство Ирландия, и въпреки това никой не се гневи срещу французите. Сякаш лордовете смятат, че вината е у нас, в неумението на Хенри да бъде убедителен крал, че това е истинският проблем, и че френското нашествие е просто още един знак за това.

— Французите не ги е грижа за мен — казва ми троснато Хенри. — Франция е враг на краля на Англия, който и да е той, какъвто и да е цветът на дрехата му. Те искат Бретан за себе си, и искат да причиняват неприятности за Англия. Позорът, който ми навличат, два бунта за четири години, не означава нищо за тях. Ако династията Йорк беше на трона, тогава щяха да заговорничат срещу вас.

Стоим в двора на конюшната, а около нас се носи обичайната глъчка на разговорите, конярите извеждат конете от отделенията им, помагат на дамите да се качат на седлата, благородниците стоят до стрemenата им, подават чаша вино, държат някоя ръкавица, говорят, ухажват, наслаждават се на слънчевата светлина. Би трябвало да сме щастливи, с три деца в детската стая и предани придворни около нас.

— Разбира се, Франция винаги е наш враг — отвърщам успокояващо. — Както казваш. И ние винаги сме оказвали съпротива на нашествията, и винаги сме побеждавали. Може би, понеже си бил в Бретан толкова дълго, си навикнал да се боиш от тях твърде много? Защото виж — имаш шпиони и хора, които да ти докладват, постове, които ти изпращат новини, и лордовете, които са готови да се въоръжат в миг. Ние сигурно сме по-голямата сила. Между нас и тях е Тясното море. Дори ако има войски в Ирландия, те не могат да бъдат сериозна заплаха за нас. Сега можете да се чувствате в безопасност, нали, милорд?

— Не питай мен, питай майка си! — възкликва той, обладан от един от внезапните си изблици на ярост. — Питай майка си дали сега мога да се чувствам в безопасност. И ми предай какво казва.

---

[1] Златна монета на стойност една лира стерлинга, сечена за първи път по време на управлението на Хенри VII, през 1489 г. — Б.р.

↑

ДВОРЕЦЪТ ШИЙН, РИЧМЪНД СЕПТЕМВРИ 1491 Г.

Хенри идва в покоите ми със свитата си преди вечеря и ме отвежда до една прозоречна ниша, далече от всички. Сесили, сестра ми, току-що завърнала се в двора след раждането на втората си дъщеря, повдига вежда, забелязала топлата прегръдка на Хенри и факта, че той показва пред всички как иска да бъде насаме с мен. Усмивкам се, когато виждам, че е забелязала.

— Искам да говоря с теб — казва той.

Накланям глава към него и чувствам как ме притегля по-близо.

— Смятаме, че е време братовчедка ти Маргарет да се омъжи.

Не мога да се сдържа и хвърлям поглед към нея. Нейна светлост майката на краля я е хванала за ръка и ѝ говори сериозно.

— Изглежда като нещо повече от мисъл, изглежда като решение — отбелязвам.

Усмивката му е момчешка, гузна.

— Идеята е на майка ми — признава той. — Но мисля, че това ще е добър брак за нея, а и честно казано, скъпа — трябва да я свържем с човек, на когото можем да имаме доверие. Името ѝ и присъствието на брат ѝ, означават, че тя винаги ще живее в смут под нашето управление. Но можем поне да променим името ѝ.

— Кого сте избрали за нея? — питам. — Защото, Хенри, предупреждавам те, че я обичам като сестра, не искам да бъде отпратена надалече в Шотландия, или... — внезапно ме обзема подозрение — набързо натоварена и изпратена като стока в Бретан, или във Франция, за да сключиш някакъв договор.

Той се засмива.

— Не, не, всички знаят, че тя не е принцеса на Йорк като теб или сестрите ти. Всички знаят, че съпругът ѝ трябва да я държи на сигурно място и да не ѝ позволява да се пречка. Тя не може да бъде влиятелна, не може да бъде забележима, трябва да я задържим мирно и кротко в рода си, та никой да не мисли, че ще подкрепи друг род.

— А когато тя бъде омъжена и няма да представлява опасност, и бъде на сигурно място, както казваш, може ли тогава брат й да излезе от Тауър? Може ли да живее с нея и надеждния й съпруг?

Той поклаща глава, вземайки ръката ми:

— Наистина, любов моя, ако знаеш колко много мъже шушукат за него, ако знаеш колко хора заговорничат за него, ако знаеш как нашите врагове изпращат пари за оръжия, за да бъде подкрепен... не би молила за това.

— Дори сега? — прошепвам. — Шест години след Бозуърт?

— Дори сега — казва той. Преглъща, сякаш може да усети вкуса на страха. — Понякога си мисля, че никога няма да се откажат.

Нейна светлост майката на краля идва към нас, като води Маги за ръка. Мога да видя, че Маги не е нещастна, изглежда поласкана и доволна от вниманието, и осъзнавам, че това предложение за брак може да й даде съпруг и дом, и нейни собствени деца, и да я освободи от постоянното бдение за брат й и безкрайната й тревожна служба при мен. Нещо повече — тя може да има късмет да се сдобие със съпруг, който я обича, може да има земи, в които да гледа как расте и се ражда реколтата, може да има деца, които — макар че никога не могат да имат право над трона — може да бъдат щастливи в Англия като деца на Англия.

Пристъпвам към нея и поглеждам Нейна светлост:

— Имате предложение за скъпата ми братовчедка?

— Сър Ричард Поул — тя назовава сина на своята полусестра, мъж, толкова надежден и толкова предан на каузата на съпруга ми, все едно че е негов боен кон. — Сър Ричард поиска от мен позволение да предложи брак на лейди Маргарет, и аз казах „да“.

За момент си затварям очите за факта, че тя няма право да приема брак от името на братовчедка ми. Пренебрегвам факта, че сър Ричард е почти на трийсет години, спрямо осемнайсетте на братовчедка ми. Затварям си очите дори за това, че сър Ричард не притежава нищо повече от почтено име, няма на практика никакво състояние, а братовчедка ми е наследница на престола от английската династия Йорк, и на богатството на рода Уорик, защото забелязвам, че Маги свети от вълнение, с поруменели бузи, с блеснали очи.

— Искаш ли да се омъжиш за него? — питам я бързо на латински, който нито Нейна светлост, нито съпругът ми разбират с

лекота.

Тя кимва.

— Но защо?

— За да се освободя от нашето име — казва тя направо. — За да не бъда вече заподозряна. Да бъда една от Тюдорите, а не една от техните врагове.

— Никой не те смята за враг.

— В този двор човек е или Тюдор, или враг — казва тя остро. — Втръсна ми да бъда под подозрение.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН ЕСЕНТА НА 1491 Г.

Празнуваме сватбата им веднага щом се връщаме в Уестминстър за есента, но щастието им е помрачено от още лоши вести от Ирландия.

— Издигнаха претенциите на момчето — казва ми кратко съпругът ми. Каним се да излезем на езда, долу край реката, и да се опитаме да вдигнем диви патици, за да пуснем соколите да ги ловят. Дворът е облян в ярка слънчева светлина, придворните припряно викат да доведат конете им. Соколарите извеждат птиците си от помещението с клетките, главата на всяка от тях е покрита с ярко оцветена кожена качулка, с малко перо на върха. Забелязвам как едно от момчетата, които въртят шишовете, надзърта от вратата на готварницата, загледано с копнеж към птиците. Един от соколарите добродушно махва на момчето да се приближи и му позволява да мушне ръка в кожена ръкавица и да изпробва тежестта на птицата върху юмрука си. Усмивката на момчето ми напомня за брат ми — после виждам, че това е момчето, което върти шишовете, малкият самозванец, Ламбърт Симнъл, променен и свикнал с новия си живот.

Хенри подсвирва на соколаря си и той се приближава с красив сокол скитник, с гърди като кралски хермелин, с гръб, тъмен като самурена кожа. Хенри нахлузва ръкавицата и взема птицата върху юмрука си, като увива ремъците за закопчаване около пръстите си.

— Издигнаха претенциите на момчето — повтаря той. — Още едно момче.

Виждам потъмнялото му лице и осъзнавам, че този излет за лов със соколи, и глъчката на забавляващия се двор, и новата пелерина на Хенри, и дори жестът, с който милва сокола си, са все част от една преструвка. Той показва на света, че не е разтревожен. Опитва се да създава впечатление, че за него всичко е наред. А всъщност, както се случва толкова често, е разтревожен, готов за битка и уплашен.

— Този път го наричат „принц“.

— Кой е той? — питам много тихо.

— Този път не зная, макар че разпратих хора навсякъде, из всяко кътче на Англия, и наредих да претърсят всяка училищна стая. Не мисля, че има дори едно изчезнало дете, чиято самоличност да не съм установил. Но това момче... — той млъква, без да довърши.

— На колко години е?

— Осемнайсет — казва той простичко.

Брат ми Ричард щеше да бъде на осемнайсет, ако беше жив. Не отбелязвам това.

— И кой е той?

— За кого се представя? — поправа ме той, раздразнено. — Разбира се, твърди, че е Ричард, твоят изчезнал брат Ричард.

— А за какъв го обявяват хората? — питам.

Той въздъхва.

— Лордовете-изменници, ирландските лордове, които са готови да хукнат след всяка кукла, облечена в коприна... те твърдят, че той е принц Ричард, херцог на Йорк. И се въоръжават в негова подкрепа, вдигат се в негово име, и аз ще трябва да водя наново цялата битка при Стоук, срещу друго момче, начело на друга армия, с френски наемници зад гърба му и ирландски лордове, заклели се да му служат, сякаш призраците никога не намират покой, а настъпват отново и отново срещу мен.

Слънцето е все така ярко и топло, но аз съм изстинала от ужас.

— Нима отново? Нима ново нашествие?

Някой се провиква откъм далечния край на двора, чува се кратък радостен възглас в отговор на някаква шега. Хенри хвърля поглед през рамо, с мигновено появила се на лицето му ведре усмивка, и се засмива, сякаш знае каква е била шегата, както би се засмяло някое дете в опит да се включи във веселието.

— Недей! — казвам внезапно. Боли ме да виждам как дори сега се опитва да се преструва на безгрижен крал пред придворни, на които не може да има доверие.

— Трябва да се усмихвам — казва той. — В Ирландия има някакво момче, което раздава много щедро усмивките си. Казват, че той цял е само усмивки и обаяние.

Мисля си какво ще означава тази заплаха за нас — за Маги, наскоро омъжена и надяваща се, че може да пуснат брат й да живее с

нея и съпруга ѝ, за майка ми, затворена в абатството Бърмъндзи. Нито майка ми, нито братовчед ми някога ще бъдат свободни, ако съществува някой, който се представя за нашия принц Ричард, и събира войски в Ирландия. Хенри никога няма да се довери на когото и да било от нас, ако някой от династията Йорк води френски войски срещу него.

— Може ли да пиша и да съобща на майка си за този измамник?
— питам го. — Потискащо е, че отново си служат с името на Ричард.

Очите му стават студени дори само при споменаването ѝ. Лицето му бавно застива, докато той придобива такъв вид, сякаш нищо на този свят няма да го смуги: крал от камък, крал от лед.

— Можеш да пишеш и да ѝ съобщаваш каквото желаеш — казва той. — Но мисля, ще откриеш, че нежната ти обич като нейна дъщеря е погрешно насочена.

— Какво искаш да кажеш? — Изпитвам чувство на ужас. — О, Хенри, не бъди такъв! Какво искаш да кажеш?

— Тя вече знае всичко за това момче.

Не мога да кажа нищо. Подозрението му към майка ми е една от горчивините, които се стичат през брака ни като отровен поток, изгарящ една ливада, която иначе би могла да се раззелени.

— Сигурна съм, че не знае.

— Нима? Защото аз съм съвсем сигурен, че знае. Сигурен съм, че средствата, които ѝ отпускам, и подаръците, които ти си ѝ правила, са вложени в брокатения жакет, който е на гърба му, и в кадифената шапка, която е на главата му — казва той рязко. — Украшена с рубинена брошка, представи си. С три висящи перли. Върху златните му къдрици.

За момент мога да видя къдриците на брат си, увити около пръстите на майка ми, докато той седи с глава в скута ѝ. Мога да го видя толкова ясно, та имам чувството, че съм го призовала, както Хенри твърди, че глупавите хора от Ирландия са призовали този принц от смъртта, от небитието.

— Красиво момче ли е? — прошепвам.

— Като цялото ви семейство — казва Хенри мрачно. — Красив и обаятелен, и умеещ да подмамва хората да го обикнат. Ще трябва да го намеря и да го сваля, преди да се изкачи нависоко, не мислиш ли? Това момче, което нарича себе си Ричард, херцог на Йорк?

— Не мога да не си пожелавам да е жив — казвам немощно. Хвърлям поглед към прекрасния си син, с кестенявата му коса, който скача върху издигнатото каменно стъпало за възсядане на конете, гледа понито си, светнал от вълнение, и си спомням златокосия си малък брат, който беше смел и весел като Артур, отгледан в един кралски двор, изпълнен с увереност в бъдещето.

— Тогава правиш на себе си и на рода си лоша услуга. Не мога да не си пожелавам той да бе мъртъв.

* * *

Искам позволение да не присъствам на лова със соколи през този ден, и вместо това вземам кралската баржа и потеглям надолу по реката към абатството Бърмъндзи. Някой вижда баржата да пристига и изтичва при майка ми да ѝ съобщи, че дъщеря ѝ, кралицата, пристига, така че тя е на малкия кей, когато приставаме, и идва да ме посрещне, минавайки покрай гребците, които застават мирно, с вдигнати за поздрав весла, сякаш тя все още има власт над тях, кимайки леко на една и на друга страна, с лека усмивка, спокойна и уверена във властта си. Тя ми прави реверанс на дъсченото мостче, а аз коленича за благословията ѝ и се олюлявам леко.

— Трябва да говоря с вас — казвам рязко.

— Разбира се — казва тя. Тръгва начело и отива в централната градина на абатството, заслонена от високите, топли стени, и посочва към пейка, вградена в един тъгъл, с надвиснало над нея старо сливово дърво. Обзета от неловкост, оставам права, но ѝ кимвам да седне. Есенното слънце е топло; тя е загърнала тънък шал около раменете си, седи пред мен с ръце, склучени леко в скута, и слуша.

— Кралят казва, че сигурно вече знаете всичко за това; но едно момче, наричащо себе си с името на брат ми, е слязло на суша в Ирландия — изричам забързано.

— Не зная всичко за това — казва тя.

— Знаете нещо по въпроса?

— Зная поне това.

— Той брат ми ли е? — питам я. — Моля ви, почитаема майко, недейте да ми пробутвате някоя от вашите лъжи. Моля ви, кажете ми.

В Ирландия ли е брат ми Ричард? Жив? И идва за трона си? За моя трон?

За момент тя сякаш се кани да отговори уклончиво, да отклони въпроса с някоя находчива дума, както прави винаги. Но вижда побелялото ми, напрегнато лице, и протяга ръка, за да ме дръпне да седна до нея.

— Отново ли се страхува съпругът ти?

— Да — прошепвам. — По-силно отпреди. Защото мислеше, че всичко е приключило след битката при Стоук. Тогава мислеше, че е победил. Сега мисли, че никога няма да победи. Страх го е, и се страхува от това, че го е страх. Мисли, че винаги ще се страхува.

Тя кимва.

— Знаеш ли, думи, изречени веднъж, не могат да бъдат взети обратно. Ако отговоря на въпроса ти, ще узнаеш неща, които би трябвало начаса да съобщиш на съпруга си и на майка му. А те ще те питат изрично и подробно за тези неща. И разберат ли веднъж, че ги знаеш, ще мислят за теб като за враг. Както възприемат мен. Може би ще те затворят, както затвориха мен. Може би няма да ти позволяват да виждаш децата си. Може би са толкова коравосърдечни, че ще те отпратят.

Свличам се на колене пред нея и отпускам лице в скута ѝ, сякаш все още съм малкото ѝ момиченце и още сме в убежище и е сигурно, че ще се провалим.

— Не бива ли да питам? — прошепвам. — Той е моето малко братче. Аз също го обичам. И на мен ми липсва. Нима не бива дори да питам дали е жив?

— Не питай — съветва ме тя.

Вдигам поглед към лицето ѝ, все още прекрасно в златната светлина на следобеда, и виждам, че се усмихва. Тя е щастлива жена. Не изглежда като жена, която е изгубила двама обични синове, погубени от ръката на враг, и знае, че няма никога повече да види нито единия, нито другия.

— Но се надяваш да го видиш? — прошепвам.

Усмивката, която ми отправя, е изпълнена с радост.

— Зная, че ще го видя — казва тя с пълна, спокойна убеденост.

— В Уестминстър ли? — прошепвам.

— Или на небето.

Хенри идва в покоите ми след вечеря. Тази вечер не седи при майка си, а идва право при мен и слуша как музикантите свирят, гледа как жените танцуват, изиграва една игра на карти и хвърля няколко пъти заровете. Едва когато вечерта приключва, а хората правят поклони и реверанси и се оттеглят, той придърпва стола си пред големия огън в приемната ми, щраква с пръсти да сложат още един стол до него, и ми прави знак да седна при него, а всички, с изключение на един от прислужниците, които наливат виното, да ни оставят.

— Знам, че си отишла да я видиш — казва без предисловие.

Слугата му налива греян ейл с подправки, слага малка чаша червено вино на една маса до мен, а после се изпарява.

— Взех кралската баржа — казвам. — Не беше тайна.

— И й каза за момчето?

— Да.

— А тя знаеше ли вече?

Поколебавам се.

— Така мисля. Но може да го е научила от слуховете. Хората, дори в Лондон, започват да говорят за момчето в Ирландия. Чух за него в собствените си покои тази вечер; всички отново са започнали да говорят.

— А тя вярва ли, че това е синът й, завърнал се от мъртвите?

Отново се колебая.

— Мисля, че това е възможно. Но тя никога не говори ясно с мен.

— Говори неясно, защото е замесена в измяна срещу нас? И не се осмелява да признае?

— Говори неясно, защото е свикнала да бъде дискретна.

Той се изсмива рязко.

— Цял живот дискретност. Тя уби благочестивия крал Хенри в съня му, уби Уорик на бойното поле, обвито в омагьосана мъгла, уби Джордж в Тауър, удавен в бъчва сладко вино, уби съпругата му Изабел, и Ан, съпругата на Ричард, с отрова. Никога не е била обвинена в

никое от тези престъпления, те все още са тайни. Наистина е дискретна, както твърдиш. Тя е убийствено опасна, и дискретна.

— Нищо от това не е истина — казвам спокойно, пренебрегвайки нещата, за които мисля, че може да са верни.

— Е, във всеки случай... — той протяга краката си, обути в ботуши, към огъня. — Нима не ти каза нищо, което би ни помогнало? Откъде идва това момче? Какви са планове му?

Поклащам глава.

— Елизабет... — гласът му е почти жаловит. — Какво да правя? Не мога да продължавам да водя война за Англия. Не всички мъже, които излязоха в моя подкрепа при Бозуърт, застанаха на моя страна в битката при Стоук. Мъжете, които рискуваха живота си при Стоук, няма да ме подкрепят отново. Не мога да продължавам да се боря за живота си, за нашия живот, година след година. Аз съм само един, а те са легиони.

— Легиони от какво? — питам.

— Принцове — казва той, сякаш майка ми е родила чудовищна тъмна армия. — Винаги има още принцове.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН ДЕКЕМВРИ 1491 Г.

Докато дворът се заема със задачата да се весели в продължение на дванайсет дни по Коледа, Хенри изпраща войска в Ирландия, в кораби, които отплават по негова заповед от вярното на краля пристанище Бристол. Те стоварват на суша войниците му и докарват обратно шпионите му, които препускат към Лондон и му съобщават, че момчето е обиквано от всички, които го срещнат. В мига, когато стъпил на сушата, хората го вдигнали и го понесли из града на раменете си, приветствайки го като герой. Той има очарованието на млад бог, неустоим е.

Той прекарва коледните празненства като гост на ирландските лордове в един от отдалечените им замъци. Там ще има пиршества и танци, те ще вдигат наздравници за победата си. Той ще се чувства непобедим, докато те пият за негово здраве и заявяват, че не може да се провалят.

Мисля си за едно златокосо момче, винаги готово да се усмихне, и се моля за него — да не тръгне срещу нас, да се наслади на славата и блясъка си, но да реши да избере по-спокоен живот и да се върне там, откъдето е дошъл. И докато Хенри ме извежда от параклиса, си открадвам един миг, докато вървим само двамата заедно, за да му кажа за предположението си, че отново очаквам дете.

Виждам как сянката се вдига от лицето му. Той се радва за мен, веднага се разпорежда да си почивам, казва, че не трябва дори да си помислям да излизам на езда с двора, че когато се местим в Шийн или Гринич, трябва да пътувам с баржа и с носилка, но виждам, че е донякъде разсеян.

— Какво си мислите? — питам, надявайки се да ми каже, че има намерение да ми отреди нова спалня в Уестминстър, по-хубави покои сега, тъй като ще прекарвам повече време вътре.

— Мисля си, че трябва да укрепя положението ни на трона — казва той тихо. — Искам това бебе, искам всичките ни деца да имат

сигурно наследство.

Докато братовчедка ми Маги танцува с новия си съпруг, отхвърляйки името си и отговаряйки с радост на обръщението „лейди Поул“, моят съпруг, кралят, се измъква от придворните и слиза до двора на конюшната за сериозен разговор с един мъж, който пристига от Гринич, с новини от Франция. За френския крал, който вече въоръжаваше Ирландия срещу Хенри, сега се знае, че проявява интерес към момчето, което се облича в кралски одежди в онази страна. Френският крал е казал, че макар Хенри да се е възкачил на престола с армия, платена от Франция, сега за всеки е ясно, че през цялото време е имало принц на Йорк, който е трябвало да заеме по право престола. И което е най-зловещото — говори се, че френският крал събира кораби за войска от нашественици, която да отведе момчето в неговия дом: в Англия.

Съпругът ми се връща от тайната си среща в сенчестия двор на конюшната. Лицето му е мрачно. Виждам как майка му хвърля поглед към него и как казва тихо нещо на Джаспър Тюдор. После и двамата хвърлят поглед през танцуващите придворни към мен. Намръщени, и двамата гледат към мен.

ДВОРЕЦЪТ ШИЙН, РИЧМЪНД ФЕВРУАРИ 1492 Г.

Преместваме се в Шийн да посрещнем пролетта, но този сезон е още далече и вятърът сякаш вие по долината на Темза, носейки напомнящ за зимата дъжд, а понякога и твърди късчета градушка. Кокичетата са цъфнали в градината, но градушката ги смазва и ги стъпква в замръзналата пръст, с опръскани с кал бели личица. Поръчвам да стъкнат големи огньове в покоите ми и обличам новата си коледна рокля от червено кадифе. Нейна светлост майката на краля идва да поседи при мен, поглежда високата купчина от горящи дърва в огнището и казва: „Чудно ми е, че можете да си позволите толкова дърва в покоите си“, сякаш не тя е тази, която определя отпусканата ми от краля издръжка, сякаш не знае, че ми се изплаща далеч по-малко, отколкото давах на майка ми, когато беше кралица на Англия, сякаш не е известно на всички, че не мога да си позволя големи огньове в покоите си, а ще трябва да се лишавам и да пестя за този лукс, когато дойде лятото.

Твърде горда съм, за да се оплаквам. Казвам: „Добре дошла сте да идвате и да се топлите тук, когато пожелаете, Ваша светлост“, и се усмихвам вътрешно, че съм превърнала оплакването ѝ от моята разточителност в проява на щедрост. И не падам толкова ниско, че да кажа нещо за годините, когато тя мръзнеше в Уелс, далече от разточителния двор на баща ми, далече от нашите прекрасни покои, и никога не се топлеше на хубав огън.

Тя поглежда буйните пламъци, а после и робата ми.

— Изненадана съм, че Хенри не ви нарежда да излизате на езда — казва. — Едва ли е здравословно да сте затворена вътре. Хенри излиза на езда всеки ден, а аз винаги се разхождам, каквото и да е времето.

Обръщам се към дебелиите стъкла на прозорците, по които дъждът се стича на сиви капки.

— Точно обратното, той иска да си почивам — казвам.

Тя веднага застава нащрек, а погледът ѝ се насочва към корема ми.

— Дете ли очаквате? — прошепва.

Усмихвам се и кимвам.

— Той не ми каза.

— Помолих го да не го прави, докато не съм сигурна — казвам.

Явно тя очаква от него да ѝ казва всичко, независимо дали аз искам да споделя новината, или не.

— Е, ще получавате толкова дърва за горене, колкото са ви нужни — казва тя с внезапен изблик на щедрост. — Ще ви изпращам пънове от собствените си гори. Ще имате ябълково дърво от овощните ми градини, уханието е толкова приятно — усмихва се. — Нищо не може да е достатъчно добро за майката на следващия ми внук.

Или внучка, помислям си, но не изричам думите гласно.

Братовчедка ми Маги също очаква дете, ние сравняваме растящите си коремни и предявяваме претенции за необичайни храни, тормозейки готвачите, като казваме, че искаме въглища с марципан, и овнешко, и конфитюр.

А после пристига новина, която прави щастлив и краля. Корабът, който отвел момчето в Корк, е пленен, когато се завръщал празен, от кораб от флота на Хенри, който постоянно кръстосвал около Ирландия. Собственикът на кораба, търговецът на коприна, е разпитан, и макар да се кълне, че няма представа къде е момчето сега, го принуждават да си признае всичко останало.

Хенри идва в стаята ми, като носи голяма чаша греян ейл с подправки и билков чай за мен.

— Почитаемата ми майка каза, че трябва да изпиеш това — казва, подушвайки го. — Не знам дали ще ти хареса.

— Мога да те уверя, че няма — обаждам се лениво от леглото. — Вчера вечерта ми го даде, и беше толкова противно на вкус, че го излях през прозореца. Дори Маргарет отказа да го пие, а тя е толкова смирена, сякаш е слугиня на майка ти.

Той развеселено маха резето и отваря прозореца.

— *Gardez l'eau!*^[1] — провиква се весело, и изсипва чая в дъждовната нощ.

— Изглеждаш щастлив — казвам. Смъквам се от леглото и отивам да седна при него до огнището.

Той се усмихва широко:

— Имам план, който искам да споделя с теб. Искam да изпратя Артур в Уелс, за да организира собствения си двор в замъка Лъдлоу.

Изведнъж се поколебавам.

— О, Хенри! Той е толкова малък.

— Не, не е. Тази година става на шест. Той е Уелски принц. Трябва да управлява владението си.

Колебая се. Брат ми Едуард замина за Уелс, да живее там като принц на онези земи, и беше пленен по пътя, докато се връщаше у дома за погребението на баща си. Не мога да не се ужасявам от мисълта Артур също да тръгне натам там, от пътя, простиращ се на изток от Уелс през Стоуни Стратфорд, селото, където заловиха нашия вуйчо Антъни и ние не го видяхме никога повече.

— Той ще бъде в безопасност — обещава съпругът ми. — Ще бъде в безопасност в Уелс. Ще има свой собствен двор и собствена стража. И — което е още по-хубаво — ще бъде защитен от посегателството на всеки претендент. Със залавянето на търговеца на коприна постигнах малък напредък по този труден въпрос. Но малък напредък е по-добре от абсолютно никакъв.

— Постигнали сте напредък с търговеца на коприна?

— Търговецът на коприна се оказва изключително полезен. Моят съветник го е видял, и е говорил с него. Вразумил го е, и човекът си е променил мнението, страната, която подкрепя, и лоялността си.

Кимвам. Това означава, че шпионинът на Хенри е успял чрез бой, принуда или подкуп да накара търговеца на коприна да каже всичко, което знае за момчето, а сега ще му плати да шпионира за нас, а момчето — което и да е то — ще бъде предадено. Изгубило е приятел, а вероятно дори не го знае.

— Казва ли кое е момчето?

— Никой не може да каже кое е. Той казва името, което момчето предпочита да използва.

— И то твърди, че е брат ми Ричард?

— Да.

— А търговецът на коприна видял ли е някакви доказателства?

— Търговецът Мено срещнал момчето в португалския кралски двор, където младежът бил широко известен като твой брат, популярен

сред всички момчета, красиво облечен, добре образован. Разказвал на всички, че бил избягал като по чудо от Тауър.

— Казал ли е как? — питам. Ако съпругът ми научи, че именно майка ми и аз изпратихме в Тауър един малък паж на мястото на брат ми, тогава я очакват обвинение в държавна измяна и екзекуция, а моят живот ще бъде съсипан, защото той няма да ми се довери никога повече.

— Никога не казва как — отвръща раздразнено съпругът ми. — Заявява, че обещал да не казва, докато не бъде възстановен на трона си. Само си представи! Представи си момче, което има дързостта да каже подобно нещо!

Кимвам. Твърде добре мога да си представя такова момче. Той винаги побеждаваше в игра на криеница, защото беше достатъчно търпелив и хитър да се крие по-дълго от всеки друг. Изчакваше, докато ни повикат за вечеря, преди да излезе със смях. И обичаше майка си и никога не би я изложил на риск, дори не и за да докаже твърдението си.

— Сега Прегент Мено казва, че момчето искало да види свят, и по една случайност отплавали за Ирландия. Ако човек му повярва, би си помислил, че момчето се е създало и издигнало само, без поддръжници и без пари. Ако човек му вярва, ще трябва да се приеме, че Ирландия, една страна, пълна с диваци, които се обличат кажи-речи само с животински кожи, е отличен пазар за коприна, и че всеки умен и прозорлив търговец на коприна вероятно ще отиде там, и то най-вероятно за да покаже стоките си, гиздейки лакея си като принц.

— Но в действителност...?

— Но в действителност момчето трябва да има поддръжници, пари и подкрепа. В действителност трябва да е имало план, за да реши Прегент Мено да отплава с него за Ирландия — тъкмо натам от всички възможни места — и за да е било момчето посрещнато като герой на кея и вдигнато на ръце и понесено от половин дузина от най-вероломните ирландски лордове, които до един по случайност били там, чакащи на кея по същото време, а сега да си живее като крал в един от техните замъци, охраняван от армия французи, които също са там просто по една случайност.

— И ще го плениш ли?

— Изпратих Мено обратно при него със сандък, пълен със злато, и уста, пълна с лъжи. Ще го увери в приятелството си, ще качи момчето отново на кораба си, ще му гарантира безопасно плаване до приятелите му във Франция, но ще го доведе право при мен.

Лицето ми остава напълно безизразно. Мога да чуя биенето на сърцето си. Толкова е силно, та си помислям, че съпругът ми ще го чуе в тихата стая, през тихото пропукване на дървата в огъня.

— И какво ще правиш тогава с него, Хенри?

Той покрива дланта ми със своята.

— Съжалявам, Елизабет, но който и да е той в действителност, за когото и да се представя, не мога да допусна да обикаля насам-натам, използвайки името ти. Ще наредя да бъде обесен за държавна измяна.

— Обесен?

Той кимва мрачно.

— Ами ако не е англичанин? — питам. — Ако не можеш да го обвиниш в държавна измяна, защото е от друга народност: португалец, може би, или испанец?

Хенри свива рамене, загледан в пламъците.

— Тогава ще поръчам да го убият тайно — казва безцеремонно. — Точно както се опита да ме убие баща ти. Това е единственият начин да се действа с претендентите за трона. А момчето знае това така добре, както и аз. И ти също го знаеш. Така че недей да гледаш така невинно и толкова шокирано. Не лъжи.

---

[1] Gardez l'eau (фр.) — пазете се от водата! Обичайният възглас, съпроводен през Средновековието изпиването на помята и съдържанието на нощните гърнета през прозорците. — Б.р. ↑

АБАТСТВОТО БЪРМЪНДЗИ, ЛОНДОН ЛЯТОТО НА 1492 Г.

Хенри потегля на път към западните графства, и влиза в градчето Абингдън точно когато жителите са се вдигнали на оръжие срещу неговото управление. За изненада на всички той е милостив. Великодушно спира съдебния процес срещу жителите на града, милостиво дава заповед за освобождаването им. На мен пише:

Те са вероломни и неверни — но нямаше какво друго да сторя, освен да им простя с надеждата, че други ще гледат на мен като на добър крал, и че ще се отвърнат от изменническите съвети на светия абат, който — готов съм да се закълна — е вдъхновил всичко това. Отнех му и последното стръкче трева, което притежава, и всеки грош от хазната му. Превърнах го в окаян бедняк, без да го изправам на съд. Не виждам какво друго мога да сторя, за да го накажа.

Докато Хенри отсъства, отивам да посетя майка си. Питам игумена на абатството Бърмъндзи дали мога да отседна там. Намеквам, че имам нужда от усамотение, за да се погрижа за здравето на душата си, и той ме съветва да доведе на посещение и капелана си. Пиша на майка си, за да ѝ съобщя, че идвам, и получавам в отговор кратка, топла бележка, в която приветства посещението ми и настоява да доведе със себе си и малките си сестри. Няма да ги взема, няма да изпълня молбата ѝ. Имам нужда да говоря с майка си насаме.

Първата вечер вечеряме заедно в залата на абатството и слушаме четенето на Светото писание. По една случайност се чете текстът за Рут и Ноемин, история за дъщеря, която обича майка си толкова много, че избира да бъде с нея, вместо да води собствен живот в собствената

си земя. Мисля си за верността към семейството и обичта към майката, докато тази вечер се моля и си лягам. Маги, която е дошла с мен, моята най-вярна и любяща спътничка, се моли редом с мен и се покатерва тежко в другия край на широкото легло.

— Надявам се да поспиш — казвам утешително. — Защото аз не мога да успокоя ума си.

— Спете — казва тя кротко. — И без друго ще се събудя на два пъти, за да използвам нощното гърне. Всеки път, щом легна, бебето се преобръща и ме ритва в корема, и трябва да стана да пикая. Освен това на сутринта ще получите отговор на въпросите си, или...

— Или какво?

Тя се изкикотва.

— Или майка ви ще премълчи, както винаги — казва. — Тя наистина е кралица, най-великата кралица, която Англия е имала някога. Коя жена се е издигала толкова високо? Коя е била толкова смела? Никога не е имало по-непокорна кралица на Англия от нея.

— Вярно е — казвам. — Хайде и двете да се опитаме да поспим.

Маргарет започва да диша дълбоко само след броени мигове, но аз лежа до нея и се вслушвам в спокойния ѝ сън. Гледам как процепите на прозоречните капаци постепенно просветляват от есенната зора, после ставам и чакам камбаната за утринната молитва. Днес ще попитам майка си какво знае. Днес няма да се задоволя с нищо по-малко от истината.

* * *

— Не зная нищо със сигурност — казва ми тя тихо. Седим на пейките в дъното на параклиса на абатството Бърмъндзи. Били сме на разходка край реката, присъствали сме заедно на утринната молитва и сме се молили редом, една до друга, отпуснали глави върху дланите си в жест на покаяние. Сега тя се отпуска тежко на пейката и притиска ръка към сърцето си.

— Отпаднала съм — казва, за да обясни бледността си.

— Нали не сте болна? — питам, внезапно уплашена.

— Нещо... — подема тя. — Има нещо, което спира дъха ми и кара сърцето ми да пропуска, така че мога да го чуя как блъска. Ах,

Елизабет, не ме гледай така. Аз съм стара, скъпа моя, и изгубих всичките си братя и четири от сестрите си. Мъжът, за когото се омъжих по страстна любов, е мъртъв, а короната, която носех, е на твоята глава. Работата ми е свършена. Нямам нищо против да спя всеки следобед, а когато легна, приемам спокойно мисълта, че може да не се събудя отново. Затварям очи и съм доволна.

— Но не сте болна — настоявам. — Не е ли редно да се видите с лекар?

— Не, не — казва тя, като ме потупва по ръката. — Не съм болна. Но съм жена на петдесет и пет години. Вече не съм момиче.

Петдесет и пет години е сериозна възраст; но на мен майка ми не ми се струва стара. И далеч не съм готова да приема смъртта ѝ.

— Няма ли да се видите с лекар?

Тя поклаща глава.

— Не би могъл да ми каже нищо, което вече не зная, скъпа.

Правя пауза, осъзнавайки, че не мога да направя нищо срещу упоритостта ѝ:

— Какво знаете?

— Зная, че съм готова.

— Аз не съм готова! — възкликвам.

Тя кимва.

— Ти си там, където исках да бъдеш. Децата ти, моите внуци, са там, където се надявах да бъдат. Доволна съм. Сега — да оставим настрана смъртта ми, която със сигурност ще дойде някой ден, независимо дали това ни харесва, или не — защо дойде да ме видиш?

— Искам да говоря с вас — започвам.

— Знам, че искаш — казва тя нежно и взема ръката ми.

— Става въпрос за Ирландия.

— Поне дотолкова се досетих.

Слагам длан върху нейната.

— Майко, знаете ли защо французите са изпратили цяла малка армия в Ирландия, и защо изпращат още кораби?

Тя среща разтревожените ми очи с прямия си сив поглед. Едно кимване ми подсказва, че знае всичко, което се случва.

— Ще нахлуят ли в Англия?

Тя свива рамене.

— Не е нужно аз да ти казвам, че командир, който е събрал кораби и армия, подготвя нашествие.

— Но кога?

— Когато сметнат, че моментът е подходящ.

— Имат ли предводител от династията Йорк?

Радостта ѝ разцъфва в усмивка, която стопля цялото ѝ лице. Изглежда толкова изпълнена с щастие, че против волята си откривам как се усмихвам в отговор на сияещото ѝ изражение.

— Ах, Елизабет — прошепва тя. — Знаеш, винаги съм смятала, че е по-добре да не знаеш нищо.

— Майко, трябва да знам. Кажете ми защо изглеждате толкова щастлива.

Тя отново изглежда като момиче, толкова е порозовяла и изпълнена с радост, а очите ѝ греят.

— Зная, че не изпратих сина си на смърт — казва. — В края на краищата това е всичко, за което ме е грижа. Да знам, че, понеже обичах съпруга си повече от всичко на света, не му измених точно в това велико дело. Не предадох лекомислено синовете му на неговия враг. Не се доверих като глупачка, когато трябваше да внимавам. Най-голямата ми радост, докато посрещам последните си дни, е че не измених на синовете си, на съпруга си, или на моя род.

— Не можах да спася Едуард, обичния си син, Уелския принц, както беше редно да сторя. Казах им да дойдат бързо, и ги предупредих да дойдат въоръжени; но те не бяха подготвени да се бият. Не можах да спася Едуард, както беше редно да сторя. Тежеше ми на сърцето, че не го предупредих да дойде при мен, без да спира по никакъв повод. Но, слава на Бога, можех да спася Ричард. И наистина го спасих.

Ахвам леко, а ръката ми посяга към корема, сякаш за да опази неродения Тюдор.

— Той е жив?

Тя кимва. Това е всичко, което благоволява да направи. Няма да ми се довери дори с една дума.

— В Ирландия ли е? И плава оттам към Англия?

Сега тя свива рамене, сякаш иска да каже, че знае, че не го е изпратила на смърт, но не желае да каже какво е направил той след това и къде е сега.

— Но, майко, какво ще правя аз?

Тя ме гледа спокойно, очаквайки да продължа да говоря.

— Майко, помислете за миг за мен! Какво да правя, ако брат ми е жив и пристигне начело на армия, за да се бие със съпруга ми за трона? Тронът, който синът ми би трябвало да наследи? Какво да правя? Когато брат ми пристигне на прага ми с меч в ръка? Тюдор ли съм аз, или Йорк?

Тя нежно взема ръцете ми в своите.

— Любов моя, не се безпокой. Лошо е за теб и за бебето.

— Но какво да правя?

Тя се усмихва.

— Знаеш, че не можеш да направиш нищо. Каквото ще бъде, ще бъде. Ако има битка — ахвам, но усмивката ѝ е спокойна, — ако има битка, тогава или съпругът ти ще спечели и синът ти ще се качи на престола; или брат ти ще спечели и ти ще бъдеш сестра на краля.

— Моят брат, кралят — казвам безизразно.

— По-добре е ти и аз никога да не изричаме такива думи — казва тя. — Но се радвам, че видях деня, в който можа да ми кажеш, че Англия очаква момчето, което изпратих надалече в тъмнината — без да зная какво може да стане с него, без да зная дори дали малката лодка ще потегли благополучно надолу по реката. Сърцето ме болеше за него, Елизабет, и прекарах много нощи на колене за него, надявайки се, че е в безопасност, без да зная нищо със сигурност. Моля се твоето момче никога да не те остави и никога да не бъдеш принудена да го гледаш как заминава, без да знаеш дали ще се върне отново — тя вижда тревожното ми лице и прекрасната ѝ усмивка засиява към мен: — Ах, Елизабет! Ето те, здрава и щастлива, с две момчета в детската стая и ново бебе в утробата, и ми казваш, че синът ми си идва у дома — как иначе мога да се чувствам, освен изпълнена с радост?

— Ако това момче е синът ви — напомням ѝ.

— Разбира се.

ДВОРЕЦЪТ ГРИНИЧ, ЛОНДОН

ЮНИ 1492 Г.

Маги се оттегля в уединение и ражда момченце. От тактичност го кръщават Хенри в чест на любимия крал на съпруга ѝ. Посещавам я и държа възхитителното ѝ момченце, преди да се наложи да се подготвя за собственото си оттегляне от двора.

Хенри пристига у дома точно преди да се оттегля, и седи начело по време на пицната вечеря, която ознаменува оттеглянето ми от двора за дългите шест седмици преди раждането, а после и за още месец, преди да бъде пречистена в църква и да мога да се върна.

— Може ли да повикам майка си? — питам го, докато вървим заедно към стаята, определена за уединението.

— Можеш да я поканиш — съгласява се той. — Но тя не е добре.

— Абатът ти е писал? На теб, а не на мен? Защо не ми е писал веднага?

Гримасата, който трепва по лицето му, ми подсказва, че е научил това не от писмо, а като тайна, донесена от шпионската му мрежа.

— О — възкликвам, когато го осъзнавам. — Държиш я под око? Дори сега?

— Имам всички основания да мисля, че тя е в самия център на заговорите на ирландците и французите — казва той тихо. — И това няма да е първият път, в който е повикала лекаря, само за да изпрати тайно послание.

— А момчето? — питам.

Хенри пак прави лека гримаса; виждам как преглъща с мъка безпокойството си:

— Измъкнало се е. Отново. Не се доверило на Прегент Мено, предишния си приятел; не ухапа стръвта, която му изпратих. Изчезнало е някъде. Дори не зная къде. Вероятно във Франция. Някъде там е — той поклаща глава. — Не се страхувай. Ще го намеря. И няма да говоря с теб за това, когато ти предстои да се оттеглиш в усамотение. Влез със спокойно сърце, Елизабет, и ме дари с красив

син. Нищо няма да задържи момчето далече от прага ни по-сигурно от нашите собствени принцове. Можеш да повикаш майка си, ако желаеш, и тя може да остане с теб, докато мине раждането.

— Благодаря ти — казвам. Той взема ръката ми и я целува, после, докато целият двор гледа, ме целува нежно по устата. — Обичам те — прошепва в ухото ми. Мога да почувствам топлия му дъх върху бузата си. — Искан ми се, и заради двамата ни, да можехме да бъдем спокойни.

За момент почти се поколебавам: иска ми се да му кажа какво зная, иска ми се да го предупредя, че майка ми грее от надежда, сигурна, че ще види сина си отново. За момент искам да му призная, че изпратих един паж в Тауър вместо брат си, че сред принцове, които се надигат срещу него, легиона от принцове, може да има един, който е истински принц — малкото момче, което потегли от убежището, загърнато в наметало, твърде голямо за него; което трябваше да отплава далече от майка си в малка лодка по тъмната вода; което ще се върне в Англия и ще отнеме трона от сина ни, ако може; чиито претенции над трона ще трябва да посрещнем заедно някой ден.

Почти проговарям; но после виждам бледото, сдържано лице на майка му сред усмихнатите придворни, и си помислям, че не смея да призная пред това изпълнено с подозрения семейство, че онова, от което се опасяват най-много на света, наистина е вярно, и че аз съм изиграла роля в него.

— Бог да те благослови — казва той и прошепва отново: — Обичам те.

— И аз теб — казвам, изненадвайки себе си. После се обръщам и влизам в сенчестата стая.

* * *

Същата вечер пиша на майка си и получавам кратък отговор, който гласи, че ще дойде, когато се почувства по-добре, но че точно сега болката в сърцето ѝ е малко по-силна и е твърде отпаднала, за да пътува. Пита дали Бриджет може да отиде при нея в манастира, и аз изпращам малката си сестра веднага, като ѝ заръчвам да доведе майка ми в двора веднага щом тя се почувства достатъчно добре. Прекарвам

дните си в затъмнените стаи на покоите, отредени за усамотението ми, като шия, чета и слушам успокояваща музика, изпълнявана от свиращите на лютня, които стоят от другата страна на паравана, в името на благоприличието. Спя леко нощем и дремя през деня, затова и решавам, че сънувам, носейки се между будното състояние и съня, когато една нощ ме разбужда ясен сладък звук, като флейта, или като хорист, който пее на една и съща нота много нежно отвън, пред прозореца ми.

Измъквам се от леглото си и повдигам гоблена, за да погледна навън, като почти очаквам да видя певци под прозореца си, толкова чист е звукът, отекващ от каменните стени; но виждам само полумесеца на луната, извит като подкова, носещ се плавно в море от буреносни тъмни облаци, които бавно прелитат край него и над него, макар че гъстите корони на дърветата са неподвижни и няма вятър. Реката блести като сребро на лунната светлина, и все така чувам сладкия ясен звук, подобен на черковно песнопение, носещ се в небосвода като песен на хор в църква.

Само за момент се чувствам объркана, после разпознавам звука, спомням си песента. Това е звукът, който чухме, когато бяхме в убежище и брат ми изчезна от Тауър. Тогава майка ми ми каза, че това е песента, която жените от нашата фамилия чуват, когато предстои смърт на човек, когото обичат много, на човек от семейството. Това е духът, който вика детето си у дома, това е богинята Мелузина, основателката на нашия род, която пее жалейна песен за някое от децата си. Щом я чувам, в мига, щом разбирам каква е тази песен, разбирам, че майка ми, моята обична, прекрасна, пакостлива майка, е мъртва. И когато говореше за своята убеденост, че ще види Ричард, само тя е знаела дали има предвид, че ще го види на земята, или е била уверена, че ще се срещнат на небето.

* * *

Хенри нарушава правилата за усамотението на кралицата, наложени от майка му, и идва лично до паравана в покоите ми, за да ми съобщи за смъртта ѝ. Говори несвързано, борейки се със задължението да ми каже и страха си, че ще ми причини скръб. Лицето му е

неподвижно, безизразно, толкова се тревожи да не видя дори следа от огромното облекчение, което изпитва, задето такъв опасен противник е отстранен. Разбира се, за него е съвсем естествено да ликува, че ако от мрака на миналото изникне нов претендент, поне майка ми няма да е тук да го припознае. Но за мен смъртта ѝ означава единствено загуба.

— Знам — казвам, докато Хенри се мъчи да изрича фалшиви думи на съжаление, и провирам пръст през решетката да докосна юмрука му, стиснал метала. — Не е нужно да се тревожиш, Хенри. Не е нужно да ми казваш. Нощес разбрах, че е починала.

— Как? Никой не е идвал от абатството, докато не се появи слугата ми тази сутрин.

— Просто го разбрах — казвам. Безсмислено е да обяснявам на Хенри или на майка му нещо, което би ги изплашило, защото изглежда като магьосничество. — Нали знаеш как майка ти чува Бог да ѝ говори в молитвите? Изживях нещо подобно, и разбрах.

— Божествено видение? — иска да се увери той.

— Да — лъжа аз.

— Толкова съжалявам за загубата ти, Елизабет, наистина съжалявам. Зная колко много я обичаше.

— Благодаря — казвам тихо, а после го оставям пред решетката, влизам в родилната стая и сядам. Разбирам как сигурно си мисли, че смъртта ѝ му дава по-голяма безопасност; не може да не се радва, че тя е умряла. Дори докато подготвя траура, сърцето му сигурно пее от облекчение. Жива, майка ми беше пътеводна фигура и символ за бунтовниците, предани на Йорк, и всякаква оказана от нея подкрепа на едно момче-претендент би го превърнала на практика в истински принц. Припознаеше ли тя който и да е претендент като свой син, това би обезсилило правото на Хенри над трона. Тя винаги би могла да унищожи правото му с една дума. Той никога не можеше да е сигурен, че тя няма да изрече тази дума. Смъртта ѝ е най-доброто, което можеше да се случи за Хенри и коравосърдечната му майка.

Но не и за мен.

Докато чакам в тихата родилна стая идването на бебето си, не мога да си представя какъв ще е животът ми без нея. Разбирам, че за Хенри смъртта ѝ е най-доброто, което можеше да се случи.

Но не и за мен.

* * *

Трябва да родя без нея, съзнавайки, че тя вече дори не е на този свят, мислеща за мен. Опитвам се да се утеша с мисълта, че където и да се намира, тя ще мисли за мен; опитвам се да се утеша със спомена за другите раждания, при които тя беше с мен, когато държеше ръцете ми и ми шепнеше толкова успокояващо, че болките сякаш се понасяха нанякъде, прогонени от думите ѝ; но през цялото време си давам сметка, че майка ми вече я няма и тези болки, и всички други изпитания на живота ми, дори триумфите, ще ме спхождат без нея, аз ще трябва да понасям, без тя да ме успокоява.

А когато бебето се ражда, след дълги часове на трудна борба, отново ме обзема скръб, че майка ми никога няма да я види. Тя е толкова прекрасно бебе, с много тъмносини очи и прекрасна руса коса. Но майка ми никога няма да я прегръща или да я люлее. Тя никога няма да чуе майка ми да пее. Когато я отнасят да бъде изкъпана и повита, ме обзема ужасна печал.

* * *

Погребват майка ми без мен, докато още съм в усамотение, и прочитат завещанието ѝ. Погребват я, както е помолила, до мъжа, когото обожаваше, до нейния съпруг, крал Едуард IV. Тя не оставя нищо — съпругът ми Хенри ѝ плащаше толкова малка издръжка, а тя я раздаваше толкова щедро, че умря като беднячка, молейки мен и брат ми Томас да уредим дълговете ѝ и да платим, за да отслужат литургии за душата ѝ. Не ѝ бе останало нищо от състоянието, с което я отрупа баща ми, не притежаваше никакви съкровища на Англия, нито дори лични накити. Хората, които я наричаха алчна и казваха, че натрупала цяло състояние с хитростите си, трябваше да видят скромната ѝ стая и празните ѝ ракли за дрехи. Когато донесоха малката ѝ кутия с книжа в стаята, където прекарвах усамотението си, не можах да сдържа усмивката си. Всичко, което беше притежавала като кралица на Англия, беше продадено, за да финансира бунтовниците, първо срещу Ричард, а после срещу Хенри. Празното ковчеже за скъпоценности

разказва своя собствена история за неспирна упорита битка за възстановяването на династията Йорк, и аз съм напълно сигурна, че изчезналото момче наистина носи копринена риза, която е купена от майка ми, а перлите върху златната брошка на шапката му също са дар от нея.

* * *

Лейди Маргарет, майката на краля, пристига величествено да посети новата си внучка, и я заварва в скута ми, порозовяла от къпането, загърната в топла кърпа, неповита и очарователно гола.

— Изглежда добре — казва: гордостта ѝ от поредното бебе с името Тюдор надделява над убеждението ѝ, че детето би трябвало да е привързано към дъска, за да няма съмнение, че краката и ръцете му ще пораснат прави.

— Тя е красавица — казвам. — Истинска красавица.

Бебето ме поглежда с неизменния въпросителен поглед на новородено, сякаш се опитва да узнае естеството на света, и какъв ще бъде той за нея.

— Мисля, че тя е най-красивото бебе, което сме имали.

Вярно е, косата ѝ е като сребърен варак, като бяло злато, подобно на тази на майка ми, а очите ѝ са тъмносини, почти индигови, като дълбоко море.

— Погледнете какви цветове!

— Това ще се промени — казва лейди Маргарет.

— Може би ще е медно-кестенява като баща си. Ще бъде изящна — казвам.

— Колкото до името, мислех си да я кръстим...

— Елизабет — заявявам, прекъсвайки я грубо.

— Не, мислех си...

— Ще бъде Елизабет — повтарям.

Нейна светлост майката на краля се поколебава пред решителността ми.

— На света Елисавета? — иска да се увери тя. — Странен избор за второ момиче, но...

— На майка ми — казвам. — Тя щеше да дойде при мен, ако можеше, щеше да благослови това бебе, както благослови всички останали. Усамотението ми беше тежко без нейното присъствие, и предполагам, че тя ще ми липсва до края на живота ми. Това бебе дойде на света точно когато майка ми го напусна, и затова го кръщавам на майка си. И мога да ви кажа следното — напълно съм сигурна, че една Елизабет от династията на Тюдорите ще бъде един от най-великите монарси, които Англия е виждала някога.

Тя се усмихва на увереността ми.

— Принцеса Елизабет? Едно момиче като велик монарх?

— Зная го — заявявам. — Едно червенокосо момиче ще бъде най-великият Тюдор, който ще създадем: Елизабет.

ДВОРЕЦЪТ ГРИНИЧ, ЛОНДОН ЛЯТОТО НА 1492 Г.

Излизам от уединението, за да открия, че дворът е изпълнен с новини за момчето, което носи платените от майка ми копринени ризи. Момчето е написало прекрасно писмо до всички короновани глави на християнския свят, обяснявайки, че е моят брат Ричард, измъкнат от Тауър и държан в укрите в продължение на много години.

Самият аз, на около деветгодишна възраст, също бях предаден на един лорд да бъде убит. Божествената милост пожела този лорд, обзет от жалост към невинността ми, да ме запази жив и невредим. Въпреки това той ме принуди първо да се закълна над светото тяло на Нашия Господ, че няма да разкрия името, произхода или рода си пред абсолютно никого, докато не изтекат определен брой години. После ме изпрати в чужбина.

— Какво мислиш? — пита Хенри мрачно, пускайки този гладък и убедителен разказ в скута ми, докато седя в детската стая, възхищавайки се на новото бебе, което суче лакомо от сънливата дойка, потупвайки с една ръчичка закръглената, осеяна със сини венички гърда, размахвайки едното си краче от удоволствие.

Прочитам писмото.

— На теб ли го е написал? — подпирам ръка на люлката, сякаш искам да защита малката. — Не е писал на мен?

— Не е написал това до мен. Но Бог е свидетел, че е писал на всички, освен на нас.

Мога да почувствам как сърцето ми блъска глухо в гърдите.

— Не е писал на нас?

— Не — казва Хенри, внезапно изпълнен с оживление. — Това може да се приеме като доказателство в негов ущърб, нали? Не трябваше ли да пише на теб? На майка ти? Нима един изгубен син, очакващ да се прибере у дома, нямаше да пише на майка си?

Поклащам глава.

— Не знам.

И двамата предпазливо внимаваме да не отбележим, че това момче почти със сигурност ѝ е писало, и тя със сигурност е отговорила.

— Дали някой ще му е казал, че неговата... — млъквам рязко — че майка ми е мъртва?

— Със сигурност — казва Хенри мрачно. — Не се съмнявам, че той си пише с множество верни поддръжници от нашия двор.

— Множество?

Той кимва. Не мога да определя дали говори, подтикван от най-мрачните си страхове, или от ужасно съзнание за предатели, които живеят с нас, всекидневно ни правят реверанси или се кланят, но въпреки това тайно пишат на момчето. Във всеки случай, момчето би трябвало да знае, че майка ми е мъртва, и аз се радвам, че някой му е казал.

— Не, това е писмото му до краля и кралицата на Испания, Фердинанд и Изабела — продължава Хенри. — Моите хора го заловили на път към тях, преписали го и го пратили нататък.

— Не си го унищожил? За да им попречиш да го видят?

Той прави гримаса.

— Разпратил е толкова много писма, че унищожаването само на едно няма да промени нищо. Разказва една тъжна история. Разправя убедителни измислици. Изглежда, че хората вярват.

— Хората?

— Шарл VIII Френски. Самият той е момче, и почти луд. Но вярва на тази сянка, на този призрак. Приел е момчето.

— Къде го е приел?

— В двора си, във Франция, под своя закрила — Хенри прехапва устни, прекъсвайки отговора си, и ме поглежда гневно. Правя знак на дойката, нареждайки ѝ да изнесе бебето от стаята, сякаш не искам нашата малка принцеса Елизабет да слуша за опасности, не искам да чува страха в гласовете ни, когато би трябвало да суче спокойно.

— Мислех, че си изпратил кораби в Ирландия, за да му попречиш да замине?

— Накарах Прегент Мено да му предложи безопасно плаване. Изпратих кораби край бреговете на Ирландия да го пленят, ако се качи на друг плавателен съд. Но той прозрял капана на Прегент Мено, а френската армия изпратила собствени кораби и го измъкнали тайно.

— Накъде?

— Арфльор — има ли значение?

— Не — казвам. Но има значение за това, което си представям. Сякаш мога да видя тъмното море, тъмно като очите на моята Елизабет, виещата се мъгла, избледняващата светлина, и малките лодки, вмъкващи се в незнайно ирландско пристанище, а после момчето — красивият младеж в изящните си дрехи — което пристъпва леко по подвижното мостче, вдига лице към вятъра, отправяйки се към Франция с огромни надежди. В представите си виждам как златистата му коса се развява над младото му чело, и виждам ведрата му усмивка, несломимата усмивка на майка ми.

ДВОРЕЦЪТ ГРИНИЧ, ЛОНДОН ЛЯТОТО-ЕСЕНТА НА 1492 Г.

Англия се въоръжава за война. Войниците се събират в полята около двореца Гринич, всички лордове свикват арендаторите си, намират пики и бойни бравди, обличат ги в цветовете на рода си. Всеки ден пристигат кораби от оръжейните майстори на Лондон с товари от пики и къси и дълги копия. Когато вятърът духа от запад, мога да усетя горещия, лютив мирис от работещите ковачници, които изработват мечове и леят гюлета. От пазара за месо в Смитфийлд надолу по течението потеглят кораби, натоварени с труповете на заклани животни, за да бъдат осолени или опушени, а пивоварната в двореца и всяка кръчма в радиус от двайсет мили работят усърдно всеки ден, и вечерният въздух натежава от топлото, димно ухане на хмел.

Бретан — малкото независимо херцогство, подслонявало и укривало Хенри през годините, когато беше претендент за трона без пукнат грош — е във война с могъщия си съсед Франция и е отправило към Хенри зов за помощ. Не мога да не се усмихвам, когато виждам съпруга си в това затруднение. Той иска да бъде велик крал-воин, какъвто беше баща ми — но изпитва огромна неохота да тръгне на война. Има дълг към Бретан, и добрата воля го задължава да го плати — но войната е най-скъпото начинание, а за него е непоносимо да прехосва пари. Хенри би се радвал да разгроми Франция в битка — но би приел много тежко едно поражение, а той не може да понася рисковете. Не го виня за предпазливостта му. Видях как нашето семейство бе унищожено от изхода на една битка. През по-голямата част от детството си виждах Англия във война. Хенри проявява благоразумието да бъде предпазлив; знае, че всъщност нищо славно не се случва на бойното поле.

Дори докато въоръжава войска и подготвя нахлуването във Франция, той се опитва да измисли как да го избегне, но в края на лятото решава, че това все пак трябва да се направи, и през септември

ние потегляме от двореца във величествено шествие, Хенри — в доспехите си върху бойния си кон, със златната корона на Англия, закрепена върху шлема му, сякаш стои там открай време. Това е короната, която сър Уилям Станли изтръгна от шлема на Ричард, когато го смъкна от разбитата му глава. Сега я поглеждам, и ме обзема страх за Хенри, който тръгва на война, понесъл тази злополучна корона.

Оставяме по-малките деца с бавачките и учителите им в Гринич, но на Артур, който е близо шестгодишен, е позволено да потегли с нас на понито си, за да види как баща му заминава на война. Неохотно оставям последното ни бебе, малката Елизабет. Тя не заяква, нито от млякото на дойката, нито от зальците хляб, натопени в соса от месото, които според лекарите ще я подсилят. Не се усмихва, когато ме вижда, а си спомням със сигурност, че Артур го правеше на нейната възраст, не рита и не надава гневни протести, както правеше Хенри. Тиха е, твърде тиха, струва ми се, и не искам да я оставям.

Не споделям с Хенри никоя от тези мисли, а и той не говори за страх. Вместо това потегляме, сякаш на прекрасна обиколка из графство Кент, където ябълките са отрупали овощните градини, а пред сушилните за хмел щедро се лее ейл. Пътуваме с музиканти, които ни свирят, когато спираме да се нахраним в украсени с изящна бродерия шатри, разпънати край реки, по красиви склонове, или в разлистени гори. Зад нас идва огромна конница — хиляда и шестстотин коне и рицари, а след тях са пешите войници, двайсет и пет хиляди на брой, и всичките — добре екипирани и заклели се да служат на Хенри.

Това ми напомня за времето, когато баща ми бе крал на Англия и повеждаше двора на бляскава обиколка из внушителните имения и манастири. За това кратко време наистина приличаме на наследници на родителите ми: млади и благословени с късмет и богатство. В очите на всички сме прекрасни като ангели, облечени в златен бродат, яздим зад развети знамена. Редом с нас язди цветът на Англия; всички най-видни благородници са пълководци в армията на Хенри, а съпругите и дъщерите им са в свитата ми. Зад тях върви огромна армия, събрана за Хенри срещу враг, когото всички мразят. Лятото ни се усмихва, дългите слънчеви дни ни подканват да потегляме рано и да си почиваме в горещините по пладне до прекрасните реки или в сянката на разлистената гора. Изглеждаме като краля и кралицата, каквито би

трябвало да бъдем, център на красотата и властта в тази красива и силна земя.

Виждам как Хенри вдига глава със зараждаща се гордост, докато води тази могъща армия през сърцето на Англия; виждам го как започва да язди наистина като крал, потеглящ на война. Когато минаваме през градчетата по пътя и хората го приветстват, той повдига облечената си в рицарска ръкавица ръка и маха, отвърщайки с усмивка на поздрава им. Най-сетне е открил гордостта в себе си, най-сетне е открил самоувереността си. С толкова голяма армия зад себе си, колкото тази част на Англия не е виждала никога, той се усмихва като крал, който е напълно сигурен на трона си, а аз яздя редом с него и чувствам, че съм там, където трябва да бъда: обичаната кралица на един могъщ крал, жена, толкова благословена, колкото беше и моята щастлива майка.

Нощем той идва в стаята ми в някое абатство или имение по пътя, и обвива ръце около мен, сякаш е сигурен, че ще бъде топло посрещнат. За първи път в брака ни обръщам глава към него, а не я извърщам, а когато ме целува, слагам ръце на широките му плещи и го прегръщам плътно, поднасяйки му устата си, целувката си. Той нежно ме полага на леглото, и аз не обръщам лице към стената, а обвивам ръце около него, с крака около кръста му, и когато прониква в мен, усещам лека възбуда от наслада и посрещам с охота докосването му за първи път в брака ни. В замъка Сандуич, за първи път досега, той ляга гол при мен, и аз се движа в унисон с него, откликвам, а после го подканвам, а после най-сетне го умолявам за още, и той чувства как се разтапям под него, докато го прегръщам и викам от удоволствие.

Любим се цяла нощ, сякаш сме младоженци и тепърва откриваме взаимно красотата на телата си. Той ме прегръща, сякаш никога няма да ме остави, а на сутринта ме отнася до прозореца, увита в кожена наметка, целува шията и раменете ми, а накрая — усмихнатите ми устни, докато гледаме как венецианските галери прорязват с веслата си водата на пристанището, където влизат, за да отведат войските му във Франция.

— Не толкова скоро, не днес! Непоносимо ми е да те пусна да заминеш — прошепвам.

— Не е за вярване, че сега ме обичаш така! — възкликва той. — Чакам това от мига, в който те срещнах за първи път. Мечтаех си да

можеш да ме пожелаеш, идвах в леглото ти нощ след нощ, копнеейки за усмивката ти, надявайки се, че ще дойде нощ, когато няма да се извърнеш.

— Няма да се извърна никога повече — кълна се аз.

Радостта в изражението му е недвусмислена, той изглежда като влюбен за първи път.

— Върни се благополучно при мен, трябва да се върнеш благополучно при мен — прошепвам настойчиво.

— Обещай ми, че няма да се промениш. Обещавах ли ми, че когато се върна, ще те намеря такава? Все така любяща?

Засмивам се.

— Да си дадем ли клетва? Ти ще се закълнеш да се прибереш у дома здрав и читав, а аз ще обещая, че ще ме намериш любяща?

— Да — казва той. — Кълна се в това — и слага едната си ръка на сърцето, а другата в моята, и макар че се смея и на двама ни, поруменели от спането, хванати за ръце, кълнящи се да си бъдем верни един на друг като млади влюбени, аз вземам ръката му и обещавам да го посрещна у дома така топло, както сега, когато го изпращам да отплава.

— Защото ти най-сетне ме обичаш — казва той, като ме обгръща в обятията си, притиснал устни към косата ми.

— Защото най-сетне те обичам — потвърждавам. — Не мислех, че някога бих те обикнала, не мислех, че някога бих могла. Но те обичам.

— И се радваш на това — настоява той.

Усмивкам се и го оставям да ме притегли обратно към леглото, макар че тръбите отвън надават зов.

— И се радвам на това — казвам.

* * *

Хенри посочва сина ни Артур за регент на Англия за времето, през което ще отсъства, в тържествена церемония на палубата на неговия кораб „Суон“. Артур е само на шест години, но отказва да се държи за ръката ми, стои сам, както подобава на един принц, докато баща му чете прокламацията за регентството на латински, а всички

лордове около него падат на едно коляно и се заклеват, че ще приемат управлението на Артур, докато Хенри се завърне благополучно у дома.

Личицето на Артур е мрачно, лешниковите му очи — сериозни. Гологлав е, бризът, който появява откъм морето, развява леко кестенявата му коса със съвсем слаб меден проблясък в нея. Той отговаря на баща си на съвършен латински; научил е речта от учителя си, и я е упражнявал всеки ден с мен, не допуска грешки. Забелязвам, че лордовете са впечатлени от него, от начетеността му, изправените му рамене и гордата му осанка. Той е отгледан да бъде Уелски принц, а един ден — крал на Англия, и ще бъде добър принц и обаятелен крал.

Зад него виждам чичото на Хенри, Джаспър, изпълнен с гордост, видял собствения си отдавна изгубен брат в кестенявата коса и сериозното лице на това момче. До него е Нейна светлост майката на краля: лененият плат на монашеската ѝ забрадка се развява леко на вятъра, очите ѝ са приковани върху лицето на сина ѝ, без да се отклонят дори за миг към внука ѝ Артур. За нея това, че Хенри отива на война с Франция е толкова ужасяващо, сякаш самата тя влиза беззащитна в битка. Сигурно ще примира от тревога, докато той се върне у дома.

Двете с нея стоим една до друга на пристанищната стена, демонстрирайки единството на династиите Ланкастър и Йорк, докато на кея моряците отпускат въжетата и баржите от двете страни на големия кораб се люшват от надигналите се вълни, а после чуваме ударите на барабана, гребците се облягат на веслата, залавяйки се за работа, и корабът се отдалечава бавно от кея. Хенри вдига ръка за поздрав, като внимава да изглежда решителен и царствен, докато корабът бавно се отделя от кея и влиза във водите на пристанището, а после — в морето, ние чуваме как вълните се плискат в бордовете, а платната потрепват леко, когато се разгъват и поемат вятъра. Венецианските галери, тежко натоварени с войниците му, следват отзад, греблата им бързо и ловко разсичат водата.

— Той потегля като герой — казва пламенно Нейна светлост. — За да защити Бретан и целия християнски свят от алчността и коварството на Франция.

Кимвам, докато ръчичката на Артур се промъква в моята, и свеждам усмихнат поглед към мрачното му лице.

— Ще се прибере у дома, нали? — прошепва той.

— О, да — казвам. — Виждаш ли каква голяма армия води? Със сигурност ще победят.

— Той ще бъде в ужасна опасност — поправя ме Нейна светлост веднага. — Ще бъде на предната линия, зная го, а Франция е силен и опасен враг.

Не казвам, че ако стане така, това ще е първата битка в живота му, в която се е доближавал до предните бойни линии, но стискам ръката на Артур и казвам:

— Във всеки случай ти няма нужда да се тревожиш.

* * *

Оказва се, че на никой от нас не се налага да се тревожи. Нито аз, нито Маги, чийто съпруг потегля с Хенри, нито Сесили, чийто съпруг също заминава; още преди изобщо да слязат на суша във Франция, те са посрещнати от дипломатически пратеник, за да водят преговори за мир, и макар че Хенри потегля към Булон и обсажда яките стени, всъщност не очаква наистина да завладее отново за Англия нито този град, нито което и да е от старите английски владения във Франция. Това беше по-скоро жест на рицарско благородство към стария му съюзник Бретан, и на предупреждение към краля на Франция, отколкото първата стъпка от една инвазия; но изплашва французите и ги принуждава да се съгласят на сериозен договор и обещание за траен мир.

ДВОРЕЦЪТ ГРИНИЧ, ЛОНДОН

ЗИМАТА НА 1492 Г.

Хенри се завръща у дома, посрещнат с уреден от самия него триумф. Посрещнат е като герой на влизане в Лондон, а после потегля надолу към Гринич като победител. Мнозина са на мнение, че е трябвало да проведе поне една важна битка, след като измина толкова път с такава могъща армия. Обикновените войници бяха готови за бой и очакваха облагите от един победоносен поход. Лордовете си мечтаеха да си върнат изгубените земи във Франция. Намират се мнозина, които казват, че не е постигнато нищо, освен щедри постъпления от Франция в пълнещата се хазна на краля — цяло състояние за краля, но нищо значително за народа на Англия.

Очаквам той да е разгневен от обвиненията в малодушие и алчност. Но изведнъж се оказва, че човекът, който се прибира при мен в Гринич, нехае за репутацията си. Спечелил е каквото е искал, а това не е сигурността на Бретан. Изглежда, не го е грижа, че не е спасил Бретан от французите; удивително е, но дори не го интересува цената, на която е извел армията си от страната и я е върнал у дома. Изпълнен е с тайна радост, която не мога да проумея.

Кралската баржа се плъзга, украсена както винаги, успоредно на кея, който се простира навътре в зелените води на реката. Гребците изваждат веслата си от водата и ги вдигат високо за поздрав. На борда на баржата отекват барабанни удари, а на сушата — тръбен зов. Хенри кимва на командира на плавателния съд и стъпва на брега. Приема с усмивка поздравите от придворните, полага длан върху главицата на Артур за бащинска благословия, и ме целува по двете бузи, а после по устните. Долавям вкуса на триумфа в устата му, сладняща от виното.

— Момчето е в ръцете ми — прошепва той в ухото ми. Почти се смее от радост. — Точно това исках. Това и постигнах, това е всичко, което има значение. Момчето е в ръцете ми.

Чувствам как приветствената усмивка застива на лицето ми. Хенри има тържествуващ вид, като човек, който е спечелил важна

битка. Но той не е водил важна битка, изобщо не е водил никаква битка. Маха на тълпите, които са се събрали да го видят, на поклащащите се лодки върху водата, на ликуващите лодкари и махащите с ръка риболовци. Взема ръката ми и ние тръгваме заедно по кея и по алеята през градината, където майка му чака да го поздрави. Той дори крачи по-различно, с нова, наперена походка, като триумфално завърнал се командир.

— Момчето! — казва отново.

Поглеждам собствените ни момчета: Артур, който върви тържествено напред, облечен в черно кадифе, и Хари, едва започнал да щापуква, с бавачката, която го държи за ръка и се върти по пътеката, когато той тръгва наляво или надясно, или спира рязко заради някое листо или късче чакъл. Ако той се забави твърде дълго, тя го вдига на ръце; кралят иска да върви без нищо да го спира. Кралят трябва да пристъпва с големи, уверени крачки, а двете му момчета да вървят пред него, за да покаже, че има наследник, двама наследници, и родът му е утвърден.

— Елизабет не е много добре — казвам му. — Лежи твърде тихо, и не рита, нито плаче.

— Ще започне — казва той. — Ще укрепне. Мили Боже, нямаш представа какво означава за мен това, че имам това момче.

— Момчето — изричам тихо. Зная, че не говори за никое от нашите две момчета. Има предвид момчето, което е обсебило мислите му.

— Във френския двор е, отнасят се към него като към лорд — казва Хенри горчиво. — Заобиколен е от собствена свита, половината от приятелите на майка ти и мнозина от старото кралско домакинство на Йорк са се присъединили към него. Приели са го като почетен гост, за Бога! Спи в една и съща стая с Шарл, краля на Франция, дели легло с един крал — защо не, след като е известен навсякъде като принц Ричард? Излиза на езда с краля, нагизден в кадифени дрехи, ловуват заедно, говори се, че са първи приятели. Носи червена кадифена шапка с рубинена украса и три висящи перли. Шарл не крие убеждението си, че момчето е Ричард. Момчето се държи като херцог с кралска кръв.

— Ричард — повтарям името.

— Брат ти. Кралят на Франция го нарича Ричард, херцог на Йорк.

— И сега? — питам.

— Като част от мирния договор, който извоювах за нас — това е изключително важен мирен договор, по-ценен за мен от всеки френски град, далеч по-добър от Булон — Шарл се съгласи да ми предаде всеки английски бунтовник, всеки, който заговорничи срещу мен. И аз ще му отговарям със същото, разбира се. Но и двамата знаем какво имаме предвид. И двамата знаем кого имаме предвид. И двамата имаме предвид само една личност, едно момче.

— Какво ще стане? — питам тихо, но лицето ми е застинало в ноемврийския студ и аз чувствам, че искам да вляза вътре, на завет от вятъра, далече от суровото, възторжено изражение на съпруга си. — Какво ще стане сега?

Започвам да се питам дали цялата война, обсадата на Булон, отплаването на толкова много кораби, събирането на толкова много войници, е била само за това? Нима Хенри се е изплашил толкова много, та би изпратил цяла армада да плени само едно момче? И ако е така, не е ли това някакъв вид лудост? Всичко това — за едно момче?

Нейна светлост майката на краля и целят двор чакат, подредени според ранга си, пред голямата двойна врата на двореца. Хенри излиза напред и коленичи пред нея за благословията ѝ. Виждам тържествуващата широка усмивка на бледото ѝ лице, когато полага длан върху главата му, а после го повдига, за да го целуне. Придворните надават ликуващи възгласи и излизат напред да се поклонят и да го поздравят. Хенри се обръща от един придворен към друг, приемайки похвалите и благодарностите им за великата си победа. Аз чакам с Артур, докато вълнението затихва и Хенри се връща при мен, поруменял от удоволствие.

— Крал Шарл Френски ще ми го изпрати — продължава Хенри полугласно, усмихвайки се лъчезарно, докато хората минават край нас, влизат в двореца, спират за миг да направят реверанс или дълбок поклон. Всички празнуват, сякаш Хенри е пожънал огромна триумфална победа. Нейна светлост сияе от радост, приемайки поздравления за военните умения и храбростта на сина си. — Това е моят победен трофей, това спечелих. Хората говорят за Булон; въпросът никога не е бил в Булон. Не ме е грижа, че не падна под обсадата. Не изминах целия този път, за да спечеля Булон. Трябваше да

изплаша крал Шарл и да го принудя да се съгласи на това: да изпрати момчето като пленник, в окови.

— В окови?

— Както се полага при триумф, ще наредя да го въведат окован във вериги, пътуващ в носилка. Теглена от бели мулета. Ще наредя да приберат завесите назад, за да могат всички да го видят.

— Триумф?

— Шарл обеща да ми изпрати момчето в окови.

— На смърт? — питам тихо.

Той кимва.

— Разбира се. Съжалявам, Елизабет. Но трябва да си знаела, че това трябва да свърши така. Пък и, така или иначе, ти мислеше, че е мъртъв, от години го беше отписала като мъртъв — и сега той наистина ще умре.

Измъквам длан от топлата сгъвка на ръката му.

— Не ми е добре — казвам жаловито. — Влизам вътре.

В това настроение дори не се преструвам на болна, за да го избягвам; наистина ми се гади. Изпратих един любим съпруг в опасност и се молах всеки ден за благополучното му завръщане. Обещах му, че когато се прибере у дома, ще го обичам вярно и страстно, както току-що се бяхме научили да се обичаме. Но сега, в мига на неговото завръщане, откривам у него нещо, което мисля, че никоя жена не би могла да обича. Той злорадства заради победата над едно момче, изпитва наслада при мисълта за унижението му, жадно си представя смъртта му. Преведе цяла армия през Тясното море, за да не спечели нищо повече освен измъчването и екзекуцията на един млад сирак. Невъзможно ми е да разбера как бих могла да се възхищавам на такъв човек. Невъзможно ми е да проумея как да обичам такъв човек, как да му простя за тази първична, първобитна омраза към едно безпомощно момче. Ще трябва да измисля как да избегна назоваването на това — дори тайно, пред себе си — като някакъв вид лудост.

Той ме пуска. Майка му се приближава до него и заема мястото ми, сякаш само ме е чакала да се махна; и двамата гледат след мен, докато влизам бързо в любимия ни дворец, който бе построен за щастие, за танци и за празнуване. Минавам през голямата зала, където слугите подготвят огромните маси за празничното пиршество по случай победата на Хенри, и си мисля колко жалка е тази победа — ако

само знаеха! Един от най-великите крале в християнския свят бе повел могъща армия и нахлул в друга страна без никаква друга причина, освен за да примами едно изгубено момче, един сирак, към позорна смърт.

* * *

В Гринич се готвим за Коледа — най-щастливата, най-сигурна Коледа, която Хенри е празнувал някога. Със съзнанието, че кралят на Франция държи момчето при себе си, че договорът му с краля на Франция е силен и здраво скрепен, Хенри изпраща посланиците си в Париж да доведат момчето у дома, за да бъде екзекутирано и погребано, гледа как довличат бъдника в залата, плаща на ръководителя на хористите допълнително за нова коледна песен, и поръчва празненства и живи картини, специални танци и нови дрехи за всички.

Мен затрупва с коприна и кадифе и гледа как шивачките забождат с карфици и подпъхват материята около мен. Настоява да поръбват роклите със златен бродат, със сребърна нишка, с кожи. Искане да сияя с накити, да съм покрита със златна дантела. През този сезон нищо не е твърде добро за мен, а същите като моите рокли се шият за сестрите ми и за братовчедка ми Маги, така че жените от рода Йорк блестят в двора под позлатата на Тюдорите.

Сякаш живея с различен човек. Ужасното безпокойство на ранните години се е изпарило от Хенри, и независимо дали е в учебната стая, прекъсвайки уроците, за да учи Артур да играе на зарове, дали подхвърля Хари във въздуха, дали върти малката Маргарет в танц, докато тя надава писъци от смях, дали милва Елизабет в люлката ѝ, или си губи времето в покоите ми, като се закача с дамите ми и пее с музикантите, той не престава да се усмихва, да поръчва забавления, да се смее на някоя глупава шега.

Когато ме поздравява сутрин в параклиса, той ми целува ръка, притегля ме към себе си и ме целува по устата, а после тръгва до мен с ръка около кръста ми. Когато идва вечер в стаята ми, вече не седи унило замислен до огнището, опитвайки се да види бъдещето си в гаснещата жарава, а влиза, смеейки се, като носи шише вино, убеждава

ме да пия с него, а после ме отнася до леглото ми, където ме люби, сякаш иска да ме погълне: целува всеки сантиметър от кожата ми, гризе ухото ми, рамото ми, корема ми, и чак накрая се плъзва дълбоко в мен и въздиша от удоволствие, сякаш леглото ми е най-любимото му място в целия свят, а докосването ми е най-голямото му удоволствие.

Най-после той е свободен да бъде млад, да бъде щастлив. Дългите години на криене, на страх, на опасности сякаш се смъкват от него и той започва да вярва, че е влязъл във владение на това, което му се полага, че може да се радва на трона си, на страната си, на съпругата си, че тези блага му се полагат по право. Спечелил ги е, и никой не може да му ги отнеме.

Деца се научават да се обръщат към него с увереността, че ще бъдат добре приети. Аз започвам да се шегувам с него, да играя с него на карти и зарове, да печеля пари от него и да залагам обиците си в играта, когато вдигам залозите, размивайки го. Майка му не прекратява постоянните си посещения в параклиса, но спира да се моли така уплашено за безопасността му и започва да благодари на Бог за множество хубави неща. Дори чичо му Джаспър се обляга назад в големия си дървен стол, смее се на шута и престава да обхожда залата със суровия си поглед, престава да се взира в тъмните ъгли за някоя обвита в сенки фигура с гол кинжал в ръка.

А после, само две вечери преда Коледа, вратата на спалнята ми се отваря и ме обзема чувството, че сме се върнали към ранните години на брака си и цялото щастие и непринуденост са изчезнали в един миг. Паднал е мраз; някогашната мрачност е обгърнала краля. Той влиза, отправяйки набързо гневна дума към слугата си, който е вървял след него с чаши и шише вино. „Не искам това!“, процежда, сякаш е лудост дори да му го предлагат, сякаш никога не е искал такова нещо, никога не би поискал подобно нещо; човекът трепва и излиза, като затваря вратата, без нито дума повече.

Хенри се свлича в стола до огнището ми и аз пристъпвам към него, изпитвайки старото, познато чувство на безпокойство.

— Нещо не е наред, така ли? — питам.

— Очевидно.

Докато той мълчи навъсено, сядам срещу него и чакам да разбере дали ще поиска да говори с мен. Оглеждам лицето му. Изглежда така, сякаш радостта му е повехнала, преди да разцъфне напълно. Искрата е

изчезнала от тъмните му очи, дори цветът се е отдръпнал от лицето му. Изглежда изтощен, кожата му е почти сива. Седи, сякаш е много по-стар, измъчван от болка, приведените му рамене издават напрежение, свел е глава, сякаш тегли тежък товар, като уморен кон, измъчван от жестокия хомот. Докато го гледам, той засенчва очите си с длан, сякаш сиянието от огъня е твърде ярко на фона на вътрешния му мрак, и внезапно ме обзема дълбока жалост.

— Съпруже, какво има? Кажи ми, какво се е случило?

Той вдига поглед към мен, сякаш открива с изненада, че още съм там, и осъзнавам, че в дълбокия си унес той е бил далеч от тихата ми, топла стая, напрягайки се да види някаква стая някъде другаде. Може би дори се е опитвал да прозре обратно в мрака на миналото, до стаята в Тауър и двете малки момчета, седнали в леглото си по нощници, когато вратата им се е отворила със скърцане и на входа е застанал непознат човек. Сякаш копнее да узнае какво се случва после, сякаш се бои да види избавление, а се надява да види убийство.

— Какво? — пита раздразнено. — Какво каза?

— Виждам, че си обезпокоен. Случило ли се е нещо?

Лицето му потъмнява и за момент си помислям, че ще избухне и ще ми се разкрещи, но после енергията се оттича от него, сякаш е болен.

— Става дума за момчето — казва изнурено. — Онова проклето момче. Изчезнал е от френския двор.

— Но ти изпрати...

— Разбира се, че изпратих. Заръчах на половин дузина души да го следят, още в мига, когато пристигна във френския двор от Ирландия. Наредих на дузина мъже да го следят, откакто крал Шарл ми го обеща. За слабоумен ли ме мислиш?

Поклащам глава.

— Трябваше да им наредя да го убият още там, на място. Но си мислех, че ще бъде по-добре, ако го върнат в Англия за екзекуция. Мислех, че ще проведем съдебен процес, на който щях да докажа, че той е самозванец. Мислех да съчиня някаква история за него, позорна история за бедни невежи родители, баща-пияница, прехранващ се с мръсна работа някъде по някоя река близо до работилница за щавене на кожи; каквото и да е, за да го лиша от блясъка му. Мислех да бъде екзекутиран публично и да принудя всички да го гледат как умира.

Така че всички да разберат, веднъж завинаги, че е мъртъв. Така че всички да спрат да го подкрепят, да заговорничат в негово име, да бленуват за него...

— Но значи той е изчезнал? Избягал?

Не мога да се сдържа; което и да е това момче, надявам се, че се е измъкнало.

— Така казах, нали?

Чакам няколко мига, докато гневната му гримаса изчезва, а после опитвам отново.

— Но накъде?

— Ако знаех това, щях да изпратя някого да го убие по пътя — казва горчиво съпругът ми. — Да го удави в морето, да пусне някое дърво на главата му, да окуци коня му, и да го посече. Може да е отишъл навсякъде, нали? Той е истински малък авантюрист. Обратно в Португалия? Там вярват, че той е Ричард, приемат го като син на баща ти, като херцог на Йорк. В Испания? Той е писал на краля и кралицата като равни нему и те не са оспорили правото му на това. В Шотландия? Ако отиде при краля на шотландците и заедно съберат армия и тръгнат срещу мен, тогава ще загине някъде в Северна Англия. Нямам дори един-единствен приятел в онези проклети мрачни хълмове. Познавам северняците; те само го чакат да ги поведе, та да се вдигнат срещу мен.

— Или се е върнал в Ирландия да разбуди отново ирландците срещу мен? А може да е отишъл при леля ви, леля ви Маргарет във Фландрия? Дали тя ще посрещне племенника си с радост и ще го настрои срещу мен, как мислиш? Тя изпрати цяла армия за един прислужник в готварницата; какво ще направи за истинския принц? Дали ще му даде две хиляди наемници и ще го изпрати в Стоук да довърши работата, която първият изпратен от нея претендент започна?

— Не зная — казвам.

Той скача на крака и столът му пада с трясък назад на пода.

— Ти никога не знаеш! — изкрещява в лицето ми, с хвърчаща от устата му слюнка, извън себе си от гняв. — Никога не знаеш! Това е девизът ти! Забрави „Смирена и разкаяна“, твоят девиз е „Не зная! Не зная! Аз никога не зная!“. Каквото и да питам, ти никога не знаеш!

Вратата зад мен се открехва, и братовчедка ми Маги подава русата си глава в стаята.

— Ваша светлост?

— Махай се! — изкрещява ѝ той. — Ти, кучко на Йорк! Всички вие, предатели от рода Йорк. Махай се от очите ми, преди да те натикам в Тауър при брат ти!

Тя се отдръпва пред яростта му, но не иска да ме остави сама, изложена на гнева му.

— Наред ли е всичко, Ваша светлост? — пита ме, заставяйки се да не му обръща внимание. Виждам, че се е вкопчила в дръжката на вратата, за да се задържи права, с омекнали от страх колене, но поглежда покрай разярения ми съпруг, за да види имам ли нужда от помощта ѝ. Поглеждам пребледнялото ѝ лице и знам, че сигурно изглеждам далеч по-зле, пепелява от шока.

— Да, лейди Поул — казвам. — Съвсем добре съм. Няма какво да правите тук. Можете да ни оставите. Съвсем добре съм.

— Не си прави труда заради мен, отивам си! — поправя ме Хенри. — Проклет да съм, ако прекарам нощта тук. Защо бих го сторил? — втурва се към вратата и я дръпва рязко от Маги, която залита за миг, но все така не отстъпва, видимо трепереща. — Отивам в собствените си покои — казва той. — За мен те са най-хубавите покои. Няма покой за мен тук, в това гнездо на йоркисти, в това гнездо на мръсни предатели.

Изхвърква навън. Чувам трясъка във външната зала за аудиенции, когато стражите забиват пиките си в земята, докато той отваря рязко вратата, а после тътренето на крака, когато охраната му припряно се подрежда зад него, за да го последва. До утре целият двор ще узнае, че е нарекъл Маргарет „кучка на Йорк“, а мен — йоркистка предателка, че е назовал покоите ми „гнездо на мръсни предатели“. А на сутринта всички ще узнаят и защо: момчето, което нарича себе си мой брат, отново е изчезнало.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН ПРОЛЕТТА НА 1493 Г.

Оставаме в Лондон за пролетта, за да може Хенри да бъде в центъра на своята шпионска мрежа, получавайки доклади първо от Антверпен, а после от Мехелен за чудото в двора на моята леля във Фландрия. Всички говорят за мига, когато племенникът ѝ дошъл при нея от Франция, спасен благодарение на ангелска намеса, коленичил в краката ѝ, погледнал я в лицето, и тя разпознала с ликуване изгубения си племенник Ричард.

Тя пише на всички, в изблик на радост, като им казва, че времето на чудесата не е отминало, защото ето го тук — нейният племенник, когото са смятали за мъртъв, а той бил отново сред нас като Артур, събудил се от сън и завърнал се в Камелот.

Монарсите на християнския свят ѝ отговарят. Странно е, но ако тя припознава племенника си, то кой би могъл да го отхвърли? Кой би могъл да знае по-добре от собствената му леля? Кой би се осмелил да каже на вдовстващата херцогиня на Бургундия, че греши? Пък и защо да греши? Тя вижда със сигурност у това момче чертите на племенника си, и разказва на всички, че разпознава в негово лице братовия си син. Никой от скъпите ѝ приятели — императорът на Свещената Римска империя, кралят на Франция, кралят на Шотландия, кралят на Португалия и монарсите на Испания — не отхвърля твърдението ѝ дори и за миг. А колкото до самото момче, всички съобщават, че той е с осанка на принц, красив, усмихнат, сдържан. Облечен в най-хубавите дрехи, които заможната му леля може да му поръча, той създава собствен двор от присъединяващите се към него мъже, чийто брой постоянно нараства, понякога говори за детството си и споменава събития, които само дете, израснало в кралския двор на баща ми би могло да знае. Слугите на баща ми, старите приятели на майка ми бягат от Англия, сякаш сега тя е вражеска страна. Отиват до Мехелен, за да го видят лично. Задават му въпроси, които са съчинили, за да го изпитат. Оглеждат лицето му, търсейки прилика с красивия

малък принц, когото майка ми обожаваше, опитват се да му заложат капан с лъжливи спомени, с химери. Но той им отговаря уверено, те също му вярват, и остават на негова страна. Всички са удовлетворени от изпитанията, които сами са измислили. Всеки един от тях, дори онези, които са били твърдо решени да го опровергават, дори онези, на които Хенри е платил да го изложат, са убедени, че той не е измамник. Падат на колене, някои от тях плачат, кланят му се като на свой принц. Това е Ричард, завърнал се от мъртвите — пишат те възторжено в отговорите си до Англия. Това е Ричард, изтръгнат от ноктите на смъртта, законният крал на Англия, възстановен отново на власт, върнат ни отново, слънцето на Йорк грее отново.

Нови и нови хора започват да се измъкват от домовете си в Англия. Уилям, любимият ковач на краля, изчезва от ковачницата. Никой не може да разбере защо той би се отказал от благоволенieto на двора, от правото да подковава най-хубавите коне в кралството, от покровителството на самия крал — но огънят е изгасен, а ковачницата е тъмна, и мълвата твърди, че Уилям е заминал да подковава конете на истинския крал на Англия, и вече не желае да служи на един претендент на Тюдорите. Неколцина съседи, които живеят близо до баба ми, херцогиня Сесили, изчезват от красивите си имения в Хъртфордшър и потеглят тайно за Фландрия, почти със сигурност с нейната благословия. Свещеници изчезват от параклисите си, техните помощници препращат писма на известни поддръжници, придворни носят пари от изтъкнати родове в Англия на момчето. После идва най-лошото от всичко — сър Робърт Клифърд, придворен, служил на Йорк, човекът, натоварен от Хенри със задачата да бъде негов представител в Бретан, натъпква дисагите си със съкровища на Тюдорите и заминава. Мястото му в нашия параклис остава празно, мястото на масата му в нашата зала — също. Шокиращо, невероятно, но нашият приятел сър Робърт е изчезнал с цялата си свита; и всички знаят, че е отишъл при момчето.

Сега ние сме тези, които заприличват на двор на претендент. Момчето изглежда истинско, докато ние се преструваме на уверени; но аз виждам напрежението в лицето на Нейна светлост майката на краля, виждам как Джаспър Тюдор обикаля нервно по коридорите, подобно на стар боен кон, с ръка, постоянно посягаща към колана, където би трябвало да виси мечът му, как постоянно оглежда залата, докато се

храни, постоянно нащрек за отварянето на някоя врата. Самият Хенри е посивял от изтощение и страх. Започва работния си ден призори, и по цял ден различни мъже влизат в малката стая в центъра на двореца, където той се среща със съветниците и шпионите си. Удвоил е стражата пред вратата.

Дворът е притихнал; дори в детската стая, където би трябвало да има пролетна слънчева светлина и смях, бавачките са тихи и забраняват на децата да крещят или да тичат наоколо. Елизабет остава сънлива и неподвижна в люлката си. Артур е почти безмълвен; не знае какво става, но усеща, че живее в дворец под обсада, знае, че мястото му е застрашено, но не му е казано нищо за младия човек, чиято детска стая беше това, който учеше уроците си на същата тази маса. Той не знае нищо за онзи Уелски принц, който беше преди него в реда за наследяване на престола, който също бе усърден и старателен, и любимец на майка си.

Сестра му Маргарет е сдържана и предпазлива. Тиха и кротка е, както ѝ нареждат, сякаш знае, че нещо не е наред, но не знае какво да прави.

Малкият им брат Хари започва да настоява нещата да стават така, както той иска: той е здраво, яко малко момче с висок буен смях, обича игрите и музиката; но дори той е укротен от припряността и тревожността на всички в двореца. Никой вече няма време да си играе с него, никой не спира да си поговори с него, хората сноват бързо из голямата зала, заети с тайни дела. Той оглежда смутено хората, които само преди няколко месеца винаги спираха, за да го вдигнат и да го залюлеят към тавана, или му подхвърляха топка, или го водеха долу до конюшната да види някой кон, но сега се мръщят и отминават припряно.

— Съ' Уилям! — вика той към брата на Томас Станли, когато той минава наблизо. — И Хари иска!

— Не може — казва сър Уилям кратко, поглежда студено Хари и продължава към конюшните, така че детето спира на място и се оглежда за бавачката си.

— Всичко е наред — казвам, като му се усмихвам. — Сър Уилям просто бърза.

Но той се намръщва.

— Защо не играе с Хари? — пита простишко, а аз не мога да му отговоря. — Защо не играе с Хари?

Кралят мобилизира целия двор за отпор на новината от Мехелен; няма нищо по-важно. Лордове и съветници заминават за Ирландия по негово нареждане, разговарят с ирландските лордове и ги умоляват да си припомнят кому наистина дължат вяност, да не хукват отново след един мним принц. Предатели биват помилвани в припрян изблик на великодушие, освобождават ги от затвора, след като наново са се заклели във вяност към нас. Стари, забравени съюзи се утвърждават отново. Трябва да бъдем сигурни в Ирландия, народът на тази страна не бива да дава сърцето си на едно миловидно момче от династията Йорк, да бъде верен само на Тюдор. Един от малцината доверени хора на Хенри заминава за Бристол и започва да събира кораби за флотилия, която ще патрулира край проливите. Трябва да следят за кораби, пристигащи от Франция, от Фландрия, от Ирландия, дори от Шотландия. Изглежда, че момчето има приятели и съюзници навсякъде.

— Нашествие ли очакваш? — питам го невярващо.

На лицето му има нова бръчка, дълбока гънка между веждите.

— Разбира се — казва той рязко. — Не знам само кога. Разбира се, освен това не знам и къде, нито пък колко ще бъдат. Това, разбира се, са единствените важни неща. А аз не ги знам.

— Шпионите нищо ли не ти съобщават?

Против волята ми, в гласа ми се прокрадва нотка на презрение, когато говоря за шпионите му.

— Не още, не — казва той с желание да се защити. — Има тайни, които враговете ми пазят добре.

Обръщам се да тръгна към детската стая, където ще дойде лекар да прегледа Елизабет.

— Не си отивай — казва той. — Имам нужда...

Обръщам се назад, с ръка върху резето; искам да попитам лекаря дали по-хубавото време ще помогне на Елизабет да укрепне.

— Какво има?

Той изглежда безпомощен:

— Никой ли не се е опитал да разговаря с теб? Нали щеше да ми кажеш, ако някой беше говорил с теб?

Умът ми е насочен към болното ми дете; наистина не го разбирам.

— Да говори с мен за какво? Какво имаш предвид?

— За момчето... — казва той. — Никой ли не е говорил с теб за него?

— Кой би го сторил?

Изведнъж тъмният му поглед става напрегнат, мнителен:

— Кой според теб може да говори за него?

Разпервам ръце.

— Милорд, наистина не зная. Никой не е говорил с мен за него. Не мога да се сетя защо някой би говорил с мен. Всички виждат достатъчно ясно, че сте потиснат. Никой няма да разговаря с мен за онова, което довежда съпруга ми до... — прехапвам устна и не изричам остатъка от фразата.

— Довежда ме до лудост? — пита той.

Не отговарям.

— Някой в двора ми получава заповеди от него — казва той, сякаш думите се изтръгват насила от устата му. — Някой крои планове да ме свалят от престола и да постави него на моето място.

— Кой? — прошепвам. Страховете му са толкова силни, че хвърлям поглед през рамо, за да се уверя, че вратата зад гърба ми е плътно затворена, и пристъпвам към него, за да не може никой да ни чуе. — Кой заговорничи срещу нас в собствения ни двор?

Той поклаща глава.

— Един от моите хора залови писмо, но в него нямаше имена.

— Заловил го?

— Откраднал го. Знам, че има хора, сплотени от обич към династията Йорк, които се надяват да върнат момчето на трона. И те може би не са само няколко души. Работили са под тайното предводителство на майка ти, сътрудничат си дори с баба ти. Но има и други — мъже, които всеки ден се представят за мои другари или слуги. Някой, който ми е близък като брат. Не зная кому да имам доверие — не зная кой ми е истински приятел.

Внезапно изпитвам смразяващото чувство, което Хенри изживява всеки ден — че отвън, пред затворената врата, отвъд украсените с резба плоскости от дебело полирано дърво, има хора, навярно стотици, които ни се усмихват, когато влизаме на вечеря, но

пишат тайни писма, складираят тайно оръжия, и се готвят да ни убият. Имаме голям двор, пълен с хора: какво би било, ако една четвърт от придворните са против нас? Ами ако половината от тях са против нас? Ами ако се обърнат срещу момчетата ми? Ами ако и сега тровят малката ми дъщеря? А ако се обърнат срещу мен?

— Имаме врагове в самото сърце на самия този двор — прошепва той. — Може да са онези, които оправят леглата ни, може да са онези, които ни поднасят храната. Може да са онези, които опитват храната ни и ни уверяват, че е безопасна за ядене. Или може да яздят редом с нас, да играят карти с нас, да танцуват, държейки ръката ти, да ни изпращат в леглото вечер. Може би ги наричаме свои братовчеди, може би ги наричаме свои най-скъпи хора. Не зная кому да имам доверие.

Не го уверявам във верността си, тъй като думите вече не носят утеха. Моето име и моят род са негови врагове, моите близки може би заговорничат срещу него; това няма да се поправи само с думи.

— Имаш хора, на които можеш да се довериш — уверявам го. Изброявам ги, сякаш изричам заклинание против мрака. — Майка ти, чичо ти, графът на Оксфорд, вторият ти баща и всичките му родственици, семейство Станли, семейство Кортни, моят полубрат Томас Грей — всички, които застанаха до теб при Стоук, ще те подкрепят отново.

Той поклаща глава:

— Не, защото не всички бяха до мен при Стоук. Някои от тях си намериха оправдание да стоят надалече. Някои от тях обещаха, че ще дойдат, но се забавиха и не пристигнаха навреме. Някои от тях ме увериха в обичта и верността си, но направо отказаха да дойдат. Някои се престориха на болни, или нещо им попречи да напуснат домовете си. Някои дори бяха там, но на другата страна, и ме помолиха за прошка след това. А и във всеки случай, дори не всички онези, които бяха там — дори и те няма да ме подкрепят отново, не и за пореден път. Няма да ме подкрепят срещу едно момче под знамето с бялата роза, не и срещу човек, за когото вярват, че е истински принц.

Той се връща на масата, където са старателно подредени писмата му и тайните му шифри, и печатите му. Сега вече никога не пише писма, винаги съставя кодове. Почти никога не пише дори обикновена

бележка — винаги е тайно указание. Това е писалище не на крал, а на ръководител на шпионска мрежа.

— Няма да те задържам — казва той кратко. — Но ако някой ти каже дори една дума, очаквам да ми съобщиш. Искам да научавам всичко, абсолютно всичко — дори най-незначителния шепот. Очаквам това от теб.

Каня се да кажа, че, разбира се, ще му съобща — какво друго бих направила според него? Аз съм негова съпруга, неговите наследници са мои обични синове, на този свят няма същества, които да обичам по-нежно от собствените му дъщери — как може да се съмнява, че бих дошла при него начаса? Но после виждам мрачното му, намръщено изражение и осъзнавам, че не ме моли за помощ; заплашва ме. Не моли за успокоение, а ме предупреждава за очакването си, което не трябва да остане неоправдано. Не ми се доверява, и, което е по-лошо, иска да знам, че ми няма доверие.

— Аз съм твоя съпруга — казвам тихо. — В сватбения ни ден обещах да те обичам, и после те обикнах. Някога се радвахме, че ни е спходила такава любов; все още се радвам за това. Аз съм твоя съпруга и те обичам, Хенри.

— Но преди това беше негова сестра — казва той.

ЗАМЪКЪТ КЕНИЛУЪРТ, УОРИКШЪР ЛЯТОТО НА 1493 Г.

Хенри отново мести двора в замъка Кенилуърт, най-сигурният в Англия, разположен централно, така че той да може да потегли към всеки бряг, за да посрещне нашествие, лесен за отбраняване, ако всичко се обърка и ни изненада нападение по суша. Този път дори не се преструваме на безгрижен двор на лятна обиколка; всички се страхуват, съзнаващи, че са обвързани с крал, който се сблъсква с нашествие за втори път в рамките само на осем години, убедени, че човек, който има по-голямо право над трона, събира войската си срещу Хенри Тюдор: който си остава претендент и сега, както е бил винаги.

Джаспър Тюдор, с мрачно изражение, потегля към западните графства и Уелс, за да разобличи многобройните тамошни заговорници, които се обединяват, за да посрещнат евентуалното нашествие. Никой от хората на запад не подкрепя Тюдор, всички са отпразвили поглед, за да видят принца от другата страна на водата. Самият Хенри започва други разследвания, язди от едно място на друго, преследва слуховете, опитва се да открие онези, които стоят зад постоянния приток на войници и средства към Фландрия. Навсякъде, от Йоркшър до Оксфордшър, от източните до централните графства, хората, назначени от Хенри, провеждат разследвания, опитвайки се да отстранят издъно бунтовниците. И въпреки това всеки ден пристигат доклади за групи на коварни предатели, за тайни срещи и събиране на войска.

Хенри затваря пристанищата. Не пускат никого да отплава накъдето и да е, от страх, че ще се присъедини към момчето; дори търговците трябва да подават молба за писмено разрешение, преди да могат да изпратят корабите си на път. Дори търговията не се ползва с доверие. После Хенри прокарва нов закон: на никого не е позволено да пътува на големи разстояния дори по суша. Хората могат да ходят до близките пазарни градове и после да се връщат у дома, но няма да има големи събирания. Няма да има летни празници и веселби след

сенокоса, няма да се събират групи за стригане на овцете, нито танци или обиколки на енорията за молитва и благословия, никакви забавления в нощта на лятното слънцестоене. На хората е забранено да се събират поради опасението, че събере ли се тълпа, тя ще се превърне в армия, не бива да надигат чаши заради страха, че ще вдигнат наздравица за принца на династията, чийто двор някога беше символ на веселие.

Нейна светлост майката на краля е побеляла като платно от страх. Когато шепне молитвите от розария^[1], устните ѝ са бледи като колосаната монашеска забрадка около лицето ѝ. Прекарва цялото си време с мен, оставяйки най-хубавите покои, покоите на кралицата, да пустеят по цял ден. Води със себе си дамите си и най-близките членове на семейството си — единствените хора, на които може да се довери, донася книгите си и текстовете, които изучава, и седи в покоите ми, сякаш търси топлина или утеха, или някаква сигурност.

Не мога да ѝ предложа нищо. Сесили, Ан и аз почти не разговаряме помежду си: дотолкова си даваме сметка, че всичко, което казваме, се отбелязва, че всички се питат дали брат ни ще пристигне да ни измъкне от този двор на Тюдорите. Маги, братовчедка ми, ходи навсякъде със сведена глава и забит в краката поглед, отчаяно надяваща се някой да не каже, че след като едно момче от династията Йорк е на свобода, тогава поне другото може да бъде умъртвено и така родът на Тюдорите да се освободи от заплахата, която то представлява. Стражата пред стаите на Теди се удвоява, отново и отново, а Маги е сигурна, че той не получава писмата ѝ. Тя изобщо не получава вести от брат си, а сега е твърде уплашена, за да задава въпроси за него. Всички се страхуваме, че някой ден стражите ще получат заповед да влязат в стаята му, докато спи, и да го удушат в леглото му. Кой би оспорил заповедта? Кой би ги спрял?

Дамите в покоите ми четат и шият, свирят и играят, но всичко се върши някак приглушено, никой не говори оживено, никой не се смее, не се шегува. Всички премислят всичко, което изричат преди да допуснат от устата им да излезе дори една дума. Всички си мерят думите, от страх да не кажат нещо, което може да даде повод за донос в техни уцърб, всеки слуша всички останали, за в случай, че забележи нещо, което трябва да се съобщи. Всички проявяват безмълвна

загриженост към мен, и всеки път, когато на вратата ми се почука силно, някой ужасено и шумно си поема дъх.

Крия се от тези ужасни следобеди в детската стая, като вземам Елизабет в скута си и раздвижвам ръчичките и крачетата ѝ, пея ѝ тихичко, опитвайки се да я убедя да ми покаже слабата си, пленителна усмивка.

Артур, който трябва да остане с нас, докато се уверим, че в Уелс е безопасно, се разкъсва между учението си и гледката от високия прозорец, където може да види как бащината му армия става по-многобройна и провежда учения всеки ден. Всеки ден той вижда и вестоносци, които пристигат от запад, носейки новини от Ирландия или от Уелс, или от юг — от Лондон, където улиците жужат от слухове, а чираците открито носят бели рози.

В следобедите го водят на езда, но след няколко дни Хенри ни забранява да излизаме без въоръжена до зъби стража.

— Ако отвлекат Артур, тогава животът ми няма да струва и пукнат грош — казва той горчиво. — Денят, в който той и Хари умрат, е денят на моята смъртна присъда и краят на всичко.

— Не казвай това! — вдигам ръка. — Не ги урочасвай!

— Нежно сърце имаш — казва той сърдито, сякаш това е недостатък. — Но си лекомислена. Не мислиш, не си даваш сметка за опасността, в която се намирате. Не можеш да извеждаш децата извън стените на замък без стража. Започвам да мисля, че би трябвало да бъдат настанени отделно — така че, ако някой дойде за Артур, да не може да се добере до Хенри.

— Но, почитаеми съпруге — казвам. Мога да доловя потрепването в гласа си, мога да чуя слабия ропот на здравия разум срещу категоричността на един безумец.

— Мисля, че ще задържа Артур в Тауър.

— Не! — изпищявам. Не мога да сдържа шока си. — Не, Хенри! Не! Не! Не!

— За да го опазя.

— Не. Няма да се съглася. Не мога да се съглася. Той не може да отиде в Тауър. Не като...

— Не като братята ти? — пита той, бърз като нападаща змия. — Не като Едуард Уорик? Защото мислиш, че всички те са едни и същи? Все момчета, които биха могли да станат крале?

— Той няма да отиде в Тауър като тях. Той е провъзгласеният принц. Трябва да живее свободно. Трябва да ми бъде позволено да излизам на езда с него. Не може да сме в такава опасност в собствената си страна, че да бъдем затворници в собствените си замъци.

Извърнал е глава от мен, така че не мога да видя изражението му, докато ме слуша. Но когато се обръща назад, виждам, че красивото му лице е разкривено от подозрения. Гледа ме, сякаш му се иска да проникне в главата ми, за да види мислите ми.

— Защо си толкова непреклонна за това? — пита той бавно. Почти мога да видя как се надигат подозренията му. — Защо си толкова твърдо решена да задържиш синовете си тук? За да се срещаш с тях ли излизаш на езда с Артур? Нима ме заблуждаваш с тези приказки за безопасност и спокойно излизане? Да не би да планираш да изведеш сина ми, за да го предадеш? Нима си в заговор с фамилията Йорк, за да ми откраднеш сина? Може би си сключила споразумение? Сключила си сделка? Брат ти да стане крал, а Артур — негов наследник? Нима сега ще повериш Артур на него, и ще му кажеш да нахлуе веднага щом вятърът се обърне срещу мен и стане благоприятен за отплаването му?

Възцарява се продължително мълчание, докато осъзнавам какво е казал. Ужасът от недоверието му бавно се разтваря като пропаст пред краката ми.

— Хенри, нима е възможно да мислиш, че съм твой враг?

— Наблюдавам те — казва той, без да отговори на въпроса ми. — Майка ми те наблюдава. Моят син и наследник няма да бъде поверен на грижите ти. Ако искаш да ходиш някъде с него, ще ходиш заедно с хора, на които мога да имам доверие.

Яростта ми се надига и аз избухвам, цялата разтреперана.

— Хора, на които можеш да имаш доверие? Назови един! — процеждам. — Можеш ли? Можеш ли да назовеш поне един?

Той притиска ръка към сърцето си, сякаш съм го пробола в гърдите.

— Какво знаеш? — прошепва.

— Знам, че не можеш да се довериш на никого. Знам, че се намиращ в самотен ад, който сам си създал.

[1] Розарий — в католицизма последование от молитви, четени в твърдо установен ред. — Б.пр. ↑

НОРТХАМПТЪН ЕСЕНТА НА 1493 Г.

Местим се в Нортхамптън и Хенри приема придворните, които е изпратил да преговарят с леля ми, вдовстващата херцогиня. Всякаква търговия между Англия и Фландрия ще бъде забранена, никой не може да пристига оттам и да заминава нататък, а Фландрия няма да получава английска вълна, докато момчето, онова момче, поддържа там своя малък двор, а решителната жена, която твърди, че той е неин племенник, пише настоятелно на други крале и кралици, подкрепяйки претенциите му.

Представителите на Хенри съобщават със злорадство, че са оскърбили леля ми. В собствения ѝ двор, в нейно присъствие, са предложили тя да събере от околността всички незаконородени момчета, за да ги изпрати срещу Хенри Тюдор. Направили са си неприлична шега, намекваща, че момчето е плод на незаконната ѝ любов. Казват, че тя прилича на множество застаряващи жени: луда за любов, луда за мъже, или просто луда, защото е жена, а всеки знае, че жените не се радват на особено здрав разум. Говорят, че тя е луда жена от лудо семейство, което е оскърбление и към баба ми, Йоркската херцогиня Сесили, близо осемдесетгодишна, към мъртвата ми майка и мен, както и към всичките ми сестри и братовчедка ми Маги. Хенри позволява всички тези неща да бъдат изричани от посланиците му, и повторени пред мен, сякаш не го е грижа какви мръсни обиди се хвърлят срещу Йорк, стига от тях да се запомни и „полепне“ нещо, което омърсява момчето.

Слушам тези клюки със сурово изражение. Не се унижавам с възражения. Хенри пада много ниско, изгубил е всякаква способност за преценка. Готов е да каже каквото и да е, за да обиди момчето, да оскърби леля ми. Виждам майка му да ме наблюдава, с очи, блеснали от собствените ѝ трескави страхове, и извърщам глава, сякаш не искам да я виждам, нито да чувам оскърбленията, изричани по заповед на сина ѝ.

Но посланикът Уилям Уоръм не си е губил времето във Фландрия само с оклеветяване на леля ми; накарал е служителите и войниците си да претърсят страната за семейства, които са изгубили момче. Отговорили са стотици хора, хора, които сега твърдят, че преди двайсет години им е изчезнало новородено дете от люлката; може ли това да е въпросното момче? Хора, които твърдят, че детето им се запиляло някъде и не се върнало повече; дали херцогинята го е отвлякла? Хора, чието обичано дете паднало в реката и било отнесено надолу по течението, а тялото му така и не било открито — дали синът им не е жив и не се представя за Ричард, херцог на Йорк? Кандидатите се явяват един след друг да разкажат тъжните си истории за изчезнали деца; но няма нищо, което да свърже дори един от тях с момчето, което се държи така благовъзпитано в малкия си дворец, което говори с такава топлота за баща си, и което посещава леля си Маргарет с такава непринуденост.

— Не знаеш кой е — казвам на Хенри без заобикалки. — Похарчи цяло малко състояние и накара сър Уилям да плати на половината скърбящи майки в християнския свят за историите им, а все така не знаеш кой е той. Нямах представа кой е.

— Ще проуча миналото му — казва той протичко. — Ще се сдобия с историята му, дори ако трябва лично да я напиша. Вече мога да ти кажа и част от нея. Той се появява някъде, в някакво семейство преди около десет години. Остава с тях около четири години. После сър Едуард Брамптън случайно минава оттам и го отвежда в Португалия — сър Едуард сам признава това. В Португалия наричат момчето Ричард, херцог на Йорк, и то е известно в португалския двор като „изчезналият принц“. После е отпратен от сър Едуард, няма значение защо, и тръгва на път с Прегент Мено — самият Мено също признава това, имам го в писмен вид. Мено го отвежда в Ирландия, ирландците се вдигат в негова подкрепа, наричат го Ричард, херцог на Йорк — разполагам с признанията за това — и той бяга във Франция. Крал Шарл Френски го приема като принца на Йорк, но точно когато трябва да ми бъде предаден, той успява да избяга при леля ти.

— Имате всичко това написано? — питам.

— Имам подписани доклади от свидетели. Мога да проследя всеки миг от всеки ден на придвижването му от Португалия — казва Хенри.

— Но нищо отпреди това. Нищо, което да показва, че наистина е роден и израсъл в това семейство някъде там — изтъквам. — Сам казваш, че той се появява във въпросното семейство. Той от своя страна ще каже, че се е появил там от Англия, измъкнат от Тауър. Всичко, с което разполагаш в писмен вид, потвърдено под клетва, не опровергава по никакъв начин твърдението му. Всичко, което си събрал като доказателства, само потвърждава, че той е син на династията Йорк.

Той прекосява стаята с една бърза крачка и сграбчва ръката ми, стискайки я толкова силно, че костите почти се трият една в друга. Трепвам, но не извиквам.

— Това е всичко, с което разполагам засега — изрича той през стиснати зъби. — Както казах. Онова, с което не разполагам, ще го напиша лично. Ще запиша произхода на това момче в историята му, ще го измисля: обикновени хора, противни хора. Бащата — прекаляващ с пиенето, майката — глуповата, момчето — беглец, хаймана, негодник. Мислиш ли, че не мога да напиша това и да накарам някой пияница, женен за глупачка, да го потвърди под клетва? Мислиш ли, че не мога да изиграя ролята на историк? На разказвач на истории? Мислиш ли, че не мога да напиша история, в която след години всички ще вярват като на истина? Аз съм кралят. Кой ще напише историята на царуването ми, ако не аз самият?

— Можеш да кажеш каквото поискаш — изричам спокойно. — Разбира се, че можеш. Ти си кралят на Англия. Но това не превръща казаното в истина.

* * *

Няколко дни по-късно Маги, братовчедка ми, идва при мен. Съпругът ѝ е назначен за шамбелан на Артур, но не могат да заживеят в Уелс, докато нашествие на друг принц застрашава Запада.

— Съпругът ми, сър Ричард, ми съобщи, че кралят е открил име за момчето.

— Открил е име? Какво искаш да кажеш с това, че е открил име?

Тя прави лека гримаса, признавайки колко чудновато звучат тези думи.

— Трябваше да кажа, че сега кралят твърди, че знае кое е момчето.

— И кое е?

— Кралят казва, че младежът трябва да бъде наричан Пъркин Уорбек, син на лодкар. От Турне, в Пикардия.

— Казва ли, че лодкаря е пияница, женен за глупачка?

Тя не ме разбира. Поклаща глава.

— Не разполага с нищо друго освен това име. Не казва нищо друго.

— А смята ли да изпрати лодкаря и съпругата му при херцогиня Маргарет? За да може момчето да бъде изправено пред родителите си и принудено да признае? Ще отведе ли лодкаря и съпругата му пред кралете и кралиците на християнския свят, за да могат да докажат кой е той в действителност, и да поискат синът им да напусне тези кралски дворове, които са го задържали толкова дълго?

Маргарет изглежда озадачена.

— Сър Ричард не каза.

— Така бих постъпила аз.

— Така би постъпил всеки — съгласява се тя. — Защо тогава кралят не го прави?

Очите ни се срещат, и ние не казваме нищо повече.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН ЗИМАТА НА 1493 Г.

Императорът на Свещената Римска империя е починал, и Хенри изпраща посланици на погребението му, за да окажат почит на покойния от името на Англия. Но когато пристигат там, те откриват, че не са единствените благородници, които представляват страната си. Защото Максимилиан, синът и наследникът на императора на Свещената Римска Империя, ходи навсякъде подръка със своя нов и най-скъп приятел: Ричард, син на Едуард, краля на Англия.

— Какво са казали? — пита настойчиво Хенри. Наредил ми е да дойда в залата за аудиенции, за да изслушам този доклад на завърналите се посланици, но не ме поздравява, нито ми предлага да седна. Съмнявам се, че изобщо ме вижда: заслепен е от ярост. Отпускам се на стола си, докато той крачи наоколо, тресящ се от гняв. Посланиците хвърлят бърз поглед към мен да видят дали ще се намеся. Седя като студена статуя. Не смятам да казвам нищо.

— Пратениците го нарекоха „Ричард, син на Едуард, краля на Англия“ — повтаря мъжът.

Хенри се нахвърля върху мен.

— Чувате ли това? Чувате ли това?

Накланям глава. От другата страна на краля забелязвам как Нейна светлост майка му се надвесва напред, така че да може да ме вижда, сякаш очаква да заплача.

— Името на мъртвия ви брат — напомня ми тя. — Осквернено от този измамник.

— Да — казвам.

— Новият император, Максимилиан, обича кра... момчето — обажда се посланикът, обливайки се в гореща руменина заради ужасната грешка на езика. — Непрекъснато са заедно. Момчето представлява императора, когато той се среща със своите банкери, говори от негово име с годеницата му. Той е най-близък приятел и довереник на императора и негов единствен съветник.

— О, и как го нарекохте? — пита Хенри, сякаш няма голямо значение.

— Момчето.

— Как го наричахте, когато го виждахте в двора на императора? Когато вървеше редом с императора? След като е, по ваши думи, толкова важен за щастието на императора, в сърцето на неговия двор? Негов единствен приятел и съветник? Какво казвахте, когато поздравявахте този толкова високопоставен и изтъкнат младеж? Как го наричахте в двора?

Мъжът пристъпва смутено от крак на крак, прехвърля шапката си от едната ръка в другата.

— Беше важно да не оскърбим императора. Той е млад и буен, и е император, в крайна сметка. Обича и уважава момчето. Разказва на всички за чудодейното му измъкване от смъртта, постоянно говори за височайшето му потекло, за правата му.

— И как го наричахте? — пита Хенри тихо. — Когато всички бяхте в присъствието на императора?

— През повечето време не говорех с него. Всички го избягвахме.

— Но когато все пак разговаряхте? В онези редки случаи. Онези много редки случаи, когато ви се налагаше?

— Наричах го „милорд“. Смятах, че това е най-безопасното обръщение.

— Сякаш той е херцог?

— Да, херцог.

— Сякаш той е Ричард, граф на Шрусбъри и херцог на Йорк?

— Никога не съм казал „херцог на Йорк“.

— О, и кой е той според вас?

Този въпрос е грешка. Никой не знае кой е той. Посланикът мълчи, мачкайки периферията на шапката си. Все още не е посветен в историята, която ние сме научили наизуст.

— Той е Уорбек, син на лодкар от Турне — казва Хенри язвително. — Нищожество. Баща му е пияница, майка му е глупачка. И въпреки това вие сте се унизили да му се поклоните? Нарекдохте ли го „Ваша светлост“?

Посланикът, смутено давайки си сметка, че на свой ред сигурно също е бил шпиониран, че докладите, натрупани с празната страна

нагоре върху масата на Хенри, сигурно включват съобщения за неговите срещи и разговори, поруменява леко.

— Може и да съм го сторил. Така бих се обърнал към един чуждестранен херцог. Това не би означавало, че зачитам титлата му. Не би показвало, че приемам титлата му.

— Или крал. Защото нали бихте нарекли един крал „Ваша светлост“?

— Не съм се обърнал към него като към крал, сир — казва човекът със сдържано достойнство. — Никога не забравих, че той е претендент.

— Но сега той е претендент с влиятелен поддръжник — избухва Хенри, внезапно разярен. — Претендент, живеещ при император, и представен на света като Ричард, син на Едуард, краля на Англия.

За момент всички са прекалено уплашени, за да говорят. Изцъкленият поглед на Хенри възпира изплашения му посланик.

— Да — съгласява се човекът в настъпилото продължително мълчание. — Така го наричат всички.

— И вие не го разобличихте! — изревава Хенри.

От страх посланикът е застинал като статуя.

Хенри изпуска дълга, разтърсваща въздишка и бавно се връща на мястото си, спира, с ръка върху високата резбована облегалка, застава под балдахина от златен брокат, сякаш за да подчертае пред всички величието си.

— И тъй, ако той е крал на Англия — изрича Хенри бавно и заплашително, — как тогава наричат мен?

Посланикът поглежда към мен, търсейки помощ. Държа очите си сведени. Не мога да направя нищо, за да отклоня гнева на Хенри от него; мога само да се опитвам да избегна сама да стана негов прицел.

Мълчанието се проточва, после посланикът на Хенри намира смелост да му каже истината.

— Наричат ви Хенри Тюдор — казва той простишко. — Хенри Тюдор, претендентът.

* * *

Намирам се в покоите си, Елизабет лежи кротко в люлката до мен, аз държа ръкоделието си, но не върша кой знае какво. Една от безбройните сродници на Нейна светлост ни чете от псалтира, Нейна светлост майката на краля кима в такт с познатите думи, сякаш те по някакъв начин ѝ принадлежат; ние, останалите, мълчим, слушаме, с лица, застинали в израз на благочестиво съзерцание, с мисли, насочени другаде. Вратата се отваря и на прага застава командирът на кралските телохранители, с мрачно лице.

Моите дами ахват, а някой надава лек уплашен писък. Изправям се бавно на крака и поглеждам братовчедка си Маги. Виждам как устните ѝ се движат, сякаш се кани да проговори, но е изгубила глас.

Бавно се изправям на крака и забелязвам, че треперя така, че едва успявам да стоя изправена. Маги прави две крачки към мен, като пъха длан под лакътя ми, за да ме задържи да не падна. Заедно се обръщаме към човека, отговорен за безопасността ми, който се извисява застрашително на прага ми, без да влиза или да обявява пристигането на посетител. Мълчи, сякаш му е трудно да изпълни това, за което е дошъл. Усещам как Маги потръпва и разбирам как тя, също като мен, си мисли, че той е дошъл да ни отведе в Тауър.

— Какво има? — питам. Радвам се, че гласът ми е тих и овладян.
— Какво има, мастър?

— Трябва да ви съобщя нещо, Ваша светлост — казва той. Оглежда се смутено из стаята, сякаш изпитва неудобство да говори пред всички дами.

Облекчението, че не е дошъл да ме арестува, почти ме смазва. Сестра ми Сесили рухва на мястото си и изхълцва леко. Маги пристъпва назад и се обляга на стола ми. Нейна светлост майката на краля не се трогва изобщо. Вика го с жест вътре.

— Влезте. Какво е съобщението ви? — пита тя рязко.

Той се поколебава. Пристъпвам към него, за да може да ми говори тихо.

— Какво има?

— Става дума за кралския телохранител Едуардс — казва той. Лицето му внезапно се облива в гореща руменина, сякаш се срамува.
— Моля за извинение, Ваша светлост. Положението е много неприятно.

— Болен ли е?

Първият ми страх е за чумата.
Но Нейна светлост е дошла при нас и съобразява по-бързо от мен.

— Заминал ли е?

Капитанът на стражата кимва.

— За Мехелен?

Той кимва отново.

— Не каза на никого къде отива, нито на кого счита, че дължи вяруност; щях да наредя да го арестуват веднага, ако бях чул дори само слух. Той е под мое командване, пази пред вратата ви от половин година. Никога не съм си и помислял... Простете, Ваша светлост. Но нямаше как да знам. Оставил бележка за момичето си, и оттам знаем. Отворихме я — той колебливо подава парче хартия.

Заминах да служа на Ричард Йоркски, законния крал на Англия. Когато потегля под знамето с бялата роза на Йорк, ще те поискам за своя съпруга.

— Дайте да видя това! — възкликва лейди Маргарет и изтръгва бележката от ръката ми.

— Можете да я задържите — казвам сухо. — Можете да я занесете на сина си. Но той няма да ви благодари за това.

Погледът, който тя ми отправя, е изпълнен с ужас.

— Собственият ви телохранител — прошепва тя. — Отишъл при момчето. Личният коняр на Хенри също е заминал.

— Нима? Не знаех.

Тя кимва.

— Управителят на домакинството на сър Ралф Хейстингс е заминал и е отнесъл цялото сребро на семейството в Мехелен. И арендаторите на самия сър Едуард Пойнингс... Сър Едуард, който беше наш посланик във Фландрия, не може да задържи собствените си хора тук. Десетки, стотици мъже се измъкват и бягат тайно.

Хвърлям поглед назад към дамите си. Четенето е прекратено и всички са се навели напред, опитвайки се да чуят какво се говори; не мога да не забележа жадното любопитство, изписано на лицата на всички тях, на лицата на Маги и Сесили — също.

Командирът на личната ми стража свежда глава в поклон, отстъпва назад и затваря вратата след себе си. Но Нейна светлост майката на краля се нахвърля върху ми яростно, размахвайки пръст към моите сродници.

— Омъжихме онези момичета — сестра ви и братовчедка ви — за мъже, на които можехме да имаме доверие, така че интересите ни да бъдат общи, да ги направим членове на фамилията Тюдор — изсъсква ми тя, сякаш аз съм виновна, че са жадни за новини. — Сега не можем да сме сигурни, че съпрузите им не се надяват да се издигнат като родственици на Йорк, и че интересите им няма да се насочат точно в обратната посока. Омъжихме ги за предани нам нищожества, дадохме на тези мъже, които нямаха почти нищо, принцеси на Йорк, за да ни бъдат верни, за да бъдат признателни. Сега те навярно си мислят, че могат да се възползват по друг начин от своите съпруги и да посегнат към величието.

— Семейството ми е вярно на краля — казвам твърдо.

— Брат ви... — тя преглъща обвинението си. — Ние уредихме живота на сестра ви и братовчедка ви и им дадохме богатство. Можем ли да им имаме доверие? След като всички бягат? Или те също ще използват състоянието си и съпрузите си срещу нас?

— Вие избрахте съпрузите им — изричам сухо, гледайки право в бялото ѝ, тревожно лице. — Безсмислено е да се оплаквате на мен, ако се боите, че избраните от самата вас мъже са вероломни и неверни.

ДВОРЕЦЪТ ГРИНИЧ, ЛОНДОН ЛЯТОТО НА 1494 Г.

Дворът не се радва на идването на лятото, и макар че аз купувам на Артур първия му кон и първото му истинско седло, а после трябва да утешавам Хенри, който настоява за собствен истински кон, хубав като този на брат му, не мога да се преструвам, че това е истинско лято, такова, каквото трябва да бъде, или че дворът е щастлив. Кралят ходи навсякъде, обгърнат в мълчание, майка му прекарва повечето си време в параклиса, а всеки път, когато някой не се яви на вечерята или на служба в параклиса, всички се оглеждат и шушукат: „Дали и той е заминал? Мили Боже, дали той също е заминал? При момчето?“

Сякаш сме актьори на малка, безвкусно подредена сцена, приличаме на актьори, които се преструват, че всичко е наред, че се чувстват удобно на ниските си столчета, с короните, които не са им по мярка. Но всеки, който погледне наляво или надясно, може да види, че този мним двор представлява само няколко души, покачени върху каруца, които се опитват да създадат илюзия за величие.

Маргарет посещава брат си в Тауър, преди дворът да напусне Лондон, и се връща в покоите ми с унило изражение. Уроците му са прекратени, охраната му е сменена, станал е толкова мълчалив и тъжен, та тя се бои, че дори да го освободят още утре, той никога няма да си възвърне духа на развълнуваното малко момче, което доведохме в столицата. Сега той е на деветнайсет години, но не му позволяват да излиза в градината; позволяват му само да се разхожда горе по стените на кулата всеки следобед. Казва, че не може да си спомни какво е да тича, мисли, че е забравил как да язди кон. Не се е провинил в нищо, освен че носи изтъкнато име, и не може да се откаже от това име, както направи Маргарет, както направихме аз и сестрите ми, погребвайки самоличността си в браковете си. Сякаш името му на херцог от династията Йорк ще го повлече, подобно на воденичен камък около шията, надолу в дълбоки води, и ще стане причина той никога да не бъде освободен.

— Мислите ли, че кралят някога ще пусне Едуард на свобода? — пита ме тя. — Не смея да го помоля, не и това лято. Дори не и като благоволение. Не смея да говоря с него. А пък и сър Ричард ми нареди да не го правя. Заявява, че не можем да казваме нищо и да правим нищо, което може да накара краля да се усъмни в лоялността ни.

— Хенри не може да се съмнява в сър Ричард — възроптавам. — Назначи го за шамбелан на Артур. Ще го изпрати да управлява Уелс веднага щом бъде безопасно принцът да напусне двора. Има му по-голямо доверие, отколкото на всеки друг на този свят.

Бързото поклащане на главата ѝ ми напомня, че кралят се съмнява във всички.

— Нима Хенри се съмнява в сър Ричард? — прошепвам.

— Заръчал е на човек да ни държи под око — казва тя полугласно. — Но ако не може да има доверие на сър Ричард...?

— Тогава не мисля, че Теди някога ще бъде освободен — довършвам мрачно. — Не мисля, че Хенри някога ще го пусне на свобода.

— Не, крал Хенри няма... — признава тя. — Но...

В мълчанието между нас мога да видя неизречените думи така ясно, сякаш ги е изписала с пръста си по дървото на масата, а после ги е изтрила.

— Крал Хенри никога няма да го освободи; но крал Ричард би го направил.

— Кой знае какво ще се случи? — казвам кратко. — Със сигурност, дори и в празна стая, ние с теб не бива никога да изказваме предположения.

Постоянно получаваме новини от Мехелен. Започвам да изпитвам ужас, когато видя вратата към личните покои на краля да се затваря и стражът да застава пред нея, препречил пътя с копието си, защото тогава разбирам, че поредният пратеник или шпионин е дошъл да се срещне с Хенри. Кралят се опитва да попречи да се разчуват новини от постоянните му срещи, но бързо се разнася вестта, че император Максимилиан е посетил земите си във Фландрия и момчето, момчето, което не бива да бъде назовавано, пътува с него като негов нежно обичан събрат-монарх. Дворът в Мехелен вече не е достатъчно бляскав за него. Максимилиан му дава великолепен дворец в Антверпен, дворец, украсен със собственото му знаме и окичен с бели

рози. Името му, Ричард, принц на Уелс и херцог на Йорк, е изписано с ярки букви върху фасадата на постройката, неговите придворни носят цветовете на Йорк, наситено тъмночервено и синьо, и му прислужват на едно коляно.

Хенри идва при мен, когато се качвам в баржата си за една вечерна разходка по реката.

— Мога ли се присъединя към теб?

Напоследък толкова рядко му се случва да говори дружелюбно, че изобщо не успявам да му отговоря, само го зяпвам удивено като някоя селянка. Той се засмива, тонът му е привидно напълно безгрижен.

— Изглеждаш удивена, че бих поискал да те придружа за едно плаване.

— Удивена съм — казвам. — Но съм много доволна. Мислех, че си се заключил в личния си кабинет с докладите.

— Бях, но после видях от прозореца си, че приготвят баржата ти, и си помислих: каква прекрасна вечер за разходка по водата.

Правя знак на свитата си и един млад мъж скача от мястото си; всички останали се преместват и Хенри сяда до мен, като кимва на лодкарите, че могат да потеглят.

Вечерта е прекрасна; лястовиците се вият и криволичат ниско над сребристата река, като се спускат да напълнят клюновете си с вода, а после светкавично отлитат. Един дъждосвирец се издига от речния бряг и надава нисък и сладък зов, разперил широко криле. Музикантите на борда на следващата баржа настройват инструментите си и засвирват.

— Толкова се радвам, че дойде с нас — казвам тихо.

Той взема ръката ми и я целува. Това е първият жест на привързаност между нас от много седмици насам, и ме стопля като късно слънце.

— И аз се радвам — казва той.

Хвърлям поглед към него и забелязвам изтощението в лицето му и напрежението в раменете му. За момент се питам дали мога да му заговоря, както една съпруга би трябвало да заговори на съпруга си, гълчейки го, че не се грижи за себе си, настоявайки той да си почива, загрижена за здравето му.

— Мисля, че работиш прекалено усилено — казвам.

— Имам много тревоги — казва той тихо, сякаш не е на самия ръб на лудостта. — Но тази вечер бих искал да съм в мир с теб.

Поглеждам го със светнало лице и забелязвам как усмивката ми става по-широка.

— О, Хенри!

— Любов моя — казва той. — Ти винаги — каквито и тревоги да имам — си моята любов.

Взема ръката ми, поднася я към устните си, целува я нежно, а аз обгръщам бузата му с другата си ръка.

— Чувствам се, сякаш внезапно си се завърнал при мен, от дълго опасно пътуване — казвам зачудено.

— Исках да изляза по вода — обяснява той. — Къде на света има по-прекрасно нещо от реката и една лятна вечер в Англия? И къде може да се намери по-добра компания?

— Това е най-добрата компания в Англия, сега, когато ти си тук.

Той се усмихва на комплимента, а изражението му е топло, щастливо. Изглежда с години по-млад от трескавия, неспокоен човек, който чака вестоносци от Фландрия.

— Освен това имам планове — заявява.

— Хубави планове?

— Много. Реших, че е време да провъзглася Хенри за херцог на Йорк. Сега, когато е вече на четири години.

— Още няма четири — поправам го.

— Почти на толкова. Редно е да получи титлата си.

Чакам, усмивката ми се стапя. Познавам съпруга си достатъчно добре, за да съм наясно, че ще има още.

— И ще го направя губернатор на Ирландия.

— На три години и половина?

— Почти на четири е. Не се тревожи! Няма да е нужно да заминава където и да е или да прави каквото и да било. Ще назнача сър Едуард Пойнингс за негов заместник в Ирландия и ще го изпратя там с войска.

— Войска?

— За да се погрижа да приемат управлението на Хенри. Да утвърдя името на сина ни в Ирландия.

Извърщам поглед от оживеното лице на съпруга си към зелените брегове, където плясъкът на греблата ни раздвижва едва-едва

тръстиките. Един стридояд надава внезапно си пискливо предупреждение, и аз зървам как пиленцето, с блестящо бели крачета и лъскаво черно оперение като родителите си, се снишава, докато го подминаваме.

— Не оказваш чест на малкия ни Хенри — казвам тихо. — Използваш го.

— Целта е да покажа на всички в Мехелен, в Антверпен, във Фландрия, дори на някои хора в Лондон и Ирландия, че Йоркският херцог не е при тях. Той е при нас, и неговото име е Хенри, херцог на Йорк. Той е губернатор на Ирландия и ирландците ще прегънат коляно пред него, а аз ще взема главата на всеки, който спомене друг херцог.

— Имаш предвид момчето — казвам направо. Сякаш цветовете се отдръпват от златистия залез. Радостта си отива от вечерта, както розовият цвят си отива от светлината.

— Наричат го Ричард, херцог на Йорк. Ние ще им покажем, че разполагаме с Хенри, херцог на Йорк. А неговото право над трона е по-силно.

— Не ми харесва нашето момче да бъде използвано, за да претендира за едно име — казвам предпазливо.

— Това е собственото му име — настоява съпругът ми. — Той е вторият син на краля на Англия, така че е херцог на Йорк. Със сигурност трябва да утвърди името си и да попречи на който и да било друг да го използва. Показваме на света, че имаме право над името. Има само един херцог на Йорк, и той е Тюдор.

— Не показваме ли пред света, че се боим да не би някой друг да използва името? — питам. — Като провъзгласяваме Хенри за херцог сега? Докато е все още в детската стая? Не изглежда ли така, сякаш предявяваме претенции за име, което някой друг използва? Това не ни ли кара да изглеждаме по-скоро слаби, отколкото силни?

Настъпва студено мълчание, и аз се обръщам да го погледна и съм потресена да видя, че Хенри внезапно е пребледнял и се тресе от ярост. Коментирайки плана му, съм събудила гнева му, и той е извън себе си от ярост.

— Можете да обърнете — изревава той през рамо към кормчията, без да ми обръща внимание. — Обърнете и ме оставете на брега. Уморих се от това, втръсна ми.

— Хенри...

— Втръсна ми от всички ви — казва той злобно.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН ЕСЕНТА НА 1494 Г.

Провъзгласяването на Хари за херцог на Йорк е последвано от двуседмични празненства — две седмици, през които той яде необичайна храна на пищни пиршества, обличат го като малък крал, стои буден до твърде късно, докато му се завие свят от изтощение, а после, уморен, плаче, докато заспи, за да се събуди на сутринта в състояние на непоносима възбуда и в очакване на още един бляскав ден.

Дори аз, критична към фалша на това удостояване с титла, мога да видя как моето момче Хари се издига до висотата ѝ и изпитва наслада от нея. Той е изключително забавен в суетата си; нищо не му харесва повече от това да бъде център на възхищение и средоточие на вниманието, а през тези дни всички хвалят интелигентността, силата и красотата му, и малкият Хари се облива в руменина като червената роза на Ланкастър под неспирното им възхищение.

Артур, винаги по-тих и по-сериозен от буйния си брат и шумната си сестра Маргарет, седи до мен по време на голямата църковна служба, в която Томас Лангдън, епископ на Уинчестър, помага на архиепископа да провъзгласи Хари за Йоркски херцог. По време на пиршеството, когато Хенри вдига Хари върху една маса, за да могат всички да го видят, Артур само казва тихо:

— Надявам се да не пее. Копнееше да пее пред всички.

Засмивам се.

— Няма да му позволя да пее — уверявам го. — Макар че наистина има прекрасен глас.

Млъквам рязко, защото Маргарет, вече обезумяла от ревност заради вниманието, което обръщат на брат ѝ, се смъква от стола си и дръпва пелерината на краля. Ужасена, бавачката ѝ хуква след нея, прави нисък реверанс на краля и моли за извинение. Но ние сме пред хора, честваме влиянието и властта си. Това не е кралят, чисто сърце започва да блъска гръмко при внезапния звук от оръдеен салют; който

в миг изпада в ярост, от която лицето му побелява; това е Хенри такъв, какъвто иска да го виждат хората. Този Хенри няма нищо против, че децата му са станали от столовете си, и че не се държат както трябва. Това е този Хенри, който се е научил какво трябва да прави, за да изглежда като крал пред хората. Аз сама го научих. Той се смее гръмогласно, сякаш е искрено развеселен, и вдига Маргарет, така че тя застава редом с брат си и маха на придворните. Той прави знак на бавачката на Елизабет и тя подава бебето, така че всички могат да видят трите деца едно до друго.

— Децата на Англия! — изкрещява съпругът ми възторжено, и всички надават ликуващ възглас. Той протяга ръка, подканвайки Артур и мен да се присъединим към тях. Артур се изправя неохотно и дръпва назад стола ми, така че и двамата да отидем при краля, който стои, обвинил ръце около по-малките си деца, и шестимата да приемем аплодисментите, сякаш наистина сме актьори в пиеса.

Хари се обръща към баща си и прошепва нещо. Баща му се навежда да чуе, а после плясва с ръце, за да призове за внимание, и всички замлъкват.

— Синът ми, Йоркският херцог, ще пее! — обявява той.

Артур ми отправя продължителен, непроницаем поглед и всички стоим мълчаливо и слушаме, докато Хари, със сладък лек сопранов глас, пее „Весел поздрав към пролетта“, и всички потропват по масата или тананикат хоровата част, а когато свършва, избухват в напълно спонтанни аплодисменти. Двамата с Артур се усмихваме, сякаш сме в истински възторг.

* * *

В края на двуседмичните празненства има турнир, и принцеса Маргарет е определена да връчи наградите. Налага се да давам нареждания на Хари от кралската ложа, тъй като той не може да понесе разочарованието, че отказвам да му позволя да язди понито си в турнира, и дори не го пускам да мине с шествието по арената.

— Можеш да стоиш тук и да махаш на хората, а можеш и да отидеш в детската стая — заявявам твърдо.

— Трябва да остане — оспорва думите ми моят съпруг. — Тълпата трябва да го види. И трябва да го видят усмихнат.

Обръщам се към намусения си малък син.

— Чу краля — казвам. — Трябва да махаш и да се усмихваш. Понякога трябва да правим неща, които не искаме. Понякога се налага да изглеждаме щастливи дори когато сме тъжни или ядосани. Ние сме кралската фамилия на Англия, трябва да ни виждат могъщи и ликуващи. Трябва да изглеждаме радостни.

Хари винаги се вслушва, когато някой се позовава на суетността му. Нацупено свежда меднорусата си глава само за миг, а после пристъпва до предния край на кралската лежа и вдига ръка да помахва на тълпата, която надава одобрителен рев. Ликуващите възгласи го изпълват с вълнение, той се усмихва широко и помахва отново, после подскача като малко агънце. Зад него синът ми Артур също вдига ръка да помахва, и се усмихва. Внимателно, незабелязана от тълпата, хващам здраво задния край на жакета на Хари и го задържам неподвижно, преди да посрами всички ни, като прескочи ниската стена.

Когато участниците в турнира излизат на арената, рязко си поемам дъх. Очаквала съм да носят зеления цвят на Тюдорите, вечния зелен цвят на Тюдорите, неизменната пролет в царуването на моя съпруг. Но той и майка му са им наредили да се облекат в цветовете на Йорк, за да окажат почит на новия малък херцог на Йорк, и да напомнят на всички, че розата на Йорк е тук, а не в Мехелен. Всички са в синьо и наситеното червено на моя род, цветовете, които не съм виждала, откакто Ричард, последният крал от династията Йорк, потегли към смъртта си при Бозуърт.

Хенри зърва изражението ми.

— Изглежда добре — казва той с безразличие.

— Наистина — съгласявам се.

Присъствието на Тюдорите е подчертано с розите, с които е украсена арената — бели за Йорк, размесени с червените на Ланкастър, а понякога — новата роза, която отглеждат във все по-големи и по-големи количества за случаи като този: розата на Тюдорите, с червена сърцевина на белия цвят, сякаш всеки Йорк всъщност е Ланкастър по сърце.

Всички са поканени на турнира, и пристигат всякакви англичани: верни и предатели, както и онези, които още не са решили на чия страна са, а те са мнозина. Лондон е пълен с хора, лордове от всички графства в Англия са дошли с домакинствата си, всеки земевладелец е дошъл със семейството си, на всички е наредено да дойдат, за да отпразнуват удостояването на Хенри с благородническа титла. Дворецът е пълен, в голямата зала няма дори един свободен сантиметър, всеки ляга да спи, където успее да намери място. Странноприемниците по протежение на две мили във всяка посока се пукат по шевовите, по четирима души спят на едно легло. Всички частни домове приемат гости, дори конюшните подслоняват хора, които спят в яслите със сено над конете. И точно това съсредоточаване на толкова много лордове и поземлени аристократи, граждани и плебеи, това събиране на целия народ на Англия, дава възможност на Хенри толкова лесно, толкова ужасно лесно да арестува всички, които подозира в измяна или нелоялност, или дори в неуместно изречена дума.

В мига щом турнирът приключва и преди всички да потеглят към дома, Хенри разпраща личните си телохранители, и хора — както невинни, така и виновни — биват грубо измъкнати от местата, където са отседнали, от къщите си, някои — дори от леглата си. Това е сериозен удар срещу всички, чиито имена Хенри е събрал от времето, когато момчето беше споменато за пръв път, досега, в момента, когато хранеха най-малко подозрения, така че попаднаха в капана на Хенри. Това е блестящо измислено. Безмилостно е. Жестоко е.

Правниците не са предупредени, повечето от тях са дошли на турнира като гости, писарите още си почиват. Обвиняемите не могат да намерят никой, който да ги представлява, не могат да намерят дори приятелите си, които да изпратят огромните глоби, които Хенри им налага. Хората на Хенри ги отвеждат толкова бързо, по цели дузини наведнъж, в един град с приспана бдителност след дните на веселие, накарали жителите му небрежно да забравят, че са управлявани от крал, който никога не е безгрижен и разсеян, и почти никога — весел.

ЛОНДОН, ТАУЪР ЯНУАРИ 1495 Г.

Местим двора в Тауър, сякаш сме под обсада, а аз се настанявам в покоите, които най-малко харесвам, през най-лошото годишно време. Хенри ме намира, седнала на каменния перваз на прозореца под тясно стреловидно прозорче, загледана навън към тъмните облаци и постоянния студен дъжд по реката под Тауър.

— Уютно е — казва, като топли ръцете си на огъня.

Когато не казвам нищо, той кимва на дамите ми да ни оставят, и те излизат почти тичешком от стаята, кожените им обувки шляпат по каменния под, полите им замитат тръстиките.

— Децата са в съседната стая — казва той. — Лично наредих да ги настанят там. Знам, че обичаш да бъдат близо до теб.

— А къде е Едуард Уорик? Братовчед ми?

— В обичайните си стаи — казва Хенри с лека гримаса, подразнен от собственото си смущение. — Здрав и читав, разбира се. В безопасност, под нашите грижи.

— Защо не отседнахме в Гринич? Да не би да има някаква опасност, за която не ми казваш?

— О, не, няма опасност — той отново разтрива ръце пред огъня и заговаря толкова безгрижно, та аз се убеждавам, че нещо сериозно не е наред.

— Защо тогава дойдохме тук?

Той се озърта, за да се увери, че вратата е заключена.

— Един от най-големите поддръжници на момчето, сър Робърт Клифърд, се връща у дома в Англия. Предаде ме, но сега се връща при мен. Може би идва да се яви пред мен, смятайки да спечели благоволението ми, но аз ще мога да го арестувам без излишни проблеми. Може да отиде от личните си покои направо в тъмницата — ще трябва само да слезе по едно стълбище! — усмихва се, сякаш е голямо преимущество да живееш в затвор за предатели.

— Сър Робърт? — повтарям. — Мислех, че те е предал, че не си е оставил възможност за връщане, напускайки Англия? Мислех, че е избягал, за да отиде при момчето?

— Той беше с момчето! — Хенри е във възторг. — Беше с момчето, а глупавото, лекомислено момче му поверило всичките си съкровища и плановите си. Но той ми носи всички тях. Заедно с един чувал.

— Чувал ли?

Хенри кимва. Наблюдава ме внимателно.

— Чувал с печати. Всеки, който заговорничи в полза на момчето в Англия, всеки, който някога му е изпращал писмо, затворено с личния си печат. Момчето получавало писмото и изрязвало печата от него; запазило печатите, като обещание и залог. А сега сър Робърт ми носи торбата с печатите. Разполагам с всички тях. Пълна колекция, Елизабет, която доказва самоличността на всеки, който е заговорничил в полза на момчето и против мен.

Изражението му е ликуващо, като на ловец на плъхове, хвалец се със сто опашки от убити плъхове.

— Знаеш ли колко са? Можеш ли да познаеш колко?

По тона му се досещам, че се опитва да ми заложи капан.

— Колко?

— Стотици.

— Стотици? Той има стотици поддръжници?

— Но сега знам всичките. Знаеш ли имената в списъка?

Трябва да прехапя език, за да прикрия нетърпението си.

— Разбира се, че не знам кой е писал на момчето. Не зная кои са хората и не зная колко са печатите. Дори не зная дали са истински — казвам. — А ако са фалшиви? Ако там има имена на мъже, които са ти верни, които може да са писали отдавна на херцогиня Маргарет? Ами ако момчето ти е изпратило чувала нарочно, а сър Робърт работи за него, за да те изпълва със съмнения? Ако момчето се опитва да всява страх сред нас?

Виждам го как рязко си поема дъх при мисълта за една възможност, която не е взел предвид.

— Клифърд се върна при мен — единственият, който се върна при мен! — и ми донесе сведения, по-ценни от злато — казва той упорито.

— А може да е фалшиво злато, неистинско злато, което хората бъркат с истинското — казвам упорито. Намирам смелост и го поглеждам в лицето: — Нима искаш да кажеш, че някой от моите сродници или от моите дами е в списъка? — „Не и Маргарет!“, казвам си отчаяно. Не и Маргарет. Дай Боже да е имала търпение, да не се е обърнала срещу Хенри с надеждата да освободи брат си. Дай Боже никоя от сродниците ми да не е измамила съпруга си от обич към едно момче, което тайно смятат за мой брат! Не и баба ми, нито лелите ми, нито сестрите ми! Дано майка ми винаги да е отказвала да говори с тях, също както никога не говореше с мен. Дай Боже никой от любимите ми хора да не е в списъка на Хенри и да не видя свои сродници на ешафода.

— Ела — казва той внезапно.

Покорно се изправям на крака:

— Къде?

— В приемната ми — казва той, сякаш е най-обичайното нещо на света да дойде в покоите ми, за да ме вземе.

— Аз ли?

— Да.

— За какво? — Внезапно моите покои ми се струват много пusti, вратата към учебната стая на децата е затворена, дамите ми — отпратени. Внезапно осъзнавам, че в Тауър е много тихо, а килиите за предателите са само на половин дузина крачки от нас, както ми напомни Хенри само преди миг. — За какво?

— Можеш да дойдеш и да видиш как довеждат Клифърд пред мен. Понеже си толкова прозорлива относно това чие име може или не може да е в чувала с печати, понеже изпитваш съмнения, може да го видиш с очите си.

— Това е въпрос, с който трябва да се занимаеш ти заедно с твоите лордове — казвам, изоставайки назад.

Той протяга ръка с много решително изражение и казва:

— По-добре ела. Не искам хората да забележат отсъствието ти и да се усъмнят в нещо.

Слагам ръка в неговата, забелязвам колко е студен, когато я сграбчва, и се питам дали страхът е това, което прави пръстите му толкова ледени.

— Както желаете — казвам спокойно, питайки се дали мога да изпратя съобщение на Маргарет, дали някоя от дамите в залата за аудиенции ще е достатъчно близо, за да я помоля шепнешком да ми донесе нещо — шал или наметка, за да се предпазя от студа в стаята. — Дамите ми трябва да ме придружат.

— Някои от тях вече са там — казва той. — Специално поисках да присъстват. Някои от тях трябва да бъдат там, някои от тях ще трябва да отговарят на въпроси. Ще се изненадаш колко много хора ни чакат. Чакат теб.

* * *

Влизаме в залата за аудиенции на Тауър ръка за ръка, сякаш участваме в шествие. Това е просторна стая, тъмна, защото се осветява само от тесни прозорци в двата края, претъпкана този следобед с хора, притискащи се назад към студените стени, за да оставят пред буйния огън място за масата, за големия стол и за кралския балдахин от златен бродат, окачен високо над стола. Нейна светлост майката на краля стои от едната страна на празния трон, до нея е съпругът ѝ лорд Томас Станли, а до него — брат му сър Уилям. Накарала е сестрите ми Сесили и Ан да застанат до нея, а братовчедка ми Маргарет също е там. Маги ме стрелва с изплашен поглед, с потъмнели очи, после свежда поглед към земята.

Сър Робърт Клифърд, приятел и верен съратник на Ричард — в битката при Босуърт и дълго преди онзи ден — се покланя, когато влизаме. Изглежда напрегнат, държи кожена торба като вързоп на амбулантен търговец в едната ръка и лист хартия в другата, сякаш е отишъл на пазара да уговори сделка с труден клиент. Хенри се настанява в големия стол под балдахина от златен бродат, и го оглежда от глава до пети, сякаш преценява колко струва човекът, превърнал се в изменник на два пъти.

— Можете да ми съобщите каквото знаете — казва Хенри тихо.

Нейна светлост пристъпва малко по-близо до стола на сина си и поставя ръка върху резбованата облегалка, сякаш иска да покаже, че двамата са неразделни, сплотени. За разлика от нея аз неволно се отдръпвам. Маргарет ме поглежда бързо, сякаш се страхува, че може

да припадна. Стаята е задушна; мога да усетя мириса на потта, избила по телата на нервните чакащи лордове. Питам се кой има основателна причина да се страхува. Местя поглед ту към Сесили, ту към Ан и Маргарет, и се питам дали всеки момент няма да им бъде заложен капан. Сър Робърт Клифърд попива пот от влажната си горна устна.

— Дойдох направо от двора... — започва той.

— Не е двор — поправа го Хенри.

— От...

— От измамника Уорбек — Хенри говори от негово име.

— Уорбек? — Сър Робърт се поколебава, сякаш чака потвърждение на името, все едно не го е чувал никога преди.

Подразнен, съпругът ми повишава тон.

— Уорбек! Разбира се! Уорбек! Така му е името, за Бога!

— ... с това — сър Робърт подава торбата.

— Печатите на предателите — подсказва му Хенри.

Сър Робърт е пребледнял. Кимва.

— Доказателството за тяхната измяна.

— Изрязани от предателските им писма до момчето.

Сър Робърт кимва нервно.

— Можете да ми покажете. Показвайте ми ги един по един.

Сър Робърт пристъпва до масата, доста близо до краля, и аз виждам как Джаспър Тюдор се повдига на пръсти, сякаш е готов да скочи напред и да предпази племенника си от някаква коварна хитрост. Страхуват се, дори сега, дори в сърцето на Тауър, че Хенри може да бъде нападнат.

Като в някаква детска игра, сър Робърт пъха ръка дълбоко в торбата и предава първия печат. Хенри го взема и го преобръща в дланта си.

— Кресънър — казва кратко.

Разнася се тихо шушукане откъм единия край на двора, където стоят сродниците на отсъстващия млад мъж. Изглеждат напълно потресени. Един мъж пада на колене.

— Кълна се в Бога, не знаех нищо за това — казва той.

Хенри само го поглежда, докато писарят зад него отбелязва нещо върху лист хартия. Хенри протяга ръка за друг печат.

— Астуд — казва.

— Не може да бъде! — възкликва една жена, а после прехапва устните си, изrekli отрицанието, осъзнавайки, че не иска да я видят как защитава един предател.

Хенри протяга ръка, без да обръща внимание на ахването на лордовете. Виждам печата, докато излиза от торбата, почти сякаш с магия, сякаш изведнъж съм се сдобила с ястребов поглед, който може да вижда далече, далече отвъд спотайващата се мишка, бързия полет на малък фазан. Когато сър Робърт подава малкия червен печат, разпознавам отпечатъка от майчиния си пръстен.

Сър Робърт също го разпознава. Предава го, без да каже име, а Хенри го поема без коментар, обръща се и ме поглежда, с напълно безизразен поглед, с тъмни очи, сурови и лишени от любов като уелски камък. Безмълвно го поставя на масата, до печатите на останалите изменници. Чичо му Джаспър ме поглежда гневно, а майка му извърща лице. Срецам уплашения поглед на сестра ми Сесили, но не смея да й дам знак да не казва нищо. Запазвам изражението си напълно неподвижно; най-важното е никой от нас да не признава нищо.

От торбата се появява друг печат. Откривам, че съм затаила дъх, сякаш се подготвям за нещо още по-ужасно. Хенри го слага на масата, без да изрече името, и всички придворни проточват шии напред, сякаш искат да го прочетат, въпреки волята му.

— Дорли — изрича той с горчивина. Една от дамите ми надава приглушен стон, когато той назовава брат й.

Сър Робърт подава друг печат от торбата и чувам как Нейна светлост ахва ужасено. Тя се олюлява назад и се хваща за стола, за да се закрепи, когато Хенри се изправя на крака. Ръката му е върху печата, не мога да видя надписа, и за момент, в ужаса си, помислям, че ще се обърне към мен, мисля си, че ще ме назове като предателка. Помислям си, че в ръката му е моят печат. Придворните са останали без дъх, местейки поглед от потресеното изражение на краля към бледото лице на майка му. Каквото и да е планирал Хенри в това изпитание, то не е било да намери в торбата този печат. Ръката му се тресе, когато поднася печата с познатия герб.

— Сър Уилям? — пита той, и гласът му изневерява, когато поглежда покрай майка си към нейния девер, верният, обичан брат на съпруга й, чиято армия спаси живота на Хенри при Бозуърт, който му връчи короната на Англия и получи високия пост на кралски

шамбелан, както и цяло състояние като част от наградата си. — Сър Уилям Станли? — повтаря той, невярващо. — Нима това е вашият печат?

— Не е възможно — изрича припряно Томас, лорд Станли.

За мой ужас точно в този миг от устата ми се изтръгва неудържим смях. Толкова съм ужасена, потресена и зашеметена, че се изсмивам като глупачка, заравям лице в ръцете си и откривам как ме обзема такова силно желание да се изсмея, да се изсмея гласно на безумието на този момент, та не мога да си поема дъх. Задавам се и изблиците на смях се изтръгват един след друг от гърлото ми.

Защото виждам, виждам с ослепителна яснота, че семейство Станли отново са поставили човек на всяка от двете страни, както винаги правят, както майка ми ме предупреди, че правят винаги. Винаги има по един Станли от двете страни на конфликта, или един, който се е заклел, че ще дойде, или един, който обещава армия, но за нещастие не успява да я доведе. Настъпи ли момент, в който едно семейство трябва да избере страна, Станли винаги могат да бъдат открити на двете страни едновременно.

Дори при Бозуърт, макар че в самия край се оказаха на печелившата страна, те бяха обещали верността и армията си на Ричард. В началото на деня се бяха заклели да бъдат негови съюзници. Ричард дори държеше сина на Томас Станли като заложник, като доказателство за тяхната добра воля. Беше сигурен, че ще му дойдат на помощ, дори докато те чакаха на хълма да видят в чия полза ще се развие битката, а после препуснаха с гръмотевичен тропот надолу, за да подкрепят Хенри.

А сега го сториха отново.

— *Sans changer!* — изричам задавено. — *Sans changer!*^[1]

Това е девизът на фамилията Станли: „тези, които никога не изменят“. Но единственото неизменно нещо у тях е стремежът към собствената им сигурност и успех, а после усещам застаналата до мен Маги и пръстите ѝ, които щипят кожата от вътрешната страна на ръката ми, докато шепне настойчиво: „Престанете! Престанете!“, прехапвам опакото на ръката си и задавено млъквам.

Но когато смехът ми пресеква, осъзнавам колко могъщо е станало „момчето“. Ако между двамата Станли е настъпило разделение — единият на страната на Хенри, единият на тази на

момчето — тогава те сигурно знаят, че той ще нахлуе и сигурно смятат, че може да победи. Да имаш някой Станли на своя страна е нещо като гаранция за благороден произход — показва, че правото ти да претендираш е основателно. Те винаги се присъединяват единствено към победителя. Ако сър Уилям подкрепя момчето, това е само защото смята, че то ще триумфира. Ако лорд Томас е допуснал това, то е защото мисли, че момчето има добър шанс и по-основателно право.

Хенри ми хвърля поглед, докато аз се мъча да се овладея. Обръща се отново към сър Уилям и лицето му е безизразно.

— Дадох ви всичко, което поискахте — казва безцеремонно, сякаш верността трябва да бъде купена.

Сър Уилям накланя глава.

— Вие лично ми връчихте короната на Англия на бойното поле.

Ужасно е да се види как хората са се отдръпнали от сър Уилям, сякаш внезапно са забелязали у него признаци на чума. Без видимо да помръднат, всички са се озовали на цяла крачка разстояние от него, и той стои сам, изправен срещу ужасения поглед на краля.

— Вие сте брат на втория ми баща, приемах ви за свой чичо — Хенри поглежда майка си. Тя преглъща конвулсивно, сякаш в гърлото ѝ се надига жлъчка и ще повърне. — Майка ми ме увери, че сте неин приближен, че сте човек, на когото можем да се доверим.

— Тук има грешка — казва Томас, лорд Станли. — Сър Уилям може да обясни, знам...

— Четирийсет изтъкнати мъже са му обещали подкрепа — обаждат се сър Робърт, без да го питат. — Вербувал е поддръжници. Заедно са изпратили на момчето цяло състояние.

— Вие сте от кралската фамилия на Англия, и въпреки това вземате страната на един претендент? — Хенри изрича с мъка думите, сякаш не може да повярва, че казва това на чичо си. Смятал е да ме посрами с доказателството за измяната на майка ми, смятал е да шокира двора с имената на половин дузина души, които ще изпрати на палача, за да научи другите да бъдат верни за в бъдеще. Не е мислил, че в този театър за утвърждаване на властта си ще открие предател в собственото си семейство. Поглеждам майка му, която се е вкопчила в облегалката на стола му, защото коленете ѝ се подгъват, местеща втренчен поглед от съпруга си към брат му, сякаш са еднакво

вероломни и неверни. Виждайки ужасения ѝ поглед, осъзнавам, че вероятно наистина са такива. Братята никога не действат един без друг. Навярно са решили, че сър Уилям ще подкрепи претендента, а Томас, лорд Станли, ще държи на ролята си като баща на краля. И двамата са искали да изчакат, за да видят кой ще спечели. И двамата — твърдо решени да бъдат на страната на победителя. И двамата — преценяващи, че Хенри Тюдор вероятно ще загуби.

— Защо? — пита той сломено. — Защо бихте ме предали? Мен! След като ме подкрепихте? Мен! Който ви даде всичко?

После го виждам как рязко решава да прекрати въпросите, сякаш долавя безпомощността в собствения си глас. Това е хленченето на момче, което никога не е било обичано, което вечно е било в изгнание, надявайки се един ден да се прибере у дома. Момчето, което никога не е могло да разбере защо трябва да е далече от майка си, защо не бива да има приятели, защо трябва да живее в чужда страна и да има само врагове у дома. Хенри си спомня, че има някои въпроси, които не бива никога да бъдат задавани.

Последното, което той иска придворните да чуят, е защо сър Уилям е бил готов да рискува всичко за момчето, да захвърли всичко, което е получил от краля. Причината, поради която сър Уилям би направил този избор, би могла да е само някакъв остатък от обич и преданост към династията Йорк, и вярата му, че момчето е истинският наследник. Хенри не иска да чува това. Последното, което би искал, е двамата Станли да изрекат оправданията за действията си. Кой знае колко хора биха се съгласили с тях? Той стоварва ръка върху масата:

— Не желая да чувам дори една дума от вас.

Сър Уилям не показва намерение да заговори. Лицето му е бледо и гордо. Не мога да го погледна, без да си кажа, че съзнава правдивостта на каузата си. Той следва истинския крал.

— Отведете го — нарежда Хенри на стражите до вратата и те пристъпват напред, а сър Уилям тръгва с тях, без да каже нито дума. Не моли за милост и не се опитва да обясни. Тръгва с високо вдигната глава, сякаш знае, че ще трябва да си плати, задето е постъпил правилно. Никога досега, в целия си живот, не съм го виждала да крачи като горд човек. Винаги съм го смятала за двуличник, човек, който преминава от една на друга страна заради изгодата, която ще получи от това. Но днес, докато го извеждат като предател, когато отива на смърт,

когато е напълно загубен заради това, че подкрепи момчето, което твърди, че е мой брат — сър Уилям тръгва с радост, с високо вдигната глава.

Сър Робърт, чиито фамилни земи бяха конфискувани от сър Уилям, и който оттогава таи злоба срещу него, го гледа как си отива с широка усмивка и бърка в торбата с печатите, сякаш за да поднесе на всички ни поредната изненада.

— Достатъчно — казва Хенри, който изглежда също толкова зле, колкото и майка му. — Ще ги прегледам сам, в покоите си. Можете да си вървите. Всички можете да си вървите. Не искам никого... — млъква рязко и поглежда покрай мен, сякаш съм последният човек, който може да му даде утеха в този миг на разкрита измяна. — Не искам да виждам никой от вас.

---

[1] Sans changer! (фр.) — неизменчив, постоянен. — Б.пр. ↑

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН ФЕВРУАРИ 1495 Г.

Подозрението на Хенри спрямо мен и целия род Йорк го тласва да намери достоен за доверието му съпруг за сестра ми Ан и така да я отстрани като център, около който може да се организира бунт. Изборът му пада върху Томас Хауард, граф на Съри, който е изтърпял достатъчно дълго наказание за верността си към рода Йорк и е освободен от Тауър. Той беше верен на Ричард; но даде на Хенри ясно да разбере, че предаността му винаги е била насочена единствено към короната. Щом короната се озова върху главата на Хенри, той я последва. Хенри се съмняваше в това, и хранеше подозрения към него, но преданото му чакане в Тауър, като куче, което чака завръщането на господаря си, убеди Хенри да поеме риска. Така че Томас е сгоден за сестра ми Ан, получава обратно титлата си, и има всички основания да смята, че родът Хауард ще се издигне под управлението на Тюдорите, както твърдо възнамеряваше да стори и при властта на Йорк.

— Възразяваш ли? — питам Ан.

Тя ме поглежда спокойно. Деветнайсетгодишна е, и е била предлагана за съпруга из целия християнски свят.

— Време е — казва кратко. — Освен това можеше да е по-лошо. Томас Хауард ще се издигне, ще се сдобие с благоволенieto на краля. Ще видиш. Ще направи всичко за него.

Хенри не отделя твърде много време за сватбата, която е уредил; не може да мисли за нищо друго освен за торбата с печати и имената на мъжете, които са го предавали още откакто короната бе положена на главата му.

Джаспър Тюдор, единственият човек на света, на когото Хенри може да се довери, оглавява комисия, която да осъди предателите, и заедно с единайсет лордове и осем съдии долича в съда всеки, който някога е говорил за момчето или е нашепвал името „принц Ричард“. Пред Джаспър се изреждат свещеници, писари, висши служители, лордове, техните семейства, слуги, синове — ужасно шествие от мъже,

които са били платени от Тюдорите, дали са клетва за вярност на рода Тюдор, но после са решили, че момчето е законният крал. Въпреки положението си, въпреки богатствата, които Хенри им е дал, тези лордове са тръгнали против собствените си интереси, привлечени към момчето, сякаш не са могли да се сдържат, следвайки една звезда, по-ярка от собствения им себичен стремеж към изгода. Те са като мъченици на династията Йорк, обещаваат верността си, излагат на риск безопасността си, лично изпращат думи на обич и вярност, подпечатани с фамилния си герб.

Заплащат тежка цена. Лордовете са публично обезглавени, мъжете от неблагоороден произход — обесени, изкормени, докато са още живи, стомасите и белите им дробове — измъкнати от съсечените им тела и изгорени пред изцъклените им очи, после, когато най-сетне издъхват, биват насечени на парчета, разчленени като животински трупове, а късовете от обезобразените им тела — разпратени из кралството, за да бъдат изложени на показ пред градските порти, на кръстопътищата, по селските площади.

Хенри се надява, че така страната ще се научи на вярност. Но аз си давам сметка — защото познавам тази страна така, както той не я познава — че единственото, което хората ще научат, е че достойни мъже, мъдри мъже, богати мъже, мъже, привилегирани като сър Уилям Станли, мъже, начетени и хитри като самия чичо на краля, са проявили готовност да умрат за това момче. Единственото, което хората ще отсъдят след многото смърт и при вида на разлагащите се телесни части, е че много, наистина много достойни мъже са вярвали в момчето и са били готови да умрат за него.

Станли отива безмълвно на ешафода: нито моли за милост, нито предлага да разобличи други предатели. Няма начин, по който би могъл да обяви по-гръмко, че според него момчето е законният крал и че Тюдор е претендент, че Тюдор винаги е бил претендент — и днес, както и в деня на битката на полето при Бозуърт. Нищо не би могло да отекне по-ясно от мълчанието на Станли, нищо не оповестява твърденията на момчето по-категорично от набучените по портите на всеки град в Англия озъбени черепи на неговите поддръжници, които карат всички да се питат защо тези мъже са загинали от такава ужасна смърт.

Хенри разпраща комисии да търсят предатели във всички графства на Англия. Смята, че те ще изтръгнат от корен предателството. Аз си мисля, че единственото, което ще направят, където и да отидат, е да докажат на хората, че според краля навсякъде се шири измяна. Единственото, което Хенри казва на пазарните градове, когато телохранителите от личната му стража влизат с маршова стъпка и надават ухо да чуят местните клюки, е че техният крал се страхува от всички, дори от безделниците, които само си чешат езиците из кръчмите. Единственото, което демонстрира, е че техният крал се страхува от почти всичко, като дете, ужасяващо се от тъмнината, когато си ляга, дете, което си представя заплахи навсякъде.

Джаспър Тюдор се връща в Уестминстър, след като е претърсил страната за признаци на измяна, изтощен, посивял от умора. Той е шейсет и три годишен мъж, който си мислеше, че е поставил любимия си племенник на престола сред блясък и храброст още преди близо десетилетие, и че великата задача на живота му е изпълнена. Сега открива, че зад всеки мъж, загинал на бойното поле, сражавайки се срещу тях, има десетима, двайсетима, сто скрити врагове. Династията Йорк никога не е била победена, просто се е оттеглила в сенките. За Джаспър, който цял живот се е сражавал срещу Йорк; който е бил принуден да живее в изгнание извън любимата си родина в продължение на близо двайсет и пет години, това изглежда така, сякаш великата му победа над рода Йорк никога не се е случвала. Йорк отново излиза напред и Джаспър трябва да намери кураж, трябва да намери сила, и да се подготви за нова битка. Но той вече е стар човек.

Съпругата му, моята леля Катрин, го изпраща на мисията му с покорен реверанс и сурово изражение. Половината от хората, които той ще арестува и ще се погрижи да бъдат обесени, са верни служители на нашия род и нейни лични приятели. Но Нейна светлост майката на краля, която, вярвам, го обича още откакто е била млада вдовица, а той е бил единственият ѝ приятел, го гледа с хлътнали, посърнали очи, сякаш е готова да падне на колене пред него и да го помоли отново да спаси момчето ѝ, както го е спасявал толкова често преди. Те — кралят, майка му и чичо му — се затварят в себе си, и не се доверяват на никого дори и сега.

Томас, лорд Станли, чийто брак без любов с Нейна светлост майката на краля му донесе величие и доведе армия при сина ѝ, не е

допуснат до съвещанията им, сякаш е също така опетнен от измяна, както и мъртвият му брат. Ако не могат да имат доверие на девера на Нейна светлост майката на краля, ако не могат да се доверят на съпруга ѝ, ако не могат да вярват на собствените си сродници, които са отрупали с почести и пари, тогава на кого могат да имат доверие?

Не могат да имат доверие никому, боят се от всички.

Хенри вече изобщо не идва вечер в покоите ми. Изпълнен с ужас от едно момче, той не може да мисли за създаване на друго дете. Разполагаме с наследниците, от които се нуждае: голямото ни момче и неговият по-малък брат. Хенри ме гледа така, сякаш не може да си помисли да ми направи друго дете, дете, което ще носи наполовина кръвта на Йорк, което ще бъде наполовина предател по рождение. Цялата топлина, цялата нежност, която се зараждаше между нас, е смразена и унищожена от неговия ужас и недоверие. Докато майка му ме гледа накриво, когато кралят протяга ръка да ме въведе на вечеря, но почти не докосва пръстите ми, аз вървя като предателя сър Уилям: с високо вдигната глава, сякаш отказвам да се срамувам.

През цялото време чувствам прикованите в мен очи на придворните, но не смея да срещна погледите им и да се усмихна. Не мога да преценя кой би могъл да ми се усмихне със съзнанието, че съм жена, страдаща от грубостта на съпруг, който отново е изгубил токущо усвоения си навик да проявява нежност, мъж, на когото цял живот са повтаряли, че трябва да бъде крал, а сега той се съмнява в това повече от когато и да било преди. Или може би ми се усмихват, защото са останали неразкрити, и си мислят, че аз също съм скрита. Навярно кроят измяна и си мислят, че съм на тяхна страна. Навярно ми се усмихват, защото са видели майчиния ми печат в торбата на предателя, и вярват, че собственият ми печат е бил потулен, скрит, по-надолу в торбата.

Помислям си за момчето в Мехелен, момчето със златистокестенява коса и лешникови очи, и си го представям как върви като мен, с високо вдигната глава, както ние, децата на Йорк, бяхме научени да правим. Представям си го как научава за загубата на съкровището, на торбата с печати; за този съкрушителен удар по плановете му, за измяната на неговите съюзници. Казват, че изразил съжаление, задето сър Робърт го е предал, но че не изрекъл клетви или ругатни. Не се задавил, сякаш ще повърне, и не наредил на всички да

напуснат стаята. Държал се като момче, научено от една любяща майка, че колелото на съдбата може лесно да се обърне срещу теб, и е безсмислено да се гневиш срещу това, или да си пожелаваш да бъде иначе. Приел е лошата вест като принц на Йорк, а не като Тюдор.

ЗАМЪКЪТ УОРЧЕСТЪР ЛЯТОТО НА 1495 Г.

Никой не иска да ми каже какво става. Въртя се в кръг от мълчание, сякаш съм затворена като пиявица в стъкленица с дебели стени. Хенри идва в покоите ми, но почти не говори с мен. Идва в леглото ми и изпълнява дълга си, сякаш посещава бордей, вертеп; изгубили сме цялата любов, която се зараждаше между нас. Сега той иска да създаде още един Тюдор, за да има резерва срещу момчето. Допитвал се е до астрономи и те смятат, че един трети принц в рода на Тюдорите ще направи престола му по-сигурен. Изглежда, че двама наследници, единият от които — провъзгласен за херцог на Йорк, не му стигат. Трябва да се скрием зад стена от бебета, и Хенри ще ми ги направи от необходимост, но не и от любов.

През юли му казвам, че съм пропуснала месечното си кървене и отново очаквам дете, и той кимва безмълвно; дори тази вест не може да му донесе радост. Преставя да идва в стаята ми, като човек, освободен от задължение, и аз се радвам, че мога да спя в компанията на някоя от сестрите си, или с Маргарет, която е в двора, докато съпругът ѝ претърсва източна Англия за скрити предатели. Изгубила съм желанието да дяля легло със съпруга си — докосването му е студено, а ръцете му са окървавени. Майка му ме гледа, сякаш ѝ се иска да повика кралските телохранители да ме арестуват, без никаква друга причина освен името ми.

Джаспър Тюдор вече изобщо не стои тук, в двора, а вечно е на път, за да получава сведения от източното крайбрежие, където те вярват, че момчето ще слезе на суша, и от Севера, където мислят, че ще нахлуят шотландците с бялата роза на знамената си, или от запад, където опитът на Хенри да смаже ирландците рикошира върху него и хората са по-гневни, по-непокорни и готови за бунт откогато и да било преди.

Прекарвам повечето си време в детската стая с децата си. Артур учи с домашния си учител и всеки следобед му нареждат да излиза на

арената, за да овладява ездата и да усвоява умения да борава с копие и меч. Маргарет учи бързо и бързо се гневи: грабва някоя книга от братята си, изтичва и се заключва в някоя стая, преди те да успеят да се развият и да хукнат след нея. Елизабет е лека като перце, малко момиченце, бледо като сняг. Казват ми, че скоро ще напълнее, ще бъде силна като братята и сестра си, но аз не им вярвам. Хенри подготвя годеж за нея, отчаяно иска да сключи съюз с Франция и ще използва това малко съкровище, това крехко като порцелан дете, за да сключи договор. Ще я използва като прясна стръв, за да улови момчето. Не споря с него. Не мога да се тревожа сега за женитбата ѝ след дванайсет години, мога единствено да мисля, че днес е яла само малко хляб и мляко, малко риба на вечеря, и никакво месо.

Малкият ми син Хенри е умен и буден, бързо учи, но лесно се разсейва, дете, родено за игри и забавления. Определен е да встъпи в лоното на Църквата, и аз, изглежда, съм единствената, която смята, че това е нелепо. Нейна светлост майката на краля се надява той да стане кардинал като нейния голям приятел и съюзник Джон Мортън. Моли се той да се издигне в Църквата и да стане папа, папа от рода на Тюдорите. Безсмислено е да изтъквам, че той е дете, погълнато от светски интереси, че обича спорта и игрите, музиката и храната с твърде несвойствена за един духовник наслада. Това няма значение за нея. С Артур като крал на Англия и Хенри като папа в Рим тя ще е поставила този и отвъдния свят в ръцете на Тюдорите и Бог ще е изпълнил обещанието, дадено ѝ, когато е била уплашено малко момиче, боящо се, че синът ѝ никога няма да управлява нищо освен няколко замъка в Уелс, а баща ми скоро ще го прогони от тях.

Големият ѝ приятел Джон Мортън остава в южна Англия, докато ние прекарваме лятото си тук, в центъра на страната, далече от опасното крайбрежие, близо до замъка в Ковънтри. Мортън пази южното крайбрежие в името на изплашения син на Нейна светлост, който идва и си отива от двора без предупреждение, сякаш върши работата на собствените си патрули, сякаш вече не може да има доверие дори на шпионите си, а трябва да види всичко с очите си. Никога не знаем дали ще присъства на вечеря, никога не знаем дали ще спи в леглото си; а когато тронът му е празен, придворните се оглеждат наоколо с търсещи погледи, сякаш за друг крал, който може да заеме мястото му. Сега Тюдорите не се доверяват на никого, освен на шепата

хора, избягали някога с тях в изгнание. Техният свят се е свил до миниатюрния кръг от придворни, крили се с тях в Бретан; сякаш всички съюзници и приятелите, които са си създали, и всички стражи и войници, които са наели след битката при Бозуърт, никога не са се присъединявали към тях, сякаш изобщо нямат подкрепа.

Това е дворът на един изплашен претендент и в него не се долавя и помен от величие, гордост или увереност. Не съм в състояние да направя нищо само със собствените си усилия, когато се отправям на вечеря сама, с високо вдигната глава, раздавайки усмивките си еднакво щедро на приятели и заподозрени, опитвайки се сама да потуша впечатлението, че кралят се страхува, а придворните му са неуверени.

После, една вечер, Джон Кендъл, епископът на Устър, ме спира с любезна усмивка, докато вървя към покоите си, и ме пита, като човек, който предлага да покаже на някого дъга или красив залез.

— Видяхте ли светлината от сигналните огньове, Ваша светлост? Поколебавам се.

— Сигнални огньове?

— Небето е доста почервенияло.

Обръщам се към стреловидното прозорче на замъка и поглеждам навън. На юг небето е наситенорозово, а докъдето стига погледът ми, се виждат светлини — на един хълм, а после още една, а след нея трета, а зад тях още много, една след друга, докато вече не виждам нищо друго.

— Какво е това?

— Кралят заповяда да запалят сигнални огньове, за да го предупредят за слизането на суша на Ричард Йоркски — казва Джон Кендъл.

— Имате предвид претендента — напомням му. — Момчето.

На сиянието от светлините зървам потайната му усмивка и чувам приглушения му смях.

— Разбира се. Забравих името му. Това са сигналните огньове. Трябва да е слязъл на суша.

— Слязъл на суша?

— Това са сигналните огньове. Момчето се прибира у дома.

— Момчето се прибира у дома? — повтарям като глупачка. Не е възможно да съм сбъркала възторга на епископа при вида на розовата светлина от сигналните огньове. Той свети от радост, сякаш

сигналните огньове са приветствени пътеводни светлини, които да насочат корабите благополучно към пристанището. Усмивва ми се, за да сподели възторга си, че момчето на Плантагенетите е потеглило към дома.

— Да — казва той. — Най-после осветяват пътя му към дома.

* * *

На следващия ден Хенри потегля гневно от замъка, заобиколен от стражата си, без да ми каже дори една дума за сбогом, отправя се на запад, за да събира войски, посещава замъци във владенията на семейство Станли, отчаяно опитвайки се да запази верността им, несигурен във всички тях. Не се сбогува дори с децата в детската стая, нито отива при майка си да получи благословията ѝ. Тя е ужасена от внезапното му заминаване и прекарва цялото си време на колене върху каменния под на параклиса в Устър, като дори не идва на закуска, защото пости, подлагайки се на глад, за да привлече Божията благословия върху сина си. Тънката ѝ шия, подаваща се над роклята ѝ, е зачервена и разранена, защото носи власеница върху голата си кожа, за да умъртвява изтънялата си като хартия плът. Джаспър Тюдор язди редом с Хенри, като уморен стар боен кон, който не знае как да спре и да си отдъхне.

До нас достигат объркани, противоречиви слухове. Момчето е слязло на суша в източната част на страната, навлизайки в Англия през Хъл и Йорк, както стори баща ми, когато се завърна триумфално от изгнанието си. Момчето върви по стъпките на крал Едуард като негов истински син и наследник.

После чуваме, че ветровете са отклонили момчето от курса му и че той е слязъл на суша в южна Англия, а там няма никой, който да отбранява крайбрежието, освен архиепископът и няколко местни отряда. Какво ще попречи на момчето да нахлуе в Лондон? Няма кой да му препречи пътя, няма никой, който да го отблъсне.

Стражата на Хенри влиза на коне в двора на конюшната без предупреждение, конярите започват да четкат изтощените коне, а изкаляните от пътя мъже безмълвно се качват по задните стълби до стаите си. Не викат да им донесат ейл, нито се хвалят гръмко с

пътуването си, връщат се в двора, смълчани от мрачна решителност, страхуващи се от поражение. Две поредни вечери Хенри се храни заедно с придворните, със сурово изражение, сякаш е забравил всичките си уроци за това, че трябва да бъде усмихнат крал. Идва в покоите ми да ме отведе на вечеря и ме поздравява рязко.

— Слязъл е на суша — той процежда думите, докато ме води към кралската маса. — Довел много войници на брега. Но видял отбраната и побягнал като страхливец. Моите хора убили няколкостотин от тях, но като истински глупаци оставили кораба му да се измъкне. Той побягнал като уплашено хлапе, а те го оставили да си отиде.

Не припомням на съпруга си, че някога той също дойде до брега, видя, че там е заложен капан, и отплава, без да стъпи на суша. Тогава и ние го нарекохме страхливец.

— Е, къде е сега?

Той ме поглежда студено, сякаш преценява дали е безопасно да ми каже.

— Кой знае? Може би е отишъл в Ирландия? Ветровете духаха на запад, така че се съмнявам да е слязъл на суша в Уелс. Поне Уелс би трябвало да бъде верен на един Тюдор. Той ще разбере това.

Не казвам нищо. И двамата знаем, че той не може да разчита на нито една област, че ще бъде предана на един Тюдор. Протягам ръце и прислужникът, който отговаря за миенето на ръцете, полива топла вода върху пръстите ми и ми подава благоуханна кърпа.

Хенри изтрива ръцете си и подхвърля кърпата на един паж.

— Залових някои от хората му — казва той във внезапен пристъп на енергия. — В ръцете ми са около сто и шейсет от тях, англичани и чужденци, до един — предатели и бунтовници.

Не е нужно да питам какво ще стане с мъжете, отплавали с момчето за Англия. Заемаме местата си и се обръщаме с лице към придворните си.

— Ще ги разпратя из страната и ще наредя да ги обесят на групи във всички пазарни градове — заявява Хенри със студено ожесточение. — Ще покажа на хората какво се случва с всеки, който се обърне срещу мен. И ще ги съдя за пиратство — не за държавна измяна. Ако ги обявя за пирати, ще мога да убия и чужденците. Французин и англичанин могат да увиснат на бесилото редом, един до друг и всички ще гледат техните разлагащи се тела и ще знаят, че не

бива да се осмеляват да оспорват управлението ми, независимо къде са родени.

— Няма ли да ги помилваш? — питам, докато наливат вино в чашите ни. — Нито един от тях? Няма да проявиш милост? Винаги казваш, че е добър политически ход да се проявява милост.

— Защо, в името на адските огньове, трябва да ги помилвам? Те тръгнаха срещу мен, срещу краля на Англия. Въоръжени, с надеждата да ме свалят от престола.

Свеждам глава пред яростния му изблик и знам, че придворните наблюдават яростта на Хенри.

— Но онези, които езекутирам в Лондон, ще умрат, както умират пиратите — изрича той с внезапна сурова наслада. Гневът му се изпарява, той ми се усмихва лъчезарно.

Поклащам глава.

— Не зная какво имаш предвид — казвам уморено. — Какво ти казват сега твоите съветници?

— Съобщават ми как се наказват пиратите — казва той с жестока радост. — И точно така ще наредя да убият тези мъже. Ще наредя да ги завържат долу до кея „Сейнт Катрин“ в Уопинг. Те са предатели и дойдоха срещу мен по море. Ще ги обявя за виновни в пиратство и те ще бъдат завързани долу на кея, и приливът ще настъпи и бавно, много бавно ще пропълзи над тях, първо ще се плиска около краката им и глезените им, докато накрая нахлуе в устите им и те ще се удавят постепенно в един фут вода. Смяташ ли, че това ще научи народа на Англия какво се случва с бунтовниците? Смяташ ли, че това ще научи народа на Англия да не ми се опълчва? Никога да не се надига срещу един Тюдор?

— Не зная — казвам. Опитвам се да си поема дъх, сякаш аз съм завързана на брега, докато надигащият се прилив плиска в стиснатите ми устни, и мокри лицето ми, надигайки се бавно. — Надявам се.

* * *

Дни по-късно, когато Хенри отново се е отправил на неспокойните си обиколки из Централните графства, научаваме, че момчето е слязло на суша в Ирландия и е обсадило замъка Уотърфорд.

Ирландците се стичат под знамето му, и властта на Хенри в Ирландия е напълно отхвърлена.

В следобедите си почивам; това бебе притиска тежко корема ми и ме изтощава твърде много, когато вървя. Маргарет седи с мен, шиейки заедно с мен, и ми нашепва, че Ирландия е станала неуправляема, че властта на англичаните е отхвърлена, всички се обявяват в подкрепа на момчето. Съпругът ѝ, сър Ричард, ще трябва да замине за този изключително опасен остров; Хенри му е наредил да поведе войска, за да се сражава с момчето и с неговите обожавачи го съюзници. Но още преди сър Ричард да е наредил на корабите да откарат войската му, обсадата е снета без предупреждение, и неуловимото момче отново го няма.

— Къде е сега? — питам Хенри, докато той се готви да излезе на езда, с кралските телохранители зад него, въоръжени и с шлемове на главите, сякаш са на военен поход, сякаш той очаква нападение по главните пътища на собствената си страна.

Лицето му е мрачно.

— Не знам — казва той кратко. — Ирландия е тресавище от измяна. Той се крие в мочурищата, крие се в планините. Моят човек в Ирландия, Пойнингс, не владее положението, изгубил е всякакъв контрол, не знае нищо. Момчето е като призрак, чуваме за него, но никога не го виждаме. Знаем, че го укриват, но не знаем къде.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН ЕСЕНТА НА 1495 Г.

Кралят не идва вечер в спалнята ми, не идва дори само за да поседи и да поговори с мен; не е идвал от месеци. Дните, когато бяхме приятели и любовници, сега ми се струват много далечни. Не си позволявам да скърбя за загубата на любовта му, усещам, че води битка и в собственото си сърце, заедно с постоянното патрулиране по пътищата на Англия. Страхът и омразата му го обсебват, той не може да изпитва удоволствие дори при мисълта за новото дете в утробата ми. Не може да седи до огъня в стаята ми и да разговаря тихо с мен, прекалено е неспокоен, измъчван от постоянния си страх. Навън, в тъмнината, някъде в Англия, в Ирландия или в Уелс, момчето бди, и Хенри не може да спи спокойно до мен.

Сър Ричард Поул най-накрая е отплавал за Ирландия, за да се опита да открие ирландски главатарии на кланове, които могат да бъдат убедени да не изменят на сключения съюз срещу момчето, и Маги идва в покоите ми всяка вечер след вечеря и прекарваме вечерта заедно. Винаги се стараем да задържим някоя жена от свитата на Нейна светлост при нас, достатъчно близо, за да ни чува, и винаги говорим само за банални неща; но за мен е утеха да я имам край себе си. Ако придворната дама докладва на Нейна светлост, а, разбира се, трябва да предполагаме, че го прави, тя може да каже, че сме прекарвали вечерта, разговаряйки за децата, за образованието им, и за времето, което е твърде влажно и студено, за да се разхождаме с удоволствие.

Маги е единствената от дамите ми, с която мога да разговарям без страх. Само на нея мога да кажа тихо: „Малката Елизабет не укрепва. Всъщност ми се струва, че днес е по-отпаднала.“

— Новите билки не ѝ ли помогнаха?

— Никак.

— Може би, когато дойде пролетта, ще можете да я заведете в провинцията?

— Маги, дори не знам дали ще дочака пролетта. Гледам я, и гледам твоя малък Хенри, и макар че са толкова близки по възраст, изглеждат като различни същества. Тя е като дете на феите, толкова малка и крехка е, а той е толкова силно, набито и яко момче.

Тя слага ръка върху моята.

— Ах, скъпа. Понякога Бог прибира при себе си най-скъпоценните деца.

— Нарекох я на майка си, и се боя, че ще отиде при нея.

— Тогава баба ѝ ще се грижи за нея на небето, ако ние не успеем да я задържим тук, на земята. Трябва да вярваме в това.

Приемам с кимване утешителните думи, но мисълта да изгубя Елизабет е почти непоносима. Маги покрива дланта ми със своята.

— Със сигурност знаем, че тя ще живее в блясък и слава с баба си на небето — повтаря тя. — Знаем това, Елизабет.

— Но аз така ясно си я представях като принцеса — изричам зачудено. — Почти можех да я видя. Гордо момиче, с медночервената коса на баща си и светлата кожа на майка ми, наследила любовта на двама ни към четенето. Почти можех да я видя, сякаш позираща за портрет, с ръка върху книга. Почти можех да я видя като млада жена, горда като кралица. И казах на Нейна светлост майката на краля, че Елизабет ще бъде най-великата от всички с името Тюдор.

— Може би ще бъде — предполага Маги. — Може би ще оцелее. С бебетата никога не се знае, може би ще укрепне.

Поклащам глава, обзета от съмнения, и тази нощ, около полунощ, когато ме разбужда наситено жълтата есенна луна, блестяща през летвичките на капациите, мислите ми веднага се насочват към болното ми бебе. Ставам и обличам робата си. Маги, която спи в леглото ми, веднага се събужда.

— Зле ли ви е?

— Не. Просто се безпокоя. Искам да видя Елизабет. Ти заспивай.

— Ще дойда с вас — казва тя, измъква се от леглото и намята шал върху нощницата си.

Заедно отваряме вратата и дремещият пазач подскача изненадано, сякаш сме два призрака, с бледи лица, с коси, прибрани в плитки под нощните ни шапчици.

— Всичко е наред — казва Маги. — Нейна светлост отива в детската стая.

Той и другият пазач ни следват, докато вървим боси надолу по студения каменен коридор, а после Маги спира за миг.

— Какво има? — пита тя.

— Стори ми се, че чух нещо — казвам тихо. — Чуваш ли го? Като пеене?

Тя поклаща глава.

— Нищо. Не мога да чуя нищо.

Тогава разбирам какъв е звукът, и се насочвам към детската стая с внезапна припряност. Ускорявам крачка, започвам да тичам, изблъсквам пазача, за да си проправя път, и хуквам нагоре по каменните стъпала към кулата, където, на върха, е топлатата и сигурна детска стая. Когато отварям вратата, дойката, приведена над креватчето, сепнато се надига, с ужасено лице, с думите:

— Ваша светлост! Тъкмо щях да ви повикам!

Грабвам Елизабет в обятията си. Тя е топла и диша тихо, но е бледа, смъртно бледа, а клепачите и устните ѝ са сини като метличина. Целувам я за последен път и виждам мимолетната ѝ мъничка усмивка, защото знае, че съм тук, а после я държа, без изобщо да помръдвам, просто стоя и я притискам към сърцето си, докато чувствам как малката гръд се повдига и спуска, повдига и спуска, а после застива неподвижно.

— Спи ли? — пита Маги с надежда.

Поклащам глава и чувствам как сълзите се стичат по лицето ми.

— Не. Не спи. Не спи.

* * *

На сутринта, след като съм измила телцето ѝ и съм я облякла в нощницата ѝ, изпращам кратко съобщение на баща ѝ, за да му кажа, че дъщеричката ни е мъртва. Той се прибира у дома толкова бързо, та предполагам, че е узнал за случилото се преди да получи писмото ми. Заръчал е на шпионин да ме следи, както е наредил да следят и всички други в Англия, и следователно вече са му съобщили, че съм изтичала от спалнята си посред нощ, за да държа дъщеря си в прегръдките си, докато умира.

Той влиза забързано в покоите ми и коленичи пред мен, докато аз седя, облечена в тъмносиньо, в стола си край моето огнище. Главата му е сведена, когато посяга сляпо към мен.

— Любов моя — изрича тихо.

Вземам ръцете му и чувам, но не виждам, как дамите ми излизат почти тичешком от стаята, за да ни оставят сами.

— Толкова съжалявам, че не бях тук — казва той. — Да ми прости Господ, че не бях с теб.

— Ти никога не си тук — казвам тихо. — За теб вече нищо няма значение, освен момчето.

— Опитвам се да защита наследството за всичките ни деца — той вдига глава, но говори без помен от гняв. — Опитвах се да й осигуря безопасност в собствената ѝ страна. О, скъпото дете, бедното малко дете. Не си давах сметка, че е толкова болна, трябваше да те послушам. Да ми прости Господ, че не го сторих.

— Тя не беше наистина болна — казвам. — Просто така и не укрепна. Когато умря, изобщо не се е мъчила, беше, сякаш просто въздъхна, а после я нямаше вече.

Той свежда глава и притиска лице към ръцете ми в скута. Усещам върху пръстите си гореща сълза, навеждам се над него и го прегръщам силно, притискам го, сякаш искам да почувствам силата му и да го накарам да почувства моята.

— Бог да я приеме при себе си — казва той. — И да ми прости, че бях далече. Чувствам загубата ѝ по-силно, отколкото можеш да си представиш, по-силно, отколкото мога да ти опиша. Знам, изглежда, че не съм добър баща на децата ни, а на теб не съм добър съпруг — но аз държа на теб и на тях повече, отколкото предполагаш, Елизабет. Кълна се, че поне ще бъда добър крал заради тях. Ще опазя кралството за децата си и трона ти — за теб, и ще доживееш да видиш как синът ти Артур го наследява.

— Тихо — казвам. Със спомена за Елизабет, топла и отпусната в прегръдките ми, не искам да изкушавам съдбата, като предричам бъдещето на другите ни деца.

Той става и аз се изправям заедно с него, докато той обвива ръце около мен и ме прегръща здраво, притиснал лице към шията ми, сякаш иска да вдиша утеха от уханието на кожата ми.

— Прости ми — промълвява. — Едва ли мога да искам това от теб, но го правя. Прости ми, Елизабет.

— Ти си добър съпруг, Хенри — уверявам го. — И добър баща. Знам, че в сърцето си ни обичаш, знам, че нямаше да заминеш, ако беше предположил, че може да я загубим, и, виж, ето че си тук — у дома, почти още преди да пратя да те повикат.

Той накланя леко глава назад, за да ме погледне, но не отрича, че именно неговите шпиони са му казали, че дъщеря му е мъртва. Не го е чул първо от мен.

— Трябва да зная всичко — са единствените му думи. — Така пазя всички ни.

* * *

Нейна светлост майката на краля подготвя и провежда пищно погребение за нашето малко момиче. Дъщеря ни е погребана като принцеса в параклиса на Едуард Изповедника в Уестминстърското абатство. Архиепископ Мортън провежда погребалната служба, епископът на Устър, който ми съобщи, че момчето се прибира у дома, отслужва литургията със сдържано достойнство. Не мога да кажа на Хенри, че епископът се усмихваше в нощта, когато бяха запалени сигналните огньове за слизането на момчето на суша. Не мога да издам свещеника, който погребва детето ми. Сгъвам ръце пред гърдите си, облягам глава на тях и се моля за скъпоценната ѝ душа, и знам, без съмнение, че тя е на небето; и че аз съм оставена да понасям горчивината от загубата ѝ на земята.

Артур, моето първородно дете, винаги най-разсъдлив от всички, слага ръка в моята, макар че вече е голямо момче, точно на девет години.

— Не плачете, почитаема майко — прошепва той. — Знаете, че тя е с нашата почитаема баба, знаете, че е отишла при Бог.

— Знам — казвам, примигвайки.

— И все още имате мен.

Преглъщам сълзите си.

— Все още имам теб — съгласявам се.

— Винаги ще ме имате.

— Радвам се за това — свеждам лице и му се усмихвам. — Толкова се радвам за това, Артур.

— А може би следващото бебе ще бъде момиче.

Притискам го към себе си.

— Независимо дали ще бъде момиче или момче, то не може да замести Елизабет. Мислиш ли, че ако изгубя теб, няма да възразя, защото все още имам Хари?

Собствените му очи блестят от сълзи, но той се засмива на думите ми.

— Не, макар че Хари би смятал така. Хари би сметнал това за много добра замяна.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН НОЕМВРИ 1495 Г.

Братовчедка ми Маги идва в личния ми кабинет в Уестминстър, носейки кутията ми с накити като оправдание за появата си. В тези изпълнени с подозрения времена винаги внимаваме, когато сме заедно, да показваме ясно, че правим нещо; тя ми носи разни неща, аз ѝ възлагам поръчки. Никога не създаваме впечатлението, че сме се срещнали само да поклоукарстваме, да си разменяме шепнешком тайни. От начина, по който носи кутията, така, че всички да видят, демонстрирайки, че ще разглеждаме накитите ми, веднага се досещам, че иска да говори с мен насаме.

Обръщам се към почетната си дама.

— Ако обичате, донесете тъмнопурпурната панделка от гардеробната — казвам.

Тя прави реверанс.

— Съжалявам, Ваша светлост, мислех, че искате синята.

— Така беше, но размислих. И, Клеър — идете с нея и донесете пурпурната наметка, която е в тон с панделката.

Двете излизат, докато Маргарет отваря кутията с накити и вдига аметистите ми, сякаш за да ми ги покаже. Другите жени са по-близо до огнището и могат да ни виждат, но не и да чуят какво казваме. Маргарет вдига камъните към светлината, за да ги накара да заискрят с наситенопурпурен пламък.

— Какво има? — питам рязко, докато се настанявам пред огледалото си.

— Той е в Шотландия.

Лек, бълбукащ смях, или може би изхълцване от страх, се надига в гърлото ми.

— В Шотландия? Напуснал е Ирландия? Сигурна ли си?

— Приет е като почетен гост на крал Джеймс. Кралят го признава и почита, организира голяма среща на лордовете, нарича го с

титлата му: Ричард, херцог на Йорк — тя стои зад мен, вдигайки аметистовата диадема, за да ми я покаже.

— Откъде разбра?

— Съпругът ми, Бог да го благослови, ми каза. Чул го от испанския посланик, който го научил от испанските съобщения — изпращат ни препис от всичко, което пишат до Испания, толкова силен е станал съюзът между краля и испанците — тя хвърля поглед към жените до огъня, за да се увери, че те са погълнати от собствен разговор, слага аметистите на шията ми, и продължава: — Испанският посланик в Шотландия бил повикан от крал Джеймс Шотландски, който го упрекнал гневно и заявил, че нашият крал Хенри е маша в ръцете на испанските крал и кралица. Но той — Джеймс — щял да се погрижи законният крал на Англия да заеме престола си.

— Да нападне ли смята?

Маргарет поставя диадемата на главата ми. Виждам зачуденото си изражение в огледалото пред мен, с разширени очи, с бледо лице. За момент изглеждам като майка си, за миг съм красавица, каквато бе тя. Потупвам пребледнелите си бузи.

— Изглеждам така, сякаш съм видяла призрак.

— Всички изглеждаме така — казва Маргарет, а слабата ѝ усмивка се отразява в огледалото, докато закопчава аметистите на шията ми. — Всички се движим така, сякаш към нас се е насочил призрак. По улиците пеят за херцога на Йорк, който танцува в Ирландия и се весели в Шотландия и ще влезе в английската градина и всички отново ще празнуват. Говорят, че той е призрак, дошъл да тържествува, херцог, върнал се от мъртвите.

— Говорят, че е моят брат — казвам направо.

— Кралят на Шотландия казва, че би заложил живота си на това.

— А какво казва твоят съпруг?

— Казва, че ще има война — отвърща тя, усмивката изчезва от лицето ѝ. — Шотландците ще нахлуят, за да подкрепят Ричард, ще нахлуят в Англия, и ще има война.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН КОЛЕДА 1495 Г.

Чичото на Хенри, Джаспър, се прибира у дома от едно от дългите си, тежки пътувания на кон, блед като мъжете, които е осъдил и изпратил на ешафода, с дълбоки бръчки от изтощение, врязани в лицето. Той е стар, надхвърлил е шейсетте, а тази година е полагал тежки усилия, отчаяно копнеещ да види племенника си в безопасност на трона му, осъзнаващ с ужас, че и за двамата времето изтича. Старостта го преследва, провалът върви по петите на Хенри.

Лея ми Катрин, предана съпруга както винаги, го настанява в леглото в техните пищно обзаведени и удобни покои, вика лекари, аптекари и болногледачки да се грижат за него, но е изблъскана настрани от Нейна светлост майката на краля, която се гордее с познанията си за медицината и билките и казва, че организъмът на Джаспър е толкова силен, та всичко, от което се нуждае, е добра храна, почивка и няколко забъркани от самата нея тинктури, за да оздравее. Съпругът ми, Хенри, посещава стаята на болния три пъти на ден — сутрин, за да види как е спал чичо му, преди вечеря — за да се увери, че той получава най-доброто, което готварницата може да предложи и че то се поднася първо на него, топло и прясно, на едно коляно, и за последно — вечер, преди да отиде заедно с майка си в параклиса да се молят за здравето на човека, който от толкова време е опора на живота им. Джаспър е бил като баща за Хенри, и негов единствен постоянен спътник. Бил е негов закрилник и ментор. Хенри е можел да загине без постоянната любяща грижа на чичо си. Мисля, че върху Нейна светлост той е упражнил най-силното влияние, което една жена може да познава: той е любовта, която никога не е назовала, животът, който никога не е водила, мъжът, за когото е трябвало да се омъжи.

Както Хенри, така и майка му споделят уверено убеждението си, че Джаспър, който винаги е яздил усилено и се е сражавал ожесточено, който винаги се е измъквал от опасностите и е оцелявал в изгнание, отново ще се изплъзне от ноктите на смъртта и ще танцува на

коледното празненство. Но след няколко дни те започват да придобиват все по-мрачен вид, а след още няколко викат лекарите да дойдат и да го прегледат. След още няколко дни Джаспър настоява да се срещне с правник и да направи завещанието си.

— Завещанието си? — повтарям пред Хенри.

— Разбира се — казва рязко той. — Той е на шейсет и три години. И е набожен човек с чувство за отговорност. Разбира се, че ще изготви завещанието си.

— Значи е много болен?

— Ти как мислиш? — Той избухва. — Да не мислеше, че е на легло просто заради удоволствието от почивката? Никога в живота си не е почивал; никога не е бил далече от мен, когато съм имал нужда от него; никога не се е щадил, нито дори за ден, нито дори за миг... — той млъква рязко и се извъръща от мен, за да не мога да видя сълзите в очите му.

Внимателно отивам зад него, както е седнал в стола си, и обвивам ръка около гърба му, за да го прегърна силно; навеждам се и облягам буза на неговата, за да го утеша.

— Зная колко много го обичаш — казвам. — Той беше за теб като баща, и нещо повече.

— Той беше мой закрилник, и учител, мой ментор и мой приятел — казва той сломено. — Отведе ме от Англия на сигурно място и понасяше тежестта на изгнанието заради мен, когато бях още момче. После ме доведе обратно, за да предявя правото си над трона. Без него нямаше да стигна дори до бойното поле. Нямаше да мога да прекося Англия, нямаше да посмея да се доверя на двамата Станли, Бог знае, че нямаше да спечеля битката, ако не бяха неговите напътствия. Дълга всичко на него.

— Има ли нещо, което мога да направя? — питам безпомощно, защото знам, че няма нищо.

— Майка ми прави всичко необходимо — заявява Хенри гордо. — В твоето състояние не можеш да й помогнеш с нищо. Можеш да се молиш, ако искаш.

* * *

Показно отвеждам дамите си в параклиса, където се молим и поръчваме литургия с песнопение за здравето на Джаспър Тюдор, чичо на краля на Англия, за стария, неукротим бунтовник. Коледа настъпва в двора, но Хенри нарежда тя да се отпразнува без много шум; няма да има силна музика и висок смях, които да смущават покоя в болничната стая, където Джаспър спи, а кралят и майка му бдят постоянно.

Въвеждат Артур да види умиращия чичо на баща му, Хенри влиза след него. Изпитанието е спестено на малката принцеса Маргарет, но Нейна светлост настоява момчетата да коленичат до леглото на най-великия англичанин, когото светът е познавал.

— Уелсец — казвам тихо.

В коледния ден отиваме на църква, честваме рождеството на Иисус Христос и се молим за здравето на неговия най-възлюбен син, неговия воин Джаспър Тюдор. Но на другия ден Хенри идва в стаята ми без предизвестие рано сутринта и сяда в долния край на леглото ми, докато аз сънено се надигам, а Сесили, която спи с мен, скача, прави реверанс и припряно излиза от стаята.

— Отиде си — казва Хенри. Гласът му е не толкова опечален, колкото удивен. — Почитаемата ми майка и аз седяхме при него, той и протегна ръка, усмихна ми се, а после се отпусна на възглавниците си, изпусна дълга въздишка — и умря.

Настъпва мълчание. Загубата му е толкова тежка, та знам, че не мога да кажа нищо, за да го утеша. Хенри е изгубил единствения баща, когото някога е познавал; опечален е като осиротяло дете. Тромаво се надигам на колене, защото големият ми корем ме прави непохватна, и протягам ръце към него да го прегърна. Той е с гръб към мен и не се обръща, не осъзнава, че съчувствено протягам към него ръце. Той е съвсем сам.

За момент си помислям, че е потънал в скръб, но после осъзнавам, че загубата на Джаспър само усилва вечните му страхове.

— И кой ще поведе сега моята армия срещу момчето и шотландците? — пита Хенри, говорейки на себе си, изстинал от страх. — Ще трябва да се изправя срещу момчето в битка, в Северна Англия, където ме мразят. Кой ще поеме командването, щом Джаспър ме изостави? Кой ще бъде до мен, на кого мога да имам доверие, сега, когато чичо ми е мъртъв?

ДВОРЕЦЪТ ШИЙН, РИЧМЪНД ЗИМАТА НА 1496 Г.

Маги идва в покоите ми с толкова бърза крачка и отправя толкова настоятелен поглед към мен, та аз, понеже я познавам много добре, разбирам, че отчаяно иска да говори с мен. Седя с Нейна светлост майката на краля, с ръкоделие в ръце, слушайки как една от нейните дами чете една от вечните религиозни проповеди, чете на глас от текст, преписан на ръка, защото Бог знае, че никой не би си правил труд да отпечатва подобна мрачна проповед, и Маги прави реверанс на двете ни, отпуска се на едно ниско столче, взема някакво ръкоделие и се опитва да изглежда спокойна и невъзмутима.

Изчаквам една глава да свърши и момичето да обърне страницата на ръкописа, и казвам:

— Ще се разходя в градината.

Нейна светлост поглежда навън през прозореца, където сивото, натежало от облаци небе вещае сняг, и казва:

— Много по-добре е да изчакате, докато се покаже слънцето.

— Ще си сложа пелерината, маншона и шапката — казвам, и дамите ми, след един лек колеблив поглед към Нейна светлост майката на краля, за да се убедят, че тя не смята да оспори нареждането ми, ми донасят всичко необходимо и ме увиват като обемист пакет.

Нейна светлост ги оставя да си свършат работата, тъй като вече не ѝ доставя наслада да ми противоречи в собствените ми покои. От смъртта на Джаспър насам тя се е състарила с дузина години. Сега я гледам и понякога вече не виждам властната жена, която налагаше волята си на мен и съпруга ми, а една жена, която е прекарала целия си живот, посвещавайки се на една кауза, пожертвала любовта на живота си заради сина си, а сега чака да разбере дали каузата е изгубена и синът ѝ отново трябва да бяга.

— Маргарет, ще ме хванеш ли под ръка? — моля я.

Маги се изправя със старателно изиграно безразличие, сякаш е имала намерение да остане вътре, и намята пелерината си.

— Трябва да ви придружи страж — заявява Нейна светлост. — А вие трите — тя посочва към застаналите най-близо жени, без дори да погледне да види кои са, — вие трите ще се разходите с Нейна светлост.

Те не изглеждат много доволни при мисълта за една разходка в студа сега, когато може да завали и сняг, но се надигат, донасят наметките от стаите си и с по един страж пред нас и зад нас, и дамите около нас, Маги и аз най-сетне сме заедно и можем да говорим, без да ни подслушват.

— Какво има? — казвам рязко, веднага щом стражите тръгват напред, а жените изостават назад. Маги ме хваща подръка, за да не се подхлъзна по заскрежената земя. Сивата, студена река край нас е поръбена с бяло по бреговете, а една чайка, не по-бяла от скрежа, надава крясък над главите ни, после се завърта и отлита.

— Той е женен — казва тя кратко.

Изобщо не е нужно тя да изрича името му. Всъщност ние поддържаме споразумението, че нямаме име за него.

— Женен! — Мигновено ме сграбчва страх, че той е сключил неравен брак, оженил се е за някоя симпатична слугиня, някоя търсеца добър „улов“ вдовица, която му е заела пари. Ако е сключил лош брак, тогава Хенри ще злорадства и ще го презира, наричайки го още по-често Питъркин и Пъркин, син на пияница и слугиня, сега женен за една пачавра. Всички ще говорят как това доказва, че той не е принц, а претендент от нисше потекло. Или ще кажат, че е усвоил плебейски привички, простонародни привички, че е допуснал да бъде заслепен от вдовицата на някой дребен аристократ и да се ожени за нея заради парите от вдовишкото ѝ наследство. Ако съпругата му не може да се похвали с целомъдрие, ако е някоя провинциална повлекана, той със същия успех може да се откаже и да се прибере у дома.

Спирам на място.

— О, за Бога, Маги. Коя е тя?

Тя сияе.

— Сключил е добър брак, дори прекрасен брак. Оженил се е за Катрин Хънтли, сродница на самия крал на Шотландия, дъщеря на граф Хънтли, най-високопоставеният лорд на Шотландия.

— Дъщерята на граф Хънтли?

— И се говори, че е красавица. Лично крал Джеймс я предал на жениха ѝ пред олтара. Сгодили се преди Коледа, сега са женени, и вече се говори, че тя чака дете.

— Малкият ми бра... Ри... той е женен? Момчето е женено?

— А съпругата му очаква дете.

Хващам я под ръка и продължаваме нататък.

— О, само да можеше майка ми да види това!

Маги кимва.

— Щеше да е толкова щастлива. Толкова щастлива.

Разсмивам се на глас.

— Щеше да е във възторг, особено ако момичето е красиво и притежава състояние. Но, Маги, знаеш ли къде са се оженили? И как са изглеждали?

— Тя е носела яркочервена рокля, а вашият бра... той бил с бяла риза, тесни черни панталони и черен кадифен жакет. Организирали голям турнир, за да отпразнуват сватбата.

— Турнир?

— Крал Джеймс платил за всичко, всичко било направено както трябва. Разправят, че било пищно като в нашия двор, други казват, че било дори по-хубаво. А сега кралят и новобрачната двойка са заминали за ловния му дворец край Фолкланд във Файф.

— Съпругът ми знае всичко това — изтъквам очевидното.

— Да, аз го знам от сър Ричард, който трябва да отиде в Линкълн, за да събере армия за война с Шотландия. Той го научил от един от шпионите на краля. Точно сега кралят е свикал съвета си, за да нареди укрепяването на замъците в Северна Англия и подготовката за нашествие от Шотландия.

— Нашествие, предвождано от краля на Шотландия?

— Говори се, че със сигурност ще има нашествие тази пролет, сега, когато той се е свързал с брак с кралската фамилия на Шотландия. Кралят на Шотландия със сигурност ще го качи на престола на Англия.

Представям си брат си, какъвто го видях за последно: красиво малко момче на десет години със светла коса, будни лешникови очи и дяволита усмивка. Мисля си за потрепването на долната му устна, когато го целунахме за сбогом, увихме го топло и го изпратихме извън убежището, съвсем сам, с лодката надолу по течението, молейки се

планът да се осъществи и той да стигне отвъд морето при леля ни, херцогиня Маргарет, и тя да го спаси. Мисля си за него сега, един млад мъж в сватбения си ден, облечен в черно и бяло. Представям си го как се усмихва със закачливата си усмивка, и прекрасната му невеста до него.

Слагам ръка на корема си, където расте един малък Тюдор, враг на брат ми, син на човека, който узурпира братовия ми трон.

— Не можете да направите нищо — казва Маги, виждайки как усмивката изчезва от лицето ми. — Никой от нас не може да стори нищо, освен да се надява да оцелее и да се моли никой да не хвърли вината върху нас. И да чакаме да видим какво ще се случи.

* * *

През февруари се подготвям за усамотението си преди раждането, оставяйки един двор, все още помръкнал от траура за Джаспър, и все още изпълнен с безпокойство заради новините от младия, весел кралски двор на Шотландия, където — такива са сведенията ни — прекарват времето си, като ловуват в снега и се готвят да нахлуят в северните ни земи, веднага щом времето се оправи.

Хенри дава пищна вечеря, преди да вляза в затъмнената стая, и испанският посланик, Родриго Гонсалва де Пуебла, присъства като почетен гост. Той е дребен мъж, смугъл и привлекателен, покланя се ниско пред мен и ми целува ръка, а после се изправя, за да ми се усмихне широко и лъчезарно, сякаш уверен, че ще го намеря за много красив.

— Посланикът представя предложение за брак за принц Артур — казва ми Хенри тихо. — С най-младата испанска принцеса, инфантата Катерина Арагонска.

Премествам поглед от усмихнатото лице на Хенри към самодоволния посланик и разбирам, че трябва да бъда доволна.

— Каква добра идея — казвам. — Но те все още са толкова млади!

— С този годеж ще покажем приятелските отношения между страните си — казва Хенри невъзмутимо. Кимва на посланиците и ме повежда към кралската маса, за да не ни чуват. — Целта не е само да

обвържем Испания с нашите интереси, да я превърнем в наш верен съюзник срещу Франция, а и да пленим момчето. Обещаха ми, че ако Артур се сгоди, ще изкушат момчето с обещание за съюз, за да ги посети. Ще го отведат в Гранада и ще ни го предадат.

— Няма да отиде — заявявам уверено. — Защо би оставил жена си в Шотландия и би тръгнал за Испания?

— Защото иска подкрепата на Испания за нашествието си — казва Хенри кратко. — Но те ще ни подкрепят като съюзник. Ще ни дадат своята инфанта за съпруга на нашия син, и ще заловят този предател, за да бъдат сигурни, че тя ще се омъжи за единствения престолонаследник. Техните интереси стават наши. А и самите те са се възкачили неотдавна на трона. Знаят какво е да се сражаваш за кралството си. Когато сгодят своята принцеса за нашия принц, подписват смъртната присъда на момчето. Те ще искат смъртта му, също както и ние.

Придворните се изправят на крака и ни поздравяват, като ми се покланят ниско, а прислужникът, който отговаря за миенето на ръцете, се приближава до мен със златната купа, пълна с топла вода. Потапям пръсти в ароматизираната вода и ги избърсвам в кърпата.

— Но, съпруже...

— Няма значение — казва Хенри кратко. — След като родиш новото ни бебе и се върнеш в двора, ще говорим за тези неща. Сега трябва да приемеш благопожеланията на двора, да се оттеглиш в усамотение, и да не мислиш за нищо освен за благополучно раждане. Надявам се на още едно момче от теб, Елизабет.

Усмивам се, сякаш съм успокоена, и хвърлям поглед надолу към придворните, където седи посланикът Де Пуебла, на едно от почетните места, между голямата солница и мястото, на което седи краля, като уважаван гост, и се питам дали е възможно да е толкова двуличен, толкова непреклонно амбициозен, че да е готов да обещае приятелството си на едно дваисет и две годишно момче и после да го предаде на смърт. Той усеща погледа ми, прикован върху него, вдига очи да ми се усмихне, и аз си казвам: „Да, да, наистина е такъв.“

ДВОРЕЦЪТ ШИЙН, РИЧМЪНД МАРТ 1496 Г.

Оттеглям се в уединение преди раждането със свито сърце. Все още тъгувам за малкото си момиченце Елизабет, и това раждане се оказва дълго и тежко. Сестра ми Ан се смее и казва, че ще гледа и ще се учи как се прави, защото очаква дете, но това, което вижда, я изплашва. След няколко часа ми дават силен родилен ейл, а на мен ми се иска майка ми да беше с мен, за да ме успокоява с хладния си сив поглед и да ми шепне за реката и покоя, и да ми помага да преодолее болката. Около полунощ усещам настойчивостта на бебето, прикляквам като селянка и напъвам, а после чувам тихичкия слаб плач и също заплаквам, от радост, че съм родила още едно дете, от чисто изтощение, и откривам, че ридая, сякаш сломена от скръб, скърбяща за брата, когото се боя, че никога няма да видя, за съпругата му, с която никога няма да се запозная, и тяхното бебе, братовчед на това дете, което никога няма да си играе с него.

Дори с новороденото момиченце в ръцете ми, завита добре в голямото си легло, заобиколена от дамите си, които възхваляват смелостта ми и ми носят затоплен ейл и захаросани плодове, аз се чувствам обгърната от самота.

Маги е единствената, която вижда сълзите ми и ги избърсва от лицето ми с ленена кърпа.

— Какво има?

— Чувствам се като последната от рода си, чувствам се, сякаш съм съвсем сама...

Тя не започва да ме утешава, дори не ми възразява и не посочва към сестрите ми, които възклихват над бебето, докато го повиват, пристягат и го слагат на гърдите на дойката. Изглежда мрачна, уморена също като мен от будуването през цялата нощ, бузите ѝ са мокри от сълзи също като моите. Не ми възразява. Наглася удобно възглавниците зад мен, а после проговаря.

— Ние сме последните — казва тихо. — Не мога да ви говоря лъжливи думи на утеха. Ние сме последните от рода Йорк. След вас, след сестрите ви, след мен и брат ми, Англия навярно няма никога вече да види бялата роза.

— Имаш ли някаква вест от Теди? — питам.

Тя поклаща глава.

— Пиша, но той не отговаря. Не ми позволяват да го посещавам. Той е изгубен за мен.

* * *

Кръщаваме новото бебе Мери, в чест на Светата Дева. Тя е изящно, красиво момиченце, с очи в най-тъмния син цвят и смолисточерна коса. Храни се добре и заяква, и макар да не забравям нейната бледа, златокоса сестра, откривам, че намирам утеха в това ново бебе в люлката, тази нова дъщеря на Тюдорите за Англия.

Когато излизам от уединението си, откривам, че страната се готви за война. Хенри идва в детската стая да види новороденото бебе, но само ѝ хвърля един поглед, докато я държи в обятията си. Дори не я взема да я подържи.

— Няма съмнение, че кралят на Шотландия ще нападне, а начело на неговата армия ще бъде момчето — казва Хенри горчиво. — Трябва да събера войска на север, а половината войници казват, че макар да са готови да се бият срещу шотландците, ще сложат оръжие, ако видят бялата роза. Ще се отбраняват срещу шотландците, но ще се присъединят към един син на Йорк. Това кралство е пълно с предатели.

Държа Мери в ръце, и имам чувството, че я принасям като жертвен дар за потушаване на гнева му. В Шотландия може и да живее един син на Йорк, който въоръжава и подготвя войниците си, но тук, в любимия ни дворец Шийн, аз дарих Хенри с принцеса за Тюдорите, а той дори не иска да я погледне.

— Нищо ли не можем да направим, за да убедим крал Джеймс да не се съюзява с... с момчето?

Хенри ме стрелва с потайния си поглед.

— Предложих му съюз — признава той. — Няма значение, ако това не ти се нрави. Съмнявам се, че съюзът ще изтрае дълго. Вероятно никога няма да се наложи да я изпратим.

— Да изпратим коя?

Той придобива смутено изражение.

— Маргарет. Дъщеря ни Маргарет.

Поглеждам го, сякаш е луд.

— Дъщеря ни е на шест години — изтъквам очевидното. — Нима мислиш да я омъжиш за краля на Шотландия, който е — на колко? — повече от двайсет?

— Смятам да я предложа за негова съпруга — казва той. — Когато тя стане на възраст за женене, той ще е едва някъде към трийсетте, това не е лош брак.

— Но, милорд — това означава да избереш съпрузи и съпруги за всичките ни деца, воден единствено от мисълта за онова момче. Нали вече обеща Артур на Испания, ако те пленят момчето?

— Няма да отиде. Прекалено прозорлив е.

— И следователно си готов да дадеш малката ни дъщеря на своя враг, за да се добереш до момчето?

— Нима би предпочела да се разхожда на свобода? — процежда той.

— Не, разбира се, че не! Но...

Вече съм казала твърде много и съм пробудила страховете на Хенри.

— Ще я предложа като съпруга за краля на Шотландия, а в замяна той ще ми предаде момчето в окови — казва Хенри безцеремонно. — И независимо дали, когато казвате, че не искате такъв брак, целта ви е да пощадите малкото ни момиче или момчето, това не променя нищо. Тя е принцеса от рода на Тюдорите, трябва да бъде омъжена там, където може да служи на интересите ни. Тя трябва да изпълнява дълга си, както аз трябва да изпълнявам моя — всеки ден. Както трябва да прави всеки от нас.

Стисвам по-здраво бебето.

— Също и това дете ли? Почти не си я погледнал. Нима всяко от децата ни има стойност единствено като карта, която да изиграеш? Точно в тази игра? В тази единствена, неспирна, неравностойна война срещу едно момче?

Той дори не е ядосан, изражението му е горчиво, сякаш дългът му тежи, сякаш той е по-тежък от всичко, с което би обременил някой друг.

— Разбира се — казва той направо. — И ако Маргарет е цената за смъртта на момчето, тогава за мен това е добра сделка.

* * *

Това лято на лицето на Хенри се появяват две нови дълбоки бръчки, които се спускат от носа към устата му и подчертават привычната му гримаса с извърнати надолу ъгълчета на устните. Обичайното му смръщване оставя следите си по лицето му, когато до него един след друг пристигат доклади за подготовката на шотландците за война и несигурността на укрепленията в северна Англия. Половината от дребните поземлени аристократи на север вече са прекосили границата на Шотландия, за да бъдат с момчето, а близките, които са оставили, не проявяват готовност да тръгнат на бой в подкрепа на Хенри срещу родствениците си.

Всяка вечер след вечеря Хенри отива в покоите на майка си и двамата броят, отново и отново, имената на онези, на които могат да се доверят в Северна Англия. Нейна светлост е съставила списък на хората, в които могат да бъдат сигурни, и на онези, в които се съмняват. Виждам и двата списъка, когато влизам в покоите ѝ да ѝ пожелаая лека нощ. Свитъкът с имената на онези, на които имат доверие и които смятат за способни, е притиснат с една мастилница, с перо до нея, сякаш се надяват да запишат още имена, да добавят предани хора. Разгънатият свитък с имената на онези, на които нямат доверие, виси над ръба на масата и се спуска към пода. Едно след друго са написани имена с въпросителен знак до тях. Нищо не би могло да покаже по-ясно, че кралят и майка му се страхуват от собствените си сънародници и сънароднички, че кралят и майка му броят приятелите си и намират списъка за твърде кратък, че кралят и майка му броят враговете си и виждат как броят им расте с всеки изминал ден.

— Какво искаш? — изсъсква ми Хенри.

Повдигам вежди пред тази грубост, проявена пред майка му, но ѝ правя реверанс, като казвам много тихо:

— Идвам да ви пожелаая лека нощ, почитаема майко.

— Лека нощ — казва тя. Почти не вдига поглед, угрижена е също като сина си.

— Днес на път за параклиса ме спря една жена и ме попита дали дългът ѝ към краля може да бъде опростен, или може да ѝ бъде отпуснат по-дълъг срок, за да плати — казвам. — Доколкото разбирам, съпругът ѝ се е провинил в дребно нарушение, но не му позволили да си избере наказанието. Трябва да плати глоба, много тежка глоба. Тя казва, че ще изгубят къщата и земята си и ще бъдат разорени. Казва, че той би предпочел да излежи определено време в затвора, отколкото да види съсипано всичко, за което е работил. Казва се Джордж Уайтхаус.

И двамата ме поглеждат, сякаш говоря на гръцки. И двамата изобщо не разбират.

— Той е верен поданик — казвам. — Просто се замесил в кавга. Тежко е да изгуби семейния си дом заради една кръчмарска свада, защото глобата е по-голяма, отколкото може да плати. Никога преди паричните наказания не са били толкова тежки.

— Нищо ли не разбирате? — запитва настойчиво Нейна светлост, и тонът ѝ е изпълнен със сдържана ярост. — Нима не проумявате, че ни трябва всяко пени, всеки грош, който можем да вземем от всеки човек в кралството, за да съберем войска и да платим за нея? Мислите ли, че бихме опростили глобата на някакъв развейпрах, пиянстващ по кръчмите, когато тя ще ни откупи един войник? Дори ако може да ни откупи само една стрела?

Хенри разглежда съсредоточено списъка си, без дори да вдига поглед, но съм сигурна, че слуша.

— Но този човек е верен поданик — протестирам. — Ако изгуби къщата и семейството си, ако бъде разорен, защото хората на краля продадат дома му против волята му, за да приберат една невъзможно тежка глоба, тогава губим обичта и верността му. Тогава ще сме изгубили един войник. Безопасността на трона се крепи върху онези, които ни обичат — само върху онези, които ни обичат. Ние управляваме със съгласието на управляваните — трябва да се погрижим онези, които са ни верни, да продължат да бъдат такива. Този списък... — посочвам имената на онези, чиято вяност е под

съмнение. — Този списък ще нарасне, ако разорявате почтени хора чрез глобите, които им налагате.

— Много ви е лесно да кажете такова нещо — вие, която сте обичана, която винаги сте била обичана! — внезапно избухва Нейна светлост майката на краля. — Вие, родена в семейство, което се гордееше, че е толкова безкрайно, толкова показно... — ужасена, чакам да чуя какво ще каже — ... толкова безкрайно обичано! — изсъсква тя, все едно това е най-големият възможен недостатък. — Обичано! Знаете ли какво говорят за момчето?

Поклащам глава.

— Говори се, че навсякъде, където и да отиде, завързва приятелства! — тя крещи с пламнало и поруменияло лице, гневът ѝ е напълно излязъл от контрол дори само при споменаването на момчето и неговия типичен за Йорк чар. — Казват, че самият император, кралят на Франция, кралят на Шотландия, всички те просто се влюбили в него. И ето че виждаме как сключва съюзи: с императора, с краля на Франция, с краля на Шотландия, лесни съюзи, които не му костват нищо. Нищо! А ние трябва да обещаваме мир, или да даваме в брак децата си, или цяло състояние в злато, за да спечелим тяхното приятелство! А сега научаваме, че ирландците отново събират войска за него. Макар да не получават нищо за това. Със сигурност не и пари — защото ние им плащаме цяло състояние, за да останат верни — но на него служат от обич. Тичат да застанат под знамето му, защото го обичат!

Поглеждам покрай нея към съпруга си, който държи главата си извърната.

— Можеш да бъдеш обичан — казвам му.

За пръв път той вдига поглед и среща очите ми:

— Не като момчето — казва горчиво. — Очевидно не притежавам умение за това. Никой не е обичан като него.

* * *

Жената, която ме спря на път за параклиса и ме помоли да кажа на съпруга ми, краля, че поданиците му не могат да си плащат глобите, не могат да си плащат данъците, е наистина една от мнозина. Отново и

отново хората ме молят да се застъпя за тях, за да им бъде опростен някой дълг, и отново и отново се налага да им казвам, че не мога. Всички трябва да си плащат глобите, всички трябва да си плащат данъците, а бирниците вече ходят въоръжени и яздят с охрана. Когато това лято тръгваме на обиколка на запад, и яздим през зелените хълмове на равнината край Солсбъри, вземаме със себе си личните ковчежници на Хенри, и където и да отидем, те правят нови оценки на имотите, земите и приходите от различните занятия, и представят нов отчет за данъците.

Сега съжалявам, че разказах на Хенри как баща ми имаше навика да гледа над главите на хората, които четяха приветствията на местните жители, и да пресмята колко могат да платят. Системата от заеми, замени и глоби на баща ми се превърна в омразната данъчна система на Хенри и където и да отидем, сме следвани от писари, които броят остъклените прозорци на къщите, или стадата овце в ливадите, или реколтата в нивите, и представят на хората, които идват да ни видят, нареждане за плащане.

Вместо да бъдем посрещани от хора, които ликуват по улиците, тълпят се да помахат на кралските деца и да ми изпратят въздушни целувки, хората се крият далече от погледа ни, трупат вещите си в складове, измъкват тайно сметководните си книги, отричат благоденствието си. Нашите домакини ни поднасят най-оскъдна храна и крият най-хубавите си гоблени и сребърни прибори. Никой не се осмелява да окаже на краля щедро гостоприемство, защото или той, или майка му ще обявят това за доказателство, че тези хора са по-богати, отколкото си дават вид, и ще ги обвинят, че не са обявили богатството си. Пътуваме от едно имение или абатство до друго като алчни скитници, които идват само да крадат, и аз се ужасявам от тревожните лица, които ни посрещат, и облекчените изражения, с които ни изпращат.

И навсякъде, където отиваме, при всяко спиране, има мъже с качулки, които ни следват като фигурата на самата Смърт, яхнали препъващи се от умора коне, мъже, които разговарят тайно със съпруга ми, преспиват, а после, на следващия ден, продължават, възседнали най-добрите коне от конюшните. Отправят се на запад, където корнуолците — земевладелци, миньори, моряци и рибари — заявяват, че няма да платят дори едно пени повече данък на Тюдорите, или

потеглят на изток, където крайбрежието се е ширнало, опасно открито за нашествие, или потеглят на север към Шотландия, където научаваме, че кралят организира армия и лее оръдия, каквито не са виждани никога преди, за обичния си братовчед: момчето, което ще бъде крал на Англия.

* * *

— Най-сетне той е в ръцете ми — Хенри влиза в стаята ми, без да обръща внимание на дамите ми, които скачат на крака и се снишават в реверанси; не обръща внимание на музикантите, които рязко спират да свирят и чакат заповед. — Залових го. Погледнете това.

Покорно поглеждам листа, който ми показва. Виждам бъркотия от числа и символи, които са напълно неразбираеми за мен.

— Не мога да прочета това — казвам му тихо. — Това е езикът, който използвате вие; езикът на шпионите.

Той цъква нетърпеливо с език и издърпва друг лист хартия изпод първия. Това е превод на кодираното съобщение от португалския пратеник, подпечатано лично от краля на Франция за удостоверяване на истинността му. Така нареченият херцог на Йорк е син на бръснар от Турне, открих родителите му и мога да ви ги изпратя...

— Какво мислите за това? — пита ме настоятелно Хенри. — Мога да докажа, че момчето е самозванец. Мога да доведе майка му и баща му в Англия и те могат да заявят, че той е син на бръснар от Турне. Какво ще кажете?

Усещам как Маргарет, братовчедка ми, пристъпва няколко крачки по-близо до мен, сякаш иска да ме защити, доловила как Хенри повишава тон. Колкото по-несигурен е той, толкова повече се гневи. Изправям се на крака и вземам ръката му в своята.

— Мисля, че това доказва изцяло твърдението ви — казвам, точно както бих успокоила сина си Хари, ако спореше с брат си, почти просълзен от безсилно раздразнение. — Сигурна съм, че това ще докаже напълно твърдението ви.

— Доказва го! — потвърждава той яростно. — Така е, както казах — той е бедно момче с нисш произход.

— Точно така е, както казахте — повтарям. Вдигам поглед към поруменялото му гневно лице и не чувствам нищо, освен жалост към него. — Това доказва, че сте напълно прав.

Лека тръпка разтърсва тялото му.

— Ще изпратя да ги доведат тогава — казва той. — Тези родители с нисше потекло. Ще ги доведе в Англия и всички могат да се убедят в нисшия произход на този измамник.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН ЕСЕНТА НА 1496 Г.

Но Хенри не праща да доведат бръснаря от Турне и съпругата му. Изпраща в Турне поредния шпионин, който не успява да ги открие. В ума ми за кратко се мярва една забавна представа: Турне, пълен с мъже, увити в наметалата си, с качулки, спуснати напред, за да скрият лицата им, търсещи някого — който и да е — който е готов да каже, че е имал син, който е избягал от дома си и си е наумил да се обяви за крал на Англия, и който сега е сключил брак с момиче от кралската фамилия на Шотландия и е личен приятел и любимец на повечето владетели на християнския свят.

Това е толкова нелепо предположение, че когато Хенри продължава да търси опечалена майка, изчезнало момче, каквото и да е — поне име, ако не нещо друго — аз виждам това като доказателство не за голямата му решимост да разбуди една мистерия, а за нарастващото му отчаяно желание да създаде самоличност за момчето и да му прикачи някакво име. Когато намеквам, че всъщност всеки би свършил работа, че не е нужно да е бръснар от Турне — той би могъл със същия успех да си послужи с всеки, който е готов да каже, че момчето се е родило в неговия дом и го е отгледал той, а после то е изчезнало — Хенри се намръщва и казва:

— Именно, именно. Бих могъл да разполагам с половин дузина родители и пак никой да не повярва, че съм намерил които трябва.

Една вечер през есента съм поканена в покоите на кралицата — те все още се наричат така — от Нейна светлост майката на краля, която ми казва, че трябва да говори с мен преди вечеря. Отивам със сестра си Сесили, тъй като Ан е в уединение, очакваща първото си дете; но когато разтварят със замах големите двойни врати, виждам, че приемната на Нейна светлост е празна, и оставям Сесили да ме чака там, до оскъдния огън от малки подпалки, и влизам в личния кабинет на Нейна светлост сама.

Тя е коленичила пред молитвен стол; но когато влизам, хвърля поглед през рамо, прошепва: „Амин“, а после се изправя. И двете правим реверанс: тя на мен като на кралица, аз на нея като на моя свекърва; притискаме студени бузи една в друга, сякаш си разменяме целувки, но устните на никоя от нас дори не докосват лицето на другата.

Тя посочва с жест към един стол, висок колкото нейния, от другата страна на огнището, и ние сядаме едновременно, без нито една от нас да даде предимство на другата. Започвам да се чудя за какво е всичко това.

— Искам да говоря поверително с вас — започва тя. — В пълна поверителност. Това, което ми кажете, няма да излезе отвъд стените на тази стая. Можете да ми доверите всичко. Давам ви свята клетва.

Чакам. Много се съмнявам, че ще ѝ кажа каквото и да било, затова не е нужно да ме уверява, че няма да го повтори. Освен това знам, че още в следващия миг тя ще повтори пред сина си всичко, което може да му бъде от полза. Святата ѝ клетва няма да я накара да се поколебае дори за миг. Нейната свята клетва не струва нищо срещу предаността ѝ към нейния син.

— Искам да поговорим за отминали дни — казва тя. — Вие сте били малко момиче и нямате вина за нищо от това. Нито аз, нито някой друг ви обвинява в нещо. Нито дори синът ми. Майка ви се разпореждаше за всичко, а тогава вие сте ѝ се покорявали — тя замълчава. — Но не е необходимо да ѝ се покорявате сега.

Свеждам глава.

Изглежда, че на Нейна светлост ѝ е трудно да повдигне въпроса, който я интересува. Тя се поколебава, потропва с пръсти по украсената с резба странична облегалка на стола си. Затваря очи, сякаш отдавайки се на кратка молитва.

— Когато бяхте съвсем младо момиче и живеехте в убежище, брат ви, кралят, беше в Тауър, но малкият ви брат Ричард все още беше с вас. Майка ви го беше задържала при себе си. Когато ѝ обещаха, че брат ви Едуард ще бъде коронясан, поискаха тя да изпрати принц Ричард в Тауър, за да се присъедини към брат си, да му прави компания. Помните ли?

— Спомням си — казвам аз. Въпреки волята си хвърлям поглед към натрупаните пънове в огнището, сякаш мога да видя в

проблясващата жарава сводестия покрив на убежището, бялото, отчаяно лице на майка си, тъмносиния цвят на траурната ѝ рокля, и малкото момче, което откупихме от родителите му, което прибрахме, изкъпахме, наредихме му да не говори нищо, и го преоблякохме като малкия ми брат, с шапка, смъкната ниско на главата, с дебел шал през устата. Предадохме го на архиепископа, който се закле, че то ще бъде в безопасност, макар да не му вярвахме, да не вярвахме на никого от тях. Изложихме онова малко момче на опасност, за да спасим Ричард. Смятахме, че това ще ни откупи една нощ, може би една нощ и един ден. Не можехме да повярваме на късмета си, когато никой не се усъмни в него, когато двете момчета заедно, моят брат Едуард и онова бедняшко момче, съумяха да поддържат измамата.

— Лордовете от Тайния съвет дойдоха и настояха да им предадете вашия малък брат — казва Нейна светлост: гласът ѝ е напевен шепот. — Но сега се чудя дали сте го сторили?

Поглеждам я, срещайки погледа ѝ с честно, открито изражение.

— Разбира се, че да — казвам безцеремонно. — Всички знаят, че го направихме. Целият Таен съвет беше свидетел на това. Собственият ви съпруг Томас, лорд Станли, беше там. Всички знаят, че отведоха малкия ми брат Ричард да живее при брат ми, краля, в Тауър, да му прави компания преди коронацията. Вие самата бяхте в двора, трябва да сте ги видели как го отвеждат в Тауър. Сигурно помните, всички знаеха, че майка ми плака, докато се сбогуваше с него, но архиепископът лично се закле, че Ричард ще бъде в безопасност.

Тя кимва.

— Ах, но все пак... дали тогава майка ви не е организирала малък заговор, за да ги измъкне? — Нейна светлост се приближава, ръката ѝ посяга и се вкопчва в моите отпуснати в скута ръце като ноктите на хищна птица. — Тя беше умна и прозорлива жена, и винаги нащрек за опасностите. Питам се дали не е била готова, дали не е очаквала те да дойдат за принц Ричард? Помнете, аз обединих хората си с нейните в нападение срещу Тауър, за да измъкнат момчетата. И аз се опитах да ги спася. Но след това, след като този опит се провали, дали тя не ги е спасила сама — или може би е спасила само Ричард? По-малкия си син? Дали не е имала друг замисъл, за който не ми е казала? Бях наказана, задето ѝ помогнах, бях затворена в къщата на съпруга си и ми бе забранено да говоря или да пиша на когото и да

било. Дали майка ви, която бе толкова предана на семейството си и умна жена, е измъкнала Ричард? Измъкна ли тя брат ви Ричард от Тауър?

— Знаете, че тя непрекъснато кроеше заговори — казвам. — Пишеше на вас, пишеше на сина ви. Вие сигурно знаете повече от мен за онова време. Тя казвала ли ви е, че го крие на сигурно място? Може би сте пазили тази тайна през цялото това време?

Тя рязко отдръпва ръка, сякаш съм гореща като жаравата в огнището.

— Какво искате да кажете? Не! Никога не ми е казвала такова нещо!

— Заговорничехте с нея да ни освободите, нали? — питам, с глас, сладък като мляко със захар. — Заговорничехте с нея да доведете сина си да ни спаси? Затова Хенри дойде в Англия? За да освободи всички ни? Не за да се възкачи на престола, а за да го върне на брат ми и да ни освободи?

— Но тя не ми каза нищо — избухва лейди Маргарет. — Никога не ми каза нищо. И макар всички да казваха, че момчетата са мъртви, тя никога не поръча да отслужат заупокойна литургия за тях, и така и не намерихме телата им, никога не открихме убийците им, нито някаква следа или мълга за заговор за убиването им. Тя никога не назова убийците им и никой така и не направи признания.

— Надявахте се хората да си помислят, че е бил чичо им Ричард — отбелязвам тихо. — Но нямахте куража да го обвините. Дори не и когато вече беше мъртъв, погребан в незнаен гроб. Нито дори когато публично изброихте престъпленията му. Никога не го обвинихте за това. Дори Хенри, дори вие нямахте безочията да заявите, че е убил племенниците си.

— Бяха ли убити? — изсъсква ми тя. — Какво от това, че може да не е бил Ричард? Няма значение кой го е сторил! Бяха ли убити? Бяха ли погубени и двамата? Сигурна ли сте в това?

Поклащам глава.

— Къде са момчетата? — прошепва тя, с глас, съвсем малко по-висок от шепота на пламъка в огнището. — Къде са? Къде е принц Ричард сега?

— Мисля, че знаете по-добре от мен. Мисля, че знаете съвсем точно къде е той — обръщам се отново към нея и я оставям да види

усмивката ми. — Не мислите ли, че това е той, в Шотландия? Не мислите ли, че е на свобода, повел войските си срещу нас? Срещу родния ви син — наричайки го узурпатор?

Болката в изражението ѝ е искрена.

— Прекосили са границата — прошепва тя. — Събрали са голяма войска, кралят на Шотландия язди заедно с момчето начело на хиляди мъже, излял е оръдия, бомбарди — никой не е виждал такава армия на Север преди. А момчето е разпратило прокламация... — тя млъква рязко и изважда листа от пазвата си. Не мога да скрия любопитството си; протягам ръка и тя ми подава листа. Това е прокламация от момчето, сигурно е изготвил стотици, в най-долния край е подписът му, *RR — Ricardus Rex*, Крал Ричард IV Английски.

Не мога да откъсна очи от уверения замах, с който са изписани инициалите. Поставям пръст върху изсъхналото мастило; може би това е подписът на брат ми. Не мога да повярвам, че връхчето на пръста ми няма да усети докосването му, че мастилото няма да се стопли под ръката ми. Той е подписал това, а сега пръстът ми е върху подписа му.

— Ричард — изричам зачудено и чувам обичта в гласа си. — Ричард.

— Той призовава народа на Англия да залови Хенри, докато бяга — казва майката на Хенри с треперещ глас. Почти не я чувам, мисля си за малкия си брат, подписващ стотици прокламации като *Ricardus Rex*: крал Ричард. Откривам, че се усмихвам, мислейки си за малкото момче, което майка ми обичаше толкова много, което всички обичахме заради слънчевия му, добросърдечен нрав. Представям си го как полага този уверен подпис и се усмихва с присъщата си усмивка, сигурен, че ще спечели Англия отново за династията Йорк.

— Пресякъл е шотландската граница, напредва към Бърик — простенва тя.

Най-сетне осъзнавам какво казва.

— Нападнали са?

Тя кимва.

— Кралят ще отиде ли? Подготвил ли е войската си?

— Изпратихме пари — казва тя. — Цяло състояние. Той налива пари и оръжия в Севера.

— Той потегля? Хенри ще поведе армията си срещу момчето?

Тя поклаща глава.

— Няма да изведем армия на бойното поле. Още не, не и на Север.

Объркана съм. Премествам поглед от дръзката прокламация с черно мастило към старческото ѝ, изплашено лице.

— Защо не? Той трябва да защити Севера. Мислех, че сте готови за това?

— Не можем — избухва тя. — Не смеем да изпратим армия в поход на север, за да се изправи срещу момчето. Ами ако войските се обърнат срещу нас в мига щом стигнем там? Ако преминат на другата страна, ако мъжете се обявят в подкрепа на Ричард, тогава няма да сме постигнали нищо, освен да му дадем армия и всичките си оръжия. Не се осмеляваме да изведем организирана армия където и да е близо до него. Англия трябва да бъде защитена от мъжете на Севера, които се бият под командването на собствените си предводители, защитават собствените си земи срещу шотландците, и ще наемем платени войници, за да подсилим редиците им — мъже от Лотарингия и от Германия.

Поглеждам я слисано.

— Наемате чуждестранни войници, защото не можете да се доверите на англичани?

Тя кърши ръце.

— Хората са толкова озлобени заради облагането с данъци и заради глобите, говорят против краля. Дотолкова не можем да им имаме вяра, не можем да бъдем сигурни...

— Не можете да имате доверие на английска армия, че няма да премине на другата страна и да се бие срещу краля?

Тя скрива лице в ръцете си, потъва в стола си, почти се свлича на колене, сякаш се моли. Гледам я вцепенено, неспособна да си придам съчувствено изражение. Никога в живота си не съм чувала за такова нещо: страната е нападната от нашественици, а кралят се бои да потегли на бой, за да защити границите си, защото не може да има доверие на армията, която е събрал, въоръжил, и на която е платил. Крал, който изглежда като узурпатор и свиква чуждестранни войски, дори в мига, когато едно момче, едно момче от долен произход, претендира за трона му.

— Кой ще поведе тази северна армия, ако кралят не тръгне? — питам.

Единствено това събужда у нея някаква радост.

— Томас Хауард, графът на Съри — казва тя. — Поверяваме му тази мисия. Вашата сестра ще роди детето му под нашите грижи. Сигурна съм, че той няма да ни предаде. Ние ще държим нея и първото му дете като залог. Семейство Кортни ще ни подкрепи, ние ще омъжим сестра ви Катрин за Уилям Кортни, за да ги накараме да удържат на думата си. А да изпратим срещу момчето човек, познат с предаността си към династията Йорк, ще изглежда добре, не мислите ли? Това сигурно ще накара хората да спрат и да се замислят, нали? Трябва да видят, че Томас Хауард е излязъл благополучно от Тауър, след като го държахме в плен там.

— За разлика от момчето — отбелязвам.

Очите ѝ рязко се стрелват към мен и виждам ужас в лицето ѝ.

— Кое момче? — пита тя. — Кое момче?

— Моят братовчед, Едуард — казвам спокойно. — Все още го държите без основание, без обвинение, несправедливо. Би трябвало да бъде освободен сега, за да не могат хората да кажат, че отвлечате момчета с кръвта на Йорк и ги затваряте в Тауър.

— Не е така — тя отговаря заучено, сякаш това е прошепнатият отговор на наизустена молитва. — Той е там заради собствената си безопасност.

— Моля за неговото освобождаване — казвам. — Хората в тази страна са на мнение, че е редно той да бъде освободен. Аз, като кралица, поставям искане за това. В този момент, в който би трябвало да покажем своята увереност в позициите си.

Тя поклаща глава и се обляга назад в стола си, твърда в решимостта си.

— Не и докато не е безопасно да излезе.

Изправям се на крака, все още държейки в ръка прокламацията, която призовава хората да се вдигнат срещу Хенри, да отхвърлят налаганите от него данъци, да го заловят, докато бяга обратно към Бретан, откъдето е дошъл.

— Не мога да ви утеша — казвам студено. — Вие насърчихте сина си да облага хората с данъци до разорение, позволихте му да се крие и да не излиза сред хората, за да си създаде приятелства, окуражавахте го да преследва и тормози това момче, което сега предвожда войските си срещу нас, и го подтикнахте да вербува армия,

на която не може да се довери, а сега да довежда чуждестранни войници. Миналия път, когато доведе в страната чуждестранни войници, те донесоха потната болест, която едва не погуби всички ни. Кралят на Англия би трябвало да бъде обичан от народа си, а не да е враг на спокойния му живот. Не би трябвало той да се страхува от собствената си армия.

— Но ваш брат ли е това момче? — пита тя дрезгаво. — На този въпрос ви повиках да отговорите. Вие знаете. Сигурно знаете какво е направила майка ви, за да го спаси. Дали човекът, който идва насам, е любимият син на майка ви, изправил се срещу моя?

— Това няма значение — казвам, внезапно виждайки пътя си ясно, далече от този вечно преследващ ни въпрос. Духът ми внезапно се повдига, когато разбирам, най-сетне, какво би трябвало да отговоря. — Няма значение срещу кого се изправя Хенри. Дали е любимият син на майка ми, или син на друга майка. Това, което има значение, е че вие не направихте своето момче любимец на Англия. Трябваше да го направите обичан, а не го сторихте. Единственото, което му дава безопасност, е обичта на неговия народ, а вие не му я осигурихте.

— Как можех? — пита настойчиво тя. — Как би могло изобщо да се направи такова нещо? Това е вероломен народ, това е безсърдечен народ, те са готови да хукнат след безумни мълви, не зачитат истински ценното.

Поглеждам я и почти изпитвам жал към нея, докато седи сгърчена в стола си, в бляскавия си молитвен стол с огромната Библия с богато емайлираната корица зад нея, в най-хубавите покои на двореца, окичени с най-изящните гоблени, и с цяло състояние в ковчежето ѝ за пари и скъпоценности.

— Не бихте могла да създадете обичан крал, защото вашето момче не е било обичано дете — казвам, и думите ми прозвучават като присъда. Чувствам се с каменно сърце, изражението ми е сурово като на ангела, претеглящ човешките дела в деня на Страшния съд. — Стараехте се заради него, но не успяхте. Като дете той никога не е бил обичан, и се превърна в мъж, който не може да събуди обич, нито да даде такава. Вие сте го съсипали напълно.

— Обичах го! — Тя скача, внезапно разярена, тъмните ѝ очи горят гневно. — Никой не може да отрече, че го обичах! Отдадох живота си за него! Винаги мислех единствено за него! Едва не умрях,

давайки му живот, и пожертвах всичко — любов, сигурност, съпруг по мой избор — само заради него.

— Той беше отгледан от друга жена, лейди Хърбърт, съпругата на неговия настойник, и я обичаше — изричам непреклонно. — Вие я нарекохте своя неприятелка, взехте го от нея и го поверихте на грижите на чичо му. Когато моят баща ви победи, Джаспър отведе Хенри далече от всичко, което познаваше, в изгнание, а вие ги оставихте да заминат без вас. Отпратихте го, и той знаеше това. Причината беше във вашата амбиция, той знае това. Той не познава люлчини песни, не познава приказки за лека нощ, не познава веселите игри, които една майка играе със синовете си. Той не може да изпитва доверие, не може да чувства нежност. Работихте за него, да, и заговорничихте за него, и се борихте за него — но се съмнявам, че някога, през всички години, когато е бил невръстно дете, сте го държали на коленете си и сте го гъделичкали по пръстите на краката, и сте го карали да се кикоти.

Тя се присвива и се отдръпва от мен, сякаш я проклинам.

— Аз съм негова майка, не негова дойка. Защо да го милвам? Научих го да бъде предводител, а не бебе.

— Вие сте негов командир — казвам. — Негов съюзник. Но в това няма истинска обич — никаква. А сега виждате цената, която плащате за това. У него няма истинска обич, нито за да я даде, нито за да я получи — нито зрънце.

* * *

От Севера пристигат ужасяващи сведения — за шотландската армия, прииждаща като армия от вълци, опустошаваща каквото намери. Защитниците на Северна Англия потеглят храбро срещу тях, но преди да успеят да влязат в битка, шотландците са се изпарили обратно в родните си високи хълмове. Това не е поражение, нещо далеч по-лошо е: това е изчезване. Това е предупреждение, което само ни подсказва, че ще се върнат. Така че Хенри не се успокоява и се обръща към Парламента с искане за пари, стотици хиляди лири — и събира още под формата на неохотно дадени заеми от всичките си лордове и от лондонските търговци, за да плати на войници, които да бъдат въоръжени и поставени в готовност срещу тази невидима

заплаха. Никой не знае какво готвят шотландците, дали ще предприемат постоянни набези, подкопавайки гордостта и увереността ни в Северна Англия, връхлитайки от виелиците през най-лошото време на годината, или ще изчакат пролетта и ще предприемат истинско нашествие.

— Той има дете — прошепва ми Маги. Дворът е зает с подготовка на празненствата за Коледа. Маги и съпругът ѝ са били в замъка Лъдлоу със сина ми Артур, за да го запознаят с владението му в Уелс, но се връщат в двореца Уестминстър навреме, за да отпразнуват Коледа. По пътя Маги се е вслушвала в клюките в странноприемниците, имененията и абатствата, където се отбиват да потърсят гостоприемство. — Всички говорят, че той има дете.

Веднага си помислям колко щеше да се радва майка ми, как щеше да иска да види внучето си.

— Момиче или момче? — питам нетърпеливо.

— Момче. Родило му се е момче. Династията Йорк има нов наследник.

Лекомислено, несъобразително, стисвам ръцете ѝ и знам, че светлата ми радост се отразява като в огледало в усмивката ѝ.

— Момче?

— Нова бяла роза, нова бяла, напъпила роза. Нов син на Йорк.

— Къде е той? В Единбург?

— Говори се, че живее със съпругата си във Фолкланд, в кралския ловен дворец. Живеят скромно с бебето си. Казват, че тя е много, много красива и че са толкова влюбени, че той остава с радост при нея.

— Няма да нападне?

Тя свива рамене.

— Сега не е подходящият сезон, но може би той иска да живее тихо и спокойно. Младоженец, с красива съпруга с бебе на ръце? Може пък да си казва, че това е най-доброто, което може да получи.

— Ако можех да му пиша... ако можех само да му кажа... о, ако можех да му кажа, че това е най-доброто.

Тя поклаща бавно глава.

— Нищо не минава границата, без кралят да узнае за това — казва. — Ако изпратите на момчето дори една дума, кралят ще сметне това за най-страшното предателство на света. Никога няма да ви

прости, ще се съмнява във вас завинаги, и ще мисли, че сте били негов скрит враг през цялото време.

— Да можеше само някой да каже на момчето да остане там, където е, да намери радостта и да я запази; че тронът няма да му донесе щастието, което има сега.

— Не мога да му го кажа — казва Маги. — Аз открих истината за себе си: добър съпруг и място, което мога да нарека свой дом, в замъка Лъдлоу.

— Наистина ли?

Тя усмихнато кимва.

— Той е добър човек, и аз се радвам, че съм омъжена за него. Спокоен и кротък е, предан на краля и верен на мен. Нагледах се на вълнения и невярност; не мога да си представя нищо по-добро, което да правя в живота си, отколкото да отглеждам собствения си син и да помогна на вашия да стане принц, да управлявам Лъдлоу, както вие бихте желали, и да посрещна съпругата на сина ви в дома ни, когато дойде.

— А Артур? — питам я.

Тя ми се усмихва и отговаря:

— Той е принц, с когото трябва да се гордеете. Той е великодушен и справедлив. Когато сър Ричард го води да гледа как работят съдиите, проявява желание да бъде милостив. Язди добре, а когато излиза, поздравява хората като свои приятели. Той е всичко, което бихте искали да бъде. А Ричард го учи на всичко, което знае. Той е добър настойник за момчето ви. От Артур ще излезе добър крал, навярно дори велик крал.

— Ако момчето не предяви претенции върху трона му.

— Може би момчето ще сметне, че да обича една жена, и да обича детето си му е достатъчно — казва Маги. — Може би ще разбере, че не е нужно един принц да стане крал. Може би ще разбере, че е по-важно да бъде мъж, любящ мъж. Може би когато види съпругата си с дете на ръце, ще разбере, че това е най-прекрасното кралство, което един мъж може да желае.

— Да можех да му кажа това!

— Не мога да изпратя писмо дори на родния си брат, толкова близо надолу по реката, в Тауър. Как бихме успели да изпратим писмо на вашия?

ЛОНДОН, ТАУЪР ЛЯТОТО НА 1497 Г.

Отначало корнуолците роптаят, че кралят им налага твърде тежки данъци, а после — че им е ограбил правата върху калая, който добиват. Те са отрудени, озлобени мъже, които се сблъскват с опасности всеки ден, в малките тесни коридори под земята, където работят; мъже, които говорят свой собствен странен език, живеещи повече като варвари, отколкото като християни. Далече от Лондон, в най-крайния запад на страната, те лесно могат да повярват на сънища или слухове. Вярват в крале и ангели, в призраци и чудеса. Баща ми винаги казваше, че корнуолците са англичани, които не приличат на останалите, сякаш не са от английски произход, и че трябвало да бъдат управлявани с кротост, като че ли са пакостливите елфи, които живеят редом с тях.

След броени дни, сякаш след мигове, те се обединяват в яростта си; профучават през запада като разгарящ се летен пожар, профучават през полетата и продължават бясно нататък, по-бързо от галопиращ кон. Скоро вече са вдигнали цял Корнуол на оръжие, а после другите западни графства се присъединяват към тях, водени от същия гняв. Сформират отделни армии, предвождани от мъже от Съмърсет, Уилтшър и Корнуол под командването на един корнуолски ковач, Майкъл Джоузеф, или Майкъл Ан Гоф^[1], мъж, за когото се говори, че бил десет фута висок, че се заклел да не допусне да бъде разорен от един крал, чийто баща не е бил такъв, който се опитва да въведе нови порядки, порядките на Тюдорите, уелски порядки срещу почтените корнуолци.

Но това не е просто бунт на невежи мъже: на тяхна страна се стичат йомени, рибари, фермери, миньори, а после, и това е най-ужасното от всичко, един благородник, лорд Одли, предлага да ги поведе.

— Ще оставя теб, майка ми и децата тук — казва ми рязко Хенри, докато конят му чака начело на личните му телохранители,

които са строени в боен ред пред Бялата кула на Тауър; портите са затворени, оръдията са изтикани до стените, всичко е готово за война — тук ще бъдете в безопасност, можете да издържите много седмици обсада.

— Обсада? — държа Мери на хълбока си като селянка, която изпраща съпруга си в битка, съзнавайки, че собственото ѝ бъдеще е отчайващо несигурно. — Но нима ще стигнат толкова близо до Лондон? Та те идват чак от Корнуол! Трябваше да бъдат задържани в Западните области! Оставяш ли ни достатъчно войска? Лондон ще ни остане ли верен?

— Удсток, отивам в Удсток. Мога да събера войска там и да отрежа пътя на бунтовниците, когато се зададат по Големия западен път. Трябва да върна войските си от Шотландия, колкото мога по-скоро. Изпратих ги всичките на север, за да се изправят срещу момчето и шотландците, не очаквах това да дойде от югозапад. Ще повикам обратно лорд Добни и неговата войска, изпратих заповеди да тръгнат обратно на юг веднага. Ще ги докарам обратно тук, ако вестоносецът ги открие навреме.

— Лорд Добни е от Съмърсет — отбелязвам.

— Какво искаш да кажеш с това? — изкрещява Хенри в отчаянието си, а когато повишава тон, Мери трепва и надава жален вопъл. Стисвам по-здраво пълничкото ѝ телце и я залюлявам, пристъпвайки от крак на крак.

Не повишавам глас, за да не я разстроя и за да не разтревожа телохранителите на Хенри, които се строят с мрачни лица.

— Искам само да кажа, че за него ще бъде трудно да поведе войска срещу земяците си — казвам. — Ще трябва да обстрелва съседите си. Цялото графство Съмърсет се присъедини към корнуолците, а той сигурно познава лорд Одли още от момчешките им години. Не намеквам, че ще ти измени, само искам да кажа, че той е от запада и със сигурност ще изпитва съчувствие към земяците си. Би трябвало да поставиш около него други хора. Къде са другите ти лордове? Неговите сродници и другари, които биха го задържали на твоя страна?

Хенри издава някакъв звук, почти стон от болка, и слага длан на шията на коня си, сякаш има нужда от опора.

— В Шотландия — прошепва той. — Изпратих на север почти всички, цялата армия и всичките си оръдия, и всичките си пари.

Замълчавам, съзнавайки опасността, в която се намираме. Всичките ми деца, включително и Артур, са в Тауър, докато бунтовниците напредват към Лондон, армията е прекалено далече, за да бъде повикана да се върне; ако малката войска на Хенри не успее да ги спре по пътя, ще бъдем обсадени.

— Бъди смел — казвам, макар че на самата мен ми призлява от страх. — Бъди смел, Хенри. Веднъж баща ми беше пленен, и веднъж беше прогонен от кралството си, а въпреки това беше велик крал на Англия и умря в кралското ложе.

Той ме поглежда мрачно.

— Изпратих в Шотландия Томас Хауард, графа на Съри. Той се би срещу мен при Бозуърт, и аз го държах затворен в Тауър в продължение на повече от три години. Мислиш ли, че това ще го е превърнало в мой приятел? Трябва да се надявам, че женитбата му със сестра ти го прави мой надежден съюзник. Ти ми казваш, че Добни е родом от Съмърсет и ще симпатизира на съседите си, когато те потеглят срещу мен. Дори не знаех това. Не познавам никого от тези мъже. Никой от тях не ме познава или обича. Баща ти никога не е бил сам като мен, в чужда земя. Оженил се е по любов, войниците му са го следвали възторжено. Винаги е имал хора, на които може да се довери.

* * *

Заемаме бойни позиции в Тауър, оръдията са изкарани навън, край тях горят постоянно огньове, гюлетата са струпани до топовете. Чуваме, че могъща бунтовническа армия, наброяваща може би цели двайсет хиляди, напредва към Лондон от Корнуол и набира сили по пътя. Това е армия, достатъчно голяма да превземе цялото кралство. Лорд Добни стига на юг навреме, за да блокира Големия западен път, и ние се надяваме, че ще ги принуди да се върнат, но той дори не успява да ги забави. Някои казват, че е наредил на войските си да разчистят пътя, и ги е оставил да минат.

Бунтовниците настъпват, приближавайки Лондон, нарастват по численост. Води ги лорд Одли, а знаем, че други благородници

сигурно им изпращат оръжия, пари и войници. Не получавам никаква вест от Хенри, трябва да вярвам, че събира войниците, си, подготвя войска и се готви да потегли срещу тях. Нямам вест от него, а той не пише и на майка си, макар че тя прекарва дните си на колене в параклиса, който сияе денонощно в светлината на молитвените свещи, които е запалила за него.

Синът ми Артур, на сигурно място в Тауър при нас, идва при мен.

— Баща ми спрял ли е бунтовниците? — пита ме той.

— Сигурна съм, че е успял — казвам, макар да не съм.

В стаите си Едуард, братовчед ми, сигурно чува тропота на маршируващите, произнесените на висок глас заповеди, сменянето на стражите през четири часа. Маги, която се присъединява към мен, когато съпругът ѝ потегля с моя, е единствената от нас, на която е позволено да го вижда. Идва при мен с посърнало лице.

— Много е тих — е единственото, което казва. — Попита ме защо всички сме тук, знае, че всички сме тук в Тауър, и защо е толкова шумно. Когато казах, че към Лондон идват бунтовници чак от Корнуол, той каза... — тя млъква рязко и закрива устата си с длан.

— Какво? — питам. — Какво каза той?

— Каза, че няма кой знае каква причина някой да идва в Лондон, че това е много скучно място. Каза, че някой трябвало да им обясни колко пусто е в Лондон, и много самотно. Че е много, много самотно.

Ужасена съм.

— Маги, той да не си е загубил ума?

Тя поклаща глава.

— Не, сигурна съм, че не е така. Просто е бил сам толкова ужасно дълго, че почти е забравил как да говори. Той е като дете, което не е имало детство. Елизабет... аз го предадох. Предадох го толкова ужасно.

Отивам да я прегърна, но тя се извързва от мен и прави реверанс.

— Позволете ми да отида в стаята си и да си измия лицето — казва. — Не мога да говоря за него. Непоносимо ми е да мисля за него. Смених името си, отрекох се от семейството си и го оставих зад гърба си. Вкопчих се в собствената си свобода, а него оставих тук, като птиче в клетка, като пойна птица в покрит кафез.

— Когато това свърши...

— Когато това свърши, ще стане още по-лошо! — възкликва тя разпалено. — През цялото това време чакаме кралят да се почувства в безопасност на трона си; но той никога не се чувства в безопасност. Когато това свърши, дори и да постигнем триумфална победа, кралят тепърва ще трябва да се изправи срещу шотландците. Може да се наложи да се изправи лице в лице с момчето. Враговете на краля идват един след друг, той не си създава приятелства, а се сдобива с нови врагове всяка година. Той никога няма да се почувства достатъчно в безопасност, за да освободи брат ми. Никога няма да е сигурен на трона си.

Затискам с длан треперещата ѝ уста.

— Тихо, Маги. Тихо. Знаеш, че не бива да говориш така.

Тя прави реверанс и излиза от покоите ми, а аз не я задържам. Знам, че говори само истината, и че с всички тези сражения, срещу зле въоръжените, отчаяни мъже от запада, войната на Север между шотландците и англичаните, събиращите се бунтовници в Ирландия, и предстоящият сблъсък между момчето и краля, ще ни донесат лято, изпълнено с кръвопролития, и есен на разплата, и никой не може да каже каква ще е крайната сметка, нито кой ще бъде съдникът или победителят.

* * *

Паниката започва призори. Чувам крясъците, с които се дават заповеди и тропота на тичащи крака, докато началникът на стражата свиква войските. Камбаната за тревога започва да звъни предупредително, а после всички камбани из Лондон и по-нататък, всички камбани на Англия започват да бият, вдигат тревога, за да съобщят, че корнуолците са пристигнали и сега не настояват данъците да бъдат опростени и вероломните съветници на краля — отпратени: сега настояват кралят да бъде свален от престола.

Лейди Маргарет, майката на краля, излиза от параклиса, примигвайки като уплашена кукумявка заради утринната светлина и глъчката в Тауър. Вижда ме на входа на Бялата кула и забързва през моравата към мен.

— Останете тук — казва тя рязко. — Наредено ви е да останете тук заради собствената ви безопасност. Хенри каза, че не бива да излизате. Вие и децата трябва да останете тук.

Тя се обръща към един от командирите на стражата, и осъзнавам, че е готова да даде заповед за ареста ми, ако дори за миг помисли, че се надявам да се измъкна.

— Да не сте полудяла? — внезапно питам горчиво. — Аз съм кралица на Англия, аз съм съпруга на краля и майка на Уелския принц! Разбира се, че ще остана тук, в родния си град, сред хората си. Каквото и да се случи, няма да си тръгна. Къде мислите, че ще отида? Не съм аз тази, която е прекарала живота си в изгнание! Не аз дойдох начело на армия, говореща чужд език! Аз съм родена и отгледана в Англия. Разбира се, че ще остана в Лондон. Това е моят народ, това е моята страна. Дори да вдигнат оръжие срещу мен, те си остават моят народ и моето място продължава да е тук!

Тя се поколебава пред неочаквания ми гняв.

— Не знам, не знам — казва. — Не се гневете, Елизабет. Само се опитвам да опазя всички ни. Вече не зная нищо. Къде са бунтовниците?

— Блекхийт — казвам кратко. — Но са изгубили много хора. Влезли в Кент и имало схватка.

— Ще отворят ли градските порти пред тях? — пита тя. И двете чуваме врявата по улиците. Тя се вкопчва в ръката ми. — Дали гражданите и тяхното опълчение ще ги пуснат в Лондон? Нима ще ни предадат?

— Не зная — казвам. — Да се качим на стените, където можем да виждаме какво става.

Всички — Нейна светлост, сестрите ми, Маги, Артур и помалките деца, и аз — се качваме по тесните каменни стъпала до стените, заобикалящи Тауър. Взираме се на юг и изток, натам, където реката лъкатуши, изгубвайки се от поглед, и знаем, че недалеч оттук, само на седем мили, корнуолските бунтовници триумфално завземат Блекхийт, пред нашия дворец Гринич, и си устройват лагер.

— Някога майка ми стоеше тук — казвам на децата си. — Беше тук под обсада, точно в същото положение, а аз бях с нея, съвсем малко момиче.

— Беше ли изплашена? — пита ме шестгодишният Хенри.

Прегръщам го и се усмихвам, когато усещам как се отдръпва от мен. Изпълнен е с нетърпение да стои сам на краката си, иска да изглежда независим, готов за битка.

— Не — казвам. — Не бях изплашена. Защото знаех, че вуйчо ми Антъни ще ни защити, и знаех, че народът на Англия никога не би ни сторил зло.

— Аз ще ви защита сега — обещава Артур. — Ако дойдат, ще ни намерят готови. Не се страхувам.

Усещам как до мен Нейна светлост се дръпва назад. Тя не изпитва такава сигурност.

Заобикаляме по стените до северната страна, за да можем да погледнем надолу към улиците на Сити. Младите чираци тичат от къща на къща, блъскат по вратите и крещят, за да призват мъжете да защитят градските порти, да извадят оръжията си от прашните стари долапи, призовават ги да измъкнат от избите старите пики. Обучените военни отряди тичат по улиците, готови да отбраняват стените.

— Виждате ли? — посочва ги Артур.

— Те са на наша страна — отбелязвам пред Нейна светлост майката на краля. — Въоръжават се срещу бунтовниците. Тичат към градските порти, за да ги затворят.

Тя изглежда обзета от съмнения. Знам, бои се, че ще разтворят портите веднага щом чуят бунтовниците да крещят, че ще отменят данъците.

— Е, във всеки случай тук сме в безопасност — казвам. — Портите на Тауър са затворени, решетката на крепостната врата е спусната, имаме и оръдия.

— А Хенри със сигурност ще дойде с армията си да ни избави — заявява Нейна светлост.

Маргарет, братовчедка ми, си разменя с мен бърз, скептичен поглед.

— Сигурна съм, че ще дойде — отвърщам.

* * *

В крайна сметка лорд Добни, а не Хенри, е този, който връхлита върху изтощените корнуолци, докато си почиват след дългия си поход

от запад. Конницата прегазва спящите мъже, реже и сече, сякаш се упражнява с мечове в някоя ливада. Някои от тях носят боздугани с големи, тежки топки накрая, които могат направо да отнесат главата на човек от раменете, или да смажат лицето му и да го превърнат в пихтия, дори и когато е защитено от метален шлем. Други са въоръжени с кавалерийски пики и мушкат с тях в движение, или с бойни брадви със страховит шип в единия край, който може да пробие метал. Хенри е планирал битката и е разположил кавалерия и стрелци от другата страна на бунтовническата армия, така че за тях няма измъкване. Корнуолците, въоръжени почти само с тояги и вили за сено, са като овцете от собствените си пусти земи с бедна почва, подкарвани насам-натам, втурват се ужасено в опит да се махнат от пътя, когато чуват свистенето на хиляди стрели, бягат от конницата, само за да се натъкнат на пехотинците, въоръжени с пики и пистолети, упорито настъпващи към тях, глухи за всякакви призови за братство.

Нанасят жестоко поражение на корнуолците и ги повалят на колене; те падат в калта, хвърлят оръжията си, вдигат ръце и обявяват, че се предават. Ан Гоф, техният предводител, зарязва битката и хуква да спасява живота си, но е настигнат и повален като задъхан елен след дълго преследване. Бунтовническият водач лорд Одли предава меч си на своя приятел лорд Добни, който го приема с мрачно лице. Никой от лордовете не е напълно сигурен, че се бие на правилната страна, това е изключително неуверена капитулация пред една изключително безчестна победа.

— В безопасност сме — казвам на децата, когато съгледвачите идват в Тауър да ни съобщят, че всичко е свършило. — Армията на баща ви победи лошите хора и те се връщат по домовете си.

— Искате ли аз да бях предвождал армията! — казва Хенри. — Щях да се бия с боздуган. Тряс! Замахване и — тряс!

Той танцува из стаята, като имитира как с едната ръка държи юздите на галопиращ кон и размахва боздуган, стиснат в другия му малък юмрук.

— Може би, когато станеш по-голям — казвам му. — Но се надявам, че сега ще настъпи мир. Те ще се върнат по домовете си, а ние можем да се върнем в нашия.

Артур изчаква по-малките деца да отклонят вниманието си и застава до мен.

— В Смитфийлд издигат бесилки — казва той тихо. — Ужасно много от тях няма да се върнат по домовете си.

— Трябва да бъде сторено — защитавам баща му пред разтревожения си син. — Един крал не може да проявява снизхождение към бунтовниците.

— Но той продава някои от корнуолците в робство — казва ми Артур без заобикалки.

— Робство ли? — толкова съм потресена, че поглеждам сериозното му лице. — Робство? Кой каза това? Сигурно има грешка.

— Нейна светлост майката на краля сама ми каза. Той ги продава на варварските галери, и те ще бъдат приковани към веслата, докато умрат. Той ги продава като роби в Ирландия. Няма да имаме приятели в Корнуол за цяло поколение напред. Как може един крал да продава хората си в робство?

Поглеждам сина си, виждам какво наследство подготвяме за него, и нямам отговор.

Това е победа, но така насила спечелена, че не носи никаква радост. Хенри неохотно раздава рицарски звания, а удостоените с тази чест се ужасяват от цената, която ще платят за новите си титли. Огромни, тежки данъци са наложени на всички, симпатизирали на бунтовниците, и лордове и поземлени аристократи трябва да платят на ковчежника солидни глоби, за да гарантират бъдещата си лоялност. Предводителите на корнуолците са набързо осъдени и обесени, вътрешностите им — изтръгнати, а после те са разсечени на четири, разсичани живи, умиращи в мъки. Лорд Одли е обезглавен с бърза екзекуция, по време на която тълпата се смее в мрачното му лице, докато той полага глава на дръвника, защото е защитил арендаторите си срещу своя крал. Армията на Хенри преследва корнуолците по целия път обратно до Корнуол и те изчезват по тесните пътища, така заслонени от живи плетове, че приличат на зелени тунели в зелена страна, и вече никой не може да каже къде са отишли предателите, нито какво правят.

— Чакат — казва ми Хенри.

— Какво чакат? — питам, сякаш не знам.

— Момчето.

— Къде е той сега?

За пръв път от много месеци Хенри се усмихва.

— Мисли си, че се отправя на поход, финансиран от краля на Шотландия, подкрепян от него.

Чакам мълчаливо, междувременно познавам достатъчно добре тази тържествуваша широка усмивка.

— Но не е така.

— Не е ли?

— Подмамват го да се качи на борда на един кораб. Ще ми бъде предаден. Джеймс Шотландски най-сетне се съгласи да ми предаде момчето.

— Знаеш ли къде е?

— Зная къде е, и знам името на кораба, с който ще отплава: той и съпругата му, и синът му. Джеймс Шотландски ми го предаде изцяло, а моите съюзници испанците ще го заловят в морето, преструвайки се на негови приятели, и ще ми го доведат. Тогава най-сетне ще го довършим.

---

[1] Ан Гоф — „ковача“, така са наричали корнуолците предводителя си. — Б.р. ↑

ДВОРЕЦЪТ УДСТОК, ОКСФОРДШЪР ЛЯТОТО НА 1497 Г.

После той изчезва отново.

Придворните се държат така, сякаш сме на лятна обиколка, но всъщност сме хванати като в капан по средата на Англия, страхувайки се да се придвижим в една или друга посока, в очакване на беди, без да знаем къде може момчето да слезе на суша. Хенри почти не излиза от стаята си. На всяко място, където отсядаме, създава щаб, готов за обсада, получава съобщения, разпраща заповеди, поръчва още оръжия, събира войници, дори поръчва да поправят и пригледят собствените му доспехи, и се готви да ги сложи на бойното поле. Но не знае къде ще бъде битката, тъй като нямаме представа къде е отишло момчето.

Артур не може да се върне в замъка Лъдлоу.

— Би трябвало да бъда във владението си! — казва ми той. — Редно е да бъда при народа си.

— Знам. Но твоят настойник сър Ричард трябва да командва войската на краля. А докато баща ти не знае къде е възможно да слезе на суша онова момче, по-безопасно е, ако сме всички заедно.

Той ме поглежда с потъмнели от безпокойство кафяви очи.

— Майко, кога ще заживеем в мир?

Не мога да му отговоря.

* * *

В един момент се говореше, че момчето е в любовното си гнездо със своята невеста; любимец на шотландския крал, който уверено подготвя ново начинание; но после научаваме, че момчето е отплавало от Шотландия и е изчезнало отново, което, изглежда, отлично му се удава.

— Мислиш ли, че е отишъл при леля ти? — пита ме Хенри. Всеки ден ме пита къде според мен е отишло момчето. Държа Мери на коляното си, седнала в един слънчев кът на детската ѝ стая в една висока кула на красивия дворец. Прегръщам я малко по-силно, докато баща ѝ гневно крачи нагоре-надолу пред нас, твърде шумен, твърде едър, твърде гневен за една детска стая, човек, който си търси повод за кавга и всеки миг може да изгуби контрол над себе си. Мери го гледа сериозно, без изобщо да се страхува от него. Наблюдава го, както бебе би гледало бой между мечки и кучета: като любопитно зрелище, но не и нещо, което я застрашава.

— Разбира се, че не зная къде е отишъл — казвам. — Не мога да си представя. Спомням си, че ти ми каза как сам императорът на Свещената Римска империя наредил на херцогинята да не му оказва подкрепа или помощ?

— А нима тя би се подчинила? — избухва Хенри. — След като е толкова вероломна към всички освен рода Йорк? След като е непостоянна по отношение на всичко, освен стремежа си да съсипва живота ми и да унищожава законното ми право да владее собственото си кралство!

Този тон е твърде рязък за Мери, тя издава долната си устна, по лицето ѝ преминава тръпка. Обръщам я към мен и ѝ се усмихвам.

— Спокойно — казвам. — Тихо. Всичко е наред.

— Всичко е наред ли? — повтаря слисано Хенри.

— Наред за Мери — казвам. — Не я разстройвай.

Гневният му поглед пада върху нея, сякаш му се иска да изкрещи, да я предупреди, че е в опасност, че родът ѝ е на прага на унищожението, заради един неуловим неприятел.

— Къде е той? — пита отново.

— Нима не си наредил да наблюдават всички пристанища?

— Коства ми цяло състояние, но няма дори един инч от крайбрежието, който да не се наблюдава от патрули.

— Тогава, ако той дойде, ще разбереш. Може би се е върнал в Ирландия.

— Ирландия? Какво знаеш ти за Ирландия? — пита настоятелно той, бърз като змия.

— Не зная! — протестирам. — Откъде да зная? Просто той е бил там преди. Има приятели там.

— Кой? Какви приятели?

Изправям се да застана с лице към него, притиснала Мери към себе си:

— Милорд, не зная. Ако знаех нещо, щях да кажа. Но не знам нищо. Всичко, което изобщо чувам, е онова, което научавам от теб. Никой друг не говори с мен за него, а пък и не бих слушала, ако някой го стори.

— Испанците все още може да го заловят — казва Хенри, по-скоро на себе си, отколкото на мен. — Обещаха са му приятелството си и ще го заловят заради мен. Зарекоха ми се, че техни кораби го чакат до крайбрежието, че той се е съгласил да се срещне с тях. Може би те ще...

Отеква внезапно силно блъскане по вратата. Мери проплаква, а аз я притискам по-здраво към себе си и закрачвам през стаята, далече от вратата, към спалнята, сякаш бягам, внезапно изплашена. Хенри се завърта рязко, с побеляло лице. Спирам пред вратата на прага на спалнята, а Хенри е само на една стъпка пред мен, така че, когато пратеникът влиза, изпоцапан от пътя, вижда двама ни, пребледнели от страх, сякаш очакваме нападение. Пратеникът пада на едно коляно.

— Ваша светлост...

— Какво има? — пита Хенри грубо. — Изплашихте Нейна светлост, като влязохте така шумно.

— Нашествие — казва пратеникът.

Хенри се олюлява и се вкопчва в облегалката на стола.

— Момчето ли?

— Не. Шотландците. Кралят на шотландците потегля в поход.

* * *

Трябва да се доверим на Томас Хауард, графът на Съри, съпругът на сестра ми Ан, че ще спаси Англия за Хенри. Ние, които нямаме доверие на нищо и се боим от всичко, трябва да се доверим на него, но това, което ни свършва най-добра работа, е дъждът. Както англичаните, така и шотландците подготвят обсади, но са почти победени от неспирния дъжд. Английските войници, разположили се на лагер върху мокра земя пред яки, упорити замъци, се поболяват, и се

изпаряват в стелещата се мъгла към собствените си домове, към топлите огънове и сухите дрехи. Томас Хауард не успява да осигури верността им, не успява дори да ги задържи в бойните редици. Те не искат да се бият, не ги е грижа, че Хенри защитава кралството си срещу най-стария враг на Англия. Изобщо не ги е грижа за него.

Томас Хауард се е изправил пред Хенри в личните му покои. Аз съм от едната страна на големия стол на Хенри, майка му — от другата, докато Хенри му се нахвърля гневно, обвинявайки го в безчестие, предателство, вероломство.

— Не можах да принудя войниците да останат — казва Томас мрачно. — Не можах да накарам дори предводителите им да останат. Те нямаха желание за битка, а отплатата беше оскъдна. Не знаете какво беше.

— Нима искате да кажете, че не воювам? — избухва Хенри.

Томас хвърля бърз, ужасен поглед към мен, сестрата на жена му.

— Не, Ваша светлост, разбира се, че не. Искях само да кажа, че не мога да ви опиша колко тежка е тази кампания. В тази част на вашата страна е много влажно и много студено. Храната е оскъдна, а на някои места е трудно да се намерят дърва за горене. През някои нощи хората ми трябваше да спят под студения дъжд, без да са хапнали нищо, а когато се събуждат, да нямат закуска. Трудно се снабдява армия, и мъжете нямаха желание за битка. Никой не се съмнява в куража на Ваша светлост. Вие го покажете. Но е трудно войниците да бъдат убедени да останат неотстъпно по тези места в такова време.

— Достатъчно. Можете ли отново да излезете на бойното поле? — Хенри хапе устни, с мрачно и яростно лице.

— Ако ми наредите, сир — казва Съри унило. Той знае, както знаем всички, че всеки намек за отказ ще го изпрати обратно в Тауър, обявен за предател; бракът му с Ан няма да е достатъчен, за да го спаси. Той отново ми хвърля бърз поглед, и разбира веднага, от непроницаемото ми изражение, че не мога да му помогна. — Трябва да се гордея, че ми е поверено да поведя хората ви. Ще сторя най-доброто, което мога. Но те си отидоха у дома. Ще трябва да съберем всички отново, съвсем отначало.

— Не мога да продължавам да наемам войници — решава Хенри рязко. — Те отказват да служат, а аз не разполагам със средства да им

плащам. Ще трябва да сключи мир с Шотландия. Чувам, че и Джеймс е останал без пукната пара в хазната. Ще сключи мир. Така ще мога да преместя войниците, които са ми останали, от границите. Те трябва да дойдат на юг, за да бъдат готови.

— Готови за какво? — пита майка му.

Не знам защо пита, освен ако не иска да чуе собствените си страхове, облечени в думи.

— Готови за момчето.

ДВОРЕЦЪТ УДСТОК, ОКСФОРДШЪР ЕСЕНТА НА 1497 Г.

Отряд прашни, изтощени вестоносци препускат бясно, предавайки съобщението от една станция на друга, сменяйки конете, когато те се уморят и окуцят; един от мъжете задъхано предава запечатан пергаментов свитък на друг: „За краля, в двореца Удсток!“, е единственото, което казва единият на другия, и нов кон с нов ездач се устремява напред по прашните есенни пътища, които не са много повече от изровени пътеки, за да язди от разсъмване, докато стане твърде тъмно да различава дълбоката кал по пътя от прораслата трева край него, докато се види принуден да легне да спи, понякога увит в наметалото си, под някое дърво, неспокойно очаквайки първата утринна светлина, за да потегли с гръмък тропот към следващата станция със скъпоценния свитък. „За краля, в двореца Удсток!“

Дворът се подготвя да излезе на лов със соколи, ездачите възседат конете си, двуколките с редиците закачулени птици излизат бавно от помещението с клетките, соколарите тичат успоредно с двуколките, говорейки успокояващо на заслепените от качулките птици, обещавайки им полет и храна, ако са послушни, спокойни и търпеливи сега, и те стоят гордо на пръчките: без да клюмат, без да пляскат с криле.

Хенри е изискано облечен в тъмнозелено кадифе, с тъмнозелени кожени ботуши за езда и зелени кожени ръкавици. Полага огромни усилия да изглежда като крал, който живее от собственото си богатство и се чувства сигурен и спокоен сред придворните си, щастлив в кралството си, обичан от народа си. Само новите бръчки около присвитата му уста издайнически намекуват, че е човек, който живее със стиснати зъби.

Близо сме до отворените порти на двореца Удсток, когато чувам тропот на копита по пътя, и когато се обръщам, виждам изтощен кон и приведен над шията му ездач, който го подтиква да продължава напред. Кралските телохранители веднага се събират пред краля, а

шестима от тях се обръщат и застават в редица пред мен, и аз забелязвам, удивена, че вдигат оръжията си на рамо, а после свалят пиките си и ги забиват в земята. Видели са един-единствен човек да препуска към двореца ни, и вече се готвят за нападение. Явно наистина мислят, че един човек може да дойде в нашия двор, докато се готвим да излезем на лов със соколи, и да посече Хенри, краля на Англия, на място. Наистина мислят, че трябва да застанат между мен и който и да било поданик на това кралство. Виждам страха им и си давам сметка, че изобщо не знаят какво е да си кралица от рода Йорк.

Те държат пиките си здраво, в отбранителна линия, докато мъжът дръпва силно поводите, умореният му кон се подхлъзва и почти спира, а после тръгва към нас. „Съобщение за краля“, казва мъжът, с глас, дрезгав от прахта, полепнала в гърлото му, а Хенри разпознава пратеника си, слага длан върху рамото на един от телохранителите си, избутва го встрани и се приближава към треперещия кон и изтощения ездач.

Мъжът скача от седлото, но е толкова отпаднал, че краката му се подгъват и трябва да сграбчи ремъка на стремето, за да се задържи прав. Той пъха ръка в жакета си и изважда протрит и изпоцапан, запечатан пакет.

— Откъде? — пита Хенри тихо.

— Корнуол. Най-далечната западна част на Корнуол.

Хенри кимва и се обръща към придворните.

— Трябва да остана и да прочета това — провиква се той. Гласът му е умишлено небрежен, усмивката, която се насилва да отправи към всички тях, е като гримаса на човек, измъчван от болка. — Малко работа, просто малко работа, която ще ме задържи за миг. Вие потегляйте, ще ви настигна!

Хората започват да разговарят тихо и се качват на конете, а аз правя знак на коняря си да задържи коня ми, заставам до Хенри и ги гледам как преминават. Докато двуколката със соколите минава покрай нас, един от соколарите привързва кожените завески, за да останат птиците на хладно и чисто, докато стигнат до полята, където ще започне ловът; тогава ще свалят качулките и птиците ще разперят криле и ще се озърнат със светнали очи. Едно от момчетата тича отзад, носейки резервни ремъци и каишки с поводи. Когато свежда глава в поклон, докато минава покрай краля, зървам лицето му: Ламбърт

Симнъл, повишен от службата си на кухненски прислужник, вече кралски соколар, верен служител на краля — претендент, открил щастието.

Хенри дори не го вижда. Не вижда никого, докато се обръща и влиза през източната врата, която води нагоре по големите стълби към залата му за аудиенции. Следвам го, а там, в покоите му, го чака майка му, която гледа през прозореца.

— Видях вестоносеца да идва отдалече — казва му тя тихо, сякаш очаква да чуе възможно най-лошата новина. — Моля се от мига, когато видях прахта по пътя. Знаех, че става дума за момчето. Къде е слязло на суша?

— Корнуол — отговаря той. — А аз вече нямам приятели в Корнуол.

Безсмислено е да му казвам, че той вече няма приятели в Корнуол, понеже сломи гордостта им и сърцата им, и обеси мъжете, които корнуолците обичаха и следваха. Чакам мълчаливо, докато Хенри разкъсва обвивката на писмото и изважда листа. Виждам печата на графа на Девън, Уилям Кортни, съпруг на сестра ми Катрин, и баща на обичния й син.

— Момчето е слязло на суша — казва Хенри, четейки бързо. — Шерифът на Девън нападнал лагера му със силен отряд — той прави пауза; виждам го как си поема дъх. — Всички хора на шерифа дезертирали и преминали на страната на момчето в мига, когато го видели.

Лейди Маргарет притиска длани една към друга като за молитва, но не казва нищо.

— Графът на Девън, моят шурей — Хенри ме поглежда, сякаш аз нося отговорност за Уилям Кортни. — Графът на Девън, Уилям Кортни, щял лично да атакува, но преценил, че те са прекалено силни, а той не може да се довери на хората си. Отстъпил към Ексетър — той вдига глава. — Момчето едва е слязло на суша, а вече има подкрепата на цял Корнуол и на голяма част от Девън; а вашият зет е отстъпил към Ексетър, защото не може да е сигурен, че войниците му ще му останат верни.

— Колко? — питам. — Колко войници има момчето?

— Около осем хиляди — Хенри избухва в безрадостен смях, подобен на лай. — Повече, отколкото имах аз, когато слязох на суша.

Това е достатъчно. Достатъчно да завземе трона.

— Ти беше законният наследник! — възкликва разпалено майка му.

— Графът на Девън, Уилям Кортни, е хванат като в капан в Ексетър — казва Хенри. — Момчето е започнало обсада — той се обръща към писалището си и изкрещява да доведат писарите му. Майка му и аз отстъпваме назад, когато мъжете дотичват в стаята и Хенри дава заповеди. Лорд Добни трябва да потегли да срещне войските на момчето, и да помогне на Уилям Кортни в Ексетър. Друга армия, командвана от лорд Уилоуби де Броук, трябва да удържи южното крайбрежие, така че момчето да не може да се измъкне. На всеки лорд в страната е наредено да събере мъже и коне и да се срещне с Хенри, за да потеглят към Западните земи. Всички трябва да дойдат, не може да има оправдания.

— Искам да ми бъде доведен жив — казва Хенри на всеки от своите писари. — Напишете това на всички командири. Трябва да бъде заловен жив. И им кажете да доведат и съпругата, и сина му.

— Къде са те? — питам. — Съпругата и синът му? — Не мога да понеса мисълта, че младата жена с бебето си, младата жена, която може да ми бъде снаха, се намира сред армия, която е започнала обсада.

— Сейнт Майкълс Маунт^[1] — казва Хенри кратко.

Нейна светлост майката на краля възкликва раздразнено при мисълта как момчето и неговият син се вплитат в историята за Артур — легенда, която тя така усърдно се опитва да свърже с нашия син.

Писарите подават заповедите, от които капе горещ восък, и Хенри полага върху тях своя пръстен с печат и изписва с остър криволичещ размах на перото: *HR: Henricus Rex*. Спомням си за прокламацията, която видях, подписана с *RR: Ricardus Rex*, и осъзнавам, че по земята на Англия отново стъпват двама мъже, които претендират, че са крале, отново има две съпернически си кралски фамилии, и този път аз се разкъсвам между двете.

Чакаме. Хенри не може да се насили да отиде на лов със соколи, но ме изпраща да обядвам в шатрите в гората заедно с ловците, да играя ролята на кралица, която вярва, че всичко е наред. Вземам със себе си децата, яхнали малките си понита, а Артур, възседнал ловния си кон, язди гордо до мен. Когато един от лордовете ме пита дали

кралят няма да дойде, казвам, че ще дойде след малко: задържан е от някакви дела, нищо важно.

Много се съмнявам, че някой ми вярва. Целият двор знае, че момчето е някъде покрай нашите брегове; някои от тях сигурно вече знаят, че е слязло на суша. Почти със сигурност някои от тях се готвят да се присъединят към него, може дори да носят в джобовете си писмото, с което ги призовава.

— Не ме е страх — казва ми Артур, сякаш се вслушва в думите, за да разбере как звучат. — Не се страхувам. А вие?

Поглеждам го с открито лице и искрена усмивка.

— Не се страхувам — казвам. — Изобщо.

Когато се връщам в двореца, там е пристигнало отчаяно съобщение от Кортни. Бунтовниците са проникнали през портите на Ексетър, а той е ранен. Тъй като стените са били превзети, той е сключил примирие. Бунтовническата армия проявила милост, не е имало плякосване, дори не са го взели в плен. Проявявайки почтеност, те го освобождават, а в замяна той им позволява да продължат нататък по Големия западен път, да се отправят към Лондон, и им обещава, че няма да ги преследва.

— Пуснал ги е да си вървят? — питам невярващо. — Да продължат към Лондон? Обещал е да не ги преследва?

— Не, ще наруши обещанието си — казва Хенри. — Ще му заповядам да наруши думата си. Обещание, дадено на бунтовници, не е нужно да бъде спазено. Ще му наредя да тръгне зад тях, да възпре отстъплението им. Лорд Добни ще върхлети върху тях от север, лорд Уилоуби де Броук ще атакува от запад. Ще ги смажем.

— Но той е дал обещание — казвам неуверено. — Дал е дума.

Лицето на Хенри е мрачно и гневно.

— Никое обещание, дадено на това момче, не важи пред Бога.

Слугите му влизат с шапката му, с ръкавиците, с ботушите му за езда, с пелерината му. Друг слуга изтичва до конюшните, за да поръча да приготвят конете му, телохранителите се събират в двора, един вестоносец потегля, за да поръча да приготвят всички топове и оръдия на Лондон.

— Отиваш при армията си? — питам. — Потегляш?

— Ще се срещна с Добни и неговите хора — казва той. — Ще ги превишаваме по численост в съотношение три към едно. С такава

численост ще го побежда.

Поемам си рязко дъх.

— Потегляш веднага?

Той ме целува разсеяно, със студени устни, почти мога да усетя мириса на страха му.

— Мисля, че ще победим — казва. — Доколкото мога да бъда сигурен, мисля, че ще победим.

— А какво ще правиш после? — питам. Не смея да назова момчето и да попитам как смята Хенри да постъпи с него.

— Ще ексекутирам всеки, който е вдигнал ръка срещу мен — казва той мрачно. — Няма да проявя милост. Ще наложа глоби на всички, които са ги оставили да минат и не са ги спрели. След като приключа, в Корнуол и Девън ще са останали единствено мъртъвци и длъжници.

— А момчето? — питам тихо.

— Ще го доведе в Лондон във вериги — казва той. — Всички трябва да видят, че той е нищожество. Ще го поваля в прахта, а когато всички разберат най-сетне, че той е просто някакво момче, а не принц, ще наредя да го убият.

Поглежда пребледнялото ми лице.

— Ще трябва да го видиш — казва горчиво, сякаш аз съм виновна за всичко това. — Ще поискам от теб да го погледнеш в лицето и да отречеш, че той е принц. И те съветвам да се постарая да не изречеш нито дума, да не отправиш нито един поглед, да не издадеш дори шепот, нито дори дъх, които да покажат, че си го разпознала. На когото и да прилича, каквото и да говори, каквито и глупости да бълва, когато бъде попитан: по-добре се постарай да го гледаш с поглед на непозната, а ако някой те пита, не го познаваш.

Помислям си за малкия си брат, детето, което майка ми толкова обичаше. Спомням си как разглеждаше книжки с картинки на скута ми, как тичаше из вътрешния двор в Шийн с малък дървен меч. Казвам си, че видя ли веселата му усмивка и топлите му лешникови очи, няма да мога да се удържа да не посегна да го докосна.

— Ще се отречеш от него — заявява Хенри. — Или аз ще се отрека от теб. Ако някога, дори само с една дума, една прошепната дума, с първата буква на една дума, дадеш на някого, на когото и да е, да разбере, че разпознаваш този самозванец, този плебей, това

вероломно момче, тогава ще те изоставя и ти ще живееш и умреш в абатството Бърмъндзи, както майка си. В немилост. И никога вече няма да видиш нито едно от децата си. Ще им кажа — на всяко от тях — че майка им е блудница и вещица. Точно като майка си, и нейната майка преди това.

Обръщам се с лице към него, с опакото на ръката си избърсвам целувката му от устата си.

— Не е нужно да ме заплашваш — казвам ледено. — Можеш да ми спестиш обидите си. Зная какъв е дългът ми на кралица, дългът пред сина ми. Няма да лиша от наследство собствения си син. Ще постъпя така, както смятам за правилно. Не се страхувам от теб, никога не съм се страхувала от теб. Ще служа на Тюдорите заради сина си — не заради вас, нито заради вашите заплахи. Ще служа на Тюдорите заради Артур — истински, законороден крал на Англия.

Той кимва, облекчен да види безопасност за себе си в неоспоримата ми обич към моя син.

— Ако някой от вас, от фамилията Йорк, заговори за момчето по друг начин, освен като за непознат млад глупак, ще наредя да го обезглавят още същия ден. Ще го видите на Тауър Грийн с глава на дръвника. Мигът, в който ти или сестрите ти, или братовчедка ти, или който и да е от безбройните ви братовчеди или незаконородени родственици разпознае момчето, е мигът, в който подписвате заповедта за екзекуцията му. Ако някой го разпознае, този някой ще умре заедно с него. Разбираш ли?

Кимвам и се извърщам от него. Обръщам му гръб, сякаш не е крал.

— Естествено, че разбирам — изричам презрително през рамо. — Но ако смяташ да продължаваш да твърдиш, че той е син на лодкар-пияница от Турне, трябва да помниш, че не бива да нареждаш да го обезглавят като принц на Тауър Грийн. Ще трябва да наредиш да го обесят.

Изненадвам го: той надава сподавен смях.

— Права си — казва той. — Името му ще бъде Пиер Осбек, роден, за да загине на бесилката.

С иронично уважение се обръщам отново към него и му правя нисък реверанс, и в този момент разбирам, че мразя съпруга си.

— Явно ще го наричаме както пожелаете. Можете да назовете трупа на младия човек с каквото име пожелаете, това ще бъде ваше право като негов убиец.

* * *

Не се помиряваме преди той да потегли, и така съпругът ми тръгва на война без топла прегръдка за сбогом от мен. Майка му му дава благословията си, вкопчва се в поводите на коня му, гледа го как потегля, шепнейки молитвите си, после поглежда любопитно към мен. Застанала със сухи очи, аз го гледам как потегля начело на стражата си, триста души, за да се срещне с лорд Добни.

— Не се ли страхувате за него? — пита тя: очите ѝ са влажни, старите ѝ устни треперят. — За собствения си съпруг, който отива на война, в битка? Не го целунахте, не го благословихте. Не се ли страхувате, задето потегля да се изложи на опасност?

— Всъщност много се съмнявам, че ще се приближи кой знае колко до бойното поле — казвам жестоко, обръщам се и влизам във вторите най-хубави покои.

---

[1] Сейнт Майкълс Маунт — остров край бреговете на Корнуол, близо до мястото, където се е издигал замъкът Тинтаджъл, в който според преданията е роден крал Артур. Легендата гласи, че през пети век свети архангел Михаил се явил на рибари на острова, затова му било дадено и неговото име, както и на манастира, съществувал там. — Б.р. ↑

ИЗТОЧНА АНГЛИЯ ЕСЕНТА НА 1497 Г.

Кралят държи цяла Англия в течение на събитията, докато бунтът затихва, а после се изпарява пред неговото предпазливо, бавно настъпление. Корнуолците се измъкват нощ след нощ, осъзнали, че не една, не две, а три армии са събрани и бавно напредват към тях, и една нощ момчето също си тръгва, препускайки бясно само с двама спътници, измъквайки се от челюстите на капана, който Хенри му е заложил: достига до крайбрежието, научава за корабите, които чакат откъм брега да го пленят, и се шмугва в убежището на абатството Болийо.

Но Англия не е такава, каквато беше. Волята на краля вече се простира и до църковния олтар, майка му и нейният приятел архиепископът са се погрижили за това. Няма свято убежище за момчето, макар той да претендира за правото си над него като крал, помазан от Бог да управлява. Абатството нарушава собствените си уважавани и утвърдени от времето традиции, и предава момчето. Неохотно, той е принуден да излезе, за да се предаде на един крал, който управлява и Англия, и Църквата.

„Той излезе, облечен в златен брокат, когато го повикаха с името Ричард IV“ — така гласи една набързо надраскана бележка, която, предполагам, е от моя полубрат, Томас Грей, пъхната под стремето ми, когато извеждам децата на езда. Не съм видяла ръката, която я е завързала за ремъците на стремето, и мога да съм сигурна, че никой няма да каже, че съм я видяла и прочела. *„Но когато кралят го разпита, той отрече. Тъй да бъде. Обърни внимание на това. Ако самият той го отрича, и ние можем да се отречем от него.“*

Смачквам писмото на мъничка топка и го пъхвам в джоба си, за да го изгоря по-късно. Добре е, че Томас ми съобщи, и се радвам, че момчето е видяло едно приятелско лице в стая, пълна с врагове, преди да се отрече от претенциите си.

Получавам останалите новини така, както ги научава дворът, както ги научава Англия, в дълги тържествуващи съобщения от Хенри, написани лично от него, за да бъдат прочетени на висок глас, из цялата страна. Той изпраща многословни съобщения до кралете на християнския свят. Представям си как думите на Хенри биват оповестявани с гръмък рев на всеки селски пазарен площад, на всеки градски кръстопът, на стъпалата на селските църкви, на големите тържища. Той пише, сякаш съчинява история, а аз я чета почти с усмивка, сякаш съпругът ми си е наумил да бъде като Чосър, да разправи на хората на Англия една приказка за техния произход, да им предостави едновременно развлечение и обяснение. Той се превръща в историк на собствения си триумф, и едва ли аз съм единствената, която си мисли, че той си е въобразил една победа, която не е преживял в брулените от вятъра поля на Девън. Това е Хенри, авторът на рицарски истории, не истинският крал Хенри.

Историята на Хенри гласи, че някога имало един беден човек, човек, който пазел шлюза при Турне във Фландрия. Той бил слаб и мекушав човек, който си паднал малко пияница, женен за жена от простолудиято, малко глупава, и те имали син, простовато момче, което избягало от къщи и попаднало в лоша компания, служейки като паж на някого (няма голямо значение на кого или защо), озовало се в кралския двор на Португалия и по някаква причина (защото глупавите момчета са склонни да разправят какво ли не) се представяло за английски принц и всички му вярвали. После внезапно станал слуга при някакъв търговец на коприна. Научил се да говори английски, френски, испански и португалски (което е малко изненадващо, но вероятно не и невъзможно). Облечен в изработените от господаря му дрехи, показвайки стоките за продан, нагизден като Майското дърво, в Ирландия той отново бил погрешно взет за принц (не се замисляйте дали подобно нещо е правдоподобно), и бил убеден да разгласи тази измама из целия християнски свят — с каква цел и защо, това не се обсъжда никога.

Как подобно бедно, невежо момче от долен произход би заблудило най-великите крале на християнския свят, херцогинята на Бургундия, императора на Свещената Римска империя, краля на Франция, краля на Шотландия, би възхитило кралския двор на Португалия и изкушило монарсите на Испания да му повярват, Хенри

не казва. Това е част от магията на вълшебната приказка, като разказите за някоя гъсарка, която всъщност е принцеса, за момиче, което не може да спи върху грахово зърно, дори когато то е покрито с двайсет пухени дюшека. Удивително, но това обикновено, вулгарно, зле образовано момче, син на пияница и глупачка, печели подкрепата и симпатиите на най-богатите, най-начетените и образовани хора в християнския свят, така че те поставят на негово разположение богатството и армиите си. Хенри не казва как момчето се научава да говори четири езика плюс латински, как се научава да чете и да пише с елегантен почерк, как се научава да ловува и да се дуелира в турнири, да ходи на лов със соколи и да танцува, така че хората му се възхищават като на храбър и изискан принц, макар да е израсъл по тесните криви улички на Турне. В дългия си разказ Хенри дори не се замисля как той усвоява кралската усмивка, непринуденото, топло приемане на оказаната почит, макар че тъкмо той, Хенри, би трябвало да е най-поразен от това. Това е разказ за магия: едно обикновено момче облича копринена риза, и всички се хващат на измислицата, че то има кралска кръв.

Както ми писа моят полубрат онзи единствен път: *Тъй да бъде.*

Получавам само едно лично писмо от Хенри по време на този оживен и изпълнен със смут период, докато той пише и пренаписва обяснения за това как момчето, Джон Пъркин, Пиер Осбек, Питър Уорбойс — защото Хенри представя няколко различни имена — се преобразило в принц, а после отново в обикновено момче.

„Изпращам съпругата му да се присъедини към Вас в двора“, пише Хенри, знаейки, че няма нужда да уточнява чия съпруга ще се присъедини към мен. *„Ще се изненадате от красотата и елегантността ѝ. Ще Ви бъда задължен, ако я посрещнете топло и я утешете за жестоката измама, на която е станала жертва.“*

Подавам писмото му на майка му, която стои с протегната ръка, чакайки нетърпеливо да го прочете. Разбира се, съпругата на момчето е била жестоко, невероятно измамена. Съпругът ѝ носел копринена риза и тя била заслепена от красивата изработка. Не е можела да види, че под ризата той е обикновен хлапак от Фландрия. Лесно заблудена, удивително лесно заблудена, тя видяла ризата и си помислила, че той е принц, и се омъжила за него.

ДВОРЕЦЪТ ШИЙН, РИЧМЪНД ЕСЕНТА НА 1497 Г.

Седя в покоите си, в очакване на жената, която ще наричаме лейди Катрин Хънтли. Тя няма да бъде позната под името, приела при брака си; подозирам, че все още никой не е напълно сигурен в името ѝ по мъж — дали то е „Пъркин“, или „Осбек“, или „Уорбойс“.

— Редно е тя да бъде смятана за неомъжена — съобщава Нейна светлост майката на краля на дамите ми. — Очаквам, че бракът ще бъде анулиран.

— На какво основание? — питам.

— Измама — отвърща тя.

— По какъв начин е била измамена? — питам с престорено смирение.

— Очевиден — ме срязва Нейна светлост с презрителен тон.

— Не е кой знае каква измама, щом е била очевидна — прошепва Маги язвително.

— А къде ще бъде настанено детето ѝ, милейди? — питам.

— То ще живее далече от двора с бавачката си — казва Нейна светлост. — И няма да го споменаваме.

— Говори се, че тя е много красива — обажда се сестра ми Сесили, с отровно сладък глас.

Усмивам се на Сесили, с напълно безизразни лице и очи. Ако искам да спася трона си, свободата си и живота на бебето на момчето, което нарича себе си мой брат, ще трябва да понеса всичко около пристигането на лейди Катрин — красивата неомъжена принцеса, и много, много повече.

Дочувам тропота на охраната ѝ пред вратата, бързата размяна на пароли, а после вратата се разтваря със замах.

— Лейди Катрин Хънтли! — изревава бързо мъжът, сякаш стражите се боят, че някой може да каже: „Катрин, кралица на Англия“.

Оставам седнала, но Нейна светлост майката на краля ме изненадва, като се надига от стола си. Дамите ми се снишават в реверанс, толкова нисък, сякаш оказват почит на жена с чиста кралска кръв, когато младата жена влиза в стаята.

Облечена е в черно, в траур, сякаш е вдовица, но пелерината и роклята ѝ са прекрасно изработени, великолепно ушити. Кой би си помислил, че в Ексетър има такива шивачки? Тя носи черна копринена рокля, гарнирана със скъпо черно кадифе, черна шапка на главата, с черно наметало за езда, праметнато през ръката, ръкавици от черна, украсена с бродерия кожа. Очите ѝ са тъмни, хлътнали навътре в бледото лице, кожата ѝ — изключително чиста, като най-изящния и блед мрамор. Тя е прекрасна млада жена в началото на двайсетте си години. Прави ми нисък реверанс и виждам как оглежда лицето ми, сякаш търси някаква прилика със съпруга си. Подавам ѝ ръка, изправям се на крака и я целувам по едната студена буза, а после по другата, защото тя е сродница на краля на Шотландия, независимо за кого се е омъжила, независимо от колко хубава коприна е ризата на нейния съпруг. Чувствам как ръката ѝ трепери в моята и отново виждам онова бдително изражение, сякаш иска да ме „прочете“, сякаш иска да разбере къде е мястото ми в тази разгръщаща се жива картина, в каквато се е превърнал животът ѝ.

— Приветстваме ви с „добре дошла“ в двора — казва Нейна светлост. Не е нужно човек да тълкува внимателно думите и постъпките на Нейна светлост. Тя прави каквото е поискал синът ѝ, като приветства лейди Катрин в двора така топло и вежливо, че дори на най-гостоприемния домакин би му се наложило да се запита защо се суетим толкова около тази жена, опозорената съпруга на нашия победен враг.

Лейди Катрин отново прави реверанс и застава пред мен, сякаш ще я разпитвам.

— Сигурно сте уморена — е всичко, което казвам.

— Негова светлост кралят беше изключително любезен — казва тя. Говори с толкова силен шотландски акцент, че трябва да се напругна, за да разбере мекия ѝ глас с очарователната напевна нотка в него. — Имах добри коне и си почивахме по пътя.

— Моля, седнете — казвам. — След малко ще вечеряме.

Тя сдържано заема мястото си, скръства ръце в облечения си в черна коприна скут, и ме поглежда. Забелязвам черните ѝ обици и единствения друг накит, който носи — златна брошка, прикрепена към колана ѝ: две преплетени златни сърца. Позволявам си малка усмивка, и в отговор в очите ѝ се появява топлота. Предполагам, че никога няма да можем да си кажем нищо повече от това.

Подреждаме се, за да се приготвим да влезем в залата за вечеря. Аз вървя първа като кралица, Нейна светлост върви до рамото ми, малко след мен, а след нея трябва да е лейди Катрин Хънтли: сестрите ми слизат една стъпка по-надолу в йерархията. Хвърлям поглед назад и виждам бледото лице на Сесили, силно присвитата ѝ долна устна. Сега тя е четвърта поред зад мен, и това не ѝ харесва.

— Лейди Хънтли ще се връща ли в Шотландия? — питам Нейна светлост майката на краля, докато влизаме на вечеря.

— Разбира се, че да — отвърща Нейна светлост. — За какво ѝ е да остава тук? След като съпругът ѝ умре?

* * *

Но тя очевидно не бърза да си тръгва. Остава, докато съпругът ми приключи с бавното си придвижване от Ексетър до двореца. Изпратените напред ездаци влизат в двора на конюшната и изпращат съобщение в покоите ми, че кралят приближава и очаква официално посрещане. Нареждам на дамите си да дойдат с мен и ние слигаме по широките каменни стълби до двойните входни врати, които са широко отворени, за да приветстваме завръщането на героя. Подреждаме се най-горе на стъпалата. Дамите на Нейна светлост майката на краля застават до нас, тя се постаравала да е на същото стъпало като мен, така че аз да не изпъквам повече от нея, и чакаме в светлината на яркото есенно слънце, заслушвайки се да дочуем конския тропот.

— Направо в Тауър ли е изпратил момчето? — пита ме Маги, докато се навежда да нагласи шлейфа на роклята ми.

— Сигурно — казвам. — Какво друго би сторил с него?

— Не е... — тя се колебава. — Не го е убил по пътя за насам?

Хвърлям поглед към съпругата на момчето, цялата в черно като вдовица. Тя носи черното си наметало, за да се предпази от студа, а

златната брошка с двете сърца е забодена на деколтето ѝ.

— Не съм чула — казвам. Не успявам да сдържа едно леко потръпване. — Нима не би ни съобщил, ако беше сторил това? На съпругата на момчето, ако не на мен? Нима нямаше да узная?

— Със сигурност не би го екзекутирал, без да оповести това публично — казва несигурно тя.

Зад нас, в затъмнената зала, чувам постоянен лек шум, докато слугите преминават през нея и изтичват надолу по стълбите до двора на конюшната, за да могат да се подредят от двете страни на пътя и да гледат как кралят се завръща триумфално у дома.

Първо отекват фанфарите на краля — мощно и победоносно — и всички надават ликуващи възгласи. После се разнася друг звук — насмешливо изсвирване от някой край пътя, и всички се размиват. Чувствам как Маги застава малко по-близо, сякаш по някакъв начин сме застрашени от пискливото изсвирване на фанфара-играчка.

Зад ъгъла се задават първите ездаци, половин дузина знаменосци, които носят кралския флаг, кръста на Свети Георги, знамето със зъбчатата решетка на крепостна врата на рода Боуфорт, и розата на Тюдорите. Върху знамето има червен дракон на бял и зелен фон, и червена роза — за Ланкастър. Само Кръглата маса на Камелот липсва от този нелеп парад. Сякаш кралят излага на показ всичките си гербове, изтъква всичките си предшественици, сякаш се опитва да демонстрира правото си над трона, което е спечелил единствено със силата на оръжието, сякаш отново се опитва да убеди всички, че е законният крал.

После идва и той, в броня с украсен с емайл нагръдник, но без шлем, изглежда войнствен и смел, готов да се включи в битка или турнир. Усмивка се — широка, ясна, уверена усмивка — и когато слугите отстрани край пътя и хората от близките села, които са тичали успоредно с процесията, а сега се редят край пътя, надават ликуващи възгласи и размахват шапки, Хенри кима ту на едната, ту на другата страна, сякаш се съгласява с тях.

Зад него идват обичайните му спътници, мъжете от свитата му. Никой друг не е в доспехи, всички останали са облечени за обичайна дневна езда, с ботуши, с плащове, един-двама — в подплатени жакети, а сред тях язди млад непознат мъж, който привлича вниманието ми

още в първия миг, а после откривам, че не мога да отместя поглед от него.

Облечен е като всички останали, с хубави кожени ботуши — неговите са тъмнокафяви, кафяв тесен панталон, плътен жакет, който приляга чудесно на широките му рамене, и наметало за езда, навито на руло и завързано с колана на седлото зад него. Шапката му е от кафяво кадифе, а отпред върху нея е сложил красива брошка с три висящи перли. Разпознавам го начаса, не по брошката, а по златистокестенявата коса и веселата усмивка, наследената от майка ми весела усмивка, и гордо вдигнатата глава — така яздеше някога баща ми. Това е той. Трябва да е той. Това е момчето. Не е бил изпратен в Тауър, нито са го довели окован във вериги, нито вързан назад на коня си с нахлупена на главата му сламена шапка, за да го посрамят. Той язди зад краля като един от неговите спътници, като приятел, почти като близък сродник.

Някой го посочва на хората покрай пътя и те започват да дюдюкат грозно, а някой извиква: „Предател!“ Друг се покланя подигравателно, а една жена изкрещява: „Усмихваш се сега, а! Няма да се усмихваш задълго!“

Но той все пак се усмихва. Вдига глава и кима, приемайки виковете на хората, ту на една, ту на друга страна, а когато някакво глупаво момиче, пленено от непринудения му чар, изкрещява: „Ура!“ вместо някаква обида, той отривисто смъква шапката от главата си с цялото обаяние и непринуденост на моя баща, крал Едуард, който никога не можеше да подмине красива жена на пътя, без да ѝ намигне.

Както е гологлав на ярката есенна слънчева светлина, мога да видя как блести златната му коса. Косата на това момче е права, дълга и гладка, спуска се към раменете му, но мога да видя дали се къдри върху яката му отзад. Очите му са кафяви, лицето — загоряло, ресниците му са дълги и тъмни. Той е най-красивият мъж в целия двор, а до него, облечен в лъскавите си нови доспехи, моят съпруг, кралят изглежда като човек, който полага напразни усилия да създаде добро впечатление.

Момчето гледа неспокойно дамите от двора, които стоят в очакване на стъпалата, докато вижда съпругата си, и ѝ хвърля най-дръзката и палава усмивка, сякаш не се намират в най-ужасните обстоятелства, които някой би могъл да си представи. Хвърлям кос

поглед към нея и виждам една напълно различна млада жена. Руменината е нахлула в бледите ѝ бузи, очите ѝ светят, тя пристъпва на място, почти сякаш танцува и се взира в него, сляпа за краля и шествието от знамена, сияеща, сякаш радостта от това, че го вижда, е по-голяма от всяка тревога на света. Сякаш няма особено значение в какво положение се намират, стига да бъдат заедно.

А после той премества поглед от нея към мен.

Разпознава ме веднага. Виждам го как обхваща с поглед елегантната ми рокля, почтителното държание на дамите ми, и осанката ми на кралица. Виждам го как забелязва високата ми диадема и богато избродираната ми рокля. После ме поглежда в лицето и усмивката му, закачливата му весела усмивка, проблясва точно като неудържимата радост на майка ми. Това е усмивка на пълна увереност, на разпознаване, на възторг от завръщането му. Трябва да прехапая вътрешните страни на бузите си, за да се сдържа да не хукна напред, за да го посрещна с широко разтворени обятия. Но не мога да попреча на сърцето си да се възрадва, и чувствам как сияя, сякаш ликувам. Той си е у дома. Момчето, което се представя за моя брат Ричард, най-сетне е у дома.

Хенри вдига ръка, давайки знак на кавалкадата да спре, и един паж скача от коня си и се втурва да поеме юздата на краля. Хенри слиза тежко от коня, с дрънчаща броня, тръгва нагоре по широките стъпала към мен и ме целува топло по устата, обръща се към майка си и навежда глава за благословията ѝ.

— Добре дошъл у дома, милорд — казвам с официален тон, достатъчно високо, че всички да чуят поздрава ми. — И благословена да е голямата ви победа.

Странно, той не отправя никакъв формален отговор, макар че писарите чакат да запишат думите му в този исторически момент. Обръща се малко настрани, а после го виждам как ахва — само един съвсем лек, издайнически дъх, — когато я вижда: съпругата на момчето. Виждам как бузите му поруменяват, виждам как светват очите му. Той пристъпва към лейди Катрин и не знае какво да каже; като зашеметен от любов паж той остава без дъх, когато я вижда, не намира думи, когато би трябвало да говори.

Тя му прави нисък, почтителен реверанс, а когато се изправя, той хваща ръката ѝ. Виждам я как свежда скромно очи, и лекия намек за

усмивката по лицето ѝ, и най-сетне разбирам защо е била изпратена да бъде моя придворна дама, и защо съпругът ѝ язди свободно сред хората на краля. Хенри се е влюбил за първи път в живота си, и то в най-неподходящата жена, която би могъл да избере.

* * *

Майка му, която е наблюдавала всяка стъпка от победоносното пристигане на сина си, ме кани в покоите си същата вечер преди пищната победна вечеря. Казва ми, че Хенри е назначил две от придворните ми дами и е взел още две от нейната свита да служат на лейди Катрин, докато успее да намери подходящи дами, които да я обслужват. Очевидно лейди Катрин ще има собствена малка свита, и собствени покои; ще живее като гостуваща шотландска принцеса и ще ѝ поднасят храната на едно коляно.

Лейди Катрин е поканена да отиде в кралската гардеробна, за да си избере рокля, подходяща за празненството по случай победата на краля. Изглежда, че кралят би искал да я види облечена в друг цвят, различен от черния.

Спомням си с ирония, че някога ми нареждаха да нося рокля със същата кройка и цвят като на кралица Ан, и че всички отбелязваха колко съм красива, застанала до нея в рокля като нейната, а съпругът ѝ не можеше да откъсне очи от мен. Беше на коледното празненство преди смъртта на кралицата, и двете с нея носехме еднакви червени рокли, само че тя носеше своята като погребален саван, бедната жена, толкова бледа и слаба беше. Стоях до нея и аленият цвят караше бузите ми да руменят и правеше по-ярки златистия цвят на косата ми и искрите в очите ми. Бях млада и влюбена, бях безсърдечна. Сега си мисля за нея, и за спокойното ѝ, сдържано достойнство, когато ме виждаше да танцувам със съпруга ѝ, и ми се иска да можех да ѝ кажа, че съжалявам, и че сега разбирам много повече, отколкото тогава.

— Питайте ли краля кога ще си замине лейди Катрин? — пита рязко Нейна светлост. Стои с гръб към оскъден огън, ръцете ѝ са пъхнати в ръкавите. Останалата част от стаята е студена.

— Не — казвам. — Ще го попитате ли вие?

— Ще го попитам, и още как! — възкликва тя. — Със сигурност ще го сторя. Попитахте ли го кога Перо Осбек ще отиде в Тауър?

— Това ли е името му сега?

Тя пламва и се изчервява от ярост.

— Както и да се нарича. Питър Уорбойс, или както там го наричат.

— Много малко разговарях с Негова светлост — казвам. — Разбира се, неговите лордове и джентълмените от Лондон искаха да го разпитат за битката, и затова той отиде в залата си за аудиенции с всички тях.

— Имало ли е битка?

— Всъщност не.

Тя си поема дъх и ме поглежда — потаен, предпазлив поглед, сякаш не е сигурна в позицията си.

— Кралят изглежда крайно очарован от лейди Катрин.

— Тя е много красива жена — съгласявам се.

— Не трябва да се засягате... — продължава тя. — Не трябва да се противопоставяте...

— Да се противопоставям на какво?

Гласът ми е толкова спокоен и любезен, че това едва ли може да се нарече предизвикателство.

— Нищо — тя изгубва дързостта си пред усмихнатото ми спокойно изражение. — Съвсем нищо.

* * *

Лейди Катрин идва в покоите ми преди вечеря, покорно облечена в нова рокля от кралската гардеробна, но придържайки се към избора си наситено черен цвят. Носи златната брошка с преплетени сърца на тънка златна верижка, лежаща върху воал от бяла дантела, който покрива раменете ѝ. Топлият сметанов цвят на кожата ѝ сияе под плата, едновременно забулен и разкрит. Когато кралят влиза в приемната ми, очите му обхождат стаята, търсейки нея, а когато я вижда, леко се сепва, сякаш е забравил колко е красива, и отново е разтърсен от желание. Тя прави реверанс вежливо като другите дами, а

когато се изправя, му се усмихва — замъглена усмивка на жена, която се смее през сълзи.

Хенри ме хваща под ръка, за да ме въведе в залата за вечеря, а останалите придворни заемат местата си зад нас: моите дами ме следват в йерархичен ред, благородниците вървят зад тях. Лейди Катрин Хънтли, с очи, приковани скромно към земята, заема полагащото ѝ се място зад Нейна светлост майката на краля. Когато Хенри и аз тръгваме първи надолу по широките каменни стъпала към голямата зала под съпровода на фанфари и на аплодисментите на хората, които са се струпали в галерията да видят как кралското семейство вечеря, по-скоро усещам, отколкото наистина виждам, че момчето, което ще бъде наричано Питър Уорбойс, или може би Перо Осбек, или Джон Пъркин, е подминало жената, която някога е била негова съпруга, свеждайки ниско глава пред нея, и е заело мястото си при другите млади благородници от двора на Хенри.

* * *

Изглежда, че в двора младият човек се чувства като у дома си. Снове от голямата зала до конюшната, от помещенията за ловните птици до градините, и сякаш никога не обръква пътя, никога не пита някого в каква посока е съкровищницата, или къде ще открие тенискорта на краля. Отнася чифт ръкавици на краля, без да пита къде ги държат. И се чувства удобно и непринудено сред другите млади благородници. Съществува отбран кръг от красиви и елегантни млади мъже, които лентаят из покоите на краля и изпълняват поръчки за него, и обичат да се отбиват в покоите ми, за да слушат музиката там и да бърбят с дамите ми. Когато се играят карти, те бързат да се включат, ако има упражнения по стрелба, вземат лъкове и се състезават. Когато залагат, пръскат пари с широка ръка; когато танцуват, са грациозни; флиртът е главното им занимание, а всяка една от дамите ми си има фаворит сред младите благородници около краля и се надява, че той вижда полускрития поглед, който отправя към него.

Момчето се приспособява с лекота към този живот, сякаш е родено и израсло в изискан кралски двор. С готовност пее с моя свирач на лютня, ако го поканят, с охота чете на френски или латински, ако

някой му подаде книгата с приказни истории. Може да язди всеки кон в конюшната със спокойната, непринудена увереност на човек, който е на седлото още от малък, умее да танцува, умее да се шегува елегантно, може да съчини поема. Когато поставят импровизирана пиеса, той е бърз и остроумен, когато го подканят да рецитира, реди наизуст дълги поеми. Притежава всички умения на добре образован млад благородник. Прилича, във всяко отношение, на принца, за какъвто се представя.

Всъщност той се различава подчертано от тези красиви и изискани млади мъже само в едно. Сутрин и вечер поздравява лейди Катрин, като коленичи в краката ѝ и целува протегнатата ѝ ръка. Всяка сутрин, най-напред, на път за параклиса, той пада на едно коляно, смъква шапката от главата си, целува много нежно ръката, която тя му подава, и остава неподвижен за краткия миг, в който тя полага ръка на рамото му. Вечер, когато излизаме от голямата зала, или когато нареждам музиката в покоите ми да спре, той ми се покланя ниско със странната си, позната усмивка, а после се обръща към нея и коленичи в краката ѝ.

— Сигурно се срамува, че я е унизил толкова много — казва Сесили, след като всички сме наблюдавали това в продължение на няколко дни. — Сигурно коленичи пред нея за прошка.

— Така ли мислите? — пита я Маги. — Не смятате ли, че това е единственият начин, по който може да я докосне? И тя — да докосне него?

След това ги наблюдавам по-внимателно, и започвам да вярвам, че Маги е права. Ако може да ѝ подаде нещо, той се старае връхчетата на пръстите им да се докоснат. Ако дворът излиза на езда, той бърза да се озове до коня ѝ, за да я повдигне на седлото, а в края на деня е първи в двора на конюшната, подхвърля на някой коняр юздите на собствения си кон, за да може да я свали от нейния, задържайки я за един миг, преди да я остави внимателно на крака. Когато играят карти, раменете им се навеждат заедно над масата, когато той стои до коня ѝ, а тя седи високо над него, той отстъпва назад, докато русата му глава се допре леко до седлото ѝ, а ръката ѝ се отпуска леко от поводите, за да докосне тила му.

Тя никога не го отблъсква, не избягва докосването му. Разбира се, не би могла; докато е негова съпруга, трябва да му бъде покорна. Но е

явно, че ги свързва страст, която дори не се опитват да скрият. Когато наливат виното на вечеря, той хвърля поглед от своята маса към нейната, вдига чаша за нея и получава бърза, полускрита усмивка в отговор. Когато минава покрай младите мъже, които играят карти, тя спира, само за миг, за да погледне какви карти са му се паднали, понякога се надвесва, сякаш за да види по-добре, а той се обляга назад и допирът на бузите им е лек, като целувка. Те се движат из двора, двама изключително красиви млади хора, държани разделени от изричната заповед на краля, и въпреки това прекарват деня заедно; всеки постоянно наблюдава другия, като танцьори, разделени от движенията в един танц, които със сигурност ще се съберат отново.

* * *

Сега, когато отново е безопасно да се пътува из Англия, синът ми Артур трябва да замине за замъка Лъдлоу, а Маги и неговият настойник сър Ричард Поул ще го придружат. Изпращам ги от двора на конюшната, моят полубрат Томас Грей е до мен.

— За мен е непоносимо да го пусна да замине — казвам.

Той се разсмява.

— Не помниш ли какво направи майка ни, Бог да приеме душата ѝ, когато Едуард трябваше да замине? Тя тръгна с него, на целия този дълъг път, макар да беше бременна с Ричард. Трудно е за теб, и тежко за момчето. Но това е знак, че нещата се връщат към нормалното си състояние. Би трябвало да се радваш.

Артур, светнал от радост и вълнение високо на коня си, ми маха с ръка и излиза след сър Ричард и Маги от двора на конюшната. Стражата се строява зад него.

— Не мисля, че мога да се радвам — казвам.

Томас стисва ръката ми.

— Той ще се върне за Коледа.

* * *

На следващия ден кралят ми казва, че ще тръгне с малцина спътници за Лондон, за да покаже на тълпите Пъркин Уорбек, претендента.

— Кой ще ви придружи? — питам, сякаш не разбирам.

Хенри поруменява леко.

— Пъркин — казва той. — Уорбек.

Най-сетне са се спрели на име за него, и не само за него. Назовали са и са описали цяло семейство Уорбек с чичовци и братовчеди, лели, баби и дядовци, семейство Уорбек от Турне. Но макар че това голямо семейство е утвърдено, поне на хартия, всички със занятия и адреси, никой от тях не е повикан да го види. Никой не му пише с упреци или предложения за помощ. Макар да са толкова многобройни, и за тях да има толкова много сведения, никой не предлага откуп за връщането му. Кралят ги вмъква в историята за Пъркин Уорбек и ние никога не поискваме среща с тях — това би било все едно да искаме да видим кристална пантофка или вълшебно вретено.

В Лондон момчето е прието със смущение. Мъжете, които са видели как данъците им се вдигат отново и отново, а върху всяка част от приходите им се налагат незаконни глоби, го проклинат заради разходите, които неговите нашествия са причинили, и сипят хули по него, докато минава с коня си. Жените, които винаги бързо се озлобяват, най-напред дюдюкат и го замерват с буци кал; но дори те омекват, не могат да не се възхитят на сведеното му надолу лице, на свенливата му усмивка. Той язди през улиците на Лондон със скромното излъчване на момче, което не е могло да се удържи, което е било призовано и е откликнало на призив, което не е могло да не бъде себе си. Някои хора се гневят срещу него, но мнозина се провикват, че той е прекрасно момче, истинска роза.

Хенри го кара да продължи пеш, повел грохнал стар кон, възседнат от един от окованите му последователи. Мъжът на седлото, с унило и мрачно лице, е главният ковач, който избяга от службата си при Хенри, за да бъде с момчето. Сега цял Лондон може да го види, с наведена глава, пребит, насинен, завързан за седлото като шут. Обикновено хората биха хвърляли мръсотия, а после биха се смели при вида на ездача и унижения коняр, опръскани с кал от канавките, окъпани със съдържанието на нощните гърнета, изсипвано от

прозорците горе. Но момчето и победеният му поддръжник представляват странно безмълвна двойка, докато вървят из тесните улици до Тауър, а после някой изрича, ужасно ясно, във внезапно възцарилото се затишие:

— Погледнете го! Направо е одрал кожата на добрия крал Едуард.

Хенри научава за това в мига, когато думите излизат от устата на мъжа; но твърде късно, за да възпре думите, твърде късно, за да попречи на тълпата да ги чуе. Единственото, което може да направи, е да се погрижи тълпата да не види момчето, което толкова прилича на принц на Йорк.

Така че това ще бъде първият и последен път, в който момчето ще мине по улиците на Лондон, за да стане прицел на хорските обиди.

— Ще го затворите в Тауър — нарежда Нейна светлост на сина си.

— След известно време. Искрах хората да видят, че той е нищожество, че не е заплаха, че е един глупак и безделник. Просто едно младо момче, момчето, както винаги съм го наричал — по-леко и незначително от въздуха.

— Е, те вече го видяха. И не го приемат за незначителен. Не знаят как да го наричат, макар че им повтаряхме името му отново и отново. А името, което те искат да му дадат, не бива никога да бъде изричано. Няма ли сега да го обвините и екзекутирате?

— Когато ми се предаде, му дадох думата си, че няма да бъде убит.

— Тя не е обвързваща — тревогата я принуждава да му противоречи. — Нарушавали сте думата си и по по-незначителни поводи. Не е нужно да удържате на думата, дадена на такива като него.

Лицето му внезапно светва.

— Да, но дадох дума на нея.

Нейна светлост насочва яростен поглед към мен, веднага готова да ме обвини.

— На нея? Нима е имала дързостта да поиска милост за него? — внезапно избухва тя, с изпълнено с омраза лице. — Нима е омърсила устата си, застъпвайки се за такъв предател? По каква причина? Какво се осмели да каже?

Хладнокръвно я поглеждам с непокорно изражение и безмълвно поклащам глава.

— Не, не аз — казвам с леден тон. — Отново грешите. Не съм искала милост за него. Не съм говорила в негова подкрепа или ущърб. Нямам мнение по въпроса, и никога не съм имала — чакам, докато гневът ѝ се уталожва и отстъпва място на смущение. — Мисля, че Негова светлост сигурно има предвид друга дама.

Ужасена, Нейна светлост се обръща обратно към сина си, сякаш той я предава, сякаш тя е наскърбената от изневяра жена.

— Коя? Коя жена се е осмелила да ви моли за живота му? Коя слушате — вместо мен, родната ви майка, която е направлявала всяка стъпка от пътя ви?

— Лейди Катрин — казва той. Дори само когато произнася името ѝ, на лицето му се появява глупава усмивка. — Лейди Катрин. Дадох честната си дума на тази дама.

* * *

Тя седи в стаята ми като изпълнена с достойнство вдовица, винаги в черно, с ръце, винаги заети с една или друга работа. Шием ризи за бедните и тя вечно поръбва някой ръкав или обръща някоя яка, с глава, сведена над работата си. Бъбренето и смехът на жените продължават около нея, непрекъснато, и понякога тя тихо отговаря, или добавя собствения си разказ към разговора. Говори за детството си в Шотландия, говори за своя братовчед, краля на Шотландия и за неговия двор. Не е весела, но е вежлива и приятна за общуване. Притежава обаяние; понякога откривам, че се усмихвам, когато я гледам. Тя е уравновесена и спокойна. Живее в двора ми и съпругът ми е явно влюбен в нея, и въпреки това тя никога не показва, дори само с някой кос поглед към мен, че си дава сметка за това. Би могла да ме дразни, би могла да се перчи и изтъква, би могла да ме постави в неловко положение, но никога не го прави.

Никога не споменава собствения си съпруг, никога не говори за тази последна, изключителна година; за малкия кораб, отвел ги до Ирландия, за късмета им да се измъкнат от испанците, които са искали да ги пленят, триумфалното им слизание на суша и победоносно

влизане от Корнуол в Девън, а после поражението им. Абсолютно никога не говори за съпруга си, и следователно избягва да спомене името му. Тя така и не отговаря на големия въпрос — какво е истинското име на този млад мъж, който никога не минава покрай нея, без да се усмихне.

Самият той е като безименен. Испанският посланик се обръща към него веднъж, пред хора, с името Пъркин Уорбек, но младият мъж обръща глава бавно, като актьор, и извърща поглед, много надалече. Това е толкова уверен, толкова елегантен жест на пренебрежение, че само един принц би могъл да го изпълни. Посланикът изглежда като глупак, а момчето сякаш е обзето от леко съжаление, че е принудено да причини мигновено неудобство на човек, който би трябвало да знае как да се държи.

Крал Хенри е този, който избавя двора от скандалната гледка как един помилван предател проявява пренебрежение спрямо посланика на най-големия ни съюзник. Очакваме да порицае момчето и да го отпрати навън, но вместо това кралят става отривисто от трона си, забързано минава надолу из залата за аудиенции, обръща се към дамите ми, хваща лейди Катрин за ръката и внезапно възкликва:

— Да потанцуваме!

Музикантите засвирват веднага, а той хваща двете ѝ ръце и я поглежда в лицето. Порумениял е, сякаш той е допуснал нетактичност, а не претендентът. А тя е такава, каквато е винаги — хладна като поток през зимата. Хенри се покланя, за да започне танца, тя прави реверанс, а после се усмихва, като слънцето, излизащо иззад облак. Сияеща, тя се усмихва на съпруга ми и мога да видя как сърцето му ликува от това малко, съвсем мъничко одобрение.

ДВОРЕЦЪТ ШИЙН, РИЧМЪНД

КОЛЕДА 1497 Г.

За Коледа децата ми се връщат у дома, при мен. Хенри, Маргарет и Мери се връщат при нас от двореца Елтам, а Артур идва от Лъдлоу с настойника си, сър Ричард Поул, и скъпата ми Маги. Изтичвам долу до двора на конюшната да посрещна групата от Лъдлоу, докато те влизат на коне в двора, една вечер, когато упоритият студен дъжд, валил цял ден, тъкмо се превръща в кръжащи снежинки.

— Слава на небесата, че пристигате, преди да стане по-студено! — Бурно се хвърлям да прегърна Артур, сякаш за да го изтръгна от тъмнината. — Но ти си толкова топъл! — Възпирам се да възкликна „и толкова прекрасен!“, защото най-голямото ми момче е, както винаги, истинско откровение за мен. През няколкото месеца на отсъствието си е пораснал, станал е малко по-висок. Мога да почувствам силата на жилестите му ръце, докато ме прегръща, той е принц във всеки смисъл на думата. Не мога да повярвам, че това е бебето, което държах в прегръдките си, едва прохождащото дете, чиито стъпки направлявах, когато виждам този млад човек, пъргав и с източени крайници като жребче, чиято глава сега стига до брадичката ми, и който отстъпва назад от прегръдката ми, за да ми се поклони с цялата елегантност на дядо си, моя баща, крал Едуард.

— Разбира се, че съм топъл — казва той. — Сър Ричард ни накара да препускаме в главоломен галоп през последния половин час.

— Исках да пристигнем преди падането на нощта — обяснява сър Ричард, слиза от коня си и ми се покланя ниско. — Той е добре — казва кратко. — Здрав, силен, и всеки ден научава нещо ново. Много добре се справя с хората в Уелс. Много е справедлив. Създаваме крал. Добър крал.

Маги слиза тежко от коня си, прави ми реверанс, а после изтичва да ме прегърне.

— Изглеждате добре — отбелязва тя, като отстъпва назад да ме огледа внимателно. — Щастлива ли сте? — пита със съмнение. — Как

върви всичко тук? Негова светлост кралят?

Нещо ме кара да се обърна и да погледна към сянката, появила се на прага, в очертанията на отворената врата. Светлината от факлите е зад нея, но виждам силуета на Катрин Хънтли, с кадифената ѝ рокля, черна на фона на потрепващите сенки отвъд прага. Тя ме наблюдава как поздравявам сина си, а собственото ѝ невръстно момченце е далеч тази вечер и не ѝ е позволено да го вижда. Тя чува как настойникът на сина ми казва, че той е добър Уелски принц, макар да е смятала, че собственият ѝ син е роден за титла, и винаги са се обръщали към него с тази титла.

Правя ѝ знак да пристъпи напред.

— Помните лейди Катрин Хънтли — казвам на сър Ричард.

Маги ѝ прави реверанс и за момент ние, трите жени, оставаме неподвижни, докато навяваният от вятъра сняг се вихри около нас, сякаш сме безименни статуи в зимна градина. Какви би трябвало да бъдат имената върху пиедесталите на статуите? Дали сме две братовчедки и снаха, чиято съдба е да живеят заедно в мълчание, без никога да изричат истината? Или сме две злочести дъщери на победената династия Йорк и една самозванка, спечелила мястото си при нас, лукаво омайвайки краля? Ще разберем ли някога със сигурност?

* * *

Негова светлост кралят назначава на собствени разноски шест придворни дами на служба при лейди Катрин. Те ще работят за нея, както моите дами служат на мен, ще изпълняват поръчки, ще пишат бележки, ще раздават малки подаръци на бедните, ще ѝ правят компания, ще ѝ помагат да си избира дрехите и ще я обличат, ще се молят с нея в параклиса, ще пеят и свирят с нея, когато е весела, ще четат с нея, когато иска спокойствие. Тя има собствени покои в същия край на големия дворец, в който се намират и моите: своя спалня, личен кабинет, лична приемна. Понякога седи с мен, понякога отива при Нейна светлост майката на краля, където я очаква смразяващо посрещане, а друг път се оттегля с дамите си в собствената си приемна — един малък, отделен двор в кралския двор.

Дори на младия самозванец са дадени двама лични слуги, които ходят навсякъде с него и му служат — довеждат му коня, когато ще язди, подготвят спалнята му, придружават го, когато идва на вечеря. Спят в стаята му, единият — на сламеник, другият — на пода, така че всъщност са негови тъмничари; но когато той се обръща към някой от тях с молба да му даде ръкавиците, или иска наметалото си, става ясно, че те му служат с радост. Той живее в онази част на сградата, която е отредена за краля, в стаи в пределите на кралската гардеробна, охраняван като съкровище. Вратите към гардеробната и съкровищницата се заключват нощем, така че — без изобщо да изглежда, че е затворник — става така, че той е заключен вътре всяка нощ, сякаш самият той е скъпоценност. Но през деня той влиза и излиза от двореца, кимайки небрежно на дворцовите стражи, докато минава бавно покрай тях, излиза на езда, яхнал бърз кон, с придворни или сам, или с избрани приятели, които сякаш са горди да яздят с него. Излиза с лодка по реката, където никой не го наблюдава, нито му пречи да гребе толкова надалече, колкото поиска. Той е свободен и безгрижен като всеки друг млад мъж в този млад, безгрижен двор, но изглежда — без дори да претендира за превъзходство — че е роден водач, поизтънчен от другарите си, признат и почитан от тях, почти сякаш е принц.

Вечер винаги е в покоите ми. Влиза и ми се покланя, казва няколко думи за поздрав, усмихва се с онази странно топла и интимна усмивка, а после се настанява близо до Катрин Хънтли. Често ги виждаме да разговарят, доближили глави, с тихи гласове, но не създават впечатление, че заговорничат. Когато някой се приближава до тях, те вдигат погледи и правят място на новодошлия, винаги са любезни, очарователни и непринудени. Ако ги оставят насаме, те разговарят, задават въпроси и отговарят, почти сякаш пеят заедно, сякаш не искат нищо повече от това да чуват гласовете си. Може да говорят за времето, за резултата от състезанието по стрелба с лък, за съвсем незначителни неща; но всеки долавя неустойчивата им привързаност.

Често ги виждам да седят в нишата на големия прозорец, един до друг, с едва допиращи се рамене, с едва докосващи се колене. Понякога той се надвесва към нея и шепне на ухото ѝ, и устните му почти докосват бузата ѝ. Понякога тя обръща лице към него и той сигурно

усеща топлия ѝ дъх по шията си, близо като при целувка. Могат да седят така по цели часове, тихи като послушни деца, нежни като млади влюбени преди годежа, без никога да се докосват, но никога на не повече от една ръка разстояние, като двойка гукащи гълъби.

— Господи, той я обожава — отбелязва Маги, като наблюдава това сдържано, неспирно ухажване. — Нима може винаги да остава на разстояние от нея? Никога ли не се промъкват тайно в покоите ѝ?

— Не мисля — казвам. — Изглежда, са се споразумели да бъдат постоянно близо един до друг компаньони, но вече не и съпруг и съпруга.

— А кралят? — пита Маги деликатно.

— Защо, какво си чула? — питам сухо. — В двора си само от няколко дни, хората сигурно са побързали да ти разкажат всичко. Какво знаеш вече?

Тя прави гримаса.

— Всички говорят, че той не може да откъсне очи от нея; когато излизат на езда, че винаги е близо до нея, когато танцува, иска нея за своя партньорка, изпраща ѝ най-хубавите ястия. Постоянно предлага подаръци, които тя мълчаливо връща, отново и отново я изпраща в кралската гардеробна, поръчва копринени платове за нови рокли, но тя се съгласява да носи единствено черно — поглежда ме и открива, че лицето ми е непроницаемо. — Виждали ли сте това? Знаете ли всичко това?

Свивам рамене.

— Видях по-голямата част от него сега, със съпруга си. Видях го някога преди със съпруга на друга жена. Някога аз бях момичето, което всички гледаха, докато обръщаха гръб на кралицата. Някога аз бях момичето, което получаваше роклите и подаръците.

— Когато бяхте фаворитка на краля?

— Точно като нея. По-лоша от нея, защото аз се перчих с това. Бях влюбена в Ричард и той беше влюбен в мен, и се ухажвахме точно под носа на съпругата му, Ан. Не бих сторила това сега. Никога не бих направила това сега. Тогава не си давах сметка колко е болезнено.

— Болезнено?

— И унижително. За съпругата. Виждам придворните да ме гледат, сякаш се питат какво си мисля. Виждам Хенри да ме гледа,

сякаш се надява, че не забелязвам как заеква като момче, когато говори с нея. А тя...

Маги чака.

— Тя изобщо не ме поглежда — казвам. — Никога не ме поглежда да види как го приемам, или да разбере дали забелязвам триумфа ѝ. Никога не ме поглежда да види дали забелязвам, че съпругът ми я обожава; и, колкото и да е странно, сякаш бих могла да понеса единствено нейния поглед. Когато ми прави реверанс, или ми говори, си мисля, че единствено тя разбира как се чувствам. Сякаш тя и аз сме заедно в тази история, и някак трябва да се справим с нея заедно. Тя не може да промени това, че той се е влюбил в нея. Не търси благоволението му, не го примамва. Нито тя, нито аз можем да направим нещо за това, че той ме е разлюбил и се е влюбил в нея.

— Би могла да си тръгне!

— Не може да си тръгне — казвам. — Не може да остави съпруга си, не би могла да понесе да го остави тук, а Хенри изглежда твърдо решен той да живее в двора, да живее тук като близък сродник, почти сякаш е...

— Сякаш е ваш брат? — прошепва Маги, тихо като дихание.

Кимвам.

— А Хенри няма да я пусне да си върви. Търси я всяка сутрин в параклиса, не може да затвори очи и да каже молитвите си, докато не я е видял. Това ме кара да се чувствам... — млъквам, без да довърша, и избърсвам очи с крайчеца на ръкава си. — Такава глупачка съм, но това ме кара да се чувствам нежелана. Кара ме да се чувствам невзрачна. Не се чувствам като първата дама в кралския двор на Англия. Не чувствам, че съм там, където би трябвало да бъда, на мястото на майка ми. Дори не заемам обичайното си второ място след Нейна светлост майката на краля. Паднала съм още по-ниско. Унижена съм. Аз съм кралица на Англия, но незачитана от моя съпруг, краля, и от двора — правя пауза и се опитвам да се засмея, но гласът ми прозвучава като ридание. — Чувствам се незабележима, Маги! За пръв път в живота си! Чувствам се унижена! А това е тежко.

— Вие сте първата дама, вие сте кралицата, никой и нищо не може да ви отнеме това — настоява тя ожесточено.

— Знам. Наистина знам това — казвам печално. — Освен това се омъжих без любов, а сега изглежда, че той обича друга. Смешно е, че

изобщо ме е грижа. Омъжих се за него, смятайки го за мой враг. Омъжих се за него, като го мразех и исках смъртта му. За мен би трябвало да е без значение, че сега той грейва, когато друга жена влиза в стаята.

— Но ви боли?

— Да. Откривам, че е така.

* * *

Дворът се готви радостно за Коледа. Артур е повикан при баща си, който му казва, че годежът му с испанската принцеса Катерина Арагонска е потвърден и ще се състои. Нищо не може да го забави, сега, когато монарсите на Испания са уверени, че не съществува претендент, застрашаващ престола на Хенри. Но те пишат на посланика си да го пита защо претендентът не е бил екзекутиран, тъй като са очаквали или смъртта му в битка, или бързото му обезглавяване на бойното поле. Защо не е бил изправен на съд и бързо отстранен?

Твърде неубедително, посланикът им отговаря, че кралят е милостив. Тъй като самите те са воювали безмилостно за престола, те не разбират това, но позволяват годежът да се състои, поставяйки единствено условие — претендентът трябва да умре преди брачната церемония. Предполагат, че това е достатъчна проява на разбиране. Посланикът намеква на краля, че Изабела и Фердинанд, кралят и кралицата на Испания, биха предпочели в страната да не остане и капка съмнителна кръв — нито Пъркин Уорбек, нито братът на Маги; биха предпочели изобщо да не съществува наследник от рода Йорк.

— Нима и бебето на лейди Хънтли? — питам. — Сега в превъплъщения на Ирод ли ще се превръщаме?

Артур идва да се разходи с мен в градината, където аз се сгушвам в кожите си и вървя с големи бързи крачки, за да се стопля, а дамите ми вървят бавно след мен.

— Изглеждате така, сякаш ви е студено.

— Студено ми е.

— Защо не влезете вътре, почитаема майко?

— Омръзна ми да стоя вътре. Омръзна ми всички да ме наблюдават.

Той ми предлага ръката си, която приемам, сияеща от удоволствие да видя момчето си, първородното си дете, с обноски на принц.

— Защо ви наблюдават? — пита внимателно той.

— Искат да знаят какво мисля за лейди Катрин Хънтли — казвам искрено. — Искат да знаят дали присъствието ѝ ме безпокои.

— Безпокои ли ви?

— Не.

— Негова светлост баща ми, изглежда много щастлив, че е заловил господин Уорбек — подема той внимателно.

Не мога да не се изкикотя на упражненията по дипломатия на моето момче Артур.

— Така е — казвам.

— Макар да съм изненадан да открия, че господин Уорбек се ползва с благоволение и е в двора. Мислех, че баща ми смята да го отведе в Лондон и да го затвори в Тауър.

— Мисля, че всички сме изненадани от внезапната милост на баща ти.

— Не е като Ламбърт Симнъл — казва той. — Господин Уорбек не е соколар. Как така идва и си отива така свободно? И баща ми плаща ли му издръжка? Изглежда, че Уорбек има пари, за да плаща за книги и да залага. Със сигурност баща ми му дава най-хубавите дрехи и коне, а съпругата му, лейди Хънтли, живее бляскаво.

— Не зная — казвам.

— Заради вас ли го щади? — пита той много тихо.

Лицето ми е съвсем безизразно.

— Не зная — повтарям.

— Знаете, но не желаете да кажете — заявява Артур.

Притискам ръката му.

— Сине, по-безопасно е някои неща да останат неизказани.

Той се обръща да ме погледне, невинното му лице е озадачено.

— Почитаема майко, ако господин Уорбек е наистина този, за когото се представяше, ако по тази причина му е позволено да се разхожда и разпорежда из двора, тогава той има по-голямо право над трона, отколкото баща ми. Има по-голямо право на трона от мен.

— И това е точно причината, поради която никога няма да водим този разговор — отвърщам спокойно и твърдо.

— Ако той е този, за когото се представя, тогава трябва да се радвате, че е жив — настоява той, с цялата упоритост на млад човек, стремящ се към истината. — Трябва да се радвате да го видите. Сигурно имате чувството, че е почти изтръгнат от смъртта, почти сякаш е възкръснал от мъртвите. Сигурно сте щастлива да го видите жив, дори ако никога не седне на трона. Дори ако се молите той никога да не седне на трона. Дори ако искате трона за мен.

Затварям очи, та той да не може да види сиянието на щастието ми.

— Щастлива съм — казвам кратко; а той, като благоразумен млад принц, не заговаря отново за това.

* * *

Радваме се на танци и празненства, турнир и актьори. Хорът пее прекрасно в кралския параклис, раздаваме захаросани плодове и джинджифилови сладки на двеста бедни деца. Остатъците от пиршеството изхранват стотици мъже и жени, които чакат край кухненската врата през дванайсетте празнични дни. Хенри и аз повеждаме танцьорите в първия ден на Коледа, и аз поглеждам зад гърба си, надолу по редицата, и виждам, че лейди Катрин танцува със съпруга си. Те се държат здраво за ръце, и двамата пламнали и поруменели, най-красивата двойка в стаята.

За всеки ден е предвидено ново развлечение. Отиваме на лов с маски и костюми като в жива картина, водени от грамаден мъж в ролята на Духа от Зелената гора, възседнал едър дорест кон, гледаме актьори, представящи пантомима и представлението на странно високи мъже, египтяни, които гълтат живи въглени и са толкова ужасяващи, че Мери скрива глава в скута ми, а Маргарет се разплаква, и дори Хари се обляга назад в столчето си, за да почувства успокояващия допир на ръката ми на рамото си. И през цялото време, докато траят танците и живите картини, и постоянното съперничество между придворните, надяващи се на издигане, виждам лейди Катрин Хънтли, най-красивата жена в двора в своето черно кадифе. Виждам съпруга си, напълно неспособен да откъсне очи от нея, и нейния съпруг, винаги на половин крачка вляво или вдясно от нея, винаги с

нея, но съвсем рядко неин партньор, виждам как си разменя един бърз неразгадаем поглед с нея, преди тя да тръгне напред към краля, подчинявайки се на помахването с ръка, с което я вика, да му направи реверанс и да зачака, спокойна и прекрасна, той смутено да поведе разговор.

Виждам, че в този сезон на празненства той предпочита да гледа актьори и музиканти заедно с нея, или да язди до нея, или да танцува с нея, или да слуша музика — каквото и да е занимание, при което не му се налага да търси какво да каже. Той не може да разговаря с нея. Защото — какво би могъл да каже? Не може да я ухажва: тя е съпругата на неговия пленник, разобличен предател. Не може да флиртува с нея: има нещо в черната ѝ рокля и обгърнатото ѝ от сияйна бледост лице, което изисква сериозно отношение; не може да падне на колене и да заяви любовта си към нея, макар да мисля, че това е най-естественият му импулс, защото това би означавало да я опозори, понеже тя е поверена на грижите му, да обезчести мен, неговата безукорна съпруга, и да опетни собственото си име и сан.

— Да я отведе ли настрана и просто да ѝ кажа, че трябва да поиска да се върне в Шотландия? — пита ме Маги направо. — Да ѝ кажа ли, че трябва да ви освободи от това постоянно оскърбление?

— Не — казвам, като забождам внимателно иглата в една проста риза. — Защото не съм оскърбена.

— Целият двор вижда как кралят я гледа предано като куче.

— Тогава виждат един крал, който сам се прави на глупак; не прави мен на глупачка — казвам остро.

Маги ахва, задето се осмелявам да говоря против краля.

— Не е виновна тя — продължавам. И двете хвърляме поглед през слънчевата стая към лейди Катрин, която седи, поръбвайки яка за ризата на някой бедняк, свела тъмнокосата си глава над работата си.

— Тя кара краля да ѝ играе по свирката, сякаш се е превърнала в някой от онези улични свирачи на флейта — казва Маги безцеремонно.

— Не прави нищо, за да го насърчава. И това осигурява безопасност на съпруга ѝ. Докато кралят е оглупял от любов по нея, няма да убие съпруга и.

— Нима това е цена, която вие сте готова да платите? — прошепва Маги, потресена. — За да опазите момчето?

Не успявам да се сдържа и се усмихвам.

— Мисля, че това е цена, която и двете с нея плащаме. И бих сторила много повече от това, за да опазя този млад човек.

* * *

Маги ми помага да си легна, сякаш все още е моя първа придворна дама, а не обичана гостенка, и духва свещта до леглото ми, преди да излезе от стаята. Но съм разбудена от звъна на камбаната в параклиса, и от някой, който блъска с юмруци по вратата ми, а после нахълтва в стаята. Първата ми мисъл е, че макар да подчертава своята безучастност, претендентът тайно е събрал армия и настъпва срещу Хенри, и че в двореца се е промъкнал платен убиец с нож в ръка. Изскачам от леглото, грабвам робата си и изкрещявам:

— Къде е Артур? Къде е Уелският принц? Стражи! При принца!

— В безопасност — Маги влиза тичешком, с коса, спускаща се по гърба ѝ, както е сплетена за нощта, боса, само по нощница. — Ричард го отведе на безопасно място. Но има пожар, трябва да дойдеш веднага.

Намятам една роба над нощницата си и припряно излизам през вратата заедно с нея. Цари хаос и объркване, камбаната бие, хора тичат насам-натам. Без да е нужно да казваме и дума, Маги и аз се втурваме заедно към кралската детска стая и там, слава Богу, са Хари, Маргарет и Мери, двамата по-големи — слизащи тронаво по стълбите, докато бавачките им крещат да вървят колкото могат по-бързо, но да внимават, и Мери, ококорила очи в ръцете на бавачката си. Свличам се на колене и притискам двамата най-големи към мен, чувствайки топлите им телца, чувствайки как сърцето ми блъска в гърдите от облекчение, че са невредими.

— В двореца има пожар — казвам им. — Но ние не сме в опасност. Елате с мен да излезем навън и да гледаме как го гасят.

Отряд дворцови стражи изтичват покрай мен, понесли кофи с вода. Стискам по-здраво ръцете на децата си.

— Хайде — казвам. — Да излезем навън и да намерим брат ви и баща ви.

На половината път надолу по галерията до голямата зала сме, когато вратата към стаята на лейди Катрин се отваря със замах и тя

изтичва навън, с черна пелерина, наметната върху бялата ѝ нощница, с широко отворени тъмни очи, с коса, спускаща се на пищни вълни около лицето ѝ. Когато ме вижда, спира рязко.

— Ваша светлост! — възкликва тя, прави нисък реверанс и остава приведена, чакайки ме да я подмина.

— Оставете това, идвайте веднага — казвам. — Има пожар, елате веднага, лейди Катрин.

Тя се колебае.

— Хайде! — заповядвам. — А също и цялата ви свита.

Тя издърпва качулката си върху главата и забързва да тръгне зад мен. Докато продължавам нататък с децата си, само зървам с ъгълчето на окото си, младия мъж, когото наричат Пъркин Уорбек, увит в наметало, да се измъква от вътрешните помещения на личните покои на лейди Катрин и да тръгва зад нас, с моята свита.

Хвърлям поглед назад, за да се уверя, и той среща погледа ми, с топла и уверена усмивка. Свива рамене и разперва длани — жест, изцяло френски, напълно очарователен.

— Тя е моя съпруга — казва простичко. — Обичам я.

— Зная — казвам и забързвам нататък.

Предните врати са широко отворени и там са подредили редица от хора, които подават ведра с вода нагоре по стълбите. Хенри е в двора на конюшната, кара ги да бързат, докато вадят вода от кладенеца, подвиква на коняря да върти по-усилено помпата. Всичко става мъчително бавно, усещаме мириса на лютивия горещ пушек, носен от вятъра, а камбаната бие високо, докато мъжете крещат за още вода и казват, че пламъците обхващат стените. Артур е там със сър Ричард, настойника си, само по панталон и наметка върху голите си рамене.

— Ще замръзнеш до смърт! — сгълчавам го.

— Върви и вземи един жакет от двуколките с нещата ни — нарежда му Маги. — Още не са разопаковани.

Артур покорно свежда глава пред нея и отива в конюшните.

— Ужасен пожар, в помещенията на гардеробната, ще си изгубиш роклите, и Бог знае колко накити! — изкрещява ми Хенри, за да надвика шума. Чувам пукот, когато скъпият остъклен прозорец се пръсва от горещината, а после се разнася шум, подобен на взрив, когато една от гредите на покрива пропада и пламъците политат нагоре като при експлозия.

— Всички ли са извън сградата? — изкрещявам.

— Доколкото можем да преценим — казва Хенри. — Освен... любов моя, съжалявам... — той отстъпва от редицата мъже, които като обезумели си подават плискащи се ведра с вода. — Много съжалявам, Елизабет, но мисля, че момчето е мъртво.

Хвърлям поглед зад гърба си. Лейди Катрин е там, но момчето се е стопило в тълпите от хора, които сноват около входните врати на двореца, а после стреснато отстъпват, когато огънят надава нов рев и някой прозорец горе започне да бълва пламъци.

— Ще ѝ кажеш ли? — моли ме Хенри. — Няма съмнение, че е загинал в пламъците. Спеше в помещенията на гардеробната, разбира се, а те бяха заключени. Там е започнал пожарът. Трябва да се подготвим да приемем смъртта му. Това е трагедия, това е ужасна трагедия.

Нещо у Хенри ме кара да застана нащрек. Странно ми напомня за сина ни Хари, когато ме погледне със сините си очи, честни и открити като лятно небе, и ми каже някоя огромна измислица за домашното си, или за сестра си, или за възпитателя си.

— Момчето е мъртво? — питам. — Загинал е в пожара?

Хенри навежда очи, свива рамене, въздъхва тежко и покрива очите си с длан, сякаш плаче.

— Не може да се е измъкнал от това — казва. — Огънят вече бушуваше, преди някой да е забелязал, беше истински ад — протяга ръка към мен и казва: — Едва ли е страдал. Кажи ѝ, че сигурно е било милостива и бърза смърт. Кажи ѝ, че всички много съжаляваме.

— Ще ѝ предам думите ви — е единственото, което обещавам, и оставям съпруга си да ръководи мъжете, които крещат за пясък, който да хвърлят върху пламъците, и „Вода! Още вода!“ Тръгвам обратно натам, където стои лейди Катрин с Хари и Маргарет до нея.

— Лейди Катрин... — правя ѝ знак да се отдалечи от тях, за да не чуват, тя бързо целува сина ми по рижата глава и идва при мен.

— Кралят смята, че съпругът ви е бил в леглото си в помещенията на гардеробната — казвам равно. Гласът ми е лишен от всякаква интонация, не намеква за нищо.

Тя кимва, безизразно.

— Кралят се опасява, че той сигурно е загинал в пламъците — казвам.

— Помещенията на гардеробната ли горят?

— Оттам е започнал пожарът, и се е разпространил.

И двете обмисляме любопитния факт, че огънят не е тръгнал от кухнята, нито от пекарната, нито дори от голямата зала, където винаги горят силни огънове, а от помещенията на гардеробната, където има най-строга охрана, където единственият открит пламък е този на свещите, които се палят, когато шивачките работят, и се гасят, когато те си тръгнат за вечерта.

— Предполагам — отбелязвам аз, — че след като кралят смята съпруга ви за мъртъв, няма да го търси.

Тя остава напълно неподвижна, докато тази мисъл попива в съзнанието ѝ, после вдига поглед към мен.

— Ваша светлост, синът ни, моето малко момче, е във властта на краля. Не бих могла да си тръгна без него. А съпругът ми няма да си тръгне без нас. Виждам, че той има шанс да избяга, но дори не е нужно да го питам какво ще направи; той никога не би заминал без нас. Ще трябва да е полумъртъв и да го изнесат оттук, за да замине без нас.

— Възможно е този шанс да му е бил пратен от Бог — изтъквам.
— Пожар, суматоха, и това предположение за смъртта му.

Тя ме поглежда в очите.

— Той обича сина си, и обича мен — казва. — Той е доблестен... по-доблестен от всеки принц. А сега се прибра у дома. Няма да избяга отново.

Внимателно докосвам ръката ѝ.

— Тогава ще е по-добре да се появи отново скоро, с някакво обяснение — съветвам я кратко, и се отдалечавам от нея, за да застана при децата си и да ги уверя, че понитата им сигурно са били изкарани от отделенията си в конюшната, и са благополучно изведени във влажните зимни поля.

* * *

На сутринта пламъците са потушени, но целият дворец, дори градините, мирише ужасно на мокри дървени греди и влажен пушек. Помещенията на гардеробната са голямото хранилище на двореца и в пламъците са унищожени безценни съкровища, не само скъпите рокли

и церемониални одежди, а и накитите и короните, дори златните и сребърните блюда за масата, някои от най-хубавите мебели и запасите от ленено бельо. Вещи с огромна стойност са унищожени, а Хенри плаща на хора да пресеят въглените и жаравата за скъпоценности и разтопени метални предмети. Те донасят всевъзможни спасени предмети, дори оловото от прозорците се е разтопило и е разкривено и безформено. Ужасно е, като се помисли какво е изгубено; удивително е да се помисли какво е оцеляло.

— Как Уорбек изобщо се е измъкнал жив? — безцеремонно настоява лейди Маргарет пред Хенри, докато тримата стоим, гледайки развалините, в които са се превърнали кралските апартаменти, с овъглените, открити към небето покривни греди, все още димящи над нас. — Как е могъл да оцелее?

— Твърди, че вратата му се подпалила и той успял да я избие с ритник — казва Хенри кратко.

— Как е могъл? — пита тя. — Как е могъл да не се задуши от дима? Как е могъл да не изгори? Някой трябва да го е пуснал да излезе.

— Поне никой не загина — казвам. — Това е чудо.

Двамата ме поглеждат, по лицата им са изписани подозрение и страх.

— Някой трябва да го е пуснал да излезе — кралят повтаря отправеното от майка му обвинение.

Чакам.

— Ще проведе разследване сред слугите — зарича се Хенри. — Няма да търпя предател в двореца си, в собствената си гардеробна. Нямам намерение да стана жертва на измяна под собствения си покрив. Който и да закриля момчето, който и да го защитава, трябва да внимава. Който и да го е спасил от пожара, е също такъв предател като него самия. Досега го щадих, няма да го щадя вечно — внезапно той се обръща към мен и пита с остър тон: — Знаеш ли къде е бил?

Премествам поглед от зачервеното му и гневно пламнало лице към бледото лице на майка му.

— По-добре ще сторите да откриете кой е подпалил пожара — казвам. — Защото някой унищожил най-ценните ни вещи, за да изгори момчето. Кой би искал смъртта му? Пожарът в онези стаи не е бил случаен, някой трябва да е натрупал дрехи и подпалки и да ги е

запалил. Би могъл да е само някой, който се опитва да убие момчето. Кой би могъл да бъде този човек?

Начинът, който заеква Нейна светлост, я издава, докато се вслушвам, за да чуя как един от тях ще излъже.

— Т-т-той... има десетки врагове, десетки — казва тя направо. — Всички го ненавиждат като предател. Половината двор би искал да го види мъртъв.

— От огън? В леглото си? — казвам с остър, обвинителен тон. Тя свежда поглед към земята, неспособна да ме погледне в очите.

— Той е предател — настоява. — Той е изгубена душа, обречена да отиде в пъкъл.

Хенри хвърля поглед към майка си. Думите ни го карат да се чувства несигурен.

— Никой не може да предполага, че аз съм искал смъртта му — казва той. — Единственото, което съм казвал някога, е че за лейди Катрин щеше да е по-добре, ако никога не се беше омъжвала за него. Нищо повече от това. Никой не би могъл да мисли, че съм искал смъртта му.

Майка му поклаща глава.

— Никой не би могъл да те обвини. Но навярно някой си е мислил, че ти прави услуга. Че те закриля от собственото ти великодушие. Че те спасява от теб самия.

— Ако той беше умрял, тогава лейди Катрин щеше да бъде вдовица — казвам бавно. — И свободна да се омъжи отново.

Нейна светлост взема здраво в ръце разпятieto на колана си и го стиска силно, сякаш отблъсква изкушението. Чакам я да заговори, но поне веднъж тя решава да мълчи.

— Достатъчно — казва Хенри внезапно. — Не бива да допускаме неразбирателства помежду си. Ние сме кралското семейство, редно е винаги да бъдем сплотени. Бяхме спасени от пламъците и домакинството ни също е в безопасност. Това е знак от Бога. Ще построя нов дворец.

— Да — съгласявам се. — Трябва да построим двореца наново.

— Ще го нарека Ричмънд, на своята титла, която е носил и баща ми преди мен. Ще бъде известен като Двореца Ричмънд.

НА ПЪТ ЛЯТОТО НА 1498 Г.

Момчето продължава да спи в помещенията на гардеробната в различните къщи, по време на лятното ни пътуване по крайбрежието на Кент, докато следваме поклонническия път до Кентърбъри, докато високите хълмове на Уийлд^[1] се разстилат около нас. Когато светлината на топлото слънце кара живите плетове да се раззеленят, а ябълковите дървета се окичват с бели и розови цветове, лейди Катрин позволява на краля да ѝ купи нови дрехи, престава да носи траурно черно като вдовица, като жена, която е изгубила съпруга си, и вместо това облича дрехата, избрана за нея от краля: рокля в жълто-кафяви нюанси, поръбена с черно кадифе, която подчертава сметаненобялата ѝ кожа, поруменяла сега от ранното лятно слънце, и черната ѝ блестяща коса, прибрана под шапчицата от жълто-кафяво кадифе, която той поръчва за нея.

Те яздят заедно, съвсем сами, начело, а аз и дамите ми ги следваме отзад, съпроводени от придворните благородници, сред които е и младият претендент, който понякога язди близо до мен и ми хвърля усмивки.

Хенри поръчва за себе си нов жакет за езда от жълто-кафяво кадифе — като нейното — и той и младата жена създават впечатление, че си подхождат напълно, когато конете им вървят един до друг надолу по спретнатите пътища на Кент, препускайки в лек галоп, когато земята е мека, движейки се ходом по каменистите пътища, винаги на дискретно разстояние пред нас, останалите, докато наближаваме морето.

Сега Хенри разговаря с нея, успява да намира думи, пита я за детството ѝ и за ранните ѝ години в Шотландия. Никога не говори за съпруга ѝ, сякаш двете и половина години на брака ѝ никога не са съществували. Никога не говорят за него, никога не го споменават, докато яздят заедно. Тя е внимателна и благовъзпитана, никога не се изтъква, но когато кралят поръчва да сложат ново седло на нов кон за

нея, в знак на признателност тя е длъжна да язди с него и да му покаже благодарността си с усмивка.

Виждам момчето, докато наблюдава това, и виждам смелата му усмивка и гордо вдигнатата му глава, сякаш не вижда как му отнемат съпругата, която обича. Той язди зад тях, забелязва как тя се навежда към Хенри, за да чуе нещо, което той казва, как Хенри слага длан върху поводите ѝ, сякаш за да успокои коня ѝ. Когато момчето вижда това, брадичката му се вдига и усмивката му става по-широка, сякаш се е заклел пред себе си, че няма да се страхува от нищо.

Колкото до мен, изпитвам странна болка да виждам как съпругът, за когото съм омъжена от повече от дванайсет години, се отдалечава от мен с друга жена, красива млада жена, до себе си. Никога преди не съм виждала Хенри влюбен; сега го виждам стеснителен, очарователен, жадно нетърпелив, и имам чувството, че го виждам по нов начин. Придворните са дискретни, винаги застават между мен и краля и неговата постоянна спътница, отстъпват назад, за да са сигурни, че никой няма да прекъсва двамата, отклоняват вниманието ми, за да не ги наблюдавам. Това ми напомня как кралица Ан, чието здраве се влошаваше още тогава, безмълвно наблюдаваше как съпругът ѝ търси компанията ми, и как танцувах с него пред нея. Знаех, че разбивам сърцето ѝ, знаех, че е изгубила сина си, отнет ѝ от смъртта, а сега губеше и съпруга си, отнет от мен, но бях твърде заслепена и твърде увлечена, за да ме е грижа. Сега зная какво е да бъдеш кралица и да виждаш как младите мъже от двора пишат стихове и изпращат писма на друга жена, да виждаш как друга е наричана най-красивата жена в двора, друга е кралицата, избрана от всички, и да виждаш как и съпругът ти тича след нея.

Това е унизително преживяване, но аз не се чувствам унижена. Чувствам се така, сякаш разбирам нещо, което не съм знаела преди. Имам чувството, че сега съм научила, че любовта не следва заслугите; обичах Хенри не защото ме впечатли като завоевател на Англия, като победител в битка. Обичах го, защото най-напред се научих да го разбирам, а после изпитах жалост към него, и след това любовта ми просто разцъфна за него. А сега, когато той не ме обича, това не променя начина, по който се чувствам. Все още го обичам, защото го виждам, както често се случва, да греши, да преценява погрешно, да се

бои, и това не ме прави ревнива, а, тъкмо напротив, кара ме да бъда нежна към него.

И дори не изпитвам гняв към лейди Катрин за ролята ѝ във всичко това. Когато слиза от скъпия си нов кон в края на един прекрасен ден и кралят отстранява съпруга ѝ с едно докосване по рамото, така че тя да се плъзне от седлото си право в ръцете на Хенри, понякога тя ми хвърля поглед с такова изражение, сякаш това не я радва, а я смущава. Тогава изпитвам не гняв, а съжаление към нея, и към себе си. Мисля си, че никой, освен друга жена, не би могъл да разбере как се чувствам, никой не би могъл да разбере дилемата ѝ, освен мен.

Лейди Катрин идва в покоите ми в края на деня, за да поседи с дамите ми, и открива, че ѝ се усмихвам мило, търпеливо, точно както едно време ми се усмихваше кралица Ан. Знам, че не може да предотврати това, което се случва, точно както аз не можех да се съдържа с Ричард. Ако кралят удостоява с вниманието си една жена, тогава тя е безсилна пред неговото възхищение. Това, което не зная, е как се чувства тя. Аз се влюбих в Ричард, който бе крал на Англия и единственият човек, който можеше да избави мен и семейството ми от изпадане в забвение. Какво чувства тя към краля на Англия, бидейки омъжена за един разобличен предател, който живее с време назаем, не мога да си представя.

---

[1] Уийлд (англ. The Weald) — Област в Южна Англия, която обхваща четири графства: Кент, Съсекс, Съри и Хампшър. — Б.пр. ↑

ЛОНДОН ТАУЪР ЛЯТОТО НА 1498 Г.

Връщаме се в Лондон и Хенри заявява, че ще прекараме една седмица в Тауър, преди да отидем в Уестминстър. Момчето преминава на кон под зъбчатата решетка на крепостната врата, изопнато като тетива. Очите му се стрелват към мен само веднъж и срещат моите, безизразни като неговите, а после той извъръща поглед.

Както обикновено, лордовете, които имат домове в Лондон, отиват в големите си къщи и с нас в пределите на Тауър живее само малка свита, кралското домакинство. Кралят, Нейна светлост майката на краля и аз сме настанени в обичайните си покои в кралските апартаменти. Служителите на кралския шамбелан настаняват момчето в кулата Ланторн, с другите млади мъже от двора, и аз го виждам как прави малък жест с ръка, докато се обръща към каменната арка в стената около кулата, и усмивката му става по-лъчезарна, той вдига глава по-решително, сякаш отказва да вижда призраци.

Едуард Уорик е в Градинската кула, където някога държаха изчезналите принцове. Понякога виждам лицето му на прозореца, когато прекосяваме моравата, точно както хората казваха, че са виждали малките ми братя. Не ми е позволено да го посещавам; кралят заявява, че това ще го смуги, и ще разстрои мен. Ще ми бъде позволено да отида по-късно — в някакъв неуточнен, по-подходящ момент. Момчето никога не поглежда към лицето на прозореца, никога не се отклонява към тъмния вход и тясното спираловидно каменно стълбище, което води към стаите над сводестия вход. Разхожда се из Тауър, градините и параклиса, сякаш е сляп за старите сгради, сякаш не може и не иска да види мястото, където Уилям Хейстингс бе обезглавен върху един пълн заради верността си към стария си господар, моя баща, мястото, където некоронованият крал Едуард някога играеше на моравата, където момчето, което наричаха малкия принц Ричард, някога стреляше по мишените, преди двамата да потънат в мрака и да не излязат никога повече.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН ЛЯТОТО НА 1498 Г.

Връщаме се в двореца Уестминстър в ранното лято, за да отбележим празника на Света Троица^[1] в абатството. На сутринта, когато отиваме в параклиса, аз се оглеждам наоколо за лейди Катрин, която не е сред дамите ми. Съпругът ѝ също не е на обичайното си място сред предпочитаните спътници на краля. Накланям се към Сесили в тъмната ѝ рокля, в двоен траур за съпруга и дъщеря си, които починаха тази пролет, и питам бързо:

— В името Божие, къде са те?

Тя поклаща безмълвно глава.

После, докато Хенри, Нейна светлост и аз закусваме в личните покои на краля след службата в параклиса, двама слуги влизат и коленичат пред масата за закуска, със сведени глави, без да казват нищо.

— Какво има? — пита Хенри, макар за всички ни да е очевидно, че нещо се е случило с момчето. Оставям един залък хляб в чинията си, почти се изправам на крака, обзета от внезапен ужас пред това, което ще последва.

— Простете, Ваша светлост. Но момчето се е измъкнало.

— Измъкнало се е? — Хенри повтаря думите, почти сякаш не разбира смисъла им. — Какво искате да кажете с това, че се е измъкнало?

Майка му хвърля остър поглед към него, сякаш също като мен забелязва безстрастния му тон на човек, повтарящ предварително подготвени думи.

— Момчето? — пита настоятелно тя. — Момчето Уорбек?

— Избягал е — казва един от тях.

— Как е могъл да избяга? Не е ли затворен? — питам.

Те свеждат глави, когато чуват слисаната нотка в гласа ми.

— Имал е ключ, пригоден да пасне в ключалката — един от тях вдига поглед към мен и започва да обяснява: — Останалите в стаята му

спели, може би са били упоени, толкова дълбоко спели. Той отворил вратата и излязъл.

— Излязъл? — повтаря Хенри.

— Имал ключ.

— Излязъл?

— Може би е упоил пазачите.

Някакво странно предчувствие ми подсказва да наблюдавам не добре изиграната изненада и нарастващия гняв на Хенри, а майка му. Тя го гледа, но не с обичайното си изражение на разбиране и одобрение, а така, сякаш не го е виждала никога преди, сякаш той прави нещо, което изненадва дори такава хитра стара интригантка като нея. Отпускам се отново в стола си.

— Как е могъл да има ключ? Откъде се е сдобил е упойваща отвара? — настоява Хенри, достатъчно високо, за да бъде чуто през вратата на залата за аудиенции, където биха могли да чакат много хора, за да му пожелаят хубав ден, наострили уши за всяка клюка.

Никой не отвърща, че момчето е можело да получи каквото поиска, тъй като самият Хенри му е дал позволение да се разхожда свободно из двора и парична издръжка, която би покрила цената на кожено седло, или за пера за шапката му, а може и за някой сънотворен прах и заплащане за ключаря. Никой не изтъква, че ако момчето е искало да избяга, е можело да слезе до конюшните, да вземе коня си и да потегли, във всеки един ден от миналия октомври насам. Не е трябвало да чака нощта, за да бъде заключен вътре, та после да му трябва ключ, за да се измъкне. В цялата история има нещо измислено, като в приказка, като името му, като неговото минало. Сега момчето, което някога минаваше за принц само защото някой го облече в копринена риза, изчезва от заключена стая в мъртвилото на нощта.

— Трябва да бъде заловен отново! — крещи Хенри.

Щраква с пръсти да повика един от писарите си и човекът нахълтва вътре, с лъснала тонзура, с окачена на врата табличка за писане, с готови, подострени пера. Хенри изстрелва непрекъснатата поредица от заповеди: пристанищата да бъдат затворени, шерифите на всяко графство да бъдат нащрек и да се оглеждат за момчето, вестоносци да пропуснат надолу по главните пътища, за да предупредят собствениците на всички ханове и странноприемници по пътя.

— Предложете награда за залавянето и връщането му, жив или мъртъв — предлага майката на краля.

Не вдигам поглед от чинията си и не казвам бързо: „О, не бива да му причиняват зло!“ Аз съм принцеса на Йорк и знам, че залозите винаги са живот или смърт. А той сигурно също е знаел това; сигурно е знаел, когато се е измъкнал в тъмнината, че подписва собствената си смъртна присъда. Щом веднъж е нарушил честната си дума, срещу която е оставен на свобода, те със сигурност ще тръгнат след него въоръжени.

— Мисля, че ще наредя да го доведат жив — казва Хенри безгрижно, сякаш така или иначе това няма особено значение. — Не бих искал да разстройвам лейди Катрин.

— Тя със сигурност ще се разстрои — отбелязвам.

— Да, но сега тя сигурно ще разбере, че съпругът ѝ е избягал и я е изоставил, изоставил я е като страхливец, сякаш вече не се смята за женен — казва ми Хенри твърдо, натрапвайки ми гледната си точка. — Тя сигурно вижда, че той явно изобщо не се интересува от нея, щом е готов да си отиде просто така — да я изостави напълно.

— Неверен и вероломен — майка му кимва.

— По-добре отидете да ѝ съобщите новината — казва Хенри. — Кажете ѝ, че той е организиран собственото си бягство, и го е сторил крайно безчестно, упоявайки един страж и измъквайки се като крадец. Оставил е нея сама, а сина им — без баща. Тя трябва да го презира за това. Предполагам, че ще издейства анулирането на брака си.

Надигам се от мястото си и докато той издърпва тежкия ми дървен стол, аз се обръщам и го поглеждам в лицето, сивите ми очи се вглеждат в неговите тъмни.

— Със сигурност ще ѝ кажа, че според вас тя би трябвало да го презира, със сигурност ще ѝ кажа, че според вас тя би трябвало да смята себе си за неомъжена жена, за каквато вие сте я смятали винаги. Да я уверя ли освен това, че мотивите ви да предлагате анулирането на брака ѝ, са благородни? — питам с леден тон, после излизам и оставям него и майка му да поръчат да им донесат карта на кралството, за да преценят къде може да е момчето.

* * *

Тази вечер Хенри идва в спалнята ми, изненадвайки мен и Сесили, която трябва да дели легло с мен през нощта. Тя излиза забързано от стаята, придърпвайки робата около себе си, докато Хенри влиза с бавни, лениви стъпки, носейки кана греян ейл с подправки, и чаша вино за мен, точно както правеше някога, когато бяхме щастливи заедно.

Подава ми чашата, сяда до огнището, налива си ейл и отпива дълга, дълбока глътка, като човек, който е стигнал до сигурен пристан и може да си позволи да се отпусне.

— Заговорничел е, знаеш ли — казва той кратко. — Подготвял е бягството си, заговорничейки с Фландрия, с Франция, с Шотландия. Обичайните съюзници. Приятелите, които никога не го забравят.

Не питам кой е „той“.

— Помогнали са му да се измъкне? — питам.

Хенри се подсмива, протяга обувия си в ботуш крак и подритва един пън, който може да изпадне от огнището.

— Е, някой със сигурност му е помогнал. Изнесъл го е навън и го е пуснал на свобода.

Гледам го студено, опитвайки се да разбера какво иска да каже.

— Упоен като пазачите си ли е бил? — питам най-накрая. — Нима е бил упоен, отвлечен и изведен от замъка?

Хенри не ме поглежда в очите. Отново ми напомня за Хари, който усуква с пръст косата си и гледа в краката си, когато ми казва малката лъжа, която смята най-подходяща за оправдание.

— Откъде да знаая? — казва Хенри. — Откъде, за Бога, да знам какво са направили тези предатели?

— Е, къде е той сега?

Той се подсмива. Това е готов да признае.

— Знаая къде е. Ще му дам няколко дни да осъзнае в какво тежко положение се намира. Той е сам, няма поддръжници. Ще спи на студ и влага. Ще го прибера утре, или вдругиден, скоро.

Подвивам крака в стола си.

— И защо това трябва да е повод за радост за нас? След като явно идвате при мен да празнуваме?

Той ми се усмива.

— Ах, Елизабет. Познаваш ме толкова добре! Това е триумф, макар и скрит. Трябваше да сложа край на този нов ред, на това

случайно утвърдило се споразумение. Никога не съм мислил, че той ще се установи така в сърцето на собствения ми двор! Но ето че заживя тук, щастлив и самодоволен натрапник, промъкваше се в покоите на жена си — не го отричай, знам, че го е правил, танцуваше с дамите, пишеше поеми, пееше песни, ходеше на лов, все за моя сметка, пременен като принц и навсякъде посрещан като такъв. Не това исках, когато го извлякох от убежището и го разобличих като обикновен претендент. Държах го окован във вериги в Ексетър. Накарах го да признае всичко, в което го обвиних. Той подписа всичко, което исках, прие името, което му дадох. Беше унижен до крайност, стъпкан в прахта, този син на лодкар-пияница. Не очаквах да се вре навсякъде, да се напъха дори в спалнята ѝ. Не очаквах, когато дойде в двора, да очарова всеки, с когото се срещне. Не очаквах да живее като принц, след като го бях накарал да признае, че е лъжец и измамник. Не мислех, че тя би... кой би дори и сънувал, че тя... една принцеса, би...?

— Че би останала до него?

— Би продължила да го обича — казва той тихо. — След като го накарах да изглежда като глупак.

— Какво искахте? Какво очаквахте да се случи?

— Мислех, че всички ще видят, че той е самозванец, като другия измамник, Симнъл, моят соколар. Мислех, че ще се струпат да го видят, че ще се присмеят на безочието му, а после ще го забравят напълно. Мислех, че ще бъде унижен, като се озове сред нас, мислех си, че ще потъне.

— Ще потъне?

— Мислех, че ще изчезне в тълпата от тунеядци, службогонци, блюдолизци и просители, които ни следват навсякъде. Прогонвани от време на време, порицавани тук и там, те въпреки това вечно се мъкнат след нас, живеят ден за ден. Мислех си, че той ще стане един от тях. Представях си го като паж, който върви на опашката на процесията, онзи, когато никой не харесва, който винаги отнася по някой ритник, когато началникът на кралската конница е пиян. Мислех си, че хората ще го презират. Не очаквах да блесне.

— Не съм направила нищо, с което да покажа, че го разпознавам и държа на него — подчертавам това ясно. — Никога не съм го викала при себе си. Никога не е бил канен в покоите ми.

— Не — казва Хенри замислено. — Но той пристигна спокойно и невъзмутимо, сякаш мястото му беше тук. Извоюва си място. Хората го харесаха, започнаха да се въртят около него. Той беше просто... — прави пауза, а после изрича издайническата дума: — признат.

Ахвам леко.

— Някой го е разпознал като принц Ричард? Моят брат?

— Не. Никой не би бил толкова глупав да го каже. Не и в моя двор. Не и пред толкова шпиони. Той бе разпознат като себе си. Хората го видяха като сила, като личност, като значим човек.

— Просто случайно стана така, че хората го харесват.

— Знам. Но не мога да допусна това. Той притежава онова проклето обаяние, което вие всички имате. Не мога да позволя той да остане в двора, доволен, с чаровното си излъчване, създаващ впечатление, че мястото му е именно тук. Но — именно в това беше проблемът — аз му дадох думата си, когато ми се предаде. Съпругата му падна на колене пред мен, и аз ѝ дадох честната си дума. А тя ме застави да я спазя. Никога не би ми позволила да го затворя или да го изправа на съд.

Той гледа намръщено към проблясващата жарава на огъня, без да си дава сметка, че доверява на съпругата си изискванията на своята любовница.

— Има и друго нещо. Заявих, че той е син на лодкар от Фландрия — което по онова време смятах за много убедителна история, но разбира се, това го превръща в чужд поданик, така че не мога да го осъдя за държавна измяна. Той не е мой поданик, не е извършил измяна. Искане ми се някой да ме беше предупредил за това, когато хвърляхме толкова труд да открием родителите му във Фландрия. Изобщо не биваше да ги откриваме във Фландрия, трябваше да ги открием в Ирландия, или на някое подобно място.

Мълчаливо изслушвам циничния разказ за скалпването на историята за момчето.

— Така че сега имам две лоши възможности, от които трябва да избирам: или не мога да го осъдя за държавна измяна, понеже е чужденец, или...

— Или?

— Или той не е чужденец, а законният крал! — Хенри избухва в смях, отпива дълга глътка от чашата си, поглежда ме със светнали очи

над матовия калай: — Виждаш ли? Ако той е този, който аз твърдя, че е, не мога да го осъдя за държавна измяна. Ако той е този, за когото се представя, тогава той би трябвало да бъде крал на Англия, а аз съм изменникът. И в двата случая нямаше как да се отърва от него. С всеки ден той ставаше все по-доволен и по-доволен, че не мога да се отърва от него. Така че трябваше да го изкарам навън, трябваше да го накарам да наруши условията, при които му бях дал право на убежище.

— Убежище?

Той се размива отново:

— Нима той не беше роден в убежище?

Поемам си дъх.

— Брат ми принц Едуард беше онзи, който се роди в убежище. Не и Ричард.

— Е, както и да е — казва той безгрижно. — Следователно, главното е, че го измъкнах от удобното му, безопасно местенце в двора ми. Сега, когато той бяга, мога да докажа, че заговорничи срещу мен. Той наруши думата си, че ще остане в двора. Наруши също и обещанието си към съпругата си. Тя мислеше, че той никога не би я оставил; е, ето че го стори. Мога да го арестувам за нарушаване на честната му дума, срещу която беше освободен. Да го затворя в Тауър.

— Ще го екзекутирате ли? — питам, като се старая да съхраня спокойния си тон. — Смятате ли да го екзекутирате?

Хенри оставя чашата си на масата и рязко смъква наметалото, а после и нощницата си. Влиза гол в леглото ми, и аз зървам за миг, че е възбуден. Такава победа го възбужда; да залови някого, да подмами някого, да измъкне пари от някого или да предаде интересите му — това му доставя толкова голяма наслада, че събужда похотта му.

— Ела в леглото — казва той.

Не показвам признаци на неохота. Не знам какво би могло да зависи от поведението ми. Развързвам панделките на нощницата си и я пускам на пода, плъзвам се между чаршафите и той ме сграбчва веднага, придърпва ме под себе си. Старая се да се усмихвам, докато затварям очи.

— Не мога да го екзекутирам — казва той тихо, докато прониква в мен с тласъци, в ритъм с думите. Задържам усмивката на лицето си, докато той прави любов, а говори за смърт. — Не мога да го обезглавя, не и ако не направи нещо глупаво — намества се тежко отгоре ми. —

Но това, което ме радва, е че той със сигурност ще направи някоя глупост — отбелязва Хенри, и тежестта му се отпуска върху мен.

* * *

Като за „лов“ на известен предател, претендент за престола, на призрака, изпълвал Хенри с ужас в продължение на тринайсет годиш, преследването е странно лишено от припряност. Стражите, заспали на пост, са предупредени друг път да внимават и продължават да изпълняват службата си, макар всички да са очаквали те да бъдат изправени на съд и екзекутирани за ролята си в бягството. Хенри разпраща вестonosци до пристанищата, но те пътуват спокойно, отправяйки се на север и запад, юг и изток, сякаш яздат за удоволствие в слънчев ден. Необяснимо защо, Хенри изпраща личната си стража, своите телохранители, с лодки надолу по течението, сякаш момчето може да е навлязло по-навътре в Англия, вместо да се отправи към крайбрежието, за да се върне във Фландрия, в Шотландия, където го очаква безопасност.

Съпругата му трябва да седи при мен, докато чакаме новини. Не е започнала да се облича отново във вдовишко черно, но вече не блести във великолепно жълто-кафяво кадифе. Носи тъмносиня рокля и седи наполовина зад мен, така че трябва да се обръщам, за да говоря с нея, така, че посетителите в покоите ми, дори кралят и майка му, почти не я виждат, тъй като е скрита от големия ми стол.

Тя шие — небеса, тя шие постоянно: ризки за сина си, изящни нощни шапчици и нощници, достойни за принц, чорапки за скъпоценните му крачета, ръкавички с един пръст, за да не одраска несравнимо чистата си кожа. Тя свежда глава над работата си и шие, сякаш иска да съшие отново живота си, сякаш всеки малък бод по някой подгъв би ги върнал обратно в Шотландия, към дните, когато са били само тя и нейният съпруг, в ловния дворец, и той винаги е имал какво да ѝ разкаже за онова, което е направил и онова, което е видял, и за кого се е представял — и никой не го е питал какво би могъл да направи и за какво би могъл да претендира, и от кого би му се наложило да се отрече.

Откриват го само след няколко дни. Хенри, изглежда, знае точно къде да го търси, почти сякаш той е бил похитен, упоен, изхвърлен от някоя лодка на речния бряг, и оставен там да проспи последвалите събития. Казват, че тръгнал нагоре по долината на Темза, пеша, препъвайки се по крайречната пътека за теглене на лодки, шляпайки през мочурищата, следвайки течението на реката през гъста гориста местност и през обрасли с живи плетища поля, към картезианския манастир в Шийн, където бившият абат някога беше добър приятел на майка ми, и където настоящият абат приел момчето и му дал убежище. Сам абат Трейси отишъл при Хенри, поискал аудиенция, и помолил за живота на младия мъж. Кралят, обсипван с молби за снизхождение, след като видял един свят човек като абата на колене пред себе си, отказващ да се изправи, докато животът не бъде подарен на момчето, отново реши да прояви милосърдие. Заедно с майка си, седнала до него, сякаш и двамата са съдии в деня на Страшния съд, той нарежда претендентът да бъде завързан на висока платформа от празни бъчви за вино в продължение на два дни, да стои там пред очите на минувачите, да бъде подиграван, руган, осмиван, да бъде прицел на всеки хлапак, загребал пръст в шепата си, а после да бъде отведен в Тауър и да бъде затворен там, докогато е угодно на краля: тоест, завинаги.

---

[1] Празникът на Света Троица, честван на осмата неделя след Великден. — Б.пр. ↑

ЛОНДОН, ТАУЪР ЛЯТОТО НА 1498 Г.

Държат го в Градинската кула. Представям си как Хенри се смее с новия си, твърде самоуверен и звънлив смях на тази ирония на съдбата — момчето, твърдяло, че е принц Ричард, да бъде върнато там, където принц Ричард е видян за последно. Затварят момчето в съвсем същите стаи, където държаха принц Ричард и принц Едуард.

Прозорецът, който гледа към моравата, бе същият, на който понякога можеха да се видят личицата им, и понякога те махаха на хората, които се събираха на моравата да ги видят, излизайки от параклиса, и им подвикваха благословии. Сега на прозореца отново се вижда едно бледо лице — на претендента, и хората, които го виждат отблизо, казват, че е изгубил привлекателността си, бил почти неразпознаваем заради синините по лицето. Носът му е бил счупен и изглежда грозно, смачкан напърно на красивото му лице. Има кървав белег зад ухото, където някой го е ритнал, докато е бил повален, а самото ухо е наполовина откъснато, раната е лепкава и забрала.

Сега никой не би го взел по грешка за принц на Йорк. Изглежда като кръчмарски побойник, участвал в много сбивания, повален твърде често и неспособен да се надигне отново. Никой няма да се влюби в усмивката му сега, когато предните му зъби са избити с ритници. Никой повече няма да бъде завладян от типичното му за династията Йорк обаяние. На моравата вече не се събират хора, за да му помахат, никой не съобщава, че го е видял, сякаш да го видиш е събитие, нещо, за което да пишеш у дома на село: *Видях принца! Отидох в Тауър и погледнах към прозореца му. Видях го да маха, видях лъчезарната му усмивка.*

Сега той е затворник като всеки друг в Тауър. Изпратен е там, за да не привлича внимание, и малко по малко всички ще го забравят.

Мисля, че съпругата му, лейди Катрин, няма да го забрави. Понякога се вирам в сведеното ѝ лице и си казвам, че тя никога няма да го забрави. Тя се е научила на дълбока вярност, каквато аз не

познавам. Отказала се е от вечното поръбване на фин лен и сега работи по дебела дреха от домашно тъкан плат. Тя шие топъл жакет, сякаш го готви за някой, който живее зад влажни каменни стени и който никога повече няма да се грее на слънце. Не я питам защо шие топлата, дебела дреха, поръбена с коприна в тъмночервено и синьо — а тя не споменава никаква причина. Седи в покоите ми, свела глава над ръкоделието си, и понякога вдига поглед и ми се усмихва, а друг път оставя работата си и се взира навън през прозореца, но никога не казва и дума за момчето, за което се е омъжила, и никога не се оплаква, че той е нарушил честната си дума, нарушил е думата, която е дал на нея, и си плаща за това.

Маргарет идва на гости в кралския двор, пристига от двора на сина ми в Лъдлоу, и от всички места в покоите ми избира да седне до лейди Катрин, без да казва нищо. Всяка от младите жени черпи безмълвна утеха от близостта на другата. Част от голямата шега, която Хенри си прави за сметка на династията Йорк е фактът, че братът на Маргарет, Теди, е настанен в същата кула като съпруга на Катрин; Теди живее на долния етаж. Двете момчета, едното — син на Джордж, херцога на Кларънс, и другото, което твърдеше, че е син на Едуард, краля на Англия, са в стаи, толкова близо едни до други, че ако момчето тропне с крак по пода, Теди ще го чуе. И двамата са като зазидани зад дебелите студени камъни на най-старата ни крепост за престъплението да бъдеш син на династията Йорк, или — по-лошо — да се представяш за такъв. Всъщност, това все още е война на братовчеди; защото тези двама братовчеди са затворени заради свързващото ги роднинство.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН ЕСЕНТА НА 1498 Г.

Детето, което нося, притиска тежко гръбнака ми, а краката ме болят. Седене, лежане, ходене, всичко ми причинява болка. Това е детето, което заченахме в нощта на всепоглъщащата радост на Хенри, когато разбра, че момчето е избягало от двора и е нарушило честната си дума. Мисля, че детето опира така тежко в гърба ми, защото баща му лежеше така тежко върху мен онази нощ, защото в съвкуплението ни нямаше радост, в него нямаше любов, просто Хенри, притискаше под себе си мен, Англия, момчето, възбуден от собствения си триумф.

Усещам липсата на майка си в този сезон, когато листата падат като вихрушка в кафяво и златисто, а сутрин прозорците ми са влажни от ситна мъгла. Тя ми липсва, когато виждам яркото потрепване на жълти брезови листа, отразени в сивите речни води. Понякога почти ми се струва, че долавям гласа ѝ в шума на водата, която се плиска около каменните стълбове на кея, а когато някоя чайка нададе внезапен крясък, се сепвам, мислейки, че това е нейният глас. Ако момчето в Тауър е нейният син, аз съм длъжна пред него, пред нея, пред своя род, да се опитам да издействам освобождаването му.

Обръщам се първо към Нейна светлост майката на краля. Говоря с нея, докато е коленичила в кралския параклис; приключила е с молитвите си, но е опряла брадичка върху ръцете си, вперила очи в красивата, окичена със скъпоценни камъни стъклена дарохранителница, в която бледо сияе Светото причастие. Стои като вкаменена, сякаш вижда ангел, сякаш Бог ѝ говори. Чакам дълго. Не искам да прекъсвам напътствията, които отправя към Бога. Но после я виждам как се отпуска на пети, въздъхва и допира ръка до очите си.

— Мога ли да говоря с вас? — питам тихо.

Тя не обръща глава да ме погледне, но кимването ѝ ми подсказва, че слуша.

— Сигурно става дума за вашия бра... — подема тя, а после стисва устни и тъмните ѝ очи се стрелват към разпятието, сякаш

трябва да внимава самият Иисус да не чуе такава случайно изплъзнала се дума.

— Става въпрос за момчето — поправам я. Кралят и дворът напълно са се отказали да го наричат мастър Уорбек или мастър Осбек. Имената, многото имена, които му прикачиха, така и не се задържаха. За Хенри той толкова дълго беше младокът, който го застрашаваше, непокорният паж, „момчето“, че сега това е името, което го определя: момче. Мисля, че това е грешка, имаше толкова много момчета, Хенри се боеше от цял легион момчета. Но Хенри все още обича да си служи с младостта му като оскърбление. За Хенри той е „момчето“, и останалите от двора следват примера му.

— Не мога да направя нищо за него — казва тя със съжаление. — Щеше да бъде по-добре за него, за всички ни, ако беше умрял, когато всички говореха, че е мъртъв.

— Имате предвид, след коронацията? — прошепвам, мислейки си за малките принцове и скръбта в Лондон, докато всички се питаха къде са изчезнали децата, а майка ми се бе поболяла от мъка в тъмнината на убежището.

Тя поклаща глава, с очи, приковани върху кръста, сякаш тъкмо това голямо изричане на истината може да я защити от постоянните ѝ лъжи.

— След Ексетър съобщиха, че той е мъртъв.

Поемам си дъх, за да се съвзема от грешката си.

— Е, почитаема майко, тъй като той не умря в Ексетър... какво би станало, ако се съгласи да се върне тихо и кротко в Шотландия и да живее със съпругата си?

За пръв път тя ме поглежда.

— Знаете как стоят нещата. Ако съдбата те постави близо до трона, сам не можеш да се отстраниш от него. Той може да отиде чак в Етиопия, и пак ще има някой, който да тича след него и да му обещава величие. Винаги ще има коварни хора, които ще искат да създават неприятности на сина ми или да го изместят, винаги ще има гневно джафкане и тракане със зъби по петите на един Тюдор. Трябва да потискаме и усмиряваме враговете си. Винаги трябва да бъдем готови да ги укротим. Трябва да държим лицата им притиснати долу в калта. Такава е съдбата ни.

— Но момчето е повалено — настоявам аз. — Говори се, че са го били, красотата му си е отишла, здравето му е разбито. Той вече не претендира за нищо, съгласява се на всякакви условия, които му поставят, готов е да приеме всяко име, което му изберете, духът му е сломен, той вече не твърди, че е принц, вече не изглежда като принц. Вие го победихте, той е повален в калта.

Тя извърща глава и казва:

— Той може да е унизен, може да е мръсен, може да умира от глад, и въпреки това ще продължава да блести. Винаги изглежда подобаващо за ролята, която избира да играе. Чух това от някой, който бе отишъл да го зяпа, беше отишъл да му се присмее, но каза, че той изглеждал като Иисус: пребит, и ранен, и измъчен, но все пак Син Божи. Казаха, че приличал на светец. Казаха, че изглеждал като сломен принц, наранен агнец, помрачена светлина. Разбира се, че не може да бъде освободен. Не може никога да бъде освободен.

* * *

Тази отмъстителна стара вещица е главна и единствена съветница на Хенри, така че щом тя ми отказва, няма смисъл да се обръщам към Хенри. Въпреки това веднъж го изчаквам да се нахрани и да пийне добре, докато седим в удобните лични покои на майка му. Когато тя излиза за момент, се възползвам от шанса си.

— Искам да измоля милост за момчето — казвам. — И за моя братовчед Едуард. След като отново нося дете, още един наследник за Тюдорите, родът ни би трябвало да е в безопасност. Нима не можем да освободим тези двама млади мъже? Те не могат да бъдат заплаха за нас сега. Вече имаме принц Артур и Хенри, и двете момичета, а още едно дете е на път. Умът ми ще бъде спокоен, ще бъде спокойна, докато нося нашето дете, ако знам, че онези двама млади мъже са освободени, за да отидат в изгнание, където пожелаете. Ще мога да износя спокойно детето си, ако не ме измъчва тази мисъл — това е най-големият ми коз и очаквам Хенри поне да ме изслуша.

— Невъзможно — заявява той веднага, без дори да обмисли молбата ми. Подобно на майка си, не ме поглежда, докато ми казва, че

братовчед ми и момчето, което се представяше за мой брат, са изгубени за мен.

— Защо да не е възможно? — настоявам.

Той протяга напред слабите си ръце.

— Първо — брои на пръсти, — кралят и кралицата на Испания няма да изпратят дъщеря си да се омъжи за Артур, ако не са сигурни, че няма да има никакви спънки за наследяването на престола. Ако искате да видите сина си женен, трябва да видим момчето и вашия братовчед мъртви.

Насмалко не се задавам.

— Не могат да изискват подобно нещо! Няма право да ни заповядват да убиваме собствените си родственици!

— Могат. Правят го. Това е тяхното условие за женитбата, а женитбата трябва да се състои.

— Не!

Той продължава да изброява основанията си.

— Второ — той заговорничи срещу мен.

— Не! — това е в пълно противоречие с онова, което ми казаха слугите ми за момчето в Тауър, момче, останало почти без собствена воля. — Не заговорничи! Не е възможно. Той няма сили за това!

— С Уорик.

Сега вече знам, че това е лъжа. Клетият Теди не би заговорничил с никого, единственото, което иска той, е да има с кого да си говори. Той се закле във вярност на Хенри още като малко момче; годините, прекарани в ужасна самота, само утвърдиха допълнително решението му. Сега той смята Хенри за всевиждащ, всемоушник бог. Не би и помислил да заговорничи срещу такава сила, би потреперил от страх при мисълта за това.

— Невъзможно — казвам простиичко. — Каквото и да са ви казали за момчето, знам, че същото не може да се каже за Теди. Той ви е верен, а шпионите ви лъжат.

— Аз казвам, че е така — настоява той. — Те заговорничат и ако кроят изменнически заговори, ще трябва да умрат като предатели.

— Но как биха могли? — питам. — Как изобщо могат да заговорничат заедно? Нима не ги държат разделени?

— Шпионите и изменниците винаги намират начини да заговорничат — заявява Хенри. — Вероятно си разменят съобщения.

— Би трябвало да сте в състояние да ги държите разделени! — възразявам. После усещам смразяваща тръпка, осъзнала какво е вероятно да се случва всъщност: — Ах, съпруже, не ми казвайте, че ги оставяте умишлено да заговорничат заедно, за да можете да им заложите капан? Кажете, че не бихте направили това? Кажете ми, че не бихте направили такова нещо? Не и сега, не и сега, когато момчето е във властта ви, когато волята му е пречупена и се подчинява на вашите заповеди. Кажете ми, че не бихте причинили такова нещо на бедния Теди, не и на бедния малък Теди, който ще умре, ако му устроите капан?

Той не изглежда тържествуващ; изглежда неспокоен.

— Защо да не откажат да се срещат? — пита ме той. — Защо да не ги подложат на изпитание, за да открият, че са ми верни? Защо пък да не мълчат един пред друг, защо да не обърнат гръб на онези, които се явят да ги изкушават с разкази за свобода? Аз съм милостив към тях. Виждате това! Те би трябвало да ми бъдат верни. Мога да ги подложат на изпитание, нали? Това е най-разумно. Мога да им предложа да се виждат. Защо да не очаквам да се отдръпнат един от друг, сякаш всеки смята другия за ужасен грешник? Не правя нищо нередно!

Усещам как ме залива жал към него, когато се навежда напред към малкия огън, как ме разтърсва пристъп на гадене при мисълта за онова, което крои.

— Вие сте крал на Англия — напомням му. — Бъдете крал. Никой няма власт да ви отнеме това. Не е нужно да подлагате на изпитание лоялността им. Можете да си позволите да бъдете великодушен. Дръжте се като крал. Освободете ги и ги отпратете да заминат в изгнание.

Хенри поклаща глава.

— Нямам желание да бъда великодушен — казва той злобно. — Кога някой е бил великодушен към мен?

ДВОРЕЦЪТ ГРИНИЧ, ЛОНДОН

ЗИМАТА-ПРОЛЕТТА НА 1499 Г.

Отивам в най-красивия ни дворец за усамотението си преди раждането, а Хенри и Нейна светлост майката на краля подготвят празнична вечеря в голямата зала през януари. Всички са дошли, за да отпразнуват оттеглянето ми за предстоящото раждане, освен Сесили. Тя страни от двора. Изгуби второто си дете, дъщеря си Елизабет, а след като сключи брак без любов, за да осигури издигането си в света на Тюдорите, сега е просто една бездетна вдовица; не е спечелила нищо.

Това е горчиво за всяка жена, и особено тежко за Сесили. Тя ще остане далече от двора, докато махне черните дрехи. Жал ми е за нея, но не мога да направя нищо, така че се сбогувам с придворните и влизам в красивите си покои за първото си уединение без нея.

Нейна светлост майката на краля се е настанила в най-хубавите покои, в съседство с тези на Хенри, както обикновено, но аз харесвам собствените си стаи, които съм подготвила за уединението си. Те гледат към реката и аз нареждам на дамите си да отметнат тъмните гоблени с изображения на библейски сцени, които Нейна светлост е окачила за мое наставление и насърчение, и вместо тях гледам минаващите лодки и хората, дебело увити в наметала, за да се предпазят от студа, крачещи нагоре-надолу по речния бряг, обгърнали раменете си с ръце, докато дъхът им образува облачета около увитите им в дебели шалове глави.

Не се чувствам добре с това бебе; зачеването му бе неприятно и се боя от трудно раждане. Докато съм в усамотение, не мога да не мисля за двамата в Тауър — братовчед ми и момчето, което наричаше себе си мой брат, и се питам какво могат да виждат те от прозорците си и дали зимните следобеди и вечери, когато слънцето залязва толкова рано, а небето е толкова тъмно, не им се струват много дълги. Горкият Теди трябва да е свикнал, той не е бил свободен от близо тринайсет години; той възмъжа в тъмницата, без да познава друго освен студенияте стени на стаята си и малките квадратни стъкла на прозореца

си. Когато си мисля за него, ми се струва, че бебето се размърдва в мен, и съзнавам, че постъпих много несправедливо, като не го спасих от този живот, който повече прилича на смърт. Предадох го, него, моя сродник, моя братовчед. Не оправдах надеждите като сродница, не оправдах надеждите и като кралица.

Сега още един млад мъж гледа навън през малък прозорец към притъмняващо небе и вижда как зимният ден се изплъзва, а аз слагам длан върху издутия си корем и прошепвам: „Никога. Това няма никога да се случи на теб“, сякаш бих могла да спася бебето си, макар че не мога да спася брат си.

Лейди Катрин Хънтли идва с мен, когато се оттеглям, за да ми прави компания, и ушива изящна нощна шапчица от бял лен с фин набор за детето ми, макар че никога не ѝ позволяват да вижда своето. Позволяват ѝ да посети затворника в Тауър, тя отсъства едно денонощие, връща се мълчалива и се навежда над ръкоделието си, избягвайки да говори с когото и да е за онова, което е видяла или чула.

Изчаквам, докато дамите излизат пред вратата на стаята ми, за да вземат блюдата за вечеря от прислужниците на прага и да ги внесат, за да ги подредят на голямата маса пред огъня, за да пируваме и да се веселим през дългото време на чакане, преди Великите пости да наложат по-оскъден избор на храна.

— Как е той? — питам кратко.

Тя веднага хвърля бърз поглед наоколо, за да види дали могат да ни чуят, но наблизо няма никой.

— Сломен — казва простичко.

— Болен ли е?

— Залинял.

— Има ли книги? Получава ли писма? Много ли е самотен?

— Не! — възкликва тя. — Постоянно пускат хора при него — после свива рамене. — Не разбирам защо. Почти всеки може да отиде да говори с него. Сякаш живее в зала за аудиенции, чиято врата стои отворена, всеки глупак в Лондон може да влезе и да му се закълне във вярност. Почти не го охраняват.

— Той не говори с тях, нали?

Лекото поклатяне на главата ѝ показва, че той не казва нищо.

— Той не бива да говори с никого! — възкликвам с внезапен прилив на енергия. — Безопасността му зависи от това да не говори с

тях, с никого.

— Те говорят с него — опитва се да ми обясни тя. — Неговите пазачи не държат вратата затворена, отварят я против волята му. Той е заобиколен от хора, които идват да му нашепват обещания.

— Той не трябва да отговаря! — Хващам ръцете ѝ, обзета от тревога, че не разбира. — Ще го държат под око, и сега го наблюдават. Не трябва да прави нищо, което би могло да предизвика подозрение.

Тя вдига поглед, среща очите ми и казва:

— Той е такъв, какъвто е. Цял живот е пораждал подозрения. Дори ако не прави нищо, освен да диша.

* * *

Раждането е дълго и вече почти губя съзнание от болка, когато чувам тъничък, немощен плач. Дават ми родилен ейл и познатият мирис и вкусът ми напомнят за мига, когато родих Артур и майка ми беше до мен, силните ѝ ръце бяха обвити около мен, гласът ѝ ме водеше в сънища, където не чувствах болка. Когато се събудям, часове по-късно, ми казват, че съм родила момче, още едно момче за династията на Тюдорите, и че кралят е изпратил поздравленията си и скъп подарък, а почитаемата му майка се моли на колене за мен в параклиса си и досега, отравяйки благодарност, че Бог продължава да бъде благосклонен към нейния род.

Отнасят го, за да бъде кръстен Едмънд. Предполагам, че този мрачен избор е дело на Нейна светлост, тъй като крал Едмънд е срещнал мъченическа смърт^[1]; но когато идва време да бъде пречистена в църква, установявам, че изпитвам неохота да напусна родилната стая. Тежестта и умората, дошли с бебето, не ме напускат, дори когато отвеждат бебето с дойката му в двореца Елтам, а изповедникът на лейди Маргарет, Джон Мортън, оставя настрана пищния си филон и митрата на архиепископ на Кентърбъри и идва като обикновен енорийски свещеник до преградата в стаята ми да ме подкани да изповядам греховете си, да приема благословията му и да се върна в света. Отивам бавно до желязната решетка и отпускам ръце върху розите на Тюдорите, и се чувствам затворена в тъмница като момчето, без надежда да бъде освободена.

— Моят грях е страхът — казвам с много нисък глас, така че той едва достига до него в пустата стая.

— От какво се боиш, дъще?

— Преди години, много, много отдавна, проклех един човек — прошепвам.

Той кимва. Сигурно е чувал и по-ужасни неща, трябва да си напомням, че сигурно е чувал далеч по-ужасни неща. Трябва също да помня, че всичко, което кажа, почти със сигурност ще бъде докладвано на Нейна светлост майката на краля. В Англия едва ли има дори един свещеник, който да не е под нейно влияние, а това е Джон Мортън, чийто живот е тясно свързан с нейния и който вече я мисли почти за светица.

— Кого прокле, дете мое?

— Не зная кого — казвам. — Двете с майка ми изрекохме проклятие срещу човека, убил принцовете. Бяхме толкова сломени, когато чухме, че са изчезнали. Особено майка ми... — мълквам, без да довърша; не искам да си спомням нощта, когато тя се свлече на колене и опря глава в каменния под.

— Какво беше проклятието?

— Проклехме онзи, погубил нашите момчета, който и да е той, да изгуби своето — казвам: думите едва се чуват, толкова се срамувам сега от онова, което сторихме тогава. Толкова се боя сега от последиците на проклятието. — Проклехме убиеца да остане само с момиче за наследница, и родът му да изчезне. Казахме, че той ще изгуби наследник в едно поколение, и още един в следващото — проклехме го да изгуби един син, а после и внука си, докато са още момчета.

Свещеникът въздъхва, узнал докъде се простира проклятието, но в същото време политикът у него пресмята какво може да означава това. Стоим мълчаливо на колене. Той полага длан върху разпятието си от слонова кост.

— Разкайваш ли се за това сега?

Кимвам.

— Дълбоко се разкайвам, отче.

— Желаш ли да развалиш проклятието?

— Да.

Той мълчи, потънал в молитва за миг.

— Кой е този човек? — пита. — Кой уби принцовете, твоите братя? Кой смяташ, че е той? Кого ще сполети проклятието ти?

Въздъхвам и облягам чело върху желязната роза на Тюдорите на решетката, чувствайки как цветчетата от ковано желязо се впиват в кожата ми.

— Говоря истината — казвам. — Кълна се в Бога, не зная със сигурност. Подозирала съм не един човек; но все още не знам. Ако е бил Ричард, кралят на Англия, то тогава той умря без наследник, и видя сина си да умира преди него.

Той кимва.

— Това не доказва ли вината му? Мислиш ли, че е бил той? Ти го познаваше добре. Попита ли го?

Поклащам глава.

— Не зная — казвам нервно. — Каза, че не го е сторил той, и навремето му повярвах. Това казвам винаги на всички. Не знам.

Той се поколебава, когато го осенява една мисъл.

— Ако принцовете са оцелели, или дори един от тях е оцелял, тогава онзи, който го убие сега, ще бъде сполетян от проклятието.

Мога да почувствам как трепва, докато го гледам настоятелно през паравана и виждам как най-сетне проумява.

— Именно — казвам. — Точно за това става въпрос. Трябва да вдигна проклятието. Преди да се случи нещо друго. Трябва да го направя сега.

Мортън е ужасен пред вероятностите, които се разкриват пред него.

— Проклятието ще порази човека, наредил смъртта на брат ви — изрича той бързо, сякаш чете молитва. — Дори ако е било справедливо да поиска тази смърт. Дори ако е ставало дума за законна екзекуция. Проклятието ще падне върху онзи, който е издал нареждането за нея?

— Именно — повтарям. — Ще погуби сина и внука му, още в младежките им години. Това ще означава, че този палач ще види как родът му свършва след две поколения, с момиче. Човекът, убил брат ми Едуард, ще бъде двойно прокълнат.

Архиепископът е побелял.

— Трябва да се молите — казва той пламенно. — Ще се моля за вас. Трябва да раздадем милостиня, да възложим на един свещеник да се моли всеки ден. Ще ви дам духовни напътствия, молитви за всеки

ден. Трябва да отидете на поклонение, ще ви кажа и каква милостиня да раздадете на бедните.

— А това ще вдигне ли проклятието?

Той ме поглежда в очите, и виждам как отразеният в тях ужас се връща обратно към мен — кралицата на Англия, майка на трима скъпоценни, обичани сина.

— Никой няма власт да проклина — казва той упорито, повтаряйки официалното убеждение на Църквата. — Никоя смъртна жена. Това, което сте изrekli вие и майка ви, е било безсмислено; бълнувания на разстроени жени.

— Значи нищо няма да се случи? — питам.

Той се колебава и отговаря откровено.

— Не зная — казва. — Ще се моля, за да го предотвратя. Бог може да е милостив. Но може изреченото от вас проклятие да е като стрела в тъмното и никой да не може да спре полета му.

---

[1] Свети Едмънд, крал на англите от 855 до 869 г., убит от езичници, според преданието, защото отказал да се отрече от Христа. — Б.р. ↑

ОСТРОВ УАЙТ ЛЯТОТО НА 1499 Г.

Когато излизам от усамотението, се озовавам в един двор, твърдо решен да се весели. Ще направим дълго пътуване покрай южното крайбрежие, минавайки през Кент, Съсекс и Хампшър, сякаш там никога не са вдигали меч срещу краля, сякаш никога не са събирали войска за момчето. В Портсмут трябва да се качим на кораб и да отидем на остров Уайт — неясният синкав силует, който се мерзелее на хоризонта. Ще бъдем щастливи. И което е по-важно, хората ще ни видят, че сме щастливи.

Усмивката е прилепнала на лицето на Хенри като маска. Където и да отиде той, лейди Катрин е облежната на ръката му, красивият ѝ нов кон, черна кобила, пристъпва рамо до рамо с неговия боен кон. Той е започнал отново да язди бойния си кон, сякаш за да напомни на всички, че е както крал, така и пълководец. Тя накланя глава, когато той говори с нея, усмихва се, докато слуша. Когато той е весел, можем да я чуем как се смее, а когато я помоли, тя му пее — шотландски песни, песни от планинската част на Шотландия, изпълнени с меланхолия по една изгубена земя, докато той каже: „Лейди Катрин, изпейте ни нещо весело!“, тогава тя се засмива и подема някой канон и целият двор се присъединява.

Наблюдавам ги, сякаш се вирам надолу отдалече. Виждам ги как вървят заедно, но само смътно чувам какво си говорят. Наблюдавам ги, както знам, че кралица Ан, съпругата на моя Ричард, наблюдаваше мен от високия си прозорец, когато се разхождахме в градината отдолу и той слагаше дланта ми в сгъвката на ръката си и аз се накланях към него, копнеейки за докосването му. Не мога да виня лейди Катрин, задето е впримчила краля на Англия, понеже аз извърших точно същото. Не мога да я виня за това, че е млада — по-млада е с осем години от мен — а това лято аз съм така уморена, сякаш съм на деветдесет години. Не мога да я виня заради това, че е красива — всички кралски дворове са луди по красотата, а тя е наслада за окото.

Но най-вече не мога да я виня, задето накара краля да извърне глава от мен, неговата законна съпруга, защото мисля, че тя прави единственото, което може, за да спаси съпруга си.

Не мисля, че тя е запленила от краля така, както той — явно — е запленил от нея. Мисля, че тя го държи точно там, където иска да го вижда: на една ръка разстояние, но достатъчно близо, за да го достигне, ако протегне ръка, точно толкова наблизко, за да може да му влияе, да го развлича, да го успокоява, и да смекчава гнева му, за да опази съпруга си жив.

Сигурно е чула — та кой не е? — слуховете, че ще направят опит за спасяване на претендента. Херцогиня Маргарет изпрати делегация да види любимия ѝ племенник, покровителстван от нея, и всички мислят, че им е заръчала да му прошепнат да чака; че ще дойде помощ. Всички знаят, че тя ще се опита да го спаси. Тя има голямо влияние в Европа, а най-великите крале все още наричат себе си приятели на момчето, макар да им е казано, че той е самозванец. Събира се подкрепа за момчето; ако съпругата му успее да го опази жив за още един сезон, все някой ще го измъкне.

И въпреки това кралят все така не предприема нищо срещу момчето, а го държи затворено, допускайки постоянно посетители при него. Лейди Катрин е винаги до Хенри, винаги наоколо, с бърза усмивка и тих въпрос, за да му напомни да бъде милостив към момчето, за което е допуснала грешката да се омъжи. Бърза да му покаже, че е способна да прощава и навярно — кой знае? — един ден може да обикне друг? Не е нужно момчето да умира, за да я освободи, защото тя вече обмисля анулиране на брака. Хенри, редом с нея всеки ден, често предлага тя да пише на папата, за да помоли да бъде освободена от брака си. Това не би било много повече от обикновена формалност. Тя е била подмамена да встъпи в брак с мъж, представящ се под лъжливо име. Била е напълно заслепена от една копринена риза. Това може да бъде променено само с едно писмо от Рим. Тя го уверява, че обмисля въпроса, поставя го пред Бог в трите си ежедневни молитви. Понякога му отправя свенлива усмивка и казва, че се изкушава от мисълта отново да бъде неомъжена жена, да бъде свободна.

Хенри, влюбен за първи път през живота си, изпаднал в глупашко блаженство, я следи с очи, усмихва се, когато тя се усмихва,

и ѝ вярва, когато тя го уверява, че го смята за велик владетел, могъщ крал, който може да прости на едно нищожество като съпруга ѝ. Че разбира величието му по милостта, която той проявява. Той я кани в залата си за аудиенции, когато при него идват хора с прошения, и хвърля погледи към нея, за да се увери, че тя слуша, когато той проявява великодушие, като опрощава някоя глоба или отменя присъда. Тя се обляга на ръката му, когато той говори с посланика от Испания, който тактично — когато говори пред жената, която ще направи вдовица — не изисква момчето и Теди да бъдат убити веднага, макар че монарсите на Испания продължават да настояват за годеежа между Артур и тяхната дъщеря и смъртта на двамата млади мъже.

Отсядаме в замъка Карисбрук, зад сивите каменни стени, които го заобикалят, и излизаме на езда всеки ден в тучните зелени ливади наоколо, където чучулигите се издигат в синьото, почти безоблачно небе. Лейди Катрин заявява, че никога не е виждала толкова хубаво лято, а кралят казва, че всяко английско лято е такова и че след като поживее повече в Англия, след като години наред се наслаждава на английските лета, ще забрави студените дъждове на Шотландия.

Той идва в стаята ми поне веднъж седмично и спи в леглото ми, макар често да заспива веднага щом се отпусне на възглавниците, уморен от езда по цял ден и танци вечерта. Знае, че съм нещастна, но гузно не смее да ме попита какво има, от страх пред възможния ми отговор. Мисли си, че може да го обвиня в изневяра, в това, че предпочита друга жена, че изменя на брачните ни обети. Иска да избегне всякакъв подобен разговор, затова ми се усмихва лъчезарно, върви наперено редом с мен, идва в леглото ми, казва весело: „Бог да те благослови, скъпа моя, лека нощ!“, и затваря очи, не дочакал отговора ми.

Не съм такава глупачка, че да се оплаквам от разочарование в любовта. Не съм такава глупачка, че да плача, задето съпругът ми извърща поглед от мен, извърща го и го отправя към по-млада, по-красива жена. Не от несподелена любов са натежали краката ми и не искам да танцувам, или дори да ходя, а сърцето ме боли, когато се будя. Не е заради несподелена любов към Хенри, нито от болката на една предадена съпруга. А заради момчето в Тауър и страха ми, моят усиливащ се страх, че сме далече от Лондон, така че стражите, на които Хенри е наредил да го пазят, и техните приятели из уличките и

хановете могат да заговорничат, да кроят интриги и да изпращат съобщения, могат да изплетат достатъчно дълго въже, за да се обесят, и да повлекат и момчето да увисне на въжето заедно с тях, и че във всички тези разкази за хора, които идват постоянно при момчето в стаята му, не става дума за грешки, които се дължат на леността на стражите, че всичко това е част от историята, която Хенри съчинява — че момчето от Турне, синът на пазача на шлюза, вероломен и малодушен до последно, заговорничи потайно с други мъже в сенките, и ги води като глупци към смъртта им.

Хенри изобщо не дава да му проличи, че мисли за момчето или за братовчед ми Теди. Весел е като крал, сигурен в трона си, убеден, че има кой да го наследи, и уверен в бъдещето си. Когато испанският посланик му говори мрачно за предатели, които все още живеят в плен, Хенри го тупва по гърба и му казва да увери техни испански величества, че кралството е в безопасност, всичките ни беди са приключили, инфантата трябва да дойде веднага, и тя и Артур ще се оженят незабавно. Няма пречка.

— Все още съществува момчето — отбелязва посланикът. — И Уорик.

Хенри щраква с пръсти.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН ЛЯТОТО НА 1499 Г.

Връщаме се в Лондон и Хенри се оттегля в личните си покои с майка си, за да прегледа всички доклади, които са се събрали в негово отсъствие. След по-малко от ден по тайното стълбище вече тече постоянен поток от хора, които остават почти незабелязани от придворните. Единствено аз ги наблюдавам и се питам защо толкова много кралски телохранители напускат постовете си в Тауър, за да говорят насаме с краля.

Тази вечер, когато младите придворни идват в покоите ми, за да танцуват с дамите ми и да флиртуват в часа преди вечеря, Хенри е мрачен, с посивяло лице.

— Получили сте лоши новини — казвам, когато той хвърля поглед назад към придворните, които се подреждат в редица зад нас.

Той ме стрелва със суров поглед.

— Знаете ли какви са? — пита настоятелно. — Нима сте знаели през цялото това време?

Поклащам глава.

— Наистина, нищо не зная. Цял ден виждам хора, които влизат при вас да ви докладват, а сега виждам, че изглеждате зле, толкова сте уморен.

Той хваща ръката ми в болезнено стегната хватка и казва:

— Изчезнал е един ваш братовчед.

Мислите ми веднага се насочват към Теди в Тауър:

— Моят братовчед? Изчезнал е?

— Едмънд дьо ла Поул — казва той, сякаш изплюва думите. — Още един вероломен син на Йорк. Синът на вашата леля Елизабет. Онзи, на когото тя се закле, че мога да имам доверие.

— Едмънд? — повтарям.

— Избягал е — казва Хенри кратко. — Знаехте ли?

— Не, разбира се, че не.

Придворните са готови. Хенри хвърля поглед през рамо, както винаги, сякаш се бои да види кой е зад гърба му.

— Зле ми е — казва той. — Зле ми е на стомаха.

Сяда начело на голямата маса, където му поднасят най-доброто, което може да осигури кралството, но докато той си взема малка порция от едно блюдо, а после от друго, виждам, че не усеща вкуса на храната. Месото е изгубило сочността си, а марципанът — своята сладост. Той хвърля поглед надолу по масата към лейди Катрин, седнала начело на дамите ми, а тя отвръща на погледа му и му отправя сладката си, обещаваща усмивка. Той я гледа, сякаш тя не е жена, към която изпитва желание, а загадка, която не може да разреши, и усмивката замира на устните ѝ, докато тя преглъща и свежда лице.

След вечеря той отива в личните си покои с майка си, двамата поръчват сладко вино, бисквити и сирене, и разговарят до късно през нощта. Отдавна минава полунощ, когато той идва в спалнята ми и сяда тежко на стола пред огъня и се заглежда в жаравата.

— Какво има? — питам. Била съм полузаспала, но се плъзвам от леглото и вземам едно столче, за да седна до него. — Какво има, съпруге?

Главата му бавно клюма, докато я подпира на ръката си, а после я отпуска още по-ниско и покрива с ръце лицето си.

— Момчето — казва той приглушено. — Проклетото момче.

Пламъците потрепват тихо в малката стая.

— Момчето? — повтарям.

— Настаних около него хора, на които беше възложено да го въвлекат в опасност — казва той, с все още сведена глава, скрил лице от мен. — Мислех си, че ще го заловя, че заговорници да избяга на свобода.

— За да го убие — казвам безизразно.

— Да го екзекутирам за престъпление — поправа ме той. — За нарушаване на думата, дадена, когато се предаде. Накарах неколцина негодници да дойдат при него и да му обещаят, че ще го измъкнат на свобода, че ще му помогнат да избяга. Той се съгласил. После ги изпратих при Уорик...

Притискам устата си с ръка, за да се възпра да не изпищя.

— Не и Теди.

— Също и Уорик. Това трябва да се направи. И трябва да се направи сега. Двамата млади глупаци са изрязали дупка между стаята си и разговарят шепнешком.

— Разговарят? Теди и момчето? — Обзема ме направо непоносима нежност при мисълта как тези двамата си нашепват взаимно надежди и се насърчават. — Той говори с Теди?

— Подхвърлих им план за бягство. Момчето се съгласило, Уорик също, щом му го обяснили. Изпратих им план да си възвърнат Англия, да съберат армия, да ме убият...

— Би трябвало да разбират, че е безнадеждно...

— Момчето знае, но отчаяно копнее да бъде на свобода. А после — изведнъж — се оказва, че положението вече не е безнадеждно — той замълчава и издава задавен звук, сякаш в гърлото му неудържимо се надига повръщане. — Елизабет, моят малък заговор беше готов, имаше половин дузина съзаклятници, набор от кодове, съобщение до херцогинята, планове за бунт, всичко бе напълно достатъчно, за да навлече на човек смъртна присъда, всичко — подготвено и контролирано от мен, и... и... — той спира, сякаш не може да си наложи да продължи. — И после...

Надигам се от столчето си и слагам длан на приведеното му рамо. Все едно, че докосвам облегалката на стола: той е вдървен от страх.

— Какво после? Какво стана после, скъпи?

— Към тях са се присъединили други. Други, на които не бях дал указания. Други, от които се очаква да са ми верни. Получават съобщения от цялата страна. Мъже, които са готови да рискуват живота и състоянието си, за да измъкнат Уорик от Тауър, мъже, готови да изложат на опасност семействата и препитанието, и имуществото си, за да освободят момчето. Заражда се нов бунт, нов бунт след всичко, през което минахме! Нямам представа колко мъже са готови да въстанат, нямам представа кои са вероломниците, готови да ме предадат. Но всичко започва отново, съвсем отначало. Англия иска момчето. Хората искат да видят момчето на трона и са готови да ме свалят от власт.

— Не — казвам. Не мога да повярвам на това, което чувам, когато Хенри скача и се изправя внезапно, отърсвайки ръката ми от рамото си, преминал от отчаяние към внезапен гняв.

— Това е работа на рода Йорк! — изкрещява той. — Отново вашето семейство! Едмънд дьо ла Поул — изчезнал! Братовчед ви — в сърцето на различни заговори! Бялата роза, изрисувана на всеки уличен ъгъл! Вашето семейство, вашите приближени и слуги, проклетият ви чар, родовата ви вяност, магия — Бог знае какво работи в твоя полза. Бог знае дали то не действа и за него. Той е изгубил красивата си външност, пребит е, за да погрознее, погрижих се за това. Изгубил е чара си — не може да се усмихва без зъби. Той изгуби състоянието си, няма я вече рубинената му брошка, а съпругата му е под мое попечителство, но въпреки това те се стичат при него. Все още са готови да го подкрепят, той все още ме застрашава. Ето го, затворен в Тауър, без приятели освен онези, които му позволявам да има, без компания, освен изметта, която му пращам, и въпреки това той събира армия срещу мен и аз трябва да се отбранявам, да браня вас и да защита синовете ни.

Снижавам се пред яростта му; почти ми идва да коленича пред него.

— Милорд...

— Не ми казвайте нищо — казва той яростно. — Това е смъртната му присъда. Вече не мога да сторя нищо друго, освен да наредя да го убият. Където и да е, какъвто и вид да приеме, под каквото и име да се представя, те го търсят, вярват в него, искат го за крал на Англия.

— Не е заговорничил! — казвам настойчиво. — Сам казвате, че заговорът е бил ваш. Не са били той и Теди! Не се е провинил в нищо, освен в онова, което сте подучили онези мъже да му внушат. Не е направил нищо друго, освен да се съгласи с плана ви.

— Застрашава ме дори само като диша — казва Хенри направо. — Беззъбата му усмивка е моята гибел. Дори в тъмницата, с размазано лице, той си остава красив принц. Не го чака нищо друго освен смърт.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН ЕСЕНТА НА 1499 Г.

Хенри свиква на съвет всичките си лордове, за да изслушат обвиненията в държавна измяна срещу Теди; наричат го „Едуард, назоваващ себе си Уорик“, сякаш вече никой няма име, в чиято истинност може да се вярва. Наричат момчето Пъркин Уорбек и изброяват десетки други. Разтревожен, сплашен, за да прояви покорство, съветът нарежда на шерифите да изберат съдебни заседатели сред гражданите на Лондон, които ще изслушат показанията и ще произнесат присъда.

Лейди Катрин идва в покоите ми, с лице, по-бяло от дантелата, която държи в ръка. Прави украса за мъжка яка и ярките мъниста, които ще пришият към дантелата, потрепват на възглавничката.

Тя коленичи на пода пред мен; бавно сваля диадемата си и косата ѝ се спуска като водопад. Свежда глава ниско, почти до краката ми.

— Ваша светлост, моля за милост — казва тя.

Поглеждам сведената ѝ глава, лъскавата тъмна коса.

— Аз нямам власт — казвам.

— Милост за съпруга ми!

Поклащам глава. Навеждам се напред и докосвам рамото ѝ.

— Наистина, нямам власт в този двор. Надявах се вие да се застъпите пред краля и за двамата.

— Той ми обеща — казва тя: гласът ѝ е като лек шепот. — Обеща ми това лято. Но сега съпругът ми ще бъде изправен пред съд със съдебни заседатели.

Не я излъгвам, че те може да не издадат присъда, не се надявам, че доказателствата може да се окажат недостатъчни.

— Не бихте ли могли да убедите краля, както сторихте веднъж преди? — питам я. — Не бихте ли могли да му се усмихнете, не бихте ли могли да му позволите — да му дадете онова, което иска?

Клепачите над тъмните ѝ очи потрепват и тя ми отправя един продължителен поглед, сякаш за да отбележи иронията на

положението — аз я подтиквам да прелъсти съпруга ми, за да спаси момчето. Знаем какво означава момчето и за двете ни.

— Платих моята част от сделката това лято, когато той обеща, че съпругът ми ще бъде в безопасност — казва тя. — Негова светлост каза, че ако той остане мирно и кротко в тъмницата, може да бъде освободен, по-късно. В замяна дадох на краля каквото искаше. Нямам какво повече да му предложа.

Отмятам глава и затварям очи за момент. Вече съм безгранично уморена, и от кралете, и от сделките, които те сключват, и от жените, които търсят начини да им угодят.

— Изгубили сте влиянието си?

Тя кимва, гледайки ме право в очите и признавайки срама си.

— Не ми е останало нищо, с което да го изкуша — тя замълчава, преди да ми се извини. — Съжалявам. Не знаех какво друго да направя през лятото, когато ми казаха, че съпругът ми е в затвора и е подложен на побоища. Нямах какво друго да предложа.

Въздъхвам.

— Ще говоря с него — казвам. — Но аз също нямам какво да му предложа.

* * *

Изпращам шамбелана си да поиска аудиенция при краля и ме въвеждат в личния му кабинет. Майка му стои зад трона и не се помръдва, когато влизам. Камериерът ми посочва къде да седна, аз гледам в лицето Хенри, седнал от другата страна на полираната тъмна маса, докато майка му стои зад гърба му като пазач, предпазващ го от света.

— Знаем защо сте тук — казва Нейна светлост кратко. — Но нищо не може да се направи.

Не ѝ обръщам внимание и поглеждам съпруга си.

— Милорд, не идвам да моля за двамата. Дойдох, защото се страхувам, че ни излагате на опасност — изричам меко.

Той моментално застава нащрек. Това е човек, винаги готов да очаква опасност.

— Ние сме в опасност всеки ден, докато момчето е още живо — отвръща той.

— Не говоря за това. Съществува опасност, която не ви е известна.

— Дойдохте да ни предупредите? — пита лейди Маргарет презрително.

— Да.

Хенри ме поглежда за първи път.

— Да не би някой да е говорил с вас? Да не би някой да се е опитал да ви въвлече в заговор?

— Не, разбира се, че не. Знайно е, че съм ви изцяло предана — поглеждам майка му, чието изражение е все така сурово. — В двора всеки освен вас двамата е убеден, че съм напълно предана.

— Какво има тогава? Говорете.

Поемам си рязко дъх.

— Преди години, когато майка ми и аз, заедно с всичките ми сестри бяхме в убежище, Ричард дойде при нас да ни съобщи, че принцовете са изчезнали. Майка ми и аз изрекохме клетва срещу убиеца им — казвам.

— Това беше самият Ричард — намесва се бързо Нейна светлост.

Ръката на Хенри се раздвижва леко, сякаш за да я накара да замълчи.

— Ричард ги уби — повтаря тя, сякаш едно повторение ще направи думите верни.

Не ѝ обръщам внимание и продължавам:

— Проклехме човека, който ги е отвлякъл и убил, сам да види как синът му умира още като дете. И внукът му също да умре млад. И родът му да свърши с момиче, което да няма наследник.

— Синът на Ричард умря, веднага щом го обявиха за Уелски принц — напомня Нейна светлост на смълчания си син. — Това е доказателство за вината му.

Той се обръща и я поглежда.

— Знаели сте за това проклятие?

Нейна светлост примигва като стара змия, и аз разбирам, че Джон Мортън ѝ е съобщил думите ми незабавно, също както е отправил молитва към Бога.

— Нима не помислихте, че е редно да ме предупредите? — пита Хенри.

— Защо трябва някой да ви предупреждава? — пита тя, знаейки, че никой от тях не може да отговори на такъв въпрос. — Ние нямахме нищо общо със смъртта им. Ричард е убил момчетата в Тауър — заявява тя невъзмутимо. — Или Хенри Стафорд, Бъкингамският херцог. Родът на Ричард е прекъснат, младият Бъкингамски херцог е болнав. Ако това проклятие има някаква сила, тя ще се стовари върху него.

Хенри отново приковава суровия си поглед върху мен.

— Е, какво е вашето предупреждение? — пита ме той. — Каква опасност ни застрашава? Какво общо може да има това с нас?

Плъзвам се от стола си и коленича пред него, сякаш той също би могъл да ме съди.

— Това момче — казвам, — което се представя за принц Ричард Йоркски... Ако го екзекутирате, това проклятие може да падне върху нас.

— Само ако той е принцът — казва Хенри остро. — Разпознавате ли го? Нима са осмелявате да дойдете тук и да ми кажете, че го разпознавате сега? След всичко, през което минахме? След като през цялото време твърдахте, че не знаете нищо?

Поклащам глава и я свеждам по-ниско.

— Не го разпознавам, и никога не съм го разпознавала. Но искам да внимаваме. Искам да внимаваме за децата си. Съпруже, милорд, може да изгубим сина си още в младостта му. Можем да изгубим внук, докато е още млад. Родът ни може да свърши с момиче, а после — край. Всичко, което направихте, всичко, което понесохме, може да свърши с една кралица-дева, безплодно момиче, а после... нищо.

* * *

Хенри изобщо не спи тази нощ, нито в моето легло, нито в своето. Отива в параклиса и коленичи до майка си на стъпалата пред олтара, и двамата се молят, заровили лица в ръцете си — но никой не знае за какво се молят. Това знаят само те и Бог.

Знам, че са там, защото съм в кралската галерия на параклиса, на колене, с лейди Катрин до мен. И двете се молим кралят да бъде милостив, да помилва момчето и да освободи него и Теди, това царуване, което започна в кръв и с потната болест, да може да продължи с опрощение. Дългата Война на братовчедите да завърши с помирение, а не да продължи още едно поколение. Царуването на Тюдорите да бъде милостиво и родът на Тюдорите да не отмре след три поколения.

* * *

Сякаш опасявайки се да не изгуби кураж, Хенри не изчаква съдебните заседатели да заемат местата си в голямата зала на съвета в столицата. Импулсивно повиква в Уестминстър дворцовия си съдебен служител и служителя, отговарящ за „вътрешните въпроси“ в Уайтхол, за да издадат присъда. Срещу момчето не са представени доказателства; странно, дори не го призовават поименно в съда. Макар Хенри да положи толкова усилия да даде на момчето позорното име на беден пияница, работещ на шлюза в Турне, не го използват върху този единствен важен документ. Макар да го намират за виновен, те не изписват името на Пъркин Уорбек върху дългия свитък с имената на коварните заговорници. Не го назовават по никакъв начин. Сега, когато го осъждат на смърт, те не му дават никакво име, сякаш никой вече не знае кой е той, или сякаш знаят името му, но не смеят да го изрекат.

Те отсъждат да бъде *„привързан към леса и влачен през Лондон до ешафода в Тайбърн, обесен, посечен, докато е още жив, а вътрешностите му — изтръгнати и изгорени пред очите му. После да бъде обезглавен, а тялото му — разсечено на четири, и главата и късовете да бъдат поставени където е угодно на краля“*.

* * *

Три дни по-късно съдят братовчед ми Теди пред графа на Оксфорд в голямата зала в Уестминстър. Не го питат нищо, той се

признава за виновен по всички обвинения, които му представят, и го обявяват за виновен. Той казва, че съжалява много.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН СЪБОТА, 23-ТИ НОЕМВРИ 1499 Г.

Лейди Катрин идва в спалнята ми като жена, която търси убежище. Чувам бързите ѝ стъпки да приближават външната врата, и шляпането на кожените ѝ пантофи, докато прекосява тичешком личните ми покои, където разговорът на придворните ми дами спира за миг, докато тя минава, после тя потропва на вратата ми и камериерката ми я открехва.

— Можете да влезете — казвам кратко. Сама съм, седя на един стол до прозореца, загледана навън към реката, която майка ми обичаше; заслушана в приглушеното бръмчене на разговори, долитащо от покоите ми зад мен, и в далечния крясък на чайките, докато те се спускат и кръжат над водата, с бели криле, много ярки на фона на сивото небе.

Тя се оглежда из пустата стая, търсейки да види някого и забелязва, че съм самотна, макар една кралица никога да не е сама.

— Мога ли да поседя с вас? — пита тя, бледото ѝ лице има изражението на изоставено дете. — Простете ми, непоносимо ми е да бъда сама.

Тя отново е в черно, предусещайки вдовството. Пробожда ме бърза, неоправдана завист; тя може да показва скръбта си, но аз, на път да изгубя един братовчед и момчето, което се представяше за мой брат, трябва да поддържам илюзията, че всичко е както обикновено, да нося рокля в зеления цвят на Тюдорите, да се усмихвам. Не мога да припозная момчето в смъртта, също както не можех да го сторя и в живота.

— Заповядайте — казвам.

Тя придърпва едно столче, за да седне до мен. Носи със себе си дантелата, която плете, красивата бяла яка за него е почти завършена, но този път ръцете ѝ, като никога, са неподвижни. Яката е почти готова, но на шията, която яката щеше да обкръжава, вместо това

палачът ще наниже клуп от въже. Тя премества поглед от работата си към мен, въздъхва и я оставя настрани.

— Пристигна лейди Маргарет Поул — отбелязва тя.

— Маги?

Тя кимва.

— Отиде право при краля, да измоли милост за брат си.

Не я питам какво е казал кралят. Чакаме, докато чувам пред вратата на залата за аудиенции гласа на стража, който пита за името на посетителя, отварянето на вътрешните врати, смутеното мълчание, което се възцарява, когато Маргарет прекосява личните ми покои и жените я гледат как минава и идва до вратата на спалнята ми. Никой не може да намери какво да каже на жена, чийто брат ще бъде екзекутиран за държавна измяна. После тя потропва на вратата, аз се надигам и след миг вече се прегръщаме, вкопчени една в друга, всяка от нас се взира в изопнатото лице на другата.

— Негова светлост казва, че не може да направи нищо — отбелязва Маргарет. — Паднах на колене пред него. Положих лице върху обувката му.

Допирам мократа си буза до нейната.

— Аз също го молих, също и лейди Катрин. Той е твърдо решен. Не виждам какво можем да направим, освен да чакаме.

Маргарет ме пуска и се свлича на едно столче до мен. Никой не казва нищо, няма нищо за казване. Трите, все още надяващи се като глупачки, сключваме ръце и не казваме нищо.

Стъмва се, но не поръчвам да донесат свещи; оставяме сивата светлина да се процежда в стаята и седим в полумрака. После чувам почукване по външната врата и звънтенето на шпорите по пода, а една от дамите ми надзърта през вратата на спалнята, за да каже:

— Ще приемете ли маркиза на Дорсет, Ваша светлост?

Изправям се на крака, когато моят полубрат, Томас Грей, човекът, който винаги успява да оцелее, влиза в стаята и оглежда трите ни.

— Помислих си, че бихте искали да узнаете веднага — казва без предисловие.

— Да — потвърждавам.

— Мъртъв е — казва той, преди да сме успели да си създадем някакви напразни надежди. — Умря достойно. Изповяда се и умря като християнин.

Лейди Катрин издава лек, сподавен звук и заравя лице в ръцете си. Маргарет се прекръства.

— Призна ли измамата? — питам.

— Каза, че не бил момчето, за което се представял — каза Томас. — Беше му наредено, ако иска милостива смърт, да каже на тълпата, да каже на всички, че няма надежда да съществува жив принц на Йорк. И той им каза следното: че не е момчето, за което се е представял.

Чувствам как у мен се надига лек писък, смеха, зараждащ се в гърлото ми:

— Казал им, че не е момчето, за което се е представял?

Томас ме поглежда.

— Ваша светлост, той се зарече, че няма да остави никого да храни каквото и да било съмнение. Кралят позволи той да бъде обесен, а не изкормен, но само ако думите му не оставят никаква неяснота.

Не успявам да се сдържа, смехът успява да избликне през мрачно стиснатите ми устни, разсмивам се на глас. Катрин изглежда потресена.

— Признал, че не е момчето, за което се представял? След като по-рано, в Ексетър, в писмените му признания, го накараха да каже, че е момчето Пъркин?

— На всички беше ясно какво има предвид; ако бяхте там... — моят полубрат спира, защото всички знаем, че не можех да бъда там, — но ако бяхте там, щяхте да видите, че се разкайва.

— И с какво име все пак го нарекоха? — питам, съвземайки се. — Докато го водеха към ешафода?

Томас поклаща глава.

— Не го назоваха, не чух нищо подобно.

— Умря, без да бъде назован или без да признае някакво име?

Томас кимва.

— Така беше.

Изправям се и отварям прозорците, за да погледна навън, над тъмната река. Няколко светлини се полюшват, отразени във водата, докато се заслушвам да чуя някакъв звук, някакво пеене. Днес е празникът на свети Климент, и аз чувам съвсем слабо в далечината да се носи сладко, тъжно хорова пеене, подобно на жалейна песен.

— Изпитал ли е болка? — Лейди Катрин се изправя на крака, с побеляло лице. — Страдал ли е?

Томас я поглежда в лицето.

— Той се качи смело на ешафода — казва. — Ръцете му бяха вързани зад гърба, помогнаха му да се качи по стълбата. Имаше стотици хора, хиляди, бутаха се напред, за да виждат; бяха издигнали много висок ешафод, за да могат всички да го видят. Но никой не дюдюкаше и не подвикваше. Сякаш им беше мъчно. Или любопитно. Някои хора плачеха. Изобщо не приличаше на екзекуция на предател.

Тя кимва бързо, преглъщайки сълзите си.

— Той говори много кратко, каза, че не е този, за когото се е представял, после се качи по стълбата и нахлузиха примката на врата му. Той се огледа наоколо за момент, само за миг, сякаш си мислеше, че нещо може да се случи...

— На помилване ли се надяваше? — прошепва тя, с измъчено изражение. — Не можах да му измоля помилване. На помилване ли се е надявал?

— Може би на чудо — предполага Томас. — Огледа се наоколо, а после наведе глава, помоли се, измъкнаха стълбата изпод краката му и той увисна.

— Бързо ли беше? — прошепва Маргарет.

— Цялата екзекуция отне час, може би малко повече — каза Томас. — Не позволиха на никого да се доближи до него, затова никой не можеше да го дръпне за краката и да му счупи врата, за да стане по-бързо. Но той висеше почти безмълвно, а после умря. Умря като смел човек, а хората пред ешафода се молеха за него, през цялото време.

Лейди Катрин пада на колене и свежда глава в молитва. Маргарет затваря очи. Томас поглежда ту една, ту друга от нас, трите скърбящи жени.

— Значи е свършено — казвам. — Това дълго редуване на страх и преструвки, лъжи и измама, приключи.

— Приключи за всички освен за Теди — казва Маргарет.

* * *

С Маргарет отиваме заедно при краля, за да се опитаме да спасим Теди, но той не желае да ни приеме. Съпругът на Маги, сър

Ричард, идва при мен в покоите ми и ме умолява да не се застъпвам за единствения брат на съпругата му.

— За всички ни е по-добре той да бъде екзекутиран, отколкото върнат в онзи затвор — казва без заобикалки. — По-добре е за всички ни, кралят да не приема Маргарет като представителка на династията Йорк. По-добре е за всички ни младежът да умре сега, преди около него отново да се съберат бунтовници. Моля ви, Ваша светлост, внушете на Маргарет да приеме това с търпение. Моля ви, внушете ѝ да остави брат си да си отиде. За него това не беше живот, още откакто бе малко момче. Нека всичко приключи тук, и тогава навярно хората ще забравят, че моят син носи кръвта на рода Йорк и поне той ще бъде в безопасност.

Колебая се.

— Кралят преследва Едмънд дьо ла Поул — казва той. — Кралят иска всички представители на рода Йорк да му се закълнат във вярност или да загинат. Моля ви, Ваша светлост, кажете на Маргарет да се откаже от брат си, за да може да опази сина си.

— Като мен? — прошепвам, твърде тихо, за да ме чуе.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН

28-МИ НОЕМВРИ 1499 Г.

В деня на екзекуцията на Теди се разразява мощна буря, която треши над двореца, и яростните мълнии ни принуждават да затворим капациите на прозорците и да се съберем около огньовете. Дъждът се лее над Тауър Грийн, правейки тревата мокра и хлъзгава следобеда, докато Теди върви несигурно по пътеката към дървения ешафод, където чака с брадвата си палачът със закрито с черна маска лице. С него има свещеник, и свидетели пред ешафода, но Теди не вижда нито едно приятелско лице, макар да се оглежда за някого, на когото да помаха. Винаги са го учили да се усмихва и да маха, когато види тълпа, той помни, че всеки от династията Йорк трябва винаги да се усмихва и да поздравява приятелите си.

Блясва мълния, която го кара да спре на място като нервно жребче. Никога не е бил навън в буря. От тринайсет години не е усещал дъжд по лицето си.

Моят полубрат Томас Грей ми казва, че според него Теди не знаел какво ще му се случи. Теди изповядва дребните си грехове и дава едно пени на палача, когато му казват да го направи. Винаги е бил покорен, винаги се е опитвал да угоди на другите. Полага светлокосата си глава, главата на един от рода Йорк, на дръвника, и разперва ръце в жеста на съгласие. Но не мисля, че изобщо е разбрал, че дава съгласието си за стоварването на брадвата и края на краткия си живот.

* * *

Хенри не желае да вечеря в голямата зала на Уестминстър тази вечер, майка му се е отдала на молитва. В тяхно отсъствие аз трябва да вляза сама, начело на дамите си, с Катрин зад мен, облечена изцяло в черно, и Маргарет, облечена в тъмносиньо. Залата е притихнала,

хората от собственото ни домакинство са мълчаливи и навъсени, сякаш ни е била отнета някаква радост, която никога няма да получим обратно.

Долавям в залата нещо различно, докато вървя покрай безмълвните придворни, и когато сядам и се оглеждам, виждам какво се е променило. Начинът, по който са седнали. Всяка вечер мъжете и жените от многобройното ни домакинство влизат да вечерят и седат според старшинството и важността на положението си в двора, мъжете — в единия край на голямата зала, жените — в другия. Всяка маса побира около дузина сътрапезници, които споделят общите блюда, поставени на масата. Но тази вечер е различно; някои маси са препълнени, на други има празни места. Виждам, че са се събрали на групи, без да зачитат традицията или старшинството.

Онези, които се бяха сприятелили с момчето, онези, които принадлежаха към династията Йорк, които служеха на майка ми и баща ми или чиито бащи са служили на майка ми и баща ми, онези, които ме обичат, които обичат братовчедка ми Маргарет и не искат да забравят брат й Теди — те са избрали да седнат заедно; и в голямата зала има много, много маси, на които те седят в пълно мълчание, сякаш са дали обет да не проговорят никога повече, и се оглеждат наоколо, без да казват нищо.

На другите маси седят онези, които взеха страната на Хенри. Много от тях са стари привърженици на Ланкастър, някои от тях са били в домакинството на майка му или са служили на други нейни близки, някои са дошли да се бият с него при Бозуърт, други, като моя полубрат Томас Грей или зет ми Томас Хауард, прекарват всеки ден от живота си, опитвайки се да демонстрират верността си към новата династия на Тюдорите. Опитват се да изглеждат както обикновено, навеждат се през полупразните маси, говорят неестествено високо, все намират какво да кажат.

Почти без усилие дворът се е разделил — на хора, които тази вечер са в траур, облечени в сиво или черно, или с тъмносини ленти, забодени на късите им жакети, или с тъмни ръкавици, и такива, които се опитват да разговарят шумно и бодро, да се държат така, сякаш нищо не се е случило.

Хенри би се ужасил, ако видеше колко многобройни са онези, които открито скърбят за династията Йорк. Но Хенри няма да види.

Само аз знам, че той лежи по лице на леглото си, увит плътно в наметалото си, неспособен да отиде на вечеря, неспособен да яде, почти неспособен да диша заради спазъма от вина и ужас при мисълта за това, което е сторил, и което никога не може да бъде поправено.

Навън бурята още тътне, небесата се покриват с талази от тъмни облаци, изобщо няма луна. Придворните са неспокойни; няма усещане за победа, усещане, че се е затворила една глава от историята. Предполагаше се, че смъртта на двамата млади мъже ще осигури възцаряването на мир и покой. Вместо това всички сме обладани от усещането, че сме извършили нещо много нередно.

Поглеждам отсреща към масата, където винаги седят младите благородници от обкръжението на Хенри, очаквам поне те да пуснат някоя шега или да си правят както обикновено разни глупави номера, но те чакат поднасянето на вечерята в мълчание, с наведени глави, а когато я поднасят, започват да се хранят мълчаливо, сякаш в двора на Тюдорите вече няма никакъв повод за смях.

Тогава забелязвам нещо, което ме кара да хвърля поглед към служителя, който отговаря за поднасянето на вечерята, удивена, че той е допуснал такова нещо и сигурна, че ще го докладва. Начело на масата на младите благородници, където обикновено седеше момчето, са сложили чаша, нож и лъжица за него. Сложили са чиния за него, налели са вино, сякаш той ще дойде всеки момент. Посвоему, дръзко и предизвикателно, младите мъже показват верността си към един призрак, към един блян; изразяват обичта си към един принц, който — ако изобщо някога е бил тук — вече си е отишъл.

ДВОРЕЦЪТ УЕСТМИНСТЪР, ЛОНДОН ЗИМАТА НА 1499 Г.

Хенри е болен, тежко болен. Поболява се, сякаш не може да понася ярката дневна светлина след бурята. Стои затворен в покоите си и само на най-доверените му слуги е позволено да влизат там, а те отказват да кажат на когото и да е какво му е. Хората шушукат, че е прихванал потната болест, че болестта, която донесе в Англия, най-сетне го е застигнала. Други хора твърдят, че той има някакъв израстък в корема, и сочат блюдата, които се връщат недокоснати от стаята му. Той не може да се храни, говори се, че е ужасно зле. Майка му го посещава всеки ден, седи при него по два часа всяка вечер. Поръчва на лекарите си да го посещават, а веднъж забелязвам един алхимик и един астролог да се изкачват крадешком по тайните стълби към покоите му. Тайно, защото е против закона да се допитваш до астролози или каквито и да било гадатели, но той поръчва да му изготвят хороскоп по звездите; казват му, че ще укрепи, че е бил в правото си да убие един враг, макар и слаб, беззащитен враг. Силата му е зависела от погубването на един младеж, поверен на грижите му, напълно редно е било да унищожи слабия. Напълно редно е било да погуби един зависим, безпомощен затворник.

Но кралят все така не оздравява, и майка му прекарва цялото си време в параклиса, молейки се за него, или в стаята му, умолявайки го да седне в леглото, да извърне лице от стената, да пийне малко вино, да хапне малко месо, да се храни. Главният дворцов отговорник за празненствата идва при мен да подготвяме коледните тържества, танцьорите трябва да репетираат, а хористите разучават нова музика, но не знам дали дворът няма да потъне в безмълвие, а тронът да опустее, затова му казвам, че не можем да планираме нищо, докато кралят не оздравее.

Всички други мъже, обвинени в държавна измяна заради последния заговор в името на Йоркския принц, са обесени, наказани с глоба или прогонени. От време на време се издават заповеди за

помилване в името на краля, с инициалите му, немощно надраскани най-долу на листа. Никой не знае дали той се е заключил в покоите си, измъчван от угризения, или просто е твърде уморен, за да продължава да се бори. Заговорът е приключил, но кралят все така не излиза от покоите си; не чете нищо и не иска да вижда никого. Дворът и кралството го чакат да се завърне.

Отивам да посетя Нейна светлост майката на краля и я откривам с кралските книжа на масата пред нея, сякаш е регент.

— Дойдох да ви попитам дали кралят е много болен — казвам. — Носят се много слухове и аз съм обезпокоена. Той не желае да ме вижда.

Тя ме поглежда и виждам, че купчините книжа са разбъркани, но тя не ги чете, не подписва нищо. Смутена е.

— Това е скръб — казва протичко. — Това е от скръбта. Поболял се е от скръб.

Слагам ръка на сърцето си и усещам как блъска глухо от гняв.

— Защо? Защо да скърби? Какво е изгубил? — питам, мислейки си за Маргарет и брат ѝ, за лейди Катрин и съпруга ѝ, за сестрите ми и за себе си, ние, които минаваме през дните си, без да показваме пред света нещо друго освен безразличие.

Тя поклаща глава, сякаш сама не може да го разбере.

— Той казва, че е изгубил невинността си.

— Хенри — невинен? — възкликвам. — Та той се възкачи на трона благодарение на смъртта на един крал! Дойде в кралството като претендент за престола!

— Не смейте да го изричате! — избухва тя яростно. — Не казвайте такова нещо! Тъкмо вие!

— Но аз не разбирам какво имате предвид — обяснявам. — Не разбирам какво иска да каже той. Изгубил е невинността си? Кога е бил невинен?

— Той беше млад човек, прекарал живота си, стремейки се към трона — казва тя, сякаш думите се изтръгват насила от нея, сякаш това е трудно признание, което произнася под принуда, със сподавен глас. — Аз го възпитах да бъде такъв, сама го научих, че трябва да бъде крал на Англия, че не може да се задоволи с нещо по-малко от короната. Това бе мое дело. Казах, че не бива да мисли за нищо, освен да се върне в Англия, да вземе своето, и да го запази.

Чакам.

— Казах му, че това е волята Божия.

Кимвам.

— И сега той я извоюва — казва тя. — Той е там, където е роден да бъде. Но за да задържи властта, за да бъде сигурен в нея, трябваше да убие един млад човек, млад мъж също като него, момче, което се стремеше към трона, което също бе възпитано да вярва, че тронът е негов по право. Хенри има чувството, че е убил себе си. Убил е момчето, което сам той беше някога.

— Момчето, което самият той е бил някога — повтарям бавно. Тя ми показва едно момче, което не съм виждала преди. Момчето, наречено с името на лодкаря от Турне, беше също и момчето, което твърдеше, че е принц, но за Хенри то е било претендент като него, човек, отгледан и обучен само за една съдба.

— Затова харесваше момчето толкова много. Искаше да го пощади, с радост се обвърза с обещание да го помилва. Надяваше се да го накара да изглежда като нищожество, да го задържи в двора като шут, плащайки издръжката му, също както плащаше за другите си развлечения. Това беше част от плана му. Но после откри, че го харесва толкова много. После забеляза, че и двамата са момчета, отгледани в чужбина, но постоянно мислили за Англия, момчета, на които винаги е разказвано за Англия, на които винаги е казвано, че ще дойде моментът, когато трябва да отплават към дома и да встъпят във владение на кралството си. Веднъж той ми каза, че никой не може да разбере момчето, освен него — и че никой не може да разбере самия него, освен момчето.

— Тогава защо да го убива? — избухвам. — Защо да го екзекутира? Ако претендентът е бил негов огледален образ?

Тя ме поглежда, сякаш измъчвана от болка, и казва:

— За по-сигурно. Докато момчето беше живо, те щяха винаги да бъдат сравнявани, винаги щеше да има един огледален крал, и всички щяха винаги да местят поглед от единия към другия.

За момент тя не казва нищо, а аз си спомням как Хенри винаги съзнаваше, че не изглежда като крал, че не е крал като баща ми, и как момчето, което Хенри наричаше Пъркин, винаги изглеждаше като принц.

— Освен това той никога не би могъл да бъде в безопасност, докато момчето беше живо — казва тя. — Макар че се опита да го държи близо до себе си. Дори когато момчето беше в Тауър, оплетено в лъжи, вкарано в капан благодарение на собствените си думи, из цялата страна имаше хора, които се заричаха да го спасят. Сега Англия е в наша власт; но Хенри е убеден, че никога няма да я удържим. Момчето не беше като Хенри. То имаше тази дарба — дарбата да вдъхва обич.

— А сега никога няма да бъдете в безопасност — повтарям собствените й думи и съзнавам, че отмъщението ми към тях е именно това, което казвам сега на жената, заела мястото ми в покоите на кралицата и зад тази маса, точно както синът й зае мястото на моя брат. — Англия не е във ваша власт — казвам аз. — Не владее Англия, и никога няма да бъдете в безопасност, и никога няма да бъдете обичани.

Тя свежда глава, сякаш това е доживотна присъда, сякаш я заслужава.

— Ще отида да го видя — казвам, отивайки до свързващата врата към покоите му, входът за кралицата.

— Не може да влезете — тя пристъпва напред. — Той е прекалено зле, за да ви приеме.

Тръгвам напред, сякаш съм готова да мина право през нея.

— Аз съм негова съпруга — казвам спокойно. — Аз съм кралица на Англия. Искам да видя съпруга си. И вие няма да ме спрете.

За миг си помислям, че ще трябва да я изблъскам със сила, но в последния миг тя забелязва решителното ми изражение, отстъпва назад и ми позволява да отворя вратата и да вляза.

* * *

Той не е в преддверието, но вратата към спалнята му е отворена. Потропвам леко на нея и пристъпвам в стаята му. Той е край прозореца, чиито капаци са разтворени, за да може да вижда нощното небе. Загледал се е навън, макар отвън да няма нищо освен тъмнина и само няколко разпръснати звезди проблясват като разпилени пайети по небето. Той се оглежда, вижда ме да влизам, но не проговаря. Почти мога да почувствам болката в сърцето му, самотата му, ужасното му отчаяние.

— Трябва да се върнеш в двора — заявявам направо. — Хората ще говорят. Не можеш да стоиш скрит тук.

— Наричаш го криене? — пита той предизвикателно.

— Да — казвам без колебание.

— Толкова ли им липсвам? — пита той с унищожителен тон. — Толкова ли ме обичат? Копнеят да ме видят?

— Очакват да те видят — казвам. — Ти си кралят на Англия, трябва да те виждат на трона. Не мога да нося бремето на короната на Тюдорите сама.

— Не мислех, че ще бъде толкова трудно — казва той с такъв тон, сякаш прави небрежно някаква незначителна забележка.

— Да — съгласявам се. — И аз не мислех, че ще е толкова тежко. Той опира глава на каменния свод на прозореца.

— Мислех си, че щом веднъж битката бъде спечелена, ще бъде лесно. Мислех си, че ще съм постигнал най-съкровено си желание. Но — знаеш ли? — по-лошо е да бъдеш крал, отколкото претендент.

Той се обръща и ме поглежда за първи път от седмици.

— Мислиш ли, че постъпих грешно? — пита. — Беше ли грях да убия двамата?

— Да — казвам простичко. — И се страхувам, че ще трябва да платим цената.

— Мислиш, че ще видим сина си да умира, че нашият внук ще умре и родът ни ще свърши с кралица-дева? — пита той горчиво. — Е, поръчах да ми изготвят предсказание, и то от астролог, по-опитен от теб и онази вещица, майка ти. Казват, че ще живеем дълго и ще процъфтяваме. Всички ми казват това.

— Разбира се, че го казват — казвам убедено. — И не претендирам, че мога да предвиждам бъдещето. Но знам със сигурност, че винаги има цена, която трябва да се плати.

— Не мисля, че родът ни ще отмре — казва той, като се опитва да се усмихне. — Имаме трима сина. Трима здрави принцове: Артур, Хенри и Едмънд. За Артур чувам само добри неща, Хенри е умен, красив и силен, а Едмънд е здрав и расте добре, слава на Бога.

— Майка ми бе родила трима принцове — отвръщам. — И умря без наследник.

Той се прекръства.

— За Бога, Елизабет, не изричай подобно нещо. Как можеш да говориш такива неща?

— Някой уби братята ми — казвам. — И двамата умряха, без да могат да се сбогуват с майка си.

— Не са загинали от моята ръка! — изкрещява той. — Бях в изгнание, на мили оттук. Не съм поръчвал смъртта им! Не можеш да ме виниш!

— Ти имаше облага от смъртта им — излагам твърдо доводите си. — Ти наследи престола им. А освен това уби братовчед ми Теди. Дори майка ти не може да отрече това. И уби момчето, онова обаятелно момче, без друга причина освен това, че беше обичано.

Той покрива лице с едната си ръка и сляпо ми протяга другата.

— Да, сторих го, наистина го сторих, да ми прости Господ. Но не знаех какво друго да направя. Кълна се, че нямаше какво друго да направя.

Ръката му намира моята и той я стиска здраво, сякаш мога да го извлека от скръбта.

— Прощаваш ли ми? Можеш ли да ми простиш, дори ако никой друг никога не го стори? Елизабет? Елизабет от Йорк — можеш ли да ми простиш?

Позволявам му да ме притегли до себе си. Той обръща глава към мен и чувствам, че бузите му са мокри от сълзи. Обвива ръце около мен и ме прегръща силно.

— Трябваше да го сторя — прошепва в косата ми. — Знаеш, че никога нямаше да бъдем в безопасност, докато той беше жив. Знаеш, че хората бяха готови да защитят неговата кауза, макар да беше в тъмницата. Обичаха го, сякаш беше принц. Той притежаваше онзи чар, онзи неустойчив чар на рода Йорк. Трябваше да го убия. Трябваше.

Той се е вкопчил в мен така, сякаш мога да го спася от удавяне. Почти не мога да говоря заради болката, която чувствам, но казвам:

— Прощавам ти. Прощавам ти, Хенри.

Той издава дрезгаво ридание и притиска измъченото си лице към шията ми. Чувствам как трепери, вкопчен в мен. Над наведената му глава поглеждам към прозорците от цветно стъкло на стаята му, тъмни на фона на тъмното небе, и розата на Тюдорите, бяла с червена сърцевина, която майка му е наредила да инкрустират във всеки прозорец на стаята му. Тази вечер не ми се струва, че бялата и

червената роза цъфтят заедно като една, тази вечер изглежда така, сякаш бялата роза на Йорк е прободена в чистото си бяло сърце и кърви в аленочервено.

Тази вечер знам, че наистина имам много за прощаване.

ПОСЛЕСЛОВ

Тази книга е писана на много нива. Това е роман за една мистерия — следователно на малко разстояние от отбелязаните в историята факти; но в сърцевината си се основава на някои исторически факти, на които можете да вярвате, или да се убедите в тях, проучвайки ги сами. Вярвам, че смъртта на принцовете, вината за която традиционно се приписва на Ричард III, не е била негово дело, а предположението, че единият принц всъщност е оцелял, е изказвано от неколцина историци, чиито книги са изброени по-долу. Склонна съм да вярвам на версията, която разказвам тук. Въпреки това никой не знае нищо със сигурност, дори и сега.

Подкрепата, която вдовстващата кралица Елизабет оказва на бунта на Симнъл, ми подсказва, че тя се е борела срещу Хенри VII (и собствената си дъщеря), в полза на друг предпочитан кандидат. Не мога да си представя, че тя би рискувала мястото на дъщеря си на трона заради другото, освен заради сина си. Тя умира, преди младият мъж, представящ се за Ричард, да слезе на суша в Англия, но изглежда, че нейната свекърва, херцогиня Сесили, е подкрепила претендента. Подкрепата на сър Уилям Станли (за претендента срещу доведения син на брат му) също е потвърдена с исторически документи. Станли отива на смърт, без да поиска прошка за това, че е взел страната на претендента; това ме навежда на мисълта, че претендентът е можел да спечели, и че претенциите му са били основателни.

Отношението към младия човек, който в крайна сметка остава така несигурно назован с името Пъркин Уорбек, също е много странно. Предполагам, че Хенри VII е замислил план да премахне „момчето“ от двора си, като подпалва пожар в кралската гардеробна, който се разгаря неконтролируемо и унищожава двореца Шийн, впоследствие организирайки бягството му, а после, най-накрая, го подмамва да влезе в предателски заговор с граф Уорик.

Повечето историци са склонни да се съгласят, че заговорът с Уорик е бил допуснат, ако не и подкрепен от Хенри VII, за да може той

да отстрани двете заплахи за трона си, а смъртта им действително е изискана от испанските крал и кралица, преди да позволят женитбата на инфантата с принц Артур.

Възможно е никога да не узнаем самоличността на младия мъж, претендирал, че е принц Ричард и признал, че е „Пъркин Уорбек“. Това, в което можем да бъдем сигурни, е че версията на събитията, представена от Тюдорите, не е истината. Щателното проучване, проведено от Ан Роу, показва как е изградена лъжата.

Тази книга също не претендира, че разкрива истината: тя е художествено произведение, базирано върху много проучвания на тези невероятно интересни времена и предоставя, надявам се, възможност за вникване в неразказаните истории и непознатите образи с привързаност и уважение.

БИБЛИОГРАФИЯ

Алегзандър, Майкъл Ван Клийв. The First of the Tudors: A Study of Henry VII and His Reign. London: Groom Helm, 1981. First published 1937.

Амт, Емили. Women's Lives in Medieval Europe. New York: Routledge, 1993.

Артърсън, Иън. The Perkin Warbeck Conspiracy. 1491–1499. Stroud: Sutton Publishing, 1997.

Барнхаус, Ребека. The Book of the Knight of the Tower: Manners for Young Medieval Women. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006.

Бейкън, Франсис. The History of the Reign of King Henry VII and Selected Works. Edited by Brian Vickers. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.

Балдуин, Дейвид. Elizabeth Woodville: Mother of the Princes in the Tower. Stroud: Sutton Publishing, 2002.

Балдуин, Дейвид. The Kingmaker's Sisters. Stroud: History Press, 2009.

Балдуин, Дейвид. The Lost Prince: The Survival of Richard of York. Stroud: Sutton Publishing, 2007.

Брамли, Питър. The Wars of the Roses: A Field Guide and Companion. Stroud: Sutton Publishing, 2007.

Върджил, Полидор, и Хенри Елис. Three Books of Polydore Vergil's English History: Comprising the Reigns of Henry VI, Edward IV and Richard III. Reprint, Whitefish, MT: Kessinger Publishing, 1971.

Гарднър, Джеймс. „Did Henry VII Murder the Princes?“ English Historical Review, VI (1991).

Грегъри, Филипа, Дейвид Болдуин и Майкъл Джоунс. The Women of the Cousins' War: The Duchess, The Queen and the King's Mother. London: Simon & Schuster, 2011.

Гристуд, Сара. Blood Sisters: The Hidden Lives of the Women Behind the Wars of the Roses. London: Harper Collins, 2012.

Гудман, Антъни. The Wars of the Roses: Military Activity and English Society, 1452–1497. London: Routledge & Kegan Paul 1981.

Гудман, Антъни. The Wars of the Roses: The Soldiers' Experience. Stroud: Tempus, 2006.

Джоунс, Майкъл К., и Малкълм Г. Ъндъруд. The King's Mother: Lady Margaret Beaufort, Countess of Richmond and Derby. Cambridge: Cambridge University Press, 1992.

Дугън, Ан Дж. Queens and Queenship in Medieval Europe. Woodbridge: Boydell Press, 1997.

Карас, Рут Мейзо. Sexuality in Medieval Europe: Doing unto Others. New York: Routledge, 2005.

Кастор, Хелън. Blood and Roses. The Paston Family and the Wars of the Roses. London: Faber & Faber, 2004.

Кендал, Пол Мъри. Richard the Third. New York: Norton, 1955.

Краймс, С. Б. Henry VII. London: Eyre Methuen, 1972.

—Краймс, С. Б.—Lancastrians, Yorkists, and Henry VII. London, Macmillan. 1964.

Купър, Чарлс Хенри. Memoir of Margaret: Countess of Richmond and Derby. Cambridge: Cambridge University Press, 1874.

Кънингам, Шейн. Henry VII. London: Routledge, 2007. First published 1967.

Лейнсмит, Дж. Л. The Last Medieval Queens: English Queenship 1445–1503. New York: Oxford University Press, 2004.

Луис, Катрин Дж., Ноел Джеймс Менъдж, и Ким М. Филипс, съст. Young Medieval Women, Basingstoke: Palgrave MacMillan, 1999.

Макгибън, Дейвид. Elizabeth Woodville, 1437-1492: Her Life and Times. London: Arthur Barker, 1938.

Мансини, Д., и А. Кейто. The Usurpation of Richard the Third (Donnicus Mancinus ad Angelum Catonem de Occupatione Regni Anglii per Ricardum Tercium Libellus). Translated by C. A. J. Armstrong. Oxford: Clarendon Press, 1969.

Маркам, Клемънтс Р. „Richard III: A Doubtful Verdict Reviewed“. English Historical Review, VI (1891).

Мортимър, Иън. The Time Travellers Guide to Medieval England. London: Vintage, 2009.

Нийландс, Робин. The Wars of the Roses. London: Cassell, 1992.

Пен, Томас. The Winter King. London: Allen Lane, 2011.

Пиърс, Хейзъл. Margaret Pole, Countess of Salisbury, 1473-1541: Loyalty, Lineage and Leadership. Cardiff: University of Wales Press, 2009.

Плаудън, Алисън. The Home of Tudor. New York: Weidenfeld A Nicolson, 1976.

Полард, А. Дж. Richard III and the Princes in the Tower. Stroud: Sutton Publishing, 2002.

Престуич, Майкъл. Plantagenet England, 1225–1360. Oxford: Clarendon Press, 2005.

Рийд, Кониърс. The Tudors: Personalities and Practical Politics in Sixteenth Century England. Oxford: Oxford University Press, 1936.

Рос, Чарлс Дерек. Edward IV. London: Eyre Methuen, 1974.

Рос, Чарлс Дерек. Richard III. London, Eyre Methuen, 1981.

Ройл, Тревър. The Road to Bosworth Field: A New History of the Wars of the Roses. London: Little Brown, 2009.

Роу, Ан. Perkin: A Story of Deception. London: Cape, 2003.

Рубин, Мири. The Hollow Crown: A History of Britain in the Late Middle Ages. London: Allen Lane, 2005.

Саймън, Линда. Of Virtue Rare: Margaret Beaufort: Matriarch of the House of Tudor. Boston: Houghton Mifflin Company, 1982.

Саймънс, Ерик Н. Henry VII: The First Tudor King. New York: Muller, 1968.

Сейнт Обин, Джайлс. The Year of Three Kings: 1483. London: Collins, 1983.

Сиуърд, Дезмънд. The Last White Rose. London: Country Life Books, 1983.

Стори, Р. Л. The End of the House of Lancaster. Stroud: Sutton Publishing, 1999.

Фелоус, Никълъс. Disorder and Rebellion in Tudor England. Bath: Hodder & Stoughton Educational, 2001.

Фийлдс, Бъртрам. Royal Blood: King Richard III and the Mystery of the Princes. New York: Regan Books, 1998.

Филипс, Ким М. Medieval Maidens: Young Women and Gender in England, 1270–1540. Manchester: Manchester University Press, 2003.

Флечър, А., и Д. Маккълou. Tudor Rebellions. Revised 5th ed. Harlow: Pearson Education, 2004.

Халстед, Каролайн. Richard III as Duke of Gloucester and King of England. Vol 2. London: Elibron Classics, 2006. First published 1844 by

Longman, Brown & Green.

Хамънд, П. У., и Ан Ф. Сътън. Richard III: The Road to Bosworth Field, London: Constable, 1985.

Харви, Н. Л. Elizabeth of York: Tudor Queen. London: Arthur Baker, 1973.

Хауард, Морис. The Tudor Image. London: Tate Gallery Publishing, 1995.

Хикс, Майкъл. Anne Neville: Queen to Richard III. Stroud: Tempus, 2007.

Хикс, Майкъл. False, Fleeting, Perjur'd Clarence: George, Duke of Clarence, 1499–1478. Stroud: Sutton Publishing, 1980.

Хикс, Майкъл. The Prince in the Tower: The. Short Life and Mysterious Disappearance of Edward V Stroud: Tempus, 2007.

Хикс, Майкъл. Richard III. Stroud: Tempus, 2003.

Хикс, Майкъл. Warwick the Kingmaker. London: Blackwell Publishing, 1998.

Хипшън, Дейвид. Richard III and the Death of Chivalry. Stroud: History Press, 2009.

Хътчинсън, Робърт. House of Treason: The Rise and Fall of a Tudor Dynasty. London: Weidenfeld & Nicolson, 2009.

Хюз, Джонатан. Arthurian Myths and Alchemy: The Kingship of Edward IV. Stroud: Sutton Publishing, 2002.

Чийтъм, Антъни. The Life and Times of Richard III. London: Weidenfeld & Nicolson, 1972.

Шарп, Кевин. Selling the Tudor Monarchy: Authority and Image in Sixteenth Century England. New Haven: Yale University Press, 2009.

Уейтман, Кристин. Margaret of York: The Diabolical Duchess. Stroud: Amberley, 2009.

Уилсън, Дерек. The Plantagenets: The Kings that Made Britain. London: Quercus, 2011.

Уилямс, Невил, и Антония Фрейзър. The Life and Times of Henry VII. London: Weidenfeld & Nicolson, 1973.

Уилямс, Ч. Х. „The Rebellion of Humphrey Stafford in 1486“ — The English Historical Review 43:170 (April 1928): 181–89.

Уилямсън, Одри. The Mystery of the Princes. Stroud: Sutton Publishing, 1978.

Уиър, Алисън. Lancaster and York: The Wars of the Roses. London: Cape, 1995.

Уиър, Алисън. The Princes in the Tower. London: Bodley Head, 1992.

Уорд, Дженифър. Women in Medieval Europe, 1200–1500. Essex: Pearson Education, 2002.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.